

El-Bidaye ve'n-Nihaye

BÜYÜK İSLÂM TARİHİ

İbn Kesîr

EL BİDÂYE VE'N-NİHÂYE

BÜYÜK İSLÂM TARİHİ İbn Kesîr

③

Çeviren:
Mehmet KESKİN

ÇAĞRI YAYINLARI

Divanyolu, Klodfarer Cd. No: 27
Sultanahmet / İSTANBUL

Tel: 516 20 80 - 81

Fax: 516 20 82

İÇİNDEKİLER

Hiz. Peygamber'e vahyin gelmeye başlaması.....	9
Hiz. Muhammed'in peygamberlik ile görevlendirildiği tarih ve yaşı.....	11
Hiz. Peygamber'e vahyin geliş şekli.....	35
İslâm'a ilk giren kimseler.....	39
Peygamber'in amcası Hamza'nın Müslüman oluşu.....	51
Ebu Zerr'in Müslüman oluşu.....	52
Dımad'ın Müslüman oluşu.....	56
Rasûlullah (s.a.v.)'ın, risaleti tebliğ etmekle emrolunması.....	57
İraşı'nın hikayesi.....	67
Güçsüz Müslümanlara yapılan eziyetler.....	73
Müşriklerin Rasûlullah'la tartışmaları, onun da onlara karşı kuvvetli deliller ileri sürmesi.....	89
Habeşistan'a giden sahabelerin hicreti.....	98
Hiz. Ömer'in Müslüman oluşu.....	118
Alaycılar.....	132
Ebu Bekir'in Habeşistan'a hicret arzusu.....	142
Tufeyl B. Amr ed-Devsî'nin Müslüman oluşu.....	150
A'şa B. Kays'ın hikayesi.....	154
Hiz. Peygamber'in Rûkane ile gürüşmesi.....	157
İsrâ ve Miraç.....	166
Hiz. Peygamber zamanında ayın ikiye bölünmesi.....	183
Rasûlullah'ın amcası Ebu Talib'in ölümü.....	188
Hatice Binti Hüveylid'in vefatı.....	196
Hiz. Peygamber'in Aişe ve Sevde Binti Zem'a ile evlenmesi.....	201
Hiz. Peygamber'in şerefli zatını Arap kabilelerine arzetmesi.....	214
Süveyd B. Samit el-Ensârî'nin olayı.....	228
İyas B. Muaz'ın Müslüman oluşu.....	229
Ensâr'ın Müslüman olmaya başlaması.....	231
İkinci Akabe bey'atı.....	244
İkinci Akabe bey'atinde hazır bulunanların adları.....	255
Mekke'den Medine'ye hicret.....	258
Rasûlullah (s.a.v.)'ın hicret sebebi.....	266
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ebu Bekir es-Sıddık'la birlikte Mekke'- den Medine'ye hicreti.....	271
Peygamber (s.a.v.)'ın Medine'ye girişı ve evi.....	296
Hicretin ilk senesindeki hadiseler.....	309
Abdullah B. Selam'ın Müslüman oluşu.....	314

Rasûlullah'ın o gün irad ettiği hutbe.....	318
Hiz. Peygamber'in Ebu Eyyüb'ün evinde ikameti esnasında Mescid-i Nebevî'nin inşası.....	321
Bu şerefli mescidin faziletine dair birkaç söz.....	326
Muhacirlerin Medine sıtmasına yakalanmaları.....	330
Hiz. Peygamber'in Muhacirlerle Ensâr arasında dostluk ve kardeşlik tesis etmesi ve Medine'deki Yahudilerle sal- dırmazlık antlaşması yapması.....	333
Hiz. Peygamber'in Muhacirlerle Ensâr'ı kardeş yapması.....	337
Ebu Ümame Es'ad b. Zürene'nin vefatı.....	341
Abdullah b. Zübeyr'in hicri birinci senenin şevval ayında doğumu.....	342
Bu senede Rasûlullah (s.a.v.)'ın Aişe ile gerdege girmesi.....	343
Ezan	345
Hiz. Hamza'nın seriyyesi.....	347
Ubeyde b. Haris b. Abdülmuttalib'in seriyyesi.....	348
Hicri ikinci senede meydana gelen hadiseler.....	350
Kitabu'l-Megazi	350
Ebva gazvesi.....	357
Buvat gazvesi.....	364
Uşeyre gazvesi.....	364
İlk Bedir gazvesi.....	367
Abdullah b. Cahş seriyyesi.....	368
Kıblenin Ka'be'ye çevrilmesi.....	375
Ramazan orucunun farz kılınması.....	380
Büyük Bedir gazvesi.....	383
Ebu'l-Bahteri b. Hişam'ın öldürülmesi.....	428
Ümeyye b. Halef'in öldürülmesi.....	429
Ebu Cehil mel'ununun öldürülmesi.....	432
Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Katade'nin gözünü iyileştirmesi.....	439
Bedir gününde küfür liderlerinin cesetlerinin kuyuya atılması.....	440
Hiz. Peygamber'in Bedir'den Medine'ye dönüşü.....	456
Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt'ın öldürülmeleri.....	459
Necaşi'nin Bedir zaferine sevinmesi.....	462
Müşriklerin Bedir'de uğradıkları musibet haberinin Mekke'ye ulaşması.....	463
Kureys'in, eşirlerinin fidyesi için Rasûlullah'a heyet gönder- mesi.....	466
Alfabetik sıraya göre Bedir mücahidlerinin adları.....	474
Elif.....	474
Ba.....	475
Ta.....	475

Sa.....	475
Cim.....	476
Ha.....	476
Hı.....	477
Zal.....	477
Ra.....	478
Ze.....	478
Sin.....	478
Şin.....	479
Sad.....	480
Dad.....	480
Tı.....	480
Zı.....	480
Ayn.....	480
Ğayn.....	483
Fa.....	483
Kaf.....	484
Kaf.....	484
Mim.....	484
Nun.....	485
He.....	485
Vav.....	485
Ya.....	486
Bedir savaşına katılan sahabelerin künyeleri.....	487
Bedir gazvesine katılan Müslümanların fazileti.....	492
Rasûlullah'ın kızı Zeyneb'in Muhacir olarak Mekke'den Medine'ye gelişi.....	494
Müşrik kadınlardan Müslüman olanların nikah ve iddetleri.....	499
Büyük Bedir gazvesi için söylenen şiirler.....	501
Beni Süleym gazvesi.....	514
Sevik gazvesi.....	515
Hız. Ali ile Hız. Fatıma'nın gerdeğe girmeleri.....	517
Hicretin ikinci senesinde meydana gelen bazı olaylar.....	521

HZ. PEYGAMBER'E VAHYİN GELMEYE BAŞLAMASI

Hız. Peygamber kırk yaşında iken, kendisine ilk vahiy geldi. İbn Cerir'in, İbn Abbas ile Said b. Müseyyeb'den naklettiğine göre o esnada Hız. Peygamber kırküş yaşında idi.

Buharî, Hız. Aişe'nin bu konuda şöyle dediğini rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.)'e ilk olarak vahiy, uykuda, sadık rüya şeklinde geldi. Gördüğü rüyalar sabah aydınlığı gibi zuhur edip gerçekleşirdi." Daha sonra Hız. Peygamber, uzlete çekilmekten hoşlanır oldu. Hira mağarasına çekilip yalnız başına ibadet ederdi. Ailesinin yanına gelmeksizin geceler boyu orada kalırdı. Bunun için azığını önceden hazırlardı. Azığı tükenince Hatice'nin yanına döner, yine azığını alıp giderdi. Nihayet o, Hira mağarasında iken hak kendisine geldi. Melek, yanına gelerek, "Oku" dedi. O: "Ben okuma bilmem." dedi. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Melek beni yakaladı, sıktı, gücüm tükenecek derecede sıktı, sonra bıraktı. Bana, "Oku" dedi. Ben: "Okuma bilmem." dedim. Tekrar beni ikinci kez yakalayıp sıktı. Gücüm tükenecek derecede sıktı. Sonra bıraktı. Bana, "Oku" dedi. Ben: "Ben okuma bilmem." dedim. Üçüncü kez beni yakalayıp sıktı. Gücüm tükenecek derecede sıktı. Sonra bıraktı ve bana dedi: "Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin adıyla oku! Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (el-Alak, 1-5.)

Bu hadise üzerine Peygamber (s.a.v.) –kalbi titreyerek– eve döndü, Hüveylid kızı Hatice'nin yanına geldi. "Beni örtün, beni örtün." dedi. Üzerini örttüler. Nihayet korkusu gidip sakinleşti. Hatice'ye, olup bitenleri anlattıktan sonra: "Başıma bir iş gelmesinden korktum." dedi. Hatice, ona: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki O, seni asla rüsvay etmeyecektir. Çünkü sen akrabalık bağlarını gözetip kuvvetlendirir, akrabalarını ziyaret eder, misafiri ağırlar, muhtacın yükünü yüklenir, yoksulu kazandırır, hakkın katından gelen musibetlere karşı insanlara yardım edersin." dedikten sonra onu alıp amcası oğlu Varaka b. Nevfel'in yanına götürdü. Varaka, cahiliye döneminde Hristiyanlaşmış bir kimse idi. İbranice yazardı. İncil'in -Allah'ın müsaade ettiği kadarıyla- ayetlerini ibranice yazardı. Yaşlı bir adam olup gözleri görmezdi. Hatice ona: "Ey Amca oğlu! Kardeşin oğlunun sözlerine kulak ver." dedi. Varaka da Hız.

Peygamber'e hitaben: "Kardeşim oğlu! Neler gördün?" diye sordu. Hz. Peygamber de gördüklerini ona anlattı. Varaka dedi ki: "Bu, Musa'ya inen namustur (Cebrail'dir). Keşke ben bu iş için genç olsaydım. Kavmin tarafından sürgün edileceğin zaman keşke hayatta olsam." Peygamber (s.a.v.): "Onlar, beni sürgün mü edecekler?" diye sorunca, Varaka: "Evet, senin getirdiğin dava gibisini getiren herkese mutlaka düşmanlık gösterilmiştir. Senin zamanına yetişebilirim, mutlaka sana yardım ederim." dedi.

Çok geçmeden Varaka vefat etti.¹ Vahiy de bir süre kesintiye uğradı. Öyleki Peygamber (s.a.v.) -bize ulaşan rivayetlere göre- çok üzülmüş, defalarca dağların tepesine çıkarak kendini uçurumdan yuvarlamak istemişti. Dağın tepesine her çıktığında kendini atmak isteyince Cebrail ona görünerek: "Ya Muhammed! Şüphesiz sen, Allah'ın gerçek peygamberisin." der, ıstırabını dindirir, gönlünü sükuna kavuşturur, peygamber de evine dönermiş. Vahyin kesintisi uzayınca tekrar aynı şeyleri yapar, kendini uçurumdan yuvarlamak üzere dağın tepesine çıkar, Cebrail, ona yine görünür ve aynı şeyleri söyleyerek ıstırabını dindirirmiş.

İbn Şihap -vahyin kesilmesinden bahseden Cabir. b. Abdullah el-Ensârîden- rivayet etti ki; Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Yürümekte olduğum bir sırada semadan bir ses duydum. Gözlerimi semaya (göğe) diktim. Bir de baktım ki Hira'da bana gelen melek göklerle yer arasındaki bir kürsü üzerinde oturmuş. Ondan korktum, dönüp evdekilere: "Beni örtün, beni örtün." dedim. Bunun üzerine yüce Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

"Ey örtüye bürünen Muhammed! Kalk da uyar. Rabbini de yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terke devam et." (el-Müddessir, 1-5.) Bundan sonra sürekli vahiy geldi."

Bu hadisi, İmam Buharî, kitabının birkaç yerinde nakletmiştir. Buharî şerhinin evvelinde Kitabü Bedi'l-Vahy'de bu hadisten sened ve metniyle birlikte uzun uzadıya söz ettik. Hamd ve minnet Allah'adır.

Mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin; " Hz. Peygamber'e ilk olarak vahiy, sadık rüya şeklinde gelmeye başlamıştı. Gördüğü rüyalar, sabah aydınlığı gibi zuhur ederdi." sözüne gelince, bunu Muhammed b. İshak b. Yesar'ın, Ubeyd b. Umery el-Leysî'den yaptığı rivayet te takviye etmektedir. Rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Üzerinde yazı bulunan ipek bir yaygı üzerinde uyumakta iken Cebrail bana geldi ve oku, dedi. Ben de, ne okuyayım? dedim. Beni sıktı, öyle ki öleceğimi zannettim. Sonra beni bıraktı."

Sözün burasından itibaren Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Aişe'nin rivayetindeki gibi sözünü sürdürmüştür.

Başlangıçta Cebrail'in uyku halinde gelişi, daha sonra uyanıklık

(1) Buharî, Bedi'l-Vahy.

halindeyken kendisine gelmesi için bir nevi zemin hazırlamaktı. Musa b. Ukbe'nin, Zührî'den naklettiği el-Meğazi'sinde bu husus, açıkça anlatılmaktadır. Orada şöyle denmektedir: Peygamber (s.a.v.), Cebrail'i ilk olarak rüyada gördü. Sonra uyanıklık halinde de Cebrail, ona geldi.

Hafız Ebu Nuyam el-İsbahanî, "Delailü'n-Nübüvve" adlı kitabında, Alkame b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Peygamberlere ilk olarak vahiy- kalbleri sükûnete ersin diye- rüya halinde gelir. Sonra da vahiy onlara nazil olur."

Bu, bizzat Alkame b. Kays'ın sözleridir ki, güzel bir sözdür. Bundan önce anlatılanlar ve bundan sonra anlatılacak olanlar bunu teyid etmektedir.

HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİK İLE GÖREVLENDİRİLDİĞİ TARİH VE YAŞI

İmam Ahmed b. Hanbel, Amir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), kırk yaşında iken kendisine peygamberlik geldi. Ona, peygamberliği getiren İsrail'di. Bu hal üç sene devam etti. İsrail, ona kelimeyi ve birşeyleri öğretirdi. O üç sene kendisine Kur'ân nazil olmadı. Üç sene geçtikten sonra nübüvvetini Cebrail getirdi. Cebrail'in lisanı üzerine Kur'ân, yirmi senelik bir süre içinde ona nazil oldu. Bunun on senesi Mekke'de, on senesi de Medine'de geçmişti. Peygamber (s.a.v.), altmış üç yaşında iken vefat etti.

Bu, Şabi'ye ulaşan sahih bir senettir. Bundan anlaşıldığına göre Hz. Peygamber'e kırk yaşından sonra üç yıl süreyle İsrail gelmiş, ondan sonra Cebrail gelmeye başlamıştır.

Şeyh Şihabüddin Ebu Şame ise bu konuda şöyle demiştir: "Hz. Aişe'nin hadisi, buna ters düşmemektedir. Muhtemeldir ki Hz. Peygamber'e ilk vahiy rüya halinde gelmiş, bunun ardı sıra İsrail -Hira'da uzlete çekildiği müddet zarfında- onunla ilgilenmiş, ona kelimeleri süratle tevdi etmiş, alıştırmak için yavaş yavaş onunla tekrarlamamıştır. Nihayet Cebrail gelerek onu üç kez sıktıktan sonra Kur'ân'ı ona öğretmiştir. Hz. Aişe, Peygamber Efendimiz'le Cebrail arasında geçen hadiseyi nakletmiş ama -hadisi kısa tutmak ya da İsrail ile Hz. Peygamber arasında geçen hadiseye vakıf olmadığından- Rasûlullah (s.a.v.) ile İsrail arasında geçenleri nakletmemiştir."

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'ın şöyle dediğini de rivayet eder: "Hz. Peygamber (s.a.v.), kırk üç yaşında iken kendisine vahiy nazil olmuştur. On sene müddetle Mekke'de, on sene müddetle de Medine'de kalmış, altmış üç yaşında iken de vefat etmiştir." Yahya b. Said ile Said b. Müseyyeb'de böyle bir rivayette bulunmuşlardır.

Ahmed b. Hanbel, başka bir tarikle İbn Abbas'ın şöyle dediğini riva-

yet eder:

"Peygamber (s.a.v.)'e kırk yaşında iken Kur'ân nazil olmuştur. Peygamberlikten sonra on üç sene Mekke'de, on sene de Medine'de kalmıştır. Altmış üç yaşında iken vefat etmiştir."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ammar b. Ammar vasıtasıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti yapar.

"Peygamber (s.a.v.), on beş sene Mekke'de ikamet etmiştir. Bu on beş senenin yedisinde ışık görür ve ses işitir, sekizinde de kendisine vahiy gelirmiş. On sene müddetle de Medine'de ikamet etmiştir."

Ebu Şame dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), bisetten önce harika şeyler görürdü. Nitekim, Sahih-i Müslim'de Cabir b. Semüre'nin rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Mekke'de öyle bir taş bilirim ki, peygamber olmadan önce bana selam verirdi. Şimdi de o taşı tanıyorum."

Ebu Şame'nin sözleri burada sona ermektedir. Kavminin puta tapmak, onlara secde etmek gibi apaçık bir sapıklıkta bulunduğunu gördüğü için Rasûlullah (s.a.v.), onlardan uzaklaşıp tenhada uzlete çekilmeyi çok severdi. Allah'ın kendisine vahiy gönderme zamanı yaklaştığında, uzlet yaşantısını daha da sevmeye başlamıştı. Allah'ın salat-ü selamı onun üzerine olsun.

Muhammed b. İshak, bazı ilim ehli kimselerin şöyle dediklerini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), her sene bir ay Hira mağarasına çıkar, orada ibadet ederdi. Cahiliye döneminde Kureyşlilerin bir kısmı, bu şekilde ibadeti âdet haline getirmişti. O, kendisine gelen düşkünlere yemek yedirirdi. Hira'daki ibadetini tamamlayıp döndüğünde Ka'be'yi tavaf etmeden evine girmezdi.

Bu da Kureyş âbidlerinin, Hira'da uzlete çekilerek ibadeti âdet haline getirdiklerini göstermektedir. Bu sebeple Ebu Talib, meşhur kasidesinde şöyle demiştir:

"Sevr dağına ve onun yerine Sebir dağını yerleştirene, Hira'ya çıkıp inene andolsun."

Hira, Mekke'nin üst taraflarında ve şehire üç mil mesafedeki bir dağdır. Mina'ya giden kimsenin sol tarafına düşer. Ka'be'ye yönelik ve eğik bir zirvesi vardır ki, Hira mağarası da o zirvededir. Rü'be b. Acac'ın bu konuda söylediği şiir, ne güzeldir:

"Hayır, emin ve güvenilir vatandaşın Rabbine, Hira'nın eğik zirvesindeki mağaranın Rabbine yemin olsun."

Âlimler, Hz. Peygamber'in bisetten önce yaptığı ibadetlerin bir şeriata dayalı olup olmadığı, şayet bir şeriata dayalı ise, o şeriata hangisi olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimileri Nuh'un şeriatına, kimileri İbrahim'in şeriatına göre ibadet ettiğini söylemişlerdir ki, kuvvetli ve akla yatkın olan da, İbrahim'in şeriatına göre ibadet ettiği görü-

şüdü.

Bir kısım insanlar, onun Hz. Musa'nın, bir başka grup da Hz. İsa'nın şeriatına göre ibadet ettiğini söylemişlerdir. Bazıları da Peygamber'in nazarında şeriat olduğu sabit olan her hükme dayanarak amel ettiğini söylemişlerdir.

Bu görüşleri ve birbirleri ile olan ilgilerini açıklamak, usul-ü fıkhn alanına girer, doğrusunu Allah bilir.

"O, Hira mağarasında iken hak kendisine aniden geldi." sözüne gelince, bu demektir ki, Hz. Peygamber daha önce böyle birşeyi beklemezken kendisine vahiy geldi. Nitekim bu hususta Cenâb-ı Allah da şöyle buyurmaktadır:

"Sen, sana bu kitabın verileceğini ummazdın. O, ancak Rabbinin bir rahmetidir." (el-Kasas, 86.)

Bu sûre-i celileden önce şu ayetler nazil olmuştu:

"Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin adıyla oku! Oku! kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (el-Alâk, 1-5.)

Tefsirde belirttiğimiz ve ileride de "pazartesi günü" hakkında bilgi verirken açıklayacağımız gibi bu ayetler, Kur'an'ın nazil olan ilk ayetleridir. Nitekim Sahih-i Müslim'de de açıkça belirtildiği gibi Ebu Katade, Rasûlullah (s.a.v.)'a, pazartesi günü tutulan orucun fazileti sorulduğunda onun şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

"O, doğduğum gündür. Bana vahyin nazil olduğu gündür."

İbn Abbas dedi ki: "Peygamberiniz Muhammed (s.a.v.), pazartesi günü doğdu. Pazartesi günü de peygamberlikle görevlendirildi."

Ubeyd b. Umeyr, Ebu Cafer el-Bakır ve diğer âlimler, Peygamber'e vahyin, pazartesi günü geldiğini söyleyerek bu hususta onlar arasında ihtilaf bulunmadığını belirtmişlerdir.

Rebiyülevvel ayında Peygamber'e nübüvvet geldi. Nitekim, İbn Abbas ile Cabir'in şöyle dedikleri daha önceki sayfalarda nakledilmişti: Peygamber (s.a.v.), rebiyülevvel ayının on ikinci günü (pazartesi) doğdu. O günde risaletle görevlendirildi, o günde semaya yükseldi, miraca çıktı.

Meşhur görüşe göre Hz. Peygamber (s.a.v.), Ubeyd b. Umeyr ile Muhammed b. İshak ve diğerlerinin de kesin olarak söyledikleri gibi ramazan ayında risaletle görevlendirilmiştir. İbn İshak, bu görüşüne delil olarak şu ayet-i kerimeyi ileri sürmüştür:

"Ramazan ayı ki, o ayda insanlar için hidayet olarak Kur'an indirildi." Ayın onunda nazil olduğunu söyleyenler de vardır.

Vakidî, Ebu Cafer el-Bakır'ın şöyle dediğini senediyle birlikte rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.)'e ilk olarak vahiy, ramazanın on yedinci gecesinin gündüzü olan pazartesi gününde gelmiştir."

İlk vahyin, ramazanın yirmi dördünde nazil olduğunu söyleyenler de vardır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Vasile b. Eska'dan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söyler:

"İbrahim'in sayfeleri, ramazanın ilk gecesinde nazil olmuştur. Tevrat, ramazanın altısında nazil olmuştur. İncil, ramazanın on üçüncü gecesinde nazil olmuştur. Kur'ân da ramazanın yirmi dördünde nazil olmuştur." Bu sebeptir ki, sahabe ve tabiilerden bir cemaat, kadir gecesinin, ramazanın yirmi dördüncü gecesine olduğu görüşünü savunurlar.

Cebrail'in oku demesine karşılık, Hz. Peygamber'in, "مَا آتَانِي" demesine gelince, sahih kavle göre bu ifade, olumsuzluk ifadesidir. Yani ben, güzelce okuyanlardan değilim, demektir. Nevevî ve ondan önce Ebu Şame de bu görüşü tercih edenlerdendir. Bu ifadenin, soru anlamında olduğunu söyleyenlerin görüşü, uzak bir ihtimaldir. Çünkü olumlu cümlelerde "ba" harfi zaid olarak kullanılmaz. Birinci kavli, Ebu Nuaym'ın şu rivayeti de teyid etmektedir: Mutemir b. Süleyman, babasının şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) -korku ve sarsıntı halinde iken- buyurdu ki: "Ben, asla bir kitap okumuş değilim. Güzelce okuyamam. Okuyup yazamam." Cebrail onu tutup şiddetle sıktı. Sonra bırakıp "Oku" dedi. Muhammed (s.a.v.): "Ben, birşey görmüyorum ki okuyayım. Okuyup yazmam." dedi.

Ebu Süleyman el-Hattabî dedi ki: Cebrail, Hz. Peygamber'in sabrını ölçmek, edebini güzelleştirmek ve kendisine yüklenen peygamberlik yükünü taşımaya razı olmasını sağlamak için ona böyle yaptı. Bu sebeptir ki Cebrail, ona görünürken Peygamber'in, sanki ateşi varmış gibi terlerdi.

Diğerleri dediler ki: Cebrail, şu sayacağımız sebeplerden ona böyle yaptı: Bu sıkmadan sonra kendisine vahiy edilecek şeyin azameti hususunda dikkatini çekmek istemişti. Zira ona vahiy edilecek şey, nefislere çok ağır gelecek birşeydi. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

"Doğrusu biz, sana taşıması ağır bir söz vahyedeceğiz." (el-Müzzemmil, 5.) Bunun içindir ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e vahiy geldiğinde yüzü kızarıyor, genç devenin boğazından çıkardığı bir ses gibi ses verir, çok soğuk günlerde bile alnından ter damlardı.

Hz. Peygamber (s.a.v.), kalbi titreyerek Hira mağarasından inip Hatice'nin yanına gitti: "Beni örtün, beni örtün." dedi. Telaşı ve korkusu gittikten sonra Hatice'ye: "Bana ne olmuş? Başıma neler gelmiş?" diye sorup başından geçenleri anlatmış ve: "Başıma birşeyler gelmesinden korktum." demişti. Çünkü o, daha önce görmediği ve aklından geçmeyen bir durumla karşılaşmıştı. Bunun üzerine Hatice ona şöyle cevap vermişti: "Hayır, andolsun ki Allah, seni asla rüsvay etmeyecektir!" Hz. Hatice, Cenâb-ı Allah'ın yaratıklarında güzel âdetler icra etmesi sebe-

biyle, bu sıfatların hayırlıları ile muttasıf olan kimseleri, dünya ve ahirette rüsvay etmeyeceğini biliyordu. Sözüne devamla Hz. Peygamber'e, sahip olduğu güzel hasletlerini anlatıp şöyle dedi: "Çünkü sen, akrabaları ziyaret eder ve doğru konuşursun." Peygamber (s.a.v.)'in muvafıkları da muhalifleri de onun bu güzel ve değerli sıfatlarla muttasıf olduğunda ittifak etmişlerdi. Bu ittifak herkesçe bilinen bir husustur. Yine Hz. Hatice ona demişti ki: "Sen başkalarının yükünü de yüklenirsin. Muhtaca, kendisini rahatlatacak miktarda çoluk çocuğunun azığını da verirsin. Yoksul kimseyi kazandırırın." Yani ya Muhammed, hayırlara koşarsın, fakir kimseye yardıma koşar, başkalarından önce sen sevap kazanırsın. Hz. Hatice fakir kimseyi, yoksul diye adlandırmıştı. Çünkü böylelerinin hayatı ve geçimi noksandır. Bunların varlıkları ile yoklukları hemen hemen farksızdır. Nitekim şairin biri şöyle demiştir:

"Ölüpte rahatını bulan kimse, ölü değildir.
Ölü, hayatta iken ölmüş gibi olandır."

Kadı İyaz'ın, Müslim'in şerhinde naklettiğine göre Ebu Hasan et-Tihâmî de şöyle demiştir:

"Yoksul kimseyi, ölü say. Elbisesini, çürümüş kefen say. Onun varacağı yer mezardır."

el-Hattabî dedi ki: "Yoksul kimseyi kazandırırın." sözünden kastedilen doğru mana şudur: Yani sen, ona bolca mal verirsin. Veya yoksul kimseye, geçimini sağlayacağı kadar bağışta bulunarak onu kazançlı kılarırsın.

Şeyhimiz Hafız Ebu'l-Haccac el-Mizzî de, Hz. Hatice'nin sözünde geçen "yok" kelimesi ile verilen malın kastedildiğini ifade etmiştir. Yani bulamayan kimseye mal verirsin.

Hz. Hatice'nin bu sözünden kastın; "Ticaret yaparak bulunmayan malı veya eşi bulunmayan kıymetli şeyi kazanırsın." demek olduğunu söyleyenlere gelince bunlar, manayı uzaklaştırmış ve ihtilafa dalmış, aynı zamanda hakkında bilgi bulunmayan manaları zorlamaya giderek ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Çünkü ticaret yaparak bulunmayan malı elde etmek, ekseriyetle övünülecek birşey değildir. Kadı İyaz, Nevevî ve diğerleri de bu kavli zayıf görmüşlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Hz. Hatice'nin; "Misafiri ağırlarsın," sözüne gelince, bundan da kastedilen mana şudur: Ona yemesi gereken şeyi takdim ederek ikramda bulunur, istirahat edeceği yeri güzelce temin edersin.

Hz. Hatice'nin; "Hakkın -veya hayrın- musibetlerine karşı yardım edersin." sözüne gelince, bundan kastedilen mana şudur: Her hangi bir kimseye hayır hususunda bir musibet vaki olursa, sen ona yardım eder-

sin. Onunla beraber olur, nihayet onu rahat bir yaşama kavuşturursun.

Hız. Hatice, Peygamber'imizi alıp, yaşlı ve âmâ bir zat olan amcası oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Önceki sayfalarda, Varaka b. Nevfel ile Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den kısaca bahsetmiştik. Varaka, cahiliyet döneminde Hristiyanlığa giren bir kimse idi. Arkadaşlarından ayrılarak Zeyd b. Amr ve Osman b. Hüveyris ile birlikte Şam yoluna koyulmuşlardı. Ubeydullah b. Cahş ta beraberlerinde idi. Hepsî Hristiyanlığı kabul etmişlerdi. Çünkü o dini, o zamanlar hakka en yakın din görmüşlerdi. Ancak Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, bu dine hurafeler sokulduğunu, değişikliğe uğratalıp tahrif edildiğini gördüğü için fitratı, Hristiyanlığa girmesine mani olmuştu. Rahipler ile din bilginleri, zamanı yaklaşmış bir peygamberin ortaya çıkacağını ona müjdelemişlerdi. O da, o peygambere aramak ve bulmak üzere geri dönmüştü. Aslı fitratı ve tevhid inancı üzerinde kalmakta devam etmişti. Ancak Hız. Peygamber'in bisetine ulaşmadan önce, ölüm onu yakalamıştı. Varaka b. Nevfel ise, Hız. Peygamber'in bisetine kavuşmuştu. O, Rasûlullah (s.a.v.)'da, Hatice'nin onun evsaf ve niteliklerini kendisine bildirmesiyle, onda bulunan güzel ve temiz sıfatları, onda zuhur eden delil ve ayetleri görmüştü. Bu sebeptendir ki Hız. Hatice, Varaka'nın karşısında durup: "Ey Amca oğlu! Kardeşin oğlunun söyleyeceklerine kulak ver." demişti. Peygamber (s.a.v.), gördüklerini kendisine anlattığında Varaka şöyle demişti: "Sübbuh, Sübbuh! Bu, Musa'ya inen Namustur (Cebrail'dir.)" Böyle derken her ne kadar Musa'dan sonra gelmiş bir peygamber ise de, İsa'dan bahsetmemişti. Çünkü İsa'nın şeriatı, Musa'nın şeriatının tamamlayıcısıdır. Âlimlerin sahih kavline göre İsa'nın şeriatı, Musa'nın şeriatının bazı kısımlarını da nesh etmiştir. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

"Size yasak edilenlerin bir kısmını helal kılmak üzere..." (Âl-i imrân, 50.)

Varaka'nın bu sözü, cinlerin şu sözüne benzemektedir:

"Ey milletimiz! Doğrusu biz, Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik." (el-Ahkâf, 30.)

Sonra Varaka: "Keşke ben, genç bir adam olsaydım." demişti. Yani ben bugün iman etmeye, faydalı ilim edinmeye, salih amel işlemeye güç yetiren bir genç olabilseydim.

"Keşke ben, kavminin seni sürgün edeceği zaman hayatta olsam." Yani kavminin seni sürgün edeceği zamana kadar seninle beraber olup sana yardım edebilsem.

Onun böyle demesi üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Onlar, beni sürgün mü edecekler?" diye sormuştu.

Süheylî der ki: Rasûlullah (s.a.v.) böyle dedi. Çünkü, vatandan ayrılmak, insanın nefesine çok zor gelir.

Hız. Peygamber'in bu sorusu üzerine Varaka şu cevabı vermişti: "Evet! Senin getirdiğin davanın benzerini getiren kimselere, mutlaka düşmanlık edilir. Senin zamanına yetişebilsem, sana esaslıca yardım ederim."

Bu konuşmadan kısa bir süre sonra Varaka b. Nevfel vefat etti. Allah ona rahmet etsin, ondan razı olsun. Çünkü onun bu şekilde yapmış olduğu konuşma, karşılaştığı şeyi tasdik etmesi, meydana gelen vahye iman etmesi ve gelecek zamanla ilgili olarak salih niyete sahip olması demektir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Urve tarikiyle Aişe'den rivayet etti ki, Hatice, Varaka b. Nevfel'in durumunu Rasûlullah (s.a.v.)'dan sormuş, o da şöyle cevap vermişti:

"Onu gördüm. Üzerinde beyaz bir elbise vardı. Öyle sanıyorum ki eğer cehennemliklerden olsaydı, üzerinde beyaz bir elbise olmazdı."

Hafız Ebu Ya'lâ, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki; Varaka b. Nevfel'in durumu sorulduğunda Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir:

"Onu gördüm. Üzerinde beyaz elbise vardı. Onu Cennet'in ortasında gördüm. Üzerinde ipek vardı."

Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in durumu sorulduğunda ise Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir:

"Kıyamet gününde o, bir tek ümmet olarak haşrolunacaktır."

Ebu Talib'in durumu sorulduğunda da, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir:

"Onu, Cehennem'in bataklığından çıkarıp sığ bir yerine bıraktım." Hatice'nin durumu sorulduğunda -ki o farzlardan ve Kur'ân ahkâmından önce vefat etmişti- Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap vermişti:

"Onu, Cennet'te bir nehir üzerinde inciden yapılma evde gördüm. Orada gürültü ve yorgunluk yoktur."

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Hz Aişe'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Varaka'ya küfretmeyin. Çünkü ben, onun için bir veya iki Cennet gördüm."

Hafız Ebu Nuaym ile Beyhakî, "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserlerinde Amr b. Şurahbil'den; Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Hatice'ye şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Ben, uzlette (yalnız başıma kaldığımda) bir ses işittim. Allah'a andolsun ki; bu işten dolayı başıma birşeyler gelmesinden korktum."

Hatice dedi ki: "Allah korusun. O sana böyle birşey yapacak değildir. Allah'a andolsun ki, sen emaneti eda eder, akrabalarını ziyaret eder ve doğru konuşursun."

Rasûlullah (s.a.v.)'ın bulunmadığı bir sırada Ebu Bekir, Hatice'nin

yanına gelmiş, Hatice de ona olayı anlatıp şöyle demişti: "Ey Atik! Muhammed'le birlikte Varaka'ya git." Rasûlullah (s.a.v.), içeriye girince Ebu Bekir, elinden tutarak: "Haydi Varaka'ya gidelim." demiş; Rasûlullah da: "Durumu sana kim anlattı?" diye sormuş, o da: "Hatice anlattı." diye cevap vermişti. Bunun üzerine birlikte Varaka'nın yanına gitmişler, meseleyi ona anlatmışlar, Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle demişti: "Ben uzlette (yalnız başıma) iken arkamdan bana ya Muhammed, ya Muhammed, diye seslenildiğini işittim. Korku içinde oradan ayrılıp kaçtım." Varaka, ona şu öğütleri verdi: "Bir daha böyle yapma. (Melek) sana geldiğinde sebat et ki, sana söylediklerini işitebilesin. Sonra da yanıma gel ve olup bitenleri bana bildir."

Peygamber, uzlete çekildiğinde (Melek), ona şöyle seslendi: "Ya Muhammed! De ki: Bismillâhirrahmânirrahîm. Elhamdulillahi Rabbil alemin..... Veleddâllin."

Daha sonra da şöyle dedi: "Lâilaheillallah, de."

Hız. Peygamber, bu hadiseden sonra tekrar Varaka'nın yanına giderek olup bitenleri ona anlattı. Varaka kendisine şöyle dedi: "Sana müjdelersun. Sonra yine sana müjdelersun. Ben tamkılık ederim ki sen, Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği peygambersin. Doğrusu sen, Musa'nın kanunu gibi bir kanun üzeresin. Şüphesiz sen, Allah katından gönderilen bir peygambersin. Bugünden sonra cihad ile emrolunacaksın. Eğer cihadla emrolunacağın zamana kavuşursam, mutlaka seninle birlikte cihad ederim."

Varaka vefat edince, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Keşişi Cennet'te gördüm. Üzerinde ipek elbiseler vardı. Çünkü o, bana iman etmiş ve beni tasdik etmişti." Bu hadisteki keşiş sözü ile Varaka kastedilmiştir.

Bu, Beyhakî'nin lafzı olup mürseldir. Nazil olan ilk sûrenin, Fatıha olduğunu söylediği için de bunda gariplik vardır. Daha önce anlatıldığı ve şiirinden de anlaşıldığı gibi Varaka, kalbinde imanı gizlemiş, imana kesinlikle karar vermişti. Bu kararını da, Hatice'nin, Hız. Peygamber'le köle Meysere'nin durumunu, gölgenin öğle sıcağında onu gölgelendirilişini, kendisine anlatması esnasında vermişti. Daha önce naklettığımız şiirinin bazı pasajlarını burada tekrarlamak istiyoruz:

"İnad ettim ben, hatıralar hususunda inatçıyım,
Kederliyim, bu sebeple uzun süre yutkundum.
Hatice, niteledikçe niteledi.
Ey Hatice, bekleyişim uzadı.
Mekke'nin iki dağı arasında ümidim şu ki,
O zatın çıkacağıdır.
Bize keşiş ve ruhbanların sözlerini naklettin,

O sözlerin doğru çıkmayışı, bizi rahatsız eder.
 Demişlerdi ki: Muhammed, bir gün başa geçer.
 Ona karşı duranları mağlup eder.
 Beldelerde nur ışığı ortaya çıkacak.
 Bütün halk eğilmekten kurtulup doğrulacak.
 Ona karşı savaşan, kayba uğrayacak.
 Onunla barış içinde olan, zafere erecek.
 Keşke bu davet açığa çıktığında,
 Hazır bulunsam da dine ilk giren ben olsam.
 Kureyşlilerin hoşlanmadığı şeye girsem,
 Mekke'nin tamamı ve Kureyşliler rahatsız olsalar dahi,
 Onların hoşlanmadıkları şeyi, Arş'ın sahibine emanet ediyorum.
 Onlar yükseklerden inip alçaldığında bu dava ona emanettir.
 Onlar da, ben de hayatta kahrşak, birşeyler olacak.
 O şeylerden ötürü kafirler, sıkıntıya uğrayıp gürültü çıkaracak."

Varaka b. Nevfel, bir başka kasidesinde de şöyle demişti:

"Muhammed hakkında doğru haberler verdim.
 Gaib olduğunda, öğütçü o haberleri verir.
 ki Abdullah oğlu Ahmed, peygamber olarak,
 Yer üstündeki herkese gönderilecektir.
 Öyle sanıyorum ki o, ileride doğru sözlü bir peygamber olarak gelecektir.

Tıpkı Hud ve Salih kulların gönderildikleri gibi,
 Musa ve İbrahim gibi, taki onun için görürsün.
 Kıymet ve haktan gelen açık fermanı.
 Ona Lüey b. Galip soyundan gelen,
 İki kabilenin faziletlerine koşan,
 Gençleriyle ihtiyarları tâbi olacak.
 Onun zamanında, insanların kavuşacağı güne kadar.
 Hayatta kahrşam ben, ona sevgimi verecek ve onunla ferahlayacağım.

Yoksa ey Hatice, bil ki ben,
 Senin bu diyarından göç edeceğim."

Yunus b. Bükeyr'in, İbn İshak'tan rivayet ettiğine göre Varaka b. Nevfel, bir şiirinde de şöyle demiştir:

"Ey Hatice, eğer gerçekse bu sözün,
 Bil ki Ahmed, peygamber olacaktır.
 Cebraile Mikail, ona gelecekler.
 Allah katından vahiy getirecekler.

Gelen vahiyle de kalpler genişleyecektir.
 Tevbe edip, ona uyanlar kurtulacak.
 Ona karşı gelen aldanmışlarla bahtsızlar sapacak.
 Bu iki gruptan biri, Cennetlerde,
 Diğeri de, Cehennem havuzlarında azap içecek.
 Cehennem'de ölüm istediklerinde, tepelerine,
 Peş peşe demir tokmaklar inecek, sonra alevlenecek.
 Rüzgarları emriyle sevkeden Allah, yücedir.
 Zaman içinde dilediğini yapan Allah, mukaddestir.
 Arş'ı bütün semaların üstünde bulunan,
 Halkına verdiği hüküm değişmeyen Allah,
 Noksanlıklardan münezze ve yücedir."

Varaka, bir başka şiirinde de şöyle demiştir:

"Ey yiğitler, bilin ki, zamanın akışı ile kaderin uygulanışı varya,
 Allah'ın hükmettiği şeyde, değişme olmayacaktır.
 Hatta Hatice, bunu bildirmeye beni çağırıyor,
 Bu öyle bir iş ki, ileride insanların karşısına çıkacak.
 Geçmiş asırlarda ve zamanlarda duyduğum,
 Bir işi, bana anlatıyor.
 Ki Ahmed'e, Cebrail gelecek.
 Ve beşeriyete peygamber olduğunu bildirecek.
 Dedim ki, ümid ettiğin şeyi belki,
 Rabbin sana gerçekleştirecek.
 Öyleyse sen, hayrı ümid edip bekle,
 Muhammed'i bize gönderki durumunu,
 Uykuda ve uyanıklıkta gördüğünü, kendisine soralım.
 Bize geldiğinde derileri ve tüyleri ürperten,
 Acaip şeyler söyledi.
 Ben, Allah'ın meleği Cebrail'i,
 En mükemmel ve en muazzam surette karşımda buldum.
 Bu müşahede devam etti, korku beni ürküttü.
 Çevremdeki ağaçlar, bana selam veriyordu.
 Ben de dedim ki: Öyle sanıyorum ki -bilmem zannım doğru mudur?
 İleride bu peygamber olacak ve indirilen sûreleri okuyacak.
 Minnetsiz ve kedersiz cihad görevine,
 Onları açıkça davet ettiğinde, o seni imtihan edecektir."

Hafız Beyhaki, "Delail" adlı eserde bunu bu şekilde nakletmiştir.
 Bana göre bu şiirin, Varaka'ya ait olduğu kesin değildir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak'ın, ilim ehli bazı kimselerden rivayetine göre Cenâb-ı Allah, Hz. Peygamber'e ikramda bulunmak ve nübüvveti vermek istediği esnada kendisi bir ihtiyacını gidermek için evden dışarı çıktığında uzaklara gider, bütün evleri geride bırakır, Mekke'nin mahalleleri arasından, vadilerinin içinden geçip giderdi. Yolda giderken önünden geçtiği her taş ve ağaç kendisine: "Es-selamü aleyke ya Resûlülallah." derdi. Peygamber sağına, soluna, arkasına dönüp bakar, taş ve ağaçlardan başka birşey görmezdi. Bir süre böyle devam etti. Bu gibi şeyleri görüp işitirdi. Allah'ın dilediği kadar bir süre böyle devam edip gitti. Daha sonra ramazan ayında, Hira mağarasında iken Cebrail, kendisine gelerek Allah'ın ikramını getirmişti.

İbn İshak, Vehb b. Keysan'dan rivayet etti: "Abdullah b. Zübeyr'in, Ubeyd b. Ümeyr b. Katade el-Leysi'ye şöyle dediğini işittim: Ey Ubeyd! Cebrail'in kendisine geldiği esnada Hz. Peygamber'e , nübüvvetin nasıl verildiği hakkında bize birşeyler söyle.

Ubeyd dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), her sene bir ay müddetle Hira mağarasında ibadete çekilirdi. Bu, Kureyşlilerin cahiliye döneminde âdet haline getirdikleri bir ibadet şekli idi.

Rasûlullah (s.a.v.), her sene bir ay süreyle uzlete çekilip ibadet eder, yanına gelen her düşküne yemek yedirirdi. Bu bir aylık süreyi tamamlayıp evine dönerken ilk olarak Ka'be'ye uğrardı. Ka'be'yi yedi kez veya Allah'ın dilediği miktarda tavaf ettikten sonra evine giderdi.

Allah'ın kendisine nübüvvet ikramında bulunmak istediği senenin ibadet ayı (ramazan) geldiğinde yine ehli ile birlikte Hira mağarasına çıktı. Risaletin kendisine verileceği, nübüvvet ikramında bulunulacağı ve kullara rahmet olarak gönderileceği gece olduğunda Cebrail, Allah'ın emri ile ona geldi.

Bu durumu anlatan Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur:

"Bana geldi. Ben de üzerinde yazılar bulunan ipek bir yaygı üzerinde uyumakta idim.Bana; "Oku" dedi. Ben de: "Ne okuyayım?" dedim. Beni sıktı, öyleki öleceğimi zannettim. Sonra beni bıraktı ve; "Oku" dedi. Ben de: "Ne okuyayım?" diye sordum. Beni sıktı. Öyleki öleceğimi zannettim. Sonra beni bıraktı ve; "Oku" dedi. Ben de: "Ne okuyayım?" diye sordum. Beni yine sıktı. Öyleki öleceğimi zannettim. Sonra beni bıraktı ve; "Oku" dedi. Ben de: "Ne okuyayım?" diye sordum. Tekrar bana aynı şeyleri yapması için ona böyle diyordum. Bana dedi ki:

"Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin adıyla oku! Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (el-Alâk, 1-5.)

Ben de okudum. Sonra melek yanımdan ayrılp gitti. Ben, uykudan uyandığımda sanki o sözler, benim kalbime yazı ile yazılmıştı. Mağaradan çıktım. Dağdan aşağı inerken yolun yarısında, gökten bir ses işit-

tim. Bana şöyle diyordu: "Ya Muhammed! Sen, Allah'ın Rasûlüsün, ben de Cibril'im." Başımı kaldırıp semaya baktım. Bir de ne göreyim! Cebrail, bir adam suretinde görünüyor, ayaklarını da ufuklara dayamış ve şöyle diyor: "Ya Muhammed! Sen, Allah'ın Rasûlüsün, ben de Cibril'im." Durup ona baktım. Ne ileri gidebiliyor, ne de gerileyebiliyordum. Yüzümü ondan çevrip semanın ufuklarına baktım, her nereye baktıysam onu gördüm. Yerimde donup kalmıştım. Nihayet Hatice, beni aramaları için adamlarını göndermişti. Mekke'ye varmış, oradan tekrar geri dönmüşlerdi. Ben de yerimde öylece durmaktaydım. Sonra Cebrail, benden ayrılmış gitti. Ben de evime döndüm. Hatice'nin yanına varıp dizleri önüne çöktüm, oturdum. Bana: "Ey Eba Kasım. Neredeydin? Allah'a andolsunki seni aramaları için adamlarımı gönderdim. Mekke'ye varıp, tekrar bana geri dönmüşlerdi." dedi. Ben de gördüklerimi ona anlattım. Bana dedi ki: "Ey Amca oğlu! Sana müjdelersun. Sebat et. Hatice'nin canı elinde bulunan Allah'a andolsunki ben, senin bu ümmetin peygamberi olacağını ümid ediyorum."

Bu konuşmadan sonra Hatice, elbiselerini toplayarak kalktı. Varaka b. Nevfel'in yanına gitti. Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisine söylediklerini ona anlattı. O da şöyle dedi: "Kuddus, kuddus. Varaka'nın canı elinde bulunan Allah'a andolsun ki ey Hatice, eğer senin bu söylediklerin doğru ise Muhammed'e, Musa'ya gelen Namus-u Ekber gelmiştir. Ve o, bu ümmetin peygamberidir. Muhammed'e, sebat etmesini söyle."

Hatice, Rasûlullah'ın yanına döndü ve Varaka'nın söylediklerini kendisine anlattı.

Rasûlullah (s.a.v.), Hira mağarasındaki ibadetini tamamlayıp evine dönerken âdeti üzere ilk iş olarak Ka'be'ye geldi. Orayı tavaf etti. Tavaf esnasında kendisiyle karşılaşan Varaka b. Nevfel şöyle dedi: "Kardeşim oğlu! Gördüklerini ve duyduklarını bana anlat." Rasûlullah (s.a.v.), ona anlatınca Varaka şöyle dedi: "Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a andolsunki sen, bu ümmetin peygamberisin. Musa'ya gelen Namus-u Ekber, sana da gelmiştir. Ama sen, mutlaka yalanlanacak, eziyet göreceksin, sürgün edilecek ve savaşılacaksın! Eğer senin o gününe kavuşursam, Allah'ın bileceği bir yardım ile ben ona (dinine) yardım edeceğim." Böyle dedikten sonra başını eğip bingıldagından öptü. Daha sonra Rasûlullah evine döndü."

Ubeyd b. Umeyr'in bu anlattığı, önceki sayfalarda da söylediğimiz gibi, Hz. Peygamber'in bilahare uyanıklık halinde göreceği vahyin bir nevi başlangıcı idi. Nitekim Hz. Aişe, bununla ilgili olarak şöyle demişti: "Rasûlullah'ın gördüğü rüyalar, mutlaka sabah aydındığı gibi zuhur ederdi."

Bu rüya, Hz. Peygamber'in uyanıklık halinde vahyi ve Cebrail'i

görmesinden sonra aynı gecenin sabahında görülmüş olabileceği gibi, bilahare de görülmüş olabilir. Doğrusunu Allah bilir.

Musa b. Ukbe, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'ın gördüğü ilk vahiy, Cenâb-ı Allah'ın uykuda ve rüya halinde kendisine gösterdikleridir. Bu da ona çok ağır gelmişti. Durumunu, hanımı Hatice'ye anlatmıştı. Allah, Hatice'yi, peygamberi yalamaktan korumuş, kalbini tasdike açmıştı. Bunun için Hatice: "Sana müjdeler olsun! Allah sana mutlaka hayır yapmıştır." demişti. Bu konuşmadan sonra Hz. Peygamber, Hatice'nin yanından çıkıp gitmiş, tekrar yanına dönmüş ve karnının yarıldığını, yıkanıp temizlendiğini, tekrar eski haline döndürüldüğünü gördüğünü anlatmıştı. Hatice de: "Vallahi, bu hayırdır. Sana müjdeler olsun." demişti.

Bir ara Hz. Peygamber, Mekke'nin üst taraflarında dolaşmakta iken Cebrail ona görünmüş, onu, hayret verici, kıymetli ve muazzam bir mecliste oturtmuştu. Hz. Peygamber, bu durumu anlatırken, şöyle buyurmuştur: "Beni, püsküllü bir yaygı üzerine oturttu. O yaygıda, yakut ve mercanlar vardı." O mecliste Cenâb-ı Allah, ona risalet müjdesini vermiş, nihayet Rasûlullah da sükûnet bulmuştu. Cebrail ona: "Oku," demiş, o da: "Nasıl okuyayım?" diye sormuş, Cebrail şöyle demişti:

"Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin adıyla oku! Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (el-Alâk, 1-5.)

Bazı kimseler derler ki: Hz. Peygamber'e nazil olan ilk sûre, Müd-dessir sûresidir. Doğrusunu Allah bilir.

Rasûlullah (s.a.v.), Rabbinin risaletini kabul etti. Cebrail'in, Allah katından kendisine getirdiği hükümlere tâbi oldu.

Oradan ayrılıp evine dönerken, önünden geçtiği bütün taşlar ve ağaçlar, kendisine selam verdiler. Sevinç ve kesin inanç içinde evine döndü. Çünkü o, muazzam birşey görmüştü. Hatice'nin yanına girerken de şöyle demişti: "Gördün mü, rüyada görüp te sana anlattığım şeyler vardı ya, işte o, Cebrail'di. Bugün, bana açıkça göründü. Rabbin onu bana gönderdi." Sözlerine devamla Allah katından kendisine gelen şeyleri ve ondan duyduklarını Hatice'ye anlattı. Hatice de: "Sana müjdeler olsun! Allah'a andolsun ki, o, sana mutlaka hayır yapacaktır. Allah katından sana gelen şeyleri de kabul et. Çünkü o haktır. Müjdeler olsun ki sen, Allah'ın gerçek Rasûlüsün." dedikten sonra yerinden kalktı, Utbe b. Rebia b. Abdu's-Şems'in Ninovahlı Hristiyan kölesi Addas'ın yanına gitti. Ona şöyle sordu: "Ey Addas! Allah aşkına bana söyle, Cebrail hakkında bildiğin birşey var mı?" Addas'ta şu cevabı verdi: "Kuddus, kuddus! Putperest kimselerle dolu bu mıntıkada Cebrail'den söz etmek de neyin nesi oluyor?" Hatice: "Sen, onun hakkında bildiklerini bana anlat." deyince Addas şöyle dedi: "O, Allah ile peygamberler arasında Allah'ın emin bir

meleğidir. O, Musa ve İsa peygamberlerin arkadaşısıdır."

Hatice, Addas'ın yanından kalkıp Varaka b. Nevfel'e gitti. Peygamber'in durumunu ve Cebrail'in ona getirdiği vahyi anlattı. Varaka da şöyle dedi: "Ey kardeşimin kızı! Ne bileyim. Belkide senin kocan, Ehl-i Kitabın beklemekte olduğu ve evsafını Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları peygamberdir. Allah'a andolsun ki ben hayatta iken o, peygamber olarak ortaya çıkar ve davasını açıklarsa Rasûlüne itaat ve sabır, yardım ve güzelce destek olma hususunda da Allah'a karşı bir imtihan vereceğim." Bir müddet sonra Varaka vefat etti. Allah ona rahmet etsin.

Zührî dedi ki: Allah'a ilk iman eden, Rasûlünü ilk tasdik eden, Hatice oldu.

Hafız el-Beyhakî, bu anlattıklarımızı naklettikten sonra dedi ki: Bu rivayette Hz. Peygamber'in karnının yarılmasından söz edilmesine gelince bunu o, çocukluk devresinde kendisine yapılan birşey olarak hika-ye etmiş olabilir. Yani o, Halime'nin yanında iken karnının yarılmış olduğunu bilahare anlatmıştır. Ama ikinci bir kez yarılmış olması da muhtemeldir. Sonra semaya, miraca gittiği esnada da üçüncü kez karnı yarılmış olabilir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Asakir, Varaka'nın tercüme-i halini anlatırken senedini Süleyman b. Turhan (Tarhan?) et-Teymiye dayandırarak şöyle der: Yüce Allah, Ka'be'nin inşasının ellinci yılında Muhammed'i, rasûl olarak göndermiştir. Nübüvvet ve keramet olarak ona gelen ilkşey, görmüş olduğu rüyadır ki, bu rüyasını eşi Hüveylid kızı Hatice'ye anlatmış, o da, kendisine şu karşılığı vermişti: "Sana müjdeler olsun! Allah'a and olsun ki, o, sana hayırdan başka birşey yapmayacaktır."

Hz. Peygamber, kavminden kaçıp Hira mağarasına vardığı günlerden birinde Cebrail ona geldi. Yanına yaklaştı. Peygamber, ondan çok korktu. Cebrail, elini önden göğsüne, arkadanda iki omuzu arasına koydu ve: "Allah'ım, günahını düşür, göğsünü aç, kalbini temizle. Ya Muhammed, müjdeler olsun, sen bu ümmetin peygamberisin. Oku." dedi. Hz. Peygamber korkmuş, sarsıntıya uğramış bir halde iken şu cevabı verdi: "Ben, asla bir kitap okumadım. Güzelce okuyamam. Ne yazarım, ne de okurum."

Cebrail, onu yakalayıp şiddetle sıktı. Sonra bıraktı ve: "Oku" dedi. Peygamber de aynı cevabı verdi. Cebrail, onu püsküllü, saçaklı bir yaygı üzerine oturttu. O yaygı, o kadar saf ve güzeldi ki, inci ve yakut gibi idi. Cebrail, ona şöyle dedi:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku...." Cebrail de ona: "Korkma ya Muhammed, şüphesiz ki sen, Allah'ın Rasûlüsün." dedi ve dönüp gitti. Rasûlullah (s.a.v.), düşünmeye başladı ve: "Ne yapayım. Bunu kavmime nasıl söylerim?" dedi. Sonra korku içinde ayağa kalktı, Cebrail önünde kendi asli suret ve azameti ile belirdi. Rasûlullah (s.a.v.), kalbini doldu-

racak büyük birşey gördü. Cebrail ona dedi ki: "Korkma ya Muhammed, Cibril, Allah'ın elçisidir. Cibril, Allah'ın nebi ve mürsellerine gelen elçisidir. Allah'ın ikramına inan. Şüphesiz ki sen, Allah'ın Rasûlüsün."

Rasûlullah (s.a.v.), oradan ayrılıp evine dönerken, önünden geçtiği taşlarla ağaçlar kendisine secde ediyor ve: "Esselamü aleyke ya Rasûlallah." diyorlardı. Bunun üzerine gönlü yatıştı ve Allah'ın kendisine ikramda bulunduğunu anladı. Yanına vardığında eşi Hatice, onun yüzündeki renk değişikliğini farkettiler, bundan korktu, yüzündeki terleri silmeye başladı ve: "Belkide bugünden önce gördüğün ve duyduğun bazı şeylerden ötürü böyle oldun." dedi. Rasûlullah dedi ki: "Ey Hatice! Rüya da gördüğüm şeyi ve uyanıklık halinde iken işitip korktuğum şeyi mi gördüm acaba? Doğrusu Cebrail, bana açıkça göründü. Benimle konuştu. Bana bir kelam okuttu. Ben de ondan korktum. Sonra tekrar bana döndü ve benim bu ümmetin peygamberi olduğumu bildirdi. Ben, eve dönerken önünden geçtiğim her taş ve ağaç, bana: "Esselamü aleyke ya Rasûlallah." dedi."

Hatice dedi ki: "Müjdeler olsun. Allah'a yemin ederim ki ben, Allah'ın sana hayırdan başka birşey yapmayacağını biliyordum. Şahadet ederim ki sen, bu ümmetin peygamberisin ki, Yahudiler seni bekliyorlardı. Kölemin öğütçüsü ve rahip Bahira, yirmi sene önce bunu bana bildirmiş ve seninle evlenmemi tavsiye etmişti. Yemek yerken, içerken, gülerken hep seninle olmamı emretmişti."

Bundan sonra Hatice, Mekke yakınındaki bir rahibe gitmiş, ona yaklaşınca rahip onu tanımış ve: "Ey Kureyş kadınlarının hanımefendisi, neyin var?" diye sormuş. Hatice de: "Cebrail'den bana haber vermen için sana geldim." demişti. Rahip de şöyle konuşmuştu: "Noksanlıklardan münezzeh olan Rabbimiz yücedir. Ehlinin putlara taptığı bu belde-lerde Cebrail'den söz etmek de neyin nesi oluyor? Cebrail, Allah'ın güvenilir kulu ve elçisidir. Onu, peygamberlerine gönderir. O, Musa ve İsa'nın arkadaşısıdır." Hatice, Cenâb-ı Allah'ın, Muhammed'e ikram etmekte olduğunu anlamış, bu defa da Utbe b. Rebîa'nın Addas adındaki kölesinin yanına gitmiş, ona da aynı şeyleri sormuş, o da rahibin söylediklerinin aynısını söylemiş ve bazı şeyler de eklemiş, sonra konuşmasını şöyle sürdürmüştü: "Cebrail, Allah'ın Firavun ve kavmini suda boğduğu esnada Musa ile beraberdi. Allah'ın Tur dağında kendisiyle konuştuğu esnada da Musa ile beraberdi. O, Allah'ın kendisiyle güçlendirdiği Meryem oğlu İsa'nın da arkadaşısıdır."

Bunun üzerine Hatice, köle Addas'ın yanından kalkıp Varaka b. Nevfel'e gitmiş ve Cebrail'i ona sormuş, o da aynı şeyleri söylemişti. Daha sonra: "Haber nedir?" diye sormuş ve kendisine söylediği sözleri gizlemesi için Varaka'ya yemin verdirmişti. Varaka yemin ettikten sonra Hatice ona şöyle demişti: "Abdullah'ın oğlu, bana birşeyler anlattı. O

doğru sözlüdür. Allah'a yemin ederim ki yalan söylemez ve kendisi de yalanlanmaz. Hira'da Cebrail'in kendisine indiğini ve bu ümmetin peygamberi olduğunu kendisine haber verdiğini, getirdiği bazı ayetleri de ona okuttuğunu söyledi." Varaka, bu sözler karşısında korkup şöyle dedi: "Cebrail'in ayakları yeryüzüne değmişse, mutlaka insanlar için hayır getirmiştir. O, ancak bir peygambere iner. O, nebi ve mürsellerin arkadaşısıdır ki, Allah, onu onlara gönderir. Senin onun hakkında da söylediklerini tasdik ediyorum. Yalnız kendisine bazı şeyler söylemek, sözlerini dinlemek ve kendisiyle sohbet edebilmek için Abdullah'ın oğlunu (Muhammed s.a.v.) bana gönder. Korkarım ki ona gelen, Cebrail'den başkasıdır. Çünkü bazı şeytanlar, bir kısım insanları ifsad edip saptırmak için Cebrail suretine girip ona benzerler. Gayeleri akıl sahibi kimseleri, deli ve mecnun etmektir."

Hatice, Varaka'nın yanından kalkıp Rasûlullah'ın yanına gitti. Varaka'nın söylediklerini ona bildirdi. Hatice, Cenâb-ı Allah'ın, kocasına hayırdan başka birşey yapmayacağına güveniyordu. Yüce Allah şu ayeti indirdi:

"Nun; kaleme ve onunla yazılanlara andolsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin." (el-Kalem, 1-2.)

Rasûlullah (s.a.v.) Hatice'ye: "Hayır, vallahi o, Cebrail'di." dedi. Hatice de: "Varaka'ya gitmeni ve bunları bizzat ona anlatmanı isterim. Belki Allah, onu doğru yola iletir." dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), Varaka'nın yanına gitti. Varaka, ona dedi ki: "Sana gelen bu şeyler, aydınlıkta mı yoksa karanlıkta mı geldi?" Rasûlullah (s.a.v.), Cebrail'in evsafını ona bildirdi. Onun müşahade ettiği azametini ve kendisine vahyettiği şeyleri de anlattı. Varaka dedi ki: "Şahadet ederim ki o, Cebrail'dir. Ve sana vahyettiği şeyler de Allah'ın kalamıdır. Kavmine tebliğ edeceğin birşeyleri, sana emretmiştir. O, peygamberlik emridir. Eğer senin zamanına ulaşırsam sana tâbi olurum. Allah'ın sana verdiği müjde ile ey Abdülmuttalib'in oğlu, sen de müjdelen." Varaka'nın bu konuşması ve Rasûlullah'ı tasdik edişi çevrede yayıldı. Bu da onun kavminin önde gelen adamlarının ağrına gitti. Bir ara vahiy kesintiye uğradı. Dediler ki: "Eğer Muhammed'e gelen şey, Allah katından olsaydı, devam ederdi. Ama Allah, ona kızdı." Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Duhâ ve İnşirâh sûrelerini inzal buyurdu.

Beyhakî, Hz. Hatice'nin, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Allah tarafından görüldüğü peygamberlik ikramı hususundaki açıklamalarıyla ilgili olarak, Hz. Peygamber'e şöyle dediğini rivayet eder: "Ey Amca oğlu! Sana gelmekte olan bu arkadaşın, yine yanına geldiğinde bana haber verebilir misin?" Peygamber; "Evet" deyince Hatice: "Öyleyse sana geldiğinde bana haber ver." dedi.

Bir müddet sonra Cebrail, Hz. Peygamber'in yanına gelir. Rasûlul-

lah, onu görünce şöyle demişti:

– Ey Hatice! İşte bu Cebrail.

– Şu anda onu görüyor musun?

– Evet.

– Öyleyse sağ yanıma otur. (Peygamber dönüp Hatice'nin sağ yanına oturdu) ve Hatice sordu:

– Onu, şu anda görebiliyor musun?

– Evet.

– Öyleyse dönde gel kucağımda otur. (Hz. Peygamber dönüp, Hatice'nin kucağına oturdu) Hatice sordu:

– Onu, şu anda görebiliyor musun?

– Evet. (Hatice başını açtı. Başörtüsünü kaldırdı. Hz. Peygamber de onun kucağında oturmakta idi.) Hatice dedi ki:

– Şu anda onu, görebiliyor musun?

– Hayır.

– Öyleyse bu şeytan değil, melektir. Ey amca oğlu, sen sebat et. Sana müjdeler olsun.

Böyle dedikten sonra Hatice, Hz. Peygamber'e iman etti. Cebrail'in ona getirdiği şeylerin hak olduğuna şahadet etti.

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Hasan, bu hadisi anlatıp şöyle dedi: Anam Fatıma binti Hüseyin bu hadisi, Hatice'den naklediyordu. Ancak onun şöyle dediğini işittim: "Peygamber, Hatice'yi kendi vücudu ile zırhı arasına koydu. O esnada Cebrail yanından ayrılıp gitti.

Beyhaki: Hatice, dinini ve imanını sağlama almak amacıyla durumu tesbit etmek için böyle yapmıştı, der. Hz. Peygamber'e gelince o, Cebrail'in kendisine söylediği sözleri ve gösterdiği ayetleri kesin bir imanla kabul etmiş idi. Ağaçların ve taşların kendisine selam vermeleri de, bu ayet ve işaretlerdendi.

Müslim, "Sahih" adlı eserinde Cabir b. Semure'den rivayet ederek, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu nakleder:

"Mekke'de öyle bir taş biliyorum ki, ben, peygamber olmadan önce yanından geçtiğimde bana selam verirdi. Ve ben, şimdi de o taş tanyorum."

Ebu Davud et-Teyalisi, Cabir b. Semure'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Mekke'de bir taş vardır. O taş, bana peygamberlik verildiği gecelerde selam verirdi. Şimdi de yanından geçerken o taş tanımağtayım."

Beyhaki, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah'la beraber Mekke'de idik. Mekke'nin bazı taraflarına çıkıp dolaştık. Karşılaştığımız her ağaç ve dağ kendisine mutlaka: "Esselamü aleyke ya Resûlallah." diyordu.

Bir başka rivayette de şöyle denmektedir: "Onunla beraber her bir

vadiye girdiğimizde önünden geçtiği her taş ve ağaç mutlaka ona: "Esse-lamu aleyküm ya Rasûlallah." diyordu. Ben de bu sözleri işitiyordum."

FASIL

Buharî, daha önceki rivayetinde şöyle demektedir: Vahiy kesintiye uğradı. Öyle ki Peygamber (s.a.v.) hüznünlendi. Defalarca dağ tepesine çıktı ve kendini oradan uçuruma atmak istedi. Dağın tepesine her çıktığında, kendini aşağıya atmak isteyince Cebrail, ona görünüyor ve: "Ya Muhammed! Şüphesiz sen, Allah'ın gerçek Rasûlüsün." diyor, böylece ızdırabı dinip, kalbine sükûnet geliyordu. Sonra da dönüp evine gidiyordu.

Vahiy kesintisi uzayınca, yine öyle yapmak istedi. Dağın tepesine çıktığında Cebrail, yine ona göründü ve aynı şeyleri söyledi.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın vahiy kesintisinden bahsederken şöyle dediğini işittim:

"Bir ara yürümekte iken gökten bir ses duydum. Gözümü kaldırıp semaya baktım. Bir de ne göreyim! Hira'da bana gelen melek gökler arasında kurulu bir kürsü üzerinde oturmuş. Korkudan diz üstü çöktüm. Nihayet yere düştüm. Sonra aileme dönüp: "Beni örtün, beni örtün." dedim. Cenâb-ı Allah da şu ayetleri inzal buyurdu:

"Ey örtüye bürünen Muhammed! Kalk ve uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terke devam et." (el-Müddessir, 1-5.) Hz. Peygamber buyurdu ki: "Sonra vahiy başladı ve peşpeşe geldi."

Bu ayetler, vahiy kesintisinden sonra inen ilk ayetlerdir. Yoksa peygamberliğin başlangıcında nazil olan ilk ayetler bunlar değildir. Onlar nakledeceğimiz şu ayetlerdir:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku..."

Nazil olan ilk ayetlerin, Müddessir sûresinin başındaki ayetler olduğu, Cabir tarafından söylenmiştir. Fakat doğru olan şu ki, onun bu sözlerini, vahiy kesintisinden sonra inen ilk ayetler şeklinde anlamak gerekir. Çünkü onun bu rivayetindeki ifadelerin başında da, Cebrail'in ona ikinci kez gelişinden söz edilir. Sonra yine bu rivayette, "..... vahyin kesintisinden söz ederken...." ibaresi kullanılmaktadır ki bu da, daha önce vahyin geldiğine bir delil teşkil etmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de Yahya b. Ebi Kesir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ebu Seleme b. Abdurrahman'a: "Kur'an'ın nazil olan ilk ayetleri hangisidir?" diye sorduğumda bana cevaben:

" **بِأَسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** " dir, dedi. Ben de dedim ki: "Ya **قُلْ بِسْمِ اللَّهِ** ne oluyor?" Dedi ki: Ben, Cabir b. Abdullah'tan: "Kur'an'ın nazil olan ilk ayetleri hangisidir?" diye sorduğumda bana: " **بِأَسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** " dir, dedi. Ben de:

ya " **أَنَا رَسُولُكَ** " ne oluyor? diye sorunca bana, Hz. Peygamber'in şu sözünü cevap olarak nakletti:

"Ben, Hira mağarasında bir ay süreyle uzlete çekilip ibadet ettim. İbadetimi tamamlayınca dağdan indim. Vadinin ortasından geçmekte iken bana bir ses geldi. Önüme, arkama, sağıma, soluma baktım. Birşey göremedim. Sonra göğze baktım ki o, havada Arş üzerindedir. Beni bir sarsıntı tuttu. Hatice'nin yanına gittim. Beni örtmelerini emrettim. Allah da" **وَبَيْنَكَ عَلِيمٌ** " sûresinin başından başlayarak " **بِأَنفِ فَتَنٍ** " kısmına kadar olan ayetleri inzal buyurdu."

Bir başka rivayette de şöyle denmektedir:

"Birde baktım ki, Hira'da bana gelen melek, göklerle yer arasındaki bir kürsü üzerinde oturmaktadır. Ben de ondan korktum ve sarsıntıya uğradım." Bu hadisten de açıkça anlaşılıyor ki Cebrail, Hz. Peygamber'e daha önce gelip Allah katından vahiy getirmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Bazılarının ileri sürdüğüne göre vahiy kesintisinden sonra Hz. Peygamber'e nazil olan ilk sûre, Duhâ sûresidir. Bunu, Muhammed b. İshak söylemiştir.

Bazı kurrallar dediler ki: Bu sebeple Rasûlullah (s.a.v.), sevinç duymuş ve sûrenin başında tekbir getirmiştir.

Bu, pek mümkün olmayan bir ihtimaldir. Daha önce Buharî ve Müslim'in rivayetlerinde geçen ifadeler, bunu çürütmektedir. Onlar demişlerdi ki, vahiy kesintisinden sonra inen ilk Kur'ân ayetleri, Müddessir sûresinin başındaki ayetlerdir. Ancak Duhâ sûresi ise, bir kaç gecelik başka bir vahiy kesintisinden sonra inmiştir.

Nitekim Buharî ve Müslim'in sahihleri ile diğer hadis kitaplarında da Esved b. Kays'ın, Cündüp b. Abdullah el-Becelî'den naklettiği hadisinde şöyle denmektedir: "Rasûlullah (s.a.v.), biraz rahatsızlandı. Bu yüzden bir, iki veya üç gece teheccüd namazı kılamadı. Kadının biri: "Herhalde şeytanın seni terk etti." dedi. Bunun üzerine yüce Allah, Duhâ sûresini inzal buyurdu."

Bu emirle, insanlara tebliğata başlandı. Önceki emirle, sadece peygamberlik gelmişti.

Bazıları dediler ki: Vahiy kesintisinin süresi, iki veya iki buçuk seneye yakın idi. Kuvvetli rivayet odur ki -doğrusunu Allah bilir- Şa'bî ve diğerlerinin dedikleri gibi bu süre zarfında Mikail, Peygamber (s.a.v.)'e gelip gitmişti. Bu da Cebrail'in ona ilk olarak: "Yaratan Rabbinin adıyla oku...." ayetlerini vahiy olarak getirmiş olmasını bildiren rivayetlerle ters düşmemektedir.

"Ey örtüye bürünen, kalk ve uyar. Rabbini de tekbir et. Elbiselerini temiz tut. Kötü şeylerden de sakın." ayetlerinin nüzulundan sonra Cebrail, Hz. Peygamber'e gelip gitmeye başlamıştı.

Bundan sonra vahiy gelmeye başlamış ve gerektikçe gelmeye devam etmişti. Rasûlullah (s.a.v.) da o zamandan sonra risalet görevini ifa etmeye başlamıştı. Büyük bir gayretle yakın-uzak, hür-köle, herkesi Allah'a davet etmişti. O zaman asaletli, mutlu ve akıllı kimseler, ona iman etmiş; zorba ve inatçı kimseler, ona muhalefet edip isyan etmekte devam etmişlerdi. Onu ilk olarak tasdik eden hür erkek, Ebu Bekir es-Sıddık idi. Onu tasdik eden ilk çocuk, Ebu Talib oğlu Ali idi. Onu tasdik eden ilk kadın, eşi Hüveylid kızı Hatice idi. Onu tasdik eden ilk köle, azatlısı Zeyd b. Harise el-Kelbî idi. Allah onlardan razı olsun. Onları hoşnud kılsın. Vahiy de aradığını bulan, Varaka b. Nevfel'in iman etmiş olduğunu daha önce belirtmiştik. O, fetret döneminde vefat etmişti. Allah ondan razı olsun.

FASIL

Bu bahis, Kur'ân nazil olduğunda cinlerle azılı şeytanları vahiy hırsızlığı yapmak ve ona kulak vermekten menetmek ile ilgilidir. Çünkü vahiy hırsızlığı yapanlar, çaldıkları şeyleri dostlarının diline bırakıyor, böylece işleri karıştırıyor, hak ile batıl birbirinden ayırd edilemez oluyordu.

Cenâb-ı Allah, lütuf ve rahmetinin gereği olarak, bu cinlerle azılı şeytanları semadan menetti. Nitekim bu durumu haber verirken şöyle buyurmuştur:

"Doğrusu biz göğü yokladık; onu sert bekçiler ve kayan ateşlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğün dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk; ama şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryüzünde olanlara kötülük mü murad edildi, yahut Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, doğrusu biz bilemeyiz." (el-Cinn, 8-10.)

Bir başka ayette de şöyle buyrulmaktadır:

"Kur'ân'ı şeytanlar indirmemiştir. Bu, onlara düşmez ve zaten güçleri de yetmez. Doğrusu onlar vahiy dinlemekten uzak tutulmuşlardır." (eş-Şuarâ, 210-212.)

Hafız Ebu Nuaym, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Cinler daha önceleri semaya çıkıp vahiy dinlerlerdi. Bir kelimeyi ezberlediklerinde, kendileri de ona dokuz kelime eklerlerdi. O kelime doğru idi, ama ekledikleri batıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e risalet verildiğinde onlar, göklerdeki dinleme yerlerine oturmaktan menedildiler. Bunu, İblis'e anlattılar. Daha önce yıldız kolları, onlara atılmazdı. İblis, onlara dedi ki, bu, yeryüzünde meydana gelecek bir olay yüzünden böyle olmaktadır. Bu sebeple menolunmaktasınız.

İblis, askerlerini gönderdi. Askerler, Hz. Peygamber'in iki dağ arasında namaz kılmakta olduğunu gördüler. Tekrar İblis'in yanına gelip

durumu bildirdiler. O da dedi ki: Yeryüzünde meydana gelen hadise işte budur.

Ebu A'vane, Said b. Cübeyr tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.), ashabıyla birlikte Ukaz panayırına doğru gitti. O esnada şeytanlar, gökten haber almaktan men edilmiş ve onlara ateş korları atılmıştı. Bu yüzden şeytanlar kendi kavimlerine dönerek şöyle demişlerdi: size ne olmuş? Onlarda demişlerdi ki: Göklerden haber almaktan men' olunduk. Bize ateş korları atıldı. Şeytanlarda şöyle demişlerdi; Bu yeni hadiseden ötürü böyle olmuştur. Artık yerin doğrularına ve batılarına doğru gidin. Yakalanan şeytanların (cinlerin) bir kısmı Tihame taraflarına gitmişlerdi. O esnada Hz. Peygamber de Ukaz panayırına doğru giden bir hurmalıkta ashabıyla birlikte sabah namazını kılmakta idi. Cinler okuduğu Kur'an'ı dinlediklerinde: "İşte gökten haber almamıza engel olan şey budur." demiş ve kavimlerine dönerek şöyle konuşmuşlardı: Ey kavmimiz! "Doğrusu bizi, hayrete düşüren bir Kur'an dinledik. O, doğru yola iletiyor, biz de ona iman ettik ve Rabbimize hiç birşeyi şirk koşmayacağız."

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e şunu vahyetti:

"Deki: Bana vahyolundu ki; cinlerden bir topluluk onu dinlemiş ve; doğrusu biz, hayrete düşüren bir Kur'an dinledik, demişlerdir."

Buhârî ve Müslim, bunu sahihlerinde rivayet etmişlerdir.

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Said b. Cübeyr tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Cinlerin her kabilesi için, haber almak maksadıyla gökte oturma yerleri vardı. Vahiy nazil olduğunda melekler Safa tepesi üzerine bırakılan demir sesi gibi bir ses işitirlerdi. Melekler, bu sesi duyunca secdeye kapanır ve vahyin nüzulu tamamlanuncaya kadar başlarını kaldırmazlardı. Vahiy nazil olduğunda birbirlerine: "Rabbimiz ne buyurdu?" diye sorarlardı. Eğer bu vahiy, gökte olan şeylerle ilgili ise: "Bu haktır. O, yüce ve büyük olandır." derlerdi. Eğer vahiy, yeryüzünü ilgilendiren gayb, ölüm yahut yerde olacak bir meseleyle ilgili ise bunu söylerler ve şöyle şöyle olacak derlerdi. Şeytanlar da meleklerin bu konuşmalarına kulak verir, sonra bunları dostlarına bildirirlerdi.

Muhammed (s.a.v.), risaletle görevlendirildiğinde o cinlere yıldız korları atıldı, semadan kovuldular. Bunu ilk anlayan Sakif oldu. O kişi, davar sahibi olup davarlarına gider ve her gün bir koyun keserdi. Develeri de vardı. Hergün bir deve keserdi. İnsanlar mallarına koşup gittiler. Birbirlerine dediler ki: "Böyle yapmayın. Yıldızlarla yollarınızı bulunsunuz. Bu hadiseden ötürü böyle olmuştur." Baktılar ki yönlerini tesbit etmeye yarayan yıldızlar, oldukları gibi duruyor, hiçbir kaybolmamış. Bunun üzerine eski âdetlerine göre hareket etmekten vazgeçtiler. Cenâb-ı Allah da cinleri Hz. Peygamber'e gönderdi. Kur'an'ı dinlediler.

Orada ikende birbirlerine; susun da Kur'an'ı dinleyin, dediler. Şeytanlar da İblis'in yanına gittiler. Ona haber verdiler. O da: "Meydana gelecek bir hadiseden ötürü böyle olmuştur. Her yerden bana birazcık toprak getirin." dedi. Ona, Tihame toprağını getirdiklerinde: "İşte bu hadise, orada meydana gelmiştir." dedi.

Beyhakî ve Hakim, bu rivayeti Hammad b. Seleme yoluyla, Ata b. Saib'den nakletmiştir.

Vakidî, Üsame b. Zeyd b. Eslem tarikiyle Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet eder: "İsa peygamberin göğe kaldırılmasından, Peygamber (s.a.v.)'in risaletle görevlendirilişine kadar gökten herhangi bir yıldız kuru atılmadı. Kureyşliler, daha önce görmedikleri birşeyi gördüklerinden davalarını damgalayıp adamaya başladılar. Kölelerini azad ettiler. Artık dünyanın sonunun geldiğini zannettiler. Taiflilerin de böyle yaptıklarını öğrendiler. Sakifliler de onlar gibi yapmaya başladılar. Sakiflilerin yaptıklarını, Abdi Yaleyl b. Amr duyunca: "Gördüğüm bu şeyleri niçin yaptınız?" diye sordu. Onlar da: "Yıldızlara baktık, onların semadan düştüklerini gördük." dediler. Abdi Yaleyl'se onlara şöyle dedi: "Gittikten sonra mahı geri getirmek, çok zordur. Acele etmeyin, biraz bekleyin. Eğer kayan yıldızlar bilinen yıldızlar ise bu, insanların yok olmasının işaretidir. Eğer kayan yıldızlar, bilinmeyen yıldızlar ise bu, meydana gelen bir hadiseden ötürüdür." Baktılar ki kayan yıldızlar, bilinmeyen yıldızlardır. Bunu, kendisine haber verdiklerinde Abdi Yaleyl şöyle dedi: "Bu iş için biraz beklemek gerekir. Bu da Peygamber'in zuhuru esnasında belli olacaktır."

Çok geçmeden Ebu Süfyan b. Harp, mallarının idaresi için yanlarına geldi. Abdi Yaleyl'e uğradı, yıldızların durumunu ona anlattıklarında Ebu Süfyan şöyle dedi: Abdullah oğlu Muhammed ortaya çıktı. Allah katından gönderilen bir peygamber olduğunu iddia ediyor.

Abdi Yaleyl dedi ki: İşte bu esnada cinlere ve şeytanlara yıldız korları atılmıştır.

Said b. Mansur, Halid b. Husayn tarikiyle Amir eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Peygamber risaletle görevlendirilinceye kadar yıldızlar, şeytanlara ve cinlere atılmazdı. Bunlar atıldıkları zaman insanlar, davalarını damgalayıp adak olarak sahverir, kölelerini azat ederlerdi. Abdi Yaleyl dedi ki: Bekleyin hele, eğer gökten atılan yıldızlar bilinen yıldızlar ise bu, insanların yok olması demektir. Eğer atılan yıldızlar bilinmeyen yıldızlar ise bu, meydana gelecek bir hadise sebebiyledir.

Baktılar ki, atılan yıldızlar, bilinmeyen yıldızlardır. Bunun üzerine davalarını damgalayıp adak olarak salıvermekten vazgeçtiler. Çok geçmeden Hz. Peygamber'in zuhur ettiğine dair haber kendilerine ulaştı.

Beyhakî ile Hakim, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet ettiler: "İsa peygamberle Muhammed (s.a.v.) arasındaki fetret döneminde dünya seması bekçilerle muhafaza altına alınmazdı."

Belki de yıldızların ateş kuru olarak atılmasını reddedenlerin maksadı, Hz. Peygamber'in zuhuru kadar göklerin bekçilerle sıkı bir kontrol altında tutulmuş olmadığını beyan etmektir. Bunu, bu şekilde yorumlamak gerekir. Zira hadiste sabittir ki, İbn Abbas şöyle demiştir: "Bir ara Rasûlullah (s.a.v.) aramızda oturmakta iken gökten bir yıldız kayd, etrafı aydınlattı. Rasûlullah: "Yıldızlar kaydığında ne dersiniz?" dediğinde: "Büyük bir adam öldü veya büyük bir adam doğdu, deriz." dedik. Peygamber buyurdu ki: "Hayır ama....." diye başlayan ve semanın yaratılışı, semadaki yıldızların meydana getirilişiyle ilgili olarak Bedu'l-Halk bölümünün başında naklettiğimiz hadisin tamamını okudu. Hamd, Allah'a mahsustur.

İbn İshak, "es-Sîre" adlı eserinde yıldızların şeytanlara ve cinlere atılması hadisesini anlatmış olup Sakiflilerin liderinin de yıldızlara bakıp ona göre hareket etmeleriyle ilgili olarak bazı şeyler söylediğini ve durumun, tanınan yıldızlarla tanınmayan yıldızlara göre değişeceğini bildirdiğini ifade etmiştir. Ancak İbn İshak, Sakif kabilesinin liderinin Amr b.Ümeyye olduğunu söylemiştir. (Halbuki önceki sayfalarda Abdi Yaleyl adında birinin Sakiflilerin lideri olduğu söylenmişti.) Doğrusunu Allah bilir.

Süddî dedi ki: Göklerin bekçilerle muhafaza edilmesi ancak yeryüzünde bir peygamber veya Allah'ın apaçık bir dininin bulunduğu zamanlarda olur. Hz. Peygamber'in bisetinden önceki zamanlarda, şeytanlarla cinler, semada olan şeyleri dinlemek için dünya semasından oturulacak bazı yerler edinmişlerdi. Cenâb-ı Allah, Hz. Peygamber'i risaletle görevlendirdiğinde, bir gece cinlerle şeytanlar gökten taşlanarak kovuldular. Bu sebeple Taif halkı paniğe kapılıp şöyle dedi: "Sema halkı helak oldu." Çünkü onlar semada şiddetli bir ateş görmüş, yıldızların peşpeşe ateş kuru olarak atıldıklarını müşahade etmişlerdi. Bunun üzerine kölelerini azat etmeye, davalarını da damgalayıp adak olarak salı vermeye başlamışlardı. Abdi Yaleyl b. Amr b. Ümeyr, onlara şöyle uyarıda bulundu: "Yazıklar olsun size ey Taif halkı! Malınızı elinizde tutun. Yıldızların işaretlerine bakın. Eğer onları, yerlerinde sabit görürseniz sema halkı helak olmamış demektir. Bu, ancak İbn Ebi Kebşe (yani Muhammed) dolayısıyladır. Eğer yıldızları yerlerinde duruyor görmezseniz, bu demektir ki, sema halkı helak olmuştur." Baktılar ki yıldızlar, yerlerinde duruyor. Bu defa mallarına ilişmekten vazgeçtiler. O gece şeytanlar da korkuya kapılıp İblis'in yanına gittiler. İblis, onlara: "Her yerden bana bir avuç toprak getirin." dedi. Onların getirdiği toprakları kokladıktan sonra: "Adamınız Mekke'dedir." dedi. Bunun

üzerine Nusaybin (Nasibin?) cinlerinden yedi kişiyi heyet olarak yola çıkardı. Bunlar, Mekke'ye Rasûlullah'ın yanına geldiler. Onu, Mescid-i Haram'da buldular. Kur'ân okuyordu. Kur'ân'ı dinleyebilmek için ona yaklaştılar. Neredeyse göğüsleri, Rasûlullah'a değecekti. Kur'ân'ı dinledikten sonra Müslüman oldular. Onların durumları hakkında Cenâb-ı Allah, peygamberine vahiy indirdi.

Vakidî, Ata b. Yesar tarikiyle Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), peygamberlikle görevlendirildiğinde putların tamamı yüz üstü düştü. Şeytanlar, İblis'e gidip dediler ki: Yeryüzündeki bütün putlar yüz üstü yere düştü.

O da dedi ki: Bu, gönderilen bir peygamber yüzündendir. Onu kırsal kesimlerde arayın.

Aradılar, bulamadık, dediler. İblis, ben onu tanırım ve bulurum, dedi. Aramaya çıktı, kendisine: "Onu, Mekke'de ara." dendi. Mekke'de aradı. Onu, Mekke'nin Karnû's-Sealib semtinde buldu. Diğer şeytanların yanına dönüp şöyle dedi: Ben, onu Cebrail'le birlikte buldum. Buna karşı yapabileceğiniz birşey var mıdır?

Dediler ki: Onun ashabının gözüne şehvetleri, süslü ve sevimli gösteririz.

İblis: Öyleyse artık tasalanmam, dedi.

Vakidî, Talha b. Amr tarikiyle Abdullah b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), peygamberlikle görevlendirildiği zaman şeytanlar, semadan menolundular ve arkadan kendilerine ateş koru atıldı. İblis'in yanına gelip durumu ona anlattılar. O da şöyle dedi: Bu, meydana gelen bir hadiseden dolayıdır. İşte İsrail oğullarının çıkış yeri olan Arz-ı Mukaddes'te, size karşı bir peygamber çıkmıştır!

Şeytanlar (ve cinler), Şam'a gittiler. Daha sonra tekrar İblis'in yanına dönüp: "Orada kimse yok." dediler. İblis: "Öyleyse ben onu tanır ve bulurum." dedi. Rasûlullah (s.a.v.)'ı arayıp bulmak için Mekke'ye gittiğinde onu Cebrail'le birlikte Hira mağarasından inerken gördü. Arkadaşlarına dönüp: "Ahmed, peygamber olarak gönderildi. Yanında Cebrail de vardı. Buna karşı yapabilecek birşeyiniz var mı?" diye sordu. Onlar da: "Dünyayı, insanlara sevdirebiliriz." dediler. Buna karşılık İblis: "Öyleyse tamamdır." dedi.

Vakidî, Talha b. Amr tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Daha önceleri şeytanlar (ve cinler), vahye kulak verip dinlerlerdi. Peygamber (s.a.v.), risaletle görevlendirildiğinde, artık onların vahye kulak vermelerine engel olundu. Bunu, İblis'e gidip şikayet ettiler. O da: "Bu, meydana gelen yeni bir hadise yüzündendir." dedi. Ebu Kubeys dağının tepesine çıktı. Bu, yeryüzüne konulan ilk dağdır. Dağın tepesine çıkınca Rasûlullah (s.a.v.)'ın Makam-ı İbrahim'in arkasında namaz kılmakta olduğunu gördü. "Gidip şunun boynunu kırayım." dedi. Kendine

güvenerek oraya vardı. Hz. Peygamber'in yanında Cebrail de vardı. Cebrail, ona bir yumruk atıp uzaklaştırdı. İblis de arkasını dönüp kaçtı.

HZ. PEYGAMBER'E VAHYİN GELİŞ ŞEKLİ

Cebrail'in, bir ve ikinci kez Hz. Peygamber'e ne şekilde geldiği, daha önce anlatılmıştı.

Malik, Hişam b. Urve vasıtasıyla Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Haris b. Hişam, Rasûlullah (s.a.v.)'a sordu:

– Ya Rasûlallah! Sana vahiy ne şekilde gelir?

– Bazen çan sesini andıracak şekilde gelir. Bana en zor gelen de budur. Bu hal benden zail olunca, bana vahyedilen şeyleri ve söylenenleri anlarım. Bazen de melek, bir adam şekline bürünerek yanıma gelir, benimle konuşur, ben de onun söylediklerini anlarım."

Hz. Aişe dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'a çok soğuk günde vahyin indiğini, kendisinden vahiy haleti kaldırılıncaya kadar alnından ter damlacıklarının belirdiğini gördüm."

Buharî ile Müslim, bunu Malik'in hadisinden nakletmişlerdir.

İfk hadisinde Hz. Aişe şöyle demiştir: "Allah'a andolsun ki Rasûlullah (s.a.v.), evden ne ayrıldı, ne de dışarı çıktı. Nihayet kendisine vahiy nazil oldu. Vahyin şiddet ve ağırlığından, soğuk kış gününde bile kendisinden inci gibi ter taneleri dökülürdü."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak vasıtasıyla Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.)'a vahiy nazil olduğunda yüzünün etrafında arı vızıltısı gibi bir ses duyulurdu."

Sahih-i Müslim ve diğer hadis kitaplarında da Ubade b. Samit'in şöyle dediği rivayet edilir: "Rasûlullah (s.a.v.)'a vahiy nazil olduğunda sıkıntıya düşer, yüzü asılırdı. (Başka bir rivayette ise, gözlerini yumardı, denmektedir.) Ona vahiy geldiğini, bu durumdan anlardık."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Zeyd b. Sabit'in rivayet ettiği bir hadiste de şöyle denmektedir: "Mü'minlerden oturanlar ile Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler bir değildir." (en-Nisa, 95.) ayeti nazil olurken İbn Ümmü Mektum, gözlerinin görmezliğinden şikayetçi oldu. Bunun üzerine: "Özür sahiplerinden başka" cümlesi nazil oldu. Benimle Rasûlullah (s.a.v.)'ın baldırı yanyana idi. Ben de bu durumda vahiy kâtibliği yapıyordum. Nazil olan vahyi yazıyordum. Vahiy kendisine nazil olduğunda baldırı baldırırma çarpmaya başladı."

Sahih-i Müslim'de Ya'lâ b. Ümeyye'nin şöyle dediği rivayet edilir: Ömer bana dedi ki: "Kendisine vahiy nazil olurken Rasûlullah'a bakmak ister misin?" Cî'rane mevkiinde Hz. Peygamber'e vahiy nazil olmakta iken Hz. Ömer, onun yüzündeki örtüyü kaldırdı. Baktım ki yüzü kızarmış vaziyette. Genç devenin çıkardığı ses gibi bir ses çıkarmakta."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Hz. Aişe'den rivayet edilen bir hadiste ise şöyle denmektedir: Örtünme ayeti nazil olduğunda (Hz. Peygamber'in zevcesi) Sevde, geceleyin tuvalete gitmek üzere evden dışarı çıkmıştı. Hz. Ömer de: Ey Sevde, seni tanıdık, demişti. Sevde, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına dönüp bu meseleyi kendisine sormuştu. Rasûlullah da oturmuş, akşam yemeğini yiyor, elinde de bir kemik parçası vardı. Allah ona vahiy indirdi. Elindeki kemik parçası da hala duruyordu. Sonra başını kaldırıp şöyle dedi:

"Def-i hacette bulunmak için dışarı çıkmanıza izin verilmiştir."

Bu da gösteriyor ki inen vahiy, Hz. Peygamber'in hislerini tamamen kaybettirmiyordu. Çünkü o, kendisine vahiy nazil olurken oturmakta ve elindeki kemik parçası da yere düşmemekte idi.

Ebu Davud et-Teyalisi, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah'a vahiy nazil olduğunda yüzü ve bedeni asılır, ashabı ile alakasını keser, onlardan hiçbirini kendisiyle konuşamazdı."

Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde, Abdullah b. Amr'ın şöyle dediği rivayet edilir: Dedim ki: "Ya Rasûlallah! Sen vahyi hisseder misin?"

Buyurdu ki:

"Evet, çan seslerini duyarım. (Böyle dedikten sonra birazcık durakladı. Sonra sözüne devam etti:) Vahyin bana her inişinde ruhumun kabzedildiğini (aldığını) zannederim."

Ebu Ya'lâ el-Mavsilî, İbrahim b. el-Haccac tarikiyle İlyan b. Asım'ın şöyle dediğini rivayet eder: Biz, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanında iken kendisine vahiy nazil olurdu. Vahiy nazil olurken de, Aziz ve Celil olan Allah katından kendisine gelen hükümleri görmesi için gözleri ve basireti açık kalmakta devam ederdi. Bu hükümleri işitmek için de kalbi ve kulakları dinlemeye hazır halde bulunurdu.

Ebu Nuaym, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.)'a vahiy nazil olduğunda başı ağrırdı. Bu yüzden başına kına sürerdi." Gerçekten bu, garip ve tuhaf bir hadistir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Esma binti Yezid'in şöyle dediğini rivayet eder: "Kendisine el-Mâide sûresinin tamamı nazil olduğu zaman ben Rasûlullah (s.a.v.)'in devesi Adba'nın yularını tutmakta idim. Vahiy sebebiyle devenin üzerindeki yük o kadar ağırlaşmıştı ki, neredeyse ayakları kırılacaktı."

İmam Ahmed b. Hanbel, Hasan tarikiyle Abdullah b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "el-Mâide sûresi kendisine nazil olduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.) devesine binmiş vaziyette idi. Deve onu taşıyamıyacak duruma geldi. Bu yüzden Rasûlullah (s.a.v.), deveden indi."

İbn Merdeveyh, Sabah b. Sehl vasıtasıyla Ümmü Amr'ın şöyle bir rivayette bulunduğunu nakletmiştir: Amcam, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte bir yolculukta idi. Yolculuk esnasında el-Mâide sûresi nazil oldu.

Rasûlullah deve üzerinde bulunduğu için, bu yükün ağırlığından devenin boynu kırıldı."

Bu hadiste bu yönü ile gariptir.

Buharî ve Müslim'in hadislerinde sabittir ki, Hudeybiye dönüşünde binek üzerinde iken Rasûlullah (s.a.v.)'a el-Fetih sûresi nazil olmuştur. Vahiy, duruma göre değişik şekil ve durumda gelirdi. Doğrusunu Allah bilir.

FASIL

Yüce Allah buyurdu ki:

"Ey Muhammed! Cebrail sana Kur'ân okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. Doğrusu o vahyolunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer. Biz onu Cebrail'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle. Sonra onu sana açıklamak Bize düşer." (el-Kıyâme, 16-18.)

"Kur'ân sana vahyedilirken, vahiy bitmezden önce, unutmamak için tekrar da acele edip durma. Rabbim! İlmimi artır, de." (Ta-Hâ, 114.)

Bu, başlangıçta böyle idi. Hz. Peygamber (s.a.v.), melekten aldığı vahyi hıfzetmek ve meleklerle birlikte okumak için böyle yapardı. Yüce Allah, onun, kendisine nazil olan vahyi dinlemesini, vahyin bitimini beklemesini emretti. Vahiy onun kalbinde toplamayı, okunuşunu ve tebliğini kolaylaştırmayı, açıklamasını, tefsirini ve izahatını yapmayı ve vahiyden kastedilen manaya kendisini vâkıf kılacağını tekeffül etti. Bu sebeple şöyle buyurdu:

"Kur'ân sana vahyedilirken, vahiy bitmezden önce unutmamak için, tekrar da acele edip durma. Rabbim! İlmimi artır, de."

"Kur'ân okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. Doğrusu o vahyolunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer. Biz onu Cebrail'e okuttuğumuz zaman onun okumasını dinle. Sonra onu sana açıklamak Bize düşer." Bu, "ve: Rabbim! İlmimi arttır, de." cümlesinin karşılığıdır.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde, İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah (s.a.v.), vahyin nüzûlünden ötürü çok sıkıntı çeker ve zorlanırdı. Vahiy nazil olurken dudaklarını hareket ettirirdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzâl buyurdu: "Onu acele (kavrayıp ezber) etmen için dilini onunla beraber oynatma. Şüphesiz onu toplamak (kalbinde bir araya getirmek ve sana) okutmak bize aittir. Öyleyse biz, onu okuduğumuz vakit sen, onun okunuşunu dinle (kulak ver ve dinle). Sonra şüphesiz onu açıklamak da bize aittir."

Ravi dedi ki: Bundan sonra Cebrail geldiğinde Hz. Peygamber başını önüne eğdi. Onun gidişinden sonra -Allah'ın kendisine vadettiği

şekilde-vahyi okurdu.

FASIL

İbn İshak, bundan sonra vahyin, Hz. Peygamber'e peşpeşe geldiğini söyler. O, Allah katından kendisine gelen vahyi tasdik eder, büyük bir kabülle karşılar, kullar bundan hoşnud olsalar da olmasalar da sorumluluğunu yüklenirdi. Peygamberliğin ağır yükleri vardır. Sorumluluğu olan bir görevdir. Bu yük ve görevi, ancak güç ve azim sahibi peygamberler üstlenirler. İnsanlardan gördükleri ezalara ve Allah katından getirilen hükümlere karşı yapılan protestolara, Allah'ın yardım ve tevfiği ile karşı koyarlar.

Rasûlullah (s.a.v.) da kavminden gördüğü muhalefet ve eziyetlere karşı, Allah'ın emrine uygun bir şekilde yoluna devam etti.

İbn İshak, Hatice binti Hüveylid'in, Hz. Peygamber'e iman ettiğini söyler. Allah katından ona gelen emirleri tasdik etti. Davet işinde ona destek verip yardımcısı oldu. Allah'a ve Resûlüne ilk iman eden ve Allah katından gelen hükümleri ilk tasdik eden, o oldu. Böylelikle Cenâb-ı Allah, Rasûlünün yükünü hafifletti. Rasûlullah, gördüğü protestolara, yalanlamalara ve duyupta hoşlanmadığı şeylere karşı Hatice'nin yardımını ile teselli bulurdu. Rasûlullah (s.a.v.), kavminden gördüğü eziyetlerden sonra evine döndüğünde, Hatice onu teselli eder, yükünü hafifletir, onu tasdik eder, insanların yaptıklarına aldırış etmemesini tavsiye ederdi. Allah ondan razı olsun, onu da hoşnud kılsın.

İbn İshak, Hişam b. Urve vasıtasıyla Abdullah b. Cafer'den, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cennet'e kendisi için incilerden yapılma, içinde gürültü ve yorgunluk bulunmayan bir ev inşa edildiğini, Hatice'ye müjdelemekle emrolundum."

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde nakledilmiştir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Cenâb-ı Allah'ın kendisine ve kullara gizlice bahşetmiş olduğu ve sahiplerini tatmin edecek derecedeki nimetlerin tümünü anlatmaya başladı.

Musa b. Ukbe, Zührî'den rivayet ederek şöyle dedi: Hatice, Allah'a iman edip rasûlünü tasdik edenlerin ilki oldu. Bu da isra gecesinde beş vakit namazın farz kılınmasından önce olmuştu. Namazın aslına gelince bu, Hatice'nin hayatında iken vacip olmuştu. Nitekim bunu ileride açıklayacağız.

İbn İshak dedi ki: Hatice, Allah'a ve rasûlüne iman edip Allah katından getirilen hükümleri tasdik edenlerin ilki oldu.

Cebrail -namaz kendisine farz kılındığı zaman- Rasûlullah'a geldi. Vadinin bir kenarına topuğuyla vurduğunda Zemzem suyundan bir pı-

nar fışkırdı. Cebrail ve Rasûlullah, birlikte o su ile abdest aldılar. Sonra ikişer rekat ve dörder secde ile namaz kıldılar. Rasûlullah daha sonra gözü aydınlanmış, gönlü sükûn bulmuş ve Allah katından kendisine, hoşuna gidecek şeyler gelmiş olarak eve döndü. Hatice'nin elinden tutup o pınarın yanına getirdi. O da Cebrail gibi abdest alıp iki rekat ve dört secde ile namaz kıldı. Sonra Rasûlullah ile Hatice, gizlice namaz kıldılar.

Cebrail'in kaldırmış olduğu bu namaz, Ka'be yanında Hz. Peygamber'e kaldırmış olduğu iki namazdan ayrı bir namazdır. Orada Cebrail, başı ve sonu dahil olmak üzere beş vakit namazın vakitlerini Rasûlullah'a açıklamıştı. Bu da, isra gecesinde namazın farz kılınmasından sonra olmuş bir olaydır. Bunun tafsilatı inşaallah ileride gelecektir. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

İSLÂM'A İLK GİREN KİMSELER

İbn İshak dedi ki: Ebu Talib oğlu Ali, bundan bir gün sonra yanlarına geldiğinde Rasûlullah ile Hatice'nin namaz kılmakta olduklarını gördü. Ve: "Ya Muhammed, bu nedir?" diye sordu. Rasûlullah da şu cevabı verdi: "Bu, Allah'ın kendi nefsi için seçtiği ve peygamberlerini de bununla gönderdiği dinidir. Seni, bir ve ortağı olmayan Allah'a imana, O'na ibadet etmeye, Lat ve Uzza'yı inkar ve terketmeye davet ediyorum."

Ali dedi ki: "Bu, bugüne kadar duymadığım birşeydir. Babam Ebu Talib ile görüşüp konuşmadan bu hususta bir karar veremem." Rasûlullah (s.a.v.)'da, durumu tamamıyla açığa çıkmadan önce sırrının ifşa edilmesinden çekindi ve: "Ey Ali! Eğer Müslüman olmazsan bari bu sırrı gizle." dedi. Ali, o gece bekledi. Sonra Cenâb-ı Allah, onun kalbine İslâm'ı bıraktı.

Ertesi sabah Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelerek: "Ya Muhammed, sen bana neyi teklif etmiştin?" diye sordu. Rasûlullah da şöyle cevap verdi: "Allah'tan başka ilah olmadığına, onun bir ve ortaksız olduğuna şahadet edecek, Lat ve Uzza'yı terkedecek, şeriklerden de uzak duracaksın." Ali, böyle yapıp Müslüman oldu. Ebu Talib'in korkusundan İslâmiyet'ini gizleyerek Hz. Peygamber'in yanına geldi. Bir süre böyle devam etti. Sonra Zeyd b. Harise Müslüman oldu. Bir ay kadar zaman geçtikten sonra Ali, yine bu halini devam ettirmekte idi. Cenâb-ı Allah'ın kendisine lütuf ve ihsanı dolayısıyla Ali, İslâm'dan önce Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında yaşamıştı.

İbn İshak, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet eder: Cenâb-ı Allah'ın, Ali'ye lütuf ve ihsanı şöyle olmuştur: Kureyş'in şiddetli bir kılığa maruz kaldığı ve Ebu Talib'in de çoluk çocuğunun çok, geçiminin kıt olduğu bir zamanda Rasûlullah (s.a.v.), Haşim oğullarının en varlıklı olan amca-

sı Abbas'a şöyle demişti:

"Ey Abbas! kardeşin Ebu Talib'in çoluk çocuğu kalabalıktır. Gördüğün gibi insanlar, kışa maruz kalmışlardır. Gel, Ebu Talib'in yanına gidelim ve çoluk çocuğunun kalabalıklarını biraz azaltalım (çocuklarının bir kısmını yanımıza alıp bakımını üstlenelim)."

Rasûlullah (s.a.v.), amcası Ebu Talib'in çocuklarından Ali'yi yanına aldı. Bisete kadar Hz. Ali, onun yanında kaldı. O da, Rasûlullah'a iman etti ve peygamberliğini tasdik etti.

Yunus b.Bükeyr, Eş'as b. Kays'ın kardeşi Afif'in, annesine şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben, ticaretle uğraşan bir adamdım. Hac mevsiminde Mina'ya geldim. Abdülmuttalib oğlu Abbas da tüccar bir adamdı. Yanına varıp kendisinden birşeyler satın aldım. Ben de ona birşeyler sattım. Bir ara biz orada durmakta iken, çadırdan bir adamın çıkıp Ka'be'ye yönelerek namaz kıldığını gördük. Sonra bir kadın gelip aynı istikamette namaza durdu. Daha sonra bir çocuk gelip yanlarında namaz kılmaya başladı. Ben: "Ey Abbas, bu din nedir? Bu dinin ne olduğunu bilmiyoruz." dedim.

Abbas dedi ki: "Bu, Abdullah oğlu Muhammed'dir. Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini, kısıra ile kayserin hazinelerinin kendisine açılacağını iddia ediyor. Bu da zevcesi Hüveylid kızı Hatice'dir ki, ona iman etmiştir. Diğeri de amcası oğlu Ali b. Ebi Talib'tir ki, o da kendisine iman etmiştir."

Afif dedi ki: "Keşke o gün, ben de ona iman edip ikinci mü'min olsaydım!"

İbrahim b. Sa'd da bir rivayetinde şöyle demiştir:

"Yakınlardaki bir çadırdan bir adam çıktı, semaya baktı. Güneşin tepeden yana meylettiğini görünce namaza durdu." Böyle dedikten sonra Hatice'nin de gelip Rasûlullah'ın arkasında namaza durduğunu söylemiştir.

İbn Cerir, Muhammed b. Ubeyd el-Muharib vasıtasıyla Yahya b. Afif'in şöyle dediğini rivayet eder: "Cahiliye zamanında Mekke'ye geldim. Abbas b. Abdülmuttalib'e misafir oldum. Güneş doğduğunda ve semaya yükseldiğinde Ka'be'ye bakıyordum. O esnada bir genç geldi. Gözlerini semaya dikti, sonra Ka'be'ye yöneldi. Ka'be'ye yönelik olarak namaz kıldı. Çok geçmeden bir delikanlı gelip onun sağında namaza durdu. Az bir süre sonra bir kadın geldi. Bu ikisinin arkasında namaza durdu. Genç rükûa vardı. Delikanlı ile kadın da rükûa vardılar. Genç rükûdan kalktı, delikanlı ile kadın da rükûdan kalktılar. Genç secdeye kapandı, onlar da secdeye kapandılar. Dedim ki:

– Ey Abbas, bu, büyük bir iş!

– Evet, büyük bir iş.. Bunun kim olduğunu biliyor musun? diye sordu. Ben de:

– Hayır, dedim.

– Bu, Abdülmuttalib oğlu, kardeşim Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir. Şu delikanlının kim olduğunu biliyor musun?

– Hayır.

– Bu da, Ebu Talib oğlu Ali'dir.

Şu arkalarında namaza durmuş olan kadının, kim olduğunu biliyor musun?

– Hayır.

– Bu da kardeşim oğlunun zevcesi, Hatice binti Hüveylid'dir. Bu, bana Rabbimin, göklerin ve yerin Rabbi olduğunu anlattı. Kendilerine bu namazı O emretmiştir. Allah'a andolsun ki yer üzerinde bu üç kişiden başkasının bu din üzerinde bulunduğunu bilmiyorum."

İbn Cerir, İbn Hümejd vasıtasıyla Muhammed b. Münkedir, Rebîa b. Ebi Abdirrahman ve Ebu Hazim el-Kelbî'nin şöyle dediklerini rivayet eder: "İlk Müslüman olan Ali'dir."

Kelbî, Hz. Ali'nin, dokuz yaşında iken Müslüman olduğunu söyler.

İbn Hümejd, Seleme'den, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a iman eden ve onu tasdik eden ilk erkek, Ebu Talib oğlu Ali'dir. O, on yaşında iken Müslüman olmuştu. İslâm'dan önce de Rasûlullah'ın yanında büyümekteydi.

Vakidî, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ali, on yaşında iken Müslüman olmuştur.

Vakidî dedi ki: Ashabımız, Rasûlullah'ın bisetinden bir sene sonra Hz. Ali'nin Müslüman olduğu görüşü üzerinde icma etmişlerdir.

Muhammed b. Ka'b dedi ki: Bu ümmetin ilk Müslüman olan kişisi, Hatice'dir. Erkeklerden Müslüman olan ilk iki kişi, Ebu Bekir ile Ali'dir. Ali, Ebu Bekir'den önce Müslüman olmuştur. Babasından korktuğu için imanını gizlerdi. Öyleki babasıyla karşılaştığında babası ona: "Müslüman oldun mu?" diye sormuş, o da: "Evet" cevabını vermiş, bunun üzerine babası, ona şu öğüdünü vermişti: "Amcan oğluna destek ol ve ona yardım et."

Müslüman olduğunu açıklayan ilk şahıs, Ebu Bekir es-Sıddık olmuştur.

İbn Cerir, tarihinde İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "İlk namaz kılan kişi Ali'dir."

Abdülhamid b. Yahya, Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.), pazartesi günü risaletle görevlendirildi. Salı günü de namaz kıldı."

Amr b. Mürre, Ensâr'dan bir adam olan Ebu Hamza'nın şöyle dediğini rivayet eder: "Zeyd b. Erkam'ın şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte ilk Müslüman olan kişi, Ebu Talib oğlu Ali'dir."

Bu rivayet, Neha'ye hatırlatılınca, o bunu inkar etmiş ve şöyle

demiş: "İlk Müslüman olan, Ebu Bekir'dir."

Ubeydullah b. Musa, Abbad b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ali'nin şöyle dediğini işittim: "Ben, Allah'ın kuluyum. Rasûlünün kardeşiyim. En büyük tasdikçi benim. Benden, başka birşey söyleyen, yalancı ve iftiracıdır. Ben, insanlardan yedi yıl önce namaz kıldım."

Bu hadis, her haliyle münkerdir. Hz. Ali, böyle birşey söylememiştir. Onun, insanlardan yedi yıl önce namaz kılmış olması nasıl mümkün olur? Bu, asla tasavvur edilemeyecek birşeydir. Doğrusunu Allah bilir.

Diğerleri dediler ki: Bu ümmetten Müslüman olan ilk şahıs, Ebu Bekir es-Sıddık'tır.

Bütün bu kavilleri, şöyle uzlaştırmak mümkündür: Kadınlardan ilk Müslüman olan, Hz. Haticedir. İfadelerin zahirinden de bu anlaşıl-maktadır. O, aynı zamanda erkeklerden önce de Müslüman olmuştur.

Kölelerden ilk Müslüman olan, Zeyd b. Harise'dir.

Çocuklardan ilk Müslüman olan, Ebu Talib oğlu Ali'dir. O zamanlar çocuk idi. Meşhur rivayete göre bülüğa ermemiştir. Bunlar, Müslüman olurlarken Hz. Peygamber'in aile efradından idiler.

Hür erkeklerden ilk Müslüman olan da Ebu Bekir es-Sıddık olmuştur. Onun İslâm'a girişi, önce İslâm'a girmiş olan diğer şahıslarınkine nisbetle daha yararlı olmuştur. Çünkü o, Kureyş'te kıymet gören bir reis, büyük bir şahıs, mal sahibi, zengin ve İslâm'a davet eden bir kimse idi. Allah'a ve Rasûlüne itaat uğruna malını sarfederek sevilen bir kimse olmuştur. Bununla ilgili açıklamalar ileride gelecektir.

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Bekir es-Sıddık, Rasûlullah'la karşılaştığında ona şöyle sordu: "Ya Muhammed, tanrılarımızı bıraktığın, bizi akılsızlıkla itham ettiğin, atalarımızı tekfir ettiğin hususunda Kureyşlilerin söyledikleri gerçek midir?"

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Evet, şüphesiz ki ben, Allah'ın Rasûlü ve elçisiyim. Ey Ebu Bekir! Seni bir ve ortaksız Allah'a, O'ndan başkasına ibadet etmemeye, sadece O'na itaate devam etmeye çağırıyorum."

Rasûlullah (s.a.v.), böyle dedikten sonra ona, Kur'ân'ı okudu. O da ikrar ve inkar etmedi. Müslüman oldu. Putları terketti. Şerikleri reddetti. İslâm'ın hak din olduğunu ikrar etti. O andan sonra Ebu Bekir iman etmiş, hakkı doğrulamış bir mü'min olarak evine döndü.

İbn İshak, Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Husayn et-Temimî'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Her kimi İslâm'a davet ettiysem, mutlaka biraz düşünüp tereddüt etti. Ancak Ebu Bekir, kendisine İslâmiyet'i anlattığım zaman ne bekledi ne de tereddüt etti."

İbn İshak'ın sözlerinde geçen "ikrar ve inkar etmedi" sözü, münker bir sözdür. Çünkü İbn İshak ve diğerlerinin anlattıklarına göre Hz. Ebu

Bekir, bisetten önce de peygamberin arkadaşıydı. Onun doğruluk, emanet, güzel karakter, yüce ahlak sahibi olduğunu bilirmiş. Ki bu vasıfları da, onun insanlara karşı yalan söylemesine engeldi. İnsanlara karşı yalan söylemesi imkansız olan bir kimse, Allah'a karşı nasıl yalan söyler? Bunun içindir ki Peygamber (s.a.v.), kendisine İslâmiyet'i anlatınca Ebu Bekir tereddüt geçirmeden, beklemeden Müslüman oldu. Hakla tasdik etti.

Ebu Bekir'in İslâm'a giriş keyfiyetini, fazilet ve şemailini müstakil olarak onun sîreti hakkında yazdığımız bir kitapta anlatmışızdır. Aynı şekilde Hz. Ömer'in de sîretini yazmışızdır. Peygamber (s.a.v.)'in, o iki şahsiyet hakkında buyurduğu sözler, onlar hakkında nakledilen eser, ahkam ve fetvalar da o kitaplarda yer almıştır. Bu iki kitap, üç cild teşkil etmiştir. Hamd ve minnet, Allah'a mahsustur.

Sahih-i Buharî'de Ebu Derda'dan rivayet olunduğuna göre Ebu Bekir ile Ömer arasındaki tartışma üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah, beni size gönderdi, siz yalan söyledin, dediniz. Ebu Bekir ise; doğru söyledi, dedi. Canı ve malı ile bana iyilikte bulundu. Arkadaşımı artık bana bırakmayacak mısınız?" Bu sözü, iki kez tekrarlandı. Bundan sonra artık Ebu Bekir'e eziyet edilmedi. Bu söz, Ebu Bekir'in ilk Müslüman olduğu hakkında bir nass gibidir.

Tirmizî ile İbn Hibban, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Ebu Bekir es-Sıddık dedi ki: "İnsanlar içinde ona en layık olan ben değil miyim, ilk Müslüman olan ben değil miyim, falan şeyin sahibi ben değil miyim?"

İbn Asakir, Behlûl b. Ubeyd vasıtasıyla Haris'in şöyle dediğini rivayet eder: İşittim ki Ali şöyle diyor: "Erkeklerden ilk Müslüman olan Ebu Bekir es-Sıddık'tır. Erkeklerden, peygamber (s.a.v.)'le birlikte ilk namaz kılan da Ebu Talib oğlu Ali'dir."

Şu'be, Zeyd b. Erkam'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.)'le birlikte ilk namaz kılan, Ebu Bekir es-Sıddık'tır."

Daha önce İbn Cerir'in bu hadisi, Şu'be kanalı ile Zeyd b. Erkam'dan rivayet ettiğini söylemiştik. O rivayete göre Zeyd şöyle demiştir: "İlk Müslüman olan, Ebu Talib oğlu Ali'dir."

Amr b. Mürre dedi ki: "Ben bunu İbrahim en-Nehaf'ye anlattığımda o bunu inkar edip şöyle dedi: "İlk Müslüman olan, Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.)'tır."

Vakidf, seleften bir cemaatin şöyle dediğini rivayet eder: "İlk Müslüman olan, Ebu Bekir es-Sıddıktır."

Yakub b. Süfyan, Ebu Bekir el-Humeydî tarikiyle Malik b. Miğvel'in bir adamdan rivayet ederek şöyle dediğini nakletmiştir: İbn Abbas'a: "İlk iman eden kimdir?" diye sorulduğunda o şu cevabı vermiştir: Ebu Bekir es-Sıddıktır. Hassan'ın şu şiirini duymadın mı?

eksik sayfa internetten bulunarak telafi edildi

duymadın mı?

"Güvenilir kardeşimi anıp coşmak istersen.

Kardeşin Ebu Bekir'i yaptığı işlerle an.

O ki yaratıkların en hayırlısı, en vefalı, en adildir.

Peygamberden sonra, yükünü yüklenmeye en layık olanda odur.

Pergamberlerden sonra gelen ve şehid düştüğü yer övülen

İnsanlardan, peygamberin ilk tasdikçisi olan odur.

Allah'ın emrine hamedederek yaşadı.

İslâm'dan önce ve sonra arkadaşı olan rasûlün emrine de uydu"

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Amir'in şöyle dediğim rivayet etti: İbn Ab-bas'a: ' İnsanların ilk Müslüman olanı kimdir?" diye sordum (veya soruldu.) O da dedi ki: " Hassan b. Sabit'in sözlerini duymadın mı?" diye cevap verdi ve Hassanın yukarıda geçen şiirini okudu.

Ebu Kasım el-Beğavî, Yusuf b. Macişi'nun şöyle dediğini rivayet etmiştir: " Aralarında Muhammed b. Münkedir, Rebia b. Ebi Abdirrah-man, Salih b. Keysan ve Osman b. Muhammedin de bulunduğu üstad ve şeyhlerimize ulaştım. Bunlar, insan içinde İslâm'a ilk giren kişinin Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.) olduğu hususunda şüphe etmezlerdi."

Ben de derim ki: İbrahim en-Nehaî, Muhammed b. Ka'b, Muhammed b. Şirin ve Sa'd b. İbrahim de böyle demişlerdir. Bu görüşün ehl-i sünnetin cumhuruna ait olduğu meşhurdur.

İbn AsaMr, Sa'd b. Ebi Vakkas ile Muhammed b. Hanefiyye'nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Ebu Bekir es-Sıddîk, insanların ilk İslâm'a gireni değildir. Ancak İslâmiyet bakımından en üstün olanlarıdır." Sa'd demiş ki: "Ebu Bekir'den önce beş kişi İslâm'a girmişti."

Sahih-i Buharî'den Hemmam b. Haris'in Ammar b. Yasir'den şöyle bir rivayeti vardır: Ammar dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördüğümde beraberinde sadece beş köle , iki kadın ve Ebu Bekir vardı."

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: " İslâmiyet'im ilk açıklayan yedi kişidir: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Ammar, Ammar' m annesi Sümeyye, Süheyb, Bilal ve Mikdad."

Cenâb-ı Allah, Rasûlullah (s.a.v.)'ı, amcası, vasıtasıyla himaye etmiştir. Ebu Bekir'i ise kavmi vasıtasıyla himaye etmiştir. Diğerlerine geline, müşrikler onları yakalamış, onlara demir zırhlar giydirerek güneş sıcağı altmda âdeta eritircesine eziyet etmişlerdir. Güneş sıcağı altında eziyet görenlerin hepsi, müşriklerin isteklerine muvafakat etmişlerdir. Ancak Bilal, Allah yolunda kendi nefsinı hiçe saymış, kavmini önemsememişti. Bu sebeple onu yakalayıp çocuklara teslim etmişler, çocuklar da onu Mekke sokaklarında dolaştırmışlardı. O,dolaşırken de bir bir, diyordu."

İbn Cerir'in rivayetine gelince o şöyle demiştir:

İbn Hümejd, Muhammed b. Sa'd b. Ebi Vakkas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Babama dedim ki: "Sizin İslâm'a ilk gireniniz Ebu Bekir miydi?" Hayır, dedi. Ondan

miydi?" Hayır, dedi. Ondan önce beşten fazla adam İslâm'a girmişti. Ama o, bizim aramızda İslâmiyet bakımından en üstün olan kimse idi." Bu, sened ve metin bakımından münker bir hadistir.

İbn Cerir, diğerlerinin şöyle dediklerini söylemiştir: "İlk Müslüman olan, Zeyd b. Harise'dir." Daha sonra Vakidî yolu ile İbn Ebu Zi'b'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kadınlardan ilk Müslüman olan kimdir?" diye Zührî'ye bir soru yönelttim, O da ilk Müslüman olan kadının Hatice olduğunu söyledi. Erkeklerden ilk Müslüman olanın kim olduğunu sorduğumda; Zeyd b. Harice olduğunu söyledi.

Urve ve Süleyman b. Yesar ile başka bir kaç kişi de böyle demişlerdir: Erkeklerden ilk Müslüman olan kişi, Zeyd b. Harise'dir.

Allah kendisinden razı olsun Ebu Hanife, bu kavilleri uzlaştırarak şu sonuca varmıştır: Hür erkeklerden ilk Müslüman olan Ebu Bekir'dir. Kadınlardan Hatice'dir. Kölelerden Zeyd b. Harise'dir. Çocuklardan da Ebu Talib oğlu Alidir. Allah bunların tamamından razı olsun.

Muhammed b. İshak dedi ki: Ebu Bekir Müslüman olupta İslâmiyet'ini açığa vurduğunda, insanları Aziz ve Celil olan Allah'a imana davet etti. O, kavmi tarafından sevilen, müsamahakar ve ülfet edilen bir kimse idi. Kureyşliler arasında nesebi yüksek, onların iyi ve kötü yanlarını bilen bilgin bir kimse idi. Güzel ahlaklı ve iyiliği olan tüccar bir adamdı. Bilgili, ticaretten anlayan, hoş sohbet bir kimse olduğundan birçok işler için kavminden bazı kimseler, onun yanına gelir ve onunla ülfet ederlerdi. Yanına gelen, meclisine katılan, sırdaşı olan ve kendisinde güven duyduğu kavminden bazı kimseleri İslâm'a davet etmeye başladı. Onun vasıtasıyla Zübeyr b. Avvam, Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Abdurrahman b. Avf Müslüman olmuşlardır. Allah, hepsinden razı olsun. Bunlar, Ebu Bekir'le birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gitmişler, o da kendilerine İslâmiyet'i anlatıp Kur'ân okumuş, İslâmiyet hakkında onlara bazı haberler vermişti. Bunun üzerine onlar da iman etmişlerdi. İslâm'a ilk giren bu sekiz kişi, namaz kılıp Rasûlullah (s.a.v.)'ı tasdik etmiş ve Allah katından getirdiği hükümlere iman etmişlerdi.

Muhammed b. Ömer el-Vakidî, Talha b. Ubeydullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Busra pazarında hazır bulundum. Bir de baktım ki rahibin biri manastırından şöyle sesleniyor: "Şu panayır halkına sorun bakalım: Aralarında Harem'den bir kimse var mıdır?"

"Evet, ben varım." dedim." Rahip: "Ahmed, ortaya çıktı mı?" diye sordu. Ben de: "Ahmed kimdir?" diye sordum. Rahip dedi ki: "O, Abdulluttalib oğlu Abdullah'ın oğludur. Bu ayda ortaya çıkacaktır. O, son peygamberdir. Harem'den çıkacak, hurmalıklı, kara taşlıklı, çorak bir beldeye hicret edecektir. Dikkat et. Ona iman eden ilk kişi, sen ol."

Rahibin bu sözleri, kalbime tesir etti. Aceleyle Busra'dan çıkıp Mek-

ke'ye gittim. Çevremdekilere: "Herhangi bir hadise oldu mu?" diye sordum. Onlar da dediler ki: "Evet, Abdullah'ın oğlu el-emin olan Muhammed, peygamber olduğunu iddia etti. Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir de ona tâbi oldu."

Talha ded iki: Oradan ayrılp Ebu Bekir'in yanına gittim. "Sen şu adama tâbi oldun mu?" diye sordum. O da dedi ki: "Evet. Sen de ona git. Yanına var, ona tâbi ol. Çünkü o, hakka davet ediyor."

Ayrıca Talha, rahibin söylediklerini de Ebu Bekir'e anlattı. Ebu Bekir, Talha'yı alıp Rasûlullah'ın yanına götürdü. Talha, orada Müslüman oldu ve rahibin söylediklerini de kendisine anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) da memnun oldu.

Ebu Bekir ile Talha Müslüman olunca, Nevfel b. Hüveylid b. Adeviyye onları yakaladı. Nevfel'e, Kureyş aslanı denirdi. Bu ikisini, bir iple bağladı. Bunlara, Teym oğulları arka çıkamadılar. Bu sebepledir ki Ebu Bekir ile Talha'ya iki arkadaş denmiştir. Peygamber (s.a.v.), bu hadiseyi duyunca: "Allahım, bizi İbn Adeviyye'nin şerrinden koru." demiştir. Bu hadiseyi, Beyhakî nakletmiştir.

Hafız Ebu'l-Hasan Heysem'e b. Süleyman el-Atrablusî, Ubeydullah b. Muhammed tarikiyle Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Bekir, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitmek üzere evden çıktı. Rasûlullah, cahiliye döneminde de onun arkadaşı idi. Yolda karşılaştılar. Ebu Bekir ona dedi ki: "Ey Eba Kasım, kavminin meclislerinde görünmez oldun. Onların babalarını ve analarını ayıpladığını söylüyor, seni bununla suçluyorlar."

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'e dedi ki: "Şüphesiz ben, Allah'ın Rasûlüyüm. Seni Allah'a imana devet ediyorum." Rasûlullah (s.a.v.), bu sözlerini tamamlayınca Ebu Bekir Müslüman oldu. O da oradan koşarak gitti. Ebu Bekir'in, İslâm'a girişinden dolayı Ahşebeyn dağları arasında Rasûlullah kadar sevinmiş olan bir kimse yoktu. Ebu Bekir de oradan geçip gitti. Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam ve Sa'd b. Ebi Vakkas'a uğrayarak İslâm'a davet etti. Onlar da Müslüman oldular. Ertesi sabah da Osman b. Maz'un, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Abdurrahman b. Avf, Ebu Seleme b. Abdilesed ve Erkam b. Ebil Erkam gelip Müslüman oldular. Allah onlardan razı olsun.

Abdullah b. Muhammed, Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.)'in otuzsekiz kişiden ibaret olan ashâbı toplandıklarında Ebu Bekir, ortaya çıkmak için Rasûlullah'a ısrar etti. Rasûlullah: "Ey Ebu Bekir, doğrusu bizim sayımız azdır." dedi. Ebu Bekir, ısrarlarını sürdürdü. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) ortaya çıktı. Müslümanların her biri, Mescid-i Haram'ın bir tarafına kendi aşiretlerinin yanına gitti. Ebu Bekir de halk arasında dikilip hitapta bulundu. Rasûlullah (s.a.v.) de orada oturmuştu. İnsanları, Allah'a ve Rasûlüne davet eden ilk hatip,

Ebu Bekir olmuştu. Bu sebeple müşrikler, ona ve diğer Müslümanlara saldırmaya, Mescid-i Haram'ın her tarafında onları şiddetle dövmeğe başladılar. Ebu Bekir, ayaklar altına alındı, şiddetle dövüldü. Müşrik Utbe b. Rebia, ona yaklaşarak dikişli ayakkabılarıyla vurmaya ve yüzüne çarpmaya başladı. Ebu Bekir'in karnının üzerine çıkarak vurmaya devam etmiş, öyleki yüzü ile burnu birbirinden ayırd edilemez hale gelmişti. Nihayet Teym oğulları koşarak geldiler, müşrikleri Ebu Bekir'in üzerinden uzaklaştırdılar. Ebu Bekir'i bir kumaşa sarıp evine götürdüler. Artık öleceğine kesinlikle inanıyorlardı. Tekrar dönüp Mescid-i Haram'a gelerek: "Allah'a andolsun ki, Ebu Bekir ölürse biz de mutlaka Utbe b. Rebia'yı öldürürüz." dediler. Tekrar Ebu Bekir'in yanına döndüler. Babası Ebu Kuhafe ile Teym oğulları kendisinden cevap alıncaya kadar onu konuşturmaya çalıştılar. Nihayet akşama doğru Ebu Bekir konuşmaya başladı ve: "Rasûlullah ne yaptı?" diye sordu. Bunun üzerine onlar da kendisine dil uzatıp kınadılar, daha sonra da kalkıp, giderken annesi Ümmü'l Hayr'a: "Bak hele, şuna birşeyler yedirmeye veya içirmeye çalış." dediler. Annesi, Ebu Bekir ile başbaşa kaldığında, yeme-si ve içmesi için, ona ısrar etti. O ise: "Rasûlullah ne yaptı?" diye soruyordu. Annesi: "Vallahi, senin arkadaşının durumunu bilmiyorum." dedi. Ebu Bekir: "Öyleyse Hattab kızı Ümmü Cemil'e git de, Rasûlullah'ı ondan sor." dedi. Annesi, Ümmü Cemil'in yanına gidip: "Ebu Bekir, Abdullah oğlu Muhammed'in durumunu senden soruyor." dedi. Ümmü Cemil dedi ki: "Ebu Bekir'i de, Abdullah oğlu Muhammed'i de bilmiyorum. Ama istersen seninle birlikte oğlun Ebu Bekir'in yanına gelirim." dedi. Annesi Ümmü'l Hayr da: "Olur." dedi. Beraberce kalkıp Ebu Bekir'in yanına geldiler. Ümmü Cemil, onu ağır hasta ve baygın halde görünce yanına yaklaştı ve çığlık attı. Sonra da: "Allah'a andolsun ki sana böyle yapanlar, fasık ve kafir kimselerdir. Ümid ederim ki Allah, senin öcünü onlardan alacaktır!" dedi. Ebu Bekir: "Rasûlullah ne yaptı?" diye sorunca Ümmü Cemil: "İşte annen burada, söylediklerini duyuyor." dedi. Ebu Bekir: "Ondan sana ne!" deyince Annesi: "Rasûlullah sağ, salim ve sıhhattedir." dedi. Ebu Bekir: "O nerede?" diye sorunca. Annesi: "Erkam'ın oğlunun evinde." dedi. Ebu Bekir: "Allah hakkı için Rasûlullah'a gitmeden ne birşey yer, ne de birşey içerim." dedi. İki kadın, çaresiz ortalığın sakinleşmesini beklediler. Ortalık sakinleşip sessizleşince Ebu Bekir, ikisine yaslanarak evden çıktı. Onu, Rasûlullah'ın yanına götürdüler. İçeriye girince Rasûlullah (s.a.v.) Ebu Bekir'in üzerine kapandı, onu öpmeye başladı. Müslümanlar da Ebu Bekir'in üzerine kapandılar. Rasûlullah (s.a.v.), ona çok acıdı. Ebu Bekir dedi ki: "Babam anam sana feda olsun ya Rasûlallah, bende herhangi bir acı yok. Ancak o müşrik, benim yüzüme biraz vurdu. İşte oğlu hakkında iyi olan annem de burada. Sen mübarek bir insansın. Onu, Allah'a imana davet et. Onun için

Allah'a dua et. Ümid ederim ki Allah, senin vasıtanla onu ateşten kurtarır."

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'in annesi için dua etti. Onu, Allah'a imana davet etti. O da Müslüman oldu.

Bunlar, Erkam'ın evinde bir ay süre ile Rasûlullah'la birlikte kaldılar. Otuz dokuz erkek idiler. Ebu Bekir'in dövüldüğü gün, Abdülmuttalib oğlu Hamza da Müslüman olmuştu. Rasûlullah (s.a.v.), Hattab oğlu Ömer veya Hişam oğlu Ebu Cehil için Allah'a dua etmiş, bunlardan birinin Müslüman olmalarını istemişti. Bu duayı çarşamba günü yapmış, perşembe günü de Hattab oğlu Ömer Müslüman olmuştu. Erkam'ın evinde bulunan Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, tekbir getirmişler, bu tekbir sesleri, Mekke'nin üst taraflarında duyulmuştu. Erkam'ın babası, kafir ve ama bir kimse olup evden dışarı çıkmış ve şöyle demişti: "Allah'ım, oğlum Ubeyd el-Erkam'ı bağışla. O dinden çıktı" Hz. Ömer, ayağa kalkıp şöyle demişti: "Ya Rasûlallah! Hak yolda olduğumuz halde dinimizi niye gizliyoruz? Halbuki bâtlı yolda oldukları halde onlar dinlerini açığa vuruyorlar?" Rasûlullah (s.a.v.) ise şu cevabı vermişti: "Ey Ömer, bizim sayımız azdır. Nelerle karşılaştığımızı sende gördün." Bunun üzerine Ömer şöyle demişti: "Seni hak ile gönderen Allah'a andolsun ki, kafir olarak oturmuş olduğum her mecliste mutlaka imanımı açığa vuracağım!" Böyle dedikten sonra Rasûlullah'ın yanından ayrılmış, Ka'be'yi tavaf etmiş, sonra kendisini beklemekte olan Kureyşlilerin meclisine uğramıştı. Hişam oğlu Ebu Cehil ona: "Senin dinden çıktığın iddia ediliyor. Bu doğru mu?" diye sormuş, Hz. Ömer de şu karşılığı vermişti: "Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun ortaksız olduğuna, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim." Böyle demesi üzerine müşrikler, ona saldırdılar. O da Utbe'nin üzerine saldırdı. Yere yıkıp göğsü üzerine oturdu. Ona vurmaya başladı. Parmaklarını da gözlerine soktu. Utbe çığlık atmaya başlayınca, çevresindeki insanlar uzaklaştılar. Ömer de ayağa kalktı. Kendisine yaklaşanların en güçlülerini yakalayarak vurmaya başladı. Orada bulunanlar, ona karşı aciz kaldılar. Ömer, daha önce katıldığı meclislerin hepsine giderek iman ettiğini açıkladı. Tekrar Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndü. Müşriklerin hepsini mağlup etmişti. Rasûlullah'a şöyle demişti: "Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah? Allah'a andolsun ki daha önce kafir olarak oturduğum bütün meclislere uğrayıp korkusuzca imanımı açığa vurdum." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), bulunduğu evden dışarı çıktı. Ömer ile Abdülmuttalib oğlu Hamza da önünde yürüyorlardı. Ka'be'ye vardılar, Peygamber, Ka'be'yi tavaf etti. Güven içinde öğle namazını kıldı. Sonra Ömer, yalnız başına oradan ayrıldı. Rasûlullah (s.a.v.) da bilahare oradan ayrılp gitti.

Sahih kavle göre Hz. Ömer, Muhacirlerin Habeş diyarına gitmele-

rinden sonra, yani bisetin altıncı senesinde Müslüman olmuştur. Nitekim bu husus, yeri geldiğinde açıklanacaktır. Ebu Bekir ve Ömer'in İslâm'a giriş keyfiyetlerini, bunlar hakkında müstakil olarak yazmış olduğumuz siyer kitabında teferruatlı bir şekilde anlatmışızdır. Allah'a hamd olsun.

Sahih-i Müslim'de, Amr b. Abese es-Sülemî'nin şöyle dediği rivayet edilmektedir: Bisetin ilk zamanında Mekke'de iken, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardım. İlk zamanlar o, davetini gizlemekte idi. Dedim ki:

"– Sen kimsin?

– Ben, peygamberim.

– Peygamber nedir?

– Allah'ın elçisidir.

– Allah mı seni gönderdi?

– Evet.

– Seni ne ile gönderdi?

– Ortağı olmayan bir Allah'a ibadet etmem, putları kırmam ve akrabalık bağlarını kuvvetlendirmem ile gönderdi.

– Seni gönderdiği şey ne güzeldir! Bu hususta sana kim tâbi oldu?

– Hür ve köle. (Ebu Bekir ve Bilal.)"

Amr b. Abese es-Sülemî şöyle diyordu: "Ben, kendimi İslâm'ın dörtte biri olarak görüyordum. Müslüman oldum ve "Seninle birlikte olayım mı ya Rasûlallah?" diye sordum. O: "Hayır, kavmine git. Benim peygamber olarak ortaya çıktığımı sana haber verirlerse, o zaman yanıma gel." dedi.

Peygamber (s.a.v.)'in bu rivayetteki "hür ve köle" kelimelerinin, birer cins ismi olduğu söylenmiştir. Bu kelimelerin, Ebu Bekir ile Bilal için söylenmiş olduğu hususunda ihtilaf vardır. Çünkü Amr b. Abese'den önce Müslüman olan bir topluluk vardı. Nitekim Zeyd b. Harise, Bilal'den önce Müslüman olmuştu. Amr b. Abese'nin kendini İslâm'ın dörtte biri olarak bildirmesi, belki de onun ilmi açılarından. Çünkü o zamanlar mü'minler, İslâmiyet'lerini gizliyorlardı. Yabancılar, çöldeki bedeviler, hatta akrabalarının bir çoğu bile onların imanlarından habersizdi. Doğrusunu Allah bilir.

Sahih-i Buharî'de Said b. Müseyyeb'in şöyle dediği rivayet edilir: Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini işittim: "Müslüman olduğum günde hiçbir kimse, Müslüman olmadı. Ben, yedi gün bekledim. Ve ben, İslâm'ın üçte biri idim."

"Müslüman olduğum gün, hiçbir kimse Müslüman olmadı." sözünü anlamak kolaydır. Ama bunu "Müslüman olduğum güne kadar hiç kimse Müslüman olmamıştı." şeklinde anlamak mümkün değildir. Çünkü bunu bu şekilde yorumlarsak, ondan önce herhangi bir kimsenin

İslâm'a girmediğini söylememiz gerekir. Oysa bilinmektedir ki, Ebu Bekir es-Sıddık, Ali, Hatice, Zeyd b. Harise ondan önce Müslüman olmuşlardır. Nitekim bunların, ilk İslâm'a giren kimseler olduğu hususunda aralarında İbn Esir'in de bulunduğu bir çok kimse icma etmişlerdir. Ebu Hanife Hazretleri de bunlardan her birinin, kendi ebneyi cinsinden önce Müslüman olduklarını kesin olarak açıklamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Sa'd b. Ebi Vakkas'ın: "Ben, yedi gün bekledim ve ben İslâm'ın üçte biri idim." sözü de anlaşılması müşkül bir sözdür. Bunu ne şekilde yorumlamak gerektiğini bilemiyorum. Ancak kendi ilmi bakımından böyle dediğini yorumlarsak, o zaman bu sözler anlaşılabilir. Doğrusunu Allah bilir.

Ebu Davud et-Tayalisi, Hammad b. Seleme tarikiyle Abdullah İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: Ben yetişkin bir çocuk iken Mekke'de, Ukbe. b. Ebi Muayt'ın koyunlarını otlatırdım. Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir yanıma geldiler. Müşriklerden kaçmışlardı. Bana dedi (veya dediler) ki; "Ey genç! Bize içireceğin sütün var mı?" Ben de: "Ben, güvenilir bir kimseyim. Başkalarının sütünü size içirmem." dedim. "Henüz üzerine koç atlamamış bir koyunun var mı?" diye sordu. Ben de, "Evet" dedim. Yanlarına getirdim. Ebu Bekir bağladı. Rasûlullah (s.a.v.); hayvanın memelerinden tutup dua etti. Memelerini avuçladı. Ebu Bekir de onu çukur bir kayanın yanına getirdi. Sütü oraya sağdı. Sonra hem kendisi, hem de Ebu Bekir o süttten içtiler. Bana da içirdiler. Sonra Rasûlullah, memeye: "Çekil ve büzüş." dedi. Memelerde çekilip eski hale döndüler. Bilahare Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip: "O güzel sözü, (Kur'ân'ı) bana öğret." dedim. Buyurdu ki: "Sen, öğretilmiş bir gençsin." Ben de onun mübarek ağzından yetmiş sûre alıp ezberledim. Bu hususta hiç kimse benimle tartışamaz."

Beyhakî, Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'ın şöyle dediğini rivayet eder: Halid b. Said b. As'ın İslâm'a girişi çok eskidir. Kardeşleri arasında İslâm'a ilk giren odur. İslâm'a girişinin başlangıcı şöyle olmuştur: Rüyasında ateşten bir uçurumun kenarında durduğunu görmüştü. O uçurumun aşağısındaki ateş çukurunun genişliğini, kendisi sonraları bize anlatmıştır ki miktarını Allah bilir. Rüyada iken bir başkasının gelip kendisini o ateşe atmaya çalıştığını, Rasûlullah (s.a.v.)'ın da içine düşmemesi içinde onun göğüsünden tuttuğunu görmüştü. Korku ile uykudan uyanmış ve: "Allah'a yemin ederim ki, bu gerçek bir rüyadır." demişti. Ebu Kuhafe oğlu Ebu Bekir'e rastlayıp rüyasını ona anlatmış, o da: "Bu rüya vasıtasıyla senin için hayır murad edilmiştir. İşte Rasûlullah.. Git ve ona tâbi ol. Sen ona tâbi olup İslâm'a girecek ve Rasûlullah'la beraber olacaksın. İslâmiyet, o ateş çukuruna düşmene engel olacaktır. Ama baban, o ateşe düşecektir." demişti. Halid b. Said,

bundan sonra Rasûlullah'ın yanına gitmiş, Ecyad'da onunla karşılaşmış ve: "Ya Rasûlallah, ya Muhammed, sen neye davet ediyorsun?" diye sormuştu. Rasûlullah da ona şu cevabı vermişti: "Seni bir ve ortaksız olan Allah'a imana, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğunu tasdik etmeye, işitmeyen, zarar vermeyen, görmeyen, fayda vermeyen, kendisine ibadet edenle etmeyi bilmeyen taşlara ibadet etmeye son vermeye davet ediyorum."

Halid demişti ki: "Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Senin de Allah'ın rasûlü olduğuna şahadet ederim." Halid'in bu şahadeti üzerine Rasûlullah (s.a.v.), sevinmiş ve onun İslâm'a girmesiyle memnun olmuştu.

Halid gizlendi. Oğlunun İslâm'a girdiğini öğrenen babası, onu yakalatıp yanına getirtti. Öyle dövdü ki, elindeki değnek kırıldı. Oğluna: "Allah'a andolsun ki sana azık vermeyeceğim." dedi. Halid de: "Sen bana azık vermesen de Allah, yaşayabileceğim kadar bana azık verir." dedi. Daha sonra da Rasûlullah'ın yanına gitti. Rasûlullah, ona ikramda bulundu ve Halid'de onunla beraber oldu.

PEYGAMBER'İN AMCASI HAMZA'NIN MÜSLÜMAN OLUŞU

Yunus b. Bükeyr, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Eslem kabilesinden hafızası sağlam bir adam bana dedi ki: Ebu Cehil Safa tepesinin yanında, Rasûlullah (s.a.v.)'ın karşısına çıkmış, ona eziyet edip küfretmeye başlamış ve dinini kötöleyerek hoşuna gitmeyen hareketlerde bulunmuştu. Onun bu yaptıkları, Hamza'ya anlatıldığında o doğruca Ebu Cehil'e gitmiş, yanına varınca yayını kaldırarak, görülmemiş bir şekilde, kuvvetlice tepesine vurmuştu. Orada Kureyş'in Mahzum oğulları kabilesinden bazı adamlar, Hamza'ya karşı Ebu Cehil'e yardım etmek için ayağa kalkmışlar ve: "Ey Hazma, görüyoruz ki sen de dinden çıkmışsın." demişlerdi.

Hız. Hamza şöyle karşılık vermişti: "Beni bundan kim alıkoyabilir? Muhammed'in, Allah'ın rasûlü olduğuna, söylediklerinin gerçek olduğuna, tanıklık etmemi gerektiren deliller ortaya çıkmıştır. Allah'a andolsun ki, İslâm'a girmekten geri dönmeyeceğim. Eğer iddianızda doğru iseniz beni bundan alıkoyun!"

Ebu Cehil: "Hamza'ya ilişmeyin! Allah'a andolsun ki ben, onun kardeşi oğluna kötü sözler söyleyip küfrettim." demişti. Hamza, Müslüman olunca Kureyşliler, Rasûlullah (s.a.v.)'ın güçlendiğini anladılar. Artık eskisi gibi ona hakaret etmekten vazgeçtiler. Hamza da bu hususta bir şiir söylemişti.

İbn İshak dedi ki: Bu olaydan sonra Hamza, evinde döndü. Şeytan ona gelerek şöyle dedi: "Sen, Kureyşlilerin efendisisin. Şu, dinini terket-

miş ve babalarının dininden ayrılmış olana mı tâbi oldun? Senin bu yaptığından, ölüm daha iyidir."

Düşünmeye başlayan Hamza şöyle diyordu: "Allahım, eğer bu yaptığım doğru ise, onun tasdikini kalbime yerleştir. Eğer yaptığım iş doğru değilse, benim için bundan bir çıkış yolu yarat." Geceleyin uykuya daldı, ama o geceki gibi hiç bir gece, şeytanın verdiği vesvese ile uykuya dalmış değildi. Sabah olunca Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına giderek şöyle dedi: "Ey kardeşim oğlu, ben öyle bir işin içine düştüm ki, kurtuluş yolu bilemiyorum. İçinde bulunduğum halim doğru mu, yoksa şiddetli bir sapıklık mı olduğunu anlayamıyorum. Bu hususta bana birşeyler söyle. Ey kardeşim oğlu, bana birşeyler söylemeni istiyor ve çok arzuluyorum."

Rasûlullah (s.a.v.), ona birşeyler anlattı, öğütler verdi, korkutup müjdeledi. Cenâb-ı Allah da, Rasûlünün söylediği sözler sebebiyle Hamza'nın kalbine imanı yerleştirdi. Hamza : "Senin doğru sözlü olduğuna gerçek bir şahidlikle şahadet ederim. Ey kardeşim oğlu, dinini açığa vur. Allah'a andolsun ki gök kubbenin altındaki bütün şeyler benim olursa, o eski dinimde kalmayı istemiyorum." dedi. Böylece Hamza, Allah'ın, kendisiyle İslâmiyet'i güçlendirdiği bir şahsiyet oldu.

EBU ZERR'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

Beyhakî, Ebu Abdullah, el-Hafız vasıtasıyla Ebu Zerr'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ben, İslâm'ın dörde biriydim. Benden önce üç kişi Müslüman olmuştu. Ben, dördüncüsü oldum. Rasûlullah (s.a.v.)'a gidip: "Esselâmü aleyke ya Rasûlallah, şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun rasûlüdür." dedim. Rasûlullah'ın yüzünde bir aydınlanma gördüm."

Bu, özet bir anlatımdır.

Ebu Zerr'in İslâm'a girişiyle ilgili olarak Buharî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Zerr, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bisetini haber alınca, kardeşine şöyle demişti: "Şu vadi yoluna koyul. Peygamber olduğunu ve gökten kendisine haber geldiğini iddia eden şu adam hakkında birşeyler öğren, konuşmalarını dinle. Sonra bana gel."

Ebu Zerr'in kardeşi yola koyulmuş, Rasûlullah'ın yanına varmış, konuşmalarını dinlemiş, sonra Ebu Zerr'in yanına dönerek ona şöyle demişti: "Onun ahlaki üstünlükleri emrettiğini ve şiir olmayan bir kelim okuduğunu gördüm."

Ebu Zerr: "İstediğimi bana vermedin. Beni rahatlatmadın." diyerek yol azığını hazırlamış, içinde su bulunan bir kırbasını da yüklenmiş, yola çıkıp Mekke'ye gitmişti. Mescide vararak, Rasûlullah (s.a.v.)'ı aramaya başlamıştı. Onu tanımıyordu. Sormaktan da hoşlanmıyordu. Geceleyin mescidde uzandı. Hz. Ali, onu görünce yabancı biri olduğunu anladı.

O da, Hz. Ali'yi görünce peşine takılıp ardı sıra yürümeye başladı. İki-sinden biri, diğerine herhangi birşey sormuyorlardı. Hz. Ali, onu evinde misafir etti. Ebu Zerr, sabah olunca kırbasını ve ağızını yüklenip mescide döndü. O günde akşam oldu. Rasûlullah (s.a.v.)'i görememişti. Tekrar mescidde uzanmış iken yanına Hz. Ali geldi ve: "Ey adam, artık gelip geceleyeceğin evi bilmenin vakti gelmedi mi?" dedi. Onu , tekrar alıp evine götürdü. Yine birbirlerine birşey sormadılar. Üçüncü gün olunca yine Hz. Ali, aynı şekilde mescide vararak Ebu Zerr'in yanına geldi. Onu alıp evine götürdü ve misafir etti. Akşam Hz. Ali: "Seni buraya getiren sebebi anlatmayacak mısın?" diye sorunca Ebu Zerr şu cevabı verdi: "Eğer beni doğru yola ileteceksen ve bana bu hususta söz vereceksen geliş sebebimi anlatırım. " Hz. Ali de söz verdi. Ebu Zerr, geliş sebebini anlattı. Bu kez, Hz. Ali şöyle dedi: "O, gerçek peygamberdir. O, Rasûlullah (s.a.v.)'dır. Sabah olunca beni takip et. Eğer senin için korkacağın birşey görürsem, sanki su dökecekmiş gibi yaparak yerimden kalkarım. Yerimden kalkıp gidince de beni takip et ve girdiğim yere gir."

Ebu Zerr, sabah olunca Hz. Ali'yle beraber evinden çıkarak onu takip etmeye başladı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardılar. Onun sözlerini duydu ve orada hemen Müslüman oldu. Rasûlullah (s.a.v.), ona: "Kavmine dön. Emrim sana gelince onlara haber ver." dedi. O da: "Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki bu gerçeği, onların ortasında yüksek sesle haykıracağım" dedi. Rasûlullah'ın yanından ayrılıp Ka'be'ye gitti. Orada en yüksek sesiyle haykırmaya başladı: "Eşhedü ellâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeder rasûlullah" Bu haykırışı üzerine orada bulunanlar, ayaklanarak üzerine saldırdılar. Yere düşünceye kadar dövdüler. Abbas gelip Ebu Zerr'in üzerine kapandı ve: "Yazıklar olsun size! Bunun, Gifar kabilesinden olduğunu ve Şam'a ticaret için giderken yolunuzun bunların yanından geçtiğini bilmiyor musunuz?" diyerek onu saldırganlardan kurtardı.

Ertesi gün Ebu Zerr, yine Ka'be'ye gelerek, kelime-i şahadet getirdi ve Müslümanlığını yüksek sesle ilan etti. Onlar, yine onu dövüp yere yıktılar. Abbas'da yine gelip üzerine kapandı ve onu korudu."

Bu, Buharî'nin anlatımı idi. Ebu Zerr'in İslâm'a girişi Sahih-i Müslim'de ve diğer hadis kitaplarında genişçe anlatılmıştır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Harun vasıtasıyla Ebu Zerr'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ben, kardeşim Enis ve annemiz haram ayları helal sayan kavmimizden ayrılıp yola çıktık. Varlıklı ve hatırı sayılır bir dayımızın yanına vardık. Dayımız, bize ikram edip iyilikte bulundu. Ama kavmi, bizi kıskanıp ona: "Sen, ailenin yanından çıkıp gittikten sonra Enis, ailenin yanına gidiyor." demişlerdi. Dayımız da yanımıza gelip kendisine söylenenleri açığa vurdu. Ben, ona şöyle dedim: "İşte şimdi sen, önce yaptığın iyilikleri berbat ettin. Artık seninle bir arada

bulunamayız."

Deve sürümüzü getirip eşyalarımızı yükledik, yola çıktık. Dayımız da elbisesine bürünerek ağlamaya başladı. Mekke yakınlarına gelip konakladık. Enis, deve sürümüz üzerinde hak iddia edip bizimle tartıştı. Hüküm verilmesi için de kahine gitti. Kahin, Enis'i muhayyer kıldı. O da sürümüzü ve bir o kadarını bize getirdi.

"Ey kardeşim oğlu, ben Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaşmadan üç sene önce namaz kılardım." (Ebu Zerr'in, kardeşim oğlu diye hitap ettiği kişi, bu rivayetin senedinde geçen Abdullah b. Samit'tir.) Abdullah b. Samit ona soruyor:

– Namazı kim için kılardın?

– Allah için...

– Namaz kılariken hangi tarafa yönelirdin?

– Allah, beni hangi tarafa yönelttiyse, o tarafa yönelirdim. Yatsı namazını da kılardım. Gecenin sonu olduğunda kendimi bir elbise parçası gibi hissederdim ve düşüp uykuya dalardım. Nihayet güneş doğar, üzerimde yükselirdi. Enis, bana demişti ki: "Mekke'de bir işim var. Oraya geldiğimde beni karşıla." Niçin gecikerek geldiğini kardeşime sordüğümde bana şöyle dedi:

– Bir adamla karşılaştım. O, Allah'ın kendisini, senin dinin üzerine gönderdiğini iddia ediyor.

– İnsanlar, ona ne diyorlar?

– Onun şair ve büyücü olduğunu söylüyorlar. (Enis, şair bir kimse idi.) Ben kahinleri dinledim. Bu adam, onların sözlerini söylemiyor. Onun sözlerini şiir ölçülerine vurdum. Allah'a andolsun ki hiçbir kimse, onun söylediği sözlerin şiir olduğunu söyleyemiyor, Allah'a yemin ederim ki o, doğru sözlüdür. Onlar yalancıdırlar."

Enis'e: "Ben gidip gelinceye kadar eşyalarınıza mukayyed olur musun?" diye sordum. O da şöyle dedi: "Evet, ama Mekkelilere karşı tedbirli ol. Çünkü ona karşı çirkin hareketlerde bulunmuş ve rahatsız etmişler, yüz vermemişlerdir." Yolculuğa çıkarak Mekke'ye vardım. Mekkelilerden uygun gördüğüm bir adama: "Şu dinden çıkmış dedikleri adam (Muhammed) nerede?" diye sordum. O da eliyle bana işaret etti. O vadi halkı, ellerindeki çubuk ve kemik parçalarıyla üzerime saldırdılar. Nihayet yere düştüğümde bayılmışım. Uyandığımda yerimden kalkarken sanki kızıla boyanmış bir direk gibiydim. Zemzem kuyusuna giderek suyunu içtim. Üzerimdeki kanları yıkadım. Ka'be ile örtüsü arasına girip gizlendim. Ey kardeşimin oğlu, orada otuz gün, otuz gece bekledim. Zemzem suyundan başka bir azığım yoktu. Şişmanladım, öyleki karnımın üzerinde etler katlandı.İçimde artık açlık zafiyeti hissetmez oldum.

Mekkelilerin uyuduğu mehtaplı bir gecede Ka'be'yi sadece iki kadın tavaf ediyordu. Yanımdan geçerlerken İsaf ve Naile putlarına dua edi-

yorlardı. Ben de: "Bu putların birini, diğerine nikahlayın." dedim. Bu sözüm, onları bu putlara duadan vazgeçirmedi. Dedim ki: "Bunlar, odun parçasıdırlar. Ben, bunlara asla meyletmem." Böyle demem üzerine yanımdan hızla uzaklaşıp yaygaraya başladılar: "Ah keşke burada adamlarımızdan biri bulunsaydı!" dediler. Dağdan inip gelmekte olan Rasûlullah ile Ebu Bekir, bu iki kadının karşısına çıkıp: "Size ne oldu?" diye sordular. Onlar da: "Ka'be ile örtüsü arasında gizlenen bir dinsizle karşılaştık." dediler. Rasûlullah ile Ebu Bekir; "O, size ne dedi?" diye sordular. Kadınlar da: "Ağza alınmayacak birşey söyledi." dediler.

Rasûlullah ile arkadaşı Ebu Bekir gelip hacir-i esvedi istilam ederek, Ka'be'yi tavaf ettiler, daha sonra da namaz kıldılar. Ben de Rasûlullah'ın yanına gittim. Ona ilk olarak İslâm selamıyla selam veren ben oldum. O da selamımı şu şekilde aldı: "Aleykesselam ve Rahmetullah. Sen kimsin?" Gifar kabilesindenim, dedim. Elini alınının üzerine koydu. Ben de kendi kendime: "Her halde Gifar kabilesinden olduğumu söylememden hoşlanmadı." dedim. Elini tutmak istedim. Ama arkadaşı beni geri itti. O, onun durumunu benden daha iyi biliyor. Bana; "Ne zamandan beri buradasın?" diye sorunca ben de otuz gün ve otuz geceden beri burada olduğumu söyledim. "Sana kim yemek veriyor?" diye sordu. Ben de dedim ki: "Sadece Zemzem suyu var. Onu içerek şişmanladım. Karnımın üzerinde et katları meydana geldi. İçimde açlık zafiyeti de hissetmez oldum." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Zemzem suyu mübarektir. O, aç kişinin yemeğidir."

Ebu Bekir dedi ki: "Ya Rasûlallah, bunun yemeğini bu gece vermem izin ver." Rasûlullah izin verdi. O da o gece yemeğimi verdi. Rasûlullah (s.a.v.) oradan hareket etti. Ben de peşlerine takıldım. Nihayet bir yere vardık. Ebu Bekir bir kapı açtı. Bize, Taif'in kuru üzümlerinden bir avuç alıp verdi. Orada yediğim ilk yemek oldu. Sonra bir süre Mekke'de kaldım. Rasûlullah (s.a.v.) bana dedi ki: "Ben, hurmalıklı bir diyara yöneldim. (Orasının Yesrib'den başka bir yer olmayacağını sanıyordum.) Benim davetimi kavmine tebliğ eder misin? Belki senin vasıtanla Allah, onlara fayda verir ve onlara yaptığıın davet sebebiyle de sana mükafat verir."

Bunun üzerine oradan ayrıldım. Kardeşim Enis'in yanına gittim. Bana: "Neler yaptın?" diye sordu. Ben de Müslüman olduğumu ve Rasûlullah'ı tasdik ettiğimi söyledim. O da: "Senin dininden dönecek değilim. Ben de Müslüman oldum. Rasûlullah'ı tasdik ettim." dedi. Sonra birlikte annemizin yanına gittik. O da: "Dininizden dönecek değilim. Çünkü ben de Müslüman oldum. Rasûlullah'ı tasdik ettim." dedi. Yüklerimizi yüklenip yola koyulduk. Nihayet kavmimiz olan Gifarlılara ulaştık. Bazıları, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye gelişinden önce Müslüman oldular. Onlara Hufaf b. Eyma b. Ruhsa el-Gifarî imamlık

yapıyordu ve onların reisi idi. Kabilemizin geri kalan kısmı ise: "Rasûlullah geldiğinde Müslüman oluruz." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) geldiğinde kabilesi de gelip: "Ya Rasûlallah, kardeşlerimiz olan Gifarlıların şartlarına uygun olarak biz de Müslüman olduk." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah, Gifar kabilesini bağışlasın. Eslem kabilesini de muhafaza buyursun."

Bu, Müslim'in, Hüdbe b. Halid'den yaptığı rivayet gibidir.

DİMA'DIN MÜSLÜMAN OLUŞU

Müslim ile Beyhakî, Davud b. Ebu Hind vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet ederler: Ezdi Şenue kabilesinden olan Dımad adındaki adam, Mekke'ye geldi. Yel hastalıklarını iyi eden birisiydi. Mekke beyinsizlerinin, Muhammed delidir, dediklerini duymuştu. Bu adam, belki benim vasıtamla Allah ona şifa verir, demişti. Dımad, şöyle diyor:

"Mekke'de Muhammed'e rastladığımda ona şöyle dedim: "Yel hastalığına yakalananlara şifa veririm. Allah, dilediği kulunu benim elimle şifaya kavuşturur. Sen de bana gel." Muhammed (s.a.v.), bana şu karşılığı verdi: "Hamd, Allah'a mahsusdur. O'na hamd eder, O'ndan yardım dileriz. Allah'ın doğru yola ilettiği kimseyi saptıracak yoktur. O'nun saptırdığı kimseyi de doğru yola iletecek yoktur. Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun bir ve ortaksız olduğuna şahadet ederim." Bu sözünü, üç kez tekrarladı. Ben de kendisine şöyle dedim: "Allah'a andolsun ki ben kahinlerin, büyücülerin, şairlerin sözlerini duydum. Ama bu senin söylediğin kelimeler gibisini duymadım. Elini ver de İslâm üzere sana bey'at edeyim." Rasûlullah (s.a.v.), ona elini verip biatlaştı. Biatlaşırken de: "Hem sana hem de kavmine?" dedi. O da: "Evet, kavmime de." dedi.

Hız. Peygamber (s.a.v.), kontrol için etrafa seriyye göndermişti. Bu seriyye, Dımad'ın kavmine de uğradı. Seriyye kumandanı, askerlere: "Bu kavimden birşey ele geçirdiniz mi?" diye sorunca askerlerden biri: "Öğle vakti otlamakta olan bir deve ele geçirdim." dedi. Kumandan da; "Deveyi onlara geri ver. Çünkü onlar, Dımad'ın kavmindendir." dedi. Başka bir rivayete göre ise Dımad, ona şöyle demişti: "Bu sözlerini bana tekrarla. Çünkü bunlar kamus-u bahre ulaşmışlardır."

Ebu Nuaym, "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserinde, bu kabilenin önde gelen şahıslarının İslâm'a girişlerinden uzun uzadıya bahseder. Allah ona rahmet etsin ve sevabını versin.

İbn İshak, sahabelerden ilk Müslüman olanların isimlerini verdikten sonra şöyle der: Bunlardan sonra Ebu Ubeyde, Ebu Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Osman b. Maz'un, Ubeyde b. Haris, Said b. Zeyd ve karısı

Hattab kızı Fatıma Müslüman oldular. Ebu Bekir'in kızı Esmâ (yaşı küçük olduğu halde), Aişe, Kudame b. Maz'un, Abdullah b. Maz'un, Habbab b. Eret, Umeyr b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Mesud, Mesud b. Kari, Salit b. Amr, Ayyaş b. Ebi Rebia ve karısı Esmâ binti Seleme b. Muharribet-Temimiyye, Hüneys b. Hüzafe, Amir b. Rebia, Abdullah b. Cahş, Ebu Ahmed b. Cahş, Cafer b. Ebi Talib ve karısı Esmâ binti Umeys, Hatip b. Haris ve karısı Fatıma binti Mücellil, Hattab b. Haris ve karısı Fukeyhe binti Yesar, Ma'mer b. Haris b. Ma'mer el-Cümahî, Said b. Osman b. Maz'un, Muttalip b. Ezher. b. Abdumenas ve karısı Remle binti Ebi Avf b. Sübeyre b. Said b. Sehim, Nahham (Bunun adı Nuaym b. Abdullah b. Esid'dir.), Amir b. Fukeyre (Ebu Bekir'in azadlısıdır.), Halid b. Said, Ümeyne binti Halef b. Es'ad b. Amir b. Beyaza (Bu, Huzaalılardandır.), Hattab b. Amr b. Abdu's-Şems, Ebi Hüzeyfe b. Utbe b. Rebia, Vakid b. Abdullah b. Arin b. Salebe et-Temimî (Bunlar, Adiy oğullarının müttefikleri idiler.), Halid b. Bükeyr, Amir b. Bükeyr, Akil b. Bükeyr, İya b. Bükeyr b. Abdi Ya'leil b. Naşib b. Gayre (Said b. Leys oğullarındandır. Akil'in adı da Gafil idi. Ancak Rasûlullah, ona Akil adını verdi. Bunlar, Adiy Ka'b oğullarının müttefikleridir.), Ammar b. Yasir ve Süheyb b. Sinan Müslüman oldular.

Bunlardan sonra insanlardan erkeklerle kadınlar, grup grup İslâm'a girdiler. Artık Mekke'de İslâmiyet açığa çıkmış, herkes ondan söz etmeye başlamıştı.

İbn İshak dedi ki: Bisetten üç sene sonra Cenâb-ı Allah, rasûlüne, verdiği emirleri açıklamasını ve müşriklerin eziyetlerine sabırla göğüs germesini emretti. Rasûlullah'ın ashâbı, namaz kılacakları zaman mahallelere gider, namazlarını kavimlerinden gizlerlerdi. Bir ara Sa'd b. Ebi Vakkas, bir kaç kişiyle birlikte Mekke'nin kenar mahallesinde namaz kılmakta iken bazı müşrikler onları görüp kınamaya ve protesto etmeye başladılar, daha sonra da vuruştular. Sa'd, müşriklerden birinin kafasını, elindeki bir deve çene kemiğiyle vurup yarı. Böylece İslâm uğruna ilk kan akıtılmış oldu. el-Ümevî'nin "Meğazi" adlı eserinde anlattığına göre kafası yarılan müşrik, Abdullah b. Hatal imiş, Allah ona lanet etsin.

RASÛLULLAH (S.A.V.)'İN, RİSALETİ TEBLİĞ ETMEKLE EMROLUNMASI

Cenâb-ı Allah, rasûlüne, risaleti herkese tebliğ etmesini, eziyetlere karşı sabırla göğüs germesini, inatçı cahillere ve yalanlayıcılara delilleri gösterip açıkladıktan sonra aldırış etmemesini emretti. Ona ve ashâbına, müşriklerden gördüğü eza ve cefalara katlanmasını tavsiye etti. Yüce Allah buyurdu ki:

"Önce en yakın hısımlarını uyar. Sana uyan mü'minleri kanatlarının altına al. Sana başkaldırırlarsa: "Yaptıklarınızdan uzağım" de. Ey Muhammed! Senin kalkıp namaz kılanlar arasında bulunduğunu gören, güçlü ve merhametli olan Allah'a güven. Doğrusu O iştir ve bilir. (eş-Şuarâ, 214-220.)

"Doğrusu bu Kur'ân sana ve ümmetine bir öğüttür. Ondan sorumlu tutulacaksınız." (ez-Zuhruf, 44.)

"Kur'ân'a uymayı sana farz kılan Allah, seni döneceğin yere döndürecektir." (el-Kasas, 85.)

Yani Kur'ân'ı tebliğ etmeni sana farz ve vacip kılan Allah, seni dönlerecek yer olan ahiret yurduna döndürecektir. Ve Kur'ân'ı tebliğ edip etmediğini de sana soracaktır.

"Rabbin hakkı için biz onların hepsine mutlaka soracağız, yaptıkları şeylerden." (el-Hicr, 92-93.)

Gerçekten de bu konuda pek çok ayet ve hadis bulunmaktadır. Bu konuyu tefsirimizde geniş bir şekilde anlattık. eş-Şuarâ sûresinin 214. ayetini tefsir ederken bu konuda uzun uzadıya açıklamalarda bulunmuş ve bununla ilgili birçok hadis nakletmişizdir.

Nitekim İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Numeyr vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cenâb-ı Allah, "Önce en yakın akrabamı uyar." mealindeki ayet-i kerimeyi inzal buyurduğu zaman Peygamber (s.a.v.), Safa tepesinin yanına geldi. Tepeye çıkıp halka: "İmdat!... imdat!" diye seslendi. Bunun üzerine insanların kimi bizzat kendi gelerek, kimi de elçilerini göndererek orada toplandılar. Rasûlullah (s.a.v.) onlara şöyle hitap etti: "Ey Abdülmuttalib oğulları! Ey Fihri oğulları! Ey Ka'b oğulları! Şu tepenin arkasında size saldırmak üzere beklemekte olan atlıların bulunduğunu söylersem bana inanır mısınız?" Onlar, evet, deyince şöyle buyurdu: "Öyleyse, şiddetli bir azap ile karşı karşıya olduğunuzu söyleyerek sizi uyarıyorum!"

Orada bulunan lanetli Ebu Leheb de: "Yok olası adam. Günümüzü zehir ettin. Bizi bunun için mi buraya çağırdın?" demiş, bunun üzerine yüce Allah, Tebbet sûresini inzal buyurmuştu.

"Ebu Leheb'in iki eli kurusun (yok olsun o.), zaten yok oldu ya."

Ahmed b. Hanbel, Muaviye b. Amr tarikiyle Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Önce en yakın akrabamı uyar." ayeti nazil olunca Rasûlullah (s.a.v.), Kureyşlilerden yakın uzak herkesi toplantıya çağırdı. Toplandıklarında onlara şöyle hitab etti: "Ey Kureyş topluluğu! Canınızı ateşten kurtarın. Ey Ka'b oğulları topluluğu! Kendinizi ateşten koruyun. Ey Haşim oğulları topluluğu! Kendinizi ateşten kurtarın. Ey Abdülmuttalib oğulları topluluğu! Canınızı ateşten kurtarın. Ey Muhammed kızı Fatıma! Kendini ateşten koru. Allah'a yemin ederim ki, onun azabına karşı size yardımcı olamam. Ama sizin için bir akrabalık

bağı aramızda vardır. Bunun (rahmet) ıslaklığı ile sizi ıslatabilirim."

Yine Ahmed b. Hanbel, Veki' b. Hişam tarikiyle Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Önce en yakın akrabamı uyar." ayeti nazil olduğunda, Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp şöyle dedi: "Ey Muhammed kızı Fatıma, Ey Abdülmuttalib kızı Safiyye, Ey Abdülmuttalib oğulları! Allah'ın azabına karşı size bir yardımım olamaz. Ama malımdan dilediğinizi benden isteyin."

Bunu, Müslim de rivayet etmiştir.

Hafız Ebu Bekir el-Beyhakî, "Delail" adlı eserde, Ebu Talib oğlu Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Önce en yakın akrabamı uyar ve mü'minlerden sana uyanlara kanadımı indir." ayetleri nazil olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu tebliğatı önce kavmime yaptığım takdirde, onlardan hoşuma gitmeyecek davranışlar göreceğimi bildiğim için sustum, tebliğatta bulunmadım. Ama Cebrail (a.s.), bana gelip şöyle dedi: "Ya Muhammed, eğer Rabbinin sana emrettiğini yerine getirmezsen seni ateş ile azaplandırır!"

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), beni çağırarak şöyle dedi: "Ey Ali! Doğrusu Cenâb-ı Allah, önce en yakın akraba mı uyarmamı bana emretti. Bunun için de bir koyunla bir ölçek buğdaydan yemek yap. Bir büyük bardak süt de hazırla. Sonra da Abdülmuttalib oğullarını bana çağır."

Bana emredileni yaptım. Abdülmuttalib oğulları o gün toplandılar. Tam kırk kişi kadardılar. Aralarında Rasûlullah'ın amcaları Ebu Talib, Hamza, Abbas ve lanetli Ebu Leheb de vardı. Yemek tabağını önce Rasûlullah'a takdim ettim. Kendileri o tabaktan bir parça et alıp dişleriyle parçaladı. Sonra tabağın etrafına bıraktı ve: "Allah'ın adıyla yeyin." dedi. Oradakiler doyuncaya kadar yemek yedikleri halde bitiremediler. Onların sadece parmak izlerini görebiliyorduk. Oradakilerden bazıları bir koyunu tek başına yese dahi doymazdı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Süt içir." dedi. Ben de o büyük bardak içindeki sütü kendilerine sundum. Kana kana içtiler, yine tüketemediler. Allah'a andolsun ki, kişi ancak o kadar içebilirdi.

Yemekten sonra Rasûlullah (s.a.v.), onlara hitap etmek isteyince lanetli Ebu Leheb önce söze girişerek: "Hayret!... Şimdiye kadar bunun gibi bir sihir görmedik. Adamınız sizi büyülemesin." dedi. Oradakiler bu söz üzerine dağılıp gittiler. Rasûlullah (s.a.v.), onlarla konuşmadı.

Ertesi gün Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle emir verdi: "Ey Ali, dünkü gibi yine bize yiyecek ve içecek hazırla. O adam, ben söze başlamadan önce söze girişti ve sözümü kesti." dedi.

Ben de verilen emri yerine getirdim, onları topladım. Rasûlullah (s.a.v.), bir önceki gün gibi yaptı. Yemeğe başladılar. Doyuncaya kadar

yedikleri halde bitiremediler. Allah'a and olsun ki, kişi ancak o kadar yiyebilirdi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Ey Ali, onlara içir." dedi. Ben de o süt kabını getirerek ikram ettim. Doyasıya, kana kana içtiler. Allah'a andolsun ki kişi ancak o kadar içebilirdi.

Rasûlullah (s.a.v.), onlara hitap etmek isteyince lanetli Ebu Leheb ondan önce söze girerek: "Hayret!.. Şimdiye kadar bunun gibi bir sihir görmedik. Adamınız sizi büyülemesin." dedi. Oradakiler de Rasûlullah'ın konuşmasına fırsat vermeden dağılıp gittiler.

Ertesi gün yine Rasûlullah (s.a.v.), bana şu talimatı verdi: "Ey Ali, dünkü gibi bize yiyecek ve içecek hazırla. Çünkü o adam benim halka hitab etmemden önce söze girerek sözümü kesti." dedi.

Verilen emri yerine getirdim. Sonra onları topladım. Rasûlullah (s.a.v.)'da daha önce yaptığı gibi yaptı. Yemeğe başladılar. Doyuncaya kadar yediler. Sonra o büyük kaptan kendilerine süt içirdim. Allah'a andolsun ki kişi, ancak o kadar yiyebilir, o kadar içebilirdi.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) onlara şöyle hitab etti: "Ey Abdülmuttalib oğulları! Allah'a andolsun ki ben, Araplar arasında benim size getirdiğim hususlardan daha kıymetli şeyler getiren bir genç bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiret işini getirdim."

Ebu Cafer b. Cerir'in, Muhammed b. Humeyd er-Razî tarihiyle İbn Abbas'tan yaptığı rivayette şu ilaveler vardır: "Ben size dünya ve ahiret hayrını getirdim. Sizi, buna davet etmemi Allah bana emretti. Bu hususta bana kim yardımcı olmak, bana kim kardeş olmak ister?" dedi.

Oradakilerden hiçbiri, bu teklifi kabul etmedi. Oradakiler arasında yaşı en küçük, gözü en fazla çapaklı, karnı en fazla büyük, bacakları daha çok yaralı, bereli olan ben olduğum halde şöyle dedim: "Ey Allah'ın peygamberi! Ben senin yardımcın olacağım." Boynumdan tuttu ve: "İşte bu, benim kardeşimdir. İşte bu böyledir, işte bu böyledir. Onu dinleyin ve ona itaat edin." dedi. Orada bulunanlar bu manzara karşısında gülüp Ebu Talib'e şöyle dediler. "Görüyor musun, Muhammed, oğlun Ali'yi dinlemeni ve ona itaat etmeni sana emrediyor!"

İbn Ebî Hatim, tefsirinde babası tarihiyle Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Önce en yakın akrabamı uyar." ayet-i kerimesi nazil olduğunda Rasûlullah (s.a.v.), bana: "Bir koyun budu et ve bir ölçek buğdaydan yemek yap. Büyük bir kap süt hazırla. Sonra da Haşimoğullarını evime davet et." dedi. Ben de onları davet ettim. O gün onlar otuz dokuz veya kırk bir kişi idiler. Yemek sonrasında Rasûlullah (s.a.v.) söze başlayarak şöyle buyurdu: "Benim borcumu hanginiz öder ve benden sonra ailemin idaresini kim yürütür?"

Hepsi sustular. Abbas, bunun kendi malına dokunacağından korktuğu için sesini çıkarmadı. Ben de Abbas'ın yaşından dolayı ses çıkarmadım. Bir kez daha bu soruyu tekrarladı. Abbas yine sustu. Ben bu durumu görünce; "Ben, ya Rasûlallah!" dedim. O da: Sen mi? diye sordu.

Çünkü o gün ben onların içinde durumu en kötü olan, görünüşü beğenilmeyen, gözleri çapaklı, karnı şişkin, bacakları da bereli bir kimse idim.

Hz. Peygamber'in; "Benim borcumu kim öder ve ailemin benden sonra idaresini kim yürütür?" diye sorması, onun ölümünden sonraki zaman içindi. Güya o, risaleti Arap müşriklerine tebliğ ettiği takdirde kendisini öldürmelerinden korkmuştu. Bu sebeple ölümünden sonra borcunu ödeyecek ve ailesinin idaresini üstlenecek birine güvenmek istiyordu. Ama Cenâb-ı Allah, ona bu güveni vermişti:

"Ey elçi, Rabbinden sana indirileni duyur; eğer bunu yapmazsan, O'nun mesajını duyurmamış olursun. Allah seni insanlardan korur." (el-Mâide, 67.)

Özetle söylemek gerekirse Rasûlullah (s.a.v.), gece gündüz demeden gizli, açık her şekilde insanları Allah'a imana davete devam ediyordu. Onu, bu işinden hiç kimse alıkoyamıyor ve geri çeviremiyordu. İnsanların meclislerine, toplantı ve merasim yerlerine, alış veriş yerlerine, hac duraklarına uğruyor, karşılaştığı hür, köle, zayıf, güçlü, zengin, yoksul herkesi imana davet ediyordu. Bu hususta, onun nazarında bütün halk eşit idi. Ama ona ve kendisine tâbi olan güçsüz fertlere, güçlü ve kuvvetli Kureyş müşrikleri sözlü ve fiilî saldırılarda bulunup müsallat oluyorlardı. İnsanlar içinde ona en çok eziyet eden, amcası Ebu Leheb'di. Onun adı Abdüluzza b. Abdülmuttalib'ti. Karısı da Ümmü Cemil Erva binti Harb b. Ümeyye'de Hz. Peygamber'e karşı en azlı düşmanlardandı. Bu kadın, Ebu Süfyan'ın kız kardeşidir. Bu hususta Ebu Leheb'e, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib b. Abdülmuttalib muhalefet etmişti. Tabiatıyla insanlar içinde Ebu Talib'in en çok sevdiği kimse, Rasûlullah (s.a.v.)'di. Ebu Talib ona iyi davranır, şefkat gösterir, müdafaa eder, koruması altına alır, daveti hususunda kendi kavmine muhalefet ederdi. Ama yine de onların dinlerinde ve yollarında idi. Yalnız Cenâb-ı Allah şer'î değil de, tabii bakımdan onun kalbini Rasûlullah sevgisiyle imtihan etmişti.

Ebu Talib'in kendi kavminin dini üzere kalmakta devam etmesi, Cenâb-ı Allah'ın hikmetindendi. Böylece Rasûlünü korumuş oluyordu. Çünkü Ebu Talib İslâm'a girseydi, Kureyş müşrikleri nezdinde onun itibarı kalmaz, söz hakkı da olmazdı. Onlar da kendisinden çekinmez, saygı göstermez, aksine ona karşı cüretkar olurlardı. Ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlardı. Rabbin dilediğini ve beğendiğini yaratır.¹ Allah, yaratıklarını çeşitli tür ve cinslere ayırmıştır.

İşte şu iki amca, ikisi de kafir. Birinin adı Ebu Talib, diğeri Ebu Leheb. Ama Ebu Talib kıyamette hafif bir ateş içinde bulunacak, diğeri Cehennem'in en alt tabakasında yanacaktır. Onun hakkında

(1) Hayır, şayet Ebu Talib Müslüman olsaydı bu, Kureyş'in diğer önde gelenlerinin İslâm'a girmelerine sebep olurdu. Yazarın sözlerinden öyle anlaşılıyor ki yüce Allah, Rasûlünü himaye etmek için Ebu Talib'in küfürde kalmasına hükmetmiştir. Bu, uygun olmayan ve geçerliliği bulunmayan bir sebeptir.

Cenâb-ı Allah, kitabında bir sûre indirmiştir. Bu sûre, minberlerde, vaz ve hutbelerde okunur. Bu sûrede anlatıldığına göre Ebu Leheb, alevli bir ateşe atılacaktır. Odun hammalı karısı da onunla birlikte ateşte yacaktır.

İmam Ahmed b. Hanbel, daha önce cahiliye hayatını yaşamakta iken bilahare Müslüman olan ve Beni Diyl kabilesinden olup Rebia b. İbad ismi ile çağrılan bir adamın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'ı cahiliye devrinde Zül-Mecaz panayırında şöyle derken gördüm: "Ey insanlar! Lâ ilâhe illallâh, deyin, kurtuluşa erin." O böyle derken insanlar çevresinde toplanmışlardı. Arkasında da parlak yüzlü, şaşı ve iki saç örgüsü bulunan bir adam da: "O dinden çıkmıştır. O yalançıdır." diyor ve gittiği her yere o da gidiyordu. Bu adamın kim olduğunu sordumda bana, amcası Ebu Leheb olduğunu söylediler.

Beyhakî, Rebia ed-Dilî'nin şöyle dediğini de rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'ı Zül-Mecaz panayırında insanların menzillerine giderek onları Allah'a davet ederken gördüm. Arkasında, şaşı bir adam vardı. Damarları şişip şöyle diyordu: "Ey insanlar, bu sizi aldatıp dininizden ve atalarınızın dininden ayırmastır!"

Bu kimdir? diye sordum, Ebu Leheb olduğunu söylediler.

Sonra Beyhakî, bu hadiseyi Şube tariki ile Kinaneli bir adamdan naklederek o adamın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'ı Zül-Mecaz panayırında gördüm. O, şöyle diyordu: "Ey insanlar, Lâ ilâhe illallâh deyin, kurtuluşa erin." Bir de baktım ki arkasında bir adam, onun üzerine toprak saçıyor. Gördüm ki o, Ebu Cehil'dir. O da şöyle diyordu: "Ey insanlar, bu adam sizi aldatıp da dininizden etmesin! Bu, Lat ve Uzza'ya ibadeti bırakmanızı istiyor."

Ravi, burada Hz. Peygamber'i yalanlayanın, Ebu Cehil olduğunu söylüyor. Daha kuvvetli kavillere göre o, Ebu Leheb'ti. Onun hayatının geri kalan kısmını, Bedir muharebesinden sonra ölümünden bahsederken inşaallah anlatacağız.

Ebu Talib'e gelince, o, tabii bir şekilde Hz. Peygamber'e son derece sevgi ve şefkat gösterirdi. Nitekim onun bu durumu, yaptığı işlerden ve karakterinden belli oluyordu. Rasûlullah ve ashabını korurken, uyguladığı yöntemlerden de anlaşıyordu.

Yunus b. Bükeyr, Talha b. Yahya tarikiyle Ukeyl b. Ebi Talib'in şöyle dediğini rivayet eder: Kureyşliler, Ebu Talib'e gelerek: "Kardeşin oğlu Muhammed, meclisimizde ve mescidimizde bize eza verdi. Ona, bundan vazgeçmesini söyle. Artık bize ilişmesin." dediler. Ebu Talib de: "Ey Ukayl! Koşarak git ve bana Muhammed'i getir." dedi. Ben de koşarak gidip Muhammed'in evine gittim. Kendisini öğle sıcağında babamın yanına getirdim. Yanına geldiğimizde Rasûlullah'a şöyle dedi: "Amcam oğulları olan şu Kureyşliler, meclis ve mescidlerinde kendilerine eza

verdiğini iddia ediyorlar. Onlara eza vermekten vazgeç."

Rasûlullah (s.a.v.), gözlerini semaya dikip: "Şu güneşi görüyor musunuz?" diye sordu. Onlar da evet, deyince şöyle buyurdu: "Vallahi benim için, gönderilmiş olduğum vazifeyi yerine getirmek, herhangi birinizin şu güneşten bir ateş parçasını koparmasından daha kolay değildir!"

Ebu Talib de şöyle dedi: "Vallahi, kardeşim oğlu asla yalan söylemedi. Haydi gidin bakalım."

Sonra Beyhakî, Yunus tariki ile İbn İshak'tan rivayet etti ki, Kureyşliler, Ebu Talib'e böyle dedikleri zaman o, Rasûlullah (s.a.v.)'a haber göndererek yanına getirtti. Ve ona şöyle dedi: "Ey kardeşim oğlu! Kavmin bana geldi. Şöyle şöyle dediler. Gerek bana ve gerek kendin için bir çıkış yolu bırak ve taşıyamayacağım yükü sırtıma koyma. Kavminin hoşlanmadığı sözleri söylemekten vazgeç."

Rasûlullah (s.a.v.), amcasının İslâm daveti konusunda fikir değiştirdiğini, kendisini artık destekleyemeyeceğini, onu düşman eline bırakacağını ve kendisiyle beraber olamayacağını zannederek şöyle dedi:

"Ey Amca! Eğer güneşi sağ elime, ayı da sol elime koysan, yine de bu işi -Allah onu galip kılmadan yahud onun uğrunda ölmeden- bırakmayacağım." Böyle dedikten sonra gözlerinden yaş akararak ağladı.

Rasûlullah (s.a.v.), oradan ayrılp çıkmak üzere iken Ebu Talib, durumun hangi noktaya geldiğini ve Rasûlullah (s.a.v.)'ı ne kadar etkilediğini müşahade ettiği için; ey kardeşim oğlu, diye seslendi. Rasûlullah ona dönüp baktı. Ebu Talib şöyle konuştu: "İşine devam et. Dilediğini yap. Allah'a andolsun ki seni hiçbir kimseye asla teslim etmeyeceğim!"

İbn İshak der ki: Bundan sonra Ebu Talib bu hususta şu şiiri okudu:

"Allah'a andolsun ki, ben toprağa gömülünceye dek,
Onların tamamı sana zarar veremez.
Sen var işine devam et, sana engel yok.
Müjdeler olsun ve gözlerin de bununla aydın olsun.
Beni davet ettin, bana öğüt verdiğini biliyorum,
Doğru söyledin, zaten eskiden beri eminsin.
Bana öyle bir din teklif ettin ki,
Onun, halkın en hayırlı dini olduğunu biliyorum,
Kınanmasaydım veya küfredilmekten çekinmeseydim,
Buna açıkça yakınlık gösterirdim."

Bu rivayetler de gösteriyor ki Cenâb-ı Allah, rasûlünü ayrı dinden olmakla birlikte amcası Ebu Talib vasıtasıyla korumuştur. Amcası olmadığı zamanda da Cenâb-ı Allah, dilediği gibi onu muhafaza etmiştir. Onun hükmünü engelleyecek hiçbirşey yoktur!

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'ın Mısır halkından birinin kırk şu kadar yıl önce kendisine İkrime vasıtasıyla şöyle bir rivayette bulunduğunu söyler: Mekke müşrikleriyle Rasûlullah arasında cereyan eden bir hadiseyi uzun uzadıya anlatan İbn Abbas'ın şöyle dediğini nakleder: Rasûlullah (s.a.v.), ayağa kalktığında Ebu Cehil b. Hişam şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz Muhammed, bizim dinimizi ayıplamaktan, atalarımıza küfretmekten, tanrılarımıza dil uzatmaktan ve aklımızı hafife almaktan vazgeçmeyecektir. Ben, Allah'a söz veriyorum ki, yarın bir taş alıp onu bekleyeceğim. Namazda secdeye vardığında, o taşla kafasını ezeceğim. Bundan sonra Abdumenaf oğulları ne isterlerse bana yapsınlar."

Ertesi sabah lanetli Ebu Cehil, eline bir taş alıp oturdu. Rasûlullah'ı beklemeye başladı. Rasûlullah da her sabah olduğu gibi o gün gelip Kudüs'e yönelerek namaza durdu. Namaz kılarken hacet-i esved ile Rûkn-ü Yemanî arasında dururdu. Ka'be'yi, kendisi ile Kudüs arasına alırdı. Yine öyle yaptı. Namaza durdu. Kureyşliler de meclislerinde, olup bitenleri seyrediyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), secdeye vardığında Ebu Cehil taşı alıp ona doğru gitti. Yanına vardığında şaşkın, ürkek ve rengi sararmış halde geri döndü. Taş elinde dona kalmıştı. Nihayet taşı fırlatıp attı. Kureyşlilerden bazıları yanına gidip: "Ey Eba Hakem! Sana ne oldu?" diye sordular. O da şöyle dedi: "Dün söylediğimi yapmaya gittim. Yanına yaklaştığımda bana damızlık bir deve göründü. Allah'a andolsun ki onun gibi iri başlı, uzun boyunlu ve büyük dişli bir deve daha görmüş değilim. Beni yemeğe kasedetti!"

İbn İshak der ki: Bu durum, Rasûlullah (s.a.v.)'a anlatıldığında o şöyle demişti: "O Cebrail'di. Eğer Ebu Cehil ona yaklaşıyor yakalanırdı."

Beyhakî, Abhas b. Abdülmuttalib'in şöyle dediğini rivayet eder: Bir gün Mescid-i Haram da idim. Lanetli Ebu Cehil gelip şöyle dedi: "Allah'a borcum olsun. Eğer Muhammed'i secde halinde görürsem boynuna basacağım!" Oradan ayrılıp Rasûlullah'ın yanına vardım. Ebu Cehil'in söylediklerini kendisine bildirdim. O da öfkelenerek evden çıkıp Mescid-i Haram'a geldi. Kapıya gitmeden acele ile duvardan içeriye atladı. Bugün kavga günüdür, deyip peştemalimin ucunu (eteğimi) bağladım. Rasûlullah (s.a.v.), Mescid-i Haram'a girip: "Yaratan Rabbinin adıyla oku. O ki, insanı kan pıhtısından yaratmıştır." ayetlerini okumaya başladı. Ebu Cehil'le ilgili: "Hayır, insan azar, kendini zengin gördüğü için." mealindeki ayete geldiğinde oradakilerden biri, Ebu Cehil'e: "Ey Eba Hakim! İşte bu Muhammed'dir." dedi. Ebu Cehil de: "Benim gördüklerimi görmüyor musunuz? Allah'a andolsun ki semanın ufukları benim üzerime kapandı!" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da okumakta olduğu Alâk sûresinin sonuna vardığında secdeye kapandı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöy-

le dediğini rivayet eder: Ebu Cehil; "Muhammed'i Ka'be yanında namaz kılarken görürsem, mutlaka boynuna basarım!" demişti. Onun bu sözleri Rasûlullah'a ulaşınca O: "Eğer böyle yaparsa melekler onu, göz göre göre yakalarlar." dedi.

Davud b. Ebi Hind, İkrime tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Cehil, namaz kılmakta olan Peygamber (s.a.v.)'in yanına varıp: "Ey Muhammed! Seni namaz kılmaktan menetmemiş miydin? Cemaatı benden daha kalabalık bir kimse bulunmadığını bilmiyor musun?" demişti de, Peygamber (s.a.v.) onu kovmuştu. Cebrail vahiy getirerek şöyle dedi: "O gidip meclisini (adamlarını) çağırсын. Biz de zebanileri çağırırız!" Vallahi eğer o, kendi meclisindeki adamlarını çağırsaydı, azap zebanileri de onu yakalardı!" Bunu, Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, İsmail b. Yezid vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Cehil: "Muhammed'i Ka'be yanında namaz kılarken görürsem, gidip boynuna basarım." dedi. Rasûlullah da buyurdu ki: "Eğer böyle yaparsa, azap zebanileri de onu göz göre göre yakalarlar."

Ebu Cafer b. Cerir, İbn Humeyd tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Ebu Cehil; "Eğer Muhammed, Makam-ı İbrahim yanında tekrar namaz kılsa onu öldürürüm." dedi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku..... Hayır, eğer bundan vazgeçmezse onu perçeminden yakalarız. O yalancı, günahkar perçemden! O zaman gitsin de meclisini (adamlarını) çağırсын. Biz de zebanileri çağırırız." Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'ye gelip namaz kıldı. Ebu Cehil ona ilişmedi. "Niye ona ilişmedin?" diye sorduklarında: "Onunla benim aramda kalabalık askerler vardı." dedi. İbn Abbas dedi ki: "Vallahi, eğer yerinden kımıldasaydı melekler, insanların gözleri gönünde onu yakalayacaklardı."

İbn Cerir, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Cehil: "Muhammed sizin aranızda yüzünü yere sürer mi (namaz kılarmı)?" diye sorduğunda, yanındakiler, evet, diye cevap verdiler. O da şöyle dedi: "Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki, eğer onu bu şekilde namaz kılarken görürsem, (secdede iken) boynuna basar, yüzünü de toprağa sürerim!" Namaz kılmakta olan Rasûlullah'ın yanına, boynuna basmak için geldi. Ama aniden eliyle kendini korumaya çalışarak gerisin geri kaçmaya başladı. "Sana ne oldu?" diye sorduklarında şöyle dedi: "Benimle Muhammed arasında ateş hendeği, korku ve kanatlar gördüm."

Rasûlullah (s.a.v.), buyurdu ki:

"Eğer bana yaklaşıyorsa, melekler onu paramparça ederlerdi." Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

"Hayır, insan azar, kendini zengin gördüğü için. Ama dönüş Rabbi-nedir. Gördün mü şu men edeni. Namaz kılariken bir kulu? Gördün mü, ya o doğru yolda olur, yahud kötülüklerden korunmayı emrederse? Gördün mü, ya bu adam hakkı yalanlar, yüz çevirirse? Allah'ın gördüğünü bilmedi mi? Hayır, eğer bundan vazgeçmezse, perçeminden yakalarız. O yalançı günahkar perçemden. O zaman o gitsin de meclisini (adamlarını) çağırsın. Biz de zebanileri çağıracağız Hayır, ona boyun eğme. Allah'a secde et ve yaklaş!" (el-Alâk, 6-19.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Vehb b. Cerir vasıtasıyla Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Sadece bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'ın Kureyşlilere beddua ettiğini gördüm. Namaz kılıyordu. Kureyşlilerden bir grup da orada oturmuştu. Yakınlarında bir deve işkembesi vardı. "Bunu, kim Muhammed'in üzerine atar?" dediler. Ukbe b. Ebi Muayt: "Ben atarım." dedi. Alıp Hz. Peygamber'in üzerine bıraktı. Ama o secde halinde kalmakta devam etti. Nihayet kızı Fatıma gelip o işkembeyi Rasûlullah'ın sırtından aldı. Rasûlullah (s.a.v.)'da kalkıp şöyle dedi: "Allah'ım, şu Kureyş guruhunun hakkından gel! Allah'ım, Utbe b. Rebia'nın hakkından gel! Allah'ım, Şeybe b. Rebia'nın hakkından gel! Allah'ım, Ebu Cehil b. Hişam'ın hakkından gel! Allah'ım, Ukbe b. Ebi Muayt'ın hakkından gel! Allah'ım, Übey b. Halef'in ve Ümeyye b. Halef'in hakkından gel!" Bu iki isimden hangisine beddua ettiği hususunda rivayet senedinde adı geçen Şu'be şüphe etmiştir.

Abdullah dedi ki: "Kendilerine beddua edilen bu adamların tamamının Bedir savaşında öldürüldüklerini gördüm. Sonra bunlar kuyuya atıldılar. Ancak Übey (veya Ümeyye) b. Halef cüsseli bir adam olduğu için parçalanarak kuyuya atıldı."

Buharî, bunu sahihinin müteaddit yerlerinde, İbn İshak tariki ile de Müslim rivayet etmiştir. Ama doğru görüşe göre Hz. Peygamber'in, kendisine beddua ettiği kişi, Ümeyye b. Halef'ti. O, Bedir savaşında öldürüldü. Kardeşi Übeyd de Uhud savaşında öldürüldü. Nitekim ileride de buna temas edilecektir.

Sahih rivayete göre Kureyşliler, Hz. Peygamber'in üstüne işkembe atma olayını seyrederek kahkahayla gülmüşler, öyleki katıla katıla güldüklerinden eğilerek birbirlerine yaslanmışlardı. Hz. Fatıma, işkembeyi Rasûlullah'ın üzerine attıklarında dönüp Kureyşlilere tahkir edici sözler sarf etmişti. Rasûlullah (s.a.v.)'da namazını tamamladıktan sonra ellerini kaldırıp onlara beddua etmişti. Onun bu halini görünce, gülmelerine son vermişlerdi. Çünkü bedduadan korkmuşlardı. Ama beddua ederken yedi kişiden bahsetmişti. Çoğu rivayete göre onlardan şu altı kişinin adını vererek bedduda etmişti. Utbe, kardeşi Şeybe (Bunlar, Rebia oğullarıdır.), Velid b. Utbe, Ebu Cehil b. Hişam, Ukbe b. Ebi Muayt ve Ümeyye b. Halef.

İbn İshak dedi ki, yedincisinin adını unuttum.

Ben derim ki: O yedinci kişi, Umare b. Velid idi. Bunun adı, Buharî'nin Sahihinde geçmektedir.

İRAŞÎ'NİN HİKAYESİ

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak vasıtasıyla Abdülmelik b. Ebi Süfyan es-Sekafî'nin şöyle dediğini rivayet eder: İraş beldesinden bir adam, devesini satmak için Mekke'ye getirmişti. Devesini Ebu Cehil b. Hişam'a satmış, ama Ebu Cehil onun parasını ödemekte ağır davranmıştı. Parayı alamayan İraşî, Kureyş meclisine geldi. Rasûlullah (s.a.v.)'da Mescid-i Haram'ın bir tarafında namaz kılmaktaydı. İraşî şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Ebu'l Hakem b. Hişam'a karşı bana kim yardım eder? Ben yabancı ve yolcu bir kişiyim. Hakkımı vermiyor. Bana zorbalık ediyor!" Orada bulunanlar işi alaya alarak Rasûlullah (s.a.v.)'ı gösterip, şu adamı görüyor musun? dediler. İşte o, senin hakkını Ebu Cehil'den alır!

Zira biliyorlardı ki, Ebu Cehil ile Rasûlullah arasında düşmanlık vardır. Bu tavsiyeleri üzerine İraşî, Rasûlullah'ın yanına gelip durumu ona anlattı. Rasûlullah da o adamla birlikte kalkıp gitti. Oradakiler, yanlarında bulunan bir adama: "Peşlerine takıl. Muhammed'in ne yaptığına bak." dediler.

Rasûlullah (s.a.v.), gidip Ebu Cehil'in kapısında durdu. Kapıyı çaldı. Ebu Cehil; "Kim o?" diye sordu. Rasûlullah da: "Muhammed.... Dışarı çık!" dedi. Ebu Cehil, dışarı çıktı. Rengi sararmıştı. Rasûlullah: "Bu adamın hakkını ver." deyince, Ebu Cehil: "Bekleyin, hakkını getirip vereceğim." dedi. İçeri girip adamın hakkını getirdi ve ödedi. Sonra Rasûlullah'da oradan ayrılıp İraşî'ye: "Haydi, işine git." dedi. İraşî'de tekrar Mescid-i Haram'a gelerek Kureyş topluluğunun yanına vardı ve: "Allah, o gösterdiğiniz adamın hayrını versin. Hakkımı alıp bana verdi." dedi.

Öte yandan, Rasûlullah'la İraşî'yi takip için peşlerine kattıkları adam dönüp geldi. Ona: "Yazıklar olsun sana, neler gördün bakalım?" diye sordular. O da: "Çok hayret verici şeyler gördüm: Vallahi Muhammed, kapıyı çalınca Ebu Cehil -kendisinde ruh kalmamışçasına- kapıya çıktı. Muhammed'de; "Bu adamın hakkını öde." dedi. Ebu Cehil: "Evet, az durun hakkını getirip vereceğim." dedi. İçeriye girip adamın hakkını getirdi ve ödedi, dedi."

Sonra çok geçmeden Ebu Cehil de Mescid-i Haram'da bulunan Kureyş topluluğunun yanına geldiğinde ona: "Yazıklar olsun, neyin var? Vallahi, böyle birşey yaptığımı şimdiye kadar görmemiştik, dediler."

Ebu Cehil dedi ki: "Yazıklar olsun size! Vallahi o benim kapımı çalıp da sesini duyduğumda içim korkuyla doldu. Sonra kapıya çıktığımda yanı başında damızlık bir deve gördüm. O deve gibi iri başlı, uzun boyun-

lu, iri dişli bir deve görmemiştim. Allah'a yemin ederim ki, eğer İraş'ın hakkını ödemeseydim deve beni yiyecekti."

FASIL

Buharî, Ayyaş b. Velid vasıtasıyla Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Amr b. As'a şöyle bir soru sordum: "Bana, müşriklerin Rasûlullah'a yaptıkları en şiddetli eziyeti anlat."

Dedi ki: Bir ara Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'de Hatim kısmında namaz kılmakta iken Ukbe b. Ebi Muayt gelip elbisesinin eteğini boynuna doladı ve boğacak derecede sıktı. Ebu Bekir'de gelip Ukbe'nin omuzundan tutarak Rasûlullah'ın yanından uzaklaştırdı ve şu ayeti okudu:

"Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürüyor musunuz? Oysa o size Rabbinizden kanıtlar getirmiştir." (el-Mâ'min, 28.)

Beyhakî, el-Hakim tarikiyle Urve'nin şöyle dediğini rivayet eden Abdullah b. Amr b. As'a şöyle bir soru sordum: Rasûlullah (s.a.v.)'a gösterdikleri düşmanlığın en belirginini olarak yaptıkları eziyetlerin hangisini gördün?

Dedi ki: Bir gün Kureyş eşrafı Hatim'de toplanmışlardı. Rasûlullah'tan bahsedip şöyle dediler: Bu adama karşı sabrettiğimiz gibi hiç kimseye sabretmedik. O akıllarımızı hafife aldı. Atalarımıza küfretti. Dinimizi kötüledi. Topluluğumuzu dağıttı. Tanrılarımıza küfretti. Biz ondan büyük bir bela gördük.

Onlar böyle konuşurlarken Rasûlullah (s.a.v.), Mescid-i Haram'a geldi. Hacer-i esved'i istilam etti. Sonra Ka'be'yi tavafa başladı. Tavaf ederken yanlarından geçtiğinde ona laf attılar. Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu kötü laflardan etkilendiği yüzünden anlaşıldı. İkinci kez yanlarından geçtiğinde yine laf attılar. Yine o laflardan etkilendiği yüzünden anlaşıldı ama geçip tavafa devam etti. Üçüncü kez yanlarından geçerken yine ona laf attılar. Bu defa o şöyle buyurdu "Ey Kureyş topluluğu! Duyuyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki ben, size ölümle geldim!"

Onun bu sözleri oradakileri etkiledi. Sessiz oldular. Başlarında bir kuş bulunsaydı yere düşerdi. Hatta bundan önce onların en güçlü olanları bile, bu sözü duyduktan sonra onu teskin ederek kendisine şöyle dediler: Ey Ebe'l Kasım! Doğruluğa ve hidayete ermiş olarak buradan git. Sen cahil bir kimse değilsin.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), yanlarından ayrılmış gitti.

Ertesi gün yine aynı yerde toplanan Kureyş topluluğu -ki ben de aralarındaydım- birbirlerine şöyle demeye başladılar: Dün sizin sözlerinize karşı onun neler söylediğini gördünüz değil mi? Hatta hoşunuza gitmeyen şeyleri size söylediği halde ona birşey yapmadınız.

Onlar bu tarzda konuşmakta iken Rasûlullah (s.a.v.) geldi. Hep birlikte ona saldırdılar. Çevresini kuşattılar: "Dün şöyle ve şöyle diyen sen miydin?" dediler. Rasûlullah, onların dinlerini ve tanrılarını ayıplayıp yermiştir. Bu sorularına cevaben Rasûlullah: "Evet, bunları söyleyen benim!" dedi. Onlardan birinin, Rasûlullah'ın yakasına yapıştığını gördüm. Ebu Bekir onun için ağlamaya ve şöyle demeğe başladı: "Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürüyor musunuz?"

Ebu Bekir'in böyle demesi üzerine Rasûlullah'ın yanından uzaklaşıp gittiler.

İşte Kureyşlilerin, Hz. Peygamber'e yaptıkları en büyük eziyet olarak bunu gördüm.

FASIL

Bu fasıl, Kureyşlilerin Rasûlullah'a ve ashabına karşı komplo kurmalarından, ona yardım ve destek vermekten vazgeçerek kendilerine teslim etmesi için amcası Ebu Talib'le toplantı yapmalarından, Ebu Talib'in de Allah'ın güç ve kuvveti ile bu isteklerini yerine getirmemesinden bahseder.

İmam Ahmed b. Hanbel, Veki' tarikiyle Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allah yolunda hiç kimsenin görmediği eziyetler gördüm. Allah yolunda hiç kimsenin korkmadığı kadar korkutuldum. Üzerimizden otuz gün otuz gece geçtiği halde ben ve Bilal'in -ciğer sahibi canlı birinin yiyebileceği-birşeyi yoktu. Ancak Bilal'in koltuk altında gizlenen yiyeceği hariç."¹

Muhammed b. İshak dedi ki: Kureyşlilerin saldırılarına karşı amcası Ebu Talib koşup Hz. Peygamber'in yanına geldi. Onu korudu ve saldırganlara engel oldu.

Rasûlullah (s.a.v.)'da artık davetine devam etti, Allah'ın dinini açtı. Hiçbir şey ona engel olamadı.

Kureyşliler, Hz. Peygamber'in, kendilerinden ayrı düşmek ve tanrılarını kötülemek gibi hoşlanmadıkları işlere son vermediğini, amcası Ebu Talib'in de koşup gelerek kendisini koruduğunu, saldırganlarla kendisi arasına girdiğini, onu saldırganlara teslim etmediğini görünce, bir heyet kurarak Ebu Talib'in yanına gittiler. Heyettekiler şunlardı: Rebia b. Abdu's-Şems b. Abdumena b. Kusayy'in oğulları Utbe ile Şeybe, Ebu Süfyan Sahr b. Harp b. Ümeyye b. Abdu's-Şems, Ebü'l Bahterî (Bunun asıl adı, As b. Hişam b. Haris b. Esed b. Abdüluzza b. Kusay'dır.), Esved b. Muttalib b. Esed b. Abdul Uzza, Ebu Cehil (Bunun asıl adı, Amr b. Hişam b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum'dur.), Velid b. Muğ-

(1) Tirmizî, Kıyamet, 34.

re b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum b. Yakaza b. Mürre b. Ka'b b. Lüey, Haccac b. Amir b. Huzeyfe b. Said b. Sehim b. Amr b. Husays bin Ka'b b. Lüeyy'in oğulları Nebih ile Münebbih, As b. Vail b. Said b. Sehm.

İbn İshak, bunlarla birlikte bazı kimselerin de Ebu Talib'in yanına gittiklerini söyler.

Heyet mensupları, Ebu Talib'in yanına gidip ona şöyle dediler: "Ey Ebu Talib! Yeğenin bizim tanrılarımıza küfretti, dinimizi yerd, akıllarımızı hafife aldı, atalarımızın sapıklıkta olduklarını söyledi. Ya onu bizden vazgeçirirsin, ya da bizimle onun arasından çıkarsın. Sen de bizim gibi ona muhalifsin. Sen ona birşey yapamıyorsan bırak, biz onun hakkından gelelim."

Ebu Talib, onlara yumuşakça ve güzelce red cevabını verdi. Onlar da oradan ayrılıp gittiler.

Rasûlullah (s.a.v.), insanları açıkça İslâm'a davete devam etti. Öyle ki Kureyşliler birbirlerinden uzaklaştılar, birbirlerine kin gütmeye başladılar, kendi aralarında Rasûlullah'dan çokça bahsetmeye başladılar. Onunla ilgili olarak birbirlerini kötülediler. Hatta bazıları ona karşı, diğerlerini kışkırttılar. Daha sonra ikinci kez Ebu Talib'e gidip şöyle dediler: "Ey Ebu Talib! Aramızda itibarlı, yaşlı, şerefli bir adam-sın. Kardeşin oğlunu bizden vazgeçirmeni senden istemiştik. Ama görüyoruz ki, onu bizden vazgeçirmiyorsun. Allah'a andolsun ki, artık bizler atalarımıza küfredilmesine, aklımızın yerilmesine, tanrılarımızın kötülenmesine sabredemeyeceğiz. Ya onu bizden vazgeçirirsin, ya da onun hakkından geliriz. Bu hususta sen dikkatli ol. Yoksa iki taraftan biri, diğerini mahvedecektir." Böyle dedikten sonra Ebu Talib'in yanından ayrılıp gittiler.

Kavminin kendisinden ayrılması, kendisine karşı düşmanlık beslemesi, Ebu Talib'in ağına gitti. Ama yine de Rasûlullah'ı onlara teslim etmeye, onu yardımsız bırakmaya gönlü razı olmadı.

İbn İshak, Yakub b. Utbe b. Muğire b. Ahnes'ten rivayet ederek dedi ki; Kureyşliler, Ebu Talib'e böyle dedikten sonra o, Rasûlullah'a haber gönderip yanına çağırttı. Ona şöyle dedi: "Yeğenim, kavmin bana geldi. Şöyle şöyle dediler. Bana ve kendine bir çıkış yolu bırak. Beni, yapamayacağım bir işi yapmaya zorlama."

Rasûlullah (s.a.v.), amcasının İslâm daveti hususunda fikir değiştirdiğini, kendisini müşriklere teslim edeceğini, yardımsız bırakacağını, kendisini himaye edemeyecek ve davetine destek olmayacak duruma geldiğini zannetti. Bunun için amcasına şöyle dedi:

"Ey Amca! Allah'a yemin ederim ki, bu işi bırakmam karşılığında güneşi sağ elime, ayı da sol elime koysalar, yine de Allah bu daveti güçlendirinceye veya ben bu yolda ölünceye kadar bu işi bırakmayacağım!" Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın gözlerinden yaş aktı,

ağlamaya başladı. Sonra gitmek için kapıya yöneldiğinde Ebu Talib ona: "Bana gel yeğenim!" dedi. Rasûlullah, amcasına döndü. Ebu Talib ona: "Ey kardeşimin oğlu! Git, istediğini söyle. Allah'a andolsun ki seni asla kimseye teslim etmem." dedi.

İbn İshak dedi ki: Bundan sonra Kureyşliler, Ebu Talib'in, Rasûlullah'ı yardımsız bırakmaya ve kendilerine teslim etmeye yanaşmadığını, bu dava uğruna kendilerinden ayrılmaya, kendilerine düşmanlık etmeye kararlı olduğunu anladıklarında Umare b. Velid b. Muğire ile birlikte tekrar Ebu Talib'in yanına giderek kendisine şöyle dediler: "Ey Ebu Talib! Bu, Umare b. Velid'dir. Kureyşlilerin en güçlü ve en yakışıklı delikanlısıdır. Al, senin olsun. Yardım ve diyeti sana ait olsun. Onu kendin için evlat edin. Buna karşılık, kardeşin oğlunu bize teslim et. O ki, senin ve atalarının dinine muhalefet etmiş, kavminin topluluğundan ayrılmış, bizim akıllarımızı yermiştir. Onu bize ver ki, öldürelim. Adama karşılık adam veriyoruz sana!"

Ebu Talib dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki siz, benimle çok kötü bir pazarlık yapıyorsunuz! Bu, ne biçim bir pazarlık? Oğlunuzu bana veriyorsunuz ki onu sizin için besleyeyim, oğlumu da öldüresiniz diye size vereyim! Vallahi bu asla olmayacak birşey!"

Mut'im b. Adiy b. Nevfel b. Abdumenaş b. Kusay dedi ki: "Allah'a andolsun ki Ey Ebu Talib, kavmin sana insaflı davrandı. Hoşlanmadığın bir işten seni kurtarmaya gayret gösterdi. Ama senin, onların bu tekliflerini kabul etmek istemediğini görüyorum."

Ebu Talib, Mut'im'e şu cevabı verdi: "Allah'a and olsun ki, onlar bana insaflı davranmadılar. Ama sen, beni yardımsız bırakmaya, kavmin de bu hareketini, desteklemesini istiyorsun. Öyleyse elinden geleni yap!" Düşmanlık öyle bir boyuta ulaştı ki, millet birbirine karşı meydan okudu. O esnada Ebu Talib, özel olarak Mut'im b. Adiy'ye, genel olarak da kendisini desteksiz bırakan Abdumenaş oğullarına ve kendisine düşmanlık gösteren Kureyş kabilelerine tarizde bulunarak isteklerini ve kabulü imkansız taleplerini anlatarak şöyle dedi:

"Bak Amr'a, Velid'e ve Mut'im'e deyin ki,
Keşke sizin ittifakınız içinde benim payıma bir deve yavrusu düşseydi.

Zayıf, küçük, böğürmesi çok,
İdrar damlaları, bacaklarına serpilir.
Gül arkasına geçer, ama gelip katılmaz.
Çöl yolları yükseldiğinde ve kendisine ada tavşanı dendiğinde...
Ana baba bir, iki kardeşinizi görüyorum ki,
Kendilerine sorulduğunda iş başkalarının elindedir, derler.
Hayır, onların da yetkileri vardır, ama onlar,

Dağ başından düşen kaya parçası gibi düşmüş, itibar yitirmişler.
Özellikle Abdu's-Şems ile Nevfel,
Ateş korunu atar gibi, bizleri atmışlar.
İki kardeşini kavimlerine gammazladılar.
Ama elleri bomboş kaldı.
Namı bilinen babasız insanlara,
Şerefte ortak oldular onlar.
Teym, Mahzum, Zühre onlardandır.
Yardım istendiğinde onlar, bizim taraflarımız olurlar.
Allah'a andolsun ki, neslimizden bir tek kişi kaldığı müddetçe,
Aramızda sonu gelmeyen bir düşmanlık devam edecektir."

GÜÇSÜZ MÜSLÜMANLARA YAPILAN EZİYETLER

İbn İshak, Kureyşlilerin daha sonra kendi aralarında, Rasûlullah'ın ashabına ve onunla birlikte Müslüman olan kimselere karşı birbirlerini kışkırtmaya başladıklarını söyler. Her kabile, kendi içindeki Müslümanlara saldırdı, onlara eziyet etti. Onları ,dinlerinden çevirmek için olanca gayreti gösterdi. Cenâb-ı Allah da rasûlünü, amcası Ebu Talib vasıtasıyla onların eziyetlerine karşı korudu.

Kureyşlilerin, Haşim oğullarıyla Abdülmuttalib oğulları arasındaki mü'minlere yaptıkları işkenceleri gördüğünde Ebu Talib harekete geçerek Haşimoğullarıyla Abdülmuttalib oğullarını, Rasûlullah'ı korumaya ve saldırıları ondan uzaklaştırmaya davet etti. Bunlar da toplanıp bu davete icabet ettiler. Ancak Allah düşmanı Ebu Leheb, bu davete icabet etmedi.

Ebu Talib, bu çağrısına icabet ettikleri ve görüşüne muvafakat ettikleri, Rasûlullah'ın çevresinde toplanıp onu korumaya azmettikleri için Haşim oğullarıyla Abdülmuttalib oğullarını övmeye ve bu gayreti devam ettirmeye teşvik ederek şöyle bir şiir okudu:

"Kureyşliler, övünülecek bir iş için bir toplanırlarsa,
Abdumenaf, onun sırdaşı ve samimi dostudur.
Abdumenaf'ın eşrafı ortaya çıkarsa,
Haşimoğullarında da, onlardan daha şerefli ve daha kıdemliler vardır.

Bunlar bir gün övünürlerse bilin ki Muhammed,
Onların seçkini, sırdaşı ve kıymetlisidir.
Kureyşlilerin zayıf ve güçlü her adamı,
Bize karşı işbirliği yaptı ama galip gelemedi, düş kırıklığına uğradı.
Biz, öteden beri zulmü kabul edemeyiz.
Eğilen boyunları doğrulturuz.
Hoşlanılmayan işleri her gün engeller ve zayıfı koruruz.
Ona taş atanların taşlarını geri çeviririz.
Kuruyan dallar bizimle canlanır, ancak bizim omuz vermemizle sulanıp gelişmeye başlar."

FASIL

Bu bölüm, müşriklerin Rasûlullah (s.a.v.)'a itirazlarda bulunmaları, hidayet ve doğru yolu bulma maksadıyla değil de inatçılık maksadıyla çeşitli mucize ve harikaları ondan talep ederek kendisini çıkmaza sokmaya çalışmalarından bahseder.

Bu sebeptendir ki, onların istedikleri birçok şeyler yerine getirilmedi. Zira yüce Allah biliyorduki onlar, bu mucizeleri gözleriyle görüp müşahade etseler bile yine de azgınlık ve taşkınlıklarını sürdürecektir, sapıklıklarında bocalayıp duracaklardır. Taşkınlık ve dalaletlerinin uçurumuna yuvarlanacaklardır. Bununla ilgili olarak muhtelif ayet-i kerimelerde de şöyle buyrulmuştur:

"Eğer kendilerine bir mucize gelirse ona mutlaka inanacaklarına, olanca güçleriyle Allah'a yemin ettiler. De ki: "Mucizeler ancak Allah'ın katındadır." Hem bilir misiniz o "mucize" gelmiş olsa da onlar yine inanmazlar?

Gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz, ilkin ona inanmadıkları gibi (sonra da inanmazlar) ve bırakırız onları, azgınlıkları içinde bocalayıp dururlar.

Biz onlara melekleri indirseydik, ölümler kendileriyle konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılarına getirseydik, Allah dilemedikten sonra yine de inanmazlardı; fakat çocukları bilmezler." (el-En'âm, 109-111.)

"Üzerlerine Rabbinin (azab) kelimesi hak olanlar inanmazlar. Onlara bütün ayetler gelmiş olsa bile, acı azabı görünceye kadar (inanmazlar)." (Yûnus, 96-97.)

"Bizi, ayetler göndermekten alıkoyan şey, evvelkilerin yalanlamış olmasıdır. Semud'a açık bir mucize olarak dişi deveyi verdik, o, zulmetmelerine sebep oldu. Biz o mucizeleri, yalnız korkutmak için göndeririz." (el-İsrâ, 59.)

Dediler ki: "Yerden bize bir göze fişkırtnadıkça sana inanmayız!" Yahud senin hurmalardan ve üzümlerden oluşan bir bahçen olmalı, aralarından ırmaklar fişkırtılmalı! Yahut zannettiğin gibi üzerimize gökten parçalar düşürmelisin, yahud Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin. Yahud altından bir evin olmalı, ya da göğe çıkmalı. Mamafih sen bizim üzerimize, okuyacağımız bir kitap indirmediğin senin sadece göğe çıkmaya da inanmayız!

De ki: Rabbinin şanı yücedir. Ben, sadece elçi olarak gönderilen bir insan değil miyim?" (el-İsrâ, 90-93.)

Bu ve benzeri ayetlerden, tefsirimizde söz ettik. Allah'a hamd olsun.

Yunus ve Ziyad, İbn İshak'tan rivayet ederek dediler ki, İbn Abbas şöyle demiştir: Kureyş eşrafından bazı kimseler -ravi bunların isimlerini de saymıştır- güneş battıktan sonra Ka'be'nin damında toplanarak

dediler ki: Muhammed'e haber gönderelim de buraya gelsin. Kendisiyle konuşup tartışalım ve delil ileri sürecektir fırsatını bırakmayalım.

Ona şöyle bir mesaj gönderdiler: Kavminin eşrafi seninle konuşmak için toplanmışlar, seni bekliyorlar.

Rasûlullah (s.a.v.), hemen yanlarına geldi. İslâm daveti hususunda kafalarında yeni bir fikir belirmediğini zannediyordu. O da büyük bir arzu ile onların doğru yolu bulmalarını istiyor, müşkilat çıkarmaları ağrına gidiyordu. Nihayet gelip meclislerine oturdu. Dediler ki: "Ya Muhammed, seninle konuşup tartışmak için sana haber gönderdik. Allah'a andolsun ki bizler, senin kavmine yaptığını yapan başka bir Arap görmedik. Atalarımıza küfrettin. Dinimizi kötüledin. Aklımızı yerdin. Tanrılarımıza küfrettin. Topluluğumuzu dağıttın. Yapmadığın bir çirkinlik kalmadı. Eğer böyle yapmakla mal toplamak istiyorsan, mallarımızı toplayıp sana verelim. İçimizde en zengin kişi sen ol. Eğer böyle yapmakla şeref sahibi olmak istiyorsan, seni başımıza efendi yapalım. Hükümdar olmak istiyorsan, seni başımıza hükümdar yapalım. Eğer bu söylediklerini, seni tesiri altına alan habercinin (cin) sana getirmekte ise, seni tedavi etmek için bütün mal varlığımızı sarf edelim ki, seni şifaya kavuşturalım."

Rasûlullah (s.a.v.), cevaben şöyle dedi: "Söylediğiniz hususlar, ben de mevcut değildir. Ben, bu davet ile malınızı ele geçirmek için gelmedim. Aranızda şeref sahibi olmak, başınıza hükümdar olarak geçmek için de bu davanın peşinde değilim. Ancak Allah, beni size elçi olarak gönderdi. Bana bir kitap indirdi. Bana, uyaran ve müjdeleyen bir kimse olmamı emretti. Ben de Rabbimin mesajını size ulaştırdım ve size öğüt verdim. Eğer getirdiğim şeyleri benden kabul ederseniz bu, sizin dünya ve ahiretteki kazancınız olur. Eğer bunları reddederseniz, Allah'ın benimle sizin aranızda hükmünü vereceği zamana kadar sabrederim."

Dediler ki: "Ya Muhammed, eğer sana teklif ettiğimiz bu şeyleri kabul etmezsen, bilesin ki insanlar arasında bizim kadar toprağı dar, memleketi küçük, malı az, geçimi sıkıntılı olan başka kimseler yok. Seni bu davet ile gönderen Rabbinden, yaşadığımız yerleri daraltmakta olan şu dağları bizden uzaklaştırmasını, memleketimizi genişletmesini, topraklarımız üzerinde Şam ve Irak nehirleri gibi nehirler akıtmasını, ölüp geçen atalarımızı diriltmesini, bu cümleden olarak atalarımızdan biri olan Kusayy b. Kilab'ı da tekrar hayata döndürmesini dile. Çünkü Kusayy, doğru sözlü bir ihtiyardı. Senin söylediğin sözlerin gerçek mi, yoksa asılsız mı olduğunu ona soralım.. Eğer bu taleplerimizi yerine getirir ve atalarımızı da diriltirsen, onlar senin söylediklerini tasdik ederlerse biz de seni tasdik eder, böylece senin Allah katında itibarlı bir kimse olduğunu, iddia ettiğin gibi seni elçi olarak gönderdiğini anlarız."

Rasûlullah (s.a.v.), onlara şu cevabı verdi: "Ben, bununla gönderil-

medim. Ben, bu davetim ile Allah katından size geldim. Benimle gönderilen dini size tebliğ ettim. Eğer kabul ederseniz, bu sizin dünya ve ahiretteki kazancınız olur. Eğer bunu reddederseniz, Allah'ın benimle sizin aranızda hüküm vereceği zamana kadar sabrederim!"

Dediler ki: "Eğer bu isteklerimizi yerine getirmezsен, bu davetin de, dinin de senin olsun. Bize senin söylediklerini doğrulayacak bir meleği göndermesini Rabbinden dile. Senin durumunu ona soralım. Sen de Rabbinden, bizim için bahçeler, hazineler, altın ve gümüşten köşkler yaratmasını iste. Gördüğümüz gibi istediğin şeyler, artık seni muhtaç etmesin. Çünkü sen, çarşı ve pazarlarda dolaşıyor, bizim gibi geçim peşine düşüyorsun. Bu istediklerini sana versin ki, Rabbin katında iddia ettiğin gibi bir peygamber olduğunu ve yüksek makam sahibi faziletli bir kimse olduğunu bilelim."

Rasûlullah buyurdu ki: "Ben, bunu yapacak değilim. Bunları, Rabbinden isteyecek biri de değilim. Ben, bununla gönderilmedim. Ama Allah, beni uyarıcı ve müjdeleyici olarak gönderdi. Eğer bu getirdiklerimi kabul ederseniz bu sizin dünya ve ahiretteki kazancınız olur. Eğer bunu reddederseniz, Allah'ın benimle sizin aranızda hüküm vereceği zamana kadar sabrederim."

Dediler ki: "İddia ettiğin gibi Rabbinin dilediği takdirde yapacak ise, üzerimize semayı düşür. Bunu yapmadığın sürece, biz sana iman etmeyiz."

Rasûlullah (s.a.v.), buyurduki: "Bu, Allah'a kalmış birşeydir. Eğer dilerse, bunu da yapar."

Dediler ki: "Ya Muhammed! Rabbin bilmez miydi ki biz seninle oturacağız ve sana sorduklarımızı soracağız ve senden istediklerimizi isteyeceğiz. Niçin bize vereceğin cevabı sana öğretmedi ve seni dinlemediğimiz takdirde başımıza getireceği felaketi sana bildirmedi? Duyduğumuza göre Yemame'de Rahman adında bir adam varmış. Bunları sana, o öğretiyormuş. Allah'a andolsun ki biz o Rahman'a hiç inanmayacağız. İşte ya Muhammed, sana her teklifi yaptık, ama sen hiçbirini kabul etmedin. O halde sana kötülük yaparsak, biz haklıyız. Allah'a and olsun ki ya biz seni, ya sen bizi yok etmedikçe biz senden vazgeçmeyeceğiz." Kureyş topluluğunun sözcüsü sözünü şöyle bitirdi: "Biz, meleklerle taparız. Zira melekler, Allah'ın kızlarıdır. Allah ile melekleri bir araya getirmesен, biz sana inanmayız."

Bunun üzerine Hz. Peygamber, oradan kalkıp gitti. Halası Abdülmuttalib kızı Atike'nin oğlu Abdullah b. Ümeyye b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum da onunla beraber kalkıp gitti. Yolda kendisine şöyle dedi: "Ey Muhammed! Kavminin sana birçok teklifte bulunduğunu gördüm. Bununla beraber sen, hiçbirini kabul etmedin. Sonra kendileri için senden bir takım şeyler istediler ki, onunla, senin Allah nez-

dindeki mevkiini öğrenmiş olsunlar. Sen, onları da yapmadın. Sonra onları korkuttuğun azaba hemen uğratmanı istediler. Allah'a yemin ederim ki, sen göklere bir merdiven kurup ve gözümün önünde o merdivenden çıkıp açılmış bir kitap ile dönmedikçe ve seninle beraber gelen dört melek de senin dediklerinin doğruluğuna şahadet etmedikçe, ben sana inanmayacağım. Allah'ın adı hakkı için sen bunları da yapsan, senin hakkında ben kalbimde bir şüphe taşıyacağım."

Rasûlullah (s.a.v.), ondan da ayrılıp kavminden umduğunu göremediği, aksine kendisinden daha da uzaklaştıklarını gördüğü için keder ve üzüntü içinde evine döndü.

Kureyş topluluğunun bulunduğu meclis, zulüm, düşmanlık ve inad meclisi idi. Bu sebeple ilahî hikmet ve Rabbani rahmet, isteklerine cevap verilmemesine hükmetti. Zira yüce Allah, onların bu mucizeleri görmeleri halinde de iman etmeyeceklerini ve bu sebeple de acil azaba uğrayacaklarını biliyordu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Osman b. Muhammed tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Mekkeliler, Rasûlullah (s.a.v.)'dan, Safa tepesini kendileri için altın madenine dönüştürmesini ve etraflarını kuşatmış olan dağları yürütüp uzaklaştırmasını, böylece ziraat yapma imkanına kavuşturulmalarını dilemişlerdi. Allah da rasûlüne şöyle cevap vermişti: "İstersen bu dileklerini geciktiririm. İstersen de hemen yerine getiririm. Ama inkar ederlerse, kendilerinden önceki ümmetleri yok ettiğim gibi kendilerini de yok ederim."

Rasûlullah (s.a.v.): "Hayır, bu isteklerinin geciktirilmesini isterim." dedi. Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

"Bizi ayetler göndermekten alıkoyan şey, evvelkilerin yalanlamış olmasıdır. Semud'a açık bir mucize olarak dişi deveyi verdik, o, zulmetmelerine sebep oldu. Biz o ayetleri (mucizeleri), yalnız korkutmak için göndeririz." (el-İsrâ, 59.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Kureyşliler, Peygamber (s.a.v.)'e: "Bizim için Safa tepesini altın madenine dönüştürmesini Rabbinden iste ki, sana iman edelim." dediler. Peygamber (s.a.v.): "Böyle yaparsa iman eder misiniz?" diye sorunca onlar, evet, dediler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber, dua etti. Cebrail, ona gelip şöyle dedi: "Rabbin sana selam söylüyor ve diyor ki: Eğer dilersen Safa tepesi onlar için altın madenine dönüşür. Ama bundan sonra onlardan inkar eden olursa onu, âlemde hiç kimseye yapmadığım bir azap ile azaplandırırım. Ama istersen onlar için, rahmet ve tevbe kapısını açarım!"

Peygamber (s.a.v.): "Hayır, tevbe ve rahmet kapısı açılsın." dedi.

İmam Ahmed b. Hanbel ile Tirmizî, Ebu Ümame'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Aziz ve Celil olan Rabbim, Mekke vadisini benim için altın madeni- ne dönüştürmeyi bana teklif etti. Ben de dedim ki: "Hayır, ya Rab! Bir gün doyar, bir gün aç kalırım. Acıktığımda sana yalvarır ve seni zikrederim. Doyduğumda da sana hamdeder ve şükrederim."

Muhammed b. İshak, İkrime vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Kureyşliler, Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt'ı Medine'deki Yahudi bilginlerine gönderdiler ve şöyle dediler: O bilginlere Muhammed'i sorun. Onlara, Muhammed'in özelliklerini anlatın. Onlar ilk kitap ehliidirler. Peygamberlerle ilgili olarak bizde bulunmayan ilim onlarda vardır.

Nadr ile Ukbe, yola çıkıp Medine'ye gittiler. Rasûlullah'ı, Yahudi bilginlerinden sordular. Niteliklerini onlara anlattılar. Bazı sözlerini de nakledip şöyle dediler: "Siz, Tevrat ehlisiniz. Bu adamımız hakkında bize haberler vermeniz için size geldik."

Yahudi bilginleri, onlara şöyle dediler: "Gidin. Size söyleyeceğimiz üç şeyi Muhammed'e sorun. Eğer bu sorularınızın cevabını size verirse, o Allah katından gönderilen bir peygamberdir. Eğer cevabını veremezse bilin ki o kendi kafasına göre konuşan yalancı bir kimsedir. Artık ona ne yapacağınızı siz bilirsiniz.

Kendisine geçmiş zamanlarda, toplumlarından ayrılp giden gençlerin durumunu (Ashab-ı Kehf) sorun. Çünkü onlar hakkında hayret verici sözler vardır.

Ona, yerin doğularını ve batılarını dolaşan adamın haberini sorun. Ruhun ne olduğunu da sorun.

Nadr ile Ukbe dönüp Mekke'ye geldiler. Kureyşlilerin yanına vardıklarında şöyle dediler: "Ey Kureyş topluluğu! Sizinle Muhammed'in arasındaki meseleyi halledecek şeylerle size geldik. Yahudi âlimleri, ona üç soru sormamızı bize tavsiye ettiler." Böyle diyerek durumu açıkladılar. Daha sonra Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle dediler: "Ey Muhammed! Bize haber ver." diyerek sorularını kendisine yönelttiler. Rasûlullah (s.a.v.)'da inşaallah demeksizin; "Bu sorularınızın cevabını, yarın size bildiririm." dedi. Kureyşliler, yanından ayrılp gittiler. Rasûlullah (s.a.v.), onbeş gece bekledi. Bu hususta kendisine vahiy gelmedi. Cebrail de yanına uğramadı. Bunun üzerine Mekkeliler ortalığı velveleye vermeye ve şöyle demeye başladılar: "Muhammed, bize yarın gelin cevabını vereyim, dedi. Ama onbeş gün geçtiği halde bu hususta bize herhangi birşey söylemedi. Sorularımızın cevabını vermedi!" Vahyin gecikmesi, Rasûlullah'ı çok üzmüştür. Mekkelilerin bu sözleri de ağrına gitmişti. Sonra Cebrail, Allah katından el-Kehf sûresini Rasûlullah'a getirdi. Ancak bu sûrede, Kureyşlilerin söylediklerinden ötürü üzüldüğü için Peygamber kınanıyordu. Bununla beraber Ashab-ı Kehf'in durumu hakkında sorulan sorunun cevabı vardı. Aynı zamanda yeryüzünün

doğularını ve batılarını dolaşan adamın durumu da bu sûrede anlatılıyordu. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Sana ruhtan sorarlar. Deki: Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden pek az birşey verilmiştir." (el-İsrâ, 85.)

Tefsîrimizde (İbn Kesir), bu ayetin açıklamasından uzun uzadıya bahsettik. Bunu daha fazla araştırmak isteyen, oraya müracaat edebilir.

Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi de inzal buyurmuştur:

"Yoksa sen, sadece Kehf ve Rakim sahiplerinin bizim şaşılacak ayetlerimizden olduklarını mı sandın?" (el-Kehf, 9.)

Sonra Cenâb-ı Allah, onların sorularının cevabını detaylı olarak vermeye başlamış, arada parantez cümlesi olarak da inşaallah demeyi Rasûlüne öğretmişti. İnşaallah kelimesi, işi bir şarta bağlamak için değil de muhakkak yapmak manasında kullanmak için söylenmelidir:

"Hiç birşey için bunu yarın yapacağım, deme. Ancak Allah dilerse (yapacağım, de.) unuttuğun zaman Rabbini an." (el-Kehf, 23-24.)

Bundan sonra Hızır kıssasıyla ilgili olduğu için Musa'nın kıssasını, ardı sıra da Zülkarneyn'in kıssasını anlatarak şöyle buyurmuştur:

"Sana Zülkarneyn'den soruyorlar. Deki: Size ondan bir anı okuyacağım." (el-Kehf, 83.)

Bundan sonra durumunu açıklayıp haberini anlatmıştır.

İsrâ sûresinde de şöyle buyrulmuştur:

"Sana ruhtan sorarlar. Deki: Ruh, Rabbimin emrindendir." (el-İsrâ, 85.)

Yani ruh, Rabbimin hayret verici yaratıklarından ve şaşılacak işlerindendir. Rabbim, ona ol demiş, o da oluvermiştir. Allah'ın yarattığı her şeyin gerçeğine vakıf olamazsınız. Allah'ın kudret ve hikmetine nisbetle ruhu tasvir etmeniz, aslında sizin için çok zordur. Bunun için yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Size ilimden pek az birşey verilmiştir" (el-İsrâ, 85.)

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan rivayete göre Yahudiler, ruhu, Rasûlullah (s.a.v.)'a Medine'de iken sormuşlar, o da onlara bu ayeti cevap olarak okumuştur.

Bu ayet, ya ikinci kez nazil olmuş, ya da cevap olarak Hz. Peygamber tarafından -nüzulü daha evvel olmakla birlikte- zikredilmiştir. Bu ayetin, İsrâ sûresinden ayrı olarak Medine'de nazil olduğunu söyleyenlerin kavli tartışma götürür, doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Ebu Talib, Arap cemaatının kendi kavmi ile birlikte kendisine baskı yapmalarından ve zarar vermelerinden korkunca, Mekke Harem'ine ve bu Harem'in Araplar nezdindeki itibarına sığındığını ve içindeki cümleleriyle kavminin eşrafının sevgilerini celbetmeye çalıştığı şu kasidesini okudu Bu kasidesinde Araplara; Rasûlullah'ı kimseye teslim etmeyeceğini ölünceye kadar onu yardımsız bırakmaya-

cağını ifade etmişti. Şöyleki:

"Bu kavimde sevgi bulunmadığını ve,
 Bütün bağlarla kulpları kestiklerini görünce,
 Anladım ki, bize açıkça düşmanlık ve eza etmektedirler.
 Uzaklaştırıcı düşmanın emrine itaat etmişler.
 Hayırsız bir kavimle, bize barışı ittifak kurmuşlar,
 Öfkelerinden, ardımız sıra parmaklarını ısırmaktalar.
 Ak ve kara günde müsamaha göstererek,
 Hükümdarlarının mirasından ilişkiyi kesip sabrettim.
 Beytin yanında, aşiret ve kardeşlerimi hazır tuttum.
 Beytin örtüsüne ve kulplarına tutundum.
 Her suçsuzun yemin ettiği yerde,
 Ka'be'nin kapısına yönelip dikildik.
 İsaf ve Naile putlarının yanında, sel yatağının bulunduğu yerde,
 Yemenlilerin boyun dibi veya ayakları damgalı,
 İtaatkar, sekiz dokuz yaşındaki develerini çöktürdükleri yerde,
 O develerin boyunlarındaki boncuk ve ziynetler,
 Hurma salkımlı dalları andırırlar.
 Dil uzatanların tamamından, insanların Rabbine sığınırım.
 Bize kötülük yapmak veya ısrarla batılı empoze etmek isteyen,
 Bizi ayıplamak isteyen düşmandan ve yapamayacağımız şeyleri,
 Dinf hüküm olarak bize yükleyenlere karşı,
 Sevr dağına ve onun yerine Sebir dağına yerleştirene,
 Hira mağarasına çıkıp inene,
 Mekke vadisindeki beyte ve Allah'a sığınırım.
 Çünkü Allah, habersiz değildir.
 Sabah akşam çevrilip el ve yüz sürdüklerinde Hacer-i Esved'e,
 İbrahim'in çıplak ayakla bastığı,
 Yumuşak kayadaki ayak izine,
 Safa Merve arasındaki turlara,
 Bu iki tepe arasındaki sûret ve heykellere,
 Adak adayan, süvari ve yaya,
 Gelip beyti haccedene,
 Karşılıklı su derelerinin birleştiği Arafat'ın tepesine yöneldiklerinde,
 Geceleyin dağın üzerinde duruşlarına,
 Ki elleriyle develerinin göğsünü doğrulturlar.
 Vakfe gecesine ve Mina'dan inişe,
 Bunlardan daha hürmetli, daha yüksek bir makam var mıdır?
 Müzdelife'yi süratli develer, sağanak yağmurdan kaçarcasına açık
 gittiklerinde,
 Büyük şeytanlara yönelipte,
 Başına taşları fırlattıklarında,
 Kindeliler ki yatsı vakti, çakıl taşları topladıklarında,

Bekir b. Vail kabilesinin hacıları yanlarından geçer.

Bu ikisi müttetiktirler, ittifaklarına bağlıdırlar.

Münasebetlerini bozmaya yanaşmazlar.

Dağlardaki muz ağaçlarını ve diğer büyük ağaçları, otları hızlı deve kuşları gibi parçalarlar.

Bunlardan başka sığınacak kimse, için sığınak var mı?

Allah'tan sakınan kimse, sığındığı takdirde kovulur mu?

Bizde düşmanın emrine bile uyulur,

Oysa bize karşı Terk ve Kabul dağlarının kapılarının kapanması istenir.

Yalan söylediniz, Ka'be'ye yemin olsun ki durumunuz istikrar bulmayacak.

Mekke'yi terkedip göçeceğiz.

Yalan söylediniz, Ka'be'ye yemin olsun ki, Muhammed'e mensubuz.

Onun uğruna savaşım mücadele verimiz.

Çevresinde ölüp de çocuklarımızdan ve karılarımızdan,

Ayrı düşmedikçe, onu size teslim etmeyeceğiz.

Millet, demirleri ellerine alıp size karşı,

Çıngıraklı develer gibi saldıracaktır.

Öfkeli düşman darbe yeyince,

Yalpalayarak yüzüstü yere kapaklanacaktır.

Allah'ın hayatına and olsun ki, gördüğüm şeyler ciddileştiğinde,

Kılıçlarımız ağız ve burunlarınızı koparacaktır.

Ateş koru gibi bahadır efendilerin elleriyle,

Hakikatın koruyucusu kahraman ve güvenilir kardeşlerinize,

Aylar, günler ve tam bir yıl sonra,

Sıra bize gelecektir.

İrzi koruyan efendi, hiçbir kavim terketmez.

Ancak ağız bozuk ve aciz kimseler, efendilerini terk ederler.

O nurludur, onun yüzü suyu hürmetine yağmur yağması istenilir.

Yetimlerin koruyucusu, dulların sığınağıdır.

Haşimoğullarından helak olmuş kişiler, ona sığınır.

Onlar, onun yanında rahmet ve lütuf içerdiler.

Ömrüme yemin olsun ki, Esid ile Bıkr bize düşman oldukları için,

Bizi yiyecek olanlara takdim edip parçalamıştır.

Osman ile Kunfuz'da bizim üzerimize çökmediler.

Ancak, o kabilelerin emrine itaat ettiler.

Übey ile İbn Abde itaat ettiler ki, onlara yardım edecek.

Ama bizim hakkımızda konuşanların sözlerine bakmadılar.

Nitekim Sübey' ile Nevfel'den de bazı şeyler gördük.

Bunların tamamı bizden yüz çevirdiler, bize güzel davranmadılar.

Eğer varlıklı olurlar ve Allah onlara imkan verirse,

Onlara ölçekçinin ölçeği ile tartıp veririz.
 İşte şu Ebu Amr ki bize düşmanlıktan başka birşey yapmadı.
 İyilik ve kötülük eden kimselerle birlikte bizi sürgün etmek için
 bunları yaptı.

Her sabah ve akşam bizimle fısıldaşır.
 Ebu Amr, bizimle gizlice konuşur ama hile yapar.
 Allah'a and ederek bize hile yapmadığını söyler.
 Evet, görünürde onun mütekebbir olmadığını müşahade ederiz.
 Bize olan düşmanlığı, ona yerdeki bütün tepeleri daralttı.
 Mekke'nin Ahşebeyn dağlarıyla dağ tepelerindeki köşkler de ona
 dar geldi.

Ebu Velid'e sor, bizim için ne yarar sağladın?
 Bizim hakkımızda yaptığın çalışma ile yüz çevirdin, hilekar gibi,
 Sen kendi görüş ve rahmeti ile yaşanan bir adamsın.
 Bizi bilirsın, cahil değilsin.
 Utbe, bize düşmanlarımızın sözünü duyurmaz.
 Onlar ki hasedçidir, yalancıdır, kindardır, problemler çıkarırlar.
 Ebu Süfyan, yüz çevirerek yanımdan geçti.
 Tıpkı büyük hükümdarlar gibi, bana iltifat etmedi.
 Necid'e ve oranın soğuk sularına kaçır..
 Sizden habersiz olmadığımı zanneder.
 Nasihat verir gibi, bize haber veriyor.
 Bizi sevdiğini, acıdığını ve,
 Musibetleri hoşlanılmayan şeyleri,koğuculukları gizlediğini söylü-
 yor.

Medet gününde seni yardımsız bırakmamak ve yediren bir kimse
 midir?

Hayır, zorlu işler anında da büyüklük yapan değildir.
 Azılı düşmanlar sana geldiği günde,
 Dilbaz düşmanlara karşı seni müdafaa eden de değildir.
 Ey Mut'im! Kavmin sana bir iş yüklediği zaman,
 Bana yüklerlerse ben kurtulamam.
 Allah bizden, Abdu's-Şems ile Nevfel'e,
 Derhal ceza versin, cezalarını geciktirmesin.
 Adil terazi ile kıl payı haksızlık etmeyen mizan ile,
 Onun kendi nefsinden şahidi vardır ki, ahde vefasızlık etmez.
 Beni Half kabilesini, biz ve Gaytala oğullarıyla değiştiren,
 Kavmin aklı noksandır.
 Biz, Haşimoğullarıyla Kusay oğullarının,
 İlk işlerinde umdeleri ve büyükleriyiz.
 Sehmoğullarıyla Mahzum oğulları, bize karşı düşman oldular.
 Soysuz ve hırsız kimseleri düşman kılıp bize karşı birleştiler.

Abdumenafoğulları, siz kavminizin en hayırlılarısınız.
 Çocuksu kimseleri işinize, idarenize ortak etmeyin.
 Hayatıma yemin olsun ki, siz aciz kalıp zayıflaştınız.
 Haktan ve doğrudan uzak işler yaptınız.
 Önceleri hep aynı kazanın altına odun yığardınız.
 Ama şimdi öyle değilsiniz (ihtilafa düştünüz.),
 Abdumenafoğulları bize haksızlık etmeyi ve yardımsız bırakmayı,
 Önemsiz saydı, bizi esarete kendi halimize bıraktı,
 Eğer biz bir kavim olursak, yaptıklarınızın öcünü alırız.
 Çünkü hakkınız olmadan, develerimizin sütünü sağmıştınız (mal-
 larımızı yağmalamıştınız.)

Kusayy'a bildir ki, durumumuz etrafa yayılacaktır.
 Kusayy'a bizden sonra müjde ver ki, kendisine yardım etmeyeceğiz.
 Uzun bir gecede bela kapısına geldiğinde,
 Bize sığındığında onu barınaklarımıza almıyacağız.
 Evleri arasında vuruşu doğru yapsalar.
 Çocuklu kadınlar yanında biz örnek oluruz.
 Saydığımız her dost ve yeğene gelince,
 Ömrüme andolsun ki, onların akibetini yararlı görmedik.
 Yalnız Kilab b. Mürre kabilesinden bir topluluk,
 Bize mensuptur ve bize güçlük çıkarmazlar.
 Kavmin yeğeni yalanlayıcı olmasa, ne güzeldir.
 Züheyr ki, kınsız bir kılıçtır.
 Her hayrı nefsinde toplayan ve her kokudan daha güzel koku saçan-
 dır.

Şeref ve fazilet odağındaki bir nesebe bağlıdır.
 Ömrüme yemin olsun ki ben, Ahmed'e tutkulu olmakla yükümlü-
 yüm.

Mü'min kardeşlerine de sürekli sevgi göstermekle yükümlüyüm.
 Onun gibi insanlar arasında ümit beslenen kim vardır.
 Fazilet yarışında zorba hükümdarlar kendisine eza verdiğinde,
 Yumuşak huyludur, doğru yoldadır, adildir, zorba değildir
 Bir tanrıya bağlıdır, ondan gafil değildir.
 Çalışması onurludur, şerefli oğlu şereflidir.
 Şeref mirası vardır, bu sabittir, ondan ayrılmaz.
 Kulların Rabbi yardım ederek onu desteklemiştir.
 Bir din ortaya koymuştur, hakkı kaybolmayacaktır.
 Allah'a andolsun ki bana küfretmeselerdi, toplantılarda, meclisler-
 de ihtiyarlara laf atılmasaydı.

Biz herhalde ona tâbi olurduk, her zamanda bu tâbiyetimizi ciddi-
 yetle devam ettirirdik.

Bu, şaka bir söz değildir.

Biliyorlar ki oğlumuz Muhammed, bizim katımızda yalanlanmış

değildir.

Batıl sözlerle ona saldırılacak değildir.
Ahmed aramızda öyle bir soydan gelmiştir ki,
Saldırganların saldırısı, ona ulaşamaz.
Onu koruma yoluna başımı koymuşum,
Develerin göğsü ve hörgücü ile onu müdafaa etmişim."

İbn Hişam dedi ki: Bu kasidenin bu kadarı, bana sahih yollarla ulaşmıştır. Şiirden anlayan bazı ilim ehli kimseler ise, bunun büyük bir kısmını inkar ederler.

Ben de derim ki: Bu, gerçekten belîğ ve şahaser bir kasidedir. Bunu ancak Ebu Talib gibi bir şahsiyet söyleyebilir. Bu, Ka'be duvarına asılan muallakat-ı seb'adan daha güçlü bir ifadeye sahiptir. İfade ettiği anlam bakımından da onlardan çok üstündür. el-Ümevî de "Meğazi" adlı eserinde başka ilavelerde bulunarak bunu uzun uzadıya nakletmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Bundan sonra müşrikler, Müslüman olup Rasûlullah'a tâbi olan sahabelere saldırdılar. Her kabile, kendi içindeki Müslümanlara sataştı, onları hapsedip işkenceye tâbi tuttu, dayak attı, aç ve susuz bıraktı. Müşrikler, Müslümanları sıcaklığın şiddetli olduğu bir zaman da Mekke'deki kızgın taşlar arasında bıraktılar. Tabîî, güçsüz buldukları zayıf kimselere bu işkenceleri tatbik edip onları dinlerinden çevirmeye çalıştılar. Kimi uğradığı şiddetli musibet yüzünden dininde fitneye düşüyor, kimi bu uğurda asılıyor, ama Allah onları koruyordu.

Nitekim Ebu Bekir'in azad ettiği Bilal, Cumah oğullarının bir cariyesinden doğma bir köle idi. Asıl adı Bilal b. Rebah'tı. Anasının adı Hammame idi. Temiz kalpli, sağlam bir Müslümandı. Ümeyye b. Halef'in mülkiyetinde idi. Öğle sıcağında Ümeyye, onu kızgın kumluklara götürür, büyük kaya parçalarını göğsünün üzerine koyar, sonra ona şöyle derdi: "Allah'a andolsun ki ölünceye veya Muhammed'i inkar edip Lat ve Uzza'ya tapıncaya kadar bu halde kalacaksın!" O bu işkenceler altında iken Bir! Bir! derdi.

İbn İshak dedi ki: Hişam b. Urve, babasından rivayet ederek şöyle dedi: Varaka b. Nevfel, işkence altında Bir! Bir!.. diyen Bilal'e uğrar ve: "Evet., vallahi ey Bilal, bir bir" derdi. Sonra Ümeyye b. Halef ile Bilal'e bu işkenceleri uygulayan Cumah oğullarının bir kısım adamlarına da şöyle derdi: "Allah'a yemin olsun ki siz bunu öldürürseniz ben de bunun mezarını ibadet yeri ve Allah'tan merhamet dilenen bir yer yaparım."

Ben derim ki: Bazı siyerciler, bu rivayeti imkansız görmüşlerdir. Çünkü: Varaka b. Nevfel, bissetten sonra vuku bulan vahiy kesintisi döneminde vefat etmiştir. Müslüman olan kimseler ise, el-Müddessir sûresinin nüzulünden sonra İslâm'a girmişlerdir. Şu halde nasıl olurda Bilal işkence görürken, Varaka b. Nevfel onun yanına uğramıştır? Bu, tartışma götüren bu husustur.

İbn İshak, daha sonra işkence görmekte olan Bilal'e, Ebu Bekir'in uğrayışını ve onu kendisine ait siyahi bir köle karşılığında Ümeyye'den satın alarak azat edişini ve işkenceden kurtarışını anlatır. Ayrıca Müslüman olan bazı köle ve cariyeleri de satın alıp azat ettiğini de anlatmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Bilal, Amir b. Führeyre, Ümmü Ümeys (Zinnire). Zinnire'nin gözleri kör olmuş, sonra Cenâb-ı Allah, ona şifa ihsan etmiş, gözleri açılmıştı.

Ebu Bekir'in satın alıp hürriyetlerine kavuşturduğu caryelerden biri de Nehdiye ile kızı idi. Bunları Abdüddar oğullarından satın almıştı. Hanımefendileri, bu iki kadını kendisine ait bir değirmeni çalıştırmaya göndermişti. Gönderirken onlara: "Vallahi, sizi asla azat etmeyeceğim!" dediğini Ebu Bekir duymuştu. Hanımefendilerinin yanına giderek: "Ey falanın annesi! Gel de şu yeminini çöz." demişti. Hanımefendi de: "Nasıl çözerim? Bunları yoldan çıkaran sensin. Ancak azat etmem gerekir." dedi. Ebu Bekir: "Kaça azat edersin?" diye sorunca o da bir miktar belirlemişti. Bunun üzerine Ebu Bekir: "İşte ben onları satın aldım. Artık onlar hürdürler." Böyle dedikten sonra o iki cariyeye yönelerek: "Öğüttüğünüz şeyleri hanımefendinize iade edin." demişti. Onlar da: "Ey Ebu Bekir, işimizi tamamlayalım, ondan sonra kendisine geri verelim." demişlerdi. Bunun üzerine Ebu Bekir; "Dilerseniz böyle de yapabilirsiniz." demişti.

Ebu Bekir, Beni Müemmil'in caryesini de satın almıştı. Beni Müemmil, Beni Adiy oğullarına bağlı bir kabile idi. O zamanlar henüz İslâm'a girmemiş olan Hz. Ömer, İslâm'a girdiği için bu cariyeyi döverdi.

İbn İshak, Ebu Kuhafe'nin, oğlu Ebu Bekir'e şöyle dediğini rivayet eder: "Ey oğlum, görüyorum ki sen güçsüz kimseleri azat ediyorsun. Eğer mutlaka böyle yapmak istiyorsan, bari güçlü kimseleri azat et ki, seni korusun ve senin için fedailik yapsınlar."

Ebu Bekir: "Babacığım, benim amacım başkadır. Ben başka şeyler istiyorum." diye cevap vermişti.

Anlatıldığına göre babasının sözleri ile Ebu Bekir hakkında şu ayetler nazil olmuştur:

"Kim verir, korunursa ve en güzel sözü doğrularsa, ona en kolay (yolda gitmeyi) kolaylaştırırız" (el-Leyl, 5-7.)

Daha önce de anlatıldığı gibi İmam Ahmed b. Hanbel ile İbn Mace, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Müslümanlıklarını ilk

açığa vuranlar yedi kişidir: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Ammar, Ammar'ın annesi Sümeyye, Süheyb, Bilal ve Mikdad.

Rasûlullah (s.a.v.)'ı, Cenâb-ı Allah, amcası Ebu Talib vasıtasıyla korumuştur. Ebu Bekir'i ise kavmi vasıtasıyla korumuştur. Diğer Müslümanlara gelince, müşrikler onları yakalamış, onlara demir zincirler giydirerek güneş sığacı altında âdeta eritircesine işkence çekirtmişlerdi. Onlardan Bilal dışındakiler, müşriklerin isteklerini yerine getirmişlerdi. Ancak Bilal, Allah yolunda kendi canını hiçe saymıştı. Kavmini de önemsememişti. Onu yakalamışlar, çocuklara teslim etmişler, Mekke sokaklarında dolaştırmışlardı. Buna rağmen o yine de Bir!.. Bir!.. diye haykırıyordu.

İbn İshak dedi ki: Mahzum oğulları, Müslüman bir aile fertleri olan Ammar'ı, babası Yasir'i ve annesi Sümeyye'yi öğle sığacında Mekke kumluklarına götürüp işkence ederlerdi. Rasûlullah (s.a.v.)'da - bana gelen rivayetlere göre- yanlarına gidip:

"Ey Yasir ailesi, sabredin. Buluşma yeriniz Cennet'tir." derdi.

Beyhakî, Hakim tarikiyle Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), işkence görmekte olan Ammar ile ailesinin yanına uğrayıp şöyle derdi:

"Ey Ammar ailesi, ey Yasir ailesi, size müjdeler olsun! Sizin buluşma yeriniz Cennet'tir." Ammar'ın annesini öldürmüşlerdi. İslâm'dan dönmesini telkin etmişlerse de o, bu telkine asla kulak vermemişti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Vekî' vasıtasıyla Mücahid'in şöyle dediğini rivayet eder: İslâm'ın başlangıcında verilen ilk şehit, Ammar'ın annesi Sümeyye'dir. Ebu Cehil onun kalbine bir mızrak vurmuş ve şehit etmişti.

Muhammed b. İshak dedi ki: Müslümanlara karşı Kureyşlileri kıskırtan müşrik Ebu Cehil, bir kimsenin Müslüman olduğunu duyduğunda, eğer o Müslüman şerefli ve güçlü bir kimse ise, onu kınayıp ayıplar ve şöyle derdi: "Senden daha iyi bir insan olan babanın dinini bıraktın. Senin aklının kılığını söyleyecek ve görüşünü çürüteceğiz. Şerefini de yok edeceğiz!"

Müslüman olan kişi, eğer ticaretle uğraşan biri ise ona şöyle derdi: "Vallahi senin ticaretini kesada uğratacağız. Malını yok edeceğiz!"

Müslüman olan kişi, eğer zayıf ve güçsüz biri ise onu döver, başkalarını ona karşı kıskırtırdı. Allah ona lanet etsin.

İbn İshak, Hakim b. Cübeyr tarikiyle Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Abdullah b. Abbas'a: "Müşrikler, Rasûlullah'ın ashabına dinlerini terketmeleri hususunda mazur sayılabilecekleri şekilde aşırı derecede eziyet etmişler miydi?" diye sordum. O da şöyle cevap verdi: "Evet, vallahi müşrikler, Müslümanlardan birine o kadar vururlar, aç ve susuz bırakırlardı ki, o kendisine tatbik edilen işkencenin şiddet-

tinden yerinde oturamaz hale gelirdi. Nihayet o da, onların isteği olan "Lat ve Uzza, Allah'tan başka iki tanrıdır." sözünü kendisi için fitne olmasına rağmen istemiyerek söyledirdi. Evet, çektiği aşırı eziyetten kurtulmak için böyle

Ben de derim ki: İşkenceye uğrayan bu gibi kimseler hakkında Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurmuştur:

"İnanıldıktan sonra Allah'ı inkar eden, kalbi imanla yatışmış olduğu halde inkara zorlanan değil, fakat küfre göğüs açan kimselere Allah'tan bir gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır." (en-Nahl, 106.)

Bunlar uğradıkları aşırı tahkir ve işkenceden ötürü mazur sayılmışlardı. Cenâb-ı Allah, güç ve kuvveti ile bizi bu tür işkencelerden korusun.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Muaviye tarikiyle Habbab b. Eret'in şöyle dediğini rivayet eder: Ben demirci idim. As b. Vail'den alacağım vardı. Ödeme yapması için yanına vardığımda bana: "Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'i inkar etmedikçe sana olan borcumu ödemiyeceğim." dedi. Ben de: "Hayır, vallahi sen ölüp de sonra diriltilinceye kadar ben Muhammed'i inkar etmeyeceğim!" dedim. Bu defa bana şu karşılığı verdi: "Ben ölüp de sonra dirildiğimde bana gelirsene, o zaman benim malım ve evladım olacaktır. Ben de senin hakkını öderim." Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

"Ayetlerimizi inkar edip; "Bana mal ve evlad verilecek" diyen adamı gördün mü? Gayba mı çıkıp baktı, yoksa Rahman'ın huzurunda bir ahid mi aldı? Hayır, biz onun dediğini yazacağız ve onun için azabı uzattıkça uzatacağız. O dediği (malı ve evlad) na biz varis olacağız ve o, bize tek başına gelecek." (Meryem, 77-80.)

Buharî'nin rivayetinde ise şöyle denmektedir: "Ben Mekke'de bir demirci idim. As b. Vail'e bir kılıç yapmıştım. Alacağımı tahsil etmek için ona gittim....."

Buharî, Habbab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v.)'in yanına vardım. O, abasına bürünmüştü. Ka'be'nin gölgesinde bulunuyordu. Biz, müşriklerden şiddetli eziyetler görmüştük. "Bizim için Allah'a dua etmez misin?" diye sordum. Kalkıp yerine oturdu. Yüzü kızarmıştı. Buyurdu ki:

"Sizden öncekiler demir taraklarla taranarak etleri veya sinirleri kemiklerinden ayrılırdı. Yine de dinlerinden geri dönmezlerdi. Başlarının üzerine testere konur, ikiye bölünürlerdi. Yine de dinlerinden geri dönmezlerdi. Allah, bu dini tamamlayacaktır. Öyleki San'a'dan bir süvari yola çıkıp Hadramut'a kadar gidecek, yolda iken sadece Aziz ve Celil olan Allah'tan korkacaktır."

Başka bir rivayette de şu ilave vardır: "Ve koyununa kurdun saldırmasından başka bir korkusu olmayacaktır." Diğer bir rivayette de şu

ilave vardır: "Ama sizler, acele ediyorsunuz."

İmam Ahmed b. Hanbel, Habbab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Namaz kılarken şiddetli sıcaklarda çektiğimiz eziyeti Rasûlullah'a şikayet ettik. Ama o, bu şikayetimizi nazarı itibara almadı."

Said b. Vehb, Habbab'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Şiddetli sıcaklarda namaz kılarken yüzümüzün ve avuçlarımızın acıdığını Rasûlullah'a arz edip şikayette bulunduk. Ama o şikayetimizi nazarı itibara almadı."

Doğrusunu Allah bilir ama anladığım kadarıyla sahabeler, şiddetli sıcaklarda müşriklerden çektikleri eziyetleri ve yüz üstü yerde süründürülmelerini Rasûlullah'a arz edip şikayette bulunmuşlardı. Müşriklere beddua etmesini veya kendileri için Allah'tan yardım dilemesini istemişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.)'da bunu yapacağını onlara vaad etmiş ama hemen o anda gerekli dua ve bedduaları yapmamıştı. Sonra da önceki milletlerin, kendilerinin maruz kaldıkları eza ve cefalardan daha şiddetli eza ve cefalara maruz kaldıkları halde yine de dinlerinden vazgeçemediklerini beyan buyurmuştu. Cenâb-ı Allah'ın, İslâm davetini başa çıkaracağını, bütün belde ve ülkelerde üstün kılacağını, öyleki San'a'dan yola çıkıp Hadramut'a giden bir yolcunun yolda iken sadece Aziz ve Celil olan Allah'tan ve bir de koyunlarına karşı kurttan başka birşeyden korkmayacağını müjdelemişti. Sonunda da: "Ama siz acele ediyorsunuz." demişti.

Bu sebeptendir ki Habbab şöyle demiştir: "Şiddetli sıcaklarda namaz kılarken yüz ve avuçlarımızın acıdığını Rasûlullah'a arz edip şikayette bulunduk ama o, şikayetimizi nazarı itibara almadı." Yani o anda bizim için dua etmedi, demiştir.

Öğleyin namazı, serinlik gelinceye kadar ertelemenin caiz olmadığına, namaz kılan kimsenin avuç içini yere değdirmesinin vacip olduğuna, bu hadisi delil gösteren kimselerin görüşleri ihtilaf konusudur. Nitekim Şafî'nin iki kavbinden birisi, bu doğrultudadır. Doğrusunu Allah bilir.

MÜŞRİKLERİN RASÛLULLAH'LA TARTIŞMALARI, O'NUN DA ONLARA KARŞI KUVVETLİ DELİLLER İLERİ SÛRMESİ

İshak b. Raheveyh, Abdürrezzak tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Velid b. Muğire, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah ona Kur'ân okudu. Velid biraz yumuşar gibi oldu. Ebu Cehil bundan haberdar oldu. Velid'in yanına gidip şöyle dedi: "Amca, senin kavmin senin için biraz mal toplamak istiyor." dedi. O da, niçin? diye sorunca Ebu Cehil şu cevabı verdi: "Sana vermek için, çünkü sen Muhammed'e gitmiş ve ona meyletmış bulunuyorsun. Sana mal verecekler ki, bundan vazgeçesin."

Velid: "Kureyşliler çok iyi bilirler ki, ben hepsinden daha zenginim." dedi.

Ebu Cehil: "O halde onun hakkında öyle birşey söyle ki, kavmin senin onu inkar ettiğini bilsin." dedi.

Velid dedi ki: "Ben onun hakkında ne söyleyeyim? Allah'a yemin ederim ki, içinde şürleri benden daha iyi bilen, nazım ve nesirleri benden daha iyi anlayan ve kahinlerin sözlerini daha çok işiten yoktur. Allah'a yemin ederim ki, onun söyledikleri hiç birine benzemez. Allah'a yemin ederim ki, onun söylediği sözde bir tathlık var. Üstünde bir revnak ve güzellik var. Yukarısı meyvelidir, aşağısı sağanak halinde yağan yağmurlar gibi gür ve iri tanelidir. Hiç şüphe yok ki o, sonunda üstün çıkacak ve hiç birşey onu alt edemiyecektir. Fakat o altındakileri ezecektir."

Ebu Cehil: "Sen onun hakkında birşey söylemedikçe, senin kavmin senden razı olmayacaktır." dedi.

Velid dedi ki: "Öyle ise dur, biraz düşünüp taşıyayım." Biraz düşündükten sonra şöyle dedi: "Bu, sihirbazlardan öğrenilip rivayet edilen bir sihirden başka birşey değildir. Muhammed, onu başkasından nakletmektedir." Bunun üzerine şu ayetler nazil oldu:

"Benimle şu adamı yalnız bırak ki, ben onu tek olarak yarattım. Ona uzun boylu mal verdim. Göz önünde oğullar (verdim)." (el-Müddessir, 11-13.)

Beyhakî, bunu Hakim'den bu şekilde rivayet etmiştir. Mekk'e'de yaşayan Abdullah b. Muhammed es-San'anî'nin İkrime'den mürsel olarak yaptığı rivayete göre Velid b. Muğire, bu konuşma esnasında Ebu Cehil'e şu ayeti okumuştur:

"Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder, hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir." (en-Nahl, 90.)

Beyhakî, Hakim tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Hac mevsimi geldiğinde Velid b. Muğire, Kureysli bir kaç kişiyle bir araya gelip toplantı yaptı. Velid, onlar arasında en yaşlı olan kimse idi. Şöyle dedi: "Artık Arap ziyaretçiler size geleceklerdir. Adamınız Muhammed'in durumunu da duymuşlardır. Gelin, onun hakkında tek bir görüşte karar kılalım. Yabancılarla farklı şeyler söylemiyelim. Birbirimizi yalanlayacak ifadeler kullanmıyalım. Birbirimizin sözlerini red etmeyelim." Bunun üzerine onlar:

"Ey Eba Abdi Şems! Bize söyle, bizim için bir görüş belirle, ona uyalım." dediler.

"Hayır, siz söyleyin ben dinliyeyim." dedi. Onlar: "Muhammed, kahindir, diyelim." dediler.

Velid dedi ki: "O kahin değildir. Çünkü ben kahinleri gördüm. Onun söylediği sözler kahinlerinkine benzememektedir."

Deli olduğunu söyleyelim, dediler.

Velid, dedi ki: "O deli değildir. Biz deliliği görüp biliriz. Deliler gibi boğulup sıkıntı çekmiyor, vesvese görmüyor."

Onun şair olduğunu söyleyelim, dediler.

Velid dedi ki: O şair değildir. Biz şiiri receziyle, hecesiyle, karizi, makbuzu ve mebsutu ile bilmekteyiz. Her çeşidini biliriz. Onun söyledikleri şiir de değildir."

"Onun sihirbaz olduğunu söyleyelim." dediler.

Velid dedi ki: "O sihirbaz da değildir. Sihirbazları ve sihirlerini gördük. O, onlar gibi düğümlere de üflemiyor."

Öyleyse onun için ne diyelim. Ey Eba Abdi Şems? diye sordular.

Velid dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, onun sözünde bir tatlılık vardır. Kökü hurma ağacı gibi, dalı da meyvelidir. Onun hakkında bu söyleyeceklerinizden herhangi birini söylerseniz, sözünüzün batıl ve asılsız olduğu hemen anlaşılır. Ama her halde onun hakkında söyleyeceğiniz en uygun şey, onun sihirbaz olduğunu söylemeniz olacaktır. Onun sihirbaz olduğunu, kişiyi dininden ayırdığını, kişi ile babasını, kişi ile eşini, kişi ile kardeşini, kişi ile aşiretini birbirinden kopardığını söylersiniz." Bu söz üzerinde karar kılarak meclisten ayrılmış gittiler. Artık hac mevsimi geldiğinde hacca gelen kimselerin yanına gidiyorlar, her kimin yanına varırlarsa, mutlaka onu Rasûlullah'tan sakındırıp durumunu anlatıyorlardı.

Cenâb-ı Allah, Velid b. Muğire hakkında şu ayetleri inzal buyurdu:

"Benimle şu adamı yalnız bırak ki, ben onu tek olarak yarattım. Ona uzun boylu mal verdim. Göz önünde oğullar (verdim.)" (el-Müddessir, 11-13.)

Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayanlar hakkında

da yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

"Rabbin hakkı için biz onların hepsine mutlaka soracağız, yaptıklarını şeylerden." (el-Hicr, 92-93.)

Ben de derim ki: Bu hususta yüce Allah, onların cahilliklerini ve akıllarının kılığını haber vererek şöyle buyurmuştur:

"Hayır, dediler, (bu) karmakarışık hayallerdir; hayır onu uydurmuş; hayır o şairdir. (Eğer gerçekten peygamberse) bize öncekilerin gönderildikleri gibi, o da bir mucize getirsin." (el-Enbiyâ, 5.)

Bu hususta ne diyeceklerini bilemediler, şaşırdılar. Söyledikleri her şey batıldı. Çünkü hak çizgisinin dışına çıkan kimse, her ne söylerse hata yapar. Yüce Allah buyurdu ki:

"Bak nasıl misallar verdiler de şaşıldılar. Artık bir daha yolu bulamazlar." (el-İsra, 48.)

İmam Abd b. Hümejd, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bir gün Kureyşliler toplanıp; "Bakın, içinizde kim daha çok büyücü, kahin ve şair ise, aramıza ikilik sokan, işimizi darmadağın eden ve bizim dinimizi yeren şu adama (Muhammed'e) gidip kendisiyle konuşsun ve ona gereken cevabı versin." dediler. Ve bu iş için: "Biz, Utbe b. Rebia'dan daha becerikli bir kimse bilmiyoruz." deyip onu gönderdiler. Utbe de Hz. Peygamber'e gelip:

– Ey Muhammed! Sen mi iyisin, yoksa Abdullah mı? Sen mi iyisin yoksa Abdülmuttalib mi? diye sordu. Peygamber sustu. Utbe:

– Eğer bunlar senden iyi kimseler ise, onlar senin yerip ayıpladığın tanrılara tapmışlardır. Yok eğer sen onlardan iyi isen o zaman söyle, seni dinleyelim. Allah'a yemin ederim ki, hiçbir milletin sevip yetiştirdiği bir evladı, senin kadar kendi milleti hakkında uğursuz olmamıştır. Aramıza ikilik soktun, işimizi alt-üst edip bizi darmadağın ettin. Dinimizi ayıpladın. Bizi Araplar içinde rezil rüsva ettin. Bugün Kureyş kabilesinden bir büyücü, bir kahin türemiştir, denilmektedir. Allah'a yemin ederim ki, nerede ise gebe kadının çığlık atışı gibi bir çığlık atılacak ve sonra birbirimize kılıçlarla girişip birbirimizin kökünü kesecek duruma gelmiş bulunuyoruz. Be adam! Sen ne istiyorsun? Eğer senin bir ihtiyacın varsa, söyle de Kureyşlilerin en zengini oluncaya kadar sana mal toplayalım. Eğer sen şehvet düşkünü bir kimse isen, Kureyş kabilesinin hangi kızlarını beğeniyorsan seni onlardan on tanesiyle evlendirelim.

Hz. Peygamber (s.a.v.):

– Sözü bitti mi?

Utbe, evet deyince Rasûlullah:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Hâ-mîm. Bu, Rahman ve Rahim'den indirilmiştir. Bilen bir toplum için ayetleri açıklanmış, Arapça okunan bir kitaptır." mealinde Fussilet sûresinin ilk ayetlerinden başlayarak;

"Eğer yüz çevirirlerse de ki: Ad ve Semud'un başına düşen yıldırım

gibi, bir yıldırıma karşı uyardım." mealindeki on üçüncü ayetine kadar okudu.

Utbe;

– Bu okuduğun yeter, sende bundan başka birşey var mı? diye sordu. Hz. Peygamber, hayır deyince kalkıp Kureyş kabilesinin yanına döndü. Kureyşliler ona:

– Ne haber? diye sordular.

Utbe: "Kendisine söyleyeceğinizi tahmin ettiğim her şeyi söyledim." dedi.

– Sana bir cevap vermedi mi? diye sordular.

Utbe: "Evet, fakat Ka'be'yi ibadete diken Allah'a yemin ederim ki - Ad ve Semud kavimlerini çarpan yıldırım gibi size de bir azabın gelip çarpacağını hatırlatırım- sözünden başka kendisinden birşey anlayamadım." dedi.

– Yazıklar olsun sana! Adam seninle Arapça konuşuyor ve sen ne dediğini anlayamıyorsun, dediler.

Utbe: "Vallahi yıldırım çarpmasından başka birşey anlayamadım." dedi."

Beyhakî ile başkaları da bu hadisi, Hakimden nakletmişlerdir. Fakat onların naklinde:

"Eğer bize baş olmak istiyorsan sana bayraklarımızı bağlarız. Sağ kaldığın müddetçe başımızda kalırsın." ilavesi vardır. Ayrıca bunda Hz. Peygamber: "Eğer yüz çevirirlerse de ki: Ben sizi Ad ve Semud'un başına düşen yıldırım gibi, bir yıldırıma karşı uyardım." mealindeki ayet-i kerimeyi okuyunca Utbe, eliyle Hz. Peygamber'in ağzını tutup:

– Allah aşkına sus! dedi ve artık Kureyşlilerin yanına gitmeyerek kendi evine dönüp kapandı.

Ebu Cehil de:

– Ey Kureyş topluluğu! Öyle sanıyorum ki Utbe de Muhammed'in dinine girdi. Her halde Muhammed'in yemeği hoşuna gitti, bu da kendisinin yoksul olmasındandır. Kalkın ona gidelim, dedi ve hep beraber Utbe'ye gittiler.

Ebu Cehil, Utbe'ye:

– Biz sana Muhammed'in dinine girdiğin ve işini beğendiğin için geldik. Eğer senin bir ihtiyacın varsa, seni zengin edecek kadar aramızda mal toplayabiliriz, dedi.

Bunun üzerine Utbe kızdı ve:

– Allah'a yemin ederim ki, bundan böyle Muhammed ile konuşmayacağım. Bilirsiniz ki ben, Kureyşlilerin çoğundan zenginim. Fakat ben ona gittim ve her şeyi söyledim. O bana öyle birşey ile cevap verdi ki, ne şiir, ne sihir ne de kehanetti. Bana: "Eğer yüz çevirirlerse, de ki: Ben sizi Ad ve Semud'un başına düşen yıldırım gibi, bir yıldırıma karşı

uyardım." şeklinde birşey okudu. "Doğrusu ben korktum ve ağzını tutup Allah aşkına sus! dedim. Zira biliyorsunuz ki, Muhammed birşey söylediği zaman yalan söylemez. Gerçekten başıma azap geleceğinden korktum, dedi." diye bir ziyadelik daha vardır.

Beyhaki, Muhammed b. Ka'b'ın şöyle dediğini de rivayet eder: Yumuşak huylu ve efendi bir kimse olan Utbe b. Rebia, günün birinde Kureyş meclisinde oturmakta idi. Rasûlullah (s.a.v.)'da yalnız başına Mes-cid-i Haram'da bulunmakta imiş. Utbe, meclisindeki adamlara:

– Ey Kureyş topluluğu! Şu adama gidip te bazı tekliflerde bulunayım mı? Belki tekliflerimin bir kısmını kabul eder de bize sataşmaktan vazgeçer, dedi.

– Olur ya Eba Velid, dediler.

Utbe kalkıp Rasûlullah'ın yanına gitti, onunla konuşmaya başladı. Mal, mülk ve diğer şeyleri teklif etti.

Ziyad b. İshak'a göre Utbe dedi ki:

– Ey Kureyş topluluğu! Gidip Muhammed'le konuşayım ve bazı tekliflerde bulunayım mı? Belki bu tekliflerimin bazısını kabul eder, kendisine birşeyler veririz de bize sataşmaktan vazgeçer.

Hız. Hamza'nın Müslüman olduğu ve Rasûlullah'ın sahabelerinin günden güne çoğaldığını gördükleri zamanda Kureyşliler böyle konuşmuşlardı. Utbe'nin teklifini kabul ederek:

– Olur ya Eba Velid. Git de onunla konuş, dediler

Utbe kalkıp Rasûlullah'ın yanına gitti ve ona şöyle dedi:

– Ey kardeşimin oğlu! Sen bizim içimizde ailece en üstünümüzsün. Bizde senin yerin büyüktür. Bununla beraber sen, kavminin başını öyle bir derde soktun ki, hiçbir kimse kavmini böyle bir derde sokmamıştır. Topluluğumuzu dağıttın. Akıllarımızı yerdin. Tanrılarımızı kötiledin. Dinimize küfrettin. Maziye kulak ver. Sana bazı tekliflerde bulunacağım. İyi düşün. Belki bunların bir kısmını kabul edebilirsin.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Seni dinliyorum ya Eba Velid, dedi.

Utbe:

– Ey kardeşimin oğlu! Eğer sen bu davanla mal ve servet sahibi olmak istiyorsan, ben üzerime alırım. Sana mal toplayıp verir ve seni en zenginimiz yaparız. Eğer şeref ve büyüklük istiyorsan, biz sana öyle bir paye vereceğiz ki, kavmin içinde senden daha şeref sahibi ve büyük bir kimse bulunmayacaktır. Sensiz hiçbir işe karar vermeyeceğiz. Eğer bu davanla hükümdarlık istiyorsan, seni başımıza hükümdar yaparız. Eğer bu cinlerin sana dokunmasından dolayı sende baş gösteren bir hastalık ise ve bu hastalıktan kurtulmaya gücün yetmiyorsa, bütün mallarımızı seni tedavi etmek yolunda harcamaya hazırız, dedi.

Utbe sözlerini tamamlayınca Rasûlullah (s.a.v.), ona: "Sözünü

tamamladın mı ya Eba Velid?" diye sordu. O da evet, deyince Rasûlullah: "Bana kulak ver." dedi. O da olur, deyince Rasûlullah (s.a.v.) şu ayetleri okumaya başladı:

"Hâ, mîm. Bu, Rahman, Rahim'den indirilmiştir. Bilen bir toplum için ayetleri açıklanmış, Arapça okunan bir kitaptır. "Hz. Peyamber, ayetleri okumaya devam etti. Utbe okunan ayetleri dinleyince iyice anlayabilmek için elini arkasına koyup yaslandı. Nihayet Rasûlullah'da secde ayetine ulaşınca secde etti. Sonra:

– İştittin mi ya Eba Velid? diye sordu. O, evet deyince Rasûlullah:

– İşte sen ve bu ayetler! Var düşün, kararını ver, dedi. Sonra Utbe oradan kalkıp arkadaşlarının yanına gitti. Onun geldiğini görünce birbirlerine: "Allah'a yemin ederiz ki Ebu Velid (Utbe) gittiği yüzden başka bir yüzle bize dönmektedir." dediler. Utbe gelip yanlarına oturunca:

– Ne haber ey Eba Velid? diye sordular. O da şöyle cevap verdi:

– Allah'a yemin ederim ki, bugüne kadar benzerini işitmediğim bir söz işittim. Allah'a andolsun ki, o söz, ne şüirdir ne de kehanettir. Ey Kureyş topluluğu! Bana itaat edin. Adamı da kendi haline bırakın. Ona ilişmeyin. Allah'a andolsun ki, kendisinden duyduğum sözler bir haberdur. Hem de önemli bir haber! Onu, diğer Araplarla başbaşa bırakın. Eğer o, onları yenerse onun üstünlük ve galibiyeti sizin için de üstünlük ve galibiyet olacaktır. Ve eğer onlar onu yenerlerse hiç birinizin burnu kanamadan onun şerrinden kurtulmuş olursunuz. Ama o üstün gelirse, onun üstün gelmesi sizin üstün gelmeniz demek olacaktır. Ve onun sayesinde insanların en mesudları siz olacaksınız!

Kureyşliler: "Vallahi ey Eba Velid, Muhammed diliyle seni de büyülemiş!" dediler. O da şu cevabı verdi:

– Bu sizin görüşünüzdür. Dilediğinizi yapabilirsiniz.

Beyhakî, Ebu Muhammed Abdullah tarikiyle İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz, Utbe b. Rebia'ya: "Hâ, mîm. Bu, Rahman, Rahim 'den indirilmiştir." ayetini okuyunca Utbe, arkadaşlarının yanına dönerek şöyle demişti:

"Ey kavmim! Bugün bana bu hususta itaat edin. Ama bundan sonra isterseniz isyan edin. Allah'a andolsun ki bu adamdan (Muhammed'den) öyle bir söz işittim ki daha önce kulaklarım, onun gibi bir söz işitmiş değildir. Ona ne cevap vereceğimi bilemedim."

Bu hadis, bu yönü ile gerçekten gariptir.

Beyhakî, Hakim vasıtasıyla Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Bana anlatıldığına göre Ebu Cehil, Ebu Süfyan ve Ahnes b. Şurayk, Rasûlullah'dan Kur'ân dinlemek için bir gece evlerinden çıkıp hane-i risaletin yanına gitmişlerdi. O gece Rasûlullah evinde namaz kılmaktaydı. Her biri ondan Kur'ân dinlemek için bir yere yerleşmişti. Ama bir-

birlerinin orada olduklarından habersiz idiler. Kur'ân dinlemek için geceyi orada geçirdiler. Sabah olup tan yeri ağarınca oradan ayrılıp evlerine gittiler. Giderken yolda karşılaştılar. Birbirlerini ayıplayarak: "Artık bir daha böyle birşey yapmayalım. Eğer beyinsiz ve cahillerimiz bizi görürlerse, bu hususta kalblerine şüphe düşer." dediler. Sonra da ayrılıp evlerine gittiler.

Ertesi gece yine herkes eski yerine, gelip oturdu ve geceyi Rasûlullah'tan Kur'ân dinleyerek geçirdi. Sabahleyin şafakla oradan ayrılıp evlerine giderlerken yolda birbirlerine rastladılar. Yine önceki gece gibi birbirlerini ayıplayarak ayrılıp evlerine gittiler.

Üçüncü gece yine gelip yerlerine oturdular. Ve geceyi Rasûlullah'tan Kur'ân dinleyerek geçirdiler. Sabahleyin fecir doğduğunda oradan ayrılıp evlerine giderlerken yolda birbirleriyle karşılaştılar. Ve birbirlerine: "Artık bir birimize buraya tekrar dönmeyeceğimize dair kesin söz vermedikçe buradan ayrılmayacağız." dediler. Bu hususta birbirlerine kesin söz verdikten sonra ayrılıp evlerine gittiler.

Ahnes b. Şurayk bir sabah değneğini eline alarak Ebu Süfyan'ın evine gitti ve ona: "Ey Eba Hanzele! Muhammed'den duyduğun şeyler hakkında neler düşündüğünü bana anlat." dedi. Ebu Süfyan, ona: "Ey Eba Sa'lebe! Allah'a yemin olsun ki ondan duyduğum bazı şeylerin manasını anladım. Bazı şeylerin manasını anlayamadım." dedi. Ahnes de: "Valla-hi ben de aynı durumdayım." diye karşılık verdi. Sonra Ebu Süfyan'ın yanından ayrılıp Ebu Cehil'in evine gitti. İçeri girip ona: "Ey Eba Hakem! Muhammed'den duyduğun şeyler hakkında neler düşünüyorsun?" diye sordu. Ebu Cehil de şu cevabı verdi:

"Ne dinlemiş olabilirim ki ondan? Biz Abdumenaf oğulları ile şeref hususunda çekiştik. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar başkalarının yükünü kaldırdılar, biz de kaldırdık. Onlar başkalarına bağışta bulundular, biz de bulunduk. Öyle ki rahvan atlar gibi diz üstü çöküp yarışa hazır vaziyete geldik. Birbirimize meydan okuduk. Şimdi onlar diyorlar ki, bizde bir peygamber var. Gökten ona vahiy geliyor! Biz buna nasıl ulaşabiliriz? Allah'a yemin ederim ki ben, o peygamberi asla dinlemeyecek ve tasdik etmeyeceğim!"

Bunun üzerine Ahnes b. Şurayk, Ebu Cehil'in yanından kalkıp gitti.

Beyhakî, Muğire b. Şube'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'ı tanıdığım ilk günde ben ve Ebu Cehil b. Hişam, Mekke sokaklarının birinde yürümekteydik. Rasûlullah'la karşılaştığımızda, Ebu Cehil'e şöyle dedi: "Ey Ebu Cehil, Allah'a ve Rasûlüne gel. Seni Allah'a davet ediyorum."

Ebu Cehil, ona şöyle karşılık verdi: "Ya Muhammed! Sen bizim tanrılarımıza küfretmekten vazgeçmeyecek misin? Senin daveti tebliğ ettiğine şahadet etmemizi mi istiyorsun? Senin tebliğ ettiğine şahadet edi-

yoruz. Ancak Allah'a andolsun ki, söylediğin şeylerin gerçek olduğunu bilseydim sana tâbi olurum."

Rasûlullah (s.a.v.), oradan geçip gitti. Ebu Cehil dönüp bana şöyle dedi: "Allah'a andolsun ki söylediği şeylerin gerçek olduğunu biliyorum. Ama ona tâbi olmaktan beni engelleyen birşey vardır. Kusayy oğulları dediler ki; "Ka'be'nin perdedarlığı bizdedir."

Biz de, evet, dedik. Sonra onlar; "Hacılara su dağıtma görevi bizdedir." dediler. Biz de, evet, dedik. Sonra onlar; "Darü'n-Nedve idaresi bizdedir." dediler. Biz de, evet, dedik. Sonra onlar millete yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Öyleki artık birbirimizle yarışıp birbirimize meydan okumaya başladık. Onlar: "Bizden bir peygamber var." dediler. Vallahi işte ben, bunu kabul etmem.

Beyhakî, Ebu İshak'tan şöyle bir rivayette bulundu: Peygamber (s.a.v.), oturmakta olan Ebu Cehil ile Ebu Süfyan'a uğradı. Ebu Cehil: "Ey Abdu's-Şems oğulları, işte peygamberiniz budur." dedi.

Ebu Süfyan da: "Bizden birinin peygamber olmasına şaşıyor musun? Bizden daha aşağı ve kalabalığı bizden daha az olan kabilelerden bile peygamber çıkmıştır." dedi

Ebu Cehil: "Yaşlılar dururken bir gencin peygamber olarak ortaya çıkmasına şaşıyorum!" dedi.

Rasûlullah (s.a.v.)'da onları dinliyordu. Yanlarına gelip şöyle dedi: "Sana gelince ey Ebu Süfyan! Sen, Allah ve Rasûlünün rızası için Ebu Cehil'e kızmadın. Aksine sen, aşiretçilik gayretine kapılarak ona kıydın. Sen ise ey Ebu Cehil! Allah'a yemin ederim ki siz çok az gülecek, çok ağlayacaksınız."

Ebu Cehil: "Ey kardeşim oğlu! Şu peygamberliğin sebebiyle beni ne kötü tehdit ediyorsun!" dedi.

Bu hadis, bu bakımdan mürseldir ve ifadelerinde gariplik vardır. Cenâb-ı Allah, Ebu Cehil ve emsallerinin söylediklerini şu ayette haber vermiştir:

"Seni gördükleri zaman, mutlaka seni eğlence konusu yapıyorlar: "Allah bunu mu elçi göndermiş? Eğer biz tanrılarımıza tapmakta ısrar etmeseydik, neredeyse bizi tanrılarımızdan saptıracaktı." (diyorlar). Azabı gördükleri zaman kimin yolunun sapık olduğunu bileceklerdir." (el-Furkân, 41-42.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Hüseyim tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de gizlenmekte iken şu ayet nazil oldu:

"Namazında pek bağırma, pek de (sesini) gizleme, bu ikisinin arasında bir yol tut." (el-İsrâ, 110.)

Rasûlullah (s.a.v.), ashabına namaz kıldırırken yüksek sesle Kur'ân okurdu. Müşrikler onu işitince, Kur'ân'a, Kur'ân'ı indirene ve ge-

tirene küfretmeye başladılar. Bunun üzerine yüce Allah, peygamberine: "Namazında pek bağırma." dedi. Yani namazda Kur'ân okurken yüksek sesle okuma ki müşrikler duymasın ve Kur'ân'a küfretmesinler. "Pek de (sesini) gizleme." Sesini, ashabına duymayacak şekilde alçaltma. Kur'ân'ı çok gizlice okuma. Senden duyabilecekleri kadar seslice oku: "Bu ikisinin arasında bir yol tut."

Buharî ve Müslim, bunu bu şekilde Ebu Bişr Cafer b. Ebi Hayye'den rivayet etmişlerdir.

Muhammed b. İshak, Davud b. Husayn tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), namaz kıldırırken Kur'ân'ı yüksek sesle okuyunca etrafından dağıldılar ve onu dinlemek istemediler. Çünkü bir adam Rasûlullah'ın namaz kılarken okuduğu ayetleri dinlemek istediği takdirde, müşriklerin korkusundan açıkça onu dinlemeye cesaret edemezdi. Onu dinlerken gördüklerini anlarsa kendisine eziyet edecekleri korkusuyla dinlemeden çekip giderdi. Ama Rasûlullah sessizce okuduğu takdirde onu dinlemek isteyenler, okunan ayetleri işitemezlerdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu: "Namazında pek bağırma (yoksa senin yanından dağılıp giderler.) Pek de(sesini) gizleme. (O zaman dinlemek isteyen kimse okuduğun ayetleri işitemez. Biraz seslice oku, belki o, duyduğu ayetlerin bir kısmına riayet edip yararlanır.) Bu ikisinin arasında bir yol tut."

HABEŞİSTAN'A GİDEN SAHABELERİN HİCRETİ

Müşriklerin, güçsüz mü'minlere yaptıkları eziyetler, şiddetli dayaklar ve ağır tahkirler gibi muamelelerle ilgili açıklamalar, daha önceki sayfalarda verilmişti. Onur ve üstünlük sahibi yüce Allah, Rasûlünü amcası Ebu Talib vasıtasıyla müşriklerin eziyetlerine karşı korumuştur. Bununla ilgili açıklama da daha önce verilmişti. Hamd ve minnet Allah'a dır.

Vakidî, sahabelerin Habeşistan'a bisetin beşinci senesinin receb ayında hicret ettiklerini ve bu Muhacir sahabelerin ilk kafilesinde onbir erkek ve dört kadın bulunduğunu rivayet eder. Bunlar, kimi yaya, kimi süvari olarak deniz kıyısına varmış, orada yarım dinara bir gemi kiralararak Habeşistan'a gitmişlerdi. Bu Muhacirlerin adları şöyledir: Osman b. Affan, karısı Hz. Peygamber'in kızı Rukiyye, Ebu Huzeyfe b. Utbe ve karısı Sehle binti Süheyl, Zübeyr b. Avvam, Mus'ab b. Umeyr, Abdurrahman b. Avf, Ebu Seleme b. Abdilesed ve karısı Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye, Osman b. Maz'un, Amir b. Rebia el-Anzî ve karısı Leyla binti Ebi Hasme, Ebu Sabre b. Ebi Rühm, Hatib b. Amr, Süheyl b. Beyda ve Abdullah b. Mesud, Allah tamamından razı olsun.

İbn Cerir dedi ki: Diğerleri şöyle dediler: Habeşistan'a hicret eden sahabeler -kadınları ve çocukları ayrı olmak üzere- seksen iki kişiydiler. Yalnız Ammar b. Yasir'in, aralarında olup olmadığı hususunda şüphe etmekteyiz. Eğer aralarında idiyse bu durumda erkeklerin sayısı seksen üç olur.

Muhammed b. İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Allah katındaki mertebesi ve amcası Ebu Talib'in kendisine olan desteği sayesinde rahat ve afiyet içinde iken, sahabelerinin eziyet gördüklerini, belaya uğradıklarını ve kendisinin de onları o bela ve eziyetlerden kurtarmaya güç yetiremediğini görünce onlara şöyle dedi: «Habeşistan'a hicret etseniz daha iyi olacak. Çünkü orada yanındaki kimselerden hiç birine haksızlık edilmeyen bir hükümdar vardır. Orası, doğruluk diyarıdır. Oraya gidin. Allah size içinde bulunduğunuz sıkıntıdan kurtuluş yolu yaratınca ya kadar bekleyin.»

Bunun üzerine Rasûlullah'ın ashabından bazı Müslümanlar, dinlerinde fitneye düşmek korkusuyla Habeşistan'a hicret ettiler. Bu,

İslâm tarihindeki ilk hicret oldu. Oraya hicret eden ilk Müslümanlar, Osman b. Affan ile zevcesi peygamber kızı Rukiyye idi. Beyhakî de Kata-de'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Allah yolunda ailesiyle ilk hicret eden kişi, Osman b. Affan (r.a.)'dır."

Nadr b. Enes'in, Ebu Hamza'ya yani Enes b. Malik'e şöyle dediğini işittim: Osman b. Affan, zevcesi Peygamber'in kızı Rukiyye ile birlikte Habeşistan'a hicret etmek üzere yola koyuldu. Rasûlullah'a oraya var-dıklarına dair haber geç geldi. Nihayet Kureyşlilerden bir kadın gelip şöyle dedi: "Ya Muhammed! Damadını karısıyla birlikte gördüm." Pey-gamber (s.a.v.): «Onları nasıl bir durumda gördün?» diye sorunca kadın: «Karısını şu yavaş yürüyen merkeplerden birine bindirmiş, kendisini de merkebi yederken gördüm.» dedi.

Peygamber (s.a.v.): «Allah, onlarla beraber olsun. Osman, Lut Pey-gamberden sonra karısıyla hicret eden ilk kişi olmuştur.» dedi.

İbn İshak dedi ki: Ebu Huzeyfe b. Utbe, zevcesi Sehle binti Süheyl b. Amr (Bunların Habeşistan'da Muhammed b. Ebi Huzeyfe adında bir oğulları dünyaya geldi.), Zübeyr b. Avvam, Mus'ab b. Umeyr, Abdurrah-man b. Avf, Ebu Seleme b. Abdil Esed, zevcesi Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye b. Mugire (Bunların Habeşistan'da Zeynep adında kızları dün-yaya geldi.), Osman b. Maz'un, Amir b. Rebia (Bu, Hattab oğulları aşire-tinin müttefiki olup Beni Anz b. Vail kabilesindendir.), zevcesi Leyla binti Ebi Hasme, Ebu Sabre b. Ebi Rühm el-Amirî, zevcesi Ümmü Kül-süm binti Süheyl b. Amr (Buna Ebi Hatib b. Amr b. Abdişems b. Abdi Vüdd b. Nasr b. Malik b. Hisil b. Amr da denir. Söylendiğine göre Habeşistan'a giden ilk Muhacir budur.), Süheyl b. Beyda. Bana ulaşan rivayetlere göre bu on kişi, Habeşistan'a giden ilk Müslümanlardır.

İbn Hişam dedi ki: Bazı ilim ehlinin anlattığına göre Osman b. Maz'un, bunların kabile başkanı idi.

İbn İshak dedi ki: Daha sonra zevcesi Esmâ binti Umeys ile birlikte Cafer b. Ebu Talib de Habeş yolculuğuna çıktı. Habeşistan'da bunların Abdullah b. Cafer adında bir oğulları dünyaya geldi. Bunların peşi sıra bazı Müslümanlar daha oraya hicret ettiler. Böylece Habeşistan'da bir Müslüman topluluğu teşkil ettiler.

Musa b. Ukbe'nin ileri sürdüğüne göre Habeşistan'a yapılan ilk hic-ret, Ebu Talib ve müttefiklerinin Rasûlullah'la birlikte Şib-i Ebi Talib'te muhasara altına alındıkları zamanda olmuştur. Ancak bu hususta ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Yine Musa b. Ukbe'ye göre Cafer b. Ebu Talib, ikinci hicrette Habeşistan'a gitmiştir. Bu da oradaki bazı Müslümanların, müşriklerin İslâm'a girip namaz kıldıklarına dair bir haber almaları üzerine Mek-ke'ye geri dönmelerinden sonra vuku bulmuştur. Müşriklerin İslâm'a girip namaz kıldıklarına dair söylentiyi duyan bazı Habeşistan Muha-

cirleri, Mekke'ye geri döndüklerinde -ki aralarında Osman b. Maz'un da vardı- bu haberin gerçek olmadığını görmüşlerdir. Bunun üzerine bir kısmı Habeşistan'a geri dönmüş, bir kısmı da Mekke'de kalmıştı. Ama diğer bazı Müslümanlar, bu defa Habeşistan'a hicret etmişlerdir ki bu da ileride açıklanacağı gibi ikinci hicreti teşkil edecektir.

Musa b. Ukbe'ye göre ikinci hicrete gidenler arasında Cafer b. Ebu Talib de vardı. İbn İshak'a göre ise Cafer b. Ebu Talib'in ilk kafiyle Habeşistan'a hicret etmiş olması, ileride de açıklanacağı gibi kuvvetli olan görüştür. Doğrusunu Allah bilir. Ama o, ikinci defa Habeşistan'a hicret eden kafiyle birlikte ilk olarak hicrete çıkmıştır. Başlarına geçmiş ve Necaşi'nin makamında onların sözcülüğünü yapmıştır. Nitekim ileride bu konuyu detaylı bir şekilde anlatacağız.

İbn İshak, Cafer (r.a.) ile birlikte Habeşistan'a giden Muhacir sahabelerin adlarını şöyle sıralamıştır: Amr b. Said b. As, zevcesi Fatıma binti Safvan b. Ümeyye b. Muharris b. Şıkk el Kinanî, Halid b. Said b. As, zevcesi Ümeyne binti Halef b. Es'ad el-Huzafî (Bunların Habeşistan'da Said adında bir oğulları dünyaya geldi.) ve Habeşistan hicretinden sonra Zübeyr'in kendisiyle evlenip Ömer ve Halid adında iki çocuk dünyaya getiren bir cariye.

Bu sıralamada şu sahabelerin adlarına da yer verilmiştir: Abdullah b. Cahş b. Ri'ab, kardeşi Ubeydullah, zevcesi Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan, Beni Esed b. Hüzeyme kabilesinden Kays b. Abdullah, zevcesi Bereke binti Yesar (Bu da Ebu Süfyan'ın azadlılarından idi.), Muaykib b. Ebi Fatıma (Bu da Said b. As'ın azadlılarından idi.), Ebu Musa (el- Eş'arî), Abdullah b. Kays (Bu da Utbe b. Rebia aşiretinin müttefikleri idi.) Utbe b. Gazvan, Yezid b. Zam'a b. Esved, Amr b. Ümeyye b. Haris b. Esed, Tüleyb b. Ümeyr b. Vehb b. Ebi Kesir b. Abd, Süveybit b. Sa'd b. Hüreymele, Cehm b. Kays el-Abdevî, zevcesi Ümmü Hermele binti Abdilesved b. Hüzeyme, oğulları Amr b. Cehm ile Hüzeyme b. Cehm, Ebu'r-Rum b. Ümeyr b. Haşım b. Abdumenaf b. Abdiddar, Firas b. Nadr b. Haris b. Kelde, Amir b. Ebi Vakkas (Sa'd'ın kardeşi), Muttalip b. Ezher b. Abdi Avf ez-Zühri, zevcesi Remle binti Ebi Avf b. Dübeyre (Bunun Habeşistan'da Abdullah adında bir oğlu dünyaya geldi.), Abdullah b. Mes'ud, kardeşi Utbe, Mikdat b. Esved, Haris b. Halid b. Sahr et-Teymî, zevcesi Reyta binti Haris b. Cübeyle (Bunun Habeşistan'da Musa, Aişe, Zeynep ve Fatıma adında dört çocuğu dünyaya geldi.), Amr b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre, Şemmas b. Osman b. Şerid el-Mahzumî (Çok yakışıklı olduğu için kendisine Şemmas adı verilmiştir. Asıl adı Osman b. Osman'dır.), Habbar b. Süfyan b. Abdi Esed el-Mahzumî, kardeşi Abdullah, Hişam b. Ebi Hüzeyfe b. Muğire b. Abdullah b. Amr b. Mahzum, Seleme b. Hişam b. Muğire, Ayyaş b. Ebi Rebia b. Muğire,

Muattip b. Avf b. Amir (Buna Eyhame denirdi. Mahzumoğullarının müttetiklerindendi.), Osman b. Maz'un'un kardeşleri Kudame ile Abdullah, Saib b. Osman b. Maz'un, Hatib b. Haris b. Mamer, zevcesi Fatıma binti Mücellil, oğulları Muhammed ile Haris, kardeşi Hattab, zevcesi Fükayha binti Yesar, Süfyan b. Ma'mer b. Habib, zevcesi Hase-ne, oğulları Cabir ile Cünade, başka erkekten doğma Şurahbil b. Abdullah adındaki oğlu (Bu da Gavs b. Müzahir b. Teym kabilesinden biri olup kendisine Şurahbil b. Hasene denirdi.), Osman b. Rebba b. Ehban b. Vehb b. Huzafe b. Cümah, Huneys b. Huzafe b. Kays b. Adiyy, Abdullah b. Haris b. Kays b. Adiyy b. Said b. Sehm, Hişam b. As b. Vail b. Said, Kays b. Huzafe b. Kays b. Adiyy, kardeşi Abdullah, Ebu Kays b. Haris b. Kays b. Adiyy, kardeşleri; Haris, Ma'mer, Saib, Bişr ve Said (Bunlar Haris'in oğullarıdır.), Said b. Kays b. Adiyy'in ana bir kardeşi olan Said b. Amr et-Temimî, Ümeyr b. Riab b. Hüzeyfe b. Müheşşim b. Said b. Sehm, Beni Sehm kabilesinin müttetiklerinden Mahmiye b. Cez' ez-Zübeydî ile Ma'mer b. Abdullah el-Adevî, Urve b. Abdiluzza, Adiyy b. Nadle b. Abdiluzza, oğlu Numan, Abdullah b. Mahreme el-Amirî, Abdullah b. Süheyl b. Amr, Salit b. Amr, kardeşi Sekran, zevcesi Sevde binti Zem'a, Malik b. Rebba, zevcesi Amre binti's-Sa'dî, Ebu Hatip b. Amr el-Amirî, müttetikleri Sa'd b. Havle (Bu Yemenlidir.), Ebu Ubeyde Amr b. Abdullah b. Cerah el-Fihri, Süheyl b. Beyda (Bu kadın, Ebu Ubeyde'nin annesi olup asıl adı Da'd binti Cahdem b. Ümeyye b. Zarip b. Haris b. Fihri'dir. Onun adı da Süheyl b. Vehb b. Rebba b. Hilal (b. Üheyb) b. Dabbe'dir.), Amr b. Ebi Serh b. Rebba b. Hilal (b. Üheyb) b. Malik b. Dabbe b. Haris, İya'd b. Zühayr b. Ebi Şeddad b. Rebba b. Hilal b. Malik b. Dabbe, Amr b. Haris b. Zühayr b. Ebi Şeddad b. Rebba, Osman b. Abdi Ganem b. Zühayr (Bunların ikisi kardeşler.), Said b. Abd-i Kays b. Lakit, kardeşi Haris (Bunlar da Fihri'dirler).

İbn İshak dedi ki: Ammar b. Yasir'i de aralarına katarsak -ki onun aralarında bulunduğu hususunda şüphe vardır- Habeşistan'a hicret eden Müslüman erkekler, birlikte götürdükleri veya orada doğan çocukları dışında seksenüç kişi idiler.

İbn İshak'ın, Mekke'den Habeşistan'a hicret eden Muhacir Müslümanlar arasında Ebu Musa el-Eş'arî'yi de zikretmesinin garip ve tuhaf olduğunu söyleyebilirim.

İmam Ahmed b. Hanbel, Hasan b. Musa tarikiyle İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), bizi Necâşi'ye gönderdi. Seksen kişi kadardık. Aramızda Abdullah b. Mesud, Cafer, Abdullah b. Erfata, Osman b. Maz'un ve Ebu Musa da vardı. Bu heyet, Necâşi'nin yanına vardı. Öte yandan Kureyşliler, Amr b. As ile Umare b. Velid'i de hediyelerle birlikte Necâşi'nin yanına göndermişlerdi. Bunlar, Necâşi'nin huzuruna girdiklerinde ona secde ettiler. Sonra sağında ve

solunda yer alarak söze başladılar:

– Ey hükümdar! Bizim amca oğullarımızdan bir grup senin diyarına geldi. Bizden ve dinimizden yüz çevirdiler.

– Onlar nerededirler?

– Senin diyarındadırlar. Haber gönder, yanına getirt.

Necaşi, onlara haber göndererek makamına getirtti. Cafer, arkadaşlarına: «Bugün sizin sözcünüz ben olacağım.» dedi. Arkadaşları da ona uydular. Necaşi'nin makamına girdiklerinde Cafer selam verdi, ama secde etmedi. Necaşi ona sordu:

– Sana ne olmuş ki hükümdara secde etmiyorsun?

– Biz sadece yüce Allah'a secde ederiz!

– Niçin?

– Çünkü Allah, bize bir peygamber gönderdi. Sonra o peygamber, Allah'tan başka hiç kimseye secde etmememizi, namaz kılmanızı, zekat vermemizi bize emretti.

Amr b. As, hükümdara hitaben: "Bunlar Meryem oğlu İsa hakkında senin düşüncene aykırı bir düşünceye sahiptirler." dedi. Hükümdar Necaşi de dönüp Cafer b. Ebu Talib'e sordu:

– Meryem oğlu İsa ile annesi hakkında ne dersiniz?

– Allah'ın buyurduğu gibi deriz: İsa, Allah'ın kelimesi ve ruhudur ki onu iffetli ve bakire Meryem'e bırakmıştır. Meryem'e bir beşer eli değmemiştir. İsa'dan önce de çocuğu olmamıştır.

Necaşi yerden bir çubuk kaldırdı, sonra şöyle dedi: «Ey Habeş topluluğu, Ey keşiş ve rahipler! Allah'a yemin ederim ki bunlarla bizim söylediklerimiz arasında sadece şu çubuk kadar bir fark vardır.» Bundan sonra Necaşi, Müslüman heyete dönerek şöyle dedi: «Size ve yanından kalkıp geldiğiniz adama (Muhammed'e) merhaba! Şahadet ederim ki o Allah'ın Rasûlüdür. Ve O, İncil'de bulduğumuz zattır. O, Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği peygamberdir. Siz, dilediğiniz yerde kalabilirsiniz. Allah'a andolsun ki ben bu hükümdarlık makamında bulunmasaydım, onun yanına gelir, ayakkabılarını taşırdım!» Böyle dedikten sonra yanındaki adamlara, Kureyş'in gönderdiği hediyeleri tekrar o iki elçiye iade etmelerini emretti. Bundan sonra Abdullah b. Mesud, acele ile Habeşistan'dan dönüp Bedir savaşına katıldı. Rivayete göre Peygamber (s.a.v.), ölüm haberini aldığı anda Necaşi için istiğfarda bulunmuştur.

Bu sağlam ve kuvvetli bir sened olup güzel ifadeleri içermektedir. Bu rivayete göre Mekke'den Habeşistan'a hicret eden ashab arasında Ebu Musa da vardır. Her ne kadar bazı rivayetçiler tarafından adı zikredilmemişse de bu rivayetten böyle anlaşılmaktadır. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız Ebu Nuaym, "Delail" adlı eserde Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: « Rasûlullah (s.a.v.), Cafer b. Ebu Talib'le birlikte

Necaşi'nin diyarına gitmemizi bize emretti. Kureyşliler bunu haber alınca Amr b. As ile Umare b. Velid'i topladıkları hediyelerle birlikte Necaşi'ye elçi olarak gönderdiler. Bunlar, Necaşi'nin yanına hediyeleriyle birlikte geldiler. Necaşi, hediyelerini kabul etti ve bu iki elçi onun huzurunda secdeye kapandılar. Sonra Amr b. As, söze başladı:

– Bizim diyarımızdan bazı adamlar dinimizden yüz çevirip sana geldiler ve onlar şu anda senin diyarındadırlar. Bunun üzerine Necaşi:

– Ülkemde mi?

– Evet.

Necaşi, bize haber gönderip yanına gitmemizi istedi. Cafer, bize şöyle dedi: "Hiç biriniz konuşmayın. Bugün sizin sözcünüz benim." Nihayet Necaşi'nin huzuruna vardık. O, meclisinde oturmakta idi. Amr b. As sağında, Umare b. Velid de solunda bulunmaktaydı. Çok sayıda keşiş huzurunda bulunuyorlardı. Biz huzura varmadan önce Amr ile Umare, Necaşi'ye secde etmeyeceğimizi kendisine söylemişlerdi. Huzura girer girmez oradaki keşiş ve ruhbanlardan bir kısmı, aceleyle bize gelip: "Hükümdara secde edin." dediler. Cafer de: "Biz, Allah'tan başkasına secde etmeyiz." dedi.

Necaşi'nin yanına vardığımızda bize sordu:

– Secde etmenize engel olan nedir?

– Allah'tan başkasına secde etmeyiz!

– O da ne?

– Çünkü Allah, bize bir peygamber gönderdi. Meryem oğlu İsa, onun kendisinden sonra geleceğini, adının Ahmed olacağını müjdelemiştir. Peygamberimiz, bize Allah'tan başkasına ibadet etmememizi, O'na hiç birşeyi ortak koşmamamızı, namaz kılmamızı, zekat vermемizi emretmiştir. Bize iyiliği emretmiş, kötülükten de men etmiştir.

Necaşi, sözcü Cafer'in sözlerinden hoşlandı. Amr b. As, bu durumu görünce şöyle dedi: "Allah hükümdarımızı ıslah etsin. Onlar, Meryem oğlu İsa hakkında senin düşüncene aykırı bir düşünceye sahiptirler."

Necaşi, Cafer'e sordu:

– Arkadaşınız (Muhammed), Meryem oğlu hakkında ne diyor?

– O'nun hakkında Allah'ın buyurduğunu söylüyor: O, Allah'ın ruhu ve kelimesidir. Onu, daha önce kendisine bir beşerin temas etmediği, hiçbir çocuk doğurmamış olan iffetli ve bakire Meryem'den çıkarıp dünyaya getirmiştir.

Bu sözler üzerine Necaşi, yerden bir çubuk parçası kaldırarak şöyle dedi:

– Ey keşiş ve rahipler topluluğu! Bunlar, bizim Meryem oğlu İsa hakkında söylediğimiz sözlerden farklı birşey söylemiyorlar. Onlarla bizim söylediklerimiz arasında bu çubuk ağırlığınca bir fark yoktur. (Sözün burasında Necaşi, Müslüman heyete yönelerek şöyle dedi:)

– Size ve yanından gelmiş olduğunuz kişiye (Muhammed'e) merhaba! Ben, onun Allah Rasûlü olduğuna ve İsa'nın müjdelediği peygamber olduğuna şahadet ederim. Ben, bu hükümdarlık makamında olmasaydım, onun yanına gelir, ayakkabılarını öperdim. Benim ülkemde dilediğiniz kadar kalabilirsiniz.

Böyle dedikten sonra Müslüman heyete yemek yedirilmesini, elbise giydirilmesini, Kureyş elçilerinin ise hediyelerinin geri verilmesini buyurdu.

Amr b. As, kısa boylu bir adamdı. Ummare ise yakışıklı bir kimse idi. İkisi birlikte denize yöneldiler. Su içtiler. Yanlarında Amr'ın karısı da vardı. Su içerlerken Ummare, Amr'a: "Karına söyle, beni öpsün." dedi. Amr da: "Ütanmıyor musun?" diye çıkıştı. Umare, Amr'ı yakalayıp denize attı. Amr da "Allah aşkına beni kurtar." diye yalvardı. Nihayet Umare onu alıp gemiye bindirdi. Bu yüzden Amr, ona kin gütmeye başlamıştı. Amr, Necaşi'ye şöyle demişti: "Sen memleketinden dışarı çıktığında Ummare, senin karının yanına gidiyor." Necaşi de Umare'yi çağırıp hadım ettirdi. O da mecnun gibi çöllere düştü.

Yezid b. Abdullah b. Ebi Bürde'den, o da dedesi Ebu Bürde'den, o da Ebu Musa'dan sahih bir rivayetle naklettiler ki, kendileri Yemen'de iken Rasûlullah (s.a.v.)'in peygamber olarak ortaya çıktığını haber aldılar. Elli küsur kadar adam bir gemiye binerek Rasûlullah'ın yanına gitmek üzere Muhacir olarak yola çıktılar. Gemi ile Habeşistan'a gittiler. Orada Cafer b. Ebu Talib ve arkadaşlarıyla karşılaştılar. Cafer onlara, yanlarında ikamet etmelerini söyledi. Onlar da Cafer'in yanında Habeşistan'da ikamete başladılar. Nihayet Hayber savaşı esnasında birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına geldiler. Ebu Musa, Cafer b. Ebu Talib ile Necaşi arasında cereyan eden konuşmaya şahid olmuş ve bunu başkalarına anlatmıştı.

Habeşistan'a hicret babında Buharî de Muhammed b. A'la tarikiyle Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet eder: Biz Yemen'de iken Peygamber (s.a.v.)'in zuhur ettiği haberini aldık. Bir gemi ile Habeşistan'a gittik.. Orada Ebu Talib oğlu Cafer ile karşılaştık. Medine'ye gelinceye kadar onun yanında ikamet ettik. Onunla birlikte Hayber fethi esnasında Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldik. Peygamber (s.a.v.), bize: «Ey gemi halkı, sizin için iki hicret (sevabı) vardır.» dedi.

İbn Asakir, kendi tarihinde Cafer b. Ebu Talib ile Necaşi arasında geçen hadiseleri, aralarındaki konuşmaları ve Cafer b. Ebu Talib'in tercüme-i halinden bahseder. Bunu bizzat Cafer'in rivayeti ve Amr b. As'ın anlatımı ile nakleder. Cafer'in bu konudaki rivayeti gerçekten kayda değer kıymetli bir rivayettir. Bunu İbn Asakir, Ebu'l-Kasım Semerkandî tarikiyle Ebu'l-Kasım b. Beğavî'den nakletmiştir. Ebu'l-Kasım b. Beğavî, Abdullah b. Cafer'in babası Cafer'in şöyle dediğini

rivayet eder:

«- Kureyşliler Amr b. As ve Ummare b. Velid'i, Ebu Süfyan'ın verdiği hediyelerle Necâşi'ye gönderdiler. Biz yanında iken bunlar, Necâşi'nin yanına gelip ona şöyle dediler:

- Bizim ayak takımı ve beyinsizlerimizden bazı kimseler, senin yanına gelmişler. Onları bize teslim et.

- Hayır, onları dinlemedikçe size teslim etmem.

(Necâşi haber göndererek bizi huzuruna çağırttı. Yanına gittiği-mizde bize şöyle sordu):

- Bunlar ne diyorlar?

- Bunlar, putlara tapan bir kavimdir. Allah, bize bir peygamber gönderdi. Biz de ona iman ettik ve onu tasdik ettik.

Bunun üzerine Necâşi, Kureyş heyetine dönerek şöyle sordu:

- Bunlar sizin köleleriniz midir?

- Hayır.

- Sizin bunlardan alacağınız var mıdır?

- Hayır.

- Öyleyse bunların yolundan çıkın.

(Böyle konuştuğundan sonra Necâşi'nin huzurundan çıkıp gittik. Bizden sonra Amr b. As, ona şöyle demiş):

- Bunlar, Hz. İsa hakkında senin düşündüğünden farklı düşünüyorlar.

- Eğer onlar, İsa peygamber hakkında benim söylediğim sözlerden başka şeyler söylüyorlarsa, onları memleketimde bir an dahi bırakmam!

(Bunun üzerine Necâşi, bize tekrar haber gönderdi. Bu ikinci çağrısı birincisine nisbetle daha sert idi. Bize şöyle dedi:)

- Adamınız (Muhammed), Meryem oğlu İsa hakkında ne diyor?

- Onun Allah'ın ruhu, iffetli ve bakire Meryem'e bıraktığı kelimesi olduğunu söylüyor.

- Bana falan keşişi ve falan rahibi çağırın! (Çağırttığı keşiş ve rahipler yanına geldiler. Onlara sordu):

- Meryem oğlu İsa hakkında ne diyorsunuz?

- Sen, bizden daha bilgilisin. Sen ne diyorsun?

O da yerden bir çöp kaldırarak:

- Bunların İsa hakkında dedikleri, bizim onun hakkındaki inancımızdan bu çöp kadar aykırı değildir, dedi ve sonra bize dönüp:

- Size herhangi bir kimse bir eziyet ediyor mu?

- Evet.

- Kim bunlara dokunursa, ceza olarak ondan dört dirhem alınacaktır, diye tellal çağırttı. Bize:

- Bu ceza yeterli mi? diye sordu.

- Hayır, dedik.

Bunun üzerine cezayı bir kat daha artırdı.»

Cafer (r.a.) Habeşistan dönüşü ile ilgili olarak diyor ki:

«Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye hicret edip güç kazanınca Necaşi'ye:

– Peygamberimiz Medine'ye hicret etmiş ve güç kazanmıştır. Bize baskı ve eza yaptıklarını söylediğimiz kimselerde ölmüşlerdir. Artık Peygamberimiz'in yanına dönmemize müsaade et, dedik.

O da bize:

– Peki, dedi. Azık ve binekler vererek bizi yolcu etti.

Bana da:

– Size yaptığım hizmeti Rasûlullah'a anlat. Bu da benim adamımdır, sizinle beraber gönderiyorum. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve sizin adamınız da Allah'ın peygamberidir. Ona söyle, bana Allah'tan mağfiret dilesin, dedi.

Bundan sonra biz yola çıkıp Medine'ye geldik. Peygamber, beni karşılayıp kucakladı ve:

– Bilmiyorum, Hayber'in fethine mi yoksa Cafer'in gelmesine mi sevinelim, dedi.

Çünkü o sırada Hayber fethedilmişti. Peygamber oturduktan sonra Necaşi'nin bizimle beraber gönderdiği adam ona:

– Bu, amcan oğlu Cafer'dir. Ona hükümdarımızın kendisine yaptığı hizmeti sor, dedi.

Ben de:

– Evet vallahi, bize şöyle yaptı, böyle yaptı ve yolcu ederken bize binek ve azık verdi. Ayrıca Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve senin de Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet getirdi. Bana da: «Adamına söyle, bana Allah'tan mağfiret dilesin.» dedi, dedim.

Bunun üzerine Peygamber kalkıp abdest aldı. Sonra üç defa:

– Allah'ım, Necaşi'ye mağfiret eyle, dedi. Orada hazır bulunan Müslümanlar da amin, dediler. Ben de Necaşi'nin elçisine:

– İşte gördün. Habeşistan'a döndüğün zaman bunları Necaşi'ye anlat, dedim.»

Sonra İbn Asakir, bunun hasen ve garip bir rivayet olduğunu söyler.

Yunus b. Bükeyr, Ümmü Seleme'nin bu konuyla ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.)'a amcası Ebu Talib ile yakınları sayesinde kimse dokunamıyordu. Onun ashabı ise, Kureyşlilerin elinden türlü eza ve işkenceler görüyor, dinlerini bırakmaya zorlanıyorlardı. Hz. Peygamber de onlara sahip çıkamadığı için, Mekke onlara dar geldi. Bunun için onlara:

«Habeşistan'da bir kral vardır. Onun yanında hiç kimseye zulmedilmez. Cenâb-ı Allah size bir çare ve kurtuluş yolu açıncaya kadar ora-

ya gidiniz.» dedi.

Bunun üzerine biz, akın akın Habeşistan'a gittik. Orada dinimizi serbestçe yaşayıp hiç kimsenin zulmünden korkmayan ve ev sahibi tarafından iyice ağırlanan bir cemaat olduk. Bunu gören Kureyşliler, bizi çekemediler. Toplanıp, bizi yurdundan kovması ve tekrar kendilerine iade etmesi için Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia'ya, Necaşi'ye elçi olarak göndermeyi kararlaştırdılar. Kureyşliler, ayrıca Necaşi, patrikler ve kumandanlarının her birine hediyeler hazırlayıp Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia'ya şu tenbihatta bulundular:

"Habeşistan'a gittiğinizde herkesin hediyesini kendisine verdikten sonra, kendilerinden kralın yanında size yardımcı olmalarını isteyin. Kralın hediyelerini de verdikten sonra teklifinizi yapın. Öyle yapın ki, kral onları konuşturmadan size teslim etsin."

Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia, Habeşistan'a vardıklarında, hediyesini vermedik hiç bir patrik ve komutan bırakmadılar. Onlara:

"Şu beyinsizlerimiz için krala gelmiş bulunuyoruz. Kavim ve akrabalarının dinlerini bıraktıkları gibi sizin dininize de girmemişler. Akrabaları onları geri göndersin, diye bizi krala gönderdiler. Onun için, bu hususta kralla konuştuğumuz zaman bize yardımcı olun." dediler.

Patrikler ile komutanlar, bunu kabul ettiler, Kureyş heyeti daha sonra kralın yanına gidip hediyelerini takdim ettiler. Krala Mekke'den hediye olarak getirdikleri şeyler içinde onun en çok hoşuna gideni, tabaklanmış hayvan derileri idi.

Musa b. Ukbe'ye göre ona, bir at ve ipek cübbe hediye ettiler. Onlar krala şöyle dediler:

– Ey kral! Bizden bir takım beyinsiz gençler, atalarının dinini terkettiler, senin dinine de girmeyip bilmediğimiz uydurma bir dini ortaya çıkardılar. Biz, bunu kabul etmediğimiz için şimdi gelip senin yurduna sığındılar. Onların kavim ve aşiretleri, babaları ve amcaları, kendilerini teslim edesin, diye bizi sana elçi olarak gönderdiler. Çünkü onlar, bunların nasıl insanlar olduğunu daha iyi bilirler. Senin dinine de girmiş değiller ki onları himaye edesin.

Bunun üzerine kral öfkelenip şöyle dedi:

– Hayır, Allah'ın hayatına yemin ederim ki, onları çağırıp konuşturmadıkça ve neyin nesi olduklarını öğrenmedikçe hiç birşey yapmam. Çünkü bunlar, benim yurduma gelmiş ve bu kadar hükümdarlar varken bana güvenip sığınmışlardır. Onları çağırıp kendileri ile konuşacağım. Eğer gerçekten sizin dediğiniz gibi kimseler iseler, onları geri göndereceğim. Eğer öyle değillerse onları geri göndermek şöyle dursun, bütün gücümle destekleyeceğim. Baba ve amcalarının gözlerini aydın kılma-yacağım"(sevindirmeyeceğim)!

Musa b. Ukbe'ye göre, Necaşi'nin komutanları, bu Müslümanları,

Kureyşlilere geri vermesi için teklifte bulunmuşlardı. Ancak o: «Hayır, Allah'a andolsun ki onların konuşmalarını dinlemedikçe ve onların hangi durumda olduklarını anlamadıkça geri vermeyeceğim!» demişti. Ashab-ı kiram, Necaşi'nin yanına girdikleri zaman ona secde etmeyip selam vermişler, o da onlara şöyle demişti:

– Ey Cemaat! Benim yanıma gelen diğer Araplar gibi, siz de benim huzuruma girdiğiniz zaman niçin bana secde etmediniz? Sonra İsa hakkındaki inancınız nedir? Ve hangi dindensiniz? Hristiyan mısınız? diye sorunca onlar:

- Hayır, demişlerdi.
- Öyleyse Yahudi misiniz?
- Hayır.
- Öyleyse atalarınızın dini üzerinde misiniz?
- Hayır.
- Öyleyse dininiz nedir? deyince onlar:
- Dinimiz İslâm'dır.
- İslâm nedir?
- Allah'a ibadet ederiz ve O'na eş ve ortak koşmayız.
- Bunu size kim öğretti?

– İçimizde gerek soyu, gerekse kendisi bizce bilinen bir adam vardır. Cenâb-ı Allah, ondan önceki bazı kimseleri, bizden önceki ümmetlere nasıl peygamber olarak göndermiş ise, onu da peygamber olarak bize göndermiştir. Bu peygamber, bize iyi olmayı, yoksullara yardım etmeyi, verdiğimiz sözde durmayı, emanete hıyanet etmemeyi, putlara tapmamayı ve Allah'a ibadet edip O'na eş ve ortak koşmamayı emretti. Ve Allah'ın kelimasını bize öğretti. Biz de ona inandık ve getirdiği dinin Allah tarafından olduğuna iman ettik. İşte biz, bunu yaptığımız için kavmimiz bize düşman kesildi. Onlar, bu peygambere de inanmayıp düşmanlık ederek onu öldürmek istediler. Bizi de tekrar putlara tapmaya zorladılar. Bunun için, dinimizi ve canımızı koruyasın, diye onlardan kaçıp sana sığındık, dediler.

Necaşi:

Vallahi sizin dediğiniz bu din, Musa (a.s.)'ya gelen nurun içinden çıktığı bacadan çıkmıştır, dedi.

Cafer de:

– Sana secde etmememizin nedeni şudur: Allah'ın peygamberi bize: «Cennet halkı birbirlerine saygı göstermek istedikleri zaman birbirlerine selam verirler.» demiş ve bizim de öyle yapmamızı emretmiştir. Bunun içindir ki, biz sana secde etmedik. Birbirimize yaptığımız gibi sana selam verdik. İsa (a.s.) hakkındaki inancımız ise şöyledir: İsa, Allah'ın kulu ve rasûlüdür. Allah tarafından Meryem'e bırakılmış bir kelime ve ruhtur. Hiçbir erkekle ilişkide bulunmayan bakirenin oğludur, dedi.

Bunun üzerine Necâşi, eline bir çubuk alarak:

– Vallahi bu çubuk nasıl bu kadar ise, bundan ne fazla ne de eksik değilse, Meryem'in oğlu da bundan ne fazla, ne de eksik birşeydir, dedi.

Bunun üzerine orada hazır bulunan Habeş büyükleri:

– Vallahi, eğer Habeşliler senin böyle dediğini işitirlerse seni tahttan indirirler, dediler.

Necâşi;

– Vallahi İsa hakkında bundan başka birşey söyleyemem. Cenâb-ı Allah, bana krallığı verirken Habeşlilerin arzusuna uydumu ki, ben de Allah'ın gerçek dini hakkında onların arzusuna uyayım. Allah beni bundan korusun, dedi.»

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Necâşi, Müslümanlara haber gönderip onları makamında toplattı. Amr b. As ile Abdullah b. Rebia, onların konuşmalarını dinlemekten hoşlanmadıkları kadar başka hiç birşeyden hoşlanmıyorlardı. Necâşi'nin elçisi kendilerine geldiğinde, Müslümanlar toplanıp kendi aralarında şöyle konuştular: Hükümdarın huzurunda ne diyeceksiniz? Ne diyelim ki? Ona şöyle deriz: Onun hakkında bilgimiz yoktur. Çünkü Peygamberimiz onun hakkında bize bir bilgi vermemiştir. Bu hususta birşey diyemeyeceğiz. Ancak hükümdarın makamına girdikleri zaman Müslümanların sözcülüğünü Ebu Talib oğlu Cafer üstlendi. Necâşi, ona sordu:

– Kavminizin dinini bırakıp da Yahudiliğe veya Hristiyanlığa girmediğinize göre sizin dininiz nedir?

Cafer, bu soruya şöyle cevap verdi:

– Ey hükümdar! Biz çok cahil ve bilgisiz kimseler idik. Putlara tapardık. Murdar etleri yerdik. Çirkin işler yapardık. Akrabalık ve komşuluk haklarını gözetmezdik. Güçlülerimiz zayıflarımızı ezerdi. İşte biz böyle iken Cenâb-ı Allah, bizim içimizden, tanıdığımız bir aileden ve doğruluk, emniyet, iffet ve nezahet ile tanınan bir kimseyi peygamber olarak gönderdi. Bu peygamber, bizi yalnız Allah'a kulluk edip O'na eş ve ortak koşmamaya, atalarımızın tapa geldikleri putlara tapmayı bırakmaya, doğru sözlü olmaya, emanete hıyanet etmemeye, akrabalık ve komşuluk haklarını gözetmeye, çirkin işlerden ve birbirimizin kanını akıtmaktan vazgeçmeye, yetimin malını yememeye, iffetli ve namuslu kadınlara iftira etmemeye, namaz kılmaya, zekat vermeye ve daha bir çok iyi şeylere davet etti. Biz, de onun söylediklerini doğru bularak ona iman ettik ve ona uyararak haram dediği şeylere haram, helal dediği şeylere helal dedik. Bunun üzerine kavmimiz bize düşman kesilip türlü işkenceler yapmaya başladı. Bizi tekrar putlara tapmaya ve eski çirkinliklerimize dönmeye zorladı. Biz buna dayanamadık. Onlara karşı da duramadık. Bunun için senin yurduna göç ederek, senin himayene sığındık. Başka hükümdarlardansa, senin himayende bulunmayı tercih

ettik. Ey hükümdar, senin yanında zulüm ve haksızlık görmemeyi ümid ettik.

Necaşi:

– Allah tarafından bu peygambere gelen vahiylerden birşeyi hatırlıyor musun?

Cafer:

– Evet, dedi ve Meryem sûresinin başından başlayıp bir miktar okudu.

Caferi dinleyen Necaşi de Allah'a andolsun ki gözyaşları sakalını ıslatıncaya kadar ağladı. Papazlarda dizleri üzerindeki kitapları gözyaşları ile ıslattılar. Sonra Necaşi şöyle dedi:

– Vallahi, Musa (a.s.)'nın getirmiş olduğu kitap hangi bacadan çıkmış ise bu da o bacadan çıkmıştır. Gidin, hiçbir zaman ben sizi onlara teslim etmeyeceğim! Onların gözlerini de aydın kılmayacağım!

Ümmü Seleme diyor ki, ashab, Necaşi'nin yanından çıktıktan sonra Amr b. As:

– Vallahi ben yarın Necaşi'ye gidip onlara öyle bir iftira atacağım ki, Necaşi onların kökünü kazıyacaktır, dedi.

Amr b. As'a nisbetle biraz daha insafı olan Abdullah b. Ebi Rebia, Amr'a:

– Böyle yapma, her ne kadar bizden ayrılmışlarsa da yine de onlar akrabalarımızdır, dediyse de Amr b. As:

– Vallahi yarın gidip Necaşi'ye: Bunlar: "Meryem oğlu İsa, ilah olmayıp kuldur." diyorlar, diyeceğim, dedi.

Ertesi gün gerçekten gidip Necaşi'ye:

– Bunlar, Meryem oğlu İsa hakkında büyük bir iftirada bulunuyorlar. İstersen onları çağır da bunu onlara sor, dedi.

Bunun üzerine Necaşi, onları tekrar çağırdı. Onlar da toplanıp: "Eğer Necaşi bize, İsa (a.s.) hakkında birşey sorarsa ona, Allah'ın onun hakkında buyurduğu ve Peygamberimiz'in bize söylememizi emrettiği şeylerden başkasını söylemiyeceğiz." dediler. Patrikleri ile toplantı halinde bulunan Necaşi'nin huzuruna girdiler. Necaşi, onlara sordu:

– İsa hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cafer, bu soruya şöyle cevap verdi:

– O'nun Allah'ın kulu, elçisi, ruhu ve iffetli, bakire Meryem'e bıraktığı bir kelimesi olduğunu söylüyoruz.

Bunun üzerine Necaşi, elini uzatıp yerden bir çubuk kaldırdı ve Ebu Talib oğlu Cafer'e şöyle dedi:

– Bu çubuk nasıl belli bir uzunlukta olup ne daha uzun ve ne de daha kısa değilse, senin Meryem oğlu İsa hakkında dediklerin de gerçeğin ifadesi olup İsa (a.s.) ondan ne fazla, ne de eksik birşey değildir.

Necaşi'nin bu konuşması üzerine patrikler, öfke ile söylenmeye

başladılar. Necâşi onlara:

– Vallahi öfke ile söylenseniz de, bu böyledir, dedi. Sahabelere de:

– Gidin, siz emniyettesiniz, dedikten sonra:

– Kim size küfrederse cezalandırılacaktır. Bana dağlar kadar altın da verseler, herhangi birinizi incitmeyeceğim. Allah'a yemin ederim ki, Cenâb-ı Allah, bana krallığı bahşederken benden rüşvet almadı ki, ben de krallığımı rüşvet karşılığında kötüye kullanayım, dedi. Ve kendi adamlarına dönüp:

– Bana getirdikleri hediyeleri onlara geri verin, dedi.

Böylece Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia, Habeşistan'dan kovulmuş olarak çıktılar. Biz ise, orada huzur ve güven içinde ve Habeşlilerden büyük bir ilgi görerek kaldık. Ne var ki çok geçmeden birisi, Necâşi'yi karşı baş kaldırdı. Biz de, o adam belki Necâşi'yi yener, onun yerine geçer ve onun bize tanıdığı hakkı bizden alır düşüncesiyle o kadar üzüldük ki, hayatımızda o kadar üzülmemiştik. Bunun için Allah'a dua ettik. Necâşi'nin muzaffer olması hususunda Allah'a yalvardık. O da, asi adamın üzerine gitti. Aşhab da birbirine:

– Kim gidip bize savaşın sonucu hakkında bir haber getirir? dediler. Ve yaşça en küçükleri olan Zübeyr b. Avvam:

– Ben giderim, dedi.

Bunun üzerine ona bir tuluk şişirdiler. O da tuluğu göğsüne asıp nehire indi ve nehirin savaş yapılan kıyısına yüzerek geçti. Nihayet savaş alanına varıp durumu izlemeye koyuldu.

Cenâb-ı Allah, o asi hükümdarı hezimete uğrattı. Necâşi'yi ona galip kıldı. Necâşi onu öldürttü. Öte yandan abasını sallayarak bize işaret veren Zübeyr b. Avvam yanımıza geldi ve: «Müjdeler olsun bize, Allah Necâşi'yi galip getirdi.» dedi.

Ravi Ümmü Seleme diyor ki:

– Allah'a andolsun ki Necâşi'nin galibiyetinden dolayı sevindiğimiz kadar başka hiçbirşeye sevindiğimizi hatırlamıyorum. Sonra onun yanında ikamet ettik. Nihayet bizden bazıları orada ikamet etti. Bazıları da çıkıp Mekke'ye gitti.

Zühri dedi ki: Ümmü Seleme'den rivayet edilen bu hadisi, Urve b. Zübeyr'e anlattım. Urve, bana Necâşi'nin: "Hükümdarlığı bana verirken Allah benden rüşvet almadı ki, ben de rüşvet karşılığında hükümdarlığımı kötüye kullanayım. Bu hususta insanlar bana itaat etmediler ki, ben de bu hususta onlara itaat edeyim." sözünün ne anlama geldiğini biliyor musun?" dedi.

Ben de dedim ki:

– Hayır. Ebu Bekir b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam, Ümmü Seleme'den bana böyle birşeyi nakletmedi. Aişe'nin bana anlattığına göre Necâşi'nin babası, kendi kavminin kralı imiş. Babasının oniki oğlu olan

bir kardeşi varmış. Babasının ise, Necâşi'den başka oğlu yokmuş. Habeşliler, hükümdarlık konusunda görüş teatisinde bulunarak şu sonuca varmışlar: Necâşi'nin babasını öldürüpde kardeşini hükümdarlığa geçirsek daha iyi olur. Çünkü kardeşinin oniki oğlu var. Babalarının ölümünden sonra bunlar tahta varis olurlar. Böylece Habeş hükümdarlığı, ihtilafsız bir şekilde uzun bir müddet devam eder.

Böyle dedikten sonra Necâşi'nin babasına saldırdılar, onu öldürüp yerine kardeşini hükümdar yaptılar.

Zamanla Necâşi, amcasının maiyetine girdi. Nihayet onu tesiri altına aldı. Amcası da, idareyi ona verdi. Çünkü o, aklı başında, dirayetli bir kimse idi. Habeşliler, onun amcası nezdindeki itibarın görünce şöyle dediler: Bu genç, amcasının idaresine hakim oldu. Korkarız ki başımıza hükümdar olur. Babasını öldürmüş olduğumuzu da biliyor. Eğer hükümdar olursa, eşraftan öldürmedik tek bir kişi bırakmayacaktır. Hükümdarla konuşun. Ya Necâşi'yi öldürsün, ya da ülke dışına sürgün etsin.

Böyle konuştuktan sonra Necâşi'nin hükümdar olan amcasının yanına gidip ona şöyle dediler: Şu gencin senin yanında ne kadar yükseldiğini gördük. Biliyorsun ki onun babasını öldürmüş ve seni yerine geçirmiştik. Korkarız ki bu genç, senin yerine bize hükümdar olur ve bizi öldürür. Şimdi sen onu ya öldürmeli, ya da ülkemizden sürgün etmelisin!

Hükümdar şöyle dedi:

"Yazıklar olsun size! Dün, babasını öldürdünüz. Bugün de ben mi onu öldüreyim! Hayır, onu ülkenizden sürgün edeceğim.

Hükümdarın kararı üzerine Necâşi'yi hükümdarlık sarayından alıp pazara götürdüler ve bir tüccara 600 ya da 700 dirheme sattılar. O da, onu bir gemiye bindirip götürdü. Akşam olunca güz bulutları göğü kapladı. Hükümdar olan amca, çıkıp bulutlar altında yağmurun yağmasını bekledi. Yağmur altında iken bir şimşek çakıp onu öldürdü. İleri gelenler derhal onun çocuklarına gittiler. Baktılar ki onların tamamı beyinsiz, hiç birinde hayır yok. Bunun üzerine Habeşlilerin yönetimi bir kaosa girdi. Birbirlerine şöyle dediler:

– Biliyor musunuz, Allah'a andolsun ki hükümdarlığımızı düzgün bir şekilde yürüten şahıs, dün satmış olduğunuz gençtir. Eğer Habeşistan'ın idaresinin düzelmesini istiyorsanız, o gitmeden önce peşine düşün ve yakalayıp getirin.

Onu aramaya çıktılar, yakalayıp getirdiler. Tacı başına geçirip kendilerine hükümdar yaptılar.

Onu (Necâşi'yi) satın almış olan tüccar şöyle dedi:

– Bana satmış olduğunuz köleyi (Necâşi'yi) geri aldığınız gibi, onun için ödemiş olduğum paramı da geri verin. Onlar:

– Vermeyiz, dediler. Bunun üzerine o:

– Vallahi öyleyse gidip onunla konuşacağım, Tüccar, hükümdarlık

sarayına gidip Necâşi ile konuştu:

– Ey hükümdar! Dün ben bir köle satın aldım. Onu satanlar, benden bedelini teslim aldılar. Bugün de gelip köleyi zorla elimden aldılar, ama bedelini bana geri vermediler.

Bu, Necâşi'nin idaresinin, adil ve sert oluşunu belgeleyen ilk deneme idi. Necâşi kararını verip şöyle dedi:

– Ya malını geri verirsiniz, ya da kölesinin (Necâşi'nin) elini eline verirsiniz. O da kölesini dilediği yere götürür!

Eşraf takımı dedi ki:

– Hayır, malını geri veririz.

Böyle dediler ve tüccara malını geri verdiler.

Bunun içindir ki Necâşi:

– Allah, hükümdarlığımı bana geri verdiğinde benden rüşvet almadı ki, ben de hükümdarlığımı kötüye kullanma hususunda başkalarından rüşvet alayım. Bu hususta insanlar bana itaat etmediler ki, ben de onlara itaat edeyim, dedi.

Musa b. Ukbe dedi ki: Necâşi'nin babası, Habeş hükümdarı idi. Necâşi, küçük bir çocuk iken babası vefat etti. Onu, kardeşinin vesayetine bırakıp: «Oğlum bülüğ çağına erinceye kadar kavminin idaresini sen yürüt, ama bülüğe erince hükümdarlığı ona teslim et.» dedi. Fakat kardeşi, hükümdarlığa rağbet etti. Necâşi'yi köle olarak bir tüccara sattı. Sattığı gece vefat etti. Bunun üzerine Habeşliler Necâşi'yi, sattıkları tüccardan geri alıp başına tacı geçirdiler.

İbn İshak'ın bu rivayeti, Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia'dan bahsederken anlattığı bilinmektedir. Musa b. Ukbe, el-Ümevî ve diğer bir kaç kişinin ifadesine göre İbn İshak, Amr b. As ile Umare b. Velid b. Muğire'den bahsederken bu meseleyi anlatmıştır. Umare ki, Ka'be yanında secde halinde iken sırtına deve işkembesi attıkları esnada, Rasûlullah (s.a.v.)'a gülen ve onun da kendilerine beddua etmiş olduğu yedi kişiden biridir. İbn Mesud ile Ebu Musa el-Eş'arî'nin hadisinde de bu hadise, bu şekilde anlatılmıştır.

Özetle söylemek istediğimiz şudur ki; Amr b. As ile Umare b. Velid b. Muğire, Mekke'den çıktıklarında Amr'ın zevcesi de yanlarında imiş. Bunlar gemide arkadaşlık etmişler. Umare, genç ve yakışıklı bir adamdı. Amr b. As'ın karısına göz koydu ve Amr'ı öldürmek için denize attı. Amr, yüzerek gemiye geri döndü. Umare ona: «Senin yüzmeyi iyi bildiğini bilseydim, seni denize atmazdım.» dedi. Amr da, ona düşman olup kin gütmeye başladı. Bu ikisinin Muhacir sahabeleri geri getirmek için Necâşi'ye yaptıkları rica reddedilince Umare, Necâşi'nin bazı aile efradıyla irtibat kurmuştu. Amr da, onu jurnallemişti. Bunun üzerine Necâşi, ona sihir yapılmasını emretti. Öyleki, aklı başından gitti ve mecnun gibi çöle çıkıp vahşi hayvanlarla birlikte dolaşmaya başladı.

el-Ümevî, onun hikayesini uzun uzadıya anlatırken, Hz. Ömer'in emirliği zamanına kadar yaşamış olduğunu, sahabelerden birinin onu yakalayınca; "Beni bırak, beni bırak, yoksa ölürüm." dediğini, yakalayan sahabe de onu bırakmayınca o anda öldüğünü ifade etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Anlatıldığına göre Kureyşliler, Muhacirleri geri vermesi için Necaşi'ye iki defa elçi göndermişlerdir. Birincisinde Amr b. As ile Umare'yi, ikincisinde de Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia'yı göndermişlerdir. "Delail" adlı eserde Ebu Nuaym, bunu açıkça ifade etmektedir. Doğrusunu Allah bilir. Zührî'nin ifadesine göre ikinci heyet, Bedir savaşından sonra gönderilmiştir. Kureyşliler bunu yapmakla, Habeşistan'daki Müslümanlardan öç almayı düşünmüşlerdi. Ama Necaşi, onların bu isteklerini kabul etmemiştir. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın. Doğrusunu Allah bilir.

Ziyad'ın, İbn İshak'tan naklettiğine göre Ebu Talib, Kureyşlilerin bu düzenlerini görünce Necaşi'ye bir mektup yazmış, mektubundaki beyitlerde, onu adaletli davranmaya ve kavminden yanına giden konuklara da iyilik yapmaya teşvik etmiştir:

«Ah keşke uzaklarda, Cafer'in ve Amr'ın,
Düşmanlarının düşmanı yakınlarımların durumunu bilseydim.
Necaşi'nin Cafer'e ve arkadaşlarına,
Ne iyilikler yaptığını, ya da,
Onu bundan alıkoyan bir engelin ne olduğunu bilseydim.
Ey hükümdar Necaşi, bilesinki sen,
Lanete müstahak işler yapmadın.
Sen, şerefli ve kerem sahibi bir kimsesin.
Yabancılar senin yanında mutsuz olmazlar.
Biliyoruz ki Allah, senin gücünü daha da artırmıştır.
Bütün hayır ve iyiliğin sebepleri sana yapılmıştır.»

Yunus, İbn İshak'tan rivayet etti ki, Urve b. Zübeyr şöyle demiştir: Necaşi, Müslüman heyetin sözcüsü olarak Osman b. Affan ile konuşmuştu. Meşhur kavle göre Cafer b. Ebu Talib, tercümanlık yapıyordu.

Ziyad el-Bekkaî Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Necaşi vefat ettiğinde, onun mezarının üzerinde sürekli bir nur bulunduğu anlatılırdı.

Ziyad, Muhammed b. İshak'tan şöyle rivayet eder: Cafer b. Muhammed, babasının şöyle dediğini anlatır: Habeşliler toplanarak Necaşi'ye: «Sen bizim dinimizden ayrıldın!» dediler ve ona isyan ettiler. O da Cafer b. Ebu Talib ile arkadaşlarına haber gönderdi. Onlar için bir gemi hazırladı ve onlara:

– Gemiye binin ve olduğunuz gibi kalın. Eğer ben yenilgiye uğrarsam, yolunuza devam edin ve dilediğiniz yere gidin. Eğer galib gelirsem yerinizde kalın, dedi.

Sözlerini bitirdikten sonra elini bir kağıda uzatıp şöyle yazdı: "Şahadet ederim ki İsa Allah'ın kulu, elçisi, ruhu ve Meryem'e bıraktığı kelimesidir." Yazdığı bu yazıyı abasının sağ omuzu içine yerleştirdi. Sonra Habeşlilerin sıra halindeki askerlerinin karşısına çıkıp şöyle hitap etti:

– Ey Habeş topluluğu! İnsanlar arasında üzerinizde en çok hakkı bulunan ben değil miyim?

Onlar:

– Evet, dediler.

– Aranızda benim yaşantım nasıldır?

– Çok iyidir.

– Size ne oldu öyleyse?

– Sen dinimizden ayrıldın ve İsa'nın, Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu iddia ettin.

– Ya siz İsa hakkında ne diyorsunuz?

– Onun, Allah'ın oğlu olduğunu söylüyoruz.

Bunun üzerine Necaşi, elini sağ omuzunun üzerine koydu. Böyle yapmakla da omuzu altındaki yazıyı kastederek Meryem oğlu İsa'nın, Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet etti. Bundan fazla birşey yapmadı. Karşısındaki askerler de onun bu konuşmasını memnuniyetle karşılayıp geri döndüler. Bu haber, Hz. Peygamber'e ulaştı. Necaşi vefat edince Rasûlullah gıyaben cenaze namazını kıldı ve onun için mağfi-ret dileğinde bulundu.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Hüreyre'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Necaşi'nin öldüğü gün, onun ölüm haberini vermiş ve sahabelerle birlikte namazgaha gitmiş, onları saf düzene koyarak dört tekbirle cenaze namazını kıldırılmıştır.

Buharî'nin, Cabir'den rivayet ettiğine göre Necaşi, vefat ettiği zaman Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bugün salih bir adam vefat etti. Kalkın, kardeşiniz Ashame üzerine cenaze namazı kılın.»

Bazı rivayetlerde Ashame yerine Mashame denmiştir. Asıl adı Ashame b. Bahir'dir. O; salih, akıllı, zeki, adil, bilgili bir kuldu. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.

Yunus, İbn İshak'tan rivayet etti ki, Necaşi'nin adı Mashame'dir. Beyhakî'nin tashih ettiği bir nüshada adı Asham olarak geçmektedir. Asham, Arapça'da bağış anlamına gelir. Beyhakî, Necaşi kelimesinin hükümdar ünvanı anlamına geldiğini ifade etmiştir. Tıpkı Kisra ve Herakliyus gibi.

Ben de derim ki: Evet, böyledir. Belki de o, bununla Kayseri kasdetmiştir. Çünkü Kayser kelimesi, Rum beldelerinden Şam ile Cezire'ye hükmeden her hükümdarların ünvanıdır. Kisra, Fars ülkesine hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Firavun, bütün Mısır'a hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Mukavkis, İskenderiye'ye hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Tübbâ, Yemen ve Şahr ülkelerine hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Necâşi, Habeşistan'a hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Batleymus, Yunanistan'a hükmeden hükümdarların ünvanıdır. Bazıları da bunun Hindistan'a hükmeden hükümdarların ünvanı olduğunu söylemişlerdir. Türkistan'a hükmeden hükümdarların ünvanı ise Hakan'dır.

Bazı âlimler dediler ki: Rasûlullah (s.a.v.), Necâşi'nin gıyabında cenaze namazını kıldı. Çünkü Necâşi, imanını kavminden gizliyordu. Vefat ettiği gün, memleketinde onun üzerine cenaze namazını kılan olmamıştı. Bu yüzden Rasûlullah, onun cenaze namazını gıyabında kıldı.

Dediler ki: Gaib olan kimsenin üzerine beldesinde cenaze namazı kılınmış ise, başka bir beldede onun için cenaze namazını kılmak meşru olmaz. Bu sebeptendir ki Peygamber (s.a.v.), vefat ettiğinde Medine dışında ne Mekkeliler, ne de başkaları, onun için cenaze namazını kılmamışlardır. Ebu Bekir, Ömer, Osman ve diğer sahabeler için de böyle olmuştur. Bunların üzerine cenaze namazı kılındığı şehirden, başka bir şehirde cenaze namazı kılınmamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Ben derim ki: Ebu Hüreyre (r.a.)'nin, Necâşi için namaz kılındığına şahadet etmesi, onun Hayber fethi senesinde vefat ettiğine delil teşkil etmektedir. O sene Habeşistan'a hicret eden Müslümanların geri kalan kısmı, Cafer b. Ebu Talib'le birlikte Hayber'in fetih gününde Medine'ye gelmişlerdi. Bu sebeple Peygamber (s.a.v.)'in de: «Vallahi Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer b. Ebu Talib'in gelişine mi, bunlardan hangisine sevineceğimi bilemiyorum.» dediği rivayet edilir.

Bu Muhacirler, Necâşi'nin yanından hediyelerle Hz. Peygamber'in yanına gelmişlerdi. Beraberlerinde de Yemenli gemi yolcuları olan Ebu Musa el-Eş'arî ve kavmi olan Eş'ariler de gelmişlerdi. Necâşi, kendisi yerine Rasûlullah'a hizmet etmesi için yeğeni Zümahter ya da Zümihmer adındaki adamı göndermişti. Ayrıca Cafer, bir miktar hediyeler de getirmişti. Süheylî der ki: Necâşi, hicretin dokuzuncu senesinin receb ayında vefat etmiştir. Bu hususta ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Beyhakf, Ebu Ümame'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Necâşi'nin gönderdiği heyet, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah kalkıp onlara bizzat hizmet etti. Ashabı: "Senin yerine onlara biz hizmet edelim ya Rasûlallah" dedilerse de o: «Onlar benim ashabıma ikram ettiler. Ben de onlara misli ile karşılık vermek istiyoy-

rum.» demişti.

Beyhakî'nin rivayetine göre Amr b. As, elçi olarak gittiği Habeşistan'dan Mekke'ye geri dönünce evinde oturdu ve Kureyşli müşriklerin yanına gitmedi. Onlar da: "Buna ne olmuş ki dışarı çıkmıyor?" diye sorunca Amr, şu cevabı verdi: "Necaşi, adamınızın (Muhammed'in) peygamber olduğuna inanıyor."

HZ. ÖMER'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

İbn İshak dedi ki: Amr b. As ile Abdullah b. Ebi Rebia, Rasûlullah'ın Muhacir ashabı için Necâşi'den istediklerini elde edemeyince Mekke'ye döndüler. Necâşi, onları hoşlarına gitmeyen bir muamele ile geri çevirmişti. Öte yandan, güçlü, kuvvetli, dönüp arkasına bile bakmayan Hattab oğlu Ömer de Müslüman olmuş, Müslümanlık, o ve Hamza vasıtasıyla güçlenmiş, bu durum Kureyşlileri çok öfkelenlendirmişti.

Abdullah b. Mes'ud şöyle diyordu: Ömer Müslüman oluncaya kadar biz, Ka'be'nin yanında namaz kılamıyorduk. Ömer, Müslüman olunca Kureyşlilerle vuruştı. Nihayet Ka'be'nin yanında namaz kıldı. Biz de onunla beraber namaz kıldık.

Ben de derim ki: İbn Mesud'un şöyle dediği Sahih-i Buharî'de sabittir:

"Hattab oğlu Ömer Müslüman olduktan sonra, biz hep güçlü olduk."

Ziyad el-Bekkâf, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder:

"Ömer'in İslâm'a girişi, bir fetih oldu. Hicret edişi, bir zafer oldu. Emirliğe geçişi, bir rahmet oldu. Ömer, Müslüman oluncaya kadar biz Ka'be'nin yanında namaz kılamazdık. O Müslüman olunca Kureyşlilerle vuruştı. Nihayet Ka'be'nin yanında namaz kıldı. Biz de onunla beraber kıldık."

İbn İshak dedi ki: Hz. Ömer'in Müslüman oluşu, bazı sahabelerin Habeşistan'a hicret etmelerinden sonra olmuştur. Abdurrahman b. Harris b. Abdullah b. Ayyaş b. Ebi Rebia, Ümmü Abdullah binti Ebi Hasme'nin şöyle dediğini rivayet eder:

– Vallahi bizler, Habeşistan'a hicret etmek üzere yola çıkacak iken, Amir, bazı ihtiyaçlarımızı temin etmek için evden dışarı çıkmıştı. O esnada Ömer geldi. Yanımızda durdu. Henüz müşrik idi. Ondan çok eza ve cefalar görmüştük. Yola çıkmak üzere olduğumuzu görünce dedi ki:

– Ey Ümmü Abdillâh, yola mı çıkıyorsunuz?!

– Evet, vallahi, Allah'ın topraklarından olan şu topraktan çıkacağız. Çünkü bize eziyet ettiniz. Bizi kahrettiniz. Allah, bize bir kurtuluş yolu yaratıncaya kadar buralara dönmeyeceğiz. Bunun üzerine Ömer:

– Allah sizinle beraber olsun, dedi.

Ömer'de daha önce görmediğim bir yumuşama müşahade ettim. Böyle konuştuktan sonra yanımdan ayrılıp gitti. Hicretimizin onu üzdüğünü anladım. Amir de ihtiyaçlarımızı temin ederek dönmüştü. Ona şöyle dedim:

– Ey Eba Abdullah! Az önce Ömer'i görmeliydin. Yumuşamış ve bizim için üzölmüştü!

– Onun İslâm'a gireceğini mi umdun?

– Evet.

– Hattab'ın eşiği Müslüman olsa da, gördüğün Ömer Müslüman olmaz! Kocam, onun İslâm'a karşı kaba, katı ve acımasız olduğunu gördüğün için İslâm'a girmesinden ümidini kesmişti.

Ben derim ki: Bu rivayet, Hz. Ömer'in kırkncı Müslüman olduğunu söyleyenlerin görüşlerini çürütmektedir. Çünkü Habeşistan'a hicret eden Müslümanların sayısı, seksenden fazla idi. Ancak Muhacirlerin Habeşistan'a hicret etmelerinden sonra Mekke'de kalan Müslümanların sayısını kırka tamamlayan kişinin Ömer olduğunu söyleyebiliriz. İbn İshak'ın, Hz. Ömer'in İslâm'a girişine dair anlattıkları da bunu teyid etmektedir. Bana ulaşan habere göre Hz. Ömer'in kız kardeşi Fatıma binti Hattab, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl ile evliydi. Fatıma Müslüman olmuştu. Kocasını Said b. Zeyd de Müslüman olmuştu. Bunlar, Müslümanlıklarını Ömer'den gizliyorlardı.

Nuaym b. Abdullah en-Nahham, Adıyy oğullarındandı. O da Müslüman olmuş, ama Müslümanlığını kavminden gizlemişti. Habbab b. Eret, Fatıma'nın yanına gelip ona Kur'ân okuturdu. Bir gün Ömer kılıcını kuşanarak Rasûlullah'ı ve sahabelerinden bir kaç kişiyi öldürmek maksadıyla yola çıkmıştı. Kendisine, Rasûlullah ile ashabının kadın, erkek kırk kişi kadar Safa yanındaki bir evde toplanmış oldukları söylenmişti. O da, bunları öldürmek niyetiyle o tarafa yönelmişti. Rasûlullah'ın yanında amcası Hamza, Ebu Kuhafe oğlu Ebu Bekir b. Sıddık, Ebu Talib oğlu Ali ve Habeşistan'a hicret etmeyip Mekke'de ikâmete devam eden bir kaç Müslüman bulunuyordu. Yolda iken Ömer'e, Nuaym b. Abdullah rastladı ve şöyle sordu:

– Nereye gidiyorsun ey Ömer?

– Şu dinden çıkıp Kureyslilerin düzenini bozan, akıllarını yenen, dinlerini kötüleyen, tanrılarına küfreden Muhammed'e gidiyorum. Onu öldüreceğim!

– Vallahi, nefsin seni aldatmış ey Ömer! Sen, Muhammed'i öldürürsün de Abdumenaş oğulları seni yeryüzünde rahatça dolaşır halde bırakırlar mı sanıyorsun? Önce kendi ailene git de onların durumunu düzene sok!

– Ailemden kim Müslüman olmuş ki?

– Enişten ve amcan oğlu Said b. Zeyd ile kızkardeşin Fatıma!

Allah'a andolsun ki bunların ikisi de Müslüman olup Muhammed'in dinine tâbi olmuşlardır. Sen, önce onlara git!

Ömer, dönüp kız kardeşi Fatıma'nın evine gitti. Fatıma'nın yanında Habbab b. Eret de bulunuyordu. Habbab'ın elinde Tâ-Hâ sûresinin yazılı olduğu bir sahife vardı. Bu sahifeyi, Fatıma'ya okutuyordu.

Ömer'in sesini duyduklarında Habbab, evin bir bölmesine veya saklanılacak bir yerine gizlendi. Fatıma binti Hattab da Kur'ân sahifesini alıp elbisesi içine sakladı. Ama Ömer kapıya yaklaştığında, Habbab'ın Kur'ân okuyuşunu duymuştu. İçeriye girince sordu:

– Duyduğum o ses, neyin nesiydi?

– Birşey duymuş değilsin.

– Hayır, vallahi ikinizin de Muhammed'in dinine tâbi olduğunuzu haber aldım!

Böyle dedikten sonra eniştesi Said b. Zeyd'in yakasına sarıldı. Kız kardeşi Fatıma binti Hattab, onu kocasının üzerinden itmek için araya girince Ömer onu tokatladı ve yüzünü yaraladı. Böyle yapması üzerine kız kardeşi ile eniştesi ona şöyle dediler:

– Evet, Müslüman olduk. Allah'a ve rasûlüne iman ettik. Elinden ne gelirse yap!

Ömer, kız kardeşinin yüzündeki kanları görünce yaptığına pişman oldu ve geriledi. Sonra Fatıma'ya şöyle dedi:

– Az önce okumakta olduğunuz şu sahifeyi ver de Muhammed'e neler geldiğine bir bakayım.

Ömer, okur yazar bir kimse idi. Böyle deyince kardeşi Fatıma da şöyle dedi:

– O sahifeye bir zarar vermenden korkarız.

– Korkma. Tanrıya yemin olsun ki, okuduktan sonra onu size geri vereceğim.

Bu söz üzerine Fatıma, onun İslâm'a gireceğini ümid etti ve şöyle dedi:

– Ey kardeşim, sen müşrik olduğun için temiz değilsin. Oysa Kur'ân'a ancak temiz olan kimseler el sürebilirler.

Fatıma'nın böyle demesi üzerine Ömer, kalkıp boy abdesti aldı. Fatıma da içinde Tâ-Hâ sûresinin yazılı olduğu sahifeyi ona verdi. Ömer, Tâ-Hâ sûresinin baş kısmındaki ayetleri okuyunca:

– Bu ne güzel ve ne kıymetli bir sözdür, dedi. Onun böyle deyişini duyan Habbab b. Eret, gizlendiği yerden dışarı çıkıp Ömer'e şöyle dedi:

– Vallahi ey Ömer, ümid ederim ki Cenâb-ı Allah, peygamberinin senin hakkındaki duasını kabul buyurmuştur. Çünkü dün, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini duymuştum:

«Allah'ım, İslâmiyet'i Ebu'l-Hakem b. Hişam (Ebu Cehil) veya Hattab oğlu Ömer ile güçlendir!» Allah Allah ey Ömer!

Habbab'ın bu konuşması üzerine Ömer!

– Ey Habbab, beni Muhammed'e götür. Yanına varıp Müslüman olayım, dedi.

Habbab:

– O, şu anda Safa tepesinin yanındaki bir evde bir kaç ashabı ile beraber bulunmaktadır, dedi.

Ömer, kılıcını kuşandı. Sonra Rasûlullah ile ashabının bulunduğu eve yöneldi. Oraya varınca kapıyı çaldı. Sesini duyduklarında ashaptan biri, ayağa kalktı ve kapının deliğinden bakınca Ömer'in kılıcını kuşanmış vaziyette beklediğini gördü. Hemen Rasûlullah'ın yanına döndü. Korku içindeydi. "Ya Rasûlallah, gelen Hattab oğlu Ömer'dir. Kılıcını kuşanmış vaziyettedir." dedi.

Hamza:

– İçeriye girmesine izin ver. Eğer iyi niyetle gelmişse, ona ikram ederiz. Eğer kötü niyetle gelmişse, onu kılıcıyla vururuz, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) da:

– İçeriye girmesine izin verin, dedi.

Adam, Ömer'in içeriye girmesine izin verdi. Rasûlullah (s.a.v.) da ayağa kalkıp hücrede onunla karşılaştı. Yakasından şiddetli bir şekilde tutarak:

– Ey Hattab oğlu! Seni buraya getiren sebep nedir? Allah'a yemin ederim ki sen, üzerinde bulunduğun bu müşrikliğe, Allah sana bir bela indirinceye kadar vazgeçmeyeceksin, sanıyorum, dedi.

Ömer:

– Ya Rasûlallah! Allah'a, Rasûlüne ve Allah katından gelen hükümlere iman etmek için sana geldim, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), yüksek sesle tekbir getirdi. Evde bulunanlar da Ömer'in Müslüman olduğunu, bu tekbirden anladılar. Rasûlullah'ın ashabı da artık saklandıkları o evden çıkıp gittiler. Ashab, Ömer ile Hamza'nın Müslüman olmaları ile güçlenmiş ve bu iki güçlü şahsiyetin Rasûlullah'ı koruyabileceğini, düşmanlarından da intikam alabileceğini anlamıştı.

İbn İshak dedi ki: Hz. Ömer, İslâm'a girişi hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Ben, İslâm'dan uzaklaşan bir kimse idim. Cahiliye devrinde içkiyi sever ve içerdim. Hazvire çarşısında bir toplantı yerimiz vardı. Orada Kureyşli erkekler bir araya gelirdik. Bir gece arkadaşlarımla yanına gitmek üzere evden çıktım. Toplantı yerimize vardığımda, orada kimseyi bulamadım. Falan içkiciye gideyim de onun yanında belki biraz içki bulup içerim, dedim. Çıkıp onun yanına gittiğimde onu da yerinde bulamadım. Ka'be'ye gitsemde yedi ya da yetmiş kez tavaf etsem, dedim. Mescid-i Haram'a gittim. Baktım ki Rasûlullah (s.a.v.), orada namaz kı-

lyor. O, namaz kılarken Kudüs'e yönelirdi. Ka'be'yi kendisiyle Kudüs istikameti arasına alırdı. Hacer-i esved ile Rüknu Yemani arasında namaz kılardı. Onu gördüğümde: "Vallahi, bu gece Muhammed'i dinleyecek ve onun söylediklerine kulak vereceğim, ama onu dinlemek için kendisine yaklaşırsam belki onu korkutabilirim." dedim. Bu sebeble Hatim tarafından Ka'be'ye yaklaştım. Ka'be örtüsünün altına girerek yavaş yavaş ilerledim. Rasûlullah da ayakta namaz kılıyor, Kur'ân okuyordu. Tam karşısına geldim. Benimle onun arasında sadece Ka'be'nin örtüsü vardı. Okuduğu Kur'ân'ı duyunca, ona karşı kalbim yumuşadı. Ağlamaya başladım. İslâmiyet, kalbime girmişti. Rasûlullah namazını tamamlayıncaya kadar yerimden ayrılmadım. Namazını tamamladıktan sonra yerinden ayrılp gitti. İbn Ebi Hüsey'nin evine yöneldi. Meskeni, Muaviye'nin mülkiyetinde bulunan alaca boyalı ev idi. Kendisini takibe başladım. Abbas'ın evi ile İbn Ezher'in evi arasındaki sokağa girince kendisine kavuştum. Sesimi duyunca, beni tanıdı. Kendisine, eziyet vermek maksadıyla takip ettiğimi zannetti. Beni azarlayıp kınadı. Sonra:

– Ey Hattab'ın oğlu, bu saatte seni buraya getiren sebep ne? diye sordu.

– Allah'a, Rasûlüne ve Allah katından gelen şeylere iman etmek için geldim, dedim.

Rasûlullah (s.a.v.), Allah'a hamd ettikten sonra: "Ey Ömer, Allah seni doğru yola iletti." dedi. Göğsüme elini sürdü ve İslâm'da sebat etmem için dua etti. Ben de oradan ayrıldım. Kendisi de evine girdi.

İbn İshak dedi ki: Bu iki rivayette anlatılanlardan, hangisinin doğru olduğunu Allah bilir.

Ben derim ki: Ömer'in İslâm'a nasıl girdiği, bu konuda nakledilen hadislerle eserleri, onun hakkında müstakil olarak yazmış olduğum siret kitabında uzun uzadıya anlatmışımdır. Hamd ve minnet, Allah'adır.

İbn İshak, Nafi' vasıtasıyla İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: Ömer b. Hattab, Müslüman olduğu zaman:

– Kureyşliler içinde en çok dedikoducu ve söz gezdiren kimdir? diye sordu. Ona:

– Cemil b. Ma'mer el-Cümahî'dir, dediler.

Bunun üzerine Ömer, Cemil'i bulmaya gitti. O sırada ben, gördüğü her şeyi anlayan ve aklında tutabilecek yaşta olan bir delikanlı idim. Ömer'i takibe başladım. Nihayet Cemil'i bulup:

– Cemil, biliyor musun? Ben Müslüman oldum ve Muhammed (s.a.v.)'in dinine girdim, dedi.

Allah'a yemin ederim ki Ömer daha sözünü tamamlamamıştı ki, Cemil yerinden fırlayıp eteğini yerde sürüyerek mescide doğru ilerledi. Ömer de ondan ayrılmayıp ardından gittiği için ben de onları arkadan

izledim. Cemil, Mescid-i Haram'ın kapısına varır varmaz, olanca sesi ile bağırarak:

– Ey Kureyşliler! Beni dinleyin. Hattab oğlu Ömer dinden çıkmıştır, dedi.

O sırada Kureyşlilerin tamamı, Ka'be'nin çevresinde grup grup oturmuşlardı. Cemil'in arkasında duran Ömer:

– Yalan söylüyor. Ben, sapıtmamışım. Ben, Müslüman olup Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet getirmişimdir, dedi.

Bunun üzerine hepsi birden kalkıp Ömer'e hücum ettiler. Ömer de onlarla, güneş tepelerine yükselinceye kadar dövüştükten sonra yorulup yere oturdu. Bu defa başına toplandılar. O da, onlara:

– Ne yaparsanız yapın. Allah'a yemin ederim ki, eğer biz Müslümanlar, 300 kişi olsaydık bu şehri, ya biz size terk ederdik, ya da siz bize terkederdiniz, dedi.

Bu sırada Kureyşlilerden, üstünde çizgili bir kaftan ile nakışlı bir gömlek bulunan yaşlı bir adam çıkıp geldi. Adam yanlarına varınca, başlarında durup:

– Ne yapıyorsunuz? diye sordu. Ona:

– Ömer sapıtmıştır, dediler. Adam:

– Bırakın, adam kendine bir yol seçmiştir. Ne istiyorsunuz ondan? Adiyy oğullarının kendi adamlarına sahip çıkmayacaklarını mı sanıyorsunuz? Vazgeçin adamdan, dedi.

Adam, bunu der demez, Allah'a yemin ederim ki, elbisesinden soyunan bir kimse gibi hepsi Ömer'in başından dağılıverdiler.

Medine'ye hicret ettikten sonra babama sordum:

– Babacığım, Mekke'de iken Müslüman olduğun günde seninle sa-
vaşmakta olan o kavmi başından kovup azarlayan adam kimdi?

– Oğulcuğum, o, As b.Vail es-Sehmî idi.

Bu, sağlam ve güzel bir senettir. Hz. Ömer'in sonraları İslâm'a girdiğine delâlet etmektedir. Çünkü İbn Ömer, Uhud savaşında ondört yaşında iken cepheye katılmak için Rasûlullah'a arz edildi. Uhud savaşı ise, hicretin üçüncü senesinde yapılmıştır. İbn Ömer, babasının İslâm'a girişi zamanında reşid bir çocuktü. Şu halde babasının İslâm'a girişi, hicretten dört yıl kadar önce yani bisetin dokuzuncu senesinde vuku bulmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Beyhakî, el-Hakim tarikiyle İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'de iken, biset haberini duyan Hristiyanlardan yirmi veya buna yakın sayıda kişiden oluşan bir heyet yanına geldi. Bunlar, Habeşistan'dan gelmişlerdi. Onu, meclisinde buldular, kendisiyle konuştular, bazı sorular yönelttiler. O esnada Kureyşliler de

Ka'be'nin çevresinde grup grup oturmaktaydılar. Rasûlullah, onları Aziz ve Celil olan Allah'a imana davet etti, onlara Kur'ân okudu. Kur'ân'ı dinlediklerinde gözlerinden yaşlar boşandı. Sonra davetine ica-bet ederek iman ettiler, peygamberliğini doğruladılar, hakkında kendi kitaplarında anlatılan şeylerin gerçek olduğunu anladılar. Bu heyet, Rasûlullah'ın yanından kalktıktan sonra bir kaç Kureyşli ile birlikte Ebu Cehil, onların yoluna çıkıp kendilerine şöyle dedi:

– Allah sizi öldürsün, ey kabile! Arkanızdaki milletiniz ve dindaşla-rınız, kendileri için birşeyler elde etmeniz ve bu adamın haberini götür-meniz maksadıyla sizi buraya gönderdi, ama siz bu adamın yanına otu-rur oturmaz dininizden ayrılp size söylediği şeyleri tasdik ettiniz. Siz-den daha ahmak bir kabile görmedik!

Onlar da Ebu Cehil ve arkadaşlarına şu karşılığı verdiler:

– Size cahilane bir şekilde cevap vermeyeceğiz. Size selam olsun. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız size olsun. Biz, kendimiz için hayrı aramakta kusur etmeyeceğiz.

Denilir ki bu Hristiyan heyet, Necran'dan gelmişti. Bu heyetin ne-reden geldiği hususunu, Allah daha iyi bilir. Yine anlatıldığına göre şu ayetler, onlar hakkında nazil olmuştur:

«Kendilerine daha önceden kitap verdiklerimiz buna da inanırlar. Kur'ân onlara okunduğu zaman: «Ona inandık, doğrusu o Rabbimizden gelen gerçektir; biz şüphesiz daha önceden Müslüman olmuş kimsele-riz; derler. İşte onlara, sabırlarından dolayı, ecirleri iki defa verilir; on-lar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da sarfe-derler. Onlar, boş söz işittikleri vakit ondan yüz çevirirler. «Bizim işledi-ğimiz bize, sizin işlediğiniz sizedir. Size selam olsun. Cahillerle ilgilen-meyiz.» derler.» (el-Kasas, 52-55.)

FASIL

Beyhakî, "Delail" adlı eserde, Peygamber (s.a.v.)'in Necaşi'ye gön-derdiği mektup hakkında şöyle der: Hakim, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Necaşi'ye gönderdiği mektubunda şöyle yazmıştı:

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu, Rasûlullah Mu-hammed'den, Habeş büyüğü Necaşi Ashame'ye gönderilen bir mektup-tur. Hidayete uyup Allah'a ve Rasûlüne iman eden, Allah'tan başka ilah bulunmadığına, ortaksız olduğuna, eş ve çocuk edinmediğine, Muham-med'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet eden kimseye selam ol-sun. Seni, Allah'ın daveti ile davet ediyorum ki ben, O'nun elçisiyim. Müslüman ol, selamete gir. «De ki: Ey kitap ehli! Bizim ve sizin aranızda eşit olan bir kelimeye gelin: Yalnız Allah'a tapalım. O'na hiç birşeyi

ortak koşmayalım. Birbirimizi Allah'tan başka tanrılar edinmeyelim. Eğer yüz çevirirlerse; «Bizim Müslüman olduğumuza şahid olun» deyin.» (Âl-i İmrân, 64.)

Eğer bu davete icabet etmezsen, kavminden olan Hristiyanların ve bali senin üzerinedir!»

Beyhakî, bunu bu şekilde, Habeşistan hicreti kıssasından sonra anlatmıştır. Bu hadisenin burada anlatılması hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kuvvetli görüşe göre bu mektup, Cafer b. Ebu Talib ve arkadaşlarına iyi davranmış olan Müslüman Necaşi'den sonra gelen başka bir Necaşi'ye yazılmıştır. Peygamber (s.a.v.) bu mektubu, Mekke fethinden önce bazı ülkelerin hükümdarlarını imana davet için kendilerine mektup gönderirken yazmıştır. Nitekim bu arada Bizans İmparatoru Heraklyus'a, Farsların kirasına, Mısır hükümdarına ve Necaşiye mektup yazmıştır.

Zührî dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'in mektuplarının hepsi, aynı nüshaydı. Hepsinde Âl-i İmrân sûresinin altmış dördüncü ayeti vardı ki, bu ayetin Medenî olduğu hususunda ihtilaf yoktur. Âl-i İmrân sûresinin başından seksen üçüncü ayetine kadar olan kısım, Necran heyeti hakkında nazil olmuştur. Nitekim bu hususu tefsirimizde de beyan etmişizdir. Hamd ve minnet Allah'adır.

Bu mektup, Cafer b. Ebu Talib ve arkadaşlarına iyi davranan birinci Necaşi'ye değil de, ondan sonraki Necaşi'ye yazılmıştır.

Bütün bu anlattıklarımızdan en uygunu şudur ki; Beyhakî, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Talib oğlu Cafer ve arkadaşları hakkında Necaşi'ye, Amr b. Ümeyye ed-Demrî vasıtasıyla bir mektup göndermişti. Mektupta şunlar yazılıydı:

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Rasûlullah Muhammed'den, Habeş hükümdarı Necaşi Ashame'ye, Selam sana. Yegane mülk ve melekût sahibi, noksanı gerektiren her şeyden münezzeh, güvenlik veren ve herşeye nıgehban olan Allah'a hamd ettikten ve İsa'nın Allah tarafından temiz, kirden ari, iffetli ve bakire bir kız olan Meryem'e ilka edilen bir ruh ve kelime olduğuna, Cenâb-ı Allah'ın, Hz. Adem peygamberi nasıl kendi kudret eliyle yaratıp ona ruh üflemiş ise, İsa'ya da böylece ruh üflediğine şahadet getirdikten sonra, seni yalnız Allah'a ibadet etmeye ve O'na ortak koşmamaya, Allah'a itaat yolunda hizmet ile bana uyup, bana gönderilen şeye iman etmeye davet ediyorum. Zira ben, Allah'ın elçisiyim. Ayrıca amcam oğlu Cafer'i, beraberinde Müslümanlardan bir kaç kişi ile sana gönderdim. Oraya vardıkları zaman onları barındır. Kibir ve hükümdarlık azameti seni tutmasın. Zira ben, seni ve senin askerlerini Allah'a davet ediyorum. İşte ben, size tebliğ ettim ve gereken öğüdü verdim. Siz de öğüdü kabul edin. Selam, hidayete tâbi

olanların üzerine olsun."

Necaşi de Peygamber (s.a.v.)'e şöyle bir mektup gönderdi:

"Rahman ve Rahmin olan Allah'ın adıyla. Allah'ın Rasûlü olan Muhammed'e, Necaşi Asham b. Ebcer tarafından gönderilmiştir. Ey Allah'ın peygamberi! Allah'ın büyük selamı ve O'nun rahmeti ile bereketleri üzerine olsun. Beni, İslâmiyet'e kavuşturan Allah'tan başka bir ilah yoktur. Ya Rasûlallah! İsa hakkında söylediklerini içeren mektubun bana ulaştı. Yerin ve göklerin Rabbi olan Allah'a yemin ederim ki; İsa, söylediklerinden fazla birşey değildir. Bize niçin mektup gönderdiğinin gayesini kavradık ve amcan oğlu ile arkadaşlarını kabul edip barındırdık. Senin, gerçekten Allah'ın elçisi olduğuna şahadet eder ve seni tasdik ederim. Amcan oğluna bey'at edip eli üzerine Müslüman oldum. Ey Allah'ın peygamberi! Eriha b. Esham b. Abcer'i kendi adıma sana gönderdim. Zira ben, kendimden başka herhangi bir kimse üzerinde yetki sahibi değilim. Şayet istersen, kendim de gelirim. Zira dediklerinin gerçek olduğuna şahadet ederim."

FASIL

Bu fasıl, Kureyş kabilesinin, Rasûlullah (s.a.v.)'a yardım ettikleri için Haşimoğullarıyla, Abdülmuttalib oğullarına muhalefet etmesinden ve onları Şi'bi Ebi Talib'de uzun süre muhasara altında tutmalarından, bu hususta zalim ve facir bir belge yazmalarından bahseder. Yine bu fasılda, anılan belgede zuhur eden ve Rasûlullah'ın gerçek elçi olduğuna delâlet eden peygamberlik mucizelerinin zuhurundan da bahsedilmektedir.

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Müşrikler, Müslümanlara karşı olanca güçleriyle eziyet vermeye başladılar. Öyle ki, Müslümanlarda takat kalmadı. Üzerlerindeki bela şiddetlendi. Kureyşliler de Rasûlullah (s.a.v.)'ı açıkça öldürmek için planlar hazırlamaya ve ona karşı komplo kurmak için toplanmaya başladılar. Ebu Talib, Kureyşlilerin bu plan ve komplolarını görünce Abdülmuttalib oğullarını topladı. Rasûlullah (s.a.v.)'ı kendi mahallelerine alıp onu öldürmek isteyenlere karşı korumalarını emretti. Bunun üzerine abdulmuttalib oğullarının Müslümanlarıyla kafirleri toplandılar. Kimi bu işi iman ve inançlarından, kimi de akrabalık gayretinden ötürü yapıyordu. Kureyşliler, Abdülmuttalib oğullarının Rasûlullah (s.a.v.)'ı koruduklarını ve bu iş için de ittifak ettiklerini anlayınca, kendileri de müşriklerini topladılar. Artık Abdülmuttalib oğullarıyla bir arada oturmamak, onlarla alış veriş etmemek, evlerine gitmemek, hülâsa onlara karşı boykot uygulamak ve bu boykotlarını da, kendisini öldürmelerine veya kendilerine teslim etmelerine kadar sürdürme hususunda karar aldılar. Bu

kararlarını, bir belge haline getirip imzaladılar. Buna göre Haşimoğullarından gelebilecek barış teklifini asla kabul etmeyecekler, öldürmek üzere Muhammed'i kendilerine teslim etmedikçe, onlara karşı acımasız olacaklardı.

Haşimoğulları, mahallelerinde üç yıl süreyle boykot altında kaldılar. Bela ve musibetleri şiddetlendi. Takatları kalmadı. Pazara gidemez oldular. Mekke'ye satış için getirilen gıda maddeleri kendilerine ulaşmadan önce müşrikler, onları hemen gidip satın alıyorlardı. Böyle yapmakla Rasûlullah (s.a.v.)'ın kanını akıtma amacına ulaşmak istiyorlardı.

Ebu Talib, insanların uyumak üzere yataklarına girecekleri esnada Rasûlullah (s.a.v.)'a da yatağına uzanmasını emrederdi. Böylece, ona karşı kötülük yapmak veya suikastte bulunmak isteyen kimselerin, Rasûlullah'ın kendi yatağına uzanmış olduğunu görsünler isterdi. Ama insanlar uykuya daldıktan sonra Ebu Talib, kendi oğullarından, kardeşlerinden veya amcası oğullarından birine emir verir, onlar da gider, Rasûlullah'ın yatağına uzanıp yatarlardı. Rasûlullah'a da gelip onların yatağına uzanıp yatmasını emrederdi.

Boykot üç seneyi doldurunca Abdumenaş ve Kusayy oğullarından bazı adamlar ile Haşimî kadınların doğurduğu bazı Kureyşli kimseler, bu zulmü kınamaya başladılar. Akrabalık bağlarını kopardıklarını ve hakkı hafife aldıklarını gördüler. Bu hıyanet sözleşmesini bozmak için hemen o gece toplanıp karar aldılar. O esnada Cenâb-ı Allah, bir güve göndererek Ka'be'de asılı olan o hıyanet belgesinde yazılı çoğu maddeleri yok ettirmişti. Sadece belgede şirk, zulüm ve akrabalık bağlarını koparmaya dair hususlar kalmıştı. Belgede yazılı ne kadar Allah ismi varsa, güve onları yeyip yok etmişti. Aziz ve Celil olan Cenâb-ı Allah'ta müşriklerin belgesinin başına gelenleri Rasûlüne bildirmişti. Rasûlullah da bunu amcası Ebu Talib'e anlatınca Ebu Talib:

– Hayır, parlak yıldızlara andolsun ki Muhammed, bana yalan söylememiştir, dedi. Böyle dedikten sonra Abdülmuttalib oğullarından olan akrabalarıyla birlikte Mescid-i Haram'a gitti. Mescid-i Haram, Kureyşli müşriklerle dolu idi. Ebu Talib ve adamlarının kendi topluluklarına doğru gelmekte olduklarını görünce bunu yadırgadılar ve Ebu Talib ile adamlarının şiddetli sıkıntıdan ötürü boykot bölgesi dışına çıktıklarını, Rasûlullah'ı kendisine teslim etmek üzere geldiklerini sandılar. Yanlarına gelen Ebu Talib, söze başlayıp şöyle dedi:

– Bizimle sizin aranızda bazı hadiseler meydana geldi. Şimdi onları size anlatacak değilim. Siz üzerine sözleştiğiniz belgenizi getirin bakalım. Belki aramızda bir barış anlaşması yapılabilir.

Ebu Talib, belgeyi getirirmeden belgeye bakmalarından korktuğu için böyle konuşmuştu. Nihayet onlar kendilerinden emin olarak ve

Rasûlullah'ın kendilerine teslim edileceğinden şüpheleri olmaksızın belgeyi getirip ortaya koydular ve şöyle dediler:

– İşte şimdi kavminizin tamamını bir araya getirecek bir karara razı olmanızın zamanı geldi. Çünkü bizimle sizi, birbirimizden ayıran bir tek kişi (Muhammed) idi. Onu, kavminizin helak olması, aşiretinizin fesda düşmesi için sebep ve tehlike kılmıştınız.

Ebu Talib dedi ki:

– Biz, içinde adalet bulunan bir teklif ile size geldik. Çünkü kardeşimin oğlu Muhammed, yalan söylemeksizin bana şöyle bir haber verdi: Allah, elinizde bulunan bu belgeden uzaktır. Bununla alakası yoktur. Kendisine ait bu belgede bulunan adını yoketmiştir. Sadece hıyanet ve bizimle ilişkinizi kesmenize dair maddelerle, bize haksızlık yaparak baskı yapmanıza dair hususlar belgede kalmıştır. Eğer durum, kardeşim oğlu Muhammed'in bana anlattığı gibi ise artık ayılıp aklınızı başınıza alın. Allah'a yemin ederim ki, son ferdimiz ölünceye kadar biz Muhammed'i size teslim etmeyeceğiz. Ama Muhammed'in bana anlattığı şeyler asılsız ise, o zaman biz onu size teslim ederiz. İsterseniz öldürürsünüz, isterseniz hayatta bırakırsınız.

Kureyşli müşrikler:

– Ey Ebu Talib, söylediğin söze razı olduk, dediler.

Belgeyi açtılar. Durumun, doğru sözlü ve sözü doğrulanan Muhammed (s.a.v.)'in haber verdiği şekilde olduğunu gördüler. Kureyşliler, durumun, Ebu Talib'in anlattığı gibi olduğunu görünce şöyle dediler:

– Allah'a yemin ederiz ki bu, sizin adamınızın yaptığı bir sihirden başka birşey değildir.

Böyle dedikten sonra kafirliklerine, Rasûlullah (s.a.v.) ile kavmine karşı uyguladıkları boykot kararına şiddetli bir şekilde geri döndüler. O esnada Abdülmuttalib oğulları cemaati de onlara şöyle dedi:

– Ashında yalan ve sihirbazlığa, bizden başkaları daha layıktır. Siz bunu nasıl görüyorsunuz? Biz biliyoruz ki, bize karşı verdiğiniz boykot kararı, bizim yaptığımıza nisbetle sihirbazlık ve büyücülüğe daha yakındır. Eğer siz büyücülük üzerinde ittifak etmiş olmasaydınız, elinizde bulunduğu halde bu belgeniz bozulmazdı. İçinde yazılı olan Allah adları silinmez ve zulme dair maddeler de olduğu gibi yerinde kalmazdı. Sihirbaz olanlar, biz miyiz yoksa siz misiniz?

Abdumenaf oğulları ile Kusayy oğullarından bazı adamlarla Haşimî kadınlarının doğurduğu Kureyşli Ebu'l- Bahterî, Mut'im b. Adiy, Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire, Zem'a b. Esved, Hişam b. Amr da oesnada yukarda anılan cevabı verenler arasındaydı. Boykot belgesi ise, Hişam b. Amr'daydı. O, Amir b. Lüey oğullarından, onların şerefli ve itibarlı şahsiyetlerindendi. Bunlar dediler ki:

– Biz, bu boykot belgesinde yazılı bulunan maddelerden uzağız. Bu

maddelerle ilgimiz yoktur.

Lanetli Ebu Cehil de:

– Bu, geceleyin kararlaştırılmış bir iştir, dedi.

Ebu Talib, onların boykot belgesi hakkında bir şiir okudu. Şiiri ile o belgede yazılı bulunan zulüm maddeleri ile ilişkileri bulunmadığını ifade etti ve o belgedeki maddeleri bozan topluluğu da methetmeye başladı. Bu arada, Necaşi'yi de övdü.

Daha önce de, Musa b. Ukbe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Müslümanların Şi'bi Ebi Talib'de boykot altına alınmalarından sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın emir vermesi üzerine Habeşistan'a hicret edilmiş. Doğrusunu Allah bilir.

Ben de derim ki: Akla en uygun olan husus şudur ki; Ebu Talib, Kaside-i Lamiyesini, Müslümanların Şi'bi Ebi Talib'de boykot altına alınmalarından sonra söylemiştir. Onu burada söylemek daha münasip olur.

Beyhakî, Yunus kanalıyla Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), İslâm davetini devam ettirmeye, Haşim oğullarıyla Muttaliboğulları da onu himaye etmeye, ayrı dinden olmalarına rağmen onu Kureyşli müşriklere teslim etmeye devam ettiler. Akrabaları, dinlerinden ayrı olduğu halde onu Kureyşlilere teslim etme halinde küçük düşeceklerinden korktukları için teslim etmeye yanaşmamışlardı. Haşimoğullarıyla Muttaliboğulları onu koruyunca, Kureyşliler, Muhammed (s.a.v.)'e birşey yapamayacaklarını anladıklarından, kendileriyle Haşimoğulları arasındaki münasebetleri kesmeyi öngören bir belge düzenlemeye karar verdiler. Buna göre Kureyşli müşrikler, Haşimoğulları ve Abdülmuttalib oğullarıyla birbirlerine kız alıp vermeyecek, birbirleriyle alış veriş yapmayacaklardı. Bu maddeleri öngören bir belge yazıp Ka'be'ye astılar.

Bundan sonra Müslüman olan kimselere saldırdılar. Onları bağlayıp eziyet ve işkencelere tâbi tuttular. Müslümanların başındaki bela şiddetlendi. Fitne büyüdü. Büyük bir sarsıntı geçirmeye başladılar.

Sonra ravi, Müslümanların Şi'bi Ebi Talib'e girişleri, orada aşırı derecede mihnetlere maruz kalmaları gibi şeyleri de anlatarak bu serüveni bütün tafsilatıyla nakleder. Öyleki, Müslümanların çocuklarının ahlaktan dolayı feryatları, Şi'bi Ebi Talib'in gerilerinden dahi duyulabiliyordu. Nihayet Kureyş halkı, Müslümanların başına gelen musibeti hoş karşılamamış, o zalim belgelerinden nefret ettiklerini açıklamışlardı. Anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah, kendi rahmetinin tezahürü olarak bir güveyi, o belgeye musallat kılınmış, güve de belgede yazılı olan Allah kelimelerini hep kemirip yemiş, belge içinde sadece zulüm, iftira ve akrabalık bağlarını koparmayı öngören maddeler kalmıştı. Bunu yüce Allah, Rasûlune haber vermişti. O'da durumu amcası Ebu Talib'e iletmisti.

İbn Hişam, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kureyşliler, Rasûlullah'ın sahabelerinin güvenlik ve istikrar buldukları bir bölgeye (Habeşistan'a) gittiklerini, oraya yerleştiklerini, Necaşi'nin de kendisine sığınanları düşmanlarına karşı koruduğunu, Ömer'in İslâm'a girdiğini, onunla birlikte Hamza'nın Rasûlullah ve ashabının yanında yer aldıklarını, İslâmiyet'in kabileler arasında yayılmaya başladığını gördüklerinde, toplanıp bir araya geldiler. Haşimoğullarıyla Abdülmuttalib oğullarına karşı bir boykot uygulamaya, onlardan kız alıp vermemeye, onlarla alış veriş yapmamaya söz verdiler ve bu sözlerini yazıya aktararak bir belge düzenlediler. Kendilerini kesin bir şekilde bağlaması için bu belgeyi, Ka'be'nin tavanına astılar. Belgeyi yazan, Mansur b. İkrime b. Amir b. Haşim b. Abdumenaf b. Abdid-Dar b. Kusay idi. İbn Hişam'a göre yazanın Nadr b. Haris olduğunu söyleyenler de vardır. Rasûlullah (s.a.v.)'ın ona beddua etmesi üzerine bazı parmakları felç olmuştu.

Vakidî, belgeyi yazanın Talha b. Ebi Talha el-Abderî olduğunu söylemiştir.

Ben derim ki: İbn İshak'ın da dediği gibi meşhur görüşe göre belgeyi yazan, Mansur b. İkrime'dir ki, eli felç olan da odur. Artık elini kullanamaz hale gelmişti. Öyleki Kureyşliler, kendi aralarında:

– Mansur b. İkrime'ye bakın hele, diyorlardı.

Vakidî, boykot belgesinin, Ka'be'nin tavanına asılı olduğunu söylemiştir.

İbn İshak dedi ki: Kureyşlilerin plan ve boykot eylemleri karşısında Haşimoğullarıyla Abdülmuttaliboğulları, Ebu Talib'in yanında yer aldılar. Onunla birlikte Şi'bi Ebi Talib'e girip bir arada yaşamaya başladılar. Haşimoğullarından Ebu Leheb b. Abdül-Uzza b. Abdülmuttalib ise akrabaları arasından çıkıp Kureyşlilerin safında yer aldı, onlara destek oldu. Hüseyin b. Abdullah'ın bana anlattığına göre Ebu Leheb, kendi kavminden ayrılıp Kureyşlilerin safında yer aldığı zaman, Hind binti Utbe b. Rebia'yla karşılaşmış, ona şöyle demişti: Ey Utbe'nin kızı! Lat ve Uzza'ya yardım ettim. Onlardan ayrılanlardan ben de ayrıldım. İyi etmedim mi?

Hind:

– Evet, Allah sana hayırlar versin. Seni mükafatlandırırsın ey Ebu Leheb, demişti.

İbn İshak dedi ki: Bana nakledildiğine göre Ebu Leheb, o sıralarda bazan şöyle dermiş: Görmediğim ama ölüm sonrasında vuku bulacak bazı şeylerle Muhammed, beni tehdit ediyor. Bunların ölümden sonra vuku bulacağını iddia ediyor. Bundan sonra benim ellerime ne koyacak ki?

Böyle dedikten sonra kendi ellerine üfler ve:

– Kuruyası eller! Muhammed'in sözünü ettiği şeyleri sizde göremiyorum, dermiş.

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Tebbet sûresini inzal buyurmuş:

«Ebu Leheb'in elleri kurusun, kurudu da.»

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler, Müslümanlara karşı boykot uygulamak amacıyla toplamı belge düzenlediklerinde Ebu Talib, bir şiir okumuştı:

"Baka, bizden aranızdaki Lüeyy'e ve özellikle Lüey b. Kab'a duyurun,

Bilmezmissiniz ki biz Muhammed'i, önceki kitaplarda yazılı Musa gibi bir peygamber olarak bulduk.

Kullar, ona muhabbet beslemekle yükümlüdürler.

Allah'ın kendisine muhabbetini verdiği kimsede hayır vardır.

Şu belgenize yapıştırdığınız şey,

Salih'in böğüren devesi gibi, size uğursuzluk getirecek.

Mezar kazılmadan önce ayılın.

Günah işlemeyenin günahkar gibi olacağı günden önce ayılın.

Dedikoducuların peşine düşmeyin.

Dostluk ve akrabalıktan sonra bağları koparmayın.

aramızda sürekli bir savaş icad etmeyin.

Savaşın kötü sonucu, bazanda onu icad edenin üzerinedir.

Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki, Ahmed'i size teslim etmeyiz.

Zamanın ısırmasına ve sıkıntılarına aldırış etmeyiz.

Bizden ve sizden bazı kafalar kopmadıkça,

Parlak kılıçlarla eller kesilmedikçe, kimseye boyun eğmeyiz.

Sıkıntı verici bir savaşla mızrakların ucu kırılmış,

Siyah başlı kuşların, su içen bir cemaat gibi oraya konduklarını görürsün.

Sanki atlıların meydanları, onun bölgesindedir ve yiğit,

Bahadırların savaş çılgılığı, harp gürültüsüdür.

Haşim, babamız değilmi ki savaşa soyundu.

Oğullarına da, vurmaya ve mızraklamayı tavsiye etti.

Siz bizden bıkmadıkça, biz savaştan bıkmayız.

Başta gelen musibetlerden ötürü de şikayetçi olmayız.

Ama bizler korkudan yiğit savaşçıların,

Ruhları uçunca hafıza ve akıl erbabıyız."

İbn İshak dedi ki: Müslümanlar, bu minval üzere iki yada üç sene beklediler. Nihayet bitkin düştüler. Onlara, Kureyşlilerden azık ulaştırmak isteyen kimselerin gizlice ulaştırmak için uğraştığı gıda maddelerinden başka birşey ulaşmıyordu. Anlatıldığına göre Ebu Cehil b. Hişam, kölesiyle birlikte halası Hatice binti Hüveylid'e buğday yükü taşı-

yan Hakim b. Hüzzam b. Huveylid'i görmüş. Hatice'de o esnada Şi'bi Ebi Talib de Rasûlullah'ın yanında imiş. Buğday yükünü gören Ebu Cehil, Hakim b. Hüzzam'a takılmış ve:

– Haşimoğullarına yiyecek mi götürüyorsun? Allah'a yemin ederim ki bu gıda maddesi de, sende o mahalleye gitmeyeceksiniz. Yoksa seni Mekke'de rezil rüsvay ederim, demişti. Öte yandan Ebu'l- Bahteri b. Hişam b. Haris b. Esed gelmiş ve:

– Size ne oluyor? diye sormuş. Ebu Cehil de:

– Haşimoğullarına yiyecek götürüyor, demişti.

Ebu'l- Bahteri:

– Nihayet bu, Hakim b. Hüzzam'ın halası Hatice'nin malı olan bir yiyecek maddesidir. Bu mal, şimdiye kadar Hakim'in yanında idi. Şimdi sahibine götürmek istiyor. Sen bu yiyeceği götürmesine engel mi olacaksın? Çekil adamın yolundan, dedi.

Lanetli Ebu Cehil, yoldan çekilmedi. Bunun üzerine kavgaya başladılar. Ebu'l-Bahteri, yerden bir deve çene kemiğini alıp Ebu Cehil'in kafasına vurdu. Başını yarı. Onu ayak altına alıp iyice dövdü. Yakınlarında durmakta olan Hamza b. Abdülmuttalib de onların bu halini görüyordu. Onlar, bu hadisenin Rasûlullah ve ashâbı tarafından duyulmasını istemiyorlardı. Duyacak olurlarsa, kendileri ile alay edeceklerini ve bu durumlarına sevineceklerini sanıyorlardı.

ALAYCILAR

Rasûlullah (s.a.v.), kavmini gece gündüz, gizli aşıkâr davet ediyordu. Onları Allah'ın emrine çağırıyordu. Bu hususta hiç kimseden de çekinmiyordu. Allah'ın onu, amcası ve kavmi olan Haşimoğulları ile Abdülmuttalib oğulları vasıtasıyla müşriklere karşı koruması üzerine Kureyşliler, ona el uzatamayacaklarını anladılar, bu sebeple ona dil uzattılar, alaya aldılar, onunla tartıştılar, Kur'ân ayetleri de ona karşı düşman olan kimselerle Kureyşlilerin yaptıkları işler hakkında nazil olmaya başladı. Kiminin adlarını beyan etti. Bazanda Allah'ın kafirler hakkındaki umumi beyanlarını getirdi. İbn İshak, Ebu Leheb'ten ve onun hakkında bir sûre nazil oluşundan Ümeyye b. Halef'ten ve onun hakkında el-Hümeze sûresinin nazil oluşundan bahseder. As b. Vail'den de bahsederken onun hakkında şu ayetin nazil olduğunu beyan eder:

«Ey Muhammed! Ayetlerimizi inkar eden ve: «Bana elbette mal ve çocuk verilecektir» diyeni gördün mü?» (Meryem, 77.)

Bu ayetle ilgili açıklama, daha önceki sayfalarda verilmişti.

Yine İbn İshak, Ebu Cehil b. Hişam'dan ve Peygamber'e: «Ya tanrılarımıza sövmeyi bırakırsın veya biz de senin tapmakta olduğun tanrına söveriz!» deyişinden ve hakkında şu ayetin nazil oluşundan bahseder:

«Allah'tan başka taptıklarına sövmeyin ki onlar da bilmeyerek aşırı gidip Allah'a sövmesinler.» (el-En'âm, 108.)

İbn İshak, Nadr b. Haris b. Kelde b. Alkame'den de, onun Hz. Peygamber'in Kur'ân okuduğu ve Allah'a davet ettiği meclislerine katılışından da bahsetmiştir. Nadr b. Haris te onlara, Rüstem ve İsfendiyar'ın haberlerinden bazı şeyleri, Farslar zamanında bu ikisi arasında cereyan eden muharebeleri anlatmıştır. Böyle dedikten sonra da o: «Allah'a yemin ederim ki Muhammed, benden daha güzel şeyler anlatmıyor. Onun anlattığı şeyler, öncekilerin yazdıkları efsanelerden başka birşey değildir!» diyordu. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Kur'ân, öncekilerin masallarındır, başkalarına yazdırıp sabah akşam kendisine okunmaktadır» dediler. (el-Furkân, 5.)

«Yalancı ve günahkar kişinin vay haline!» (el-Câsiye, 7.)

İbn İshak dedi ki: Bize ulaşan rivayetlere göre Rasûlullah (s.a.v.), günün birinde Velid b. Muğire ile birlikte mescidde oturmuş, Nadr b. Haris de gelip yanlarına oturmuştu. Mecliste Kureyşlilerden de bir kaç adam vardı. Rasûlullah (s.a.v.) konuşmaya başlamış, Nadr b. Haris ona karşı itirazlar öne sürmüş, Rasûlullah (s.a.v.), onu susturuncaya kadar konuşmuş, sonra o ve orada hazır bulunanlara şu ayetleri okumuştur:

«Siz ve Allah'dan başka taptıklarınız, Cehennem'in yakıtısınız; oraya gireceksiniz. Eğer bunlar tanrı olsaydı Cehennem'e girmezlerdi; hepsi orada temelli kalacaktır. Orada onlara ah etmek vardır!; birşey de işitmezler.» (el-Enbiyâ, 98-100.)

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp gitti. Abdullah b. Ziba'ra es-Sehmî gelip meclise oturdu. Velid b. Muğire, ona şöyle dedi:

– Allah'a yemin ederim ki, az önce Nadr b. Haris, Abdülmuttalib'in oğlu karşısında oturup kalkmadı ki, Muhammed; biz ve taptığımız şu tanrıların, Cehennem odunları olduğunu iddia etti.

Abdullah b. Ez-Ziba'ra ise şu karşılığı verdi:

– Allah'a yemin ederim ki, ben onu burada görseydim, kendisiyle tartışırdım. Onu mağlup ederdim. Siz, Muhammed'e sorun: Allah'tan başka şeylere tapan kimselerle taptıkları şeyler Cehennem odunları mıdır? Oysa biz, meleklere tapıyoruz. Yahudiler Üzeyr'e, Hristiyanlar da İsa'ya tapıyorlar. Kendilerine tapılan bu varlıkların, Cehennem odunları olmaları diye birşey var mı?

Velid ve beraberindeki meclis arkadaşları, İbn Ez-Ziba'ra'nın bu sözlerini beğendiler. Bu sözleriyle onun, Muhammed (s.a.v.)'i mağlup ettiğini sandılar. Bu sözler, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştırılınca, o şöyle dedi:

«Allah'tan başkasına tapmak isteyen ve bunu seven her kimse, taptığı şeyle birlikte ateştedir. Onlar, ancak şeytanlara ve şeytanların ken-

dilerine emrettikleri kimselere tapıyorlar!»

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah da, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Yaptıklarına karşılık katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar Cehennem'den uzak tutulanlardır.

Cehennem'in uğultusunu duymazlar. Canlarının istediği şeyler içinde temelli kalırlar.» (el-Enbiya, 101-102.)

Yani İsa ve Üzeyr, Allah'ın taatinde devam edip geçmiş olan rahiplerle din âlimlerinden kendilerine inanan kimselerle beraber olacaklardır.

Kureyşliler, meleklere tapar ve onların Allah'ın kızları olduklarına inanırlardı:

«Rahman çocuk edindi, dediler. O yücedir. Hayır, (Rahman'ın çocukları sandıkları melekler, O'nun) değerli kullarıdır. O'ndan önce söz söylemezler ve onlar, O'nun emriyle hareket ederler. Onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir. Razi olduğundan başkasına şefaate edemezler ve onlar, onun korkusundan titrerler. Onlardan her kim: Ben, ondan başka bir tanrıyım, derse, onu Cehennem'le cezalandırırız. Biz, zalimleri böyle cezalandırırız!» (el-Enbiya, 26-29.)

Müşriklerin, İbn ez-Ziba'ra'nın söylediği sözleri beğenmiş olmaları hakkında da şu ayetler nazil olmuştur:

«Meryem oğlu, bir misal olarak anlatılınca hemen kavmin, ondan ötürü yaygarayı bastılar.

Bizim tanrılarımız mı hayırlı, yoksa O mu? dediler. Bunu sadece tartışma için sana misal verdiler. Doğrusu onlar, kavgacı bir toplumdur.» (ez-Zuhruf, 57-58.)

Onların tuttukları bu tartışma ve mücadele yolu batıl bir yoldu. Onlar da, bunu biliyorlardı. Çünkü onlar, Arap bir millettir. Çünkü Arap dili gramerine göre «ma» edatı, akılsız varlıklar için kullanılır. Ayet-i kerime, Allah'tan başka kendilerine tapılan şeylerden söz edilirken, o tapınılan şeylerin başında «ma» edatı kullanılmıştır.

«Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız, Cehennem'in yakıtıdır. Oraya gireceksiniz.» (el-Enbiya, 98.)

Bununla, onların tapmakta oldukları taşların put suretleri oldukları ifade etmek istenmiştir. Bu da onların bu suretlerde tapmakta oldukları melekleri, İsa'yı, Üzeyr'i ve salih kimselerden her hangi birini kapsamına almamaktadır. Çünkü ayet-i kerimede ki lafızlar, onları ne kelime ne de mana bakımından kapsamamaktadır. İsa peygamber hakkında verdikleri misalin, batıl bir misal olduğunu onlar da bilmekteydiler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Sana böyle söylemeleri, sadece, tartışmaya girişmek içindir. Onlar şüphesiz kavgacı bir millettir. Meryemoğlu, ancak kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.» (ez-Zuhruf, 58-59.)

Çünkü İsa'yı, kocasız bir kadından yaratıp meydana getirdik.

Havva'yı da dışisiz bir erkekten meydana getirdik. Adem'in yaratılışı ise, ne İsa'nınkine ne de Havva'nınkine benzer. Diğer ademoğullarını ise, erkek ve kadın çiftinden meydana getirdik.

Nitekim Cenâb-ı Allah, başka bir ayet-i kerimede İsa peygamberden bahsederken, «Onu insanlar için bir ayet kılahım diye...» buyurmaktadır. Yani onu apaçık kudretimizin delil ve emaresi kılahım diye...» «Ve bizden bir rahmet olarak» onunla, dilediğimize merhamet ederiz.

İbn İshak, Ahnes b. Şurayk'dan ve onun hakkında şu ayetin nazil oluşundan bahseder:

«Ey Muhammed! Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği daima önleyen, aşırı giden, suç işleyen, çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye, mal ve oğulları vardır diye aldırış etmesin.» (el-Kalem, 14.)

İbn İshak, Velid b. Muğire'den de bahsetmiş, onun şöyle dediğini nakletmiştir.:

– Ben, Kureyş'in büyüğü ve efendisi olduğum halde bana değil de Muhammed'e mi ayetler nazil oluyor? Sakiflilerin lideri Ebu Mes'ud Amr b. Amr dururken Muhammed'e mi ayetler nazil oluyor? Oysa ben ve Ebu Mes'ud, bu iki kasabanın (Mekke ve Taif'in) efendileri ve liderleriyiz.

İbn İshak, Velid b. Muğire hakkında şu ayetin nazil olduğunu da beyan eder:

«Bu Kur'ân, iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?» dediler. (ez-Zuhruf, 31.)

İbn İshak, Übey b. Haleften de bahseder. Hani bir zamanlar o, Ukbe b. Ebi Muayt'a şöyle demiş: "Muhammed'in meclisinde oturup onu dinlediğini duymadım mı sanıyorsun? Onun yüzüne tükürmedikçe artık kesinlikle seninle görüşmeyeceğim!"

Allah düşmanı lanetli Ukbe de, onun bu arzusuna uymuş ve Hz. Peygamber'in mübarek yüzüne tükürmüştü. Bunun üzerine yüce Allah, şu ayetleri inzal buyurmuştur:

«O gün zalim kimse ellerini ısırp: "Keşke Peygamber'le beraber bir yol tutsaydım, vay başıma gelene; keşke falancayı dost edinmeseydim.» der. (el-Furkân, 27-28.)

Übey b. Halef, çürümüş ve dağılmaya yüz tutmuş bir kemiği eline alıp Rasûlullah'ın yanına gitmiş ve: "Ya Muhammed, sen misin çürüyüp toprağa karıştıktan sonra bu kemiği Allah'ın yeniden dirilteceğini iddia eden adam?" demiş, sonra da eliyle o kemiği ufalayıp toz haline getirmiş ve Rasûlullah'a taraf esen rüzgara verip savurmuştu. Rasûlullah da ona şu cevabı vermişti:

– Evet, bunu ben söylüyorum! Allah, bu çürümüş kemiği ve seni böylece ufalanıp toz toprak haline geldikten sonra diriltecek sonrada

seni ateşe koyacaktır!

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Kendi yaratılışını unuttur da: «Çürümüş kemikleri kim yaratacak» diyerek, Bize misal vermeye kalkar? Ey Muhammed! De ki: «Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.» (Yâsin, 78-79.)

İbn İshak dedi ki: Esved b. Muttalib, Velid b. Muğire, Ümeyye b. Halef ve As b. Vail, Ka'be'yi tavaf etmekte olan Rasûlullah'ın karşısına çıkıp şöyle dediler:

– Ya Muhammed, gel de bizim taptığımız şeylere sende tap, senin taptığın şeylere de biz tapalım. Bu hususta ortaklık yapalım.

Böyle demeleri üzerine Cenâb-ı Allah, el-Kâfirûn sûresini inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! De ki: «Ey inkarcılar! Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Benim taptığıma da sizler tapmazsınız. Ben de sizin taptığınıza tapacak değilim. Benim taptığıma da siz tapmıyorsunuz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır.»

Ebu Cehil, Kur'ân'da sözü edilen zakkum ağacı hakkında ayet nazil olduğunu işitince çevresindekilere şöyle sordu:

– Zakkumun ne olduğunu biliyor musunuz? O, üzerinde kaymak bulunan bir hurmadır. Gelin, hep birlikte zakkumlanalım!

Böyle demesi üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Doğrusu günahkarların yiyeceği, zakkum ağacıdır.» (ed-Duhân, 43-44.)

İbn İshak dedi ki! Velid b. Muğire durup Rasûlullah (s.a.v.)'la konuştu. Rasûlullah da onunla konuşuyordu. Ve onun, İslâm'a gireceğini ümit etmişti. O esnada âmâ olan İbn Ümmü Mektum, Atike binti Abdullah b. Ankes'e Rasûlullah'ın yanına geldi. Kendisinden Kur'ân okumasını istedi. Bu isteği, Rasûlullah'ın ağrına gitti, onu sıktı. Bu geliş, Velid b. Muğire'yle konuşmasına engel oluyor ve onun İslâm'a girmesine dair ümidini baltalıyordu. İbn Ümmü Mektum, Hz. Peygamber'e ısrar edince, o yüzünü ekşiterek öbür tarafa çevirdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

«Yanına kör bir kimse geldi diye Peygamber yüzünü asıp çevirdi. Ey Muhammed! Ne bilirsin, belki de o arınacak; yahut öğüt alacaktı da bu öğüt kendisine fayda verecekti. Ama sen, kendisini öğütten müstağni gören kimseyi karşına alıp ilgileniyorsun. Arınmak istememesinden sana ne? Sen, Allah'tan korkup sana koşarak gelen kimseye aldırma. Dikkat et; bu Kur'ân bir öğüttür. Dileyen onu öğüt kabul eder. O kutsal kılınmış, yüceltilmiş, arınmış sayfeler üzerindedir.» (Abese, 1-14.)

Bazılarının anlattıklarına göre, İbn Ümmü Mektum'un geliş esnasında Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisiyle konuştuğu kişi, Ümeyye b. Halef imiş, doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, daha sonra Habeşistan Muhacirlerinden Mekke'ye geri

dönenlerden bahseder. Geri dönüşleri, Mekkelilerin İslâm'a girdikleri haberini aldıkları esnada olmuştur. Böyle bir nakil, sahih değildir. Ancak bunun bazı sebepleri vardır. Bu sebep de, Sahih-i Buharî'de ve diğer hadislerde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), günün birinde müşriklerle birlikte oturup konuşmuş, konuşurken Cenâb-ı Allah, ona Necm sûresini inzal buyurmuştu.

«Batmakta olan yıldıza andolsun ki, arkadaşınız sapmamıştır.» Rasûlullah (s.a.v.), onlara bu sûreyi sonuna kadar okuyup tamamladığında secdeye kapandı. Orada bulunan Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar hep secdeye kapandılar. Bunun da bir sebebi vardı. Şu aşağıdaki ayeti tefsir ederken, tefsircilerin çoğu bu sebepten bahsetmişlerdir:

«Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz hiçbir elçi ve peygamber yoktur ki, birşey arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah, Şeytan'ın karıştırdığını giderir, sonra Allah kendi ayetlerini tahkim eder. Allah bilendir, Hakimdir.» (el-Hacc, 52.)

Tefsirciler, bu ayetin açıklamasını yaparken garanik hadisesini anlatmışlardır. Bunu yeterince anlayamayan kimseler, duymasınlar diye burada anlatmadık. Ancak bu kıssanın aslı sahih hadiste anlatılmaktadır.

Buharî, Ebu Ma'mer tarikiyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Necm sûresinin sonunda Peygamber (s.a.v.) secde etti. Onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve insanlar hep secde ettiler.»

Bu hadisi sadece Buharî rivayet etmiştir. Müslim'in bu konuda bir rivayeti yoktur.

Buharî, Muhammed b. Beşşar tarikiyle Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet eder:

«Peygamber (s.a.v.), Mekke'de iken Necm sûresini okudu. Bu sûredeki secde ayetine gelince secdeye kapandı. Yanındakiler de secdeye kapandılar. Ancak yaşlı bir adam, yerden bir avuç çakıl ya da toprak alıp alnına sürdü ve: Bu kadar bana yeter, dedi. Ben de onun bilahare kafir olarak öldürüldüğünü gördüm.»

Bunu, Şube'nin hadisinden Müslim, Ebu Davud ve Neseî rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Muttalib b. Ebi Vedaa'nın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de iken Necm sûresini okudu. Secdeye kapandı. Yanındakiler de secdeye kapandılar. Ben, başımı kaldırdım ve secde etmek istemedim.»

Muttalib, o zaman henüz Müslüman olamamıştı. Ama ondan sonra her kimin Necm sûresini okuduğunu duyarsa mutlaka onunla birlikte

secdeye kapanırdı.

Bunu, Neseî rivayet etmiştir.

Bu rivayetle, önceki rivayeti şöyle telif edebiliriz: Bu adam, secdeye kapanmış, ancak büyüklük tasladığından ötürü başını secdeden kaldırmıştır. Ama İbn Mesud'un rivayetinde secde etmediğini söylediği adam, hiç secdeye eğilmemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Sonuç olarak söylemek istediğimiz şudur ki, bu hadiseyi nakleden kişi, müşriklerin Rasûlullah'a uyararak kendisiyle birlikte secdeye kapandıklarını görünce, onların da Müslümanlığa girdiklerini, Rasûlullah'la barıştıklarını, artık aralarında herhangi bir çekişme kalmadığını zannetmişti. Bu haber, Habeşistan'daki Muhacirlere ulaşmıştı. Onlar da, bunun doğru olduğunu sanmışlardı. Bunun üzerine onlardan bir kısım Muhacirler ümidlenerek Mekke'ye dönmüşler, bir kısmı da orada kalmaya devam etmişti. Her iki kısım da, yaptığında isabetli idi. İki grubun davranışı da güzeldi. İbn İshak, oradan Mekke'ye dönen Muhacirlerin adlarını şöyle sıralar:

Osman b. Affan, karısı peygamber kızı Rukiyye, Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebia, karısı Sehle binti Süheyl, Abdullah b. Cahş b. Riab, Utbe b. Gazvan, Zübeyr b. Avvam, Mus'ab b. Umeyr, Süveybit b. Sa'd, Talib b. Umeyr, Abdurrahman b. Avf, Mikdad b. Amr, Abdullah b. Mesud, Ebu Seleme b. Abdu'l-Esed, karısı Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye b. Muğire, Şemmas b. Osman, Seleme b. Hişam, Ayyaş b. Ebi Rebia (Bedir, Uhud ve Hendek muharebeleri yapıp sona erinceye kadar bu ikisi, Mekke'de hapsedilmişlerdi.), Ammar b. Yasir (Bunun Habeşistan'a hicret edip etmediği hususunda şüphe vardır.), Mateb b. Avf, Osman b. Maz'un, oğlu Said, kardeşleri Kudame ile Abdurrahman, Huneys b. Hüzafe, Hişam b. As b. Vail (Bu, Hendek muharebesinden sonra Mekke'de hapsedilmişti.), Amir b. Rebia, karısı Leyla binti Ebi Hasme, Abdullah b. Mahreme, Abdullah b. Süheyl b. Amr (Bedir savaşı yapıncaya kadar hapsedilmişti. Müslümanların tarafına geçerek onlarla birlikte Bedir savaşına katılmıştı.), Ebu Sebre b. Ebi Ruhm, karısı Ümmü Külüm binti Süheyl, Sekran b. Amr b. Abdişems (Bu zat, hicretten önce Mekke'de vefat etmiş, Resûlullah onun hanımı ile evlenmişti.) Sekra'nın karısı Sevde binti Zem'a, Sa'd b. Havle, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Amr b. Haris b. Züheyr, Süheyl b. Beyda, Amr b. Ebi Serh.

Toplam olarak geri dönenler, otuzüç erkek idi. Allah onlardan razı olsun.

Buharî, Aişe'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini nakleder:

«Hicret yurdunuz bana, hurmalıklı ve iki kara taşlık arasındaki bir yer olarak gösterildi.» Hicret edenlerin bir kısmı, Medine tarafına hicret etti. Habeşistan'a hicret edenlerin tamamı, Medine'ye geri döndü.

Buharî, Yahya b. Hammad vasıtasıyla Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Namaz kılarken Rasûlullah'a selam verdiğimiz de o, selamımızı alırdı. Ama Necaşi'nin yanından döndüğümüzde kendisine namaz halinde iken selam verdik, selamımızı almadı. Dedik ki: "Ya Rasûlallah! Daha önce sana selam verirdik, sen de selamımızı alırdın. Ama Necaşi'nin yanından döndüğümüzde artık (namazda iken) selamımızı almıyorsun."

Buyurdu ki:

– Namazda meşguliyet vardır.»

Buharî, Müslim, Ebu Davud ve Neseî, başka bir kanalla bu hadisi A'meş'ten rivayet etmişlerdir. Bu rivayet, Zeyd b. Erkam'ın Sahih-i Buharî ile Sahih-i Müslim'de sabit olan hadisini tevil edenlerin tevilini kuvvetlendirmektedir. Şöyle ki:

«Önceleri biz, namaz kılarken konuşurduk. Nihayet Allah'ın şu buyruğu nazil oldu: «Gönülden bağlılık ve saygı ile Allah'ın huzuruna durun.» (el-Bakara, 238.) Bunun üzerine bizde namazda konuşmamak ve sükût etmekle emrolunduk.» Ashında bu rivayette sahabe kelimesi ile bütün sahabeler kastedilmiştir. Ravi Zeyd, Medineli Ensâr'dandır. Namazdayken konuşmanın yasaklanması ise, Mekke'de sabit olmuştur. Şu halde namazda iken konuşmayı yasaklayan hükmün, birinci rivayette mevcut olduğuna hükmetmek gerekiyor. Ama az önce nakledilen ayet ise Medenîdir. Bu ayet ile Mekke'de iken namazda konuşmanın yasaklanmış olduğunu ifade etmek arasında bir çelişki vardır. Öyle sanıyorum ki, ravi bu ayetin namazda konuşmayı haram kıldığını kabul etmiştir. Ancak namazda iken konuşmayı yasaklayan diğer ayetlerde vardır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Habeşistan'dan dönen Muhacirlerin bir kısmı, müşriklerin himayesine girmişlerdi. Osman b. Maz'un, Velid b. Muğire'nin himayesine; Ebu Seleme b. Abdü'l-Esed de dayısı Ebu Talib'in himayesine girmişti. Çünkü Ebu Seleme'nin annesi Berre, Abdülmuttalib'in kızı idi.

Osman b. Maz'un'dan kendisine bahis açan bir adamın anlattığına göre Salih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf bana dedi ki: Osman b. Maz'un, Rasûlullah'ın ashabının içinde bulundukları bela ve musibetleri görüp de kendisinin Velid b. Muğire'nin eman ve himayesi altında gidip gelişine bakarak şöyle dedi:

"Benim arkadaş ve dindaşlarım türlü eza ve işkencelere uğramakta iken ben, bir müşrikin bana verdiği teminat sayesinde güven içinde olup dinimin gereklerini serbestçe yürütmekteyim. Bu ise, benim için iyi değildir. Bu, çok büyük bir noksanlıktır." Böyle deyip Velid b. Muğire'ye gitti ve ona şöyle dedi: Ey Ebu Abdişems! Bana verdiğin teminatı sana

geri verdim. Bundan sonra beni koruma!

– Niçin yeğen? Yoksa kavmimden biri seni incitti mi?

– Hayır, böyle birşey yoktur. Fakat ben, Allah'ın himayesi dururken başkasının himayesine sığınmak istemiyorum, dedi.

– Öyleyse mescide git. Ben, nasıl açık olarak ve halk arasında sana teminat verdimse, sen de halk arasında teminatımı bana geri ver, dedi.

Bunun üzerine kalkıp mescide gittiler ve Velid, halka hitaben şöyle dedi:

– Bu adam, Osman b. Maz'un'dur. Kendisine vermiş olduğum teminatı bana geri vermek için buraya gelmiştir.

Osman b. Maz'un da şöyle dedi:

– Velid, doğru söylüyor. Ben, onu sözüne bağlı ve güçlü bir teminata sahip bir kimse olarak gördüm. Fakat Allah'tan başkasının himayesine sığınmak istemiyorum. Onun için bana verdiği teminatı kendisine geri verdim.

Osman, mescidden ayrılırken Rebia oğlu Lebid'in, mescidin bir köşesinde toplanan bir kaç kişiye şiir okuduğunu gördü, o da onların yanında oturdu. Lebid:

"Allah'tan, başka herşey batıldır." şeklinde bir mısra okudu.

Osman b. Maz'un: «Doğru söyledin.» dedi. Lebid, bu sefer beytin:

"Her nimet de şüphesiz zevale mahkumdur." mealindeki ikinci mısrasını okuyunca Osman, ona:

"Sen yalan söyledin. Cennet'in nimetleri zevale mahkum değildir." dedi. Bunun üzerine Lebid şöyle dedi:

– Ey Kureyş topluluğu! Allah'a yemin ederim ki, eskiden içinizde herhangi bir yabancını incitmek âdeti yoktu. Sizde bu kötü âdet ne zaman başladı?

Oturanlardan biri, ona şöyle dedi:

– Bu adam beyinsizdir. Onun gibi beyinsiz olan bir kaç arkadaşı daha var. Bunlar bizim dinimizden ayrılmışlardır. Bunun için onun sözünden alınma.

Osman'da ona karşılık verdi. Bunun üzerine iş büyüdü. Adam kalkıp Osman'ın yüzüne bir tokat attı. Velid b. Muğire, karşılarında oturduğu için onları görüyordu. Osman'a:

– Yeğen, işte görüyorsun. Sana verdiğim teminatı bana geri verdiğin için gözün kör oldu. Buna ne gerek vardı? dedi.

Osman da:

– Allah'a yemin ederim ki benim sağlam kalan gözüm de, diğer gözüm gibi Allah yolunda kör olmaya muhtaçtır. Ben, senden daha güçlü ve daha muktedir olan bir zatın, teminat ve himayesi altındayım ey Eba Abdi Şems!, dedi. Velid'de ona:

– Yeğenim, tekrar himayeme dön, dediyse de Osman, hayır, diye cevap verdi.

İbn İshak dedi ki: Ebu Seleme b. Abdül-Esed, Ebu Talib'in himayesine girince Mahzumoğullarından bazı adamlar, Ebu Talib'in yanına giderek ona şöyle demişlerdi:

– Ey Eba Talib! Yeğenin Muhammed'i bize karşı himaye ettin. Peki ya bu adamımızı, ne diye himayene alıyorsun?

Ebu Talib onlara şu cevabı verdi: O, bana sığındı. Kızkardeşimin oğludur. Şayet ben kızkardeşimin oğlunu himayeme almazsam, erkek kardeşimin oğlu Muhammed'i de himayeme almam!

Bunun üzerine Ebu Leheb, kalkıp şöyle dedi:

– Ey Kureyş topluluğu! Allah'a yemin ederim ki bu ihtiyara (Ebu Talib'e) çok yüklendiniz. Kendi kavmi arasından bazı kimseleri himayesine aldığı için kendisine yoğun baskıya devam ediyorsunuz. Allah'a yemin ederim ki, ya bu ısrarlarınızdan vazgeçersiniz ya da yaptığı her işte kendisine destek oluruz. Böylece o amacına ulaşır. Bunun üzerine Kureyşliler şöyle dediler: Hayır, ey Eba Utbe! Hoşlanmadığın bu işten vazgeçecegiz!

Ebu Leheb, Rasûlullah'a karşı Kureyşlilerin dostu ve yardımcıları idi. Bu dostluk ve yardımcılık devam etti.

Bu konuşması üzerine Ebu Talib, Ebu Leheb'in ümid verdiğini gördü ve Rasûlullah'a yardım hususunda kendisine destek olacağını umdu. Kendisine ve Rasûlullah'a yardım etmesi için Ebu Leheb'i teşvik ederek şu şiiri okudu:

"Bir adam ki, amcası Ebu Leheb olursa,
O bahçelerdedir, zulüm görmez.
Ona söylerim, ama nasihatimi dinlemez.
Ey Eba Mut'ib, desteğini bizden ayırma.
Bir adımlık yaşayacak ömrün kalsa bile, zamana yönelme.
Devran âleyhine döndüğü zaman ona söversin.
Acizlik yolunu başkalarına bırak,
Çünkü sen, hep aciz kalmak üzere yaratılmış değilsin.
Savaş, çünkü savaşmak insaftır.
Savaşla kardeş olanın, barışıncaya kadar yere batmadığını görürsün.

Nasıl olsun ki, onlar sana karşı suç işlemediler.
Seni yardımsız bırakmadılar, ya ganimet elde edersin, ya da borçlanırsın.

Allah, Abdişems ile Nevfel'e ve Teym'e,
Mahzum'a da günah ve ceza versin.
Çünkü dostluk ve sevgiden sonra topluluğumuzu,
Haramlara ulaşmak için darmadağın ettiler.
Ka'be'ye andolsun ki yalan söylediniz, Muhammed'i yağmalamayız.
Günün birinde onu halkın yanında dimdik göreceksiniz."

EBU BEKİR'İN HABEŞİSTAN'A HİCRET ARZUSU

İbn İshak, Zührî ve Urve kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Ebu Bekir, müşriklerin eziyetlerine maruz kalıp Mekke kendisine daralınca ve Kureyşlilerin Rasûlullah ile ashabına karşı birleşik bir cephe oluşturup eza verdiklerini görünce, hicret için Rasûlullah'tan izin istedi. O da kendisine izin verdi. Ebu Bekir, hicret için yolculuğa çıktı. Mekke'den bir veya iki günlük mesafede iken yolda, İbnu'd-Dağine(Dağne?) kendisine rastladı. Bu adam, Ahabîşin lideri Beni Haris b. Bekir b. Abdumenaş b. Kinane'nin kardeşi idi.

Vakidî'nin dediğine göre adı, Haris b. Yezid'dir. Beni Bekir b. Abdumenaş b. Kinane' kabilesinden bir ferttir. Süheylî de adının Malik olduğunu söyler. İbnu'd-Dağine, Ebu Bekir'e sordu:

– Nereye Ey Eba Bekir?

– Kavmim beni sürgün etti. Bana eziyet verdi. Beni baskı altına aldı.

– Niçin? Allah'a yemin ederim ki, sen aşiretini süsler, musibetlere karşı yardımcı olur, iyilik işler, yoksulu kazançlı kılar, ona yardım edersin. Haydi Mekke'ye dön. Artık sen, benim himayem altındasın.

Ebu Bekir, İbnu'd-Dağine'yle birlikte geri döndü. Nihayet Mekke'ye girdiler. İbnu'd-Dağine, onun yanında durup şöyle seslendi:

– Ey Kureyş topluluğu! Ben, Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir'i himayeme aldım. Artık hiç kimse, iyilik dışında ona karışmasın!

İbnu'd-Dağine'nin himayesine girdikten sonra Kureyşli müşrikler, ona dokunmadılar.

Ebu Bekir'in Cumahoğulları yurdundaki evinin yanında bir mescidi vardı. Orada namaz kıldırı. Yufka yürekli bir kimse idi. Kur'ân okurken kendisini tutamayıp ağlardı. Çocuklar, köleler ve kadınlar da gelip onun yanı başında durur ve durumunu hayretle izlerdi. Kureyşten bazı adamlar, İbnu'd-Dağine'ye giderek şöyle dediler:

– Ey İbnu'd-Dağine! Her halde bu adamı, bize eziyet versin diye himayene almadın. Bu öyle biridir ki, namaz kılıp Kur'ân okurken yüreği yufkalaşır. Öyle bir duruma giriyor ki, çocuklarımızı, kadınlarımızı, güçsüz kimselerimizi yoldan çıkarmasından korkuyoruz. Yanına gel de kendisine evine girmesini söyle. Evine girsin. Orada dilediği gibi dav-

ransın.

İbnu'd-Dağine, Ebu Bekir'in yanına gelerek ona şöyle dedi:

– Ey Eba Bekir, kavmine eziyet vermen için seni himayeme almadım. Davranışlarından hoşlanmıyor ve eziyet görüyorlar. Evine gir. İçeride ne yapmak istersen yap. Bunun üzerine Ebu Bekir:

– Senin himaye ve teminatını sana geri versem de, Allah'ın himaye ve teminatına razı olsam daha iyi olmaz mı? dedi.

O da:

– Öyleyse teminatımı bana geri ver, dedi.

Ebu Bekir:

– Geri verdim.

– Bunun üzerine İbnu'd-Dağine kalkıp şöyle dedi:

– Ey Kureys topluluğu! Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir, teminatımı bana geri verdi. Artık ona ne yaparsanız yapın. Bu sizin bileceğiniz birşeydir!

Buharî, Yahya b. Bükeyr kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Ben, anne ve babamı tanıyalı beri onları hep Müslüman gördüm. Rasûlullah (s.a.v.), her gün sabah akşam bize gelir ve müşriklerin baskısı da hergün biraz daha artardı. Nihayet babam Ebu Bekir, Habeşistan'a hicret etmek üzere yola çıkıp Berki'l-Gimad'a vardı. Babam orada Kare kabilesinin reisi İbnu'd-Dağine ile karşılaştı. İbnu'd-Dağine ona:

– Nereye gidiyorsun ya Eba Bekir? diye sordu.

Babam:

– Kavmimin baskısına dayanamayıp kaçmak zorunda kaldım. Biraz gezip rahatlıkla Rabbime ibadet edeyim dedim, diye cevap verdi.

İbnu'd-Dağine:

– Ey Eba Bekir, senin gibiler memleketlerinden çıkmaz ve çıkarılmazlar. Sen yoksullara yardım eden, akrabalık hakkını gözetken, ağır yükleri taşıyan, misafire ikram eden ve felaketzedelerin yardımına koşan bir insansın. Dön, kendi memleketinde ibadet et. Ben seni koruyacağım, dedi.

Bunun üzerine babam, İbnu'd-Dağine ile birlikte geri döndü. İbnu'd-Dağine, bir akşam Kureys'in bütün ileri gelenlerini gezerek onlara:

– Ebu Bekir, memleketinden kovulacak adam değildir. Yoksullara yardım eden, akrabalık haklarını gözetken, ağır yükleri taşıyan, misafir ağırlayan ve felaketzedelerin yardımına koşan bir adamı nasıl yurdundan çıkarıyorsunuz? dedi.

Onlar da İbnu'd-Dağine'nin bu sözlerini yalanlamadılar. Ancak ona şöyle dediler:

– Ebu Bekir'e söyle de kendi evinde Rabbine ibadet etsin. Evinde

namaz kılarak istediği şeyleri okusun. Bunu açık olarak yapmakla bizi rahatsız etmesin. Zira eğer açık olarak yaparsa, kadın ve gençlerimizin ona bakarak sapıtmalarından korkuyoruz.

İbnu'd-Dağine de bunu Ebu Bekir'e söyledi. Ebu Bekir, bir süre namaz ve diğer ibadetlerini kendi evinde yaptı ve evinin dışında hiç birşey okumadı. Ancak bir süre sonra evinin avlusunda bir mescid yapmaya karar verdi. Artık orada namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başladı. Fakat çok ağlayan bir kimse olduğu için Kur'ân okuduğu zaman, kendini tutamayıp ağlıyordu. Onun bu durumu, Kureyş kabilesi kadın ve gençlerinin dikkatini çekti, kitleler halinde gelip onu dinlemelerine sebep oldu. Bu da müşrik olan Kureyş ileri gelenlerini endişeye düşürdü. Bunun için İbnu'd-Dağine'ye haber gönderdiler ve o gelince kendisine:

– Biz, Ebu Bekir için, evinin içinde ibadet etmek şartıyla sana teminat verdik. O ise, sınırı aşarak evinin avlusunda bir mescid yaptırdı. Orada açıkça namaz kılmakta ve Kur'ân okumaktadır. Onun bu durumu, kadın ve gençlerimizi yoldan çıkarabilir. Onu bundan alıkoy. Eğer evinin içinde ibadetini yapıyorsa yapsın. Yok eğer bunu kabul etmiyorsa ona söyle de, vermiş olduğu teminatı sana geri versin. Zira sana verdiğimiz sözü bozmak istemiyoruz. Ve açıkça ibadet etmesine izin vermemize de imkan yoktur, dediler.

İbnu'd-Dağine de babama gelip:

– Sana hangi şartla teminat verdiğimi biliyorsun. Ya o şart üzerinde duracaksın, ya da sana verdiğim teminatı bana geri vereceksin. Zira Arapların bir adama vermiş olduğum teminatı kendisinden geri aldığımı işitmelerini istemiyorum, dedi.

Babam da ona:

– Ben senin teminatını geri verir ve Allah'ın teminatı ile yetinirim, dedi.»

İbn İshak, Ebu Bekir es-Sıddık'ın oğlu Muhammed'in şöyle dediğini rivayet eder: Babam Ebu Bekir, İbnu'd-Dağine'nin himayesinden çıktığı zaman Ka'be'ye gitmekte iken Kureyş'in ayak takımından bazıları yoluna çıkmış, başına toprak savurmuşlardı. Velid b. Muğire veya As b. Vail'den birine uğrayarak: "Şu sefihlerin yaptıklarını görüyor musun?" diye şikayetçi olmuş idiysede o, babama: "Bunu sen kendi nefesine yaptın." demişti. Babam da şöyle tazarruda bulunmuştu: "Ey Rabbim, sen ne kadar yumuşak huylusun. Ey Rabbim, sen ne kadar yumuşak huylusun. Ey Rabbim, sen ne kadar yumuşak huylusun!"

FASIL

İbn İshak'ın verdiği bu bilgilerin tamamı, Kureyşlilerin Haşimoğullarıyla Muttalib oğullarına karşı birleşmeleri, onlara karşı boykot

kararı almaları, bu kararlarını o zalim belgeye kaydetmeleri, onları Şi'bi Ebi Talib'te muhasara altında tutmaları gününden başlayan ve o meş'um belgenin yırtılması anına kadar devam eden süre zarfında vuku bulmuş hadiselerin cereyan etmiş olmasına uygundur. Bu sebeptendir ki İmam Şafii: «Meğazi ilmini öğrenmek isteyen kimse, İbn İshak'ın çocuğu durumundadır.» demiştir.

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler, Haşimoğullarıyla Muttalib oğulları aleyhinde düzenledikleri boykot belgesinde belirtilen mahallede onları abluka altına almışlardı. Sonra Kureyşlilerden bir grup, bu boykot belgesini bozmaya teşebbüs etti. Bu uğurda Hişam b. Amr b. Haris b. Habib b. Nasr b. Malik b. Hisl b. Amir b. Lüeyy kadar güzel ve başarılı bir sınav veren kimse görülmemiştir. O, Nadle b. Hişam b. Abdumena'f'ın ana bir kardeşi idi. Hişam'ın, Haşimoğullarıyla bağlantısı vardı. Kavmi içinde şerefli bir kimse idi. O, geceleyin azık yüklediği devesini Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarının abluka altına alındıkları mahalleye getirir, mahallenin girişine gelince devenin başındaki yularını çıkarır, sonra böğrüne vurup, deveyi salarmış. Deve mahallenin içine girince oradakiler, üzerindeki azık yükünü alır, tekrar deveyi geri çevirirlermiş. O da yine deveyi götürüp ona buğday yükler ve yine aynı yere getirip aynı şekilde mahallenin içine salarmış.

Daha sonra o, Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire b. Abdullah b. Amr b. Mahzum'a gider ve ona şöyle dermiş: Ey Züheyr! Sen kendin yiyecekleri yiyip, elbiseleri giyip, kadınları nikahlayıp ta dayıların alış veriş yapamaz, kız alıp veremez halde iken nasıl rahat edersin. Bu duruma nasıl razı olursun? Allah'a yemin ederim ki, Ebu Cehil'in dayılarının bu duruma düşmelerini isteseydin, o, senin bu isteğine muvafakat etmezdi!

Züheyr, ona şöyle dedi:

Yazıklar olsun sana ey Hişam, ben ne yapabilirim! Ben yalnız bir adamım. Allah'a yemin ederim ki, benimle birlikte başka bir adam bulunsaydı, o belgeyi bozmaya teşebbüs ederdim.

– Bir adam buldun işte.

– Kimdir o adam?

– Benim.

– O halde bize üçüncü bir adam daha bul!

Hişam, Mut'im b. Adiyy'e giderek ona şöyle dedi:

– Ey Mut'im! Abdumena'f oğullarından iki kabilenin, gözlerin önünde yok olmalarına ve bu hususta Kureyşlilere muvafakat etmeye nasıl razı olursun? Allah'a yemin ederim ki, eğer onların yakınları bu durumda olsalardı, sizden çok onlar bu belgeyi bozmaya koşarlardı!

– Yazıklar olsun sana, ben ne yapabilirim? Ben yalnız bir adamım.

– İşte ikinci bir adam buldun.

– Kimdir o?

- Benim.
- O halde bize üçüncü bir adam bul.
- Buldum.
- Kimdir o?
- Züheyr b. Ebi Ümeyye.
- O halde bize dördüncü bir adam bul.

Bunun üzerine Hişam, Ebu'l-Bahteri'ye gitti ve Müt'im b. Adiyy'e söylediklerini ona da söyledi. Ebu'l-Bahteri, ona şöyle dedi:

- Bu işte bana yardım edecek birini bulabilir misin?
- Evet.
- Kimdir o?

- Züheyr b. Ebi Ümeyye ile Mut'im b. Adiy. Ayrıca ben de seninle beraberim.

- O halde bize beşinci bir adam bul.

Bunun üzerine Hişam, Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed'in yanına gidip onunla konuşur. Boykot altında bulunanların kendisinin yakınları olduğunu ve üzerinde hakları bulunduğunu ona anlatır. O da şöyle der:

- Beni davet ettiğin bu işte başka biri de var mı?
- Evet.

Böyle dedikten sonra kendileriyle konuşmuş olduğu adamların adlarını sıraladı. Sonra bunlar, Hatm-i Hacun denen Mekke'nin üst tarafındaki bir yerde geceleyin buluşmak üzere sözleştiler. Geceleyin oraya gidip toplandılar. Boykot belgesini yırtıp atmak üzere söz birliği yaptılar. Nihayet o belgeyi yırttılar. Karar safhasındayken Züheyr:

- Bu işe ilk olarak ben başlayacağım. Bu hususta ben ilk olarak konuşacağım, dedi.

Sabahleyin Ka'be'nin yanındaki toplantı yerine gittiler. Bir kaftan giyinmiş olan Züheyr b. Ebi Ümeyye gelip Ka'be'yi yedi kez tavaf etti. Sonra insanlara dönüp şöyle dedi:

"Ey Mekkeliler! Biz yemek yiyor, elbiseler giyiyoruz. Ama öte yandan Haşimoğulları yok olmakla yüzyüze gelmişler. Kimse ile alış veriş yapamıyorlar. Allah'a yemin ederim ki, şu haksızlıkla dolu boykot belgesi yırtılmayıncaya kadar yerime oturmayacağım!"

Mescid-i Haram'ın bir köşesinde durmakta olan Ebu Cehil:

- Vallahi o belge yırtılmayacaktır, dedi.

Zem'a b. Esved ise:

- Allah'a yemin ederim ki, sen çok yalancısın. Onu sen yazarken yazılmasına biz rıza göstermemiştik, dedi.

Ebu'l-Bahteri de:

- Zem'a doğru söyledi. Bu belge yazılırken içinde yazılan şeylere rıza göstermemiş ve kabullenmemiştik, dedi.

Mut'im b. Adiyy:

– İkiniz doğru söylediniz. Bu sözden başkasını sarfeden yalan söyledi. Biz, bu belgeden Allah'a sığınırız. İçinde yazılı bulunan hükümlerden de uzağız, dedi.

Hişam b. Amr da buna benzer şeyler söyledi.

Ebu Cehil:

– Bu, geceleyin kararlaştırılmış ve buradan başka bir mekanda hakkında müşavere yapılmış bir iştir, dedi.

Bu konuşmalar yapılırken Ebu Talib de Mescid-i Haram'ın bir köşesinde bulunmaktaydı. Mut'im b. Adiy kalkıp boykot belgesini yırtmak üzere Ka'be'nin içine girdi. Bir güvenin o belgeyi kemirdiğini gördü. Sadece «Allah'ım senin adınla» diye yazılı olan kısım kemirilmemişti. O belgeyi yazan kişi, Mansur b. İkrime idi. Anlatıldığına göre elleri felç olmuştu.

İbn Hişam dedi ki:

Bazı ilim ehlinin anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Talib'e şöyle demiş: «Ey Amca! Cenâb-ı Allah bir güveyi Kureyslilerin sahifesine musallat kıldı. O sahifede yazılı bulunan Allah adını yerinde bıraktı. Ama zulüm, boykot ve iftiraya dair olan yazıları ise yok etti.» Ebu Talib ona sordu:

– Bunu Rabbin mi sana haber verdi?

– Evet.

– Allah'a yemin ederim ki, artık kimse senin yanına girmesin.

Böyle dedikten sonra kalkıp Kureyslilerin yanına gitti ve onlara şöyle dedi:

– Ey Kureys topluluğu! Kardeşim oğlu Muhammed, bana şunu ve şunu bildirdi. Gelin, boykot belgenize bakın... Eğer onun dediği gibi ise, bize uygulamakta olduğunuz şu boykot kararından artık vazgeçin ve bize dokunmayın. Ama Muhammed'in söyledikleri yalan ise, ben onu size teslim ederim!

Kureysliler, senin söylediğine razıyız, diyerek Ebu Talib'le akidleştiler. Sonra gidip belgeye baktılar. Bir de baktılar ki o, Rasûlullah (s.a.v.)'ın anlattığı duruma gelmiş. Bu da onların şer ve kötülüklerini fazlalaştırdı.

İşte o esnada Kureyslilerden bir topluluk, o belgeyi parçalamak için ellerinden geleni yaptılar ve nihayet belgeyi parçaladılar.

İbn İshak, Ebu Talib'in, belge parçalanıp içindeki hükümler yürürlükten kaldırıldıktan sonra onu parçalamak için gayret sarfeden topluluk hakkında şu övücü şiiri okuduğunu kaydeder:

" Bak, denizcilerimize (denizden geçerek Habeşistan'a giden Muhcirlerimize), uzaklaşmalarına rağmen,

Allah'ın lütfu ulaşmadı mı? Allah insanlara merhametlidir.
 Onlara haber verilsin ki, boykot belgesi parçalandı.
 Allah'ın razı olmadığı her şey iptal edilir.
 O belgenin bir kısmı iftira, bir kısmı büyüdür,
 Ama zamanın sonuna kadar semaya yükselen,
 Bir büyü görülmemiştir.
 Zelil olmayan kimse, başkalarını ona çağırdı.
 Onun uğursuzluğu başında dönmektedir.
 O, yeteri kadar günah sebebi olan bir vaki'dir.
 O sebeble, kollar ve boyunlar kesilecektir.
 Öyleki, korkudan Mekke ahalisinin eklemleri titreyecektir.
 Şerrin ürküntüsünden göçüp gidecektir, çalışan kimse ise kendi ha-
 line terkedilecektir.
 İşle uğraşacak,
 Bazan Tihame'ye bazan da Necid'e gidecektir.
 Mekke mukimlerinden kimin onur ve gücü doğarsa,
 Bizim Mekke içindeki onurumuz kat kat fazladır.
 Orada doğduk, insanlar orada az iken,
 Oradan ayrılmadık, hep hayır işledik ve övüldük.
 Kumar oklarını çekenlerin elleri titrediği zaman,
 İnsanlar faziletlerini bırakıncaya kadar biz yemek yedirirdik.
 Hacun mevkiinde toplanan gruba, Allah hayırlar versin.
 Onlar ki akılcı, doğruca bir işe yöneldiler.
 Hatme'l-Hacun mevkiinde oturdular, hükümdarlar gibi.
 Onlar daha da şerefli, daha da onurlu idiler.
 Şahin gibi her mert kişi, yardım etti onlara,
 Zırhın katları içinde ağır ağır yürürken insanlar,
 Büyük işlere karşı cesaretlidirler.
 O işler ki eline alan kimsenin avucunu yakan kor gibidirler.
 Düşük işlerle yükümlü kılındığında,
 Memnuniyetsizliğinden yüzü moraran şerefli,
 Lüey b. Galip oğullarındandır.
 Kılıcının bağı uzundur, bacağının yarısı dışarda olandır.
 Onun yüzü suyu hürmetine bulutlardan yağmur yağması istenilir
 ve mutluluğa erişir.
 Cömerttir, kerem sahibidir, efendioğlu efendidir.
 Misafir ağırlamaya başkalarını da teşvik eder.
 Misafir toplar, külü çoktur.
 Aşiret çocukları için iyi şeyler yapar.
 Biz beldelede dolaşıp geldiğimizde,
 Bu sulhu ısrarla ister, her iyi kimse,
 Şanı yüce, bayrağı yüksek, sonrada övülen kimseler,

Geceleyin kararlaştırdıklarını kararlaştırdılar,
 Sonra sabahladılar,
 Yavaşça insanlar uykuda iken gelip işi yaptılar.
 Sonra onlar hoşnutluk içinde Sehl b. Beyda'ya döndüler.
 Ebu Bekir'le Muhammed'de buna sevindiler.
 Kavimler, işimizin haline iştirak ettikleri zaman,
 Daha önce biz de bunu çok arzuluyorduk.
 Öteden beri biz, haksızlığı benimsemeyiz.
 Dilediğimize varır, ama zorlamayız.
 Ey Kusay ailesi, gönlünüzde bir burukluk var mıdır?
 Yarın olacak şeylerden haberiniz var mıdır?
 Ben ve sizler, tıpkı birinin dediği gibi,
 "Ey Esved dağı, eğer konuşsaydın,
 Muhakkak ki senin yanında bazı açıklamalar vardı?"

Süheylî dedi ki: Bu şiirin sonunda sözü edilen Esved dağında bir adam öldürülmüş, ama katili bilinmiyormuş. Öldürülen adamın akrabaları gelip dağın yanında durmuş ve ona şöyle seslenmişlerdi: "Ey Esved dağı, eğer sen konuşsaydın mutlaka sende bazı açıklamalar vardı. Ey Esved dağı, eğer sen konuşsaydın, katilin kim olduğunu bize açıklardın."

Vakidî dedi ki: Muhammed b. Salih ile Abdurrahman b. Abdülaziz'e, Haşimoğullarının Şi'bi Ebi Talib'ten ne zaman çıktıklarını sorduğumda bana cevaben dediler ki: Bisetin onuncu yılında, yani hicretten üç yıl önce çıktılar.

Ben de derim ki: O senede Şi'bi Ebi Talib'ten çıkmalarından sonra Rasûlullah'ın amcası Ebu Talib ile eşi Hüveylid kızı Hatice vefat etti. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir.

FASIL

Muhammed b. İshak, boykot belgesinin iptalinden sonra bir çok kıssalar anlatır. Bunlar, Kureyşlilerin Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı düşmanca dikilişlerini, hac, umre veya başka sebeble Mekke'ye gelen ziyaretçilerle Arap kabilelerini Rasûlullah'tan uzaklaştırmaya ve nefret ettirmeye çalıştıklarını göstermektedir. Ama Cenâb-ı Allah'ın, peygamberliğini, getirdiği belge ve hidayet vesilesi ayetleri doğrulamak için birer delil olarak Rasûlullah'ın elinde mucizeler izhar etmesini, buna karşılık müşriklerin düşmanlık, taşkınlık, hile ve desise sebebiyle bu hususlarda Rasûlullah'ı yalanlamalarını içermektedir. Onlar, Rasûlullah'ı yalanlarken onun deli, büyücü, kahin, uydurmacı bir adam olduğunu iddia ediyorlardı. Ama Cenâb-ı Allah, kendi işini başa çıkaracaktı.

TUFEYL B. AMR ED-DEVSÎ'NİN MÜSLÜMAN OLUŞU

Tufeyl, emrine uyulan şerefli bir kimse idi. Devsliler, ona itaat ederlerdi. Mekke'ye gelmişti. Kureyş eşrafı gidip etrafında toplandılar. Rasûlullah'a karşı uyardılar. Onun yanına gitmemesini ve sözünü dinlememesini söylediler. Bunu anlatırken Tufeyl şöyle der:

"Allah'a yemin ederim ki, bana çok ısrar ettiler. Nihayet ben de Rasûlullah'ı dinlememeye ve kendisi ile konuşmamaya karar verdim. Mescid-i Haram'a giderken kulaklarıma pamuk tıkadım. Onun sözlerini dinlemekten korktuğum için böyle yaptım. Onu dinlemek ve sesini duymak istemiyordum. Mescid-i Haram'a gittim. Baktım ki Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin yanında namaz kılıyor. Cenâb-ı Allah, onun sözlerinin bir kısmını dinlememi takdir buyurmuştu. Ben, güzel sözler duydum. Kendi kendime dedim ki: Ey anası ağlayasica! Allah'a yemin ederim ki, ben akıllı ve şair bir adamım. Güzeli çirkinden ayırdetmek benim için zor değildir. Bu adamın söylediklerine kulak vermeme engel ne vardır? Eğer söylediği sözler güzelse, kabul ederim, çirkinse reddederim.

Biraz bekledim. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin yanından ayrılıp evine doğru yola koyuldu. Ben de evine girinceye kadar onu takip ettim. Arkası sıra ben de evine girdim ve şöyle dedim: "Ya Muhammed! Senin kavmin bana şöyle ve şöyle dedi. Allah'a yemin ederim ki, senin durumundan beni korkuttular. Nihayet ben de kulaklarıma -sesini duymamak için- pamuk tıkadım. Ama sonunda Cenâb-ı Allah, senin sözlerini bana duyurmayı takdir buyurmuş. Ben, senden güzel sözler dinledim. Sen, davayı bana tebliğ et."

Rasûlullah (s.a.v.) bana, İslâm'ı teklif etti, bana Kur'ân okudu. Allah'a yemin ederim ki, ondan daha güzel bir söz duymamış, ondan daha doğru birşey görmemişim. Müslüman oldum. Kelime-i şehadet getirerek şöyle dedim:

– Ey Allah'ın peygamberi! Ben, kavmim içinde sözü dinlenen bir adamım. Onlara dönecek ve onları İslâm'a davet edeceğim. Onları davet ettiğim hususta bana yardımcı olacak bir alameti bana vermesi için Allah'a dua et.

Rasûlullah da:

– Allah'ım, onun için bir ayet ver, dedi.

Ben de kavmime gittim. Onların tamamını görebilecek yükseklikteki bir tepeye çıktığımda gözlerimin önünde kandil gibi bir nur meydana geldi.

Ben de şöyle dua ettim:

– Allah'ım, bu nuru yüzümden başka bir yer bırak. Çünkü bunun, dinlerinden ayrıldığım için yüzüme bir damga gibi vurulduğunu söylemelerinden korkuyorum.

Bu duamdan sonra o nur, değneğimin ucuna yerleşti. Beni görenler değneğimin ucundaki asılı kandil gibi duran o nuru gördüler. Ben de o halde iken tepeden aşağı iniyordum. Nihayet yanlarına vardım. Tepeden aşağıya indiğimde yaşlı bir adam olan babam yanıma geldi. Ben ona şöyle dedim:

– Benden uzak dur babacığım. Ben senden değilim, sen de benden değilsin!

– Niçin ey oğlum?

– Ben Müslüman oldum. Ve Muhammed (s.a.v.)'in dinine tâbi oldum.

– Evladım, senin dinin benim de dinimdir.

– Öyleyse git, guslet. Elbiselerini temizle, sonra bana gel ki, öğrendiklerimi sana öğreteyim.

Babam gidip gusletti. Elbiselerini temizledi. Sonra yanıma geldi. Ben de kendisine İslâm'ı teklif ettim. O da Müslüman oldu. Sonra eşim yanıma geldi. Ona da şöyle dedim:

– Benden uzak dur. Ben senden değilim, sen de benden değilsin.

– Niçin? Anam babam sana feda olsun.

– İslâmiyet, beni ve seni birbirimizden ayırdı. Ben, Muhammed (s.a.v.)'in dinine tâbi oldum.

– Senin dinin benim de dinimdir.

– Züşşera putunun yanındaki koruluğa git. Oradaki dağdan inen sudan yıkanıp yanıma gel.

– Anam babam sana feda olsun. Züşşera putundan çocuklara bir zarar gelmesinden korkmaz mısın?

– Hayır, buna ben kefilim.

Karım gidip yıkandı. Sonra yanıma döndü. Ben, kendisine İslâmiyet'i arzettim. O da Müslüman oldu. Sonra Devs kabilesini, İslâm'a davet ettim. Ama onlar, bu davetime icabet etmekte gecikteler. Sonra Rasûlullah'ın yanına Mekke'ye döndüm. Ona dedim ki:

"– Ya Rasûlallah! Doğrusu Devs kabilesinde zina galip geldi. Onlara beddua et." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurdu.

– Allah'ım, Devslilere hidayet ver.

Bana da şu emri verdi:

– Kavmine dön. Onları davet et ve onlara karşı yumuşak davran.

Devs diyarına gittim. Onları hicrete kadar Müslümanlığa davet ettim. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye hicret etti. Aradan Bedir, Uhud ve Hendek savaşları geçti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına, Müslüman olan kavmimle birlikte gittik. O, Hayber'de idi. Medine'ye yetmiş ya da seksen hane olarak konup yerleştik, sonra Hayber'de bulunan Rasûlullah'ın yanına vardık. O da diğer Müslümanlarla birlikte bize ganimetten pay verdi. Mekke'nin fethine kadar Rasûlullah'ın yanın-

da kaldım. Ona şöyle bir teklifte bulundum: "Ya Rasûlallah! Beni, Amr b. Humame'nin putu olan Zi'l-Keffeyn'e gönder ki, onu yakayım."

İbn İshak dedi ki: Tufeyl b. Amr, o puta gitti. Onu ateşle yaktı. Yakarkende şöyle dedi:

"Ey Zi'l-Keffeyn putu! Ben, sana tapanlardan değilim. Bizim doğumumuz, senin doğumundan öncedir. Ben, ateşi senin kalbine verdim."

Tufeyl, sonra Rasûlullah'ın yanına döndü. Medine'de onunla birlikte kaldı. Rasûlullah, vefat edinceye kadar yanından ayrılmadı. Vefatından sonra bazı Araplar dinden çıkınca Tufeyl, Müslümanlarla birlikte onların üzerine gitti. Tuleyh'a'yı ve Necidlileri hakladıktan sonra Müslümanlarla birlikte Yemame'ye gitti. Yanında oğlu Amr b. Tufeyl de vardı. Yemame yolunda iken bir rüya gördü. Arkadaşlarına şöyle dedi:

«Ben bir rüya gördüm. Rüyamı tabir edin. Baktım ki, başım traş edilmiş. Ağzımdan bir kuş çıkıyor. Bir kadınla karşılaştım. Beni rahmine soktu. Oğlumun da durmadan beni oradan çıkarmak istediğini gördüm. Sonra benden ayrıлып kaybolduğunu gördüm.» Arkadaşları; Hayırdır, dediler. O da şöyle dedi: Ama Allah'a yemin ederim ki ben, bu rüyayı tevil ettim.

Arkadaşları, nasıl tevil ettin? diye sorunca, o şöyle dedi:

"Başımın traş edilmesi demek, vücudumdan koparılıp yere düşmesi demektir. Ağzımdan çıkan kuş ise ruhumdur. Beni rahmine sokan kadının ise yerde bir çukurun açılması ve benim o çukura gömülüp kaybolmam demektir. Oğlumun beni o kadının rahminden çıkarmaya çalışması, sonrada görünmez olması ise, başıma gelen felaketin kendisininde başına gelmesi için gayret sarfetmesidir."

Sonra Tufeyl b. Amr, Yemame'de şehid oldu. Oğlu da ağır yaralandı. Yarası iyileşti. Ama Hz. Ömer'in zamanında Yermük savaşında şehid oldu. Allah, ona rahmet etsin.

İmam Ahmed b. Hanbel, Veki' kanalıyla Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Arkadaşları ile birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelen Tufeyl: "Devs kabilesi asi oldu." dedi. Rasûlullah da şu duayı yaptı:

"Allahım, Devslilere hidayet nasib et. Onları bize gönder."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Tufeyl b. Amr ed-Devsî ile arkadaşları gelip şöyle dediler: "Ya Rasûlallah! Doğrusu Devs kabilesi asi oldu. Ama gelmediler. Onlar için beddua et."

Rasûlullah (s.a.v.), ellerini kaldırıp: "Devsliler helak olsun!" diye beddua ettikten sonra şöyle dedi:

«Allahım! Devslilere hidayet nasib et. Onları bize gönder.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelerek şöyle dedi: Ya Rasûlallah! Senin sağlam ve müstahkem bir kalen var mıdır? Rasûlullah buyurdu ki: Cahiliyet devrinde Devslilere ait bir kale vardır.

Rasûlullah (s.a.v), Medine'ye hicret ettiğinde Tufeyl b. Amr da kendi kavminden bir adamla birlikte Medine'ye hicret edip Rasûlullah'ın yanına geldi. Tufeyl'in kavminden olan adam, Medine'nin havasını beğenmedi. Orada kalmak istemedi. Hastalandı, sabırsızlandı, bir ok alarak elini onunla kesti, eli kanadı. Ölünceye kadar kan durmadı. Ölümünden sonra Tufeyl, onu rüyada güzel bir vaziyette gördü. Yalnız ellerini sarmıştı. Ona: "Rabbın sana ne yaptı?" diye sorunca adam: "Peygamber (s.a.v.)'in yanına hicret edişim yüzünden Rabbim beni bağışladı." dedi. Tufeyl de: "Ellerini sarılı görüyorum. Neden?" diye sordu. Adam: "Kendi bozduğun şey düzelmeyecek, denildi." diye cevap verdi. Tufeyl, bunu Rasûlullah'a anlatınca o, şöyle dua buyurdu: «Allahım, o adamın ellerini kesişini de af buyur.»

Şimdi bu hadis ile Cündüb'ün rivayet ettiği hadisi nasıl uzlaştıracacağız? Cündüb'ün rivayet ettiği hadise göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden önce bir adam vardı. Yaralandı, sabırsızlandı. Bir bıçak alıp elini kesti. Ölünceye kadar kanı durmadı. Nihayet öldü. Yüce Allah, onun hakkında şöyle buyurdu: Kulum benden önce hareket edip kendini öldürdü. Ben de Cennet'i ona haram kıldım.»

Bu hadis ile önceki hadisi bir kaç açıdan uzlaştırmak mümkündür:

1- Bu iki hadisteki adamlardan biri müşrik, diğeri mü'min olabilir. Bu sabırsızlığı, onun ateşe girmesi için yeterli bir sebep olabilir. Her ne kadar onun müşrikliği de Cehennem'e girmesi için yeterli sebep isede, bu hadis ile Hz. Peygamber, ümmetinin ibret alması için dikkatlerimizi çekmiştir.

2- Cehennemlik olan o sabırsız adam kendi elini kesmesinin haram olduğunu bilmiş, diğeri ise İslâm'a yeni girdiği için bu hükmü bilmemiş olabilir.

3- Cehennemlik olan adamın kendi elini kesmesini helal saymış olması, diğeri ise helal saymamış olması, yalnız hata yapmış olması mümkündür.

4- Cehennemlik olan adamın elini kesmekle intiharı kasdetmiş olması, diğeri ise intiharı değilde başka bir sebebi kasdetmiş olması mümkündür.

5- Cehennemlik olanın iyilik ve hasenelerinin az olması, bu az miktardaki iyilik ve hasenelerinin de onun mezkur günahının büyüklüğüne mukavemet edememiş olması ve bu sebeple Cehennem'e girmiş olması mümkündür. Diğeri ise, iyilik ve hasenelerinin çok olması ve bu çok

miktardaki iyilik ve hasenelerinin de mezkur günahının büyüklüğüne mukavemet etmiş olması ve bu yüzden Cehennem ateşine girmemiş olması, aksine Peygamber'in yanına hicret sebebiyle affedilmiş olması mümkündür. Ancak elindeki yara izi iyileşmediği için elini sarmış ve vücudundaki diğer güzellikler baki kalmış olabilir. Tufeyl b. Amr, o adamın elini sarılı olarak görünce "Sana ne oldu?" diye sormuş, o adam ise şöyle cevap vermişti: "Kendi bozduğum şey düzelmeyecektir, diye bana söylendi." Tufeyl de bu rüyasını Rasûlullah'a anlatınca kendisi, o adam için dua etmiş: «Allahım, elleri için de onu bağışla.» demiş, bunun üzerine o adamın yaralı elleri de iyileşmiş. Kesin ve muhakkak olan husus şudur ki, yüce Allah, Tufeyl b. Amr'ın arkadaşı için yaptığı duayı kabul buyurmuştur.

A'ŞA B. KAYS'IN HİKAYESİ

İbn Hişam, Hallad b. Kurra b. Halid ve diğerleri vasıtasıyla ilim ehlerinden şöyle bir rivayette bulunur: A'şa b. Kays b. Salebe b. Ukabe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vail, İslâm'a girmek maksadıyla Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Onu methederek şu şiiri okudu:

"Ey gözleri ağrıyan kişi! Geceleyin gözlerin yumulmadı mı?
Isırılan uykusuz kimse gibi mi geceledin?
Bu, kadınlara olan aşktan dolayı değildir.
Bu, ancak bir gün önce Mehdet adlı kadınla sohbet etmeyi,
Unutmuş olmandan ötürüdür.
Ama ben, zamanın hain olduğunu görüyorum.
Avuçlarım düzelince, yine bozuluyor.
Yaşlıyken de gençkende serveti yitirdim.
Allah Allah, bu zaman nasıl geçip gidiyor!
Çocuk iken de, tüysüz delikanlı iken de, ergen iken de,
İhtiyar iken de, hep mal talep ettim.
Uzeyr ile serhad şehirleri arasında alaca renkli hızlı develeri,
Koşturarak mal elde etmek için gayret sarfettim.
Ey benden soran kimse, nereye gitmek istiyor.
Yesrib ehli hakkında, onun için randevu vardır.
Benden dilerse de bilesin ki sen.
Giderken A'şa'yı çevreleyen dilenciler vardır.
Ayaklarıyla koştu, sonra ellerini süratten yana çevirdi.
Yürürken hiç tökezlenmedi, yavaşlamadı.
Öğleyin güneş tepede iken yürüdüğünde, uzun ayaklı bir karınca vardır.

Sanırsın ki güneşe doğru dönen kurtçuk gibi başını çevirmiştir.
Muhammed'e ulaşıncaya kadar ne zayıflıktan,

Ne çıplaklıktan, ona merhamet etmemeye and içtim.
 Haşim oğlunun kapısına çöktüğünde,
 Gider ve onun lütfundan cömertlik görürsün.
 Öyle bir peygamber ki, görmediklerini görür.
 Ömrüme yemin olsun ki, onun şanı, alçak ve yüksek her yere ulaşmıştır.

Onun bağışlarının sonu gelmez. Bir gün var, diğer gün yok denmez.
 Onun bugün verdikleri, yarın vereceklerine engel olmaz.
 Görüyorum ki, Muhammed'in tavsiyesine kulak vermiyorsun.
 O, Allah'ın peygamberidir, vasiyette bulundu, şahid oldu.
 Takva azığıyla bu dünyadan geçmediğin takdirde.
 Ölüm sonrasında azık verecek kiminle karşılaşırsın?
 Onun gibi biri olmadığına pişman olursun.
 Onun hazırlık yaptığı iş için, hazırlık yapmadığından dolayı,
 Sakın, ölü hayvanlara yaklaşma sen.
 Damar kesmek için, keskin mızrak alma sen.
 Dikili putlara ibadet etme sen.
 Putlara kulluk etme, Allah'a kulluk et.
 Hür bir kadına yaklaşma ki, onunla yatmak.
 Sana haramdır, ya nikahla ya da rahip gibi uzak dur.
 Yakın arkabayla bağlarını koparma,
 Onu cezalandırma, bağlı esire de zulmetme,
 Sabah akşam Allah'ı tesbih et.
 Şeytanı övme, Allah'a hamd et.
 Sıkıntıdaki fakiri alaya alma.
 Mahn da insan için ebedi olduğunu sanma."

İbn Hişam dedi ki: A'şa b. Kays, Mekke'ye geldiğinde veya Mekke yakınlarına vardığında Kureyşli bazı müşrikler onun yanına gelerek niçin geldiğini sordular. O da Müslüman olmak maksadıyla Rasûlullah'a geldiğini söyledi. Bu defa ona şöyle dediler:

- Ey Eba Basir! Muhammed zinayı haram kılıyor.
- Allah'a yemin ederim ki, benim zina ile işim yok.
- Ey Eba Basir! O içkiyi haram kılıyor.
- Ama içkiye gelince, Allah'a yemin ederim ki benim onda eğlencem vardır. Ben, tekrar memleketime dönecek, bir yıl boyunca kana kana içki içecek, sonrada gelip Müslüman olacağım, dedi.

Memleketine geri döndü. O sene öldü. Artık Hz. Peygamber'in yanına gelemedi.

İçki, Medine'de Nadir oğulları vak'asından sonra haram kılınmıştır. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir. Kuvvetli rivayete göre A'şa'nın, İslâm'a girmek maksadıyla gelişi, hicretten sonra olmuş-

tur. Şiirinde buna delalet eden kısımlar da bulunmaktadır.

«Ey benden soran nereye gitmek istiyor?
Doğrusu Yesribliler için onda randevu vardır.»

Aslında İbn Hişam'ın bu kıssayı, hicret sonrası hadiseler arasında zikretmesi daha münasip olurdu. Burada anlatmaması gerekirdi. Doğrusunu Allah bilir.

Süheylî dedi ki: Bu, İbn Hişam'ın ve onun yolunda yürüyen siyercilerin bir hatasıdır. Çünkü insanlar, içkinin Uhud savaşından sonra Medine'de haram kılındığı hususunda görüş birliği etmişlerdir.

Müslüman olmak için Mekke'ye geldiğinde A'sa b. Kays'a, İslâm'a girmemesi teklifinde bulunan kişinin Ebu Cehil b. Hişam olduğu söylenmiştir. Ebu Cehil, Utbe b. Rebia'nın evinde iken A'sa ile bu konuda konuşmuştur. Ebu Ubeyde'nin anlattığına göre A'sa'yı geri döndürmeye çalışan adam, Amir b. Tufeyl'dir. Amir, Kays beldesinde onunla karşılaşmıştı. O esnada A'sa da Rasûlullah'ın yanına gelmekteydi. A'sa'nın: «Memleketime dönüp bir yıl boyunca, kana kana içki içtikten sonra gelip Rasûlullah'ın yanına varacak ve Müslüman olacağım.» demiş olması, onu kafirlikten kurtarmaz. Bu hususta ihtilaf yoktur. Doğrusunu Allah bilir.

Bu arada İbn İshak, İraşi'nin hikayesini anlatır. Rasûlullah (s.a.v.)'dan Ebu Cehil'e karşı nasıl yardım istediğini ve satmış olduğu devenin bedelini, Ebu Cehil'den tahsil etmesi için Rasûlullah'a nasıl müracaatta bulunduğunu, Cenâb-ı Allah'ın da Ebu Cehil'i nasıl alçalttığını, burnunu yere sürttüğünü, nihayet o anda borcunu ödettiğini anlatmaktadır. Biz bu kıssayı, vahyin başlangıcı ve müşriklerin Müslümanlara yaptıkları eziyetler bölümünde anlatmıştık.

HZ. PEYGAMBER'İN RÜKANE İLE GÜREŞMESİ

İbn İshak, babasının şöyle dediğini rivayet eder: Rükane b. Abdi Yezid b. Haşim b. Muttalib b. Abdumenaş, Kureyşlilerin en güçlü adamlarındandı. Bir gün Mekke sokaklarından birinde Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaştı. Yanlarında kimse yoktu. Rasûlullah, ona şöyle dedi:

– Ey Rükane, Allah'tan korkmaz mısın? Davet ettiğim şeyi kabul etmez misin?

– Davet ettiğin şeyin hak olduğunu bilsem, sana tâbi olurum.

– Güreşip de seni yere yıkarsam, söylediğim şeylerin hak olduğunu anlar mısın?

– Evet.

– Öyleyse kalk, seninle güreşelim.

Rükane kalktı. Rasûlullah'la güreşe tutuştu. Rasûlullah, onu yakalayınca yere yatırdı. Rükane, birşey yapamaz oldu. Sonra Rasûlullah'a:

– Ya Muhammed! Yeniden güreşelim, dedi. Tekrar güreştiler. Rasûlullah, onu yeniden yere yıktı. Bu defa şöyle dedi:

– Ey Muhammed, Allah'a yemin ederim ki, bu şaşılacak bir iş tir. Sen beni nasıl yenersin?

– Bundan daha şaşılacak birşey var. İstersen onu da sana göstereyim. Ama Allah'tan korkacak ve yoluma girecek isen göstereyim.

– Nedir o göstereceğim şey?

– Şu gördüğün ağacı çağıracağım. O da yanıma gelecek.

– Çağır öyleyse.

Rasûlullah (s.a.v.), ağacı çağırdı. Ağaç gelip Rasûlullah'ın önünde durdu. Sonra ona: «Yerine dön!» dedi. Bunun üzerine ağaç yine eski yerine döndü. Bunu gören Rükane, kendi kavmine gidip şöyle dedi: "Bu adamınız sayesinde bütün yeryüzü halkıyla büyü yarışına girin! Allah'a yemin ederim ki, bundan daha büyük bir sihirbaz görmedim!"

Böyle dedikten sonra Rasûlullah'tan gördüğü ve Rasûlullah'ın yaptığı işleri onlara anlattı.

Ebu Davud ile Tirmizî, Ebu Cafer b. Muhammed b. Rükane'nin babasından şöyle bir nakilde bulunduğunu rivayet ettiler: Rükane, Peygamber (s.a.v.)'le güreşti. Peygamber (s.a.v.), onu yenip yere yıktı.

Ben derim ki: Ebu Bekir eş-Şafî, güzel bir senedle İbn Abbas'tan

şöyle bir rivayette bulunmuştur: Yezid b. Rükane, Peygamber (s.a.v.)'le güreşti. Peygamber (s.a.v.), onu üç kez yendi. Her defasında yüz koyun karşılığında güreşmişlerdi. Üçüncüsünde Rükane şöyle demişti:

– Ya Muhammed! Bugüne kadar senden önce hiç kimse sırtımı yere getirmemişti ve sana kızdığım kadar hiç kimseye kızmıyordum. Allah'tan başka ilah olmadığına, senin de Allah'ın rasûlü olduğuna şahadet ederim.

Böyle demesi üzerine Rasûlullah (s.a.v.), onun üzerinden kalktı ve koyunlarını kendisine geri verdi.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ağaca seslenipde yanına çağırması üzerine, ağacın yanına gelmesiyle ilgili hikayeye gelince bu, "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserde sirret bahsinden sonra anlatılacaktır. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

Ebu'l-Eşeddeyn'den de rivayet olunduğu gibi o, Hz. Peygamber'le güreşmiş, Rasûlullah'ta onu yenmiştir.

Bundan sonra İbn İshak, Habeş halkından yirmi kadar Hristiyan süvarinin Mekke'ye geldiklerini ve tamamının Müslüman olduklarını anlatmıştır. Biz de Necâşi'nin kıssasından sonra bu hadiseyi daha önceki sayfalarda anlattık. Hamd ve minnet Allah'adır.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), mescidde otururken ashabından Habbab, Ammar, Safvan b. Ümeyye'nin azadlısı Ebu Fûkeyhe, Yasar ve Kureyş tarafından alaya alınan diğer güçsüz Müslümanlar gelip yanına oturmuşlardı. Kureyşliler, bunları alaya alırken şöyle diyorlardı: "Görüyorsunuz ya işte bunlar, Muhammed'in ashabıdırılar. Biz dururken Allah, bunlara mı hidayet ve hak din lütfunda bulundu? Eğer Muhammed'in getirdiği şey hayırlı birşey olsaydı, bizden önce bunlar bu hayırlı şeye koşmazlardı. Biz dururken Allah, o hayırlı şeyi bunlara tahsis etmezdi."

Böyle demeleri üzerine Allah Teâlâ şu ayetleri inzal buyurdu:

«Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek, O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur. Senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın.

Böylece biz onların kimini kimi ile denedik ki: "Allah, aramızdan şunlara mı lütfu layık gördü?" desinler. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?

Ayetlerimize inananlar, sana geldikleri zaman: "Size selam olsun, de. Rabbiniz, kendi üzerine rahmeti yazmıştır. Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar da sonra ardından tevbe eder, uslanırsa muhakkak ki O, bağışlayan, esirgeyendir.» (el-En'âm, 52-54.)

İbn İshak'a göre Rasûlullah (s.a.v.), çoğu zaman Merve tepesinin yanında Cebr adındaki Hristiyan bir kölenin ibadet ettiği yerde oturur-

du. Cebr, Hadrem oğullarının kölesiydi. Bunu gören müşrikler: "Allah'a yemin ederiz ki Muhammed'in bize söylediği şeylerin çoğunu, kendisine Cebr öğretiyor." dediler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti indirdi:

«And olsun ki: "Muhammed'e elbette bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. Kasdettikleri kimsenin dili yabancıdır, Kur'ân ise fasih Arapçadır.» (en-Nahl, 103.)

Bundan sonra İbn İshak, Kevser sûresinin As b. Vail hakkında nazil oluşunu da anlatır. As, Rasûlullah (s.a.v.)'in nesli kesik olduğunu, vefat edince adının, sanının yok olacağını iddia etmişti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmuştu:

«Asıl sonu kesik olan, sana buğzeden kimsedir.» Yani binlerce çocuk ve nesil bıraksa da sonu kesik olan, sana buğzeden kimsedir. Şan ve şeref ile ad, san, doğru lisan; evlad çokluğu, nesil fazlalığı ile değildir. Tefsirimizde bu sûreyle ilgili olarak geniş açıklamalarda bulunduk. Allah'a hamd olsun.

Ebu Cafer el-Bakır'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: As b. Vail, Peygamber (s.a.v.)'in oğlu Kasım öldüğünde böyle demişti. Kasım, bineğe binip develer üzerinde yol gidecek çağa ulaşmıştı. As, onun ölümü üzerine Rasûlullah hakkında böyle konuşunca yüce Allah, Kevser sûresini inzal buyurmuştu.

İbn İshak, şu ayetlerin nüzulü hakkında da gerekli açıklamayı yapar:

«Ona bir melek indirilmeli değil miydi? dediler. Eğer bir melek indirseydik, iş bitirilmiş olurdu.» (el-En'âm, 8.)

Übey b. Halef, Zem'a b. Esved, As b. Vail ve Nadr b. Haris'in Rasûlullah (s.a.v.)'a: «Sana bir melek indirilmeli değil miydi ki, senin adına insanlarla konuşsun.» demeleri üzerine yukarıdaki ayet-i kerime nazil oldu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Velid b. Muğire, Ümeyye b. Halef ve Ebu Cehil b. Hişam'ın yanından geçerken onlar, bazı laflar atarak onunla alay etmişlerdi. Bu da Rasûlullah'ı kızdırmıştı. Bunun üzerine yüce Allah, onlar hakkında şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Andolsun, senden önceki peygamberlerle de alay edildi, ama onlarla alay edenleri, o alay ettikleri şey kuşatıverdi.» (el-Enbiyâ, 41.)

Ben de derim ki; Konuyla ilgili olarak yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

«Senden önce de elçiler yalanlanmıştı. Yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine sabrettiler, nihayet onlara yardımımız yetişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek kimse yoktur. Sana da elçilerin haberinden bir parça gelmiştir.» (el-En'âm, 34.)

Bir başka ayette de yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«O alay edenlere karşı biz sana yeteriz.» (el-Hicr, 95.)

Süfyan, Cafer b. İyas vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.)'le alay edenler şunlardı: Velid b. Muğire, Esved b. Abdiyağus ez-Zührî, Esved b. Muttalib Ebi Zem'a, Haris b. Aytal, As b. Vail es-Sehmî.

Cebrail geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.), bu alaycıları ona şikayet etti. Velid'i ona gösterince Cebrail, Velid'in parmak uçlarına işaret edip; "Sen ondan kurtuldun." dedi. Sonra Rasûlullah, Esved b. Muttalib'i ona gösterince Cebrail, onun boynuna işaret etti ve; "Artık ondan kurtuldun." dedi. Sonra Rasûlullah, Esved b. Abdiyağus'u ona gösterince Cebrail onun başına işaret etti ve; "Artık sen ondan kurtuldun." dedi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Haris b. Aytal'ı Cebrail'e gösterdi. O da onun karnına işaret ederek; "Artık sen ondan kurtuldun." dedi. As b. Vail yanlarından geçerken Cebrail, onun ayak tabanına işaret ederek; "Artık sen bundan da kurtuldun." dedi.

Velid'e gelince o, kendisine ait mızrağın ucunu sivriltmekte olan Huzaalı bir adamın yanına gitti. Adamın elindeki mızrak, Velid'in parmak uçlarına isabet etti. Parmaklarını kesti.

Esved b. Abdi yağusun da başında çibanlar çıktı. O çibanlar yüzünden öldü.

Esved b. Muttalib'e gelince, o da kör oldu. Şöyleki: O semure ağacının altına gidip oturmuş ve şöyle demeğe başlamıştı: "Ey oğullarım, beni savunmayacak mısınız? İşte beni öldürüyorlar!"

Oğulları da; "Birşey gördüğümüz yok." demişlerdi. O ise sözüne devamla şöyle diyordu: "Oğullarım, işte ben ölüyorum. Beni korumayacak mısınız? İşte diken gözlerime battı."

Oğulları ise: "Birşey göremiyoruz." demişlerdi. Gözleri kör olunca ya kadar o, feryadını devam ettirmişti.

Haris b. Aytal'a gelince, onun karnında sarı su toplanmış, hastalanmıştı. Öyleki pisliği ağzından çıkıyordu. Bu sebeple de ölmüştü.

As b. Vail de günün birinde başına diken batmış, kafası şişmiş ve bu sebeple ölmüştü. Başka biri ise şöyle demiştir: As b. Vail, merkebe binecek Taif'e gidiyordu. Merkebi onu dikenlikte yere atmış, ayaklarının altına bir diken batmış ve bu sebeple ölmüştü.

İbn İshak dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'i alaya alan kimseler, kendi kavimleri içinde yaşlı ve şerefli kimselerdi. Bunlardan biri Esved b. Muttalib oğlu Zem'a idi. Rasûlullah (s.a.v.): «Allahım, onun gözünü kör et ve anasını ağlat.» diyerek ona beddua etmişti. Diğer alaycılar da şunlardı: Evsed b. Abdiyağus, Velid b. Muğire, As b. Vail ve Haris b. Tulatile.

İbn İshak'a göre Cenâb-ı Allah, onlar hakkında şu ayetleri inzal buyurmuştur:

«Sen emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve ortak koşanlara aldırma. O

alay edenlere karşı biz sana yeteriz. O, Allah ile beraber başka tanrı tutanlar, yakında (yaptıklarının sonucunu) bileceklerdir!» (el-Hicr, 94-96.)

İbn İshak'a göre bu alaycılar, Ka'be'yi tavaf etmekte iken Cebrail, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelmiş, ikisi yanyana duruyorlarken yanlarından Esved b. Muttalib geçmişti. Cebrail, yeşil bir yaprağı onun yüzüne fırlatmış, bunun üzerine Esved kör olmuştu.

Bundan sonra Esved b. Abdiyağus yanlarından geçerken Cebrail, onun karnına işaret etmiş, karnı su toplamış, şişmişti. Bu yüzden ölmüştü.

Bundan sonra Velid b. Muğire yanlarında geçerken Cebrail, iki sene önce ayağında meydana gelen bir yaraya işaret etmişti. Velid, iki sene önce kendisi için bir oku sivirtmekte olan Huzaalı bir adamın yanına gitmiş, adamın elindeki ok, Velid'in eteğine değmiş, onu azıcık delmişti. Bu sebeple Velid, iki sene sonra Cebrail'in işaretinden bir müddet sonra ölmüştü. Bundan sonra As b. Vail yanlarından geçerken Cebrail, onun ayak altına işaret etmişti. Bilahare As, eşeğine binerek Taif'e giderken hayvan onu dikenlikte yere atmış, bir diken ayağının altına batmış, bu sebeple de ölmüştü.

Bundan sonra Haris b. Tulatil yanlarından geçerken, Cebrail onun başına işaret etmiş, bilahare başı cerahatlanarak ölmüştü.

İbn İshak'a göre Velid b. Muğire, ölüm döşeginde iken Halid, Hişam ve Velid adındaki üç oğluna şu vasiyette bulunmuştu:

– Oğullarım! Size üç vasiyette bulunuyorum:

1- Benim kanım, Huzaalıların boynundadır. Kanım boşa gitmesin. Allah'a yemin ediyorum ki, benim ölümünden onlar sorumlu değildirler. Ancak bugünden sonra kanımı aramadığınızdan dolayı size küfredilmesinden korkuyorum.

2- Benim faiz alacağım, Sakiflilerdedir. Onu onlara bırakmayın, tahsil edin.

3- Ebu Üzeyhir ed-Devsî'de benim mehir alacağım vardır. Sakın bunu onlarda bırakmayın.

Ebu Üzeyhir, kızını Velide nikahlamıştı ama gerdeğe girmesine müsaade etmemişti. Mehrini aldığı halde ölünceye kadar kızını ona teslim etmemişti. Bu yüzden Velid, mehrini ondan almalarını oğullarına vasiyet etmişti.

Velid'in ölümünden sonra Mahzum oğulları, diyet talebi ile Huzaalılara saldırdılar. "Adamınızın oku kendisine isabet ettiği için Velid öldü, dediler. Huzaalılar diyet vermeye yanaşmadılar. Karşılıklı şiirler okudular. İki kabile arasındaki ihtilaf büyüdü. İş kızıştı. Nihayet Huzaalılar, diyetinin bir kısmını verince anlaştılar. Ve birbirlerine karşı savaş açmaktan vazgeçtiler.

İbn İshak dedi ki: Bundan sonra Hişam b. Velid, Zülmecaz panayı-

rında Ebu Üzeyhir'e saldırıp öldürdü. Ebu Üzeyhir, kendi kavmi içinde şerefli bir kimse idi. Kızı, Ebu Süfyan'ın nikahında idi. Öldürülmesi, Bedir vak'asından sonra oldu. Onun öldürülmesi yüzünden Ebu Süfyan oğlu Yezid, insanları Mahzum oğullarına karşı topladı. O esnada, babası orada hazır değildi. Ebu Süfyan gelince, oğlunun bu yaptığına kızdı. Kınayıp onu dövdü. Ebu Üzeyhir'in diyetini verdi ve oğluna şöyle dedi: "Devsli bir adam yüzünden Kureyşlilerin birbirlerini öldürmesine mi çalıştın?"

Hassan b. Sabit de, Ebu Üzeyhir'in kanını aramak için Ebu Süfyan'ı kışkırtıcı bir kaside yazmıştı. Bunun üzerine Ebu Süfyan, şöyle demişti: "Bedir savaşında eşrafımız gittiği halde, birbirimizi öldürmeye teşvik eden Hassan'ın zannı, ne kötü bir zandır!"

Halid b. Velid, Müslüman olup Rasûlullah ile birlikte Taife gidince, babasının Taiflilerden faiz alacağını tahsilini ondan istemişti.

İbn İshak dedi ki: Bazı ilim ehlinin bana anlattıklarına göre şu ayetler bu hususta nazil olmuşlardır:

«Ey inananlar! Allah'tan korkun, eğer inanıyorsanız faizden geri kalan kısmı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Rasûluyla savaş girdiğinizi bilin. Tevbe ederseniz ana sermayeniz sizindir. Ne haksızlık edersiniz, ne de haksızlığa uğratılırsınız.» (el-Bakara, 278-279.)

İbn İshak dedi ki: İslâmiyet'in insanları birbirlerine karşı koruyucu olarak gelişine kadar, Üzeyhiroğulları arasında başkalarına karşı bir kan davası ve intikam talebi bulunduğunu bilmiyorduk. Ancak Dırrar b. Hattab b. Mirdas el-Eslemî, birkaç Kureyşli ile birlikte Devs diyarına gitmiş. Ümmü Gaylan adında, Devslilerin azadlısı olan bir kadının yanına misafir olmuşlardı. O kadın gelinlerin çeyizini hazırlar, onları süsleyip saçlarını tarardı. (Bir nevi kuaförlük yapardı.) Devsliler, onun misafiri olan Kureyşlileri, Ebu Üzeyhir'in intikamını almak amacıyla öldürmek istemişlerdi. Ama Ümmü Gaylan ve beraberindeki kadınlar, Kureyşli misafirleri Devslilere karşı korumuşlardı.

Süheylî'ye göre Ümmü Gaylan, Dırrar'ı elbisesi ile vücudu arasında gizlemişti.

İbn Hişam dedi ki: Hz. Ömer, halife olduğu zaman Ümmü Gaylan onun yanına gelmişti. Dırrar'ın, Hz. Ömer'in kardeşi olduğunu sanıyordu. Ama Hz. Ömer, ona şöyle demişti:

– O, benim sadece din kardeşimdir. Ona iyilik yaptığını biliyorum.

Böyle dedikten sonra Hz. Ömer, onu yolcu olarak kabul etmiş ve ona bir miktar ganimet malı vermişti.

İbn Hişam dedi ki: Dırrar b. Hattab, Uhud savaşında Hz. Ömer'in yanına varmış, mızrağının yan tarafıyla ona vurup kendisine şöyle demişti: "Kaç ey Ömer kaç, seni öldürmiyeyim!"

İslâm'a girişinden sonrada Hz. Ömer, onun bu iyiliğini unutmamış-

tı. Allah ikisinden de razı olsun.

FASIL

Beyhakî, burada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in -Kureyşliler kendisine asi oldukları zaman- Yusuf peygamberin yedi bedduası gibi, Kureyşlilere yedi beddua yaptığını anlatır. İbn Mesud'un şöyle dediğini de rivayet eder: Bunların beşi geçmişti. Onlar da şunlardır: Bedir savaşı, Bizans mağlubiyeti, duman, yakalanma ve ayın ikiye bölünmesi.

Başka bir rivayete göre İbn Mesud, şöyle demiştir: "Kureyşliler, Rasûlullah'a asi olup İslâm'a girmekte geciktiklerinde kendileri onlar hakkında şöyle buyurdu:

«Allahım, Yusuf'un yedi şeyi gibi bana da yedi şey ile onlara karşı yardım et.»

İbn Mes'ud der ki: Bunun üzerine Kureyşlilere kıtlık isabet etti. Her şey yok oldu. Öyleki, ölü hayvan etlerini ve leşleri yemeğe başladılar. Hatta açlıktan ötürü onlardan bazı kimseler, kendisi ile gök arasında dumanımsı birşeyler görüyordu. Sonra Rasûlullah dua buyurdu. Allah, bu dumanı ortadan kaldırdı.

Böyle dedikten sonra Abdullah b. Mesud şu ayeti okudu:

«Biz sizden azabı az bir süre için kaldıracağız, siz yine de eski inkarcılığınıza döneceksiniz.» (ed-Duhân, 15.)

Gerçekten duman kaldırıldıktan sonra Kureyşliler yine küfre döndüler. Bu defa azapları kıyamet gününe (başka bir rivayete görede Bedir gününe) ertelendi.»

Abdullah dedi ki:

– Eğer kıyamet gününe ertelenecek olursa, artık azap üzerlerinden kaldırılmaz.

«Onları çarptıkça çarpacağımız gün öcümüzü şüphesiz alırız.» (ed-Duhân, 16.)

Abdullah b. Mesud dedi ki: Şu halde onların azabı, Bedir gününe ertelenmiştir.

Başka bir rivayetinde ise İbn Mesud şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), davetinden yüz çevrildiğini görünce şöyle dedi: «Allahım, Yusuf'a verdiğin yedi şey gibi bana da yedi şey ver.» Bunun üzerine müşrikleri kıtlık yakaladı. Öyleki leş, deri ve kemik yemeğe başladılar. Ebu Süfyan ile Mekkeli birkaç kişi gelip şöyle dediler:

– Ya Muhammed! Sen, rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun. Kavmin de helak oldu. Onlar için Allah'a dua et.

Rasûlullah (s.a.v.) dua buyurdu. Yağmur yağdı, yedi kat gökten üzerlerine sular boşandı. Artık insanlar yağmur sularının çokluğundan şikayetçi olmaya başladılar. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle dua etti:

«Allahım, üzerimize değilde çevremize yağdır.» Bu dua üzerine bağlarının üstündeki bulutlar çekildi ve Mekkelilerin çevresindeki yerlere yağmur yağmaya başladı.

Buharî de bu rivayete işarette bulunarak İbn Abbas'ın şöyle dediğini nakleder:

"Ebu Süfyan, açlıktan dolayı yardım istemek üzere Rasûlullah'a geldi. Çünkü onlar, yiyecek birşey bulamamışlardı. Öyleki deri parçalarını yemek mecburiyetinde kalmışlardı. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Onları azap ile yakaladık da, Rablerine boyun eğmediler ve yalvarmadılar.»

Rasûlullah (s.a.v.) dua etti. Allah bu sıkıntılarını giderdi."

Hafız Beyhakî şöyle dedi: Ebu Süfyan'ın kıssasında, bu hadisenin hicretten sonra vuku bulduğuna delalet eden ifadeler vardır. Belki de böyle bir hadise iki kez meydana gelmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

FASIL

Beyhakî, daha sonra Fars ve Rumlarla ilgili hadiseyi ve bu hadise hakkında Cenâb-ı Allah'ın inzal buyurduğu şu ayetleri anlatır:

«Elif, Lâm, Mîm. Rumlar, en yakın bir yerde yenildiler; onlar bu yenilgilerinden sonra üç ila dokuz yıl arasında galip geleceklerdir. İş, eninde sonunda Allah'a aittir. İşte o gün, inananlar, istediğine yardım eden Allah'ın yardımına sevineceklerdir. O, güçlüdür, merhametlidir.» (Rûm, 1-5.)

Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Müslümanlar, Rumların Farslara galip olmalarını istiyorlardı. Çünkü Rumlar, kitap ehli kimselerdi. Müşriklerde, Farsların Rumları yenmelerini istiyorlardı. Çünkü Farslar da kendileri gibi putperest idiler. Müslümanlar, bu durumu Ebu Bekir'e anlattılar. O da Peygamber 'e anlattığında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ama ileride Rumlar galip geleceklerdir." Ebu Bekir de Hz. Peygamber'in bu sözünü müşriklere aktardı. Müşrikler ona şöyle dediler: "Aramızda bir zaman belirleyelim. Eğer Rumlar yenerlerse, sana şu kadar mal verimiz. Eğer Farslar yenerlerse, sen bize şu kadar mal verirsin."

Ebu Bekir bu şartlı bahsi Peygamber 'e anlattığında o şöyle buyurmuştu:

"Süreyi on yıldan az tutsaydın..." Gerçekten de o süre dolduktan sonra Rumlar galip geldiler.

Bu hadisin rivayet yollarını tefsirimizde açıkladık ve yine orada bu şartlı bahsin Ebu Bekir ile Ümeyye b. Halef arasında belli bir süreye kadar beş deve üzerine yapıldığını anlatmıştık. Ebu Bekir, Rasûlullah'ın

emri üzerine süreyi ve develerin miktarını fazlalaştırmayı Ümeyye'ye teklif etmiş, o da kabul etmişti. Yine tefsirde anlattığımıza göre Rumlar, Farsları, Bedir ya da Hudeybiye gününde mağlup etmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Sonra Velid b. Müslim kanalıyla Üseyd el-Kilabînin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ala b. Zübeyr el-Kilabî'nin, babası Zübeyr'den şu nakilde bulunduğunu işittim: "Farsların Rumları yendiklerini, sonra Rumların Farsları yendiklerini, daha sonra da Müslümanların hem Farsları, hem Rumları yendiklerini ve Şam ile Irak'ı ele geçirdiklerini gördüm. Bütün bunlar onbeş yıl zarfında gerçekleşti."

İSRÂ VE MİRÂÇ

İbn Asakir, İsrâ ile ilgili hadisleri bisetin baş taraflarında anlatır. İbn İshak'a gelince, İsrâ'yı bu kısımda bisetten on yıl kadar sonraki hadiseler meyanında zikreder.

Beyhakî, Musa b. Ukbe yoluyla Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye hicret etmeden bir yıl önce geceleyin Mekke'den Kudüs'e götürülmüştür.

Hakim, el-Esamm vasıtası ile İsmail es-Süddî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'a, İsrâ gecesinde Kudüs'te beş vakit namaz farz kılınmıştır. Bu hadise, hicret etmesinden onaltı ay önce vuku bulmuştur.

Süddî'nin kavline göre İsrâ hadisesi zilkade ayında, Zührî ile Urve'nin kavline göre ise rebiyülevvel ayında vuku bulmuştur.

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Cabir ile İbn Abbas'ın şöyle dediklerini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), fil senesinin rebiyülevvel ayının on ikinci günü olan pazartesi gününde dünyaya gelmiştir. Yine öyle bir günde risaletle görevlendirilmiş, öyle bir günde semaya çıkıp miraca gitmiş, öyle bir günde hicret etmiş, öyle bir günde de vefat etmiştir.

Bu hadisin senedinde inkita vardır. Hafız Abdülgani b. Sürur el-Makdisî, "es-Sîre" adlı eserinde bunu benimsediğini ifade eder. Ayrıca orada senedi sahih olmayan bir hadisi de nakletmiştir.

O hadisi, receb ayının faziletleri bahsinde anlatmıştık. Anılan hadise göre İsrâ hadisesi, receb ayının yirmi yedinci gecesinde vuku bulmuştur. Doğrusunu Allah bilir. Bazı kimseler ise İsrâ hadisesinin, receb ayının ilk cuma gecesinde vuku bulduğuna dair bir görüş ileri sürmüşlerdir. Aslında receb ayının ilk cuma gecesi, reğaib gecesidir ki, reğaib namazı diye bilinen meşhur namaz, o gece için ihdas edilmiştir. Bunun aslı yoktur. Doğrusunu Allah bilir. Bazı kimseler bu konuda delil olarak şöyle bir şiir okumuşlardır:

"Cuma gecesi ki, o gece peygamber miraca çıktı,
Receb ayının ilk cuma gecesiydi o gece."

Bu şiirde, düzensizlik vardır. Biz burada bu görüşte olanların delili

olarak bunu naklettik.

Aşağıdaki ayet-i kerimeden bahsederken bu konuyla ilgili hadislerin çoğunu nakletmişizdir:

«Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım ayetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüreren Allah'ın şam yücedir. Doğrusu O, iştir ve görür.» (el-İsrâ, 1.)

Evet, bu ayetin tefsirini yaparken naklettiğimiz ifadelere bakılıp da yeteri kadar sened ve açıklamalar yazılabilir. Orada kafi miktarda ikna edici deliller vardır. Hamd ve minnet Allah'adır.

İbn İshak'ın bu konudaki sözlerinin özetini burada nakledeceğiz. O, önceki fasılları anlattıktan sonra şöyle der:

"Sonra Rasûlullah (s.a.v.), geceleyin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürüldü. Mescid-i Aksa Kudüs'tedir. İslâmiyet, Mekke'de Kureysliler ve diğer kabileler arasında yayılmıştı. Rasûlullah'ın geceleyin Mekke'den Kudüs'e götürülmesinde ve onun durumunun bana anlatılmasında bir imtihan vardı. Ayrıca bu, Allah'ın emrinden, kudret ve hakimiyetinden zuhur eden bir işti ki, akıl sahipleri için bunda ibret, iman edip tasdik eden kimseler için de hidayet, rahmet ve sebat vardı. Bu, Allah'ın kesin bir emri idi. Allah dilediği gibi onu geceleyin götürdü ki, istediği ayet ve alametleri ona göstereyim. Ta ki o da Allah'ın yapmak istediğini yapabilecek güce sahip olduğunu, yüce kudret ve saltanatı haiz olduğunu gözleriyle görsün. Bana gelen rivayete göre Abdullah b. Mesud şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.)'a bir burak getirildi. Burak, kendisinden önceki peygamberin de bindirildiği bir binit idi. Ayağını, gözlerinin görebileceği en son mesafeye kadar atabilirdi. Hz. Peygamber, ona bindirildi. Sonra göklerle yer arasındaki ilahi ayetleri görmek üzere götürüldü. Nihayet Kudüs'e varıldı. Orada İbrahim, Musa, İsa ve diğer peygamberlerle karşılaştı. Hepsi, onun için toplanmışlardı. Cemaat oluşturdular, Hz. Peygamber, önlerine geçip onlara namaz kıldırdı. Sonra biri süt, biri içki, biri su dolu olmak üzere üç kupa (bardak) getirildi. İçinde süt bulunanı alıp içti. Cebrail kendisine: "Sen hidayet buldun. Ümmetin de hidayete kavuştu." dedi."

İbn İshak, Hasan-ı Basrî'nin mürsel olarak şöyle dediğini nakleder: Cebrail gelip Hz. Peygamber'i uykudan uyandırdı. Sonra onu Mesid-i Haram'ın kapısına götürerek burak denen binite bindirdi. Burak, katır ile eşek arasında orta büyüklükte beyaz bir binit idi. Bacaklarında iki kanat vardı ki ayaklarını, gözünün görebileceği en son noktaya atabilirdi. Peygamber buyurdu ki: «Cebrail, beni buraka bindirdi. O da benimle birlikte yola koyuldu. Ne ben onu geçebiliyordum. Ne de o beni geçebiliyordu.»

Ben derim ki: İbn İshak'a göre Katade'den rivayet edilen bir hadiste

şu ifadeler yer almaktadır: Rasûlullah (s.a.v.), buraka binmek istediğinde burak serkeşlik yaptı. Cebrail elini yelesinin üzerine koyarak şöyle dedi:

– Ey burak, bu yaptığından utanmıyor musun?

Allah'a yemin ederim ki, Muhamed'den önce kendisine ilahi ikramlar gelmiş hiçbir Allah kulu sana binmemiştir!

Cebrail'in böyle demesi üzerine burak utandı. Üzerinden terler aktı. Sonra sakinleşti. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) ona bindi.

Hasan-ı Basrî, rivayet ettiği hadisinde sözüne devamla şöyle der:

Rasûlullah (s.a.v.), Cebrail ile birlikte yola devamla Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya geldiler. Orada İbrahim, Musa, İsa ve diğer peygamberler cemaatini gördü. Rasûlullah önlerine geçerek onlara namaz kıldırdı.

Namazdan sonra ona süt ve içki bardağı sundular. O, süt bardağını alıp içti. Cebrail de ona: "Hidayete erdin. Ümmetin de hidayete erdirildi. Ve size içki haram kılındı." dedi. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye döndü. Bu hadiseyi, Kureyşlilere haber verdi. İnsanların çoğu, onu yalanladılar. Bazı kimseler de Müslüman iken İslâmiyet'ten dönüp irtidat etti. Ama hadiseyi duyar duymaz Ebu Bekir es-Sıddık, Rasûlullah'ı tasdik edip şöyle dedi:

– Gökten kendisine haber geldiğine dair sabah akşam onu tasdik ediyorum. Mescid-i Aksa'ya gittiğine dair haberini mi tasdik etmeyeceğim!

Hasan-ı Basrî'ye göre Hz. Ebu Bekir es-Sıddık, Mescid-i Aksa'yı Hz. Peygamber'e sormuş, o da kendisine Mescid-i Aksa'nın evsafını anlatmıştı. İşte o gün Ebu Bekir'e es-Sıddık ünvanı verilmişti. Cenâb-ı Allah, bu konuda şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lanetlenmiş ağacı, insanların (imanını) sınama (aracı) yaptık.» (el-İsrâ, 60.)

İbn İshak, Ümmü Hani'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), benim evimde iken İsrâ'ya gitti. O gece yatsı namazını son vakitte kıldıktan sonra uyudu. Fecir'den az önce bizi uykudan uyandırdı. Sabah vakti girince kendisiyle birlikte namaz kıldık. Bana dedi ki:

«Ey Ümmü Hani! Bu gece bu vadide (Mekke'de) son olarak yatsı namazını sizinle birlikte kıldım. Sonra Kudüs'e gidip orada namaz kıldım. Gördüğünüz gibi sabah namazını da şimdi sizinle beraber kıldım.»

Böyle dedikten sonra evden çıkmak üzere ayağa Kaltı. Ben de abasının ucunu tuttum ve şöyle dedim:

– Ey Allah'ın peygamberi! Bu sözü insanlara söyleme. Yoksa seni yalanlar ve sana eziyet ederler!

– Vallahi, bunu onlara söyleyeceğim!

Hz. Peygamber, İsrâ hadisesini onlara anlattı. Kendisini yalanladı-

lar. O da şöyle dedi: Kudüs'e gidişimin isbatlayıcı delili şudur: Falan vadede filan oğullarının kervanının yanından geçtim. Binek hayvanımın hareketi onları ürküttü ve onların bir devesi korkup kaçtı. Onlardan ayrıldı. Ben de onu, onlara gösterdim. Ben, Şam'a yönelmiş idim. Sonra döndüm ve Dacinan dağlarının yanına geldiğimde filan oğullarının kafilesine rastladım. Onları, uyur vaziyette gördüm. İçi su dolu bir kapları vardı. Üzerini örtmüşlerdi. Ben de örtüsünü açıp, içindeki suyu içtim. Sonra tekrar eskisi gibi üzerini örttüm. Bunun ispatı ise, onların kafilelerinin şimdi Tenimü'l-Beyda tepesinden inmekte oluşudur. Önlerinde boz renkli bir deve vardır ki, devenin üzerinde biri siyah, diğeri beyaz olmak üzere iki çuval vardır.

Ümmü Hanf dedi ki: Onu dinleyenler süratle koşup kervana doğru gittiler. Önce, Rasûlullah'ın özelliklerini anlattığı boz renkli deveyi gördüler. Sonra su kaplarını ve kaçan develerini sordular. Kafildekiler, onlara Rasûlullah'ın anlattığı gibi hadiseyi naklettiler.

Yunus b. Bükeyr, Esbat vasıtasıyla İsmail es-Süddî'den rivayet etti ki, anılan kervanın gelişinden önce güneş batmak üzereydi. Rasûlullah, yüce Allah'a dua ederek güneşin batmamasını diledi. Kervan gelinceye kadar güneş batmadı. Nihayet kervan geldi. Baktılar ki tıpkı Rasûlullah'ın anlattığı vasıftadır. Oysa güneş, hiç kimsenin hatırı için batmazlık etmez. Sadece Rasûlullah'ın hatırı için o gün batmamıştı, bir de Yuşa b. Nun (a.s.) için batışını ertelemişti.

Bunu, Beyhakî rivayet eder.

İbn İshak dedi ki: Kendilerini yalancılıkla itham edemiyeceğim kimseler, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet ettiler: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

«Mescid-i Aksa'daki işimi tamamladıktan sonra miraç merdiveni getirildi. O zamana kadar ondan daha güzel birşey görmüş değildim. Hastanız canını verirken gözünü ona diker. Arkadaşım Cibrail beni o merdivene çıkardı. Nihayet göğün Hafaza kapısına vardım. Kapıda İsmail adında görevli bir melek vardı. Eli altında görevli 12.000 melek daha vardı. O meleklerden her birinin idaresinde de 12.000'er melek vardı.

Ravi diyor ki: Bu sözden bahsedildiğinde Rasûlullah (s.a.v.), şu ayeti okurdu:

«Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir.» (el-Muddessir, 31.)

Kesin olan husus şudur ki, İsrâ hadisesi, Hz. Peygamber'e vahyin gelişinden sonra vuku bulmuştur. Bazılarının iddiasına göre bu az bir zamanı kapsayabileceği gibi, diğer bazılarının iddiasına göre on senelik uzun bir zamanı da kapsayabilir. Ki, kuvvetli olan görüş te budur.

O gece, İsrâ'ya gitmeden önce göğsü yarılp kalbi çıkarılarak ikinci kez -bir kavle göre üçüncü kez- yıkanmıştı. Çünkü o, yüce âlemlere ve Allah'ın huzuruna davet edilmişti.

Kendisi için bir tazim ve ikram olarak getirilen burak adlı binite bindi. Mescid-i Aksa'ya geldiğinde, önceki peygamberlerin bineklerini bağladıkları halkaya burakı bağladı, sonra Mescid-i Aksa'ya girdi. Onun kıblesine yönelerek Tahiyetü'l-Mescid namazını kıldı.

Hüzeyfe (r.a.), onun Mescid-i Aksa'ya girdiği, orada namaz kıldığı ve burakı halkaya bağladığına dair ifadeleri kabul etmemektedir.

Bu garibtir. Çünkü ispatlayıcı nass, reddedici nassa tercih edilir.

Âlimler, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerle cemaat olup onlara namaz kıldırıldığı hususunda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Kimine göre semadan indikten sonra onlara imamlık edip namaz kıldırmıştır. Nitekim bazı ifadeler de buna delalet etmektedir ki uygun olan da budur. İki kavle dayanarak bunu anlatacağız. Doğrusunu Allah bilir. Peygamberlere semada iken namaz kıldırılmış olduğunu söyleyenler de vardır.

İçki ve su bardaklarını bırakıp, süt bardağını tercih edişi hususunda da âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Kimine göre-daha önce da anlatıldığı gibi- bunu Mescid-i Aksa'da iken yapmıştır. Kimine göre ise- sahih hadisle de sabit olduğu gibi- semada iken yapmıştır.

Özetle demek istediğimiz şudur ki Rasûlullah (s.a.v.), Mescid-i Aksa'daki işini tamamladıktan sonra onun için miraç merdiveni göğe dikildi. Ona çıkıp semaya yükseldi. Bazı insanların zannettikleri gibi burak üzerinde göğe yükselmiş değildir. Aksine burak denen binit, Mescid-i Aksa kapısının üzerindeki halkaya bağlanmıştı. Semadan indikten sonra ona binip Mekke'ye dönecekti. Semadan semaya yükseldi, yedinci semayı da aşmış gitti. Her sema kapısına geldiğinde görevli meleklerle diğer büyük melek ve peygamberler onu karşıladılar.

Hz. Peygamber, semalarda gördüğü belli başlı peygamberlerin adlarını da vermiştir. Nitekim dünya semasında Adem peygamberi, ikinci semada Yahya ve İsa peygamberleri, dördüncü semada İdris peygamberi, altıncı semada Musa peygamberi, yedinci semada da sırtını Beyt-i Ma'mur'a dayamış vaziyette İbrahim peygamberi görmüştür. O Beyt-i Ma'mur ki, ibadet edip namaz ve tavaf için hergün içine 70.000 melek girer, oradan çıktıktan sonra bu melekler, kıyamet gününe kadar ikinci kez sıra kendilerine gelipde oraya yeniden giremezler.

Sonra Peygamber (s.a.v.), bütün diğer peygamberlerin makamlarını aşmış gitti. Nihayet ilâhî takdir kalemlerinin cızırtısının duyulduğu bir seviyeye yükseldi. Sidretü'l-Münteha makamı, onun için yükseldi. Baktı ki Sidre ağacının yaprakları fil kulağı büyüklüğünde, meyveleri de Hecir¹ testisi iriliğinde. O esnada büyük ve göz alıcı çeşitli durumlarla karşılaştı. Sidretü'l-Münteha'ya kargalar gibi çok sayıda melekler bindi, altından kelekler toplandı. Yüce Rabbin nuru, onu kapladı.

(1) Hecir, bir mıntika adıdır.

Orada Peygamber (s.a.v.), Cebrail'i gördü. Cebrail'in 600 kanadı vardı. Her iki kanadı arasındaki mesafe, göklerle yer arasındaki mesafe kadardı. Onun hakkında Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmuştur:

«Andolsun ki onu bir defa daha görmüştü; Sidretü'l-Münteha yanında, ki onun yanında oturulacak bahçe vardır. Sidreyi kaplayan kaplıyordu. (Muhammed'in) göz(ü) şaşmadı ve azmadı.» (en-Necm, 13-17.)

Yani Peygamber (s.a.v.)'in gözü, ne sağa ne de sola kaydı. Ne de bakması için belirlenen mekandan yükseğe kalktı. Bu büyük bir sebat ve yüce bir edeptir. İbn Mesud, Ebu Hüreyre, Ebu Zerr ve Aişe'nin de naklettikleri gibi bu görüş, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Cebrail'i asli suretinde ikinci kez görüşü idi. İlk görüşü hakkında şöyle buyrulmuştur:

«Ona, çetin kuvvetlere sahip ve güçlü olan Cebrail öğretmiştir, en yüksek ufuktayken doğruluvermiş, sonra yaklaşmış ve inmiştir. Araları iki yay aralığı kadar belki daha da yakın oldu. Allah o anda kuluna vahyedeceğini etti.» (en-Necm, 5-10.)

Evet, Mekke'de iken Peygamber (s.a.v.), Cebrail'i asli suretinde görmüştü. Cebrail, gökten yere doğru sarkmış, yaratılışının büyüklüğü sema ile yer arasını doldurmuştu. Öyleki, Hz. Peygamber'le Cebrail arasındaki mesafe, iki yay ucu veya daha yakın mesafe kadar idi.

Önceki sayfalarda adları geçen büyük sahabelerin işaret ettikleri gibi tefsirde doğru ve gerçek olan yol budur. Ama Şurayk'ın Enes'ten, İsrâ hadisiyle ilgili olarak nakletmiş olduğu: «Sonra izzet ve üstünlük sahibi olan, zorlu gücün sahibi Allah yaklaştı. Ona doğru sarktı. Aralarındaki mesafe, bir yayın iki ucu kadar veya daha az oldu.» sözüne gelince, bu ravinin kendi şahsi anlayışı olup hadise ilavesidir. Doğrusunu Allah bilir.

Eğer bu Rasûlullah'tan nakledilmiş olsa bile, ayet-i kerimenin tefsiri değildir. Aksine bu, ayet-i kerimenin delaletinden başka olan birşeydir. Doğrusunu Allah bilir.

Noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, miraç gecesinde kulu Muhammed (s.a.v.)'e ve onun ümmetine her gün ve gece için elli vakit olmak üzere namazı farz kıldı. Sonra Muhammed (s.a.v.), Hz. Musa ile yüce Rabbi arasında gidip geldi. Nihayet Allah Teâlâ, elli vakit namazı beş vakte indirdi. Hamd ve minnet O'nadır. Beş vakti indirirken şöyle buyurdu:

«Bunlar beş vakittir ama sevapları elli vakte bedeldir. Bire, on verilir.»

Muhammed (s.a.v.), o gece yüce Rabbi ile konuştu. Sünnet imamları bu hususta hemen hemen mutabık gibidirler. Yalnız onu görüp görmediği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları demişler ki: Muhammed (s.a.v.), Rabbini kalben iki kez gördü.

İbn Abbas ile bir grup böyle demişlerdir. Görmekten bahsederken

İbn Abbas ile diğerleri, kayıtsız bir görmeden söz etmişlerdir. Bu, kayıtlı görmeye hamledilir. Diğer bazıları ise görmekten bahsederken, bunun kayıtsız bir görme olduğunu ifade etmişlerdir. Bazıları ise görmekten kastın, gözle görmek olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. İbn Cerir, bu görüşü benimsemiştir. Üzerinde ısrarla durmuştur. Müteahhirin âlimlerinden bir kısmı da, onun bu görüşüne uymuşlardır. Hz. Peygamber'in, Rabbini gözleriyle görmüş olduğunu açıkça söyleyenlerden biri, Ebu'l-Hasan el-Eş'arî dir. Onun böyle dediğini, Süheylî nakletmiştir. Nevevî de fetvalarında bu görüşü benimsemiştir.

Diğer bir grup ulema ise, böyle birşeyin vuku bulmadığını söylemişlerdir. Buna dayanak olarak da Sahih-i Müslim'de yer alan Ebu Zerr'in hadisini göstermişlerdir. Ebu Zerr demiş ki:

"Ya Resûlallah, Rabbini gördün mü?"

Resûlullah buyurdu ki: «O, bir nurdur. O'nu nasıl görebilirim?» Başka bir rivayete göre ise Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: «Ben, bir nur gördüm.»

Dediler ki: Baki olan zatı, fani gözlerle görmek mümkün değildir. Bu sebeptendir ki yüce Allah, Hz. Musa'ya şöyle demiştir: «Ey Musa, ölünceye kadar hiçbir canlı beni göremez. Yuvarlanmadıkça da hiçbir kuru beni göremez.» Bu meselede selef ile halef arasında, meşhur ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), semadan Mescid-i Aksa'ya indi. Kuvvetli rivayetlere göre peygamberler kendisini tazim etmek ve ikramda bulunmak için, Allah'ın yüce makamından inerken onunla birlikte Mescid-i Aksa'ya indiler. Tıpkı misafir uğurlar gibi, onu uğurladılar. Demek ki daha önce kendisiyle bir araya gelip toplanmamışlardı.

Bu sebeptendir ki Peygamber (s.a.v.) semaya çıktığında, her peygamberle görüşürken kendisinden önce Cebrail, o peygambere selam veriyor, sonra Hz. Peygamber'e: "Bu falan zattır. Kendisine selam ver." diyordu. Eğer semaya çıkmadan önce peygamberlerle toplanıp görüşmüş olsaydı, Cebrail'in ikinci kez onları kendisine tanıtmasına ihtiyaç duyulmazdı. Şöyle demiş olması da bunu ispathyor:

«Namaz vakti geldiğinde, onlara imamlık yaptım.»

O zaman sabah namazının vakti olmuştu. Cebrail'in teklifi üzerine imam olarak önlerine geçti. Aslında Cebrail, yüce Rabbinin emrine dayanarak ona böyle bir teklifi yapmıştı. Bazıları buna dayanarak demişlerki: Büyük imam, namaz kıldırma hususunda ev sahibinin önüne geçme hakkına sahiptir. Çünkü Mescid-i Aksa, o peygamberlerin mahalleri ve ikamet yerleri olduğu halde Rasûlullah (s.a.v.), önlerine geçip onlara imamlık etmiş ve namaz kıldırılmıştı. Sonra oradan çıkıp buraka bindi ve Mekke'ye döndü. Gayet sebatlı, sükunetli ve vakarlı bir şekilde sabahladı.

Hız. Peygamber, o gece o kadar önemli hadiseler gördü ki, o hadiselerin tamamını veya bir kısmını bir başka şahıs görmüş olsaydı, dehşete kapılır ya da aklını kaybederdi. Ama o, sakin idi. Yalnız gördüklerini kavmine anlatması halinde onların hemen kendisini yalanlamalarından endişe ediyordu. Bunu yavaş yavaş, hazmettire hazmettire onlara anlatmayı düşündü. O gece sadece Mescid-i Aksa'ya gittiğini onlara söylemeyi düşündü. Çünkü lanetli Ebu Cehil, Rasûlullah (s.a.v.)'ı sakin bir vaziyette Mescid-i Haram'da otururken görünce, ona şöyle bir soru yöneltti:

– Bir haber var mı?

– Evet...

– Nedir o haber?

– Bu gece Mescid-i Aksa'ya götürüldüm.

– Mescid-i Aksa'ya mı?

– Evet.

– Ne dersin, kavmini senin yanına çağırısam da bana söylediklerini onlara da söyler misin?

– Evet.

Ebu Cehil, Hız. Peygamber'den bu sözleri duymaları için Kureyşlileri çağırıp oraya toplamak istedi. Rasûlullah da bu haberi onlara bildirmek ve tebliğde bulunmak istedi. Ebu Cehil dedi ki:

– Ey Kureyş topluluğu, buraya gelin. (Onlar da grup grup toplandıkları yerden kalkıp yanlarına geldiler). Ebu Cehil, Hız. Peygamber'e:

– Bana söylediklerini kavmine de söyle, dedi. Rasûlullah (s.a.v.) gördüğü şeyleri onlara anlattı. O gece Kudüs'e, Mescid-i Aksa'ya gidip orada namaz kıldığını söyledi. Onu yalanlamak ve anlattığı şeylerin mümkün olmadığını ifade etmek maksadıyla kimileri el çırpıp, kimileri ıslık çaldı. Bu haber, Mekke'de yayıldı. Kimileri de Ebu Bekir'in yanına giderek durumu anlattılar. O, onlara şöyle karşılık verdi:

– Siz, Muhammed (s.a.v.)'e iftira ediyorsunuz.

– Vallahi kendisi böyle diyor.

– Eğer kendisi böyle diyorsa, mutlaka doğru söylüyordur.

Böyle dedikten sonra kalkıp müşriklerin arasında duran Peygamber'in yanına geldi. Hadiseyi ona sordu. Rasûlullah, hadiseyi ona olduğu gibi anlattı. O da Mescid-i Aksa'nın evsafını ona sordu ki, orada bulunan müşrikler bunu duysunlar ve anlattığı haberlerin doğru olduğunu anlasınlar.

Sahih hadiste anlatıldığına göre bu soruyu Rasûlullah'a, müşrikler sormuşlardır. Rasûlullah da şöyle buyurmuştur: "Ben, Mescid-i Aksa'nın alametlerini onlara bildirdim. Yalnız bazı alametlerini karıştırdım. Bunun üzerine yüce Allah, bana Mescid-i Aksa'yı gösterdi. Öyle ki Ukeyl'in evinin yanındaymış gibi ona bakıyor ve evsafını onlara anla-

tiyordum. Ve evsafını doğru, isabetli olarak bildiriyordum."

İbn İshak, Hz. Peygamber'in Kureyş kervanının yanından geçtiğini, onların sularından içtiğini de Mekkelilere bildirdiğini nakleder. Artık Cenâb-ı Allah, onlara karşı hüccet ileri sürmüş, doğru yolu aydınlatmıştı. Bunun üzerine kimi Rabbine yakinen iman etmiş, kimi de bu hüccetin ibrazından sonra yine de küfretmişti. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lanetlenmiş ağacı, insanların (imanını) sınama (aracı) yaptık.» (el-İsrâ, 60.)

İbn Abbas dedi ki: İsrâ ve miraç, Rasûlullah'a gösterilmiş bir rüya idi.

Selef ve halef ulemasının cumhuruna göre İsrâ hadisesi, hem beden hem ruhen vuku bulmuştur. Nitekim rivayetlerdeki ifadelerin zahiri de, buna delalet etmektedir. Ayrıca miraç merdivenine çıkarak semaya yükselmesi de bunu isbatlamaktadır. Bunun için Allah Taâlâ şöyle buyurmuştur:

«Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım ayetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüreren Allah'ın şanı yücedir.» (el-İsrâ, 1.)

Ayet-i kerimde geçen ve Allah'ın eksikliklerden münezzeh olduğunu ifade eden tesbih kelimesi, harika ve muazzam mucizelerin görülmesi anında yapılır. Bu da gösteriyor ki İsrâ ve miraç, hem ruhen hem bedenlen gerçekleşmiştir. Zaten kul, hem ruhtan hem de bedenden ibarettir. Eğer bu hadise, rüya halinde gerçekleşmiş olsaydı, Kureyş kafirleri bunu imkansız görmez ve ilk etapta Peygamberimiz'i yalanlamazlardı. Çünkü böyle bir hadisenin rüyada görülmesi, yalanlanmaya değer büyük bir olay değildir. Bu da gösteriyor ki peygamber, rüya halinde değil de uyanık halde iken Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmüştür. Şurayk'ın Enes'ten rivayet ettiği: «Sonra uyandım. Birde baktım ki ben Hatim'deyim.» hadisindeki ifadeye gelince bu, Şurayk'ın yanılmasıdır. Ya da bir halden başka bir hale intikal etme anlamına gelir ki, buna da yakaza (uyanıklık) tabiri kullanılır. Nitekim Hz. Aişe'nin rivayet ettiği bir hadiste de, böyle bir ifade gelecektir. Rasûlullah (s.a.v.), Taife gittiğinde Sakifliler onu yalanlamışlardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), olayı anlatırken şöyle buyurmuştu:

«Kederli bir şekilde Taiften döndüm. Ancak Karnû's-Sealib denen yere vardığımda ayıldım.» Çocuğunu, ağzına badem yağı sürmesi için Rasûlullah'ın yanına getiren Ebu Useyd, onun insanlarla konuşmakla meşgul olduğunu görünce, çocuğunu kaldırıp götürmüş, Rasûlullah kendine geldiğinde çocuğun nereye gittiğini sormuş, orada hazır bulunanlar da babasının alıp götürdüğünü söyleyince, o çocuğa Müzmir adını vermişti. Bu rivayette geçen kendine gelme sözü de, ayılma gibi

birşeydir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «İsrâ ve miraç gecesinde Rasûlullah (s.a.v.)'ın bedeni, Mekke'den ayrıldı. Ama Cenâb-ı Allah, onu ruhen gönderdi.»

Yine İbn İshak, Rasûlullah (s.a.v.)'ın İsrâ ve miracının nasıl olduğu sorusuna cevaben Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Allah'ın ona gösterdiği, sadık bir rüya oldu.»

İbn İshak dedi ki: Bunların bu sözü, münker değildir. Çünkü Hasan, şu ayetlerin bu mevzuyla ilgili olarak nazil olduğunu söylemiştir:

«Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lanetlenmiş ağacı, insanların (imanını) sınama (aracı) yaptık.» (el-İsrâ, 60.)

Nitekim İbrahim peygamber de şöyle demişti:

«Yavrum, ben uykuda görüyorum ki ben seni kesiyorum.» (es-Saffat, 102.)

Bir hadiste de Hz. Peygamber, şöyle buyurmuştur:

«Gözlerim uyur, ama kalbim uyanıktır.»

İbn İshak dedi ki: Bunlardan hangisinin vuku bulunduğunu Allah daha iyi bilir. Hz. Peygamber, İsrâ ve miraç ta Allah'ın emrinden bazı şeyler müşahede etti. İster uyku halinde, ister uyanıklık halinde olsun, bütün bunlar haktır ve doğrudur.

Ben derim ki: İbn İshak, bu konuda fikir beyan etmemiş ve her iki durumun da mümkün olabileceğini söylemiştir. Ama üzerinde tartışılmayacak ve şüphe götürmeyecek gerçek şudur ki, İsrâ ve miraç hadisesi, mutlaka uyanıklık halinde vuku bulmuştur. Önceki nakiller de bunu teyid etmektedir.

Hz. Aişe'nin: "Rasûlullah'ın cesedi yerinden ayrıldı. İsrâ hadisesi ruhen gerçekleşti." sözü, bu hadisenin -İbn İshak'ın anladığı şekilde- uyku halinde cereyan etmiş olduğunu gerekli kılmaz. Aksine bu ifade, İsrâ'nın uyku halinde değil de uyanık halde iken hakikaten Peygamber'in ruhuyla cereyan etmiş olduğunu, buraka bindiğini, Mescid-i Ak-sa'ya vardığını, semalara yükseldiğini, uyku halinde değil de uyanık olarak hakikaten bazı hadiseleri müşahade ettiğini gerekli kılmaktadır. Belki de mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin ve onun yolunda gidenlerin kastettikleri mana budur. Yoksa İbn İshak'ın anladığı şekilde Hz. Aişe, bu ifadeleriyle, İsrâ'nın uyku halinde cereyan ettiğini söylemek kastını taşımamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

TENBİH: Biz, İsrâ hadisesinden önce Hz. Peygamber'in uykuda rüya gördüğünü inkar etmediğimiz gibi, İsrâ hadisesinden sonrası için de inkar etmiyoruz. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in gördüğü rüya, mutlaka sabah aydınlığı gibi gerçekleşirdi. Bunun gibi bir hadiste, vahyin başlangıcı bölümünde nakledilmiştir. Vahiyden önce uyanıklık halinde gördüğü bazı hadiseleri, uyku halinde de görmüştür. Bununla da onun peygam-

ber olacağı ve bu hadiselerle alışması amacı güdülmüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Âlimler, İsrâ ve miraç hadiselerinin aynı gecede mi, yoksa herbiri ayrı ayrı olarak bir gecede mi cereyan etmiştir? diye ihtilafta bulunmuşlardır. Bazılarına göre İsrâ hadisesi uyanıklık halinde, miraç hadisesi ise uyku halinde gerçekleşmiştir. Mühelleb b. Ebi Süfra, Buharî şerhinde nakleder ki bazı âlimler, biri ruhen ve uyku halinde, diğeri de hem beden, hem ruhen uyanıklık halinde olmak üzere İsrâ hadisesinin iki kez vuku bulduğu görüşündedirler.

Süheylî dedi ki: Bu söz, bu konuda nakledilen hadisleri bir araya getirip toplamaktadır. Enes'ten rivayet ettiği hadiste şöyle denmektedir: İsrâ ve miraç hadisesi, Hz. Peygamber'in gözlerinin uyuduğu, kalbinin gördüğü bir demde cereyan etmiştir. Bu hadise gördüğü bir anda cereyan etmiştir. Bu hadisin sonunda da Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

«Sonra uyandım. Bir de baktım ki, ben Hatim'deyim.» Bu, uyku halinde olan bir hadisedir. Diğer hadisler ise, bu hadisenin uyanıklık halinde cereyan ettiğine delalet etmektedirler. Bazı âlimlerde uyanıklık halinde de İsrâ'nın birkaç kez vuku bulduğunu iddia etmişlerdir. Hatta bazıları demişler ki; İsrâ, dört kez vuku bulmuştur. Yine bazılarının iddiasına göre Medine'de de vuku bulan İsrâ hadiseleri olmuştur.

Şeyh Şihabuddin Ebu Şame, İsrâ ile ilgili hadisleri uzlaştırma çabası içine girmiş ve İsrâ'nın üç kez vuku bulduğunu söylemiştir. Bunlardan birisi, Mekke'den burak üzerinde Beyt-i Mukaddes'e, diğer birinde Mekke'den Burak üzerinde semaya yükseliş şeklinde, üçüncüde de Mekke'den Mescid-i Aksa'ya, oradan da göklere yükseliş şeklinde cereyan etmiştir.

Biz deriz ki: Şeyh Şihabuddin, ihtilaflı rivayetler yüzünden İsrâ'nın üç kez vuku bulduğu görüşüne kail olmuştur. Oysa bu konudaki hadis lafızlarının, bu üç vasıftaki İsrâ'dan daha fazla vasıflara şamil olduğu bilinmektedir. Bu konuda daha geniş bilgi almak isteyen kimse, tefsirimizin İsrâ sûresinin birinci ayetiyle ilgili kısmındaki açıklamalarımıza baksın.

İsrâ'nın, Kudüs'e ve semavata gidip yükselmeye göre vasıflandırılarak taksim edilmesine gelince, bir delile dayanmaksızın sadece akla dayanılarak böyle bir sınırlama getirmek doğru olmaz. İşin gerçeğini Allah bilir.

Buharî'nin, İsrâ hadisesini Ebu Talib'in ölümünü anlattıktan sonra anlatması hayret vericidir. İşin sonunda miracı anlatmasına İbn İshak muvafakat etmiş ama Ebu Talib'in ölümünden sona anlatmasına muhalefet etmiştir. İbn İshak ise Ebu Talib'in ölümünü, İsrâ hadisesinden sonra anlatmıştır. Bunlardan hangisinin önce, hangisinin sonra vu-

ku bulduğunu ancak Allah bilir.

Özetle demek istediğimiz şu ki; Buharî, İsrâ ve miracı birbirinden ayırmış, bunlardan her biri için müstakil bir bab düzenlemiş ve "Babu Hadisi'l-İsrâ" diye başlık atmıştır. Bu başlığı attıktan sonra da Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: İşittim ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

«Kureyşliler, beni yalanladıklarında Hatim'de idim. Allah, bana Mescid-i Aksa'yı gösterdi. Ben de onun manzarasına bakarak işaretlerini, Kureyşlilere anlatmaya başladım.»

Sonra "Buharî Babu Hadisi'l-mirac" adında bir başlık atarak Malik b. Sa'saa'dan şöyle bir rivayette bulunmuştur: Peygamber (s.a.v.), İsrâ'ya götürüldüğü geceyi halka anlatırken şöyle buyurdu:

«Bir ara Hatim'de yatmış (uyku ile uyanıklık arası) bulunuyordum. Bu sırada bana gelen Cibril (göğsümü) yardı- Ravi Katade Enes b. Malik'in: «Şuradan şuraya kadar yardı» dediğini işittim, demiştir. Ravi, bu işaret olunan yerin boğaz çukurundan kıl bittiği yere kadar yani ön mahalli olduğunu bildirmiştir- ve kalbimi çıkardı. Sonra içi iman (ve hikmet) dolu bir tas getirildi. Kalbim (Zemzem suyu ile) yıkandı, içine iman (ve hikmet) doldurulup eski haline getirildikten sonra katarıdan küçük ve merkepten büyük beyaz bir binit getirildi. -Ravi Enes b. Malik:«Bunun adı buraktır ki, o, adımını gözünün erişebildiği yerin sonuna kadar atardı.» demişti -Ben, buraka bindirildim. Cibril de benimle beraberdi. Nihayet dünya semasına vardı. Cibril, gök kapısını çaldı. Görevli melek tarafından:

- Kim o? denildi. Cibril:

- Cibril'im, dedi. Bekçi melek:

- Yanındaki kimdir? diye sordu. Cibril:

- Muhammed, diye cevap verdi. Görevli Melek:

- Göğe çıkmak için ona, vahiy ve miraç daveti gönderildi mi? diye sordu. Cibril:

- Evet, gönderildi, diye tasdik etti. Görevli melek:

- Merhaba gelen zata. Bu gelen kişi ne güzel yolcu? dedi. Ve hemen gök kapısı açıldı. Ben, birinci semaya varınca orada Adem peygamberle karşılaştım. Cibril bana:

- Bu senin baban Adem'dir, kendisine selam ver, dedi. Ben de selam verdim. Adem, selamıma karşılık verdi. Sonra:

- Merhaba hayırlı, iyi oğlum, salih peygamber, dedi.

Sonra Cibril, benimle yukarı yükseldi. Nihayet ikinci semaya geldi. Bunun da kapısını çaldı:

- Kim o? denildi. Cibril:

- Cibril'im, dedi.

- Yanındaki kimdir? denildi. Cibril:

- Muhammed, diye cevap verdi.
- Ona, vahiy ve miraç gönderildi mi? denildi. Cibril:
- Evet, gönderildi, dedi.
- Merhaba gelen zata. Bu gelen kişi ne güzel yolcu, denildi. Hemen gök kapısı açıldı. Ben ikinci semaya varınca orada Yahya ve İsa peygamberlerle karşılaştım. Yahya ve İsa, teyze oğullarıdır. Cibril bana:
- Bu gördüklerin Yahya ile İsa'dır, bunlara selam ver, dedi. Ben de onlara selam verdim. Onlar da selamıma karşılık verdiler. Sonra:
- Merhaba hayırlı kardeş, salih peygamber, dediler. Sonra Cibril benimle üçüncü semaya yükseldi. Bunun da kapısını çaldı.
- Kim o? denildi. Cibril:
- Cibril'im, dedi.
- Yanındaki kimdir? denildi. Cibril:
- Muhammed, dedi.
- Ona, vahiy ve miraç daveti gönderildi mi? denildi. Cibril:
- Evet, gönderildi, dedi. Görevli melek tarafından:
- Merhaba gelen zata. Bu gelen kişi ne güzel yolcu, denildi. Hemen gök kapısı açıldı. Ben, üçüncü semaya vardığımda Yusuf peygamberle karşılaştım. Cibril:
- Bu gördüğün Yusuf'tur, ona selam ver, dedi. Ben de Yusuf'a selam verdim. O da karşılık verdi. Sonra:
- Merhaba hayırlı kardeş, salih peygamber, dedi. Sonra Cibril benimle yükseldi, dördüncü semaya vardı. Bunun da kapısını çaldı.
- Kim o? denildi.
- Cibril, diye cevap verdi.
- Yanındaki kim? denildi. Cibril:
- Muhammed, dedi.
- Ona, (miraç daveti) gönderildi mi? diye soruldu. Cibril:
- Evet, gönderildi, dedi.
- Merhaba gelen kişiye, bu gelen zat ne güzel yolcu, denildi. Hemen gök kapısı açıldı. Ben, dördüncü kat göğe vardığımda İdris peygamberle karşılaştım. Cibril bana:
- Şu gördüğün İdris'tir. Ona selam ver, dedi. Ben de İdris'e selam verdim. O da selamıma karşılık verdi. Sonra:
- Merhaba salih kardeş, salih peygamber, dedi.
- Sonra Cibril benimle yükseldi, beşinci semaya vardı. Onun da kapısını çaldı.
- Kim o? denildi. Cibril:
- Cibril, dedi.
- Yanındaki kimdir? denildi. Cibril:
- Muhammed, dedi.

– Ona, (miraç daveti) gönderildi mi? denildi. Cibril:
 – Evet, gönderildi, diye cevap verdi.
 – Ferah ve inşirah ona. Bu gelen zat, ne güzel yolcu, denildi. Hemen
 gök kapısı açıldı.

Ben, beşinci semaya varınca Harun peygamberle karşılaştım. Cibril bana:

– Bu Harun'dur, ona selam ver, dedi. Ben de Harun'a selam verdim.
 O da selamıma karşılık verdi. Sonra:

– Merhaba salih kardeş ve salih peygamber, dedi.
 Sonra Cibril benimle altıncı kat göğe erişti. Gök kapısını çaldı.
 – Kim o? denildi. Cibril:
 – Cibril, diye cevap verdi.
 – Yanındaki kimdir? denildi. Cibril:
 – Muhammed, dedi.
 – Ona, miraç için vahiy gönderildi mi? denildi. Cibril:
 – Evet, gönderildi, dedi. Bu göğün bekçisi olan görevli melek:
 – Bu gelen kişiye merhaba, ne güzel bir yolcu geldi, dedi. Ben, altıncı
 göğe varınca Musa peygamberle karşılaştım. Cibril bana:

– Bu Musa'dır. Kendisine selam ver, dedi. Ben de Musa'ya selam
 verdim. O da karşılık verdi. Sonra:

– Salih kardeşe ve salih peygambere merhaba, dedi. Ben, Musa'ya
 bırakıp geçince Musa ağlamaya başladı. Musa'ya:
 – Niçin ağlıyorsun? denildi. O da:
 – Benden sonra bir genç peygambere bey'at olundu ki, onun ümmetinden
 Cennet'e girenler, benim ümmetimden girenlerden çoktur, ona
 ağlıyorum, dedi.

Sonra Cibril, benimle yedinci göğe yükseldi. Gök kapısını çaldı.

– Kim o? denildi. Cibril:
 – Cibril, dedi.
 – Yanındaki kimdir? denildi. Cibril:
 – Muhammed, dedi.
 – Ona miraç daveti gönderildi mi? denildi. Cibril:
 – Evet, gönderildi, dedi.
 – Bu gelen zata merhaba, bu gelen kişi ne güzel misafir, dedi.
 Yedinci kat gökte İbrahim peygamber bulunuyordu. Cibril:
 – Bu gördüğün, baban İbrahim'dir. Ona selam ver, dedi. Ben de İb-
 rahim'e selam verdim. O selamıma karşılık verdi. Ve:

– Ey hayırlı oğul, ey salih peygamber merhaba, dedi.

(Rasûlullah buyurdu ki:)

– Sonra Sidretü'l-Münteha'ya yükseltildim. Baktım ki orada dört
 nehir var. İkişi zahir, ikisi bâtın idi. Ben:

– Ey Cibril, bu dört nehir nedir? diye sordum. Cibril:

– Bâtınî nehirler Cennet'te iki nehirdir. Zahirî olan nehirler ise, Nil ile Fırat nehirleridir, dedi.

Sonra bana Beyt-i Ma'mur gösterildi. Gördüm ki her gün oraya 70.000 melek ziyarete gidiyor. Sonra bana şarab, süt, bal dolu üç bardak sunuldu. Ben süt dolu bardağı aldım (içtim.). Cibril bana: İçtiğin süt senin ve ümmetinin fitratı, yani İslamî hilkatidir, dedi.

Sonra benim (le ümmetim) üzerine her gün elli vakit namaz farz kılındı. Ben dönüp Musa'ya uğradığım da o:

– Ne ile emrolundun? diye sordu. Ben de:

– Her gün elli vakit namazla emrolundum, diye cevap verdim. Musa:

– Her gün elli vakit namaza ümmetinin gücü yetmez. Vallahi ben, kesin olarak insanları senden önce denedim ve İsrâiloğullarını sıkı bir denemeye tabi tuttum. Dolayısıyla sen, Rabbine müracaat edip ümmetin için hafifletmesini dile, dedi. Ben de müracaat ve niyazda bulundum. Benden (ve ümmetimden) on vakit namaz indirildi. Bunun üzerine Musa'ya dönüp geldim. Musa önceki gibi tavsiyede bulundu. Ben de Rabbime niyazda bulundum. Bu kez on vakit namaz daha indirildi. Ben yine Musa'ya dönüp uğradım. Musa, eskisi gibi öğüt verdi. Ben de Rabbime niyazda bulundum. Benden on vakit namaz daha indirildi. Ben yine Musa'ya dönüp geldim. Musa, önceki tavsiyede bulundu. Ben de Rabbime tekrar niyazda bulundum. Benden on vakit namaz daha indirildi de her gün on vakit namazla emrolundum. Tekrar Musa'ya dönüp geldim. Musa, bana önceki mütalaasını söyledi. Ben de Allah'a arzı niyazda bulundum, bu kez hergün beş vakit namazla emrolundum. Bunun üzerine dönüp Musa'ya geldim. Musa:

– Ne ile emrolundun? diye sordu. Ben de:

– Her gün beş vakit namazla emrolundum, dedim. Musa:

– Ümmetin her gün beş vakit namaza muktedir olamaz. Ben senden önce insanları fazlasıyla denedim ve İsrailoğullarını sıkı bir denemeye tabi tuttum. Şimdi sen Rabbine dön de bunun ümmetin için hafifletilmesini dile, dedi. Ben de:

– Rabbime çok niyaz ettim. Öyleki bir daha arzı niyazda bulunmaktan utandım. Bu suretle beş vakit namaza razı olacağım, buna teslimiyet göstereceğim, dedim. Ben, Musa'nın yanından geçince bir münadi:

– Ben, beş vakit namazla farizamı imza ve irade eyledim. Kullarımdan fazlasını hafifletip indirdim, diye nida eyledi.»

Buharî, bu hadisi, burada bu şekilde rivayet etmiştir. Sahihinin başka yerlerinde de bunu rivayet etmiştir. Müslim, Tirmizî ve Nesef de bir kaç yoldan bu hadisi Katade'den, Enes'ten ve Malik b. Sa'saa'dan rivayet etmişlerdir. Bu rivayette Mescid-i Aksa'dan söz edilmemektedir. Belki de bazı raviler bilindiği için, bu rivayetdeki bazı haberleri atlamış-

lar veya unutmuslardır. Yahut da faydalı ve gerekli kısımları anlatmış, diğer kısımları atlamışlardır. İsrâ ile ilgili bütün rivayetleri, ayrı ayrı mütalaa eden ve herbirinin ayrı bir İsrâ'dan bahsettiğini söyleyen kimse, gerçek ve doğruluktan uzaklaşmıştır. Çünkü bu rivayetlerin tamamında Rasûlullah'ın, peygamberlere selam veriş ve onları tarif ediş ile namazın farz kılınışı anlatılmaktadır. Şu halde bu İsrâ hadiselerinin birden fazla oluşunu iddia etmek nasıl mümkün olur? Bu imkansız ve gerçekten uzak bir iddiadır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî, daha sonra İbn Abbas'ın şu ayetle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder:

«Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lanetlenmiş ağacı, insanların (imanını) sınama (aracı) yaptık» (el-İsrâ, 60.)

Bu ayette sözü edilen rüya, Rasûlullah'ın Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürüldüğü gece kendisine gösterilen bir rüyadır. Ayrıca Kur'ân'da sözü edilen lanetli ağaç ise, zakkum ağacıdır.

FASIL

İsrâ hadisesinin vuku bulduğu gecenin ertesi günü zeval vaktinde Cebrail, Hz. Peygamber'e gelerek namazın nasıl kılınacağını anlatıp vakitlerini belirledi. Rasûlullah (s.a.v.) da ashabını çağırıp etrafında toplanmalarını istedi. Onlar, bu çağrıya uydular. Gelip etrafında toplandılar. O günden başlayıp ertesi güne kadar Cebrail, Hz. Peygamber'e imamlık yaptı. Müslümanlar da Hz. Peygamber'e uyararak hep birlikte cemaat halinde namaz kıldılar. Nitekim İbn Abbas ile Cabir'den rivayet olunan bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

«Beyt yanında Cebrail, iki kez bana imamlık etti.»

Cebrail, ona her namazın ilk ve son vakitlerini açıkladığı gibi, ikisi arasındaki geniş vakti de açıkladı. Ancak akşam namazı için geniş bir vakit belirlemedi. Bu husus, Ebu Musa, Büreyde ve Abdullah b. Amr'ın rivayet ettikleri hadislerde sabittir. Bütün bunlar, Müslim'in sahihinde mevcuttur. Bu konuyu "el-Ahkam," adlı kitabımızda tafsilatlı olarak anlattık. Hamd, Allah'a mahsustur. Buharî'nin sahihinde Hz. Aişe'nin şöyle dediğine dair bir rivayet vardır:

«Namaz ilk defa iki rekat olarak farz kılındı. Sonra bu iki rekatlık namaz, yolculuk namazı olarak kabul edildi. Mukimlik halindeki namaz ise artırıldı.»

Bu rivayeti anlamak müşküldür. Çünkü Hz. Aişe, yolculuk halinde iken de namazı tam kılardı. Osman b. Affan da öyle yapardı. Şu aşağıdaki ayetin tefsirini yaparken bundan bahsettik:

«Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman inkar edenlerin size bir kötülük yapmalarından korkarsanız, namazı kısaltmanızdan ötürü size bir

günah yoktur.» (en-Nisâ, 101.)

Beyhakî dedi ki: Hasan-ı Basrî'nin görüşüne göre ikamet halindeki namaz, ilk olarak dört rekat şeklinde farz kılınmıştır. Nitekim İsrâ gecesinin sabahında, Hz. Peygamber'in öğleyi dört, ikindiye dört, akşamı üç (ilk iki rekat'ında kıraatı sesli olmak kaydıyla), yatsıyı dört (kıraatı ilk iki rekatında sesli olmak kaydıyla) ve sabahı da iki rekat olarak (iki rekatında da kıraatı sesli olmak kaydıyla) kıldığını mürsel bir rivayetle nakletmiştir.

Ben derim ki: Belki de Hz. Aişe, İsrâ hadisesinden önce namazların ikişer rekat halinde kılındığını söylemek istemiştir. Beş vakit namaz farz kılındığında ise, mukimlik halindeki namaz olduğu gibi bırakılmış, yani yine dört rekat olarak kılınmaya devam edilmiş, yolculuk için ise sadece iki rekat olarak kılınmasına ruhsat tanınmıştır. Nitekim daha önceden de durum böyle idi. Bunu bu şekilde anladığımız takdirde, hadisi anlamaktaki müşküller tamamen ortadan kalkar. Doğrusunu Allah bilir.

HZ. PEYGAMBER ZAMANINDA AYIN İKIYE BÖLÜNMESİ

Cenâb-ı Allah, Rasûlü'nün getirmiş olduğu hak din ve hidayet hususunda doğru sözlü olduğunu göstermek için ayı ikiye ayırarak müşriklere göstermişti. Evet, Hz. Peygamber'in işaret ettiği esnada Allah'ın emri üzerine ay ikiye bölünmüştü. Yüce kitabının muhkem bir ayetinde konuyla ilgili olarak Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmaktadır:

«Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılr; onlar bir delil görünce hâlâ yüz çevirirler ve «süregelen bir sihir» derler. Yalanlarlar da kendi heveslerine uyarlar. Ama her işin karar kılacağı bir sonucu vardır.» (el-Kamer, 1-3.)

Müslümanlar, ayın ikiye bölünmesi hadisesinin Peygamber Efendimiz zamanında vuku bulduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir. Bunun kesin olarak vuku bulduğunu ifade eden mütevatir hadisler, müteaddit yollardan nakledilmiştir. Konuyu kapsamlı bilen ve meseleye iyice bakan kimse bunu anlar. Biz de Allah'ın müyesser kıldığı kadarıyla bunu anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır. Bunu tefsirimizde teferruatlı bir şekilde anlattık. Orada rivayet yollarını ve lafızları kapsamlı bir şekilde naklettik. Burada da konuyla ilgili rivayetlere işaret edecek ve bunları meşhur kitaplara nispet edeceğiz. Bunu Allah'ın güç ve kuvveti sayesinde başaracağız. Buna dair rivayetler, Enes b. Malik, Cübeyr. b. Mut'im, Hüzeyfe, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Mes'ud'dan nakledilmiştir. Allah hepsinden razı olsun. Enes'ten gelen rivayete göre İmam Ahmed b. Hanbel, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mekkeliler, Hz. Peygamber'den bir mucize istediler. Bunun üzerine ay, Mekke'de iki kez yarıldı ve yüce Allah buyurdu ki:

«Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılr.»

Bu hadis, Müslim'in sahihinde yer almıştır.

Buharî ile Müslim, Enes'in şöyle dediğini rivayet ederler:

«Mekkeliler, kendilerine bir mucize göstermesini Hz. Peygamber'den isteyince o da ayı ikiye bölünmüş olarak onlara gösterdi. Nihayet onlar da ayın her bir parçasının Hira'nın birer tarafında bulunduğunu gördüler.»

Cübeyr b. Mut'im'in rivayetine gelince, İmam Ahmed b. Hanbel,

Cübeyr'in babası Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hz. Peygamber zamanında ay ikiye bölündü. Her bir parçası bir dağın üzerinde idi. Bunu gören müşrikler:

"Muhammed, bizi büyüledi. Bizi büyülese bile, bütün insanları büyülemeye güç yetiremez." dediler.

Hüzeyfe b. Yeman'ın rivayetine gelince, "Delail" adlı eserde Ebu Nuaym, Ebu Abdurrahman es-Sülemî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Hüzeyfe b. Yeman, Medain'de bize bir hutbe irad etti. Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra şöyle dedi: «Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılr.» Bilesiniz ki kıyamet saati yaklaştı. Bilesiniz ki ay ikiye bölündü. Bilesiniz ki dünya, gideceğini haber vermektedir. Bilesiniz ki bugün yarışa hazırlanmak, yarın da yarış yapmak günüdür.»

İkinci cuma günü babamla birlikte cuma namazına gittim. Yine Hüzeyfe, Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra aynı şeyleri söyledi. Ve sözlerine şunları ekledi:

– Bilesiniz ki yarış kazanan, cumaya önce gelendir.

Namazdan çıktıktan sonra eve giderken yolda babama:

– Yarıştan neyi kastediyor? diye sordum. Babam:

– Herkesten önce Cennet'e girmek için insanların birbirleriyle yarışmasını kastediyor, dedi.

İbn Abbas'ın rivayetine gelince, Buharî, onun şöyle dediğini nakle-
der:

"Doğrusu ay, Peygamber (s.a.v.)'in zamanında ikiye ayrılmıştır."

Yine Buharî ve Müslim, aşağıdaki ayetlerle ilgili olarak Cafer'in şöyle dediğini rivayet ederler:

«Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılr. Bir delil görseler, hemen yüz çevirirler ve "devam eden bir sihir" derler.»

Hicretten önce ay ikiye bölündü. Öyleki onu iki parça halinde gördüler.

Hafız Ebu Nuaym, İbn Abbas'ın aşağıdaki ayetle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder:

«Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılr.»

Aralarında Velid b. Muğire, Ebu Cehil b. Hişam, As b. Vail, As b. Hişam, Esved b. Abdiyağus, Esved b. Muttalib b. Esed b. Abdü'l-Uzza, Zem'a b. Esved, Nadr b. Haris'in de bulunduğu birçok müşrik, Hz. Peygamber'in yanına gelip toplandılar ve ona:

– Eğer doğru isen, bir parçası Ebu Kubeys dağının üzerinde, diğer parçası da Kuaykian dağı üzerinde görünecek şekilde ayı iki parçaya ayır, dediler. Peygamber (s.a.v.) onlara:

– Böyle yaparsam, iman eder misiniz? diye sordu. Onlar da:

– Evet, dediler. O gece ay dolunay halinde idi. Peygamber, bu dileğin yerine getirilmesini yüce Allah'tan niyaz etti. Ay da, yarısı Ebu

Kubeys dağının üzerinde, diğer yarısı da Kuaykian dağı üzerinde görünecek şekilde iki parçaya ayrılmış halde görüldü. Bunun üzerine Hz. Peygamber'de onlara şöyle sesleniyordu:

– Ey Eba Seleme b. Abdi'l-Esed ve Erkam b. Erkam, şahadet edin.

Sonra Ebu Nuaym, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mekke halkı, Hz. Peygamber'in yanına giderek ona:

– Senin Allah Rasûlü olduğunu bilmemizi sağlayacak bir mucizen var mı? diye sordular. Cebrail inip Hz. Peygamber'e şöyle dedi:

– Ya Muhammed, Mekkelilere de ki; "Bu gece toplansınlar ve -şayet yararlanacaklarsa- bir mucize görsünler."

Hz. Peygamber, Cebrail'in bu sözlerini onlara bildirdi. Bunun üzerine ayın ondördüne denk gelen gecede dışarıya çıkıp toplandılar. Ay, bir parçası Safa, diğer parçası da Merve tepesinde olmak üzere ikiye bölündü. Onlar da bu hadiseyi seyrettiler. Sonra ellerini gözlerine götürüp oğuşturmayaya, tekrar ayın iki parçasına bakmaya başladılar. Yine ellerini gözlerine götürüp oğuşturmayaya ve yine ayın iki parçasına bakmaya başladılar. Ve:

– Ey Muhammed, Bu, müthiş bir büyüden başka birşey değildir, dediler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu.

«Kıyamet anı yaklaşır, ay yarılr.»

Dahhak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Yahudi âlimleri, Hz. Peygamber'in yanına gelerek:

– Bize bir mucize göster ki ona inanalım, dediler.

Hz. Peygamber de Rabbinden böyle bir dilekte bulundu. ayı ikiye bölünmüş vaziyette onlara gösterdi. Bir parçası Safa, diğeri de Merve tepesi üzerinde olmak üzere iki parça halinde görüldü. Ve bu ikiye ayrılmış halde gözlere görünmesine ikinci ile akşam arası kadarlık bir zaman boyunca devam etti. Bu haliyle onu seyrettiler. Sonra ay, gözlere görünmez oldu. Onlar da:

– Bu uydurulmuş bir büyüdür, dediler.

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Peygamber (s.a.v.) zamanında ay tutuldu, Müşrikler:

– aya büyü yapıldı, dediler. Bunun üzerine şu ayetler nazil oldu.

«Kıyamet anı yaklaşır, ay yarılr; onlar bir delil görünce hâlâ yüz çevirirler ve «süregelen bir sihir» derler.»

Bu sağlam bir senettir. Bunda anlatıldığına göre ay, ikiye yarıldığı gece tutulmuştur. Belkide ayın ikiye yarılması, tutulduğu gece gerçekleşmiştir. Çoğuna gizli kalmıştı. Bununla beraber dünyanın birçok yerindeki insanlar bunu gördüler. Anlatıldığına göre o gece, bu hadiseye dayanılarak Hint ülkesinde tarih tutulmuş ve o gece bir bina yapılmış, "ayın ikiye yarılması gecesi" diye tarih düşülmüştür.

İbn Ömer'in konuyla ilgili rivayetine gelince, Hafız Beyhakî, Mücahid'in de bu konuda bir rivayette bulunduğunu nakletmiştir.

Abdullah b. Mesud'un rivayetine gelince, İmam Ahmed b. Hanbel, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'in zamanında ay ikiye bölündü, insanlar da ona baktılar.

Peygamber (s.a.v.)'de:

– Şahid olun, dedi.

Buharî ve Müslim, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Biz, Mina'da Peygamber (s.a.v.)'le birlikte iken ay ikiye yarıldı. O, bize: Şahid olun, dedi. Bir grup dağa doğru gitti."

Ebu Davud et-Teyalisi, Ebu'd-Duhan'ın hadisini Mesruk'a dayandırarak Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'in zamanında ay ikiye bölündü. Kureyşliler:

– Bu, İbn Ebi Kebşe'nin (Muhammed'in) büyüüdür. Seferden gelenlerin söyleyeceklerine bakın. Çünkü Muhammed, bütün insanları büyüleyecek güçte değildir, dediler.

Bazı kimseler, yolculuktan geldiklerinde onlar da ayın ikiye yarıldığını gördüklerini söylediler.

Beyhakî, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: "ay Mekke'de ikiye bölündü. İki parça halinde görüldü. Kureyş kafirleri de Mekke halkına şöyle dediler:

– Bu, İbn Ebi Kebşe'nin (Muhammed'in) bize yaptığı bir büyüdür. Seferden gelecek olanları bekleyin. Eğer onlar da sizin gördüğünüzü görmüş iseler demek ki Muhammed doğrudur. Ama sizin gördüğünüzü görmemişlerse demek ki, bu bir büyüdür ki Muhammed sizi bununla büyülemiştir.

Birçok taraftan yolcular geldi. Onlar da ayın ikiye bölündüğünü gördüklerini söylediler."

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.)'in zamanında ay ikiye bölündü. Öyleki iki parçası arasında dağ görünüyordu.»

Hafız Ebu Nuaym, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Mina'da Peygamber (s.a.v.)'le beraberdik. Ay ikiye bölündü. İki parça halinde görüldü. Bir parçası dağın arkasında idi. Hz. Peygamber de: Şahid olun, şahid olun, dedi.»

Ebu Nuaym, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: «Biz Mekke'de iken ay ikiye bölündü. Biz, Mekke'de iken bir parçasını Mina'daki dağın üzerinde gördüm.»

Ahmed b. İshak, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: "Mekke'de ay ikiye bölündü. Onu, iki parça halinde gördüm."

Yine İbn Mesud'un şöyle dediği rivayet eder: "Allah'a yemin ederim ki ayı iki parça halinde gördüm. İki parçası arasında Hira dağı vardı."

Ebu Nuaym, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "ay, iki parçaya bölündü. Bir parçası gitti, bir parçası kaldı."

İbn Mesud dedi ki: "Hira dağını ayın iki parçası arasında gördüm. Bir parçası gitti. Mekkeliler buna şaşılar ve:

– Bu uydurulmuş bir büyüdür, bu da gidecektir, dediler."

Leys b. Ebi Süleym, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v.) zamanında ay ikiye ayrıldı. Hz. Peygamber, Ebu Bekir'e:

– Şahid ol ey Eba Bekir, dedi. Müşrikler de:

– Ay büyüldü, ikiye ayrıldı, dediler."

Bunlar, senedleri kuvvetli ve müteaddit rivayetlerdir ki, düşünen ve nakledici ravilerin adaletli olduğunu bilen kimseler için kesinlik ifade ederler. Bazı kıssacıların, ayın semadan yere düşüp Hz. Peygamber'in bir yerinden girip diğer yerinden çıktığına dair anlattıkları hikayelerin aslı yoktur. Bunlar uydurulan yalan ve iftiralar ki sahih değildirler. Ay ikiye bölündüğü esnada semadan ayrılmış değildi. Yalnız Peygamber (s.a.v.), ona işaret ettiğinde iki parçaya ayrılmış, bir parçası Hira dağının arka taraflarına gitmişti. Olayı seyredenler, Hira dağını ayın iki parçasının ortasında görmüşlerdi. Nitekim İbn Mesud'da böyle bir manzarayı müşahade ettiğini haber vermiştir. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde geçen: «Ay, Mekke'de iki kez bölündü.» şeklindeki Enes'in rivayeti üzerinde ihtilaf vardır. Kuvvetli görüşe göre o, bu sözünü ayın iki parçaya bölündüğünü söylemek istemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

RASÛLULLAH'IN AMCASI EBU TALİB'İN ÖLÜMÜ

Onun vefatından sonra Peygamber (s.a.v.)'in zevcesi Hüveylid kızı Hatice de vefat etmiştir. Allah ondan razı olsun. Bazılarının söylediğine göre Hz. Hatice, Ebu Talib'ten önce vefat etmiştir. Ama meşhur görüşe göre Ebu Talib ondan önce vefat etmiştir. Hz. Peygamber'e karşı şefkatli olan bu iki kimseden biri yani Ebu Talib kafır, diğeri yani Hz. Hatice mü'min ve siddıka bir kadındı. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud eyesin.

İbn İshak dedi ki: Hatice ile Ebu Talib aynı senede öldüler. Hatice'nin vefatından sonra Hz. Peygamber'e musibetler peşpeşe geldi. Hatice, bela ve mihnetlere karşı Hz. Peygamber'in gerçek yardımcısı idi. Onu teskin ederdi. Ebu Talib'in vefatı sebebiyle ona musibetler geldi. Çünkü Ebu Talib, onun davetinde koruyucusu, destekçisi idi. Kavmine karşı güçlü bir himayeci ve yardımcı idi. Ebu Talib'le Hatice'nin vefatı, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden üç yıl önce vuku bulmuştu. Ebu Talib ölünce, Kureyşliler onun hayatında Hz. Peygamber'e yapmadıkları eziyetleri yapmaya başladılar. Öyleki, Kureyş beyinsizlerinden biri, onun önünü keserek başına toprak savurmuştu.

Hişam b. Urve, bana babasının şöyle dediğini anlattı: Rasûlullah (s.a.v.) evine girerken, o beyinsizin savunduğu toprak hâlâ başında idi. Kızlarından biri kalkıp başını yıkadı. Yıkarken de ağlıyordu. Rasûlullah (s.a.v.)'da ona şöyle diyordu:

"Ağlama ey kızcağızım! Şüphesiz Allah, senin babanı koruyacaktır." Daha sonra da şöyle diyordu:

"Ebu Talib ölünceye kadar Kureyşliler bana hoşlanmadığım birşeyi yapmadılar."

Bundan önce İbn İshak şöyle demiştir: Rasûlullah'ın kazanı ocağa konulduğu zaman müşriklerden biri, bazen kazanına pislik atardı. O böyle yaptığı zaman Rasûlullah, o pisiği bir değneğin ucu ile çıkarıp kapı önüne atar, sonrada şöyle derdi: "Ey Abdumenaf oğulları, bu nasıl komşuluktur?" Böyle dedikten sonra kapı önündeki pisiği yola atardı.

İbn İshak dedi ki:

Ebu Talib hastalandığı ve ağırlaştığı zaman Kureyş'e haberi yayıldı. Kureyşliler birbirlerine şöyle dediler:

Hamza ve Ömer, Müslüman oldular. Muhammed'in sesi, bütün Kureyş kabilesi içinde yayıldı. O halde beraberce Ebu Talib'e gidelim de bizim için kardeşinin oğlundan bir söz alsın ve bizden de ona bir söz versin. Vallahi, onların idareyi bizden zorla alacaklarından emin değiliz.

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Kureyş kavminin eşrafı olan Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebu Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef ve Ebu Süfyan b. Harb, Ebu Talib'e gittiler. Onunla şöyle konuştular:

– Ey Ebu Talib, bildiğin gibi sen bizdensin. İşte gördüğün gibi ölüme yaklaşmışsın. Biz, senin öleceğinden korkuyoruz. Bizimle kardeşinin oğlu arasındaki durumu biliyorsun. Onu çağır da bizden ona söz ver ve bizim için de ondan bir söz al ki, biz onu bırakalım.

Bunun üzerine Ebu Talib, Hz. Peygamber'e haber gönderdi. Hz. Peygamber yanına gelince, Ebu Talib ona şöyle dedi:

– Ey kardeşimin oğlu, bunlar senin kavminin eşrafıdır. Senin için toplanmışlardır ki, birbirinize söz veresiniz.

Hz. Peygamber dedi ki:

– Evet, bir kelime var. Onu bana verirseniz onunla Arab'a hakim olursunuz, Acem de onunla size itaat eder.

Ebu Cehil dedi ki:

– Evet, babana kurban, hadi on kelime olsun.

Hz. Peygamber dedi ki:

– Lâ ilâhe illallah dersiniz ve Allah'tan başka ibadet ettiğiniz şeyleri söküp atarsınız.

Bunun üzerine el çırparak şöyle dediler:

– Ey Muhammed, ilahları bir tek ilah mı kılmak istiyorsun? Senin işin çok tuhaf.

Sonra birbirlerine şöyle dediler:

– Vallahi bu adam, istediğiniz şeylerden size birşey verecek değildir. O halde gidiniz ve Allah sizinle onun arasında hükmünü verinceye kadar babalarınızın dini üzere devam ediniz. Sebatkar olunuz.

Böyle dedikten sonra dağılıp gittiler. Ebu Talib de Hz. Peygamber'e şöyle dedi:

– Vallahi ey kardeşimin oğlu, onlardan aşırı birşey istediğini görmedim.

Ebu Talib, bunu söylediği zaman Hz. Peygamber, onun Müslüman olacağını ümid etti ve ona şöyle dedi:

– Ey Amca, sen o kelimeyi söyle, onunla kıyamet gününde senin için şefaet helal olur.

Ebu Talib, Hz. Peygamber'in, ona olan düşkünlüğünü görünce şöyle dedi:

– Ey kardeşimin oğlu, vallahi eğer sana ve senin babanın oğullarına

bundan sonra küfretme korkusu olmasa ve Kureyşliler, benim onu ölüm korkusundan dolayı söylediğimi zannetmeseler, elbette o kelimeyi söyledim. Onu söylemiyorum, ancak seni onunla sevindirmek için söylüyorum.

Sonra Ebu Talib'in ölümü yaklaştığı zaman Abbas ona baktı ki dudaklarını hareket ettiriyor. Kulağı ile onu iyice dinledi ve şöyle dedi:

– Ey kardeşimin oğlu, vallahi kardeşim senin söylemesini kendisine emrettiğin kelimeyi söyledi.

Hz. Peygamber de, işitmedim, dedi.

Cenâb-ı Allah, Ebu Talib'in yanına giden Kureyş heyeti hakkında şu ayetleri inzal buyurdu:

«Sad, öğüt veren Kur'ân'a andolsun ki, inkar edenler gurur ve ayrılık içindedirler...» (Sad, 1-2.)

Tefsirimizde bu ayetlerle ilgili açıklamaları yaptık. Hamd ve minnet Allah'adır.

Şia'nın bazı müntesipleri ile diğer Gulat-ı Şia, Hz. Abbas'ın bu hadisteki; «Ey kardeşimin oğlu! Kardeşim, kendisine söylemesini emrettiğin sözü söyledi, yani La ilahe illallah, dedi.» sözünü delil göstererek Ebu Talib'in Müslüman olarak vefat ettiği görüşünü ileri sürmüşlerdir. Buna, bir kaç bakımdan cevap vermemiz mümkündür:

Bunlardan biri şudur: İbn Abbas'tan gelen bir rivayetin senedinde «Ailesinden bazılarından... » tabiri kullanılmıştır ki, bu isim ve durumu belirsiz bir zincirdir. Eğer sadece bu kelime bulunsaydı, sened mevkuf olurdu. İmam Ahmed, Neseî, İbn Cerir gibi zatlar da Ebu Usame'nin A'meş'ten gelen buna benzer bir rivayetini nakletmişlerdir. A'meş, demişti: Abbad, bize Said b. Cübeyr'den nakletti. Böyle derken Abbas'ın sözünden bahsetmemiştir. Bunu, Tirmizî'de rivayet etmiş ve hasen bir hadis olduğunu söylemiştir. Bu hadis, Beyhakî tarafından da nakledilmiştir. Onun rivayetine göre İbn Abbas şöyle demiştir: «Ebu Talib hastalandı. Kureyşliler yanına geldiler. Hz. Peygamber de yanına geldi. Ebu Talib'in yanı başında meclis toplanmış vaziyette iken Ebu Cehil kalkıp Hz. Peygamber'i tebliğden menetmek istedi ve onu Ebu Talib'e şikayet etti. Ebu Talib Hz. Peygamber'e: "Ey kardeşimin oğlu! Kavminden ne istiyorsun?" diye sordu. O da şöyle cevap verdi:

«Ey Amca, ben onlardan sadece bir tek kelime istiyorum ki, o kelime sayesinde Araplar onlara boyun eğer, Acemler de onlara cizye öder.» Ebu Talib sordu:

– O kelime nedir?

– Lâ ilâhe illallah'dır.

Bunun üzerine Kureyşli müşrikler şöyle dediler:

– Tanrıları bir tek tanrı mı yapıyor? Doğrusu bu, çok tuhaf birşeydir!

Böyle demeleri üzerine haklarında şu ayetler nazil oldu.

«Sâd; öğüt veren Kur'ân'a andolsun ki, inkar edenler gurur ve ayrılık içindedirler. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik. Feryad ediyorlardı; oysa artık kurtulma zamanı değildi. Aralarından bir uyarıcının gelmesine şaşmışlardı. İnkarcılar: "Bu, pek yalancı bir sihirbazdır; tanrıları tek bir tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf birşeydir." demişlerdi.» (Sâd, 1-7.)

İbn İshak'ın anlattığından farklı olan ve daha sahih olan Buharî'nin şu rivayeti vardır: İbn Müseyyeb'in, babasından naklettiğine göre Ebu Talib ölüm döşegine yattığı zaman, Hz. Peygamber yanına gitti. Yanında Ebu Cehil de vardı. Ona şöyle dedi: «Ey amca, Lâ ilâhe illallah de ki, Allah katında o kelime ile senin için müdafaada bulunayım.»

Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye dediler ki:

– Ey Ebu Talib, Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçiyorsun?

Bu sözlerini o kadar ısrarla tekrarladılar ki, Ebu Talib'in en son söylediği söz: "Abdülmuttalib'in dini üzere..." oldu.

Hz. Peygamber de şöyle dedi:

– Yasaklanmadığım müddetçe senin için istiğfarda bulunacağım.

Böyle demesi üzerine şu ayetler nazil oldu:

«Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek, Peygamber'e ve mü'minlere yaraşmaz.» (et-Tevbe, 113.)

O zaman şu ayet te nazil olmuştu:

«Ey Muhammed! Sen, sevdiğini doğru yola eristiremezsin» (el-Kasas, 56.)

Yine Buharî ile Müslim, Said b. Müseyyeb'in babasından buna benzer bir nakilde bulunduğunu ve hususta şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Hz. Peygamber, bu teklifini Ebu Talib'e tekrarladı. Öte yandan Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye de sözlerini tekrarlıyorlardı. Nihayet Ebu Talib'in en son söylediği söz; "Abdülmuttalib'in dini üzere..." oldu. Ve Lâ ilâhe illallah demeye yanaşmadı.

Hz. Peygamber de: «Yasaklanmadığım müddetçe senin için mağfiret talebinde bulunacağım.» dedi. Bunun üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu:

«Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek, Peygamber'e ve mü'minlere yaraşmaz.» (et-Tevbe, 113.)

Ebu Talib hakkında da şu ayet de nazil oldu:

«Ey Muhammed, Sen, sevdiğini doğru yola eristiremezsin, ama Allah, dilediğini doğru yola eristirir. Doğru yola girecekleri en iyi O bilir.» (el-Kasas, 56.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî ve Nesef, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet ettiler: Ebu Talib ölüm döşeginde iken Hz. Peygamber, onun yanına gelip şöyle dedi:

– Ey amca! Lâ ilâhe illallah de ki, kıyamet gününde senin için bu kelimeyi söylediğine dair şahadette bulunayım.

– Kureyşliler beni ayıplamasalardı, Ebu Talib ölüm korkusundan böyle dedi demeselerdi, bu kelime ile senin gözünü aydınlatırdım. Ben sadece senin gözünü aydın kılmak için bu kelimeyi söylerim.

Ebu Talib'in bu sözü üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed, Sen, sevdiğini doğru yola eristiremezsin. Ama Allah, dilediğini doğru yola eristirir. Doğru yola girecekleri en iyi O bilir.»

(el-Kasas, 56.)

Abdullah b. Abbas, İbn Ömer, Mücahid, Şabî ve Katade de böyle demişlerdir: Bu ayet, Hz. Peygamber'in, kendisine, Lâ ilâhe illallah demesini teklif ettiği zaman, Ebu Talib hakkında nazil olmuştur ki; o, Lâ ilâhe illallah demeye yanaşmamış ve kendi atalarının dini üzere olduğunu ifade etmişti. Son olarak ta ağzından şu söz çıkmıştı: O, Abdülmuttalib'in dini üzeredir.

Buharî'nin, Abdullah b. Haris'ten yaptığı şu rivayette bunu tekid etmektedir: Abdullah, Abbas b. Abdülmuttalib'in şöyle dediğini nakletmiştir: «Peygamber (s.a.v.)'e:

– Amcana ne yararın oldu? O seni koruyor ve senin için müşriklere kızıyordu? diye sordum. Bana şu cevabı verdi:

– O, Cehennem'in sığ bir tarafındadır. Eğer ben olmasaydım, en alt tabakasında olurdu.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde, Ebu Said'in şöyle dediği rivayet edilir: Hz. Peygamber'in yanında amcasından söz edildiğinde onun şöyle dediğini işittim:

«Belki de kıyamet gününde şefaatom ona fayda verir ve Cehennem'in sığ bir tarafına konulur. Ateş, onun topuk kemiklerine kadar ulaşır ama yine de o ateşin tesiri ile beyni kaynar.»

Müslim, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«En az azap görecektir olan cehennemlik kişi, Ebu Talib'tir. Onun ateşten bir çift ayakkabısı vardır ki, onlardan ötürü beyni kaynar.»

Yunus b. Bükeyr'in "Meğazi"sinde bu hadis, şöyle rivayet edilmiştir:

«O bir çift ayakkabıdan ötürü beyni kaynar, ta ki ayaklarının üzerine akıncaya kadar.»

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, "Müsned" adlı eserinde Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'a: "Ebu Talib'e faydan oldu mu?" diye soruldu. O da şu cevabı verdi:

"Onu ateşten çıkardım. Ateşin en az olduğu yere bıraktım."

Süheylî dedi ki: Hz. Peygamber, amcası Abbas'ın Ebu Talib hakkındaki şahadetini kabul etmemiş ve onun: "Kendisine söylemesini emrettiğin kelimeyi söyledi." sözüne karşı Hz. Peygamber: "Ben işitmedim." demiştir. Çünkü Abbas, o zaman kafır idi ve şahadeti makbul değildi.

Ben derim ki: Bana göre bu haber sahih değildir. Çünkü senedi zayıftır. Nitekim bundan daha öncede söz edilmişti. Bunu ispatlayan bir husus da şudur ki; Hz. Peygamber'e bundan sonra Ebu Talib'in durumu sorulduğunda o yine aynı şeyleri anlatmıştır. Ebu Talib, böyle birşeyi söylemiş olsa bile, can boğaza geldiği ve ölüm meleğini gördüğü esnada söylemiştir ki, o andaki imanının kimseye faydası olmaz. Doğrusunu Allah bilir.

Ebu Davut et-Teyalisi, Şube kanalı ile Naciye b. Kab'ın şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: Babam vefat ettiğinde Rasûlullah'a gelip şöyle dedim:

- Amcan vefat etti.
- Git, onu göm.
- O, müşrik olarak vefat etti.
- Git, onu göm ve gömdükten sonra buraya gelinceye kadar birşey söyleme.

Gidip gömdüm ve Rasûlullah'ın yanına geldim. O da yıkanmamı emretti.

Ebu Davud ile Neseî, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet ettiler: Ebu Talib vefat edince dedim ki:

- Ya Rasûlallah, sapıklıkta olan ihtiyar amcan öldü. Onu kim defnedecek?
- Git, babanı defnet. Yanıma gelinceye kadar da birşey söyleme, dedi.

Gittim, defnettım ve Rasûlullah'ın yanına döndüm. Yıkanmamı emretti. Sonra onun için öyle dualar yaptı ki, yeryüzünde bana verilecek olan hiç birşey, beni o dualar kadar memnun etmezdi.

Hafız el-Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Ebu Talib'in cenazesinden döndü ve şöyle dedi: "Akıbalık bağlarını bağladın. Ve hayırla mükafat gördün ey amca."

Ebu'l-Yeman el-Hevzenî'nin rivayetine göre Peygamber (s.a.v.), Ebu Talib'in mezarı üzerinde durmamıştır.

Önceki sayfalarda biz Ebu Talib'in, Hz. Peygamber'i koruduğunu, onu savunduğunu, ona eza vermek isteyenlere engel olduğunu, onu ve sahabelerini müdafaa ettiğini, onun hakkında övücü sözler sarfettiğini, ona ve ashabına sevgi, dostluk ve şefkatini de şiirlerinde dile getirdiğini; ona muhalefet eden, onu yalanlayan kimseleri de ayıplayıp yerdiğini,

bunu yaparken de Haşimi, Muttalib'i, belîğ ve fasîh ifadeler kullandığını, o ifadelerin üstünlüğüne hiç kimsenin ulaşamayacağını, hiçbir Arab'ın o ifadelere yakın ifadeler kullanmasının mümkün olmadığını, o ifadelere zıt ve aykırı ifadeleri kimsenin kullanmaya gücünün yetmeyeceğini anlatmıştık. O, bütün bunları yaparken de Rasûlullah (s.a.v.)'ın doğru sözlü, doğru yolda ve hidayette bulunan iyi bir insan olduğunu biliyordu. Ama buna rağmen kalbi, iman etmemişti. Kalbin bilmesi ile tasdik etmesi arasında fark vardır. Nitekim bu husus, Buharî'nin sahihindeki "Kitabu'l-İman" bahsini şerh ederken açıklamışızdır.

Bunun delili de şudur:

Kendilerine kitap verdiklerimiz, Muhammed'i, oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Onlardan bir takımı, doğruyu bile bile hakkı gizlerler.» (el-Bakara, 146.)

«Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde, haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü onları bile bile inkar ettiler.» (en-Neml, 14.)

Musa, Firavun'a şöyle demişti:

«Musa da: "Andolsun ki, bunları göklerin ve yerin Rabbinin açık belgeler olarak indirdiğini biliyorsun, Ey Firavun! Doğrusu senin mahvolacağını sanıyorum." demişti.» (el-İsrâ, 102.)

Bazı selef uleması da: «Onlar Kur'ân'dan alıkorlar ve ondan uzaklaşırlar.» (el-En'am, 26.) ayet-i kerimesinin Ebu Talib hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Ebu Talib, insanları Rasûlullah'a eziyet etmekten menetmekle birlikte kendisi de Rasûlullah'ın getirdiği hak dinden ve hidayetten uzak dururdu.

İbn Abbas'tan, Kasım b. Muhaymere'den, Habib b. Ebi Sabit'ten, Ata b. Dimar'dan, Muhammed b. Ka'b ve diğerlerinden de böyle bir rivayet varid olmuştur. Ancak bunda, düşünmek gerekir. Doğrusunu Allah bilir. Kuvvetli görüşe göre, İbn Abbas'tan nakledilen diğer rivayet daha sağlamdır. O rivayete göre ayetin manası şöyledir: Onlar insanları, Muhammed'e iman etmekten menederlerdi. Mücahid, Katade, Dahhak ve birçok tefsirci bu görüştedirler.

İbn Cerir et-Taberî de bu görüşü benimsemiştir.

Bu ayetten kastedilen mana özetle şudur: Bu kelim, müşriklerin yerilmesini tamamlamak için burada ifade edilmiştir. Çünkü onlar insanları, Rasûlullah'a tabi olmaktan menederlerdi. Kendileri de ondan yararlanmazlardı. Bu sebeple yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Onlardan seni dinleyenler vardır. Kur'ân'ı anlarlar diye kalblerine örtüler kulaklarına da ağırlık koyduk. Onlar her türlü mucizeyi görseler bile, yine de ona inanmazlar, nihayet sana geldiklerinde de seninle çekişirler. İnkâr edenler, "Bu, öncekilerin masallarından başka birşey değildir." derler.

Onlar Kur'ân'dan alıkorlar ve ondan uzaklaşırlar. Böylece yalnız

kendilerini mahvederler de farkına varamazlar.» (el-En'âm, 25-26.)

Ayet-i kerimede geçen "onlar" zamirinin kullanılması da, bu ayetle bir cemaatin kastedildiğini göstermektedir. Onlar, ayetin devamında anlatılmaktadırlar.

«Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varamazlar.» cümlesi de, onların tam olarak yerildiklerine delalet etmektedir. Ancak Ebu Talib, bu mertebede değildi. Aksine o, bütün gücüyle insanları, Rasûlullah'a ve ashabına eziyet etmekten menediyordu. Söz ve fiili, can ve malı ile bu yolda gayret sarfediyordu. Ama bununla birlikte Cenâb-ı Allah, onun için iman takdir etmedi. Çünkü bunda yüce Allah'ın büyük hikmetleri ve kesin delilleri vardı. Buna iman etmek ve teslim olmak gerekir. Cenâb-ı Allah bizi, müşrikler için mağfiret dilemekten menetmiş olmasaydı, Ebu Talib için mağfiret diler ve onun için ilahi rahmet niyazında bulunurduk.

HATİCE BİNTİ HÜVEYLİD'İN VEFATI

Bu bölümde Hz. Hatice'nin faziletlerinden, menkibelerinden, Cennetü'l-Firdevs'e girip yerleşeceğinden bahsedilecektir. Bütün bunlar, doğru sözlü ve sözü doğrulanan Rasûlullah tarafından bildirilmiştir. Çünkü o, Hz. Hatice'yi Cennet'te bir köşkle müjdelemiştir. O köşk, oymalı inciden inşa edilmiştir. Orada gürültü ve yorgunluk yoktur.

Yakup b. Süfyan, Ebu Salih tarikiyle Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Hatice, namazın farz kılınmasından önce vefat etti.

Sonra Yakup b. Süfyan, başka bir tarikten Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Hatice, Rasûlullah (s.a.v.)'in Medine'ye hicretinden ve namazın farz kılınmasından önce Mekke'de vefat etti.

Muhammed b. İshak dedi ki: Hz. Hatice ile Ebu Talib aynı senede öldüler.

Beyhakî dedi ki: Bana gelen rivayetlere göre Hz. Hatice, Ebu Talib'in ölümünden üç gün sonra vefat etmiştir. Bunu, Abdullah b. Mendehe, "Marife" kitabında ve üstadımız Ebu Abdullah el-Hafız anlatmışlardır.

Beyhakî dedi ki: Vakidî'ye göre Hz. Hatice ile Ebu Talib, hicretten üç sene önce Şi'bi Ebi Talib'den (boykot altında tutuldukları mahallelerden) çıktıkları sene vefat etmişlerdir. Ayrıca Hz. Hatice, Ebu Talib'in ölümünden otuz beş gece önce vefat etmiştir.

Ben derim ki: Bu rivayetlerden kastedilen mana, İsrâ gecesinde beş vakit namazın farz kılınmasından önce vefat etmiş olmasıdır. Beyhakî ve diğer bir kaç zatın da anlattıkları gibi bizim için burada en uygun olan husus, Ebu Talib ile Hatice'nin İsrâ'dan önce vefat etmiş olduklarını söylemektir. Ancak ileride anlaşılacak olan bir sebepten ötürü bu bölümü, İsrâ bölümünden sonraya erteledik. Çünkü kelam bununla düzeliyor, bab (bölüm) bununla intizama kavuşuyor. Allah murad ederse, buna siz de vakıf olacaksınız.

Buharî, Kuteybe vasıtasıyla Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Cebrail, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi: Ya Rasûlallah, bu Hatice'dir. Onunla beraber, içinde katık (veya yiyecek yahud içecek) bulunan bir kap gelmiştir. İşte o da sana geldi. Rabbinden ve berden, ona selam söyle ve ona Cennet'te, oymalı inciden yapılmış, gürültüsüz,

rahat bir evin yapıldığını müjdele.»

Buharî, İsmail'in şöyle dediğini de rivayet etmiştir: Abdullah b. Ebi Evfa'ya şöyle dedim: Peygamber (s.a.v.), Hatice'yi müjdeledi mi?

Dedi ki: Evet, oymalı inciden yapılmış, içinde gürültü ve yorgunluk bulunmayan bir ev ile müjdeledi.

Süheylî dedi ki: Hz. Peygamber, Hatice'yi: «Cennet'teki oymalı, inciden yapılma bir evle» müjdeledi. Çünkü o, iman yarışını kazanmıştı. «O evde yorgunluk ve gürültü yoktur.» Çünkü Hz. Hatice, hiçbir zaman Hz. Peygamber'i yormamış, huzurunda sesini yükseltmemiş, karşısında gürültü yapmamış, ona eziyet vermemişti.

Buharî ve Müslim, sahihlerinde Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Onu andığımı işittiğim için Peygamber (s.a.v.)'e karşı, Hatice'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını kıskanmadım. Hatice, Peygamber'in benimle evlenmesinden önce ölmüştü. Cenâb-ı Allah ona, Hatice'ye Cennet'te oymalı inciden yapılma bir ev hazırlandığını müjdelemesini emretmiştir. Hz. Peygamber, bir koyun kestiği takdirde onu Hatice'nin dostlarına yetecek miktarda hediye ederdi."

Hz. Aişe şöyle demiştir: "Rasûlullah'ın bana çok anlatmasından ötürü, Hatice'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını Rasûlullah'a karşı kıskanmadım. Onun ölümünden üç yıl sonra benimle evlendi. Ve Rabbi (ya da Cebrail) ona, Cennet'te oymalı inciden yapılmış bir evin hazır olduğunu müjdelemesini emretmiştir."

Başka bir rivayete göre de Hz. Aişe şöyle demiştir: "Hatice'yi kıskandığım kadar, Peygamber'in kadınlarından hiçbirini kıskanmadım. Halbuki onu görmemiştim. Ama Peygamber (s.a.v.), onu çokça anardı. Bazen bir koyun keser, parçalara ayırır, sonra da onu Hatice'nin dostlarına gönderirdi. Bazen ona şöyle derdim: Sanki dünyada hiçbir kadın kalmadı da sadece Hatice kaldı. Böyle demem üzerine Peygamber (s.a.v.), şu cevabı verirdi: "O şöyle oldu. O böyle oldu. Benim ondan çocuğum oldu."

Buharî, İsmail b. Halil kanalıyla Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Hatice'nin kız kardeşi Hale binti Hüveylid, Rasûlullah'ın yanına girmek için izin istedi. Rasûlullah onun izin isteyişini Hatice'ninkine benzetti. Çok sevindi ve: "Bu mutlaka Hale'dir." dedi. Ben de kıskanıp şöyle dedim: "Kureyş acuzelerinden dişleri düşmüş ve diş etlerinin kızarıklığı görünen bir kocakarıyı, ne de çok anıyorsun. O geçmişte ölüp gitti. Allah, sana ondan daha iyi bir kadını verdi." dedim.

Bu ifadeden de açıkça anlaşıldığına göre Hz. Aişe, üstünlük ve zevcelik bakımından Hz. Hatice'den daha hayırlıdır. Çünkü onun bu sözünü, Rasûlullah redetmemiş ve inkar etmemişti. Merhum Buharî'nin

ifadelerinden bu husus açıkça anlaşılmaktadır. Ancak İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bir gün Rasûlullah (s.a.v.), Hatice'yi andı, onu uzun uzadıya övdü. Ben de kadınlık gayreti-ne kapılarak onu kıskanıp şöyle dedim: "Ya Rasûlallah, Allah, sana Kureyş'in kocakarılarından dişi düşmüş, diş etlerinin kızarıklığı görünen bir acuzeden daha iyi bir kadın verdi.»

Böyle demem üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzü değişti. Vahyin nüzûlü ya da yağmur yüklü bulutları gördüğü zaman ancak yüzü öyle değişirdi. Yağmur yüklü bulutları gördüğünde onların rahmet için mi, yoksa azap için mi olduğunu bilinceye kadar korkudan yüzünün rengi değişirdi.

Yine İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini de rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Hatice'yi andığında onu çok güzel bir şekilde överdi. Bir gün ben onu kıskandım ve şöyle dedim: "Dişleri düştüğü için diş etlerinin kızarıklığı görünen o kadını, ne de çok anıyorsun. Oysa Allah, sana ondan daha hayırlı bir kadın verdi." Peygamber (s.a.v.), bu sözüm üzerine şöyle buyurdu: "Allah, bana ondan daha hayırlısını vermedi. İnsanlar beni inkar ederlerken o, bana iman etti. İnsanlar beni yalanlarken o, beni tasdik etti. İnsanlar beni mahrum bırakırken o, malı ile bana yardımda bulundu. Kadınların beni çocuklarından mahrum bıraktığı zaman Allah, onun evladını bana nasip etti."

«Kadınların beni çocuğundan mahrum bıraktığı zamanda Allah, onun evladını bana nasip etti.» sözünü belki de Hz. Peygamber, Mariye'nin, İbrahim'i doğurmasından önce söylemiştir. Hatta Mariye'nin, Medine'ye gelişinden önce söylemiştir. Bu, kesindir. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in çocuklarının tamamı -önceki sayfalarda anlatıldığı ve ileriki sayfalardada anlatılacağı gibi- hep Hatice'den doğmuştur. Yalnız İbrahim, Mısırlı Kıptî Mariye'den doğmuştur. Allah ondan razı olsun.

İlim ehlinde bir cemaat, bu hadisi delil olarak ileri sürüp Hz. Hatice'nin Hz. Aişe'den daha üstün olduğunu söylemişlerdir. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.

Diğer bazı ilim ehli kimseler, bu hadisi tevil ederek Hz. Aişe'nin zevcelik bakımından daha iyi olduğunu kasetmiş olacağını söylemişlerdir. Bu mana, zahir ya da muhtemeldir. Sebebi de şudur ki, Hz. Aişe gençliğini, güzelliğini ve hüsnü siretini vesile kılarak: «Allah sana Hatice'den daha hayırlı bir kadın vermiştir.» demiştir. Yoksa bu sözü ile kendisinin, Hatice'den daha üstün olduğu ve nefsinin temiz olup olmadığını belirlemek, yüce Allah'a ait bir iştir. Nitekim O, bazı ayet-i kerimelerde buyuruyor ki:

«Kendinizi temize çıkarmayın. O, sakınanı çok iyi bilir.» (en-Necm, 32.)

«Allah dilediğini temize çıkarır.» (en-Nisa, 49.)

Bu mesele üzerinde, öteden beri anlaşmazlık vuku bulmuştur. Bunun yanı sıra Şia ehli ve diğer bazı kimselerin tutundukları ve başkasını

kabul etmedikleri bazı yollar vardır ki, bunlar, Hatice'ye başka hiçbir kadını denk görmezler. Zira derler ki, yüce Rab, ona selam göndermiştir. Ve İbrahim dışında, Hz. Peygamber'in çocukları hep ondandır. Ayrıca o, vefat edinceye kadar Hz. Peygamber, ona ikram olsun diye üzerine ikinci bir kadınla evlenmemiştir. Bunu yapmakla, onun İslâmiyet'ini, kendisini tasdik edicilerden olduğunu ve bisetin ilk zamanında kendisini doğruladığı için sadakat makamına haiz oluşunu, canını ve malını Rasûlullah uğruna sarfedişini takdir etmiştir.

Ehl-i sünnete gelince, bunlardan da bazıları aşırı giderek Hz. Hatice ile Hz. Aişe'den her biri için bilinen bazı faziletler belirlemişlerdir. Ama sünnete olan aşırı bağlılıkları, Ebu Bekir'in kızı oluşu ve Hatice'den daha bilgili oluşundan Hz. Aişe'yi, Hz. Hatice'den daha üstün tutmaya sevketmiştir. Çünkü ümmetlerde Hz. Aişe gibi hafızası sağlam, ilmi üstün, fesahat ve aklı mükemmel başka bir kadın yoktur. Rasûlullah, onu sevdiği kadar başka bir kadını sevmemiştir. Onun suçsuzluğu ve be-raeti hakkında yedi kat semanın üzerinden ayetler nazil olmuştur. Rasûlullah'tan sonra Aişe, ondan birçok güzel ve mübarek sözler, ilimler rivayet etmiştir. Öyleki insanların çoğu, şu meşhur hadisi anarlar:

«Dininizin yarısını, şu beyaz tenli kadından alın (öğrenin).»

Doğrusunu söylemek gerekirse Hatice ile Aişe'nin her birine mahsus faziletleri vardır. Faziletlerine bakan kimse hayrette kalır. Şaşkınlıktan gözleri kamaşır. En iyisi, bu hususun takdirini yüce Allah'a bırakmaktır. Bu hususta kesin delili veya galip zannı bulunan kimsenin kendi aklındaki ilmini söylemesi gerekir. Ama bu meselede ve diğer meselelerde hüküm veremeyip çekimser kalan kimsenin uyacağı en sağlam yol: "Allah daha iyisini bilir." demektir.

İmam Ahmed, Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Neseî Ebu Talib oğlu Ali (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmişlerdir:

«Zamanının en hayırlı kadını Meryem binti İmran'dı. Zamanının en hayırlı kadını, Hatice binti Hüveylid idi.»

Şu'be, Kurre b. İyas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Erkeklerden bir çoğu kamil oldu. Ancak kadınlardan sadece üçü kamil oldu: İmran kızı Meryem, Firavun'un karısı Asiye, Hüveylid kızı Hatice."

"Aişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir."

Dediler ki: Asiye, Meryem ve Hatice adındaki bu üç kadının müşterek şeref noktaları şudur: Bunlardan her biri, Allah katından gönderilen bir peygamberi kefaletleri altına almış, onlarla güzel arkadaşlık etmiş, risalet görevini aldıkları zaman onları tasdik etmişlerdir. Nitekim

Meryem, oğlunu güzel bir şekilde korumuş, mükemmel bir şekilde onu kefaleti altında tutmuş, risaletle görevlendirildiğinde de onu tasdik etmiştir.

Hatice de Peygamber (s.a.v.)'le evlenmeye arzu duymuş, bu uğurda malını sarfetmiştir. Allah katından kendisine vahiy geldiğinde de onu tasdik etmiştir.

"Aişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir." hadisine gelince bu, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabittir. Yine Şu'be kanalı ile gelen bir rivayete göre Ebu Musa el-Eş'arî demiş ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Erkeklerden bir çoğu kamil oldu. Kadınlardan ise sadece Firaun'un karısı Asiye, İmran kızı Meryem kamil oldular. Şüphesiz Aişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir."

Tirid, etle ekmeğin karıştırılarak yapıldığı bir yemektir ki, Araplar nezdinde en kıymetli yemek budur. Nitekim şairin biri demiş ki:

"Ekmeğe katık olarak eti katarsan,
İşte bu, Allah'ın emaneti olan tiridtir."

"Aişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü..." sözüne gelince, bunu mezkur kadınlarla diğerlerini içine alan bir söz olarak kabul etmek mümkün olduğu gibi, umumi bir söz olarak kabul etmekde mümkündür. O zaman bu umumi söz, başka kadınları kapsamına alır ama Hz. Aişe ile mezkur kadınlar hakkında mevkuf olur. Yani üçünü eşit seviyede tutmak gerekir. Bunlardan birinin, diğerine üstün olduğunu söyleyecek olan kimsenin harici bir delil getirmesi gerekir. Doğrusunu Allah bilir.

HZ. PEYGAMBER'İN AIŞE VE SEVDE BİNTİ ZEM'A İLE EVLENMESİ

Sahih rivayetlere göre Hz. Peygamber, Sevde'den önce Aişe ile evlenmiştir.

Buharî, Hz. Aişe ile evlenme babında bizzat kendisinin şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

«Ey Aişe, sen rüyamda bana iki kere gösterildin. Öyle sanıyorum ki, ben, bir ipekli kumaş parçasında senin suretini görmüştüm de (Cebrail tarafından): "Bu resmin sahibi, senin müstakbel zevcendir." denilmişti. -şimdi ben (yüzünden) anlıyorum ki, o suret, sen idin- Cebrail'in o sözü üzerine ben: "Eğer şu rüyam Allah tarafından gösterilmiş ise, Allah'ın takdiri infaz buyrulur." diyordum.»

Buharî'nin rivayetine göre İbn Abbas, Hz. Aişe'ye şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v.), senden başka bakire bir kadınla evlenmedi."

İsmail b. Abdullah, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Dedim ki: "Ya Rasûlallah! Ne dersin? Eğer sen bir vadiye insen, o vadide bir kısmı yenilmiş, bir ağaç ile hiçbir tarafına dokulmamış bir ağaç görsen, deveni bu iki ağaçtan hangisinde otlatırsın?"

Buyurdu ki: «Kendisinden hiç otlanmamış ağaçtan otlatırım.» Yani Peygamber (s.a.v.) bu sözü ile, Aişe'den başka bakire bir kadınla evlenmediğini ifade etmek istemiştir.

Ubeyd b. İsmail, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), bana dedi ki:

«Sen rüyada iken, bana gösterildin. Senin suretin, ipek bir parça üzerinde idi. Melêğin biri getirip bana gösterdi ve: "Bu senin müstakbel zevcendir." dedi. Suretin üzerindeki örtüyü kaldırdığımda, seni gördüm ve dedim ki: Eğer şu rüyam Allah tarafından gösterilmiş ise, Allah'ın takdiri infaz buyrulur.»

Başka bir rivayette de şöyle denmektedir: «Üç gece rüyada bana gösterildin.»

Tirmizî'deki bir rivayete göre Cebrail, yeşil bir ipek parçası üzerinde Hz. Aişe'nin suretini Hz. Peygamber'e göstermiş ve: "Bu, senin dünya ve ahiretteki eşindir." demiştir.

Büyüklerin küçüklerle evlenmesi babında Buharî, Urve'den riva-

yet ederek şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Aişe'yi Ebu Bekir'den istedi. Ebu Bekir ona:

– Ben, ancak senin kardeşinim, dedi. Rasûlullah da şu karşılığı verdi:

– Sen, Allah'ın dini ve kitabında benim kardeşimsin Aişe, benim için helaldır."

Yunus b. Bükeyr, Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Rasûlullah (s.a.v.), Hatice'nin vefatından üç sene sonra altı yaşındaki Aişe ile evlendi. Dokuz yaşına vardığında Aişe ile gerdeğe girdi. Rasûlullah vefat ettiğinde Aişe, onsekiz yaşında idi."

Bu, garip bir rivayettir.

Buharî, Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden üç sene önce Hatice vefat etti. İki sene veya buna yakın bir zaman kadar bekledikten sonra altı yaşındaki Aişe ile evlendi. Aişe, dokuz yaşına girdiğinde Hz. Peygamber, onunla gerdeğe girdi.»

"Altı yaşında iken Aişe ile evlendi. Aişe, dokuz yaşına girdiğinde de onunla gerdeğe girdi." sözünde insanlar ihtilaf etmişlerdir. Bu husus, sahîh hadis kitaplarında ve diğerlerinde sabittir.

Peygamber (s.a.v.), Medine'ye hicretinin ikinci senesinde Hz. Aişe ile gerdeğe girmiştir. Ama Hatice'nin vefatından üç sene sonra, onunla evlenmiş olması hususunda ihtilaf vardır. Çünkü Yakup b. Süfyan el-Hafız, Urve'den rivayet ederek Hz. Aişe'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Karısı Hatice'nin vefatından sonra ve Mekke'den çıkışından önce Rasûlullah, ben yedi ya da altı yaşında iken benimle evlendi. Medine'ye vardığımda kadınlar yanıma geldiler. O esnada ben, salıncakla oynamaktaydım, saçlarım gür olup omuzlarıma varmaktaydı. Beni hazırladılar, süslediler. Sonra da Rasûlullah'ın yanına getirdiler. O da benimle gerdeğe girdi. O sırada ben, dokuz yaşında bir kız idim."

Buharî, Urve'den rivayet ederek Hz. Aişe'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Ben altı yaşında bir kız iken, Rasûlullah benimle evlendi. Sonra Medine'ye hicret ettik. Beni Haris b. Hazreç yurduna indik. Orada sıtmaya yakalandım. Hastalıktan saçlarım döküldü. Şifaya kavuştuktan sonra saçlarım gür olarak çıktı. Annem Ümmü Ruman -arkadaşlarımla birlikte ben salıncakta oynamakta iken- beni alıp götürdü. Bende bana ne yapacağını bilemediğim için yüksek sesle bağırmaya başladım. Elimden tuttu. Beni evin kapısına getirip durdurdu. Ben, nefes nefese idim. Kaba bir şekilde soluk alıp veriyordum. Nihayet soluğum dindi. Ben de sakinleştim. Annem biraz su alıp yüzümü ve başımı yıkadı. Sonra beni içeri koydu. Orada Ensâr'dan bir kaç kadın vardı. Hayırlı, uğurlu bereketli olsun, dediler. Annem beni onlara teslim etti. Onlar da beni süsleyip hazırladılar. Üstüme başıma çeki düzen verdiler. O esnada hiçbir

şeyden ürkmemiştım. Yalnız kuşluk vakti Rasûlullah geldiğinde biraz ürktüm. Beni, ona teslim ettiler. O gün ben, dokuz yaşındaki bir kız idim."

İmam Ahmed b. Hanbel, mü'minlerin annesi Aişe'nin "Müsned"inde Ebu Seleme ile Yahya'nın şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Hatice vefat ettiğinde Havle binti Hakim (Osman b. Maz'un'un zevcesi) gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, evlenmez misin?
- Kiminle?
- İstersen bakire bir kadınla, istersen dul bir kadınla...
- Bakire kimdir?
- Allah'ın yaratıkları içinde en çok sevdiğin Ebu Bekir kızı Aişe'dir.
- Dul kimdir?
- Sevde binti Zem'a. O sana iman etti ve sana tabi oldu.
- Öyleyse git. Onları iste. Bu hususu onlara söyle.

Havle kalkıp Ebu Bekir'in evine gitti ve zevcesine şöyle dedi:

– Ey Ümmü Ruman, biliyor musun? Allah sana ne kadar hayır ve bereket verdi?

- Nedir o hayır ve bereket?
- Rasûlullah (s.a.v.), Aişe'yi kendisine istemem için beni gönderdi.
- Bekle de, Ebu Bekir gelsin, bakalım, dedi.

Ebu Bekir geldi. Havle ona şöyle dedi:

– Ey Ebu Bekir, biliyor musun? Allah sana ne kadar hayır ve bereket verdi.

- Nedir o hayır ve bereket?
- Rasûlullah, Aişe'yi kendisine istemem için beni gönderdi.
- Aişe ona olur mu hiç? Aişe, onun kardeşi kızıdır.

Dönüp Rasûlullah'ın yanına gittim ve Ebu Bekir'le aramızda geçen konuşmaları kendisine naklettım. O da buyurdu ki:

– Ben ve sen, İslâm kardeşiyiz. Kızı da zevce olarak benim için uygun olur.

Dönüp Ebu Bekir'in yanına gittim. Ona, Rasûlullah'ın bu sözünü naklettım. O da: «Biraz bekle» deyip yanımdan çıktı. Ümmü Ruman da bana şöyle dedi:

– Mut'im b. Adiy, Aişe'yi kendi oğlu için istedi. Allah'a yemin ederim ki, Ebu Bekir verdiği sözü mutlaka yerine getirir. Vaadine muhalefet etmez.

Ebu Bekir, Mut'im b. Adiy'in yanına gitti. Mut'im'in yanında zevcesi Ümmü Sabi vardı. Ümmü Sabi şöyle dedi: Ey Ebu Bekir, kızınla evlendiği takdirde her halde oğlumu kendi dinine sokacaksın. Öyle mi?

Ebu Bekir şöyle sordu: Ey Mut'im, sen de bu kadın gibi mi söylüyorsun ve düşünüyorsun?

Mut'im, kendisi böyle söylüyor, diye karşılık verdi. Bunun üzerine Ebu Bekir yanlarından ayrılmış gitti. Ama onlara kızını vereceğine dair vermiş olduğu sözü Cenâb-ı Allah, onun kalbinden çıkarmış attı. Eve döndü. Havle'ye:

– Rasûlullah'ı bana çağır, dedi. O da gidip çağırıldı. Rasûlullah geldi. Ebu Bekir, kızı Aişe'yi ona nikahladı. O gün Hz. Aişe, altı yaşında bir kız idi.

Oradan çıkan Havle, gidip Sevde binti Zem'a'nın yanına vardı. Ona şöyle dedi:

– Biliyor musun? Allah sana ne kadar hayır ve bereket verdi.
– Nedir o hayır ve bereket?
– Rasûlullah, beni, seni kendisine istemem için gönderdi.
– Bundan hoşlandım. Babam Bekir'in yanına git ve meseleyi ona anlat.

Bekir, yaşlı bir adamdı. Hac'dan geri kalmıştı. Yanına vardım. Cahiliye selamı ile kendisini selamladım.

– Bu kimdir? diye sordu. Ben de şu cevabı verdim:
– Havle binti Hakim..
– Ne istiyorsun?
– Muhammed b. Abdullah, Sevde'yi kendisine eş olarak istemem için beni, sana gönderdi.

– Şerefli bir denktir. Ama arkadaşın Sevde ne diyor?
– O da bunu istiyor
– Onu, bana çağır.

Ben de gidip Sevde'yi çağırdım. Babasının yanına geldi. Babası, ona şöyle dedi:

– Ey kızcağızım, Abdülmuttalib oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed, seni kendisine eş olarak istemek üzere bu kadını elçi olarak göndermiş. Muhammed, değerli ve şerefli denk bir kocadır. Seni, onunla evlendirmemi ister misin?

– Evet.
– Öyleyse, Muhammed'i bana çağırın.

Rasûlullah (s.a.v.), Bekir'in yanına gitti. Bekir de kızı Sevde'yi onunla evlendirdi.

Sonra Sevde'nin kardeşi Abd b. Zem'a, hactan geldi. Başına toprak saçtı. Bu evliliğe razı olmadı. Fakat bilahare Müslüman olduktan sonra şöyle demişti: Ömrüme yemin olsun ki, Rasûlullah'ın Sevde binti Zem'a ile evlendiği gün başıma toprak saçtığımda, ben çok beyinsiz bir kimse idim.

Hiz. Aişe dedi ki: "Medine'ye geldik. Beni Haris b. Hazreç yurdunda Sunh denen yerde konakladık. Rasûlullah gelip evimize girdi. En-sâr'dan bazı erkeklerle kadınlarda etrafında toplandılar. Annem, beni

getirdi. Ben o esnada iki dal arasında kurulan bir salıncakla salınmakta idim. Annem, beni salıncaktan indirdi. Saçlarımı başımda topuz etmiş-tim. Onları açıp düzelttim. Azıcık su ile yüzümü yıkadım. Sonra annem beni kapıya getirdi. Heyecandan soluk soluğa idim. Sonra beni içeriye koydu. Rasûlullah'ın evimizde bir kanepa üzerine oturur vaziyette olduğunu gördüm: Yanında Ensâr'dan bazı erkeklerle kadınlar vardı. Annem beni kucağına oturttu. Ve: "Artık senin ailen bunlardır, Allah sana bunlar içinde hayır ve bereketler versin. Sende de bunlar için hayır ve bereketler ihsan etsin." dedi. O esnada orada hazır bulunan misafir kadınlarla erkekler kalkıp gittiler, Rasûlullah'da evimizde benimle gerdeğe girdi. Benim için, deve ve koyun kesmedi. Ancak sonra Sa'd b. Ubade, bize bir kap yemek gönderdi. Rasûlullah, kendi kadınlarına uğradığı zamanlarda Sa'd, ona o tabakla yemek gönderirdi. Ben de o gün dokuz yaşımdaki bir kız idim."

Beyhakî, Ahmed b. Abdî'l-Cebbar tarikiyle Yahya b. Abdurrahman b. Hatîb'in şöyle dediğini rivayet eder: Hz. Aîşe dedi ki: Hatice vefat ettiğinde Havle binti Hakim, gelip Peygamber (s.a.v.)'e şöyle sordu:

- Ya Resûlallah! Evlenmez misin?
- Kiminle?
- İstersen bakire, istersen dul bir kadınla....
- Bakire kimdir, dul kimdir?
- Bakire, Allah'ın yaratıkları içinde en çok sevdiğin kimsenin kızıdır. Dul ise, Sevde binti Zem'a'dır. O sana iman etmiş ve sana tabi olmuştur.

- Öyleyse git kendilerine talip olduğumu onlara söyle.

Bu rivayet, Hz. Aîşe'nin nikahının Sevde binti Zem'a'nın nikahından önce akdedildiğini gerekli kılıyor. Ama Mekke'de iken Hz. Peygamber, Sevde ile gerdeğe girmiştir. Hz. Aîşe ile gerdeğe girişi ise, Medine'ye hicretinin ikinci senesine ertelenmiştir. Nitekim bu husus, önceki sayfalarda anlatıldığı gibi ileride de anlatılacaktır.

Ahmed b. Hanbel, Esved kanalıyla Hz. Aîşe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Sevde yaşlandığında, Rasûlullah'la geceleme sırasını bana başışladı. Rasûlullah da diğer kadınlarla birlikte sıralama yaparken Sevde'nin gece sırasını da benim sıraya eklerdi. Benden sonra ilk olarak Rasûlullah, Sevde ile evlendi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.), kendi kavminden Sevde adında çok çocuklu bir kadınla evlenmeye talip oldu. O kadının, ölen eski kocasından beş ya da altı çocuğu vardı. (Her halde Rasûlullah'la evlenmek istememiş olacak ki,) Rasûlullah ona sordu:

- Benimle evlenmene engel olan nedir?
- Ey Allah'ın Peygamberi, Allah'a yemin ederim ki, seninle evlen-

meme engel olan husus, yaratıklar içinde en çok sevdiğim kimse olamaman değildir. Ama şu çocukların, sabah akşam yarıbaşıda (gürültü yaparak) rahatsız olmana sebep olmaları ihtimali, seninle evlenmeme engel teşkil ediyor. Ben, seni rahatsız etmek istemiyorum. Bilakis sana ikramda bulunmak istiyorum.

– Benimle evlenmene bundan başka bir engel var mıdır?

– Hayır, vallahi yoktur.

– Allah sana merhamet etsin. Kadınların en hayırlısı, meşakkatlere tahammül edenlerdir. Kureyş kadınlarının en iyisi de, küçüklüğünde çocuğuna karşı çok şefkatli olan ve kocasının kendisine bıraktığı emanetlere de çok riayet edendir."

Ben derim ki: Hz. Peygamber'le evlenmesinden önce Sevde'nin kocası Sekran b. Amr idi. Bu zat, Süheyl b. Amr'ın kardeşidir. O, Müslüman olup Habeşistan'a hicret eden sahabelerdendi. Sonra Mekte'ye dönmüş, orada hicretten önce vefat etmişti. Allah ondan razı olsun.

Bütün bu rivayetler gösteriyor ki, Hz. Aişe'nin nikahı, Sevde'nin nikahından önce olmuştur. Bu, Abdullah b. Muhammed b. Ukayl'ın kavlidir. Bunu Zührî'den Yunus rivayet etmiştir. İbn Abdi'l-Berr'in tercihihine göre Sevde'nin nikahı, Hz. Aişe'nin nikahından önce akdedilmiştir. O, bunu Katade ile Ebu Ubeyd'den nakletmiştir. Ukayl'ın bunu, Zührî'den rivayet ettiğini de söyler.

FASIL

Daha önce, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in vefatından bahsetmiştik. Ayrıca onun, Hz. Peygamber'e yardımcı olduğunu, safları arasında yer aldığını, olanca gücüyle can, mal, söz ve fiille onu müdafaa ettiğini anlatmıştık.

Vefat edişinden sonra Kureyş akılsızları, Rasûlullah'a karşı cüretlendiler. Daha önce Ebu Talib hayatta iken yapamadıklarını yapmaya ve ona eziyet etmeye başladılar. Nitekim Beyhakî, Abdullah b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet eder:

Ebu Talib vefat ettiğinde Kureyş akılsızlarından biri, Rasûlullah'ın önünü kesmiş, üzerine toprak atmıştı. Rasûlullah da bu halde evine dönmüş, kızlarından biri gelip yüzündeki toprağı silmiş, silerkende ağlamıştı. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurmuştu:

"Ey kızcağızım, ağlama; şüphesiz Allah, senin babanı koruyacaktır."

O esnada şöyle diyordu: "Ebu Talib ölünceye kadar Kureyşliler bana hoşlanmadığım birşeyi yapmadılar. Ama onun ölümünden sonra böyle yapmaya başladılar."

Yine Beyhakî, Urve'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) buyurduki:

"Ebu Talib ölünceye kadar Kureyşliler, korkak halde idiler."

Hafız Ebu'l-Fereç, İbn el-Cevzî senedi ile Sa'lebe b. Sükayr ve Hakim b. Hüzzam'ın şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Ebu Talib ve Hatice beş gün ara ile vefat edince, Rasûlullah (s.a.v.)'ın başına iki musibet birden gelmiş oldu. Artık evine kapandı. Çok seyrek çıkıyordu. Kureyşliler, daha önce ona yapmaya cesaret edemediklerini yapmaya başladılar. Bu durumdan Ebu Leheb haberdar oldu. Yanına gelip şöyle dedi:

– Ya Muhammed, Ebu Talib hayatta iken yaptıklarını ve yapmak istediklerini yapmaya devam etsen. Hayır, Lat'a yemin ederim ki, ben ölünceye kadar kimse sana ilişemez.

O sıralarda İbnü'l-Ğaytala, Rasûlullah (s.a.v.)'a küfretmişti. Bunu duyan Ebu Leheb, ona gidip hakaret etmişti. Tokatlayınca İbnü'l-Ğaytala bağırarak kaçmaya başlamış ve:

– Ey Kureyş topluluğu, Ebu Leheb dinden çıktı, demişti.

Bunun üzerine Kureyşliler, gelip Ebu Leheb'in yanında durdular ve ona çıkıştılar. Ebu Leheb de şöyle dedi:

– Abdülmuttalib'in dininden ayrılmış değilim. Ancak ben, yapmak istediği işi yaparken kardeşim oğluna haksızlık edilmesine razı değilim. Bu sebeple onu koruyacağım.

Kureyşliler:

– İyi yaptın. Güzel yaptın. Akrabalık bağlarına riayet ettin, dediler.

Resûlullah (s.a.v.), bir kaç gün bu halde devam etti. Gidip geliyordu. Kureyşlilerden kimse ona sataşmıyordu. Ebu Leheb'den korkmuşlardı. Nihayet Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil, Ebu Leheb'in yanına gelip ona şöyle dediler:

– Kardeşin oğlu Muhammed'e: "Babam şu anda nerededir?" diye sor.

Ebu Leheb, Hz. Peygamber'e sordu:

– Ya Muhammed, Şimdi Abdülmuttalib nerededir?

– Kavmi ile beraberdir.

Ebu Leheb, Hz. Peygamber'in bu cevabını aldıktan sonra gidip Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil'e dedi ki:

– Muhammed'e sordum. Bana, Abdülmuttalib'in kendi kavmi ile beraber olduğunu söyledi.

Ukbe ile Ebu Cehil:

– Muhammed, Abdülmuttalib'in ateşte olduğunu iddia ediyor, dediler. Bunun üzerine Ebu Leheb, gidip Hz. Peygamber'e sordu:

– Ya Muhammed, Abdülmuttalib ateşe girer mi?

– Abdülmuttalib ne halde öldü ise, o halde ölen herkes ateşe girer.

Lanetli Ebu Leheb dedi ki: Allah'a yemin ederim ki, artık ebediyyen senin düşmanın olarak kalacağım. Çünkü sen, Abdülmuttalib'in ateşte

olduğunu iddia ediyorsun.

Bunun üzerine Ebu Leheb ile diğer Kureyşliler, Allah elçisine karşı şiddetli tavırlar takınmaya başladılar.

İbn İshak dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'e eziyet veren müşrikler şunlardı: Ebu Leheb, Hakem b. Ebu'l-As b. Ümeyye, Ukbe b. Ebi Muayt, Adiy b. Hamra ve İbnü'l-Asda' el-Hüzelî.

Bunlar, Rasûlullah'ın komşularıydılar. Bunlardan Hakem b. Ebu'l-As dışında hiçbirisi Müslüman olmadı. Bana gelen rivayetlere göre bunlardan biri, namaz kılmakta olan Hz. Peygamber'in üzerine koyun rahmi atmıştı. Bir diğeri de ocağa tencereyi koyduğu zaman Rasûlullah'ın tenceresinin içine pislik atmıştı. Nihayet Rasûlullah, namaz kılarken kendini onlara karşı korumak için yanına bir taş almıştı. Onlar, ocaktaki kazanına pislik attıkları zaman bir değneğin ucu ile pisliği o kazandan çıkarıp kapıya götürür ve: "Ey Abdumenaf oğulları! Bu nasıl komşuluktur?" der, sonra da pisliği yola atardı.

Ben derim ki: Önceki sayfalarda geçen ve eziyetlerle ilgili olan rivayetlerdeki hadiseler, Ebu Talib'in vefatından sonra olmuştur. Doğrusunu Allah bilir. Ama burada bunların anlatılması, daha uygun ve münasip olur. Bu rivayetlerde anlatıldığına göre Hz. Peygamber, namaz kılmakta iken üzerine deve işkembesi atılmıştır. İbn Mesud'un buna dair bir rivayeti vardır. Yine anlatıldığına göre Hz. Fatıma gelmiş, bu pisliği üzerinden alıp atmış, dönüp Kureyşlilere küfretmişti. Rasûlullah da onlardan yedi kişiye beddua etmişti. Yine Abdullah b. Amr b. As'ın anlattığına göre Hz. Peygamber'in boğazını şiddetlice sıkmışlar, nihayet Ebu Bekir es-Sıddık gelip onlara engel olmuş ve: "Bir adamı, «Rabbim Allah'tır» dediği için mi öldüreceksiniz?" demişti. Lanetli Ebu Cehil de namaz kılmakta iken Hz. Peygamber'in boynuna basmaya and içmişti. Ama Allah, bu maksadını gerçekleştirmesine engel olmuştu.

FASIL

Hz. Peygamber'in, Allah'ın dinine davet için Taife gidişi şöyle olmuştur:

İbn İshak dedi ki: Ebu Talib ölünce Kureyşliler, amcası Ebu Talib'in sağlığında kendisine yapamadıkları eziyetleri Rasûlullah'a yapmaya başladılar, o da kavmine karşı kendisini korumaları ve yardımcı olmaları için Taife, Sakiflilerin yanına gitmek üzere yola çıktı. Allah katından getirdiği daveti, kabul edeceklerini ümid ediyordu. Yalnız başına yanlarına gitti. Taife vardığında Sakif kabilesinin efendileri ve eşrafı olan bir topluluğa yöneldi. Bunlar Amr b. Umeyr b. Avf b. Ukde b. Gıyere b. Avf b. Sakif'in oğulları olan Abdi Yaleyl, Mesud ve Habib adındaki üç kardeşiler. Bunlardan biri, Kureyş'in Beni Cumah kolundan bir kadın

ile evliydi. Rasûlullah yanlarına gidip oturdu. Onları, Allah'a imana davet etti. İslâmiyet için kendisine yardımcı olmaları, kavminden kendisine muhalefet edenlere karşı yanında yer almalarını temin etmek maksadıyla yanlarına gelmiş olduğunu anlattı. Onlardan biri şöyle dedi:

– Eğer Allah, seni peygamber olarak göndermişse; ben, Ka'be'nin örtüsünü çıkarıp atacağım.

İkincisi şöyle dedi:

– Allah, senden başka peygamber olarak gönderecek birini bulamadı mı?

Üçüncüsü de şöyle dedi:

– Allah'a yemin ederim ki, seninle asla konuşmayacağım. Eğer sen, -iddia ettiğin gibi- Allah katından gönderilmiş bir elçi isen; sana cevap vermene gerek kalmayacak kadar büyük bir adamsın. Eğer Allah'a karşı yalan söyleyip iftira ediyorsan, yine sana cevap vermeme gerek yok.

Rasûlullah (s.a.v.), Sakiflilerden bir hayır gelmeyeceğini anlayınca ve onlardan ümit kesince, yanlarından kalkıp gitmeye yöneldi. Giderken şöyle dedi:

– Yapacağınızı yaptınız. Bari bu sırrı gizli tutun.

Rasûlullah (s.a.v.), onların yaptıklarının kendi kavmine ulaştırılmasını istemiyordu. Çünkü kavmi olan Kureyşliler, bu olaydan haberdar olurlarsa kendisine karşı daha fazla taşkınlık yaparlardı.

Sakifliler, Hz. Peygamber'in dediğini yapmadılar. Aksine akılsızlarını ve kölelerini ona karşı kışkırttılar. Ona küfretmeye, arkası sıra naralar atmaya başladılar. İnsanlar etrafında toplandılar. Nihayet orada, Utbe b. Rebîa ile Şeybe b. Rebîa'nın bahçesine sığındı. Onlar da orada idiler. Oraya girince, Sakiflilerin akılsızları peşine takılmaktan vazgeçip döndüler. Hz. Peygamber, bir üzüm ağacının gölgesine yöneldi. Orada oturdu. Utbe ile Şeybe de ona bakıyor ve Taifli akılsızlardan çektiği eziyetleri seyreliyorlardı.

Bana gelen rivayete göre, Rasûlullah (s.a.v.), Cumah oğullarından olan ve Sakiflilerden birinin nikahında bulunan kadınla karşılaşmış ve ona: "Senin koca tarafından çektiğim nedir?" demişti. Kendine geldikten sonra Hz. Peygamber, Allah'a şöyle tazarruda bulunmuştu:

«Allahım, kuvvetimin zayıflığını ve insanlara karşı güçsüzlüğümü sana şikayet ediyorum. Ey merhamet edicilerin en fazla merhamet edicisi! Zayıf düşmüşlerin Rabbi sensin ve Rabbim sensin. Beni, kimin bakımına bırakıyorsun? Kötü muamele yapan uzak kimselere mi, yoksa işimi eline verdiği bir düşmana mı? Eğer bana karşı sende bir gazap yoksa, hiç aldrış etmem. Fakat benim için daha rahat olan, senin afiyetindir. Senin zatının nuruna sığınırım. O nur ki, onun için zulmetler açıldı ve dünya ile ahiretin işi, onun üzerine salah buldu. Bana gazabını indirmenden veya benim üzerime senin öfkenin yerleşmesinden, afiye-

tin benim için daha geniştir. Her şey senin rızan içindir. Bütün güç ve kuvvet, senin elindedir.»

Bahçe sahipleri Utbe ile Şeybe b. Rebia, onu ve karşılaştığı eza ile cefayı görünce merhamet duyguları harekete geçti. Addas adındaki Hristiyan kölelerini çağırıp ona şu talimatı verdiler:

– Şu üzümünden bir salkım al, tabağa koy ve şu adama götür, yemesini söyle.

Addas, kendisine verilen talimatı yerine getirdi. Üzümü tabağa koyup Rasûlullah'a götürdü ve ona yemesini söyledi. Rasûlullah, elini üzüme uzatınca "Bismillah" dedi. Sonra yemeğe başladı. Bunun üzerine Addas, onun yüzüne bakıp şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, bu sözü, bu beldelerin ahalisi söylemez.
- Ey Addas, sen nerelisin, hangi dindensin?
- Hristiyanım, Ninovalıyım.
- Salih adam Yunus b. Metta'nın kasabasından mı?
- Yunus b. Metta'yı sana kim öğretti?
- O benim kardeşimdir. O, peygamberdi. Ben de peygamberim.

Bu sözü üzerine Addas, Rasûlullah'ın üzerine kapandı. Başını, ellerini ve ayaklarını öptü. Bahçe sahipleri de bu manzarayı seyredelerken biri diğerine: "Bu adam, köleni sana karşı ifsad etti." dedi. Addas gelince, ona şöyle sitem ettiler:

– Yazıklar olsun sana ey Addas! Sana ne olmuş ki, şu adamın, başını, ellerini ve ayaklarını öpüyorsun?

– Ey efendim! Yeryüzünde bundan daha hayırlı birşey yoktur. Bana öyle şeyler anlattı ki, onları bir peygamberden başkası bilemez.

– Yazıklar olsun sana ey Addas! Sakın bu adam seni dininden çıkarmasın. Çünkü senin dinin, onunkinden daha hayırlıdır.

Musa b. Ukbe de buna benzer bir rivayette bulunmuş, ancak rivayetinde Hz. Peygamber'in yaptığı duadan söz etmemiş, sadece şu ilaveyi yapmıştır:

Taifliler, Hz. Peygamber'in gideceği yolun iki kenarına dizildiler. O, yoldan geçerken tepiniyor, taş atıyor ve ayaklarını kanatıyorlardı. Ayakları kanamakta iken onlardan kurtuldu ve sıkıntılı halde iken bir hurma ağacının gölgesine yöneldi. İçine girdiği bahçe, Utbe ve Şeybe adında iki kardeşe aitti, bunlar da Rebia oğullarıydılar. Allah ve Rasûlüne düşman olduklarından, onların mekanlarından hoşlanmadı.

Musa b. Ukbe daha sonra bu rivayetin devamında Hristiyan köle Addas'ın hikayesini de nakletmektedir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman b. Halid b. Ebi Cebel el-Advanî'den rivayet etti ki, Abdurrahman'ın babası Halid, Rasûlullah (s.a.v.)'ı bir değneğe veya oka dayanmış vaziyette iken Sakif'in doğu taraflarında görmüş. O esnada Rasûlullah, kendilerinden yardım talebin-

de bulunmak için Taife gelmişti. Rasûlullah'ın şu sûreyi sonuna kadar okuduğunu işitti:

«Göğ ve gece ortaya çıkana andolsun. Gece ortaya çıkanın ne olduğunu bilir misin? O, ışıyla karanlığı delen yıldızdır. Üzerinde gözetleyici olmayan kimse yoktur. Öyleyse insan, neden yaratıldığına bir baksın. O, erkek ve kadının beli ile göğüsleri arasından atılagelen bir sudan yaratılmıştır.»

Ravi der ki: Ben, bu sûreyi, cahiliye döneminde müşrik iken Hz. Peygamber'den duyup ezberledim. Sonra İslâmiyet'e girdiğimde de okudum. O esnada Sakifîler beni çağırıp:

– Şu adamdan ne duydun? diye sordular. Ben de bu sûreyi onlara okudum. Yanlarında bulunan Kureyşlilerden biri, şöyle dedi:

– Biz adamımızı (Muhammed'i), sizden daha iyi biliriz. Eğer söylediği sözler hak olsaydı, ona uyardık.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir hadiste anlatıldığına göre Hz. Aişe, Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle bir soru yöneltmiş:

– Uhud gününden daha zorlu bir günün oldu mu?

– Akabe günü kadar, senin kavminden daha zorlu bir günle karşılaşmadım. Çünkü o zaman ben, kendimi Abdi Yaley b. Abdi Kelale arzettim. Ama istediğim şeyi kabul etmedi. Teklifime icabet etmedi. Ben de kederli bir şekilde geri döndüm. Karnu's-Sealip mevkiine varınca kendime gelebildim. Başımı kaldırdığımda baktım ki, bir bulut beni gölgelendiriyor. Buluta baktığımda Cebrail'i orada gördüm. Cebrail, bana seslenip şöyle dedi: «Doğrusu yüce Allah, senin kavminin sana söylediklerini ve sana verdikleri cevapları işitti. Dağların meleğini -dilediğin emri kendisine veresin diye- sana gönderdi.»

Sonra dağların meleği, bana seslenip selam vererek şöyle dedi: "Ya Muhammed! Allah, beni sana gönderdi. Doğrusu o, kavminin sana söylediklerini işitti. Ben, dağların meleğiyim. Dilediğin emri bana vermen için Rabb'in beni sana gönderdi. Dilersen Ahşebeyn dağlarını onların üzerine bırakırım."

Rasûlullah (s.a.v.), şu cevabı verdi:

«Onların sulbünden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayarak ibadet eden kimseleri, Allah'ın çıkarıp (dünyaya) getireceğini ümid ederim.»

FASIL

Muhammed b. İshak, Rasûlullah'ın Taif dönüşünde Nahle mevkiinde gecelerken ashabına sabah namazını kıldırıldığı esnada, cinlerden bir grubun, onun Kur'an okuyuşunu dinlediğini anlatır. Bunu anlatırken şu ifadeleri kullanır:

«Onu dinlemeye gelen cinler, yedi kişi idiler. Yüce Allah, onlarla il-

gili olarak şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Kur'ân'ı dinleyecek cinlerden bir takımını sana yöneltmiştik.» (el-Ahkaf, 29.)

Bu konuda, tefsirimizde geniş açıklamalarda bulunduk. Buna dair bir bölüm önceki sayfalarda geçmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Rasûlullah (s.a.v.), Taif dönüşünde, Mut'im b. Adiyy'in himayesi altında Mekke'ye girdi. Milleti ona karşı daha öfkeli, daha cüretkar, daha kindar, daha inatkar oldu. Onu, daha fazla yalanladı. Ama yardımına müracaat edilecek ve kendisine güvenilip dayanılacak olan Allah'tır.

"Meğazi" adlı eserinde el-Ümevî'nin anlattığına göre, Rasûlullah (s.a.v.), Kureykit'i, Ahnes b. Şerika göndermiş, ondan kendisini Mekke'de himaye etmesini talep etmiş, ancak o şöyle demişti:

– Kureyş'in müttefikî, Kureyşlilerin içinden bir adamı himaye edemez.

Sonra Hz. Peygamber, kendisini himaye etmesi için Süheyl b. Amr'e haber göndermiş, o da şöyle demişti:

– Amir b. Lüeyy oğulları, Ka'b b. Lüey oğullarını himaye etmez.

Hz. Peygamber, kendisini himaye etmesi için Mut'im b. Adiyy'e haber göndermiş, o şu cevabı vermişti:

– Olur. Ona gelmesini söyleyin.

Rasûlullah (s.a.v.), Mut'im'in yanına gitti. O geceyi, onun evinde geçirdi. Sabahleyin o ve altı (ya da yedi) oğlu, kılıçlarını kuşanmış olarak Rasûlullah'la birlikte evden çıktılar. Mescid-i Haram'a gittiler. Mut'im, Rasûlullah'a: "Tavaf et." dedi. O ve oğulları, tavaf alanını kılıçlarının kabzasını tutarak kuşattılar. Ebu Süfyan, Mut'im'e gelip şöyle sordu?

– Onu himaye mi ediyorsun, yoksa ona tabi mi oldun?

– Hayır, sadece himaye ediyorum.

– Öyleyse sen, himaye edilmezsın.

Rasûlullah (s.a.v.), tavafını tamamlayıncaya kadar Mut'im onun yanında oturdu. Tavafını tamamladıktan sonra Mescid-i Haram'dan ayrıldı. Onlar da onunla birlikte Mescid-i Haram'dan ayrıldılar. Ebu Süfyan da kendi yerine döndü. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra Rasûlullah'a hicret izni verildi. Medine'ye hicretinden kısa bir süre sonra Mut'im b. Adiyy vefat etti. Hasan b. Sabit:

– Vallahi onun için bir mersiye okuyacağım, dedi. Mersiyesinde şunları söyledi:

"Eğer şeref, insanlardan bir kimseyi ebedi olarak yaşatmışsa, onun şerefi bugün Mut'im'i hayatta bırakmış sayılır.

Çünkü o, Rasûlullah'ı müşriklerden korudu.

Telbiye ile sesini yükseltip ihrama girenler, telbiye getirdikleri sürece,

Onlar senin kulların oldular.

Eğer tek başına Maad kabilesine ve Kahtan'a veya Cürhüm'den geriye kalanlara,

Ondan sorulsa elbette derler ki: O, ahdine aldığı kimsenin ahd ve emanını ifa edendir.

Zimmet ve ahdine, yardımına aldığı zaman zimmetini yerine getirendir.

Aydınlatan güneş, onların üstüne, daha güçlü veya büyük olarak, onun gibisi üzerine doğmadı.

Razı olmadığı zaman imtina eder, çekinir, yumuşak huyludur.

Gece karanlık olunca emanına aldığı kimseyi, en iyi uyutup rahat ettirendir."

Ben derim ki: Bu sebeptedir ki Peygamber (s.a.v.), Bedir savaşındaki esirler hakkında şöyle demiştir: «Eğer Mut'im hayatta olsaydı da bu kokuşmuş kimseleri bağışlamamı isteseydi, bunları ona bağışlardım.»

HZ. PEYGAMBER'İN ŞEREFLİ ZATINI ARAP KABİLELERİNE ARZETMESİ

Hız. Peygamber, şereflî zatını hac mevsimlerinde Arap kabilelerine arzeder, kendisine yardımcı olmalarını, kendisini yalanlayıp muhalefet edenlere karşı korumalarını, yanlarında barındırmalarını istemiş, ancak Cenâb-ı Allah, onu Ensâr için ayırdığından Arap kabileleri bu isteğine cevap vermemişlerdi.

İbn İshak, dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye geldi. Kavmi de ona karşı daha şiddetli oldu. Muhalefetlerini artırdılar. Dininden daha da uzaklaştılar. Ancak az miktardaki güçsüz kimseler, ona iman ettiler. Rasûlullah (s.a.v.), hac mevsimi geldiğinde kendini Arap kabilelerine arzeder, onları yüce Allah'a imana davet eder, kendisinin Allah katından gönderilen bir peygamber olduğunu onlara haber verir, onlardan da kendisini tasdik etmelerini ve Allah'ın kendisiyle gönderdiği dini açıklayıncaya kadar kendisini korumalarını isterdi.

İbn İshak Zeyd b. Eslem vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rebia b. İbad'ın şöyle dediğini işittim: Babam bana şöyle demişti: «Ben, genç bir çocuktum. Babamla birlikte Mina'da idim. Rasûlullah (s.a.v.)'da Arap kabilelerinin bulundukları yerlere gidip onlara şöyle derdi: Ey falan oğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size gönderdiği elçisiyim. Allah'a ibadet etmenizi, O'na hiç birşeyi ortak koşmamanızı, O'ndan başka taptığınız tanrıları atmanızı, bana iman etmenizi ve beni doğrulamanızı, Allah'ın benimle gönderdiği dini açıklayıncaya kadar beni korumanızı sizden istiyorum.»

Böyle dedikten sonra arkasında da şaşş gözlü, parlak yüzlü, iki saç örgüsü bulunan, üzerinde de Aden kumaşından yapılan bir kaftan bulunan bir adam duruyordu. Rasûlullah sözünü ve davetini tamamladıktan sonra ardı sıra o adam da şöyle derdi:

– Ey falan oğulları! Bu adam sizi Lat ve Uzza'yı boynunuzdan çıkarıp atmaya, Malik b. Ukayş oğulları olan cinlerden, müttefiklerinizden de sıyrılmaya, getirmiş olduğu bid'at ve delaletlere sarılmaya davet ediyor. Sakın ona itaat etmeyin ve sözüne kulak vermeyin.

Ben, babama dedim ki:

– Babacığım, Muhammed (s.a.v.)'in peşinde dolaşan ve söylediklerini reddeden bu adam kimdir?

– Bu, amcası Abdü'l-Uzza b. Abdülmuttalib olan Ebu Leheb'tir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman b. Ebi'z-Zinad'dan rivayet etti ki o, babasının şöyle dediğini nakletmiştir: Beni'd-Dil oğullarından Rebia b. İbad adında cahili bir adam -ki bu, sonra Müslüman olmuştur- bana dedi ki: Cahiliye döneminde Rasûlullah (s.a.v.)'ı, Zü'l-Mecaz panayırında gördüm. O şöyle diyordu:

«Ey insanlar! Lâ ilâhe illallah deyin, kurtuluşa erin.» Böyle derken insanlar onun etrafında toplanmışlardı. Arkasında da parlak yüzlü, şaşı gözlü, iki saç örgüsü bulunan bir adam duruyor ve şöyle diyordu:

– Bu dinden çıkmıştır, yalancıdır.

Bu adam, Rasûlullah'ın gittiği her yere gidiyordu. Ben de onun kim olduğunu sorduğumda, bana:

– Bu, onun amcası Ebu Leheb'tir, dediler.

Beyhakî, Rebiatü'd-Dilî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı Zü'l-Mecaz panayırında gördüm. İnsanların bulundukları yerlere gidiyor, onları Allah'a davet ediyordu. Arkasında da şaşı gözlü, elmacık kemikleri parlayan bir adam vardı. O adam, şöyle diyordu:

– Ey insanlar, bu sizi aldatıp dininizden ve atalarınızın dininden ayırmasın!

Bu adam kimdir? diye sorduğumda Ebu Leheb olduğunu söylediler.

Beyhakî, Kinaneli bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı Zü'l-Mecaz panayırında gördüm. O şöyle diyordu: «Ey insanlar! Lâ ilâhe illallah deyin, kurtuluşa erin.» Arkasında da bir adam vardı ki, üzerine toprak savuruyordu. Baktım ki, o Ebu Cehil'dir. İnsanlara şöyle diyordu: "Ey insanlar! Bu, sizi aldatıp dininizden ayırmasın. Bu, Lat ve Uzza'ya ibadeti terketmenizi istiyor."

Bu rivayette, Hz. Peygamber'in arkasında dolaşarak insanları onu tasdik etmemeye çağıran kişinin Ebu Cehil olduğu söyleniyor. Bu bir vehim de olabilir, bunu yapan bazen Ebu Leheb, bazen da Ebu Cehil olabilir. Çünkü her ikisi de, Peygamber (s.a.v.)'e nöbetleşe eziyet vermekteydiler.

İbn İshak, İbn Şihab ez-Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Kinde kabilesinin bulunduğu yere geldi. Aralarında Müleyh adında bir beyleri vardı. Onları, yüce Allah'a imana davet etti. Kendini de onlara arzetti. Ama onlar, davetine icabet etmediler.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Kelb kabilesinden bir batnın (oba, boy, bölüm) bulunduğu yere vardı. Onlara, Beni Abdullah denirdi. Onları, yüce Allah'a imana davet etti. Kendini de onlara arz ederek şöyle dedi: «Ey Beni Abdillâh! Şüphesiz Allah, babanızın adını güzel kıldı.»

Ama onun teklifini kabul etmediler.

Arkadaşlarımızdan bazıları, bana Abdullah b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini nakletti: Rasûlullah (s.a.v.), Hanife oğullarının bulunduğu yere vardı. Onları Allah'a imana davet etti, kendini de onlara arzetti. Hiç bir Arap, onlar kadar Hz. Peygamber'e çirkin cevap vermedi.

Zührî'nin bana naklettiğine göre Peygamber (s.a.v.), Beni Amir b. Sa'saa kabilesinin bulunduğu yere vardı. Onları yüce Allah'a imana davet etti, kendini de onlara arzetti. Onlardan Beyhare b. Fıras adındaki biri, ona şu cevabı verdi: Allah'a yemin ederim ki, Kureyşlilerden şu genci yanıma alsaydım, bununla bütün Arapları yenerdim.

Böyle dedikten sonra dönüp Rasûlullah'a şöyle dedi:

– Ne dersin; senin emrine tabi olursak, sonrada Allah, seni muhaliflerine galip kılsa ondan sonra hakimiyet bizim elimize geçer mi?

– Hakimiyet ve emir Allah'a aittir. O bunları dilediği yere bırakır.

– Araplara karşı sana siper mi olalım ve Allah, seni galip kıldığı zaman idare bizden başkasında hiç olur mu? Senin dediğine ihtiyacımız yoktur, diyerek ondan yüz çevirdiler ve davetine icabet etmediler.

Halk geri döndüğünde Beni Amir kendi büyüklerine gitti. Büyüklere olan şeyh yaşlanmıştı. Onlarla birlikte toplantılara katılamıyordu. Yanına gittiklerinde, o mevsimde toplantılarda olan şeyleri ona bildirirlerdi. İşte o sene onun yanına geldikleri zaman, panayırlarda olan şeyleri onlara sordu. Onlar da kendisine şu cevabı verdiler:

– Bize, Kureyşli Abdülmuttalib oğullarından bir genç geldi. Kendisinin peygamber olduğunu iddia ediyor. Bize kendisini korumamızı ve kendisiyle birlikte kıyam etmemizi, kendisini memleketimize getirmemizi istiyordu..

Bunun üzerine şeyh ellerini başına koydu. Sonra şöyle dedi:

– Ey Beni Amir! Bu işin bir telafisi yok mudur? Bunu yakalayıp ele geçirmek mümkün değil midir? Falanın camı elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, İsmail oğullarından hiçbir kimse şimdiye kadar yalan yere peygamberlik iddiasında bulunmamıştır ve o elbette haktır Neden düşünmediniz?

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: O senelerde Rasûlullah (s.a.v.), her hac mevsiminde kendini Arap kabilelerine arz ediyor, kavimlerin her şerefli adamıyla konuşuyordu. Onlardan, davetine icabet etmelerinin yanı sıra kendisini barındırıp korumalarını da istiyor ve şöyle diyordu: «Sizden herhangi bir kimseyi birşeye zorlamıyorum. Sizden davetime razı olan varsa ne âlâ. Ama davetimden hoşlanmazsanız kimseyi zorlamam. Ben sizden sadece, Rabbimin risaletini tebliğ edinceye ve Allah'ın benimle ashabım hakkında hükmünü verinceye kadar suikastlere karşı beni korumanızı istiyorum.»

Hz. Peygamber'in bu isteğini Arap kabilelerinden hiçbiri kabul et-

medi. Yanına vardığı o kabilelerden herbiri şöyle dedi: Bu adamın kavmi, kendisini bizden daha iyi tanır ve bilir. Kavmini ifsad eden ve kavmi tarafından dışlanan bir adamın bize yarayacağına inanır mısınız?

Cenâb-ı Allah, Peygamber'ini Ensâr'a ayırdığı ve Ensâr'ı onun vesilesiyle ikrama mazhar kılacağı için diğer kabileler onu kabul etmemişti.

Hafız Ebu Nuaym, Abdullah b. Eclah tarikiyle Hz. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), bana dedi ki: «Sende ve kardeşinde beni koruyacak güç görmüyorum. Sen, yarın beni panayıra götür ki insanların kabilelerinin bulundukları yerlere varalım.» Panayırdaki gruplar toplanmışlardı. Beraberce gittik. Rasûlullah'a şöyle dedim: İşte bunlar, Kindelilerle kendilerine bağlı olan gruplardır. Yemen'den hacca gelenlerin en faziletlisidirler, İşte şurası da Bekir b. Vail kabilesinin konutlarıdır. Şurası da Amir b. Sa'saa oğullarının konutlarıdır. Hangisine gideceksen kendin tercih et.

Rasûlullah, önce Kindelilere gitti. Onlara şöyle sordu:

– Bu kavim kimlerdendir?

– Yemenlilerdendir.

– Yemen'in hangi kısmından?

– Kindelilerden.

– Kinde'nin hangi kolundan?

– Amr b. Muaviye oğullarından.

– Hayra kavuşmak istemez misiniz?

– Nedir o hayır?

– Allah'tan başka ilah bulunmadığına şahadet eder, namaz kılar ve Allah katından gelen şeylere iman edersiniz.

– Eğer zafere kavuşursan, kendinden sonra hakimiyeti bize verir misin?

– Hakimiyet Allah'ındır. O, hakimiyeti dilediği yere verir.

– Öyleyse bize getirdiğin şeylere ihtiyacımız yok. Sen, bizi tanrılarımızdan geri çevirmek ve bizi Araplarla çarpıştırmak için mi yanımıza geldin? Haydi kavminin yanına git. Sana ihtiyacımız yok, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.), onların yanından ayrılıp Bekir b. Vail kabilesinin bulunduğu yere geldi. Onlara şöyle sordu:

– Bu kavim kimlerdendir?

– Bekir b. Vail'dendir.

– Hangi Bekir b. Vail?

– Kays b. Salebe oğullarından.

– Sayınız kaçtır?

– Toprak kadardır.

– Himayeniz nasıldır?

– Himayemiz yoktur. Biz, Farşlılarla komşuyuz. Onlarla anlaşma yaptık. Onlardan herhangi bir kimseyi himayemize almaz ve kimseyi

onlara karşı korumayız.

– Eğer sizi hayatta bırakırda onların (Farsların) menzillerine girer, kadınlarını nikahlar, çocuklarını köle olarak alırsanız, Allah'a söz verirsiniz ki, otuz üç defa O'nu tesbih edersiniz, otuz üç defa O'na hamd edersiniz, otuz dört defa da O'nu tekbir edersiniz?

– Sen kimsin?

– Ben, Allah'ın Rasûlüyüm.

Hız. Peygamber böyle dedikten sonra yanlarından ayrıldı. Ayrılp gittikten sonra peşine takılan amcası Ebu Leheb, insanlara:

– Onun sözlerini kabul etmeyin, dedi. Yanlarına giden Ebu Leheb'e o topluluk sordu:

– Bu adamı tanıyor musun?

– Evet. Şu Mina'nın tepesinde bulunan değil mi, onun nesini soruyorsunuz?

Onlar da Rasûlullah'ın kendilerine yaptığı daveti ve Allah elçisi olduğunu söylediğini kendisine anlattılar. Ebu Leheb dedi ki:

– Onun sözlerine aldırış etmeyin. O, delidir. Kendi kafasından uydurup saçmıyor.

– Zaten Farşlılardan söz ederken, onda delilik işaretleri görmüş-tük.

Kelbî dedi ki: Abdurrahman el-Amirî, kendi kavminin yaşlılarının şöyle dediklerini nakletti: Biz, Ukaz panayırında iken Rasûlullah (s.a.v.), yanımıza gelip sordu:

– Bu kavim kimlerdendir?

– Beni Amir b. Sa'saa kabilesinden.

– Bu kabilenin hangi boyundan?

– Beni Ka'b b. Rebia boyundan.

– Size sığınan bir kimseyi korumaya gücünüz var mı?

– Bizim yanımızda olan bir kimseye yan bakılamaz, bizden habersiz bizim ateşimizle hiç kimse ısınmaz.

– Ben Allah'ın elçisiyim. Eğer size gelirim, Allah'ın emrini halka tebliğ edene kadar beni koruyacak mısınız? Size söz veriyorum, sizden herhangi birinizi, birşeye zorlamıyacağım.

– Sen, Kureyş kabilesinin hangi boyundansın?

– Ben, Abdülmuttalib torunlarındam.

– O halde Abdumenaf oğulları, sana niçin yardım etmiyorlar?

– Herkesten önce beni yalanlayan ve beni kovan onlardır.

– Fakat biz, seni ne kovar, ne de sana iman ederiz. Ancak Rabbinin emrini tebliğ edinceye kadar herhangi bir kimsenin sana dokunmasını önleriz.

Bunun üzerine Rasûlullah, gelip bizim yanımıza yerleşti. Halk alış verişte idi. Bir müddet sonra Beyhara (Buhayra?) b. Fıras el-Kuşeyrî

çıkta geldi ve sordu:

- Yanınızda gördüğüm ve kendisini tanımadığım bu adam kimdir?
- Kureyş kabilesinden Abdullah oğlu Muhammed'dir.
- Onunla ne ilginiz var?
- Allah'ın elçisi olduğun ileri sürüyor ve Rabbinin emrini halka tebliğ edene kadar kendisini himaye etmemizi istiyor.
- Siz, ona ne dediniz?
- Hoşgeldin, sefa geldin. Seni memleketimize götüreceğiz ve kendimizi nasıl himaye ediyorsak, seni de himaye edeceğiz, dedik.

Beyhara dedi ki:

- Şu panayırdaki toplananlar arasında sizden daha korkunç ve belalı birşeyle memleketine dönen bir kimseyi göremiyorum. Bu o demektir ki, bütün halka karşı göğüs geriyorsunuz ve bütün Arapların tek bir yaydan ok atmalarından korkmuyorsunuz! Onun kabilesi ve yakınları, onu daha iyi tanıyorlar. Eğer onun yüzünde bir hayır görmüş olsalardı, herkesten çok onlar mutlu olacaktı. Aşiret ve yakınları tarafından yalanlanıp kovulan elin delisine siz sahip çıkıyor ve onu barındırıp yardımcı oluyorsunuz. Ne kötü şeydir sizin bu görüşünüz!»

Böyle dedikten sonra Rasûlullah'a dönüp şöyle dedi:

- Kalk! Kendi kavminin yanına git. Eğer sen, benim kavmimin yanında olmasaydın -Allah'a yemin ederim ki- şimdi boynunu vururdum.

Bunun üzerine Hz. Peygamber de gitmek üzere kalkıp devesine bindi ve fakat Beyhara arkasından kalkıp deveyi dürttüğü için deve silkinip Hz. Peygamber'i tepesi üstü yere düşürdü. O gün Mekke'de Müslümanlığı kabul eden kadınlardan biri olan Dubaa binti Amir b. Kurd'da amcasının oğullarını ziyarete geldiği için orada idi. Kadın, bu manzarayı görünce dayanamayıp şöyle dedi:

- Ey Amir oğulları! -benim için Amir yoktur artık- gözünüzün önünde Allah'ın Rasûlüne bu kadar hakaret yaparlar da hiçbiriniz karşı koymazsınız!

Bunun üzerine amcası oğullarından üç kişi kalkıp Beyhara'ya doğru ilerlediler. İki kişi de Beyhara'ya yardım etti. Ve her biri birisini tutup yere yıktı. Ve göğüsleri üzerine oturup yüzlerini yumrukladılar.

Hz. Peygamber de:

«Yarab! Bunların üzerine bereketini indir, ötekileri de rahmetinden uzaklaştır.» diye dua etti.

Ravi der ki: Rasûlullah'tan yana olan o üç kişi Müslüman oldu ve şehit olarak öldürüldüler. Onların adları şöyledir: Sehm oğullarından Gatif ile Gatafan'dır. Üçüncüsü de Urve ya da Azre b. Abdullah b. Seleme'dir. Allah, onlardan razı olsun. Beyhara'ya yardım edenler de öldüler. Onların adları da şöyledir: Beyhara b. Firas, Hazn b. Abdullah b. Seleme b. Kuşeyr ve Muaviye b. Ubade'dir. Bu Ukayl oğullarındandır.

Allah, onlara çokça lanet etsin.

Bu garip ve tuhaf bir hadisedir. Garip olduğu için burada kaydettik. Doğrusunu Allah bilir.

Ebu Nuaym, kendisi için şahid olarak Ka'b b. Malik'ten gelen bir hadisi rivayet etmiştir: Bu hadis, Amir b. Sasaa'nın kıssası ve Hz. Peygamber'e ters cevap verişlerine dairdir. Bundan daha garibi ve daha uzununu, Ebu Nuaym ile Hakim ve Beyhakî'nin rivayet ettikleri bir hadistir. Bu rivayette anlatıldığına göre Hz. Ali şöyle demiştir:

"Cenâb-ı Allah, Rasûlüne kendini Arap kabilelerine arz etmesini emrettiği zaman Rasûlullah, ben ve Ebu Bekir'le birlikte Mina'ya çıktık. Nihayet Arap meclislerinden bir meclise vardık. Ebu Bekir (r.a.), öne geçti. Zaten her iyilik ve hayırda o önde idi. Neseb ilminden anlayan bir adamdı. Meclistekilere şöyle sordu:

- Bu kavim kimlerdendir?
 - Rebia'dandır.
 - Hangi Rebia'dansınız? Rebia'nın başının üst kısmından mı yoksa çene tarafından mısınız?
 - Hayır, bilakis başının üst kısmındanız.
 - Başının üst kısmının neresinden?
 - Zühlü Ekber boyundan.
 - Avf vadisinden sıcaklık yoktur diyen Avf, sizden midir?
 - Hayır.
 - Sülün babası ve dirilerin zirvesi olan Bustam b. Kays, sizden midir?
 - Hayır.
 - Hükümdarları öldürüp üzerlerindeki eşyayı yağmalayan Havfezan b. Şerik, sizden midir?
 - Hayır.
 - Irzı koruyan, komşuyu himaye eden Cessas b. Mürre b. Zühl, sizden midir?
 - Hayır.
 - Bağlı sarığın sahibi olan Müzdeleb, sizden midir?
 - Hayır.
 - Siz Kinde'den, emirlerin dayıları mısınız?
 - Hayır.
 - Siz Lahmî hükümdarların hısımları mısınız?
 - Hayır.
 - Öyleyse siz, Zührü Ekber'den değil, Zührü Asgar'dansınız.
- Ebu Bekir'in böyle demesi üzerine onlardan, yüzünde daha yeni tüy bitmiş Dağfel b. Hanzele adındaki bir genç gelip Ebu Bekir'in devesinin yularını tutup şöyle dedi:
- Bize sorana sormamız gerekir. Bineğin üzerindeki yükü

tanımıyoruz veya taşıyamıyoruz. Ey Adam, sen bize sordun. Biz sana hiçbir şeyi gizlemeden cevap verdik. Biz de sana sormak isteriz. Sen kimlerdensin?

– Kureyşten bir adam...

– Güzel, güzel! Kureyşliler efendilik ve reislik ehlidirler. Arapların önderleri ve kılavuzlarıdır. Sen, Kureyş'in hangi kolundansın?

– Beni Teym b. Mürre'den bir adamım.

– Vallahi hedefi, tam ortadan vurdun! Müteğallibeler tarafından Mekke'de öldürülen Kusay b. Kilab sizden midir? O ki, müteğallibenin kalan kısmını oradan uzaklaştırmış, her tepedeki ve diyardaki kavmini toplayıp Mekke'ye yerleştirmiş, sonra oraya hakim olmuş, Kureyşlileri de menzillerine yerleştirmişti. Bu yüzden Araplar, ona toparlayıcı demişlerdi. Onun hakkında şairin biri şöyle demiştir:

"Babanız o kişi değilmi ki, ona toparlayıcı denirdi.
Onun vasıtasıyla Allah, Fihir kabilelerini toparladı."

– Hayır, bizden değildir.

– Herkes tarafından tavsiye edilen ve efendi kimselerle zarif insanların atası sayılan Abdumenaf sizden midir?

– Hayır, bizden değildir.

– Mekkeliler ve kendi kavmi için et suyuna ekmek doğrayıp tirid yapan Amr b. Abdumenaf Haşim sizden midir? O ki, şair onun hakkında şöyle demiştir:

«O üstün şahsiyet Amr (Haşim) ki, kendi kavmi için tiridi ufaladı.
Mekke'de kılığa uğrayan adamlar zayıf düşmüşlerdi.
Onun için iki kervan düzenlemeyi âdet edindiler.
Bunlardan biri kışın, diğeri de yazın yola çıkardı. Kureyşliler, küçücük bir topluluktuk, bölündü.
Özleri ve katıksızları ise, Abdumenaf'a aittir.
Hafif akıllılara gelince, onlarda böyle kimselerin olduğu bilinmez.
Misafirlere gelin, buyrun derler.
Yumurtası parlayan koçları yere vurur, misafir için keserler.
Irzlarını da kılıçlarla korurlar.
Allah hayrını versin, keşke onların diyarına konuk olsan.
Konuk olsan da seni sıkıntı ve töhmetten korusalar.»

Ebu Bekir:

– Hayır, Haşim de bizden değildir.

– Öyleyse Abdülmuttalib Şeymbetü'l-Hamd sizdendir. O, Mekke kervanının sahibi ve semada uçan kuşlarla canavarlara, çöldeki vahşi

hayvanlara yemek yedirendir. Onun yüzü, sanki karanlık gecede parlayan bir aydır.

- Hayır, o da bizden değildir.
- Sen, hacılara ve umrecilere yemek yedirenlerden misin?
- Hayır.
- Sen, Ka'be'nin perdedarlığını yapanlardan mısın?
- Hayır.
- Sen, Darü'n-Nedve ehlinden misin?
- Hayır.
- Sen, hacılara ve umrecilere Zemzem suyu temin edenlerden misin?

- Hayır.
- Sen, hacılara ve umrecilere yemek yedirenlerden misin?
- Hayır.
- Arafat'tan Mina'ya gelenlerden misin?
- Hayır.

Bu konuşmadan sonra Ebu Bekir, devesinin yularını o delikanlının elinden çekti. Delikanlı ona şöyle dedi:

"Hayır seline, bir hayır tanesi düştü. Bu sel, bazen o taneyi kırar, bazen de kaldırır."

Sonra o delikanlı şöyle dedi:

- Ama ey Kureyşli kardeş, Allah'a yemin ederim ki sen, sebat etseydin, burada dursaydın, senin Kureyş liderlerinden değil de tabilerinden olduğunu sana haber verirdim.

Sonra Hz. Ali, sözüne devamla şöyle dedi:

"Raşûlullah (s.a.v.), tebessüm ederek yanımıza geldi. Ben de Ebu Bekir'e şöyle dedim:

- Ey Ebu Bekir, sen dahi bir bedeviyle karışlaştın. Öyle değil mi?
- Evet, ey Hasanın babası. Her belanın üstünde, daha büyük bir bela vardır. Bela, söze bağlıdır." Hz. Ali, sözünü sürdürerek şöyle dedi:

"Nihayet ağır başlı ve kıyafetleri düzgün bir takım büyük ve yaşlıların bulunduğu bir meclise gittik. Ebu Bekir, onlara doğru ilerleyip selam verdi ve:

- Siz kimlerdensiniz? diye sordu. Onlar da şu cevabı verdiler:

- Beni Şeyban b. Sa'lebe kabilesindeniz.

Bunun üzerine Ebu Bekir, Hz. Peygamber'e dönüp:

- Anam babam sana feda olsun. Bu kabilede sözü geçenlerin hepsi buradadırlar, dedi.

Zira Mefruk b. Amr, Hani b. Kabisa, Müsenna b. Harise ve Numan b. Şerik gibi kabilenin bütün ileri gelenleri orada idiler. Mefruk, hepsinden daha güzel konuşuyordu. Göğsü üzerine sarkan iki saç örgüsü vardı. Ebu Bekir'in yakınında oturan da oydu. Ebu Bekir ona sordu:

- Kaç adamınız vardır?
- Adamlarımız 1000'den fazladır ve 1000 adamda azlığından dolayı yenilecek bir miktar değildir.
- Birisi size sığırsa, onu himaye etmeniz nasıldır?
- Gücümüzle onu korumaya çalışmaktır. Bununla beraber her kabilenin kendine göre bir şansı vardır.
- Ya düşmanlarınızla savaşmakta nasılsınız?
- Biz, en çok düşmanlarımızla karşılaşırken öfkeleniriz ve en çok öfkelenirken düşmanla karşılaşırız. Biz öyle kimseleriz ki, iyi atları, evlattan daha çok severiz. Sütü bol develerden daha çok silaha önem veririz. Bununla beraber yardım Allah'tandır. Bazen düşmanlarımıza karşı bizi, bazen de bize karşı düşmanlarımızı üstün kılar. Her halde sen Kureyşlisin?

- Evet, ben Kureyşliyim., (Hz. Peygamberi göstererek) eğer Kureyşlilerden bir adamın peygamber olduğunu duymuşsanız, işte bu odur.

- Evet böyle birşey duydum, dedi ve Hz. Peygamber'e dönüp: «Sen, insanları neye davet ediyorsun?» diye sordu.

Bunun üzerine Hz. Peygamber ilerleyip oturdu. Ebu Bekir de ayağa kalkıp elbisesini ona gölge yaptı. Peygamberimiz söze başlayıp dedi ki:

- Ben, sizi Allah'tan başka tanrı bulunmadığına ve benim de Allah'ın peygamberi olduğuma şahadet etmeye ve beni barındırıp kollamaya ve Allah'ın bana emrettiği şeyleri halka tebliğ edinceye kadar bana yardım etmeye davet ediyorum. Zira Kureyşliler, Allah'ın emrine karşı gelip beni yalanlamış ve hakkı bırakıp, bâtıl tutmuş bulunuyorlar. Bunun üzerine onlar:

- Ey Kureyşli! Bizi daha başka neye davet ediyorsun?

Hz. Peygamber, bu defa onlara şu ayetleri okudu:

«De ki: "Gelin size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri söyleyeyim: O'na hiçbirşeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin." -sizin ve onların rızkını veren biziz- "Gizli ve açık kötülüklere yaklaşmayın, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Allah, bunları size düşünesiniz diye buyurmaktadır." Yetim malına, erginlik çağına erişene kadar en iyi şeklin dışında yaklaşmayın; ölçüyü ve tartıyı doğru yapın. Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz. Konuştuğunuz da -akraba bile olsa- sözünüzde adil olun. Allah'ın ahdini yerine getirin. Allah, size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır.

Bu, dosdoğru olan yoluma uyun. Sizi Allah yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın. Allah, size bunları sakınsınız diye buyurmaktadır.» (el-En'âm, 151-153.) Bundan sonra Mefruk:

– Ey Kureyşli kardeş, daha neye davet ediyorsun? Allah'a yemin ederim ki bu söylediklerin, insanların sözü değildir. Eğer insan sözü olsaydı, bunları bilirdik.

Bunun üzerine Rasulullah, onlara şu ayeti de okudu:

«Allah, şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir.» (en-Nahl, 90.) Bunun üzerine Mefruk:

– Ey Kureyşli kardeş! Vallahi sen, insanları güzel ahlaka ve iyi şeylere davet ediyorsun. Seni yalanlayanlar, sana iftira ve zulmetmiş bulunuyorlar. (Hani b. Kabisa'yı göstererek) Bu da bizim büyüğümüz ve din adamımız olan Hani b. Kabisa'dır. Bunun üzerine Hani b. Kabisa, söze başlayarak şöyle dedi:

– Ey Kureyşli kardeş! Senin sözlerini dinledim. Ve davanda haklı olduğuna inandım. Fakat şu varki, yanımıza gelip sadece biraz oturmanla hemen dinimizi terkedip senin dinine tabi olmak, çok aceleye gelen bir iş olur. Biz daha senin durumunu öğrenmiş değiliz. İşinin neye varacağını da bilemeyiz. Aceleye getirilen işlerin çoğunda ayak kayması, akıl hafifliği ve işin sonunu düşünmemek vardır. Ayrıca bizden başka adamlarımız da vardır. Onlardan habersiz olarak onlar adına her hangi bir sözleşmeye girmek istemiyoruz. Şimdilik sen de dön, biz de döneceğiz. Sen de düşün, biz de düşüneceğiz.

Müsenna b. Haris'i göstererek, bu da bizim büyüğümüz ve savaş liderimiz olan Müsenna'dır, deyip Müsenna'nın da kendi görüşüne katılmasını ister gibi oldu. Bunun üzerine Müsenna, söze başlayıp şöyle dedi:

– Ey Kureyşli kardeş! Seni dinledim, sözünü güzel buldum ve hoşuma gitti. Benim sana cevabım, Hani b. Kabisa'nın cevabıdır. Biliyorsun ki biz, iki büyük su arasında bulunuyoruz. Biri Yemame, diğeri Semave'dir.

Bunun üzerine Hz. Peygamber :

– İki büyük su olduğunu söylediğin Yemame ile Semave nelerdir? Müsenna, bu soruya şöyle cevap verdi:

– Biri, Arapların arazisi olan karanın dağlık ve tepeleridir. Diğeri de, Farsların arazisi ve Kisra'nın nehirleridir. Halbuki Kisra, başına herhangi bir gaile çıkarmamak ve yeni bir iş peşinde bulunan her hangi bir kimseyi barındırmamak için bizden söz almıştır. Senin bizi davet ettiğin şeyde, tahmin ederim ki hükümdarların hoşuna gitmeyen birşeydir. Arapların, kendilerine karşı gaile çıkaranları mazur sayıp affetmeleri mümkündür. Fakat Farsların yumuşak davranmalarına imkan ve ihtimal yok. Eğer seni yalnız Araplara karşı müdafaa etmemizi istiyorsan bunu üzerimize alırız. Hz. Peygamber şöyle dedi:

– Çok güzel cevap verdiniz ve doğru söylediniz. Zira her tarafından emin olmayan bir kimse, Allah'ın dinini savunmaya kalkışamaz. Çok

geçmeden birde bakarsınız ki Cenâb-ı Allah, size Farsların arazi ve mallarını verir ve kızlarını size cariye kılar. O zaman Allah'ı tesbih ve takdis edecek misiniz?

Hz. Peygamber'in bu sorusunu Numan b. Şerik şöyle cevapladı:

– Ey Kureyşli kardeş! Bu, sadece sana ait bir görüştür.

Numan'ın bu cevabı üzerine Hz. Peygamber, şu ayetleri okudu:

«Ey Peygamber, biz seni şahid, müjdeci ve uyarıcı; Allah'ın izniyle O'na çağırın, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir» (el-Ahzâb, 45-46.)

Bu ayetleri okuduktan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'in elini tutarak o meclisten kalktı ve sonra bize dönüp:

– Ey Ali! Arapların cahiliyetten kalma ne iyi ahlakları vardır. Bu ahlak sayesinde birbirlerini bu dünya hayatında kollayıp koruyorlar, dedi. Sonra Evs ile Hazreç kabilelerinin bulundukları yere gittik. Ve oradan kalkmadan onlar Rasûlullah'a bey'at ettiler. Bilindiği gibi sonrada bu sözlerine bağlı kalıp sonuna kadar sabır ve metanet gösterdiler. Rasûlullah da Ebu Bekir'in Arap kabile soylarını bildiğine çok sevindi ve çok durmadan çıkıp:

– Allah'a çokça hamedediniz. Bugün Rebia oğulları, Farsların ülkesini alıp, hükümdarlarını öldürdüler. Ve askerlerinin kökünü kazıdılar. Ve benim sayemde muzaffer oldular, dedi."

Bu hadise Zikar yanında Kurakir mevkiinde vuku buldu. Bu savaşla ilgili olarak A'sa şöyle demiştir:

"Karşılaşma anında süvarisiyle birlikte devem, Zühül b. Şeyban oğullarına feda olsun, bu da az gelir.

Kurakir dönemecinde onlar,

Hürmüz'ün öncülerini vurdular, onlar da kaçtılar,

Zühül b. Şeyban oğullarının atlıları,

Dönerlerken, onları gören gözler,

Allah için ne mutlu gözlerdir.

Saldırdılar, biz de saldırdık, aramızda dostluk vardır.

Üzerimizde sıkıntı vardı ama artık geçti."

Bu, gerçekten garip bir hadistir. Ancak nübüvvete, güzel ahlaka ve yüksek fazilete, aynı zamanda Arap edebiyatına ilişkin delilleri içerdiği için bunu buraya kaydettik.

Bu olay, başka yoldan da şu şekilde rivayet edilmiştir:

"Müslümanlarla İranlılar savaşırken Kurakir'de birbirleriyle karşılaştıklarında -ki burası Fırat nehrine yakın bir yerin adıdır- Müslümanlar, Muhammed adını kendilerine parola yaptılar. Bu sayede İranlılara galip geldiler. İranlılar, bu savaştan sonra Müslümanlığa girdiler."

Vakidî dedi ki: Abdullah b. Vabise el-Absî, babası vasıtasıyla dedesinin şöyle dediğini bize anlattı: "Rasûlullah (s.a.v.), Mina'daki menzili-mize geldi. Biz, o sırada Mescid-i Hayf'ın yanındaki birinci cemrenin hizasına konaklamıştık. Devesine binmiş ve Zeyd b. Harise'yi terkesine almıştı. Bizi, Müslümanlığa davet etti ama davetine icabet etmedik. Fakat hiç te iyi etmedik. Daha önce onun adını ve panayırda dolaşp halkı Müslümanlığa davet ettiğini duymuştuk. Yanımıza geldiğinde Meysere b. Mesruk el-Absî'de bizimle beraberdi. Meysere:

– Allah'a yemin ederim ki, eğer biz bu adamı tasdik edip ve onu bindirip yanımızda götürürsek, isabetli bir iş yapmış olacağız. Allah'a yemin ederim ki, bu adam davasında muvaffak olacak ve hükmü her yere ulaşacaktır, dedi. Fakat ona dediler ki:

– Bırak, başımızı önüne geçemeyeceğimiz bir belaya sokma!

Peygamber (s.a.v.) de Meysere'nin bu sözünden ümide düşerek onun peşine takıldı. Meysere, ona şöyle dedi:

– Senin konuşman ne kadar güzel ve ne kadar parlaktır. Fakat benim kavmim, bana uymuyorlar. Kişi, sadece kavminden güç almaktadır. Eğer kavmi ona yardımcı olmazsa, düşmanları hiç de ona yardımcı olmazlar.

Bundan sonra Rasûlullah oradan ayrıldı, biz de yurdumuza döndük. Fakat Meysere, arkadaşlarına:

– Haydin Fedeke gidelim, orada Yahudiler vardır. Onlara bu adamı soralım, dedi.

Beraberce Fedeke gittiler. Yahudiler, onlara bir kitap çıkarıp onlerine koydular. Araştırdıktan sonra:

– Araplardan ümmi bir peygamber çıkacaktır ki, o peygamber, merkeplere biner, ekmek parçalarıyla beslenir, boyu ne uzun, ne kısadır. Saçı ne kıvrık, ne de düzdür. Gözlerinde az kırmızılık vardır. Yüzü parlaktır, diye bir ifadeye rastlayıp şöyle dediler:

– Eğer sizi, kendi dinine çağıran adam bu vasıflara sahip ise, hiç durmayın, ona uyun, dinine de girin. Zira biz Yahudiler, bu adamı kıskanıyoruz. Onunla aramızda birçok savaşlar olacak ve onun eliyle başımıza büyük felaketler gelecektir. Araplardan da ona uymayan yahud onunla savaşmayan hiç kimse kalmayacaktır. Hiç değilse siz ona uyanlardan olun.

Meysere:

– Arkadaşlar, artık bunda şüphe kalmadı, dedi.

Onlar da seneye hacca gittiğimizde onu görürüz, dediler ve fakat döndüklerinde ileri gelenleri buna mani oldukları için onlardan hiç kimse Rasûlullah'a tabi olmadı. Sonra Rasûlullah, Medine'ye hicret etti ve Veda haccında Meysere, ona rastlayıp tanıdı ve şöyle sordu:

– Ya Rasûlallah! Sen, bize geldiğin günden beri sana tabi olmak is-

teyip duruyordum. Fakat Cenâb-ı Hak, bugüne kadar bunu bana nasib etmedi ve bu uzun zaman içinde birçok şeyler oldu. O gün benimle beraber bulunanlardan hiç kimse hayatta kalmadı. Acaba şimdi onlar ne haldedirler?

Rasûlullah, bu soruyu şöyle cevapladı:

– İslam dini üzerinde olmayarak ölenlerin hepsi ateştedir.

Bunun üzerine Meysere:

– Beni kurtaran Allah'a şükürler olsun, deyip Müslümanlığı kabul etti ve iyi bir Müslüman oldu. Meysere'nin Ebu Bekir yanında da itibarı vardı."

İmam Muhammed b. Ömer el-Vakidî, Hz. Peygamber'in davette bulunup kendini arzettiği kabilelerin durumunu detaylıca incelemiş ve Hz. Onun kendini Beni Amir, Gassan, Beni Fezare, Beni Mürre, Beni Hanife, Beni Süleym, Beni Abs, Beni Nadr, Havazin, Beni Sa'lebe b. Ukabe, Kinde, Kelb, Benil Haris b. Ka'b, Beni Özre, Kays b. Hatim kabilelerine ve diğer kabilelere arzettiğini anlatmıştır. Bu konuda anlattıkları gerçekten detaylı ve uzundur. Biz de burada ancak bize gerekli olan kısımlarını naklettik. Hamd ve minnet Allah'adır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Arafat'taki vakfe yerinde kendini insanlara arz ediyor ve şöyle diyordu:

«Beni kavmine alıp götürecek bir kimse yok mudur? Çünkü Kureyşliler, Aziz ve Celil olan Rabbimin mesajını tebliğ etmeme engel oldular.» Bu çağrısı üzerine Hemadan'lı bir adam yanına geldi. Rasûlullah, ona sordu:

- Sen, kimlerdensin?
- Hemadanlılardanım.
- Senin kavminde koruma ve himaye var mıdır?
- Evet.

Sonra adam, kavminin himaye ahbine hiyanet etmelerinden korktu. Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle dedi:

– Kavmime gideceğim. Senin himaye talebini onlara anlatacağım. Seneye senin yanına yine gelirim. Olmaz mı?

– Olur.

– Bu konuşmadan sonra adam gitti. Ancak recep ayında Ensâr heyeti Rasûlullah'ın yanına geldi.»

Bunu, sünen sahibi dört kişi çeşitli yollardan İsrail'den nakletmişlerdir. Tirmizî de bunun hasen ve sahih bir hadis olduğunu söyler.

FASIL

Bu fasılda Ensâr'ın bir yıl sonra gelip Rasûlullah'la bey'at akdetme-

lerinden, bey'atlarını yenilemelerinden, sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye hicret edip, Ensâr'ın arasına girmesinden bahsedilmektedir. İleride bununla ilgili geniş açıklama gelecektir. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

SÜVEYD B. SAMİT EL-ENSARÎ'NİN OLAYI

Süveyd, Samit b. Atiyye'nin oğludur. Atiyye ise, Hut b. Habib'in oğludur. Habib, Amr b. Avf'ın oğludur. Avf, Malik b. Evs'in oğludur. Süveyd'in annesi, Leyla binti Amr en-Neccariye'dir ki, bu kadın da Selma binti Amr'ın kızkardeşidir. Selma, Abdülmuttalib b. Haşim'in annesidir. İşte bu Süveyd, Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in teyzesi oğludur.

Muhammed b. İshak b. Yesar dedi ki: İnsanlar hac mevsimlerinde toplandıkça Rasûlullah (s.a.v.), kabilelerin yanına gelerek onları Allah'a ve İslâm'a davet ediyor, kendi nefsini ve Allah katından getirmiş olduğu hidayet ile rahmeti onlara arz ediyordu. Araplardan isim ve şeref sahibi bir kimsenin Mekke'ye geldiğini duyunca, mutlaka yanına gider, onu Allah'a davet eder ve dini, ona arz ederdi.

İbn İshak dedi ki: Asım b. Amr b. Katade, kendi kavminin yaşlılarının şöyle dediklerini bana nakletti: Beni Amr b. Avf'ın kardeşi Süveyd b. Samit, hac ya da umre için Mekke'ye gelmişti. Güçlü, şerefli, soylu ve şii-ri-nden anlayan bir kimse olduğu için kavmi, Süveyd'e kamil adını takmıştı. O, bir şiirinde şöyle demiştir:

"Bilmiş ol ki, dost olarak çağırdığın birçok kimse vardır ki, eğer onun gaibteki sözünü duyacak olursan, iftirası seni fena hale getirirdi. Onun sözü, yüzüne karşı bulunduğun sırada bal gibidir.

Gayıpta ise, göğüs çukuru üzerine saplanmış bir kılıçtır.

Dış görünüşü seni sevindirir. Oysaki onun derisinin altında söz götürüp getirmenin hainliği vardır ki, o insan sırtındaki sinirlerinin tabanını keser.

Kızgın bir bakışla gözler, gizli kin ve öfkeyi sana açıklarlar.

Beni kuvvetlendir, uzun zamandır beni zayıflatıyordun.

Kölelerin hayırlısı kuvvetlendirendir, zayıflatan değildir."

Süveyd'in gelişini duyduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.), onu karşıladı. Onu Allah'a ve İslâm'a davet etti.

Süveyd, Rasûlullah'a şöyle dedi:

– Senin yanındaki şey, belki de benim beraberimdeki şey gibidir.

– Senin yanındaki şey nedir?

– Lokman'ın hikmetidir.

- Onu bana anlat.
- Bunları Rasûlullah'a anlattıktan sonra şöyle dedi:
- Anlattığın bu şeyler, güzel sözlerdir.
- Benim yanımdaki şey ise bundan daha üstündür. Çünkü benim yanımdaki şey, Allah'ın bana indirdiği Kur'ân'dır. O, hidayet ve nurdur.
- Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), ona Kur'ân'ı okudu ve onu İslâm'a davet etti. Onun yanından uzaklaşmadı. O da şöyle dedi:
- Doğrusu bu güzel bir sözdür.
- Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanından ayrılıp Medine'ye kavminin yanına gitti. Çok geçmeden Hazreçliler, onu öldürdüler. Ama onun kavminden bazı adamlar şöyle demişlerdi: «Öldürülürken onun Müslüman olduğunu görmüştük.» Buas savaşından önce öldürülmüştü.

İYAS B. MUAZ'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

- İbn İshak, Mahmud b. Lebid'in şöyle dediğini rivayet eder:
- «Ebu'l-Hayser Enes b. Rafi, Mekke'ye geldiği zaman yanında Abdül-Eşhel oğullarından bir kaç genç vardı. Onların içinde İyas b. Muaz da vardı. Kavimleri Hazrec'e karşı, Kureyslilerden destek talep ediyorlardı. Gelişlerini duyan Rasûlullah (s.a.v.), yanlarına gelip oturdu ve şöyle dedi:
- Geliş amacınızdan daha hayırlı birşey istemez misiniz?
 - Nedir o şey?
 - Ben, Allah'ın Rasûlüyüm. Beni kullara gönderdi ki, onları Allah'a ibadet etmeye ve hiçbirşeyi O'na ortak koşmamaya davet edeyim . Bana kitabı indirdi.
- Sonra onlara İslâmiyet'i anlatıp Kur'ân okudu. Bunun üzerine gencecik bir çocuk olan İyas b. Muaz şöyle dedi:
- Ey kavmim! Allah'a yemin ederim ki bu, geliş amacımızdan daha hayırlı birşeydir.
- Bunun üzerine Ebü'l-Hayser Enes b Rafi, Batha'nın toprağından bir avuç alıp İyas'ın yüzüne savurdu ve şöyle dedi:
- Bizi rahat bırak, yemin ederim ki biz, bundan başka bir amaçla gelmiştik.
- Bunun üzerine İyas sustu. Rasûlullah da yanlarından kalkıp gitti. Onlarda Medine'ye doğru yola koyulup gittiler. Neticede Evs ile Hazreç'in arasında Buas savaşı oldu. Sonra çok geçmeden İyas öldü. Ravi Mahmud b. Lebid şöyle demiştir:
- Bana onun ölümü esnasında yanında kavminden hazır bulunan biri haber verdiki onlar, onun tehlil ve tekbir getirip hamd ve tesbihte bulunduğunu dinlerken ruhunu teslim ettiğini söylemişlerdir. Müslü-

man olarak ölmüş olmasında şüpheleri yoktu. Toplantılarında Rasûlullah'tan işittikleri ile İslâm şuuruna ermişti.

Buharî, sahih adlı eserinde Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Buas savaşı, Cenâb-ı Allah'ın Rasûlü için takdim ettiği bir gündü. Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Medinelilerin topluluğu dağılmış ve yüksek şahsiyetleri öldürülmüştü."

ENSÂR'IN MÜSLÜMAN OLMAYA BAŞLAMASI

İbn İshak dedi ki:Yüce Allah, dinini yüceltmeyi ve peygamberini aziz kılmayı, ona verdiği sözü yerine getirmeyi dilediği zaman, Rasûlullah, Ensâr'dan bir topluluğun kendisiyle karşılaştığı panayıra çıktı ve kendini kabilelere arzetti. Nitekim daha önce her panayırda yaptığı gibi kabilelerle görüştü. Bir ara o, Akabe'de bulunuyordu. Allah'ın kendilerine hayır murad ettiği Hazreçlilerden bir topluluk, onun yanına geldi. Onlarla karşılaştığında şöyle bir soru yöneltti:

- Siz kimlersiniz?
- Hazreç'ten bir topluluğuz.
- Yahudilerin mevalisinden misiniz?
- Evet.
- Acaba oturur musunuz, sizinle biraz konuşayım?
- Evet, otururuz.

Hazreçliler, Rasûlullah'ın yanına oturdular. O da onları, Allah'a imana davet etti ve İslâmiyeti kendilerine anlattı. Onlara, Kûr'ân okudu. Yahudilerin kendileriyle birlikte aynı memlekette ikamet etmeleri, onların hidayete kavuşmaları için ilahi bir sebep oldu. Çünkü Yahudiler, Ehl-i Kitap olup, ilim sahibi kimseler idiler. Kendileri ise ehl-i şirk olup putlara tapıyorlardı. Yahudilerle savaşmışlardı. Aralarında birşey olduğu zaman, Yahudiler onlara şöyle derlerdi:

"Şüphesiz yakında bir peygamber gönderilecektir. Onun zamanı gelmektedir. Biz, ona uyup, onunla birlikte size karşı savaşacağız. Ad ve İrem'in öldürülmesi gibi, onun yardımıyla sizi öldüreceğiz."

Rasûlullah (s.a.v.), kendileriyle konuşup onları, Allah'a imana davet ettiğinde onlar birbirlerine şöyle demişlerdi:

- Ey kavmimiz! Biliniz ki vallahi bu Yahudilerin sizi kendisiyle korkuttukları peygamberdir. Gelin, başkalarından önce buna iman edenler siz olun.

Böylece onlar Hz. Peygamber'in davetini kabul ettiler, onu tasdik ettiler, getirdiği prensipleri yaşamaya başladılar ve dediler ki:

- Artık kavmimizi terk ediyoruz. Zaten onların arasındaki düşmanlık ve şerden dolayı bir kavmiyet te yoktur. Umulur ki Allah, onları seninle bir araya toplar ve biz onlara yakında gelir ve onları senin emrine

davet ederiz. Kabul ettiğimiz bu dini onlara arzederiz. Eğer Allah, bu din üzerine onları toplarsa, senden daha güçlü ve aziz bir kimse yoktur.

Sonra Rasûlullah'tan, memleketlerine dönmek üzere iman etmiş ve tasdik etmiş oldukları halde ayrılıp gittiler.

Bana anlatıldığına göre o Hazreçliler altı kişiydiler. Adları da şöyledi: Ebu Uname Es'ad b. Zürene b. Uds b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Malik b. Neccar (Ebu Nuaym'ın anlattığına göre Ensâr'dan ve Hazreçlilerden ilk Müslüman olan zat da budur).

Evs'den şunlar vardı: Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihan (Söylendiğine göre ilk Müslüman olan Rafi b. Malik ile Muaz b. Afra'dır. Doğrusunu Allah bilir.)

Avf b. Haris b. Rufaa b. Sevad b. Malik b. Ganm b. Malik b. Neccar (Bu İbn Afra'dır.), Rafi b. Malik b. Aclan b. Amr b. Zürayk ez-Zürkî, Kutbe b. Amir b. Hadide b. Amr b. Ganm b. Sevad b. Ganm b. Kab b. Seleme b. Sa'd b. Ali b. Esed b. Saride b. Yezid b. Cüşem b. Hazreç es-Sülemî (Bu Beni Sevad'tandır.), Ukbe b. Amir b. Nabi b. Zeyd b. Haram b. Ka'b b. Seleme es-Sülemî (Buda Beni Haram'dandır.), Cabir b. Abdullah b. Riab b. Numan b. Sinan b. Ubeyd b. Adiy b. Ganm b. Ka'b b. Seleme es-Sülemî (Bu da beni Ubeyd'tendir.). Allah, onlardan razı olsun.

Musa b. Ukbe'nin, Zührî ile Urve b. Zübeyr'den rivayet ettiğine göre bunlar, Peygamber (s.a.v.)'le ilk toplantı yaptıklarında sekiz kişi idiler. Adları şöyledir: Muaz b. Afra, Es'ad b. Zürene, Rafi b. Malik, Zekvan b. Abdi Kays, Ubade b. Samit, Ebu Abdirrahman Yezid b. Salebe, Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihan, Uveyym b. Saide. Bunlar Müslüman oldular ve ertesi sene tekrar geleceklerini Hz. Peygamber'e vaad ettiler. Kavimlerine dönüp onları İslâm'a davet ettiler. Elçi olarak da Muaz b. Afra ile Rafi b. Malik'i Hz. Peygamber'e göndererek ondan kendilerine fıkıh öğretecek bir adam göndermesi talebinde bulundular. Peygamber (s.a.v.) de onlara Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab, Medine'ye gidip Es'ad b. Zürene'ye konuk oldu.

Medine'ye kavimlerine geldikleri zaman onlara Hz. Peygamber'i anlattılar. Onları, İslâm'a davet ettiler. İslâm, onların içinde yayıldı. Böylece bütün Ensâr'ın evinde Rasûlullah'tan söz edilmeye başlandı. İkinci sene Ensâr'dan on iki kişi panayırda hazır bulundu. Bunların adları şöyledir:

Ebu Uname Es'ad b. Zürene, Avf b. Haris, kardeşi Muaz (Bunların ikisi Afra'nın oğullarıdır.), Rafi b. Malik, Zekvan b. Abdi Kays b. Haled'e b. Muhlid b. Amir b. Zürayk ez-Zürkî (İbn Hişam, bu zatın Ensârî ve Muhacirî olduğunu söylemiştir.), Ubade b. Samit b. Kays b. Asrem b. Fihri b. Sa'lebe b. Ganm b. Avf b. Amr b. Avf b. Hazreç ve bunların müttefiki olan Ebu Abdirrahman Yezid b. Salebe b. Hazme b. Asrem el-Belevî, Abbas b. Ubade b. Nadle b. Malik b. Aclan b. Yezid b. Ganm b. Salim b. Avf b. Amr

b. Avf b. Hazreç el-Aclanî, Ukbe b. Amir b. Nabî ve Kutbe b. Amir b. Hadede.

Bu on kişi Hazreç'tendir.

Uveym b. Saide ile Ebu'l-Heysem Malik b. et-Teyyihan ise, Evs'tendir. İbn Hişam; et-Teyyihan kelimesinin şeddesiz olarak et-teyhan şeklinde de okunabileceğini söylemiştir. Tıpkı meyyit kelimesinin, şeddesiz olarak meyt şeklinde okunabileceği gibi.

Süheyli dedi ki: Ebü'l-Heysem b. et-Teyhan'ın adı, Malik b. Malik b. Atık b. Amr b. Abdül-A'lem b. Amir b. Zevr b. Cüşem b. Haris b. Hazreç b. Amr b. Malik b. Evs'tir. Kimine göre bu İraşlı, kimine göre ise Belveli'dir. Heysem kelimesi ise, kartal yavrusu anlamındadır. Bir çeşit bitki manasına da gelir.

Özetle bu on kişi, o sene hac mevsiminde Mekke'ye gelmiş, Rasûlullah'la görüşmeye niyetlenmiş ve Akabe'de onunla görüşmüşler, kadınların bey'atı gibi ona bey'at etmişlerdi. Bu, birinci Akabe bey'atıdır.

Ebu Nuaym'ın rivayetine göre Rasûlullah (s.a.v.), onlara İbrahim sûresinin şu ayetini sonuna kadar okumuştur:

«İbrahim şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut." (İbrahim, 35.)

İbn İshak, Ubade b. Samit'in şöyle dediğini rivayet eder: Ben, birinci Akabe'de hazır bulunanlar içindeydim. Biz, on iki kişi idik. Rasûlullah ile kadınların bey'atı gibi bey'at ettik. Bu, bize harbin farz kılınmasından önce idi. Şunun üzerine bey'at ettik ki, Allah'a hiç birşeyi ortak koşmayalım, hırsızlık etmeyelim, zina yapmayalım, çocuklarımızı öldürmeyelim, ellerimizle bir iftira dizip getirmeyelim., herhangi bir iyilik hususunda kendisine asi olmayalım.

Bey'at esnasında Rasûlullah, bize şöyle buyurdu: "Eğer sözünüzde durursanız, sizin için Cennet vardır. Eğer bu şartlardan birini gizlerseniz, sizin işiniz Allah'a kalır. Dilerse sizi azaplandırır, dilerse bağışlar."

İbn İshak dedi ki: İbn Şihab ez-Zührî, Aizûllah Ebu İdris el-Havlanî tariki ile yaptığı rivayette Ubade b. Samit'in şöyle dediğini nakletmiştir: Birinci Akabe gecesinde, Allah'a hiç birşeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarımızı öldürmemek, ellerimizle ayaklarımız arasında dizip uydurduğumuz bir iftirayı ortaya getirmemek, iyilik hususunda kendisine karşı gelmemek üzere Rasûlullah'a bey'at ettik. O da bize şöyle buyurdu:

"Eğer sözünüzde durursanız, sizin için Cennet vardır. Eğer bu şartlardan birini gizlerseniz ve dünyada iken bunun cezasına çarptırılırsanız, bu sizin için keffaret olur. Ama bu suçunuz, kıyamet gününe kadar gizli kalırsa, işiniz Allah'a kalır. Dilerse sizi azaplandırır, dilerse bağışlar."

İbn İshak dedi ki: Medineliler ayrılıp gittiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), onlarla birlikte Mus'ab b. Ümeyr b. Haşım b. Abdumenaş b. Abdüddar b. Kusay'yı gönderdi ve ona, onlara Kur'ân okumasını, İslâm'ı ve fikhî bilgileri öğretmesini emretti.

Beyhakî, Asım b. Amr b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Mus'ab'ı, Medinelilerin kendilerine bir öğretici göndermeleri talebini içeren mektuplarını aldığı zaman Medine'ye göndermiştir. Önceki sayfalarda Musa b. Ukbe'nin anlattığı da bu şekilde idi. Yalnız onu ikinci kez göndermiş olması daha uygundur.

Nihayet Mus'ab, Medine'ye gidip Es'ad b. Zürene'ye konuk oldu. Mus'ab'a Medine'de okuyucu anlamına gelen muk'ri adı verilmişti. Asım b. Amr b. Katade'nin rivayetine göre Musab, Medinelilere imamlık eder, namaz kıldırırmış. Çünkü Evsliler ile Hazreçliler, birbirlerine imamlık etmekten, birbirlerinin arkasında namaz kılmaktan hoşlanmazlarmış. Allah, hepsinden razı olsun.

İbn İshak, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Babam Ka'b b. Malik, gözünü kaybetmişti. Ben de ona öncülük ediyordum. Onunla cumaya çıktım. Ezanı işitti ve Ebu Uame Es'ad b. Zürene'ye dua etti. Uzun bir zaman ezanı işittiğinde ona böyle dua ve istiğfar ediyordu. Ben de kendi kendime dedim ki:

"Nedir bu güçsüzlük! Niye sormuyorum ki? Cuma ezanını işittiği zaman neden Ebu Uame Es'ad b. Zürene'ye dua ediyor? Nihayet bir cuma günü onunla çıktım. Önceden her cuma çıktığım gibi, cuma ezanını işittiği zaman yine ona dua ve istiğfar etti. Bunun üzerine dedim ki:

– Babacığım, sana ne oluyor ki, her cuma ezanını duyduğunda Ebu Uame'ye dua ediyorsun?

– Ey oğulcuğum, Medine'nin Hezmü'n-Nebit dağının yanında Beni Beyaza semtinde bizleri cuma için ilk toplayan o oldu. O semte Bakiu'l-Hadimat denilir.

– O zaman kaç kişiydiniz?

– Kırk kişiydik.

Dare Kutnî'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.), Medinelilere cuma namazını kıldırması için Mus'ab b. Ümeyr'e bir mektup göndermiştir. Yalnız bu hadisin senedinde gariplik vardır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Ubeydullah b. Muğire b. Muaykip ile Abdullah b. Ebi Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm bana şöyle anlattılar: Es'ad b. Zürene, Mus'ab b. Ümeyr ile Beni Abdi'l-Eşhel ve Beni Zafer kabilelerine yönelerek yola çıktılar. Sa'd b. Muaz, Es'ad b. Zürene'nin teyzesi oğlu idi. Beni Zafer kabilesine ait bahçelerden birine girip Merak kuyusu denen bir kuyunun yanına vardılar. Bahçede oturdular. Müslüman olan bazı erkekler de gelip yanlarına oturdular. Sa'd b. Muaz ile Üseyd b.

Hudayr, o zaman kendi kavimleri olan Abdü'l-Eşhel oğullarının liderleri idiler. Her ikisi de kendi kavimlerinin dini üzere yani müşriklikte idiler. Es'ad b. Zürene ile Mus'ab b. Ümeyr'in gelişlerini duyduklarında Sa'd b. Muaz, Üseyd'e şöyle dedi:

–Ben karışmam, zayıf olanlarımızı bozmak(ifsad etmek) için evlerimize gelmiş olan o iki kişiye git ve onları menet, bize gelmesinler. Zira bildiğin gibi eğer Es'ad b. Zürene yakınım olmasaydı, senin yerine onu ben kovardım. O, teyzemin oğludur. Kendimde ona karşı gelmeye cesaret bulamıyorum.

Bunun üzerine Üseyd b. Hudayr, mızrağını alıp onlara gitti. Es'ad b. Zürene onu görünce, Mus'ab b. Ümeyr'e şöyle dedi:

– İşte bu, kavminin efendisidir, sana gelmiştir. Onun hakkında doğruyu yerine getir.

Mus'ab:

– Eğer oturursa onunla konuşurum, dedi.

Üseyd, küfrederek önlerinde durdu ve şöyle dedi:

–Sizi, bize getiren sebep nedir? Zayıflarımızın aklını çeliyorsunuz. Eğer sağ kalmaya ihtiyacınız var ise, bizden ayrılıp gidin.

Bu arada Mus'ab ona:

– Oturup da dinlemez misin? Eğer beğenirsen kabul edersin, beğenmezsen bırakırsın, dedi.

Üseyd, şöyle cevap verdi:

–Doğru konuştun.

Böyle dedikten sonra mızrağını yere dikti ve o ikisinin (Es'ad ile Mus'ab'ın) yanına oturdu. Mus'ab, ona İslâmiyet'i anlattı ve Kur'ân-ı Kerîm'den bazı bölümler okudu.

Anlatıldığına göre Es'ad ile Mus'ab, Üseyd hakkında şöyle demişler: Allah'a yemin ederiz ki, o konuşmadan önce yüzünün aydınlanmasından ve yumuşamasından ötürü yüzünde İslâmiyet'i gördük.

Sonra Üseyd, şöyle dedi:

– Bu söz ne güzel bir sözmüş! Bu dine girmek istediğiniz zaman nasıl yaparsınız?

– Gusül edersin, temizlenirsin ve elbiseni de temizlersin. Sonra hak şahadetiyle şahadet getirir. Sonra da namaz kılarırsın.

Üseyd kalkıp gusletti. Elbiselerini temizledi. Hak şahadetini getirdi, kalkıp iki rekat namaz kıldı. Namazdan sonra Es'ad ile Mus'ab'a şöyle dedi:

– Arkamda bir adam var ki, eğer o size tabi olursa, onun kavminden hiçbir kimse ondan ayrılmaz. Şimdi size onu göndereceğim. O, Sa'd b. Muaz'dır.

Böyle dedikten sonra mızrağını yerden alıp Sa'd ve kavmine doğru gitti. Kavmi, kendi toplantı yerlerinde oturuyordu. Sa'd b. Muaz, dönü

şü esnasında ona baktığı zaman şöyle dedi:

– Allah'a yemin ederim ki Üseyd, sizin yanınızdan ayrıldığı çehre ve yüzden başka bir yüzle size gelmiştir.

O meclise gelip durduğunda Sa'd, kendisine

– Ne yaptın? diye sordu. O da şöyle cevap verdi:

– O iki adamla konuştum. Allah'a yemin ederim ki, onlarda bir sakınca görmedim. Ben, onları kovdum. Onlar da istediğimizi yapacaklarını söylediler. Yalnız bana verilen habere göre Harise oğulları, sana hakaret için Es'ad b. Zürene'yi öldürmeye çıkmışlar. Ey Sa'd, onun teyzen oğlu olduğunu biliyorlar. Sonuçta sana verdikleri sözü bozup ihanet edecekler.

Bunun üzerine Sa'd, öfkelenip süratle yerinden kalktı. Harise oğullarının haberinden korktu ve sinirli bir şekilde süngüyü eline aldı. Sonra Üseyd'e: "Allah'a yemin ederim ki senin birşey becereceğini zannetmiyorum." dedi. Sonra Mus'ab ile Es'ad'a gitmek üzere yola çıktı. Sa'd, onları emniyet ve güvenli bir vaziyette görünce Üseyd'in onu dinlemesini istediğini (onu Müslüman ettirmek istediğini) anladı. Küfrederek önlerinde durdu. Sonra Es'ad b. Zürene'ye şöyle dedi:

– Ey Ebu Uname! Vallahi eğer aramızda akrabalık bağı olmasaydı, bunu benden kurtaramazdın. İstemediğimiz şeyleri, evlerimize mi sokacaksınız.

Sa'd gelmeden önce Es'ad b. Zürene, Mus'ab b. Ümeyr'e şöyle demişti: Mus'ab, vallahi sana kavminin efendisi geldi. Eğer o sana tabi olursa, herkes sana tabi olacaktır.

Sa'd gelince Mus'ab, ona şöyle dedi:

– Oturup dinler misin? Dinleyip de hoşuna giderse kabul edersin, yok eğer hoşuna gitmezse söylemekten vazgeçersin. Hoşlanmadığın şeyi yapmadan, senin yanından çekip gideriz.

– Doğru söyledin.

Böyle dedikten sonra Sa'd, süngüsünü yere saplayıp oturdu. Mus'ab da ona İslâm'ı anlattı, Kur'an okudu. Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre ona ez-Zuhur sûresinin baş taraflarını okumuştur.

Es'ad ile Mus'ab, Sa'd hakkında şöyle demişlerdi: Allah'a yemin ederiz ki o, konuşmaya başlamadan önce yüzünün aydınlanıp yumuşamasından dolayı Müslüman olacağını anlamıştık.

Sonra Sa'd, şöyle sordu:

– Müslüman olup bu dine girdiğiniz zaman nasıl yaparsınız?

– Gusül abdesti alırsın, temizlenirsin, elbiseni de paklırsın. Hak şahadetini getirir, iki rekat namaz kılarırsın.

Sa'd, kalkıp gusül abdesti aldı, elbiselerini temizledi, hak şahadetini getirip iki rekat namaz kıldı. Sonra süngüsünü aldı ve kavminin meclisine gitmek üzere yola koyuldu. Onunla birlikte Üseyd b.

Hudayr da gitti. Kavmi onu dönerken gördüğünde şöyle dedi: «Allah'a yemin ederiz ki, Sa'd, yanımızdan gittiği yüzden başka bir yüzle size dönmektedir.» Yanlarına geldiğinde onlara şöyle dedi:

– Ey Abdül -Eşhel oğulları! Beni içinizde nasıl bilirsiniz?

– Sen bizim efendimizsin ve bizim en lütufkarımızsın. Fikir ve görüş bakımından bizden üstünsün. Temsilcilik yönünden de en uğurlumuzsun, dediler. Bunun üzerine o: "Allah'a ve onun Rasûlüne iman etmezseniz kadın erkek hiçbirinizle konuşmayacağım." dedi.

Ravi dedi ki: Eşhel oğullarının arasında Müslüman olmadık kadın ve erkek kalmadı. Hepsi Müslüman oldular. Sa'd ile Mus'ab da Es'ad b. Zürene'nin evine döndüler. Onun evinde ikamette devam edip insanları İslâm'a davet ettiler. Ensâr'dan olan her evde Müslüman kadın ve erkekler vardı. Yalnız Beni Ümeyye b. Zeyd, Hatma, Vail ve Vakıf evlerinden kimse Müslüman olmadı. Bunlar, Evs b. Harise kabilesinden idiler. Çünkü aralarında Ebu Kays b. Eslet bulunuyordu ki, bunun adı Sayfî'dir. O, onlar için bir şair ve önderdi, onlar da onu dinliyor ve ona itaat ediyorlardı. O ise, onları İslâm'dan geri durdurdu ve bu sapıklığın da ısrar etti. Bu halini, Hendek savaşı sonrasına kadar sürdürdü.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın daveti, Araplar arasında yayılıp beldelere ulaştığında Medine'de de ondan sözedilmeye başlandı. Arap kabilelerin tamamı, Rasûlullah'ın durumu hakkında bilgi sahibi olmuştu. Onun ismi ortaya çıkmadan önce de, çıktıktan sonra da onun hakkında birşeyler biliyorlardı. Bu kabilelerden ikisi de Evs ve Hazreç idi.. Çünkü bunlar, Peygamber (s.a.v.)'le ilgili haberleri Yahudi âlimlerinden dinlemişlerdi. Hz. Peygamber'in bahsi Medine'de yayılıp Kureyşlilerin ona muhalefet ettikleri duyulunca, Ebu Kays b. Eslet (Beni Vakıf'ın kardeşi) bir şiir okumuştur.

Süheylî der ki: Bu zat, Ebu Kays Sırma b. Ebu Enes'tir. Ebu Enes'in adı da Kays b. Sırma b. Malik b. Adiy b. Amr b. Ganem b. Adiy b. Neccar'dır. Bu zatın kendisi ve Hz. Ömer hakkında şu ayet nazil olmuştur:

«Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi, kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı.» (el-Bakara, 187.)

İbn İshak dedi ki: Ebu Kays b. Eslet'in -ki bu Kureyş'i severdi ve onların eniştesi idi- nikahı altında Erneb binti Esed b. Abdüluzza b. Kusay vardı. Senelerce karısıyla birlikte Kureyş'in yanında kalmıştır. Bir kaside söyledi ki, o kasidesinde Kureyş'in saygı ve tazimini büyütüyor, Kureyş'i Harem'de savaştırmaktan men ediyor, birbirlerine düşmekten vazgeçmelerini tavsiye ediyordu. Üstünlüklerini ve akıllılıklarını anlatıyordu. Rasûlullah'tan ellerini çekmelerini, ona dokunmamalarını teklif ediyordu. Onlara, Allah'ın imtihan olarak başlarına getirdiği tuzak ve musibetleri, onlardan fil hadisesini bertaraf edişini hatırlatıyor ve şöyle diyordu:

"Ey süvari, eğer karşılaşırsan benden Lüey b. Galib'e bir mesaj ulaştır.

Bir kişinin elçisi ki o, aranızın açılması kendisine hayret veren, mahzun ve bununla yorgunlaşan bir elçidir.

Benim katımda hüznün ve kederlerden ötürü yolculuğa çıkan kavmin inip istirahat edeceği yerler olmuştur.

Onlardan, istek ve ihtiyaçlarımı temin edemedim. Sizi, iki şekilde geceletirim. Her bir kabile için, oduncu ile odun arasında karışık bir ses vardır.

Sizi, sizin işlediğiniz şeylerden, azgınlıklarınızdan, akreplerin desiselerinden Allah'a sığındırırım. Ahlak izhar edip (ahlaklı imiş gibi davram) içte kin ve hased gizlemekten de sığındırırım.

Burguların, matkapların delmesi gibi, şaşmadan okların isabet etmesidir.

İlk etapta onlara Allah'ı hatırlat ve uzaktan gelip zayıflayan, emniyet için Harem'e giren geyiklerin hürmetini ihlal etmenizden de Allah'a sığındırırım.

Onlara Allah'ın hüküm vereceğini söyle.

Savaşı bırakın, yoksa geniş yerler elinizden gider.

Onları ne zaman gönderirseniz, tiksiniilmiş olarak uzaklarda veya yakınlarda helak olmuş oldukları halde gönderirsiniz.

Akrabalardan ilişkiyi ve iyiliği kesersin, milletleri ve toplulukları helak edersin. Sırtın etini, sırtın yukarısından kesip ayırırsın.

Yemen'de yapılan rükak elbiselerini, onlardan sonra kısa zırhlar ve bir savaşçının demirden elbiseleriyle, demir zırhlarla değiştiriniz.

Misk ile kafuru da geriye kalmış geniş zırhlarla değiştirirsiniz.

O zırhların halkaları, çekirgelerin gözleri gibidir.

Sizi savaştan sakındırırım, sakın bu savaş sizi öldürmesin.

Ve bir havuzdan da sizi sakındırırım ki, suyu ağır, hazmı güç ve içimi acıdır.

Kavimler için süslenip bezendi, sonra arkadaşının anası (yaşlı) olduğunu açıkladığında, işin sonunda onlar, onu görüyorlar.

Yakar, zayıfı bırakmaz.

Sizden, güçlü ve kuvvetli kimselere doğru sapmadan, doğru giden okların ölümleriyle kastediyor.

Dahis veya Hatib savaşında olan şeyleri bilmiyormusunuz ki, ibret alasınız.

Ziyaretçisi bol, konuğu umduğuna eremeyen ve ayılmayan efendi kimselere o oklar isabet etmişlerdir.

O oklar, aşı ve ekmeği çok pişen, durumu övülen keremli olan çok kimselere de isabet etmişlerdir.

Bir sudur ki, sapıklık kanalında akıtıldı sanki, Saba rüzgarıyla gü-

ney rüzgarları onunla dağıldılar.

Sizi, gerçekten bilen bir kişi, o günlerin olaylarından haberdar ediyor.

Bir bilgi ki tecrübelerle dayanıyor.

O halde savaşı, savaşçıya bırakın. Ve hesabınızı hatırlayın.

Allah ise, hesaba çekenlerin en hayırlısıdır.

Bir kişinin dostu, bir din seçti, sizin üzerinize yıldızların Rabbinden başka bir kimse gözetleyici olamaz.

Bizim için Hanif olan bir dini canlandırın ki, siz bizim için ulaşıl-mak istenen bir hedefsiniz.

Yüksek yerlere doğru görüşle varılabilir.

Ve siz, bu insanlar için bir nur ve kendisine uyulan koruma mevki-indesiniz.

Akıllara uzak değildir.

Ve siz insanlar, hülasa edildiği zaman cevhersiniz.

Sizin için Mekke bathasının, yani geniş vadisinin özü vardır.

Kerim ve güzel olan, soyları ayıklanmış, karışık olmayan bir takım nesepleri koruyorsunuz.

İhtiyaç sahibi, sizin evlerinizin yanında helak olmuş bir takım erkek topluluklarını görür ki, o topluluklar bir takım topluluklarla doğru yola taraf giderler.

Andolsun ki kavimler, sizin başkanlarınızın her halukarda başka ev sakinlerinin en hayırlısı olduğunu bilir.

Kervanların ortasında görüşçe en üstünü, yol bakımından en faziletli ve hakkı en iyi söyleyenidirler.

O halde kalkınız, Rabbinize dua ediniz ve iki Ahşeb denilen dağların arasında Beyt'in rükünlerine el sürerek uğur kazanın.

Sizin yanınızda o Beyt'ten imtihan, çekilen mihnet ve sıkıntı vardır.

Askeri kıtaları gönderen Ebu Yeksüm'ün sabahında, hamle ve saldırısı doğru şecaat sahibi vardır.

Onun askeri kıtası, ovada akşamlardı. Piyadeleri ise, dağların tepelerindeki yolların başlarında idi.

Size, Arş'ın sahibinin yardımı geldiği zaman, melikin askerleri isabet eden toz ile çakıllar arasında onları geri çevirdi.

Böylece onlar, süratle kaçıp geri döndüler. Ve onlardan Ahabiş grubuna mensup hiçbiri ailesine dönmedi.

Onlar, artık topluluk halinde değildir, dağılmışlardır.

Eğer siz helak olursanız, biz de helak oluruz, artık kendilerinde yaşanan mevsimlerde yok olur.

Bu, yalan söylemeyen bir kişinin sözüdür."

Ebu Kays'ın şiirinde sözünü ettiği Dahis savaşı, meşhur bir savaş olup cahiliye devrinde vuku bulmuştur. Ebu Ubeyd Mamer b. Müsenna ve diğerlerinin anlattıklarına göre bu savaş, şu sebepten dolayı meydana gelmiştir: Kays b. Züheyr b. Cüzeyme b. Revaha el-Gatafanî, Dahis adındaki atını Gatafanlı Hüzeyfe b. Bedir b. Amr b. Cüeyye'nin Gabra adlı atıyla yarıştırmıştı. Dahis, Gabra'yı yenmişti. Hüzeyfe, onun yüzüne bir tokat vurulmasını emretmişti. Malik b. Züheyr, koşup Gabra'nın yüzünü tokatlamış, bunun üzerine Hamel b. Bedir kalkıp Malik'i tokatlamıştı. Bundan sonra Ebu Cüneydib el-Absî, Avf b. Hüzeyfe'ye rastladığında onu vurup öldürmüştü. Bundan sonra Fezara oğullarından bir adam, Malik'i yakalayıp öldürmüş, böylece Beni Abs kabilesi ile Fezareliler arasında savaş kızışmıştı. Hüzeyfe b. Bedir ile kardeşi Hamel b. Bedir ve kendilerinden bir cemaat, bu savaş sebebiyle öldürülmüşlerdi. Bu konuda da birçok şiir okunmuştu.

İbn Hişam dedi ki: Kays, Dahis ile Gabra'yı, Hüzeyfe de Hattar ile Hunefa'yı yarıştırdı.

Ama birinci rivayet, daha doğrudur.

Ravi diyor ki: Hatib savaşının sebebi şudur: Hatib b. Haris b. Kays b. Heyşe b. Haris b. Ümeyye b. Muaviye b. Malik b. Avf b. Amr b. Avf b. Malik, b. Evs, Hazreçlilerin komşusu olan bir Yahudi'yi öldürmüştü. Bunun üzerine kendisine İbn Fushum denilen Zeyd b. Haris b. Kays b. Malik b. Ahmer b. Harise b. Sa'lebe b. Ka'b b. Malik b. Ka'b b. Hazreç b. Haris b. Hazreç, Haris b. Hazreç oğullarından bir kaç kişiyle birlikte karşısına çıkıp Hatib b. Haris'i öldürmüşlerdi. Bu sebeple de Evslilerle Hazreçliler arasında şiddetli çarpışmalara sahne olan bir savaş cereyan etmişti. Sonuçta Hazreçliler galip olmuşlardı. O savaşta Esved b. Samit el-Evsî, Mücezzer b. Ziyad tarafından öldürülmüştü. Mücezzer, Beni Avf b. Hazreç'in müttefiki idi. Sonra aralarında anlatılması uzun sürecek bir savaş vuku bulmuştu.

Özetle demek istediğimiz şudur ki, ilim ve anlayış sahibi olmasına rağmen Ebu Kays b. Eslet, Mus'ab b. Ümeyr Medine'ye gelip Medinelileri İslâm'a davet ettiği ve Medinelilerden birçok kimselerin de İslâm'a girdiği bir zamanda Mus'ab'dan yararlanmamıştı. Halbuki o zaman, Medine evlerinin tamamında erkek ve kadın Müslümanlar vardı. Yalnız Beni Vakıf kabilesinin evlerinde Müslüman yoktu. Ki bunlar da Ebu Kays'ın kabilesi idi. Ebu Kays, onları İslâm'a girmekten alıkoymuştu. Bu şiirin sahibi de odur:

"Ey insanların Rabbi! Eşyadan güç olan şeyler, nerede ise çok güçsüz kimse sebebi ile dürülür, küçülür oldu.

Ey insanların Rabbi! Ama biz doğru yoldan saptığımız zaman, yolun iyi ve doğrusuna gitmemizi kolaylaştır.

Eğer Rabbimiz olmasaydı biz Yahudi olurduk ki, Yahudilik doğrulukta benzeri bulunan bir din değildir, benzeri yoktur.

Eğer Rabbimiz olmasaydı biz, Celil dağında rahiplerle birlikte Hristiyan olurduk.

Ama yaratıldığımız zaman, bütün nesiller içinde Hanif dinine bağlı olarak yaratıldık.

Kurbanı göndeririz ki, onlar teslim olmuş olarak palanlarında omuzları açık olarak yürürler."

Şairin özet olarak anlatmak istediği mana şudur: Rasûlullah'ın biset haberini duyduğu zaman şaşkın bir hale gelmişti. İlim ve marifet sahibi olmakla birlikte, bu davete icabet edip etmemekte kararsız olmuştu. İlk aşamada onu Abdullah b. Übey b. Selül, İslâm'dan menetmişti. İbn İshâk'ın anlattığına göre o ve kardeşi, Mekke fethine kadar Müslüman olmamışlardı. Zübeyr b. Bekkar, Ebu Kays'ın Müslüman oluşuna dair haberleri red etmiştir. Vakidî de bu doğrultuda görüş belirterek şöyle der: Rasûlullah'ın kendisini ilk davet edışı esnasında Ebu Kays, İslâm'a girmeye niyetlenmişti. Ne var ki Abdullah b. Übey, onu ayıplamıştı. Bunun üzerine o, bir seneye kadar Müslüman olmamaya yemin etmiş, belirtilen seneye varmadan zilkade ayında ölmüştü.

İbnu'l- Esir, Üsdü'l- Gabe adlı eserinde, başkalarının da belirttiğine göre, Ebu Kays, ölüm döşegine yattığı zaman Peygamber (s.a.v.), onu İslâm'a davet etmişti. Onun da Lâ ilâhe illallah dediği duyulmuştu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah, Ensâr'dan bir adamı ziyaret ederek ona şöyle dedi:

– Dayı; "Lâ ilâhe illallah" de.

– Dayı mı yoksa amca mı?

– Hayır, Dayı.

– Lâ ilâhe illallah, demem, benim için hayırlı mıdır?

– Evet.

İkrime ile diğerlerinin anlattıklarına göre Ebu Kays öldüğü zaman oğlu, onun karısı Kebişe binti Maan b. Asım ile evlenmek istedi. Rasûlullah'a, bunun caiz olup olmayacağını sordu. Yüce Allah da şu ayeti inzal buyurdu:

«Geçmişte olanlar hariç, artık babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin.» (en-Nisâ, 22.)

İbn İshak ile Said b. Yahya el-Ümevî, "Meğazi" adlı eserde dediler ki: cahiliyet devrinde iken Ebu Kays, rahiplere özgü, kıldan dokunma elbise giyer, putlardan uzak durur, cünüplükten ötürü boy abdesti alır, hayızlı kadınlardan uzak durup, Hristiyanlığa yönelirdi. Hristiyanlığa girmek istemiş, sonra vazgeçmiş, mescid edindiği bir evine kapanmıştı. Hayızlı veya cünüp kimseleri yanına almazdı. Putlardan hoşlanmayıp

onlardan uzaklaştığı zaman: "Ben İbrahim'in Rabbine ibadet ediyorum." derdi. Rasûlullah gelince, İslâm'a girdi ve İslâmiyet'ini güzelce devam ettirdi. Yaşlı bir adamdı. Gerçeği söyler, cahiliye döneminde de Allah'a saygı gösterirdi. Bu konuda güzel şiirler okumuştı. Bir şiirinde şöyle demişti:

"Ebu Kays, aslan olarak şöyle der: Bakınız, gücü yeten kimse vasiyetimi yerine getirsin.

Size Allah'ı, iyiliği, takva ve namuslarınızı vasiyet ediyorum. Bilesiniz ki, öncelikle Allah'a karşı iyi kul olmanızı tavsiye ediyorum.

Sizin kavminiz, efendiler oldular. Onlara sakın hased etmeyin ve eğer siz riyaset ehli iseniz, adaletli olunuz.

Eğer musibetlerden biri sizin kavminize inerse, kendinizi aşiretinizin önüne koyunuz.

Eğer ağır bir borç yükü ile karşılaşılırsanız, onlara onu yumuşaklıkla ödeyin.

Eğer musibetlerde size birşey yüklerlerse, onu yüklenin.

Eğer siz yoksullar iseniz, iffetinizi koruyun. Eğer her hayrın fazlınızda ise, fazlınızı gösterin."

Ebu Kays, başka bir şiirinde de şöyle demişti:

"Allah'ı her sabah, güneş doğduğu sırada, onun ışığında ve her hilal doğduğu esnada tesbih ediniz.

O, bizdeki gizli ve aşıkarı bilendir.

Rabbimizin dediği şey, yanlış değildir.

Onun için kuşlar gider gelir ve dağların emin yerlerinde yuvalarında barınırlar.

Onun için sahrada vahşi hayvanların, savrulmuş kum tepelerinde ve kumsalın gölgelerinde tesbih ettiğini görürsün.

Onun için Yahudiler tevbe edip döndüler ve her bir dine girdiler.

Onun için Hristiyanlar ibadet ederler. Her bayramda Rableri için kalkıp toplanırlar.

Onun için kendilerini her şeyden çeken rahibler ki, onları şiddet esiri sanırsın. Halbuki onların kalbi yumuşaktır.

Ey oğullarım, hısım akrabalarından kesilmeyiniz.

Onlarla ilişkilerinizi, iyilik ve ihsanınızı kesmeyin. Onlar size ulaşmasa da siz onlara uzanın. İyilik ve ihsanda bulunun.

Zayıf yetimler hakkında Allah'tan sakının, O'ndan korkun, olabilir ki helal olmayan birşeyi helal sayarsınız.

Biliniz ki, yetim için bilgili bir veli (vasi) olmalıdır ki, o daha sormadan onu doğru yola iletsin.

Sonra yetimin malını yemeyiniz, çünkü yetimin malını bir veli(vası) idaresine alır.

Ey oğullarım, sınırları kesmeyiniz, çünkü sınırı kesmek insanı bağlayıcıdır, her günah ve zulüm ilerlemeye engeldir.

Ey oğullarım, Allah'ın azap günlerinden emin olmayınız, ve onların geleceğinden ve musibet gecelerinin geçmesinden sakınınız.

Biliniz ki onların geçmesi, yeni olsun eski olsun, yaratılanların tüketilmesi içindir.

İşinizi iyilik, takva ve kötü sözleri terketme ile helali almak üzerine toplayınız."

İbn İshak dedi ki: Ebu'l-Kays Sırma, Cenâb-ı Allah'ın kendilerine ikram olarak İslâmiyet'i nasib edişini ve özellikle Rasûlullah'a konuk oluşunu şu şiirinde dile getirmiştir:

«Kureyş'in içinde on küsur sene kaldı, uygun bir dosta kavuşsam diye düşünüyordu.»

Bu şiirin tamamı, inşaallah ileride gelecektir. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

İKİNCİ AKABE BEY'ATI

İbn İshak, Mus'ab b. Ümeyr'in daha sonra Mekke'ye döndüğünü söyler. Ensâr'dan bazı Müslümanlar, kendi kavimleri olan müşriklerin hacılarıyla birlikte Mekke'ye geldiler. Cenâb-ı Allah, kendilerine ikramda bulunmak, peygamberine yardım etmek, ehl-i İslâm'a ve Müslümanlığa destek vermek, şirke ve müşriklere zillet vermek istediği bir zamanda bunlar, teşrik günlerinin ortalarında Akabe'de Rasûlullah'la buluşmak üzere sözleştiler.

Mabed b. Ka'b b. Malik'in bana anlattığına göre Ensâr arasında en bilgili bir şahsiyet olan kardeşi Abdullah b. Ka'b'a, Akabe'de hazır bulunup Rasûlullah'a bey'atta bulunan babası Ka'b şöyle demiş:

– Müşrik olan kavmimizin hacılarıyla birlikte Medine'den yola çıktık. Namaz kıldık. Dinimizin hükümlerini anladık. Beraberimizde Bera b. Marur'da vardı. O bizim efendimiz ve büyüğümüzdü. Yolculuğa yönelip Medine'den çıktığımızda Bera b. Marur, bize şöyle dedi:

– Ey Millet! Bende bir fikir ve görüş hasıl oldu. Bu görüşüme muvafakat edip etmiyeceğinizi bilemiyorum.

– Nedir, o görüşün?

– Ben, Ka'be'yi arkama alarak değil de Ka'be'ye yönelerek namaz kılmayı düşünüyorum.

– Vallahi Rasûlullah'ın, Kudüs'ten başka bir yere yönelerek namaz kıldığını duymadık. Biz, ona muhalif hareketlerde bulunmak istemiyoruz.

– Doğrusu ben, Ka'be'ye yönelerek namaz kılacağım.

– Ama biz böyle yapmayız.

Namaz, vakti geldiğinde biz, Kudüs'e yöneldik. O ise, Ka'be'ye yöneldi. Bu şekilde namazlarımızı kıldık. Nihayet Mekke'ye vardık. Bu yaptığımızdan ötürü onu kınadık ama o, Ka'be'den başka bir yere yönelmemekte ısrar etti. Mekke'ye geldiğimizde Bera, bana şöyle dedi:

– Yeğen, beni Rasûlullah'a götür ki, bu yolculuk esnasında yaptığımızın hükmünü ona sorayım. Çünkü bu hususta, kalbime şüphe düştü. Zira bu hususta, sizin bana muhalefet ettiğinizi gördüm.

Çıkıp Rasûlullah'ın yerini sormaya başladık. Onu tanı mıyorduk. Daha önce görmüşlüğümüz de yoktu. Mekkelilerden bir adama rastla-

dık. Ona, Rasûlullah'ı sorduk. O da bize şöyle sordu:

– Siz, onu tanıyor musunuz?

– Hayır.

– Amcası Abbas b. Abdülmuttalib'i tanıyor musunuz?

– Evet. (Abbas'ı önceden tanırdık. Çünkü öteden beri ticaret maksadıyla hep bize gelirdi.)

– Siz, mescide girdiğinizde Abbas'ın yanında oturan adam, Rasûlullah olacaktır.

Mescide girdik. Baktık ki Abbas ile Rasûlullah, bir arada oturuyorlar. Onlara selam verip yanlarına oturduk. Rasûlullah, Abbas'a sordu:

– Ey Eba Fadl! Şu iki adamı tanıyor musun?

– Evet. Bu, kavminin efendisi Bera b. Marur, diğeri de Ka'b b. Malik'dir.

Allah'a andolsun ki Rasûlullah (s.a.v.)'ın, «Şair mi?» sözünü ve onun da: "Evet." sözünü hiç unutmam.

Bera b. Marur ona şöyle dedi:

– Ey Allah'ın peygamberi! Bu seferime çıktım. Allah, beni İslâm'a kavuşturdu. Ben, bu binayı yani Ka'be'yi arkama almamayı uygun gördüm, ona doğru yönelip namaz kıldım. Arkadaşlarım ise, bu hususta bana muhalefet ettiler. Bundan dolayı içimde bir şüphe meydana geldi. Ya Rasûlallah, buna sen ne dersin?

– Sen, bir kible üzereydin. Onda sebat etseydin ya!

Bunun üzerine Bera, Rasûlullah'ın yöneldiği kibleye yani Kudüs'e yönelmeye ve bizimle birlikte aynı istikamete doğru namaz kılmaya başladı. Ailesinin iddiasına göre o, ölünceye kadar Ka'be'ye yönelerek namaz kılmıştır. Ama gerçek böyle değildir. Bu durumu biz, onlardan daha iyi biliyoruz.

Ka'b b. Malik dedi ki: Sonra hacca gittik. Rasûlullah ile Akabe'de bayram günlerinde buluşmak üzere sözleştik. Rasûlullah'la sözleştiğimiz gece, hac işlerini bitirdik. Yanımızda Abdullah b. Amr b. Haram Ebu Cabir de vardı. O, bizim efendilerimizden biri idi. Onu yanımıza aldık. Durumumuzu, bizimle birlikte olan kavmimizin müşriklerinden gizliyorduk. Onunla konuştuk ve ona dedik ki:

– Ey Ebu Cabir! Sen, efendilerimizden birisin, eşrafımızdansın. Biz seni içinde bulunduğun halden dolayı, yarın Cehennem'in odunu olmandan uzaklaştırmak istiyoruz.

Böyle dedikten sonra onu İslâm'a davet ettik. Rasûlullah'ın, Akabe'de bizimle buluşmak üzere sözleştiğini kendisine bildirdik. O da Müslüman oldu. Bizimle birlikte Akabe'de hazır bulundu. Temsilcimiz oldu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de on yıl kaldı. Bu süre içinde Ukaz, Mecenne

ve diğer panayırlara katılan Arap kabilelerine baş vurarak:

– Allah'ın bana verdiği görevi yerine getirene kadar bana yer verip yardım edecek ve bu hizmetime karşılık Cennet'i kazanacak kimse yok mu? diyor ve fakat hiç kimse çıkmıyor:

– Biz, sana yer vereceğiz ve yardım edeceğiz, demiyordu.

Hatta bir kişi, Yemen'den veya Mudar oğullarının herhangi bir kabilelerinden panayıra gelmek için evinden çıktığı zaman, kavmi kendisine:

– Sen, Mekke'ye gidiyorsun. Dikkatli ol. Kureyşlilerin adamı, seni kandırıp yoldan çıkarmasın, diyor ve Rasûlullah (s.a.v.), aralarından geçerken onu parmakla birbirlerine gösteriyorlardı.

Nihayet Cenâb-ı Allah, bizi, ona Medine'den gönderdi ve onu aramıza alarak iman ettik. O derecede ki, aileden bir kişi çıkıp ona iman ediyor. Ondan Kur'ânayetlerini dinliyor ve evine döndüğü zaman bütün ev halkı o kişiye uyarak Müslüman oluyordu. Böylece Müslüman bulunmayan ve Müslümanlığı açıkça söylemeyen bir ev dahi kalmadı. Sonra toplanıp birbirimize danıştık ve:

– Allah'ın peygamberi ne zamana kadar Mekke dağlarında kalacak ve şuradan buradan kovulup duracak? dedik.

Bunun üzerine bizden yetmiş kişi yola çıktı. Nihayet Mekke'ye gelip Şi'bu'l- Akabe'de kendisiyle buluşmak üzere sözleştik. Birer ikişer kişi gelip orada toplandıktan sonra kendisine:

– Ya Rasûlallah, ne üzerine sana bey'at edeceğiz? dedik.

– Bana her şartta uyacaksınız, darlıkta ve bollukta geçimimi sağlayacaksınız, iyiliği emir ve kötülükten nehyedeceksiniz. Hakkı söylemekte kimseden korkmayacaksınız. Kendinizle aile ferdlerinizi nasıl koruyorsanız, beni de öylece koruyacaksınız. Buna karşılık ben de size, Cennet'i vaad ediyorum, dedi.

Bunun üzerine benden başka yaşça en küçükleri olan Es'ad b. Zürare, elini tutup kalktı ve şöyle dedi:

– Ey Medineliler! Beni biraz dinleyin. Biliyorsunuz ki bu adama, Allah'ın peygamberi olduğuna inandığımız için, develerin karnını dövüp gelmiş bulunuyoruz. Onu yanımıza alıp götürsek, bütün Araplara düşmanlık ilan etmiş oluruz. Yarın bir çok adamlarımız, bu yolda kurban olacaklar ve kalanlar da kılıç darbelerine hedef olacaklar. Eğer siz buna dayanacaksanız onu alıp götürelim, yüce Allah da bizim sevabımızı verecektir. Eğer kendinizden korkup buna dayanamayacaksanız, şimdiden söyleyin de onu götürmeyelim. Zira peşin olarak söyleyip işe girişmemek, girişip de işi yarıda bırakmaktan iyidir.

Ona, arkadaşları şöyle dediler:

– Ey Es'ad, bırak bunları. Allah'a yemin ederiz ki biz, bu bey'atı tertekmeyeceğiz ve hiç kimse onu bizden alamayacaktır.

Bunun üzerine kalkıp birer birer Rasûlullah'a bey'at ettik. O da bize şartları bir bir söyledi ve karşılığında bize Cennet'i vadetti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), bizimle bey'atta bulunurken Abbas, onun elini tutmuştu. Bey'at sona erince Rasûlullah şöyle buyurdu: "Aldım ve verdim."

Bezzar, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Ensâr'ın temsilcilerine (nakiplerine) şöyle dedi:

- Beni barındıracak ve beni koruyacaksınız değil mi?
- Evet. Ama 'nın karşılığında bize ne var?
- Cennet var!

İbn İshak, Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini de rivayet eder: O gece, kavmimizle birlikte eşyalarımızın yanında uyuduk. Gecenin üçte biri geçtiğinde Rasûlullah ile sözleştiğimiz yere gittik. Bağırtlak kuşunun yuvasından çıkması gibi gizlice Akabe'deki boğazda toplandık. Yetmiş üç kişi idik. Bizimle birlikte iki de kadın vardı. Bunlar Nesîbe binti Ka'b, Ümmü Ammare ki bu, Beni Mazin b. Neccar'ın kadınlarından. Esmâ binti Amr b. Adiy b. Nabi ki bu da, Beni Seleme'nin kadınlarından. Bu kadın Ümmü Meni'dir.

Boğazda toplandık. Rasûlullah'ı bekliyorduk. Beraberinde amcası Abbas b. Abdülmuttalib'le birlikte geldi. O, henüz kavminin dini üzere idi. Ancak yeğenininde içinde hazır bulunmayı ve onu güvence altına almayı arzu ediyordu. Oturduğu zaman ilk konuşan Abbas b. Abdülmuttalib oldu ve şöyle dedi:

- Ey Hazreç topluluğu! (O zaman Araplar, Ensâr'ın hem Evs, hem de Hazreç kabilelerine birlikte Hazreçliler diye hitap ederlerdi.) Doğrusu bildiğiniz gibi, Muhammed bizdendir. Ve biz, onu kavmimizden korumuşuzdur. O millet ve memleketi içinde izzet ve emniyet içindedir. Sizden başka kimseye katılmak istemiyor. Eğer siz, kendisine vaad ettiğiniz şeyleri yerine getireceğinize, onu muhaliflerine karşı koruyacağınızla güveniyorsanız, size ve yüklendiğiniz bu sorumluluğa diyeceğim yoktur. Ama onu, yanınıza götürdükten sonra yardımsız bırakacağınızı ve kendi haline terkedeceğinizi düşünüyorsanız, onu şimdiden bırakın. Çünkü o, kavminde ve beldesinde izzet ve kuvvet içindedir.

Biz de ona şu cevabı verdik:

- Söylediklerini duyduk. Sen anlat ey Allah'ın Rasûlü. Kendin için ve Rabbin için istediğin sözü bizden al.

Rasûlullah (s.a.v.), konuştu. Kur'ân okudu ve Allah'a davet etti. İnsanları, İslâm'a imrendirip teşvik etti. Sonra da şöyle buyurdu:

- Kadınlarınızı ve çocuklarınızı koruduğunuz şeylere karşı, beni de korumanız üzere sizinle bey'atleşiyorum.

Bera b. Marur, onun elini tuttu. Sonra şöyle dedi:

- Evet, seni hak peygamber olarak gönderene yemin ederim ki,

seni, kadınlarımızı koruduğumuz gibi koruyacağız. Ey Allah'ın Rasûlü, bizimle bey'atleş. Çünkü Allah'a yemin ederim ki, biz savaş erbabı kimseleriz. Bu kabiliyet, atalarımızdan bize miras olarak gelmiştir. Bera, Rasûlullah'la konuşmakta iken Ebü'l-Heysem b. et-Teyhan araya girip şöyle konuştu:

– Ya Rasûlallah, bizimle bazı adamlar (yani Yahudiler) arasında ip-ler vardır. Biz, bu ipleri koparacağız. Böyle yaptığımız takdirde sonra Allah, seni güçlendirip iktidara getirirse, bizi bırakıp kavmine döner mi-sin?

Rasûlullah (s.a.v.), bu soru karşısında gülümsedi. Sonra şöyle bu-yurdu:

– Hayır, aksine.. Kanınız kanımdır. Hareminiz haremimdir. Ben sizdenim, siz de bendensiniz. Sizin savaştıklarınızla savaşırım. Barış-tıklarınızla da barışıırım.

Ka'b b. Malik dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurdu:

"Aranızdan bana on iki temsilci çıkarın ki, kavimlerinin üzerine ha-kim olsunlar." Bunun üzerine orada hazır bulunan Hazreçliler dokuz, Evsliler de üç temsilci çıkardılar.

İbn İshak, bu temsilcilerin şunlar olduğunu söyler: Ebu Uname Es'ad b. Zürrare, Sa'd b. Rebi b. Amr b. Ebi Züheyr b. Malik b. İmru'l-Kays b. Malik b. Sa'lebe b. Ka'b b. Hazreç b. Haris b. Hazreç, Abdullah b. Revaha b. Sa'lebe b. İmru'l-Kays b. Malik b. Sa'lebe b. Ka'b b. Hazreç b. Haris b. Hazreç, Rafi b. Malik b. Aclan, Bera b. Marur b. Sahr b. Hansa b. Sinan b. Übeyd b. Adiy b. Ganm b. Ka'b b. Seleme b. Sa'd b. Ali b. Esed b. Saride b. Yezid b. Cüşem b. Hazreç, Abdullah b. Amr b. Haram b. Sa'lebe b. Ha-ram b. Ka'b b. Ganm b. Ka'b b. Seleme, Ubade b. Samit, Sa'd b. Ubade b. Düleym b. Harise b. Ebi Hüzeyme b. Sa'lebe b. Tarif b. Hazreç b. Saide b. Ka'b b. Hazreç ve Münzir b. Amr b. Hüneys b. Harise b. Levzan b. Abdi Vûd b. Zeyd b. Sa'lebe b. Hazreç b. Saide b. Ka'b b. Hazreç.

Bunlar Hazreçlilerin dokuz temsilcisi idi.

Evslilerin üç temsilcisi de şunlardı: Üseyd b. Hudayr b. Simak b. Atik b. Rafi b. İmru'l-Kays b. Zeyd b. Abdu'l-Eşhel b. Cüşem b. Hazreç b. Amr b. Malik b. Evs, Sa'd b. Hayseme b. Haris b. Malik b. Ka'b b. Nahhat b. Ka'b b. Harise b. Ganm b. Selim b. İmru'l-Kays b. Malik b. Evs ve Rufaa b. Abdülmünzir b. Züneyr(el-İstiab'da "Zübeyr" şeklindedir.) b. Zeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Malik b. Avf b. Amr b. Avf b. Malik b. Evs.

İbn Hişam dedi ki: İlim ehli kimseler, bunlar arasında Rufaa'nın yerine Ebu'l-Haysem b. et-Tayyihan'dan bahsederler. Yunus'un, İbn İshak'tan naklettiği rivayette de bu böyledir. Süheyl ile İbn Esir de bu görüşü benimsemişlerdir.

Sonra İbn Hişam, bu on iki temsilciyle ilgili olarak Ka'b b. Malik'in şu şiirini delil olarak ileri sürmüştür:

"Übeyy'e bildir ki, onun görüşü boşa çıktı, Akabe boğazı zamanı geldi.

Allah, senin yaptıklarını kabul etmemiştir, senin yaptıkların gösteriş ve şöhret içindir.

Ebü Süfyan'a bildir, anladık ki Ahmed'de Allah'ın hidayetinden bir nur göründü.

İstedğin şeyde aşırı gitme, toplayabileceğin şeyleri topla.

Al ve bilki, sana olan sözlerimizi bozmak için kavim, bir bir peşine geldiklerinde istemediler.

Bera ve İbn Amr, ona razı olmadılar.

Esad'ta sana karşı, ona razı olmadı.

Rafi ve Sa'd ona razı olmadı.

Said ve Münzir, eğer bunu hile ile yapmayı isterse, elbette senin burnunu keseceğim.

İbn Rebi'nin ahdini aldımsa, o ahdini bırakacak değildir, istemez de.

Ve yine İbn Revaha da ahdini geri vermez.

Ona göre ahdi bozmak, bir zehirdir.

Kavkali b. Samit, senin hile ile talep ettiğinde genişlik içinde, yüksek bir yerdedir.

Ebu Heysem de yine onun gibi vefakardır. Verdiği sözü yerine getirmek için, ikrar ve teslimiyet gösterir.

Eğer İbn Hudayr'dan bir tamah istersen, acaba azgınlığın şiddetli ahmaklığından çıkacak değil misin?

Sa'd ki, Amr b. Avf'ın kardeşidir. O kayıncıdır ve kendini müdafaa eder.

Bir işi, hile ile istediğini engeller.

Onlar böyle yıldızlardır ki, gecenin karanlığında doğmuşlardır. Senin üzerine uğursuzlukla batmazlar."

İbn Hişam dedi ki: Bu şiirinde Ka'b, temsilciler arasında Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihan'dan söz etti. Ama Rüfaa'yı anmadı.

Ben de derim ki: Sa'd b. Muaz'ı anlattı. Ama o, asla temsilcilerden değildir. O gece Akabe'de hazır bulunmamışlardır.

Yakup b. Süfyan, Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Akabe gecesinde Ensâr yetmiş kişi idi. On iki temsilcileri vardı. Bu temsilcilerin dokuzu Hazreç kabilesinden, üçü de Evs kabilesindendi. Ensâr'dan bir adamın bana anlattığına göre o gece Cebrail, Akabe'de hazır bulunanlar arasından kimi temsilci seçeceğini Rasûlullah'a bizzat işaret edip gösteriyormuş. O gece seçilen temsilcilerden biri de, Üseyd b. Hudayr'dı.

İbn İshak, Abdullah b. Ebu Bekir'den rivayette bulunarak Rasûlullah (s.a.v.)'ın temsilcilere şöyle dediğini nakleder:

– Siz, kavminizin kefillerisiniz. Havarilerin, İsa b. Meryem için kefillik ettikleri gibi. Ben de kavmimin üzerine kefilim.

– Evet, dediler.

Asım b. Ömer b. Katade'nin bana anlattığına göre kavim, Rasûlullahla bey'atleşmek için toplandıkları zaman Abbas b. Ubade b. Nadle el-Ensârî -Beni Salim b. Avf'in kardeşi- şöyle demişti:

– Ey Hazreç topluluğu! Bu adamla niçin bey'atleştiğinizi biliyor musunuz?

– Onlar, evet dediler.

– Siz onunla, insanların kırmızısı ve siyahıyla savaşmak üzere bey'atleşiyorsunuz. Eğer mallarınıza bir felaketin gelmesiyle eksildikleri ve eşrafınız helak oldukları zaman onu kendi başına yardımsız bırakmayı düşünüyorsanız, bunu şimdiden yapınız. Allah'a yemin ederim ki, eğer böyle birşey yaparsanız, bu dünya ve ahiretin zararıdır. Eğer onun davet ettiği şeyde malların eksilmesine ve eşrafın öldürülmesine rağmen ona vefakarlık edeceğinizi düşünüyorsanız, onu tutunuz. Valla-hi bu, dünya ve ahiretin hayrıdır.

Buna karşılık onlar:

– Biz onu, malların musibete maruz olmasına ve eşrafın öldürülmesine rağmen tutarız. Ya Rasûlallah! Eğer biz, bu sözümüze bağlı kahr-sak buna karşı bizim için ne vardır? dediklerinde Rasûlullah:

– Cennet vardır, dedi.

–Öyleyse elini ver.

Rasûlullah da elini verdi. Onunla bey'atleştiler.

Asım b. Ömer b. Katade'ye gelince, o şöyle dedi:

– Allah'a yemin ederim ki bunu, Abbas başka şey için söylemedi. Ancak Rasûlullah'a verilen andlaşmayı pekiştirmek için söyledi.

Abdullah b. Ebu Bekir'in görüşüne göre o, bey'atı bir başka geceye ertelemek maksadıyla böyle söylemiştir. Ayrıca o böyle demekle Abdullah b. Übey b. Selül'ün -Hazreçlilerin lideri- gelmesini ümid ediyordu ki, durum dahada kesinlik kazansın. Bu ihtimallerden hangisinin doğru olduğunu elbetteki yüce Allah, daha iyi bilir.

İbn İshak dedi ki: Neccaroğullarının iddiasına göre Rasûlullah'ın elini tutup bey'at yapan ilk şahıs, Ebu Umame Es'ad b. Zürene'dir. Abdül-Eşhel oğullarına göre ise, Ebül-Heysem b. et-Teyyihan'dır. Mabed b. Ka'b'ın rivayetine göre Ka'b b. Malik şöyle demiştir: Bey'at için Rasûlullah'ın elini tutan ilk kişi, Bera b. Marur'dur. Ondan sonra Rasûlullah, oradakilerin tamamı ile bey'atleşti.

"Üsdül-Gabe" adlı eserde İbn Esir şöyle der: Seleme oğullarının iddiasına göre o gece, Rasûlullah'la bey'atleşen ilk şahıs, Ka'b b. Malik'tir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde, Tebük gazvesinden geri kalışından bahsederken Ka'b b. Malik'in şöyle dediği nakledilir: «İslâm üzere birbirimize söz verip bey'at yaptığımızda Akabe gecesinde Rasûlullah'la beraber bulundum. Her ne kadar insanlar arasında Bedir'in şanı daha

çok ise de, Akabe gecesine karşılık Bedir'de hazır bulunmayı daha fazla sevecek değilim.»

Beyhakî, Amir eş-Şa'bînin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), amcası Abbas'la birlikte Akabe'de ağacın altında bulunan yetmiş kişilik Ensâr topluluğuna doğru gitti. Yanlarına varıp şöyle dedi:

– Sözcünüz konuşsun ve konuşmayı uzatmasın. Çünkü müşriklerin casusları, sizleri arıyorlar. Eğer burada olduğunuzu anlarılarsa, sizi perişan ederler.

Ensâr'ın sözcüsü Ebu Umame şöyle dedi:

– Ya Muhammed! Rabbin için ne dilersen dile. Sonra kendi şahsın için ne dilersen dile. Daha sonra bunu yaptığımız takdirde Allah'ın bize ve size vereceği sevabı anlat. Bunun üzerine Hz. Peygamber ;

– Rabbim için sizden istediğim şudur ki, ona ibadet edesiniz ve hiç birşeyi O'na ortak koşmayasınız. Kendi şahsım ve ashabım için de istediğim şudur ki, bizleri barındırasınız, bize yardım edesiniz ve kendinizi koruduğunuz gibi bizi de koruyasınız.

– Bunu yaparsak, bizim için ne vardır? .

– Sizin için Cennet vardır.

– Öyleyse biz, bu istediklerini sana vereceğiz.

Beyhakî, Rufaa'nın şöyle dediğini rivayet eder: Bir yerden bir takım şarap tulumları gelmişti. Ubade b. Samit de gelip onları delerek şöyle dedi:

"Biz, Rasûlullah (s.a.v.)'a Cennet karşılığında, dinî emirlere itaat etmekte ihmalkar davranmamak, darlık ve bolluk hallerinin ikisinde de infak etmek, iyiliği emir ve kötülükten vazgeçirmek, yericilerin yermesi korkusundan ötürü hakkı söylemekten ayrılmamak ve Hz. Peygamber Medine'ye geldiği zaman kendimizi, kadın ve çocuklarımızı koruduğumuz gibi onu da korumak üzerine bey'at ettik. İşte bizim, bey'at ettiğimiz şeyler bunlardır."

Yunus, İbn İshak'tan Ubade b. Samit'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Peygamber Efendimiz'e, bize verilen emirleri yerine getirmek için -ister elimiz dar olsun ister bolluk içinde olaım, bize edilen emir ister hafif ister ağır gelsin- savaşmak, itaat etmek, başkalarını kendimizden önde tutmak, işin ehli dururken işe göz dikmemek ve -nerede olursak olaım- hiç kimseden korkmamak, hakkı söylemek üzere bey'at ettik."

İbn İshak, Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) ile bey'atleştığımız zaman Şeytan, Akabe'nin başından, şimdiye kadar işittiğim seslerden çok daha nüfuzlu bir sesle şöyle ünlledi:

– Ey Cebacib (evler) halkı! Dinden çıkmış kimselerin de beraberinde bulunduğu bu çok yerilmiş kişiden haberiniz yok mudur? Sizinle savaşmak üzere toplanmışlardır.

Bunun üzerine Rasûlullah, şöyle dedi:

– Bu, Ezebbü'l-Akabe'dir, Ezyeb'in oğludur. (Bu, şeytanın isimlerinden biridir.) Duyuyor musun ey Allah'ın düşmanı? Sırası gelince seninle de uğraşacağım.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), dönüp bize:

– Eşyalarınızın yanına gidiniz, diye talimat verdi.

Bunun üzerine Abbas b. Ubade b. Nadle, ona dedi ki:

– Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki Ya Rasûlallah, eğer dilerse yarın Mina halkının etrafını kılıçlarımızla doldururuz. Rasûlullah (s.a.v.):

– Bununla emrolunmadık. Fakat yolculuk eşyalarınızın yanına dönünüz, dedi.

Biz de yataklarımıza döndük ve öylece sabaha kadar uyuduk.

Sabahleyin bir grup Kureyş büyükleri yanımıza geldiler, yerlerimize girip şöyle dediler:

"Ey Hazreç topluluğu, duydukki siz, bu arkadaşımıza gelmişsiniz. Onu aramızdan çıkartmak istiyormuşsunuz. Ve onunla bize karşı savaşmak üzere bey'atleşiyormuşsunuz. Valahi bir savaş çıkarsa, size kızdığımız kadar hiçbir kabileye kızmayız."

Bunun üzerine kavmimizin müşriklerinden orada bulunanlar, ortaya atılarak böyle birşeyin olmadığına ve bunu bilmediklerine dair Allah'a yemin ettiler. Aslında doğru söylemişlerdi. Çünkü bey'atten haberleri yoktu. Biz de birbirimize bakıyorduk. Sonra Kureyşliler kalktı. Aralarında Haris b. Hişam b. Muğire el-Mahzumî de vardı. Ayaklarında bir çift yeni ayakkabı vardı. Ben, yanımdakileri de ortak edercesine bir söz söyledim:

"Ey Ebû Cabir! Sen, bizim için bir efendisiz, Kureyşli gencin ayakkabıları gibi bir çift ayakkabı alamaz mısın?"

Haris, bu sözümü işitti ve ayaklarından ayakkabılarını çıkarttı. Sonra onları bana verip şöyle dedi:

– Sen onları giymelisin. Ebu Cabir ise şöyle diyordu.

– Yapma, vallahi genci kızdırdın. Onun ayakkabılarını ona geri ver. Dedim ki:

– Vallahi onları geri vermeyeceğim. Vallahi bu iyi bir şanstır. Şansım doğru çıkarsa, onu ondan zorlada olsa alacağım.

İbn İshak, Abdullah b. Ebu Bekir'in kendisine şöyle dediğini nakletmiştir: Onlar, Abdullah b. Übey b. Selûl'e gittiler ve ona Ka'b'ın söylediği sözün aynısını söylediler. O da onlara şöyle dedi:

"Allah'a yemin ederim ki, bu büyük bir iştir. Kavmim böyle bir nimeti, benden gizlemeyecek sanıyorum ve böyle bir işin olduğunu da bilmiyorum." Bu konuşmadan sonra onlar, yanından ayrılp gittiler. Halk, Mina'dan Mekke'ye hareket etti. Kureyşliler, haberin aslını araştırıp ondan çok söz etmeye başladılar. Baktılar ki iş işten geçmiş, sonra bey'at

edenleri aramaya çıktılar. Ezahir'de Sa'd b. Ubade ve Munzir b. Amr'e kavuştular. (Münzir, Beni Saide b. Ka'b b. Hazreç'in kardeşidir. Bunların ikisi de temsilci idiler.) Fakat Münzir'i yakalayamadılar. Sa'd'e gelince onu yakaladılar. Yükünün şeridiyle ellerini boynuna bağladılar. Onu geri çevirip döverek ve perçeminden çekerek Mekke'ye soktular. O gür saçlı biri idi.

Sa'd şöyle dedi: Vallahi ben, onların elinde idim. Bana Kureyş'ten bir topluluk göründü. İçlerinde güzel yüzlü, beyaz renkli, uzun boylu, tatlı bir adam vardı. İçimden dedim ki: Eğer bu cemaatin içinde hayırlı biri varsa oda bu adamdır. Fakat o yaklaştığı zaman elini kaldırdı ve bana şiddetli bir tokat attı. Ben de içimden şöyle dedim: Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bundan sonra artık bunlarda hiçbir hayır yoktur. Vallahi ben onların elinde idim. Beni çekip sürüyorlardı. Orda olan bir adam bana acıdı ve: "Yazık sana, seninle Kureyşli bir adam arasında andlaşma ve ahid yok mudur?" diye sordu. "Evet, Cübeyr b. Müt'im b. Adiy b. Nevfel b. Abdumena'f'a ticaret kefaletim vardır. Memleketimde onlara zulmetmek isteyenlere karşı korurdum. Birde Haris b. Harp b. Ümeyye b. Abdu's-Şems b. Abdumena'f'a da ticari himaye ahdim vardır." dedim.

O arkadaş dedi ki: "Yazıklar olsun sana. O iki adamın ismini söyle ve seninle onlar arasındaki andlaşmayı anlat."

Bunun üzerine durumu Kureyşlilere anlattım. O adam onlara gitti ve onları mescidde Ka'be'nin yanında buldu ve dediki; "Hazreç'ten bir adam, vadide şimdi dövülüyor, sizi çağırıyor. Onunla sizin aranızda himaye ahdi bulunduğunu söylüyor.

Onlar: "O kimdir?" diye sordular. Adam da: "Sa'd b. Ubade'dir." dedi. Onlar: "Doğru, vallahi o bize ticaret himayesi verir ve memleketinde zulüm olunmaktan bizi korurdu." dediler. Sonra gelip Sa'd'ı, onların ellerinden kurtardılar. O da oradan gitti. Sa'd'a tokat vuran Süheyl b. Amr idi. Beni Amir b. Lüeyy'in kardeşi idi. İbn Hişam'ın anlattığına göre Sad'a acıyan adam ise, Ebu'l Bahteri b. Hişam idi.

Beyhak'nın rivayetine göre İsa b. Ebi İsa b. Cübeyr şöyle demiştir: Akabe gecesinde Kureyşliler, Ebu Kubeys dağında birinin şöyle dediğini duymuşlar:

"Eğer iki Sa'd Müslüman olurlarsa Muhammed, Mekke'de muhaliflerin muhalefetinden korkmaz hale gelir."

Kureyşliler, sabahladıklarında Ebu Süfyan şöyle sormuştu:

"Bu iki Sa'd kimdir? Yoksa Sa'd b. Bekir ile Sa'd b. Hüzey midir?"

Kureyşliler, ikinci gece bir başkasının Ebu Kubeys dağının üzerinden şöyle seslendiğini duymuşlardı:

"Ey Evs'in Sa'd'ı, sen yardımcı ol.

Ey Hazreçlilerin Sad'ı ki efendisiz.

Hidayet davetçisine icabet edin.

Allah'tan, Firdevsi temenni edin, arif kişilerin temenni edişi gibi,
Hidayet isteyene Allah'ın vereceği mükafat,
Firdevs Cennetleridir ki, oralarda refrefler vardır."

Kureyşliler sabahladıklarında Ebu Süfyan şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, bu iki Sad'dan biri Sa'd b. Muaz, diğeri de Sad b. Ubade'dir."

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah'la ikinci Akabe gecesinde bey'atleşen Ensâr, Medine'ye döndüklerinde orada Müslümanlıklarını açığa vurdu-
lar. Kavimleri içinde eski dinleri üzere ve şirkte bulunan ihtiyarlar var-
dı. Onlardan birisi, Amr b. Cemuh b. Zeyd b. Haram b. Ka'b b. Gannm b.
Ka'b b. Seleme idi. Onun oğlu Muaz b. Amr, Akabe'de hazır bulunmuştu
ve Rasûlullah'a orada bey'at etmişti. Amr b. Cemuh, Beni Seleme kabi-
lesinin efendilerinden ve eşrafındandı. Kendi evinde ağaçtan bir put
yapmıştı. Bu putuna Menat denilirdi. Medine eşrafı gibi o da, putunu
ilah edinmişti. Ona saygı gösteriyor, temiz tutuyordu. Beni Seleme ka-
bilesinin gençleri Muaz b. Cebel ve oğlu Muaz b. Amr b. el-Cemuh ve on-
lardan Müslüman olup Akabe'de hazır bulunanlar, geceleyin Amr'ın pu-
tunun yanına giderek onu alıp Beni Seleme kabilesine ait, içinde insan
pisliği bulunan bir çöplüğe baş aşağı atarlar. Amr sabahleyin dedi
ki: "Yazık size! Bu gece bizim ilahlarımıza kim tecavüz etti?"

Putunu aradığında onu yerinde bulamadı, araştırdı, sonunda onu
bulunca yıkayıp temizledi. Güzel koku sürerek şöyle dedi:

"Vallahi eğer, bunu sana yapanı bilsem onu rezil ederim."

Akşamleyin Amr uyuduğu zaman yine yerinden alıp aynı işi yaptılar.
Amr, sabahleyin uyandığında gidip putu, pisliğin içinde buldu. Yine
yıkayıp temizledi ve güzel koku sürdü. Sonra geceleyin bir daha aynı işi
yaptılar. Nihayet bir kaç sefer daha bu işi yaptıklarında, bir gün onu at-
tıkları yerden çıkardı, yıkayıp temizledi. Güzel kokular sürdü. Sonra kılıcını
getirip putun üzerine astı ve ona şöyle dedi: "Vallahi bu gördüğüm
şeyi sana yapanı tanımıyorum. Eğer sende bir hayır varsa, kendi kendini
koru. İşte kılıç seninle beraberdir."

Akşam olup Amr uyuduğu zaman gençler, putun yanına giderek
boynundan kılıcı aldılar. Sonra bir köpek leşi ile birlikte onu ipe bağla-
yıp bir araya getirdiler, Beni Seleme kuyularından, içinde insan pisliği
bulunan bir kuyuya attılar. Sonra Amr b. Cemuh, sabahleyin geldi. Onu
yerinde bulamadı. Aramaya başladı. Nihayet onu kuyuda ölü bir köpek
leşiyle birlikte bağlanmış vaziyette baş aşağı bir halde buldu. Onu böyle
görüp durumunu anladığı ve kavminden Müslüman olanlarla konuştu-
ğunda Allah'ın rahmetiyle Müslüman oldu ve dinini güzelce yaşadı.

Mükemmel bir Müslüman oldu. Müslüman olup ilahi bilgileri edindiğinde o putunun durumunu anlatarak kendisini, içinde bulunduğu kör-lük ve sapıklıktan kurtaran yüce Allah'a şükredip şöyle dedi:

"Vallahi eğer sen bir ilah olsaydın, sen ve köpek bir kuyunun içinde birlikte olmazdın,

Aşağılanmış bir tanrı olarak, senin atıldığın yerden tiksiniyorum.

Şimdi akılsızlığın, kötülüğün yüzünden seni derin derin düşündük.

Dinleri koyan, bağışlayıcı, bol rızıklar verici, lütuflar sahibi yüce Allah'a hamdolsun ki,

O bağından kurtuluş olmayan kabir karanlığına girmeden önce hi-dayete ermiş olan peygamber Ahmed vasıtasıyla beni kurtardı."

İKİNCİ AKABE BEY'AT'İNDE HAZIR BULUNANLARIN ADLARI

İbn İshak'a göre ikinci Akabe bey'atine yetmiş üç erkekle iki kadın katılmıştır. Evs kabilesinden bu bey'ate katılan onbir erkeğin adları şöyledir:

Üseyd b. Hudayr (Bu temsilcilerden biridir.), Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihan (Bu aynı zamanda Bedir savaşına katılmıştır.), Seleme b. Salame b. Vakaş (Bu da Bedir savaşına katılmıştır.), Zuhayr b. Rafi, Ebu Bürde b. Niyar, Nüheyr b. Heysem b. Nabi b. Mecdaa b. Harise, Sa'd b. Hayseme (Bu da temsilcilerden biridir. Bedir savaşına da katılmıştır ve o savaşta şehid düşmüştür.), Rufaa b. Abdülmünzir b. Züneyr (Bu da temsilcilerden biridir ve Bedir savaşına katılmıştır.), Abdullah b. Cübeyr b. Numan b. Ümeyye b. Bürek (Bedir savaşına katılmıştır. Uhud savaşında şehid düşmüştür. O savaşta okçuların komutanlığını yapmıştır.), Maan b. Adiy b. Cedd b. Aclan b. Haris b. Dubay'a el-Belevi(Evs-lilerin müttefiki olup Bedir ve daha sonraki savaşlara katılmış, Yemame savaşında şehid düşmüştür.), Uveyym b. Saide (Bedir'e ve daha sonraki savaşlara katılmıştır).

Hazreçlilerden ise, altmışiki erkek ikinci Akabe bey'atine katılmış olup adları şöyledir:

Ebu Eyyüb Halid b. Zeyd (Bedire ve daha sonraki savaşlara katılmıştır. Muaviye zamanında Rum diyarında şehid düşmüştür.), Muaz b. Haris ve kardeşleri Avf ile Muavvez (Bunlar Afra oğulları olup Bedir savaşına katılmışlardır), Umare b. Hazm (Bedir savaşına ve daha sonraki savaşlara katılmış olup Yemame savaşında şehid düşmüştür.), Es'ad b. Zürrare Ebu Uname (Akabe bey'atindeki temsilcilerden biri olup Bedir savaşından önce vefat etmiştir.), Sehl b. Atik (Bedir savaşına katılmıştır.), Evs b. Sabit b. Münzir (Bedir savaşına katılmıştır.) Ebu Talha Zeyd b. Sehl (Bedir savaşına katılmıştır.), Kays b. Ebi Sa'saa Amr

b. Zeyd b. Avf b. Mebzul b. Amr b. Ğanm b. Mazin (Bedir savaşında su taşıyıcılarının emiri idi.), Amr b. Gaziyye, Sa'd b. Rebî (Temsilcilerden biri olup Bedir Savaşına katılmış, Uhud savaşında şehid düşmüştür.), Harice b. Zeyd (Bedir savaşına katılmış ve Uhud savaşında şehid düşmüştür.) Abdullah b. Revaha (Temsilcilerden biri olup Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmıştır. Mu'te savaşında komutan iken şehid düşmüştür.), Beşir b. Sa'd (Bedir savaşına katılmıştır.), Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe b. Abdi Rebbih (Bu ezanla ilgili rüyayı gören sahabe olup Bedir savaşına katılmıştır.), Hallad b. Süveyd (Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmıştır. Kurayza oğullarıyla yapılan savaşta şehid düşmüştür. Üzerine bir değirmen taşı atılarak ezilmiş ve vefat etmiştir. Denilir ki Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında şöyle buyurmuştur: «Onun için iki şehid savabı vardır.»), Ebu Mes'ud Ukbe b. Amr (Bedir savaşına katılmıştır. İbn İshak'ın anlattığına göre Akabe bey'atinde hazır bulunanların en genci idi. Bedir savaşında hazır bulunmadı.), Ziyad b. Lebid (Bedir savaşına katılmıştır), Ferve b. Amr b. Vedfe, Halid b. Kays b. Malik (Bedir savaşına katılmıştır.), Rafî b. Malik (Temsilcilerden biridir.), Zekvan b. Abdi Kays b. Halde b. Muhalled b. Amir b. Zürayk (Bu adama hem Muhacirî, hem Ensâri denir. Çünkü bu zat, Mekke'de iken Rasûlullah'ın yanında ikamet etmiş, bu ikametini hicrete kadar devam ettirmişti. Aynı zamanda Bedir savaşına da katılmış ve Uhud savaşında şehid düşmüştü.), Abbad b. Kays b. Amir b. Halid b. Amir b. Zürayk (Bedir savaşına katılmıştır.), kardeşi Haris b. Kays b. Amir (Bu da Bedir savaşına katılmıştır.), Bera b. Marur (Temsilcilerden biri olup, Beni Seleme kabilesinin iddiasına göre Hz. Peygamberle biat yapan ilk şahıstır. Rasûlullah'ın Medine'ye gelişinden önce vefat etmiştir. Mahnın üçte birinin Hz. Peygamber'e verilmesini vasiyet etmişse de Hz. Peygamber bunu kabul etmeyip mirasçılara vermiştir.), oğlu Bişr b. Bera (Bu zat Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmış olup Hayber savaşında Rasûlullah'a yedirilen zehirli koyundan yediği için şehid düşmüştür. Allah, ondan razı olsun.), Sinan b. Sayfî b. Sahr (Bedir savaşına katılmıştır.), Tufayl b. Numan b. Hansa (Bedir savaşına katılmış olup Hendek savaşında şehid düşmüştür.), Makil b. Münzir b. Serh (Bedir savaşına katılmıştır.), kardeşi Yezid b. Sinan el- Münzir (Bedir savaşına katılmıştır.), Mes'ud b. Zeyd b. Sübey, Dahhak b. Harise b. Zeyd b. Sa'lebe (Bedir savaşına katılmıştır.), Yezid b. Hazzam b. Sübey, Cebbar b. Sahr b. Ümeyye b. Hansa b. Sinan b. Ubeyd (Bedir savaşına katılmıştır.), Tufeyl b. Malik b. Hansa (Bedir savaşına katılmıştır.), Ka'b b. Malik, Süleym b. Amir b. Hadide (Bedir savaşına katılmıştır.), Kutbe b. Amir b. Hadide (Bedir savaşına katılmıştır.), kardeşi Ebu'l-Münzir Yezid (Bu da Bedir savaşına katılmıştır.), Ebu'l-Yüsr Ka'b b. Amr (Bedir savaşına katılmıştır.), Sayfî b. Sevad b. Abbad, Sa'lebe b.

Ganeme b. Adiy b. Nabi (Bedir savaşına katılmış olup Hendek savaşında şehid düşmüştür.), kardeşi Amr b. Ganeme b. Adiy, Abs b. Amir b. Adiy (Bedir savaşına katılmıştır.), Halid b. Amr b. Adiy b. Nabi, Abdullah b. Üneys (Kudaalıların müttelikidir.), Abdullah b. Amr b. Haram. (Temsilcilerden biridir ve Bedir savaşına katılmıştır. Uhud savaşında şehid düşmüştür.) oğlu Cabir b. Abdullah, Muaz b. Amr b. Cemuh (Bedir savaşına katılmıştır.), Sabit b. Cez' (Bedir savaşına katılmış olup Taifte şehid düşmüştür.), Umeyr b. Haris b. Sa'lebe (Bedir savaşına katılmıştır.), Hadic b. Selame (Beni Haram b. Ka'b'ın müttelikidir.), Muaz b. Cebel (Bedir savaşında hazır bulunmuş olup diğer savaşlara katılmıştır. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde İmvas vebasası salgınında vefat etmiştir.), Ubade b. Samit (Temsilcilerden biri olup Bedir'e ve sonraki savaşlara katılmıştır.), Abbas b. Ubade b. Nadle (Mekke'de ikamet etmiş olup hicrete kadar ikametini orada sürdürmüştür. Kendisine hem Muhacirî hem Ensârî denirdi. Uhud savaşında şehid düşmüştü.), Ebu Abdurrahman Yezid b. Sa'lebe b. Hazme b. Asrem (Bu zat, Beni Gısayne'den, Beli'den olup onların müttelikidir.), Amr b. Haris b. Lebde, Ruffaa b. Amr b. Zeyd (Bedir savaşına katılmıştır.), Ukbe b. Vehb b. Kelde (Beni Salim b. Ganem'in mütteliki olup Bedir savaşına katılmış, Mekke'ye gitmiş, hicrete kadar orada ikamet etmiş bir zattır. Kendisine hem Muhacirî hem Ensârî denirdi.), Sa'd b. Ubade b. Düleym (Temsilcilerden biridir.), Münzir b. Amr (Temsilcilerden biri olup Bedir ve Uhud savaşlarına katılmış, Bir-i Maune faciasında kumandan olarak şehid düşmüştür. Kendisi için: "Ölüme boyun veren kimse" denilirdi).

Akabe bey'atine katılan iki kadına gelince bunlardan biri Ümmü Umare Nesibe binti Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Mazin b. Neccar'dır. Mazinli ve Neccar'dır.

İbn İshak dedi ki: Bu kadın, Rasûlullah'la birlikte savaşa katıldı. Kendisiyle birlikte kızkardeşi ve kocası Zeyd b. Asım b. Ka'b ile oğulları Habib ve Abdullah ta savaşta hazır bulundular. Oğlu Habib, Müseyleme'tü'l- Kezzab tarafından öldürülmüştü. Müseyleme ona: "Muhammed'in Rasûlullah olduğuna şahadet eder misin?" diye sorduğunda o, evet cevabını vermişti. Bunun üzerine Müseyleme: "Benim Rasûlullah olduğuma şahadet eder misin?" diye sorduğunda o: "İşitmiyorum" diye cevap vermişti. Bunun üzerine Müseyleme onu kesip öldürdü. O da ölünceye kadar tutumunu değiştirmede. Müseyleme öldürüldüğünde Ümmü Umare Müslümanlarla birlikte Yemame'ye gidenler arasında bulunuyordu. Döndüğünde vücudunda on iki yara ve darbe bulunuyordu. Allah, ondan razı olsun.

İkinci Akabe bey'atine katılan kadınların ikincisi ise, Ümmü Menf' Esma binti Amr b. Adiy b. Nabi b. Amr b. Sevad b. Ganm b. Ka'b b. Seleme'dir. Allah, ondan da razı olsun.

MEKKE'DEN MEDİNE'YE HİCRET

Zühri, Urve'den, o da Hz. Aişe'den, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'de iken Müslümanlara şöyle dediğini rivayet eder:

"Artık sizin hicret edeceğiniz yurd, iki kara taşlık arasında sürülmemiş hurmalık bir yer olarak bana gösterildi."

Rasûlullah (s.a.v.) böyle deyince, bazı kimseler Medine tarafına hicret etti. Habeşistan'a hicret etmiş olan Müslümanlar da Medine'ye döndüler.

Bunu, Buharî rivayet etmiştir.

Ebu Musa, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Rüyamda, Mekke'den hurmalık bir yere hicret ettiğimi gördüm. Orasının Yemame veya Hecer olduğunu vehmettim. Ama orası Medine - Yesrib- imiş."

Buharî bu hadisi, bir kaç yerde uzun uzadıya senediyle birlikte nakletmiştir.

Hafız Ebu Bekir el-Beyhakî, Cerir'den rivayet etti ki; Peygamber (s.a.v.), şöyle buyurmuştur:

"Doğrusu yüce Allah, bana şöyle vahyetti: Şu üç beldeden hangisine inersen orası senin hicret diyarın olacaktır: Medine, Bahreyn ve Kınnesrin."

İlim ehli kimseler dediler ki: Sonra Rasûlullah'ın Medine'ye gitmesine karar verildi. O da oraya hicret etmelerini ashabına emretti. Bu hadis, cidden gariptir. Tirmizî de "Menakıb" adlı eserinde Cerir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Doğrusu yüce Allah, bana şöyle vahyetti: Şu üç şehirden hangisine inersen orası senin hicret diyarın olacaktır: Medine, Bahreyn ve Kınnesrin."

İbn İshak dedi ki: Cenâb-ı Allah, savaş için izin verdiğinde şu ayeti inzal buyurdu:

«Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah, onlara yardım etmeye elbette Kadir'dir. Onlar haksız yere ve "Rabbimiz Allah'tır." dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır." (el-Hacc, 39-40.)

Yüce Allah, Rasûlüne savaş için izin verdiği, Ensâr'dan olan bu

kabilenin de İslâm'a ve ona tabi olanlara yardım etmek üzere Peygamber'e bey'at ettiği, Müslümanları bağrına bastıkları zaman , Muhacirlerden ve Mekke'deki Müslümanlardan olan ashabına, Medine'ye hicret etmelerini, Ensâr'dan olan kardeşlerine kavuşmalarını emredip şöyle buyurdu:

"Doğrusu yüce Allah, sizin için kardeşler kıldı ve içinde emin olacağınız bir yurt kıldı."

Bunun üzerine Müslümanlar, gruplar halinde peşpeşe Medine'ye gitmeye başladılar. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise, Allah'tan hicret için izin bekleyerek Mekke'de kaldı. Rasûlullah'ın ashabından Kureyşli Muhacirlerden Medine'ye hicret edenlerin ilki, Beni Mahzum kabilesinden Ebu Seleme b. Abdi'l Esed b. Hilal b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum'dur. Akabe ashabının bey'atinden bir sene önce Medine'ye hicret etti. Habeşistan ülkesinden Mekke'ye, Rasûlullah'ın yanına gelmişti. Kureyşliler, ona eziyet verdiği ve Ensârî Müslümanların İslâm'a girme haberi ona ulaştığı zaman Medine'ye Muhacir olarak gitti.

İbn İshak, Ümmü Seleme'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Seleme, Medine'ye gitmeye niyetlendiğinde devesini benim için hazırladı. Sonra beni ona bindirdi. Oğlum Seleme b. Ebu Seleme'yi de önüme bindirdi. Sonra benimle yola çıktı. Binmiş olduğum deveyi yediyordu. Beni Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum'un adamları onu gördüklerinde yanına gelip şöyle dediler: "Haydi sen kendin ne ise, diyelim kendini bizden kurtardın. Fakat şu arkadaşımıza ne dersin? Onu götürmene nasıl izin verelim?" Ümmü Seleme dedi ki: "Devenin yularını onun elinden çektiler ve beni ondan aldılar. Bu esnada Beni Abdi'l-Esed kabilesi öfkelendiler. Bunlar, Ebu Seleme'nin kavmi olup şöyle dediler:

– Hayır, vallahi biz oğlumuzu anasının yanında bırakmayız. Çünkü anasını adamımızdan aldınız.

Ümmü Seleme dedi ki:

– Böylece oğlum Seleme'yi aralarında birbirlerinden çekmeye çalıştalar. Nihayet onu bıraktılar. Beni Abdi'l-Esed kabilesi, onu alıp götürdü. Beni Muğire kabilesi de beni yanlarında alıkoydular. Kocam Ebu Seleme ise Medine'ye gitti. Böylece benimle kocamı ve oğlumu birbirimizden ayırdılar. Ben, her sabah çıkıp vadide oturuyor ve akşam oluncaya kadar ağhyordum. Bu hal, bir yıl boyunca devam etti. Bir gün amcam oğullarından biri -ki Beni Muğire'dendir- bana rastladı. Başıma gelenleri gördü. Bana acıdı ve Muğire oğullarına şöyle dedi:

– Şu biçare ve miskin kadına acıamaz mısınız, bu yaptığınızdan sıkılmaz mısınız? Onunla kocasını ve çocuğunu birbirlerinden ayırdınız.

Bunun üzerine onlar da dönüp bana şöyle dediler:

– Eğer dilersen kocana gidebilirsin.

Beni Abdi'l-Esed kabilesi de, bu esnada oğlumu bana geri verdi. Bunun üzerine devemi yola çıkardım. Oğlumu da yanıma alarak Medine'de bulunan kocamın yanına gitmeğe niyetlenerek yola çıktım. Beni kocama, götürmesini söyleyebileceğim hiçbir Allah'ın kuluna rastlamıyordum. Nihayet Ten'im'de olduğum zaman Osman b. Talha b. Ebu Talha'ya rastladım. Bana şöyle sordu:

- Ey Ebu Ümeyye'nin kızı, nereye gidiyorsun?
- Medine'de ki kocamın yanını gitmek istiyorum. .
- Seninle beraber giden hiç kimse yok mu?
- Hayır, Allah'a yemin ederim, ancak Allah ve işte bu oğlum var.
- Seni yalnız bırakmak doğru olmaz, diyerek devemin yularını tuttu

ve benimle birlikte süratle yola koyuldu. Vallahi şimdiye kadar Araplardan, ondan daha keremli bir kimse görmemiştim. Bir yere vardığımızda benim devemi çöktürür, sonra benden öteye gidip dururdu. Nihayet indiğim zaman devemi kenara alır, yükünü indirir, sonra onu ağaca bağlar, benden uzaklaşarak bir ağacın yanına gider, altına yatar. Yola çıkma zamanı yaklaştığında devemin yanına gelip onu bana takdim eder, yola koyar, sonra benden kenara çekilip durur ve şöyle derdi: "Bin." Binip devemin üzerine kurulduğumda yularını tutar ve yederdi. Nihayet beni indirinceye kadar böyle yapardı. Beni, Medine'ye götürünceye kadar hep böyle davrandı. Kuba mevkiinde Beni Amr b. Avf'ın köyüne bıraktığında şöyle dedi:

- Kocan, işte bu köydedir. (Gerçekten kocam Ebu Seleme, o köye inmişti.) Allah'ın bereketiyle onun yanına git.

Böyle dedikten sonra kendisi Mekke'ye dönüp gitti.

Ümmü Seleme devamla şöyle diyordu:

-Allah'a yemin ederim ki İslâmiyet'te Ebu Seleme ailesinin başına gelenlerin, başka hiçbir ailenin başına geldiğini bilmiyorum. Osman b. Talha'dan daha mert bir arkadaşı da asla görmedim.

Sözü edilen Osman b. Talha b. Ebu Talha el-Abderî, Hüdeybiye andlaşmasından sonra Müslüman olup Halid b. Velid'le birlikte Medine'ye hicret etmiş, Uhud savaşında babası ve kardeşleri Haris, Kilab ve Müsafi ile amcası Osman b. Ebu Talha öldürülmüşlerdi. Mekke'nin fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), ona ve amcası oğlu Şeybe'ye Ka'be'nin anahtarlarını vermişti. Bu vazifeyi cahiliyette olduğu gibi İslamiyet'te de onların uhdesinde bırakmıştı. Bu hususta yüce Allah'ın şu kavli nazil olmuştu:

«Hiç şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi emreder.» (en-Nisâ, 58.)

İbn İshak dedi ki: Ebu Seleme'den sonra Muhacirlerden Medine'ye gelenlerin ilki, Amir b. Rebia oldu. Bu zat, Adiy oğulları kabilesinin müttefiki idi. Beraberinde hanımı Leyla binti Ebi Hasme vardı. Sonra

Abdullah b. Cahş b. Ri'ab b. Yamur b. Sabire b. Mürre b. Kebir b. Ğanm b. Dudan b. Esed b. Hüzeyme hicret etti. Bu zat, Beni Ümeyye b. Abdu's-Şems'in müttelikidir. Ailesi ve kardeşi Abd b. Cahş'ı yanına aldı. Kardeşinin künyesi, Ebi Ahmed'tir. Ebu Ahmed'in adı, İbn İshak'ın da anlattığı gibi Abd'tır. Süname olduğunu söyleyenler de olmuştur. Süheylî der ki: Birincisi, daha sahihtir. Ebu Ahmed, âmâ bir adamdı. Yanında bir kimse olmaksızın Mekke'nin alt ve üst taraflarını dolaşırdı. Şair bir kimse idi. Faria binti Ebu Süfyan b. Harp adındaki kadınla evliydi. Annesi Ümeyme binti Abdülmuttalib b. Haşim'dir.

Hicretten dolayı Beni Cahş'ın evi kilitlenip kapandı. Utbe b. Rebia ve Abbas b. Abdülmuttalib ile Ebu Cehil b. Hişam b. Muğire oradan geçtiler. Mekke'nin yukarılarına doğru çıktılar. Utbe b. Rebia, o eve baktığında kapıların ıssız, kimsesiz, boş, içerilerde hiçbir kimsenin bulunmadığını görünce şöyle dedi:

"Her bir ev ki, her ne kadar sağlam olarak durması uzun bir zaman olsa da, günün birinde musibet ve acı ona ulaşır."

İbn Hişam dedi ki: Bu beyit, Ebu Duad el İyadî'ye aittir. Onun bir kasidesinden alınmıştır.

Süheylî dedi ki: Ebu Duad'ın asıl adı, Hanzele b. Şarkî'dir. Harise olduğunu söyleyenler de vardır.

Sonra Utbe b. Rebia, şöyle dedi:

– Beni Cahş'ın evi, ıssız hale gelmiştir. İçinde kimseler kalmamıştır.

Ebu Cehil dedi ki:

– Senin ağlaman, o evin yalnız kalmasındandır.

Böyle dedikten sonra Abbas'a da şöyle dedi:

– Bu senin yeğenin işlerindendir. O, bizim toplumumuzu dağıttı. İşlerimizi alt üst etti. Münasebetlerimizi kopardı.

İbn İshak dedi ki: Ebu Seleme Amir b. Rebia ve Abdullah b. Cahş, Kuba'da Mübeşşir b. Abdi'l-Münzir'e konuk oldular. Sonra Muhacirler peşpeşe cemaat halinde geldiler. Beni Ğanm b. Dudan, Müslüman olmuştu. Medine'ye hicret için bütün erkek ve kadınları ile yola koyulmuş, kendilerinden kimse geri kalmamıştı. Bunların adlarını şöylece sıralayabiliriz:

Abdullah b. Cahş, kardeşi Ebu Ahmed, Ükkeşe b. Mihsan, Şuca, Ukbe (Şuca ile Ukbe, Vehb'in oğullarıdır.), Erbed b. Cümeyre, Munkız b. Nubate, Said b. Rukayş, Mahrez b. Nadle, Zeyd b. Rukayş, Kays b. Cabir Amr b. Mihsan, Malik b. Amr, Safvan b. Amr, Sakf b. Amr, Rebia b. Eksem, Zübeyr b. Ubeyde, Temmam b. Ubeyde, Sahbere b. Ubeyde, Muhammed b. Abdullah b. Cahş.

Bunların kadınlarının adları da şöyle idi:

Zeyneb binti Cahş, Hamne binti Cahş, Ümmü Habib binti Cahş,

Cürame binti Cendel, Ümmü Kays binti Mihsan, Ümmü Habib binti Sümame, Amine binti Rukayş, Sahbere binti Temim.

Ebu Ahmed b. Cahş, Medine'ye hicretleri ile ilgili olarak şöyle bir şiir okumuştur.

"Ahmed'in anası, beni gıyabında korktuğum ve kaçındığım bir kim-senin zimmetini aldığımda gördü.

Dedi ki: Eğer mutlaka birşey yapacaksan bizde kal. Yesrib'den uzaklaş.

Ben de ona şu cevabı verdim: Aksine Yesrib, bugün bizim gidecek yönümüzdür.

Rahman diledikçe kul yol gider.

Yüzümün yönü, Allah ve Rasûlünedir.

Kim yüzünü Allah'a çevirirse hiçbir gün, hiçbir zaman eli boş çıkmaz.

Çok sıcak dostları bıraktık, göz yaşlarıyla ağlar ve ağıtlar yakan kadınları bıraktık.

Ey kadın, sen bizim beldelerimizden uzaklaşmamızı, intikam alma talebi olarak zannedersin. Halbuki biz, hayırlı şeyler istediğimizi biliyoruz.

Beni Ganm'ı, kanlarının akıtılmaması için onların korunmasına destek olan hidayet ve hakka davet ettim.

Allah'a hamdolsun ki, onları hakka ve kurtuluşa çağıran, çağırdığı zaman icabet edip hep bir araya toplandılar. Arkadaşlarınız doğru yolda bizden ayrıldılar. Bize karşı silah ile başkalarına yardımcı oldular. İki topluluk gibi ki:

Onlardan biri hak üzeredir, uygundur, doğruyu bilip, hidayete ermiştir.

Öbür topluluk ise, azaplanmıştır.

İşte bu berikiler azdılar ve yalan olmasını temenni ettiler. Onları İblis haktan ayırdı, uzaklaştırdı. Onlarda kayba uğradılar ve uğratıldılar.

Peygamber Muhammed'in sözüne döndük ve güzel bir şekilde hak-kın dostları olduk.

Hısımlarımızla onlara yakın olmaya çalıştık. Halbuki ey kadın, sen yaklaşmayınca, yakın olmayınca hısımlıklarla yakınlık olmaz.

O halde bizden sonra hangi yeğen(kızkardeşin oğlu), size güven verir ve hısımdan sonra hengi hısım sizi gözetir.

Ey kadın, onlar ayrıldıkları ve insanların işi darmadağın olduğu zaman, yakında hangimizin hakka daha yakın olduğunu bileceksin."

İbn İshak dedi ki: Daha sonra Hattab oğlu Ömer ile Ayyaş b. Ebi Rebia Mekke'den yola çıkıp Medine'ye vardılar. Bu hususta, Hz. Ömer

şöyle der:

"Medine'ye hicret etmeyi kararlaştırdığımızda ben ve Ayyaş b. Ebi Rebia, ile Hişam b. As b. Vail es-Sehmî, Beni Gifar kabilesinin Mekke'ye on mil mesafedeki Udad mevkiinde Tenadip'de buluşmak üzere randevulaştık. Burası Serif mevkiinin üst tarafındadır. Rendavulaşırken birbirimize şöyle demiştik:

«Hangimiz oraya gelemesek, yakalanmış demektir. Bu bakımdan diğer arkadaşları yollarına devam etsinler.»

Bundan sonra ben ve Ayyaş b. Ebi Rebia, Tenadip'de buluştuk. Hişam ise tutuklandı ve dininden ayrılmaya zorlanıp saptırıldı. Fitneye düşürüldü. Medine'ye vardığımızda Beni Amr b. Avfın Kuba'daki evinin yanına indik. Ebu Cehil b. Hişam ve Haris b. Hişam, Ayyaş b. Ebi Rebia'nın peşine takıldılar. O, bunların amcalarının oğlu idi. Aynı zamanda onların ana bir kardeşleri idi. Nihayet o ikisi, Medine'ye yanımıza geldiler. Rasûlullah ise, henüz Mekke'de idi. Onlar, Ayyaş ile konuşup şöyle dediler:

"Annen, seni görmek için başına tarak vurmamaya, güneşe karşı gölgelenmemeye and içti. Gel, ona acı."

Ben de ona dedim ki:

– Ey Ayyaş! Allah'a yemin ederim ki, kavmin seni sadece dininden döndürmek istemektedir. Onlardan uzak dur. Vallahi eğer senin anana bir bit musallat olsa dahi, o saçını tarayıp ondan kurtulmaya çalışır. Eğer Mekke sıcaklığı onu rahatsız edecek olursa gölgeye çekilir.

Ayyaş da şöyle cevap verdi:

– Annemin yeminini yerine getireceğim. Benim orada mallarım vardır. Onu alırım.

Ben de ona şöyle dedim:

– Allah'a yemin ederim ki, sen de biliyorsun ki Kureys'in zenginlerinden biri de benim. Malımın yarısı, senin olsun. Sakın, onlarla gitme.

Fakat Ayyaş beni dinlemedi. Onlarla birlikte gitmeye razı olunca ona şöyle dedim:

– Haydi dediğini yapıyorsun. Bari şu devemi al. Çünkü bu asil ve itaatkar bir devedir. Sırtına sarıl, eğer içine kavminden bir şüphe düşerse, bununla kaçıp kurtulursun.

O da deveme binip arkadaşlarıyla birlikte gitti. Nihayet yolun bir yerine vardıklarında Ebu Cehil, ona şöyle demiş:

– Yeğen! Devem beni taşıyamıyor, beni devenin üstüne almazmısın? O da:

– Evet, demiş.

Bunun üzerine o devesini çöktürmüş, onlar da çöktürmüşlerki, o devenin üzerine binip yer değiştirsinler. Yere indikleri zaman Ayyaş'a saldırıp, elini kolunu bağlamışlar, sonra Mekke'ye götürüp dininden

caydırmışlar.

Biz şöyle diyorduk: Allah, dininden dönenlerin tevbesini kabul buyurmaz.

Onlar da kendileri için aynı şeyi söylüyorlardı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldi. Yüce Allah da şu ayetleri inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! De ki: "Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir." Rabbinize yönelin. Azap size gelmeden önce O'na teslim olun; sonra yardım görmezsiniz. Size ansızın, farkına varmadan azap gelmeden önce Rabbinizden size indirilen en güzel söze, Kur'ân'a uyun.» (ez-Zümer, 53-55.)

Hz. Ömer dedi ki: Ben, bu ayeti bir kağıda yazıp Hişam b. As'a gönderdim.

Hişam da şöyle dedi: O yazı bana ulaştığında Zi-Tuva'da okumaya başladım. Zorlanıyordum. Bir türlü anlayamıyordum. Nihayet: "Allahım, bunun manasını bana kavrat." dedim. Bu ayetin bizim hakkımızda, bizim söylediğimiz sözler hakkında ve bizler için başkaları tarafından söylenen şeyler hakkında nazıl olduğuna dair Cenâb-ı Allah, kalbime bir ilham bıraktı. Deveme döndüm. Üzerine binip Medine'ye Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim.

İbn Hişam'ın anlattığına göre Hişam b. As ile Ayyaş b. Ebi Rebia'yı Medine'ye getiren kişi, Velid b. Muğire'dir. Onları Mekke'den kaçırıp kendi devesine bindirerek Medine'ye getirmişti. O da onlarla birlikte yaya olarak yol almıştı. Yolda tökezleyince ayağının parmağı kanamış ve şöyle demişti:

"Sen sadece kanayan bir parmaksın,

Başına gelenler ise, Allah yolunda olan şeylerdir."

Buharî, Bera'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bize ilk olarak hicret edip gelen Mus'ab b. Ümeyr ile İbn Ümmü Mektum olmuştur. Sonra Ammar ile Bilal geldiler.

Muhammed b. Beşşar, Ebu İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Bera b. Azib'in şöyle dediğini işittim: Bize ilk olarak hicret edip gelen, Mus'ab b. Ümeyr ile İbn Ümmü Mektum olmuştur. Bunlar, insanlara Kur'ân öğretiyorlardı. Bunlardan sonra Bilal, Sa'd ve Ammar b. Yasir hicret edip geldiler. Bunların ardı sıra yirmi kadar sahabe ile birlikte Hattab oğlu Ömer hicret edip geldi. Bunlardan sonra da Peygamber (s.a.v.) geldi. Medineliler, onun gelişine sevindikleri kadar başka hiçbirşeye sevinmemişlerdi. Öyleki Medineli cariyeler şöyle diyorlardı: Rasûlullah (s.a.v.) teşrif etti. O gelince ben, el-A'lâ sûresini okudum.

İbn İshak dedi ki: Hattab oğlu Ömer ve ailesi ile kavminden yanlarında bulunanlar Medine'ye geldiler. Beraberinde kardeşi Zeyd b. Hattab, Amr ile Abdullah b. Süraka b. Mutemer, Hüneys b. Hüzafe es-

Sehmî (Hz. Ömer'in kızı Hafsa'nın kocası), amcası oğlu Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Vakid b. Abdullah et-Temimî (onların müttefikleri), Havle b. Ebi Havle, Malik b. Ebi Havle (Beni İcil kabilesinden olup onların müttefikidir.), Bükeyr oğullarından İyaz, Halid, Akil, Amir ve bunların Beni Sa'd b. Leys kabilesinden olan müttefikleri de vardı. Bunlar, Kuba'da Beni Amr b. Avf yurdunda Rufaa Abdu'l-Münzir b. Züneyr'e konuk oldular.

İbn İshak dedi ki: Muhacirler peşpeşe geldiler. Allah, onlardan razı olsun. Talha b. Ubeydullah ile Süheyb b. Sinan, Sünh'te bulunan Belharis b. Hazreç'in kardeşi Ubeyd b. İsa'fa konuk oldular. Talha'nın, Es'ad b. Zürare'ye konuk olduğunu söyleyenler de vardır.

İbn Hişam'a göre Ebu Osman En-Nehdî şöyle demiştir: Bana ulaşan habere göre Süheyb, hicret etmeye niyetlendiğinde Kureyşli kafirler ona şöyle demişler:

– Bize fakir ve hakir olarak geldin. Yanımızda malın çoğaldı, yükseldin, sonra da malınla birlikte gitmek istiyorsun. Allah'a yemin ederiz ki, bu asla olmayacak birşeydir!

Süheyb de onlara şu cevabı vermiş:

– Malımı size verirsem, yolumdan çekilir misiniz?

– Evet...

– Öyle ise malımı size bıraktım.

Bu haber, Rasûlullah'a ulaştığında o şöyle demişti:

– Süheyb kazandı, Süheyb kazandı!

Beyhakî, Süheyb'ten naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Hicret yurdunuz iki kara taşlık arasında, çorak bir yer olarak bana gösterildi. Orası ya Hecer ya da Yesrib olmalıdır."

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le birlikte Medine'ye gitmek üzere yola çıktı. Ben de onlarla birlikte gitmek istediysem de bazı Kureyşli gençler, bana engel oldular. Ben de bütün gece hiç oturmada ayakta durdum. Gençler birbirlerine şöyle dediler: "Bunun karnı ağrıyor." diyerek beni hasta sanıp yattılar. Halbuki hasta değildim. Gizlice oradan ayrılp bir miktar yol aldım. Onlar da beni geri çevirmek için arkadan bana yetiştiler. Onlara:

– Benim bir kaç yüz dirhem ağırlığında bir külçem vardır. Onu, size versem benden vazgeçer misiniz? dedim. Onlar da; "Evet" dediler. Bunun üzerine onlarla birlikte geri döndüm. Ve onlara:

"Kapının alt pervazının altını kazın, benim külçem oradadır. Ayrıca falanca kadına gidin, onda da iki tane cübbem vardır. Onlar da sizin olsun." deyip yola çıktım. Hz. Peygamber, daha Kuba'da iken kendisine yetiştim. Beni görünce:

– Ya Eba Yahya, alış verişin karlı oldu, dedi.

– Ya Rasûlallah, benden önce kimse senin yanına gelmemiştir. Bu sana söyleyen Cibril'den başkası değildir, dedim."

İbn İshak dedi ki: Hamza b. Abdülmuttalib, Zeyd b. Harise, Ğanevli ve Hz. Hamza'nın müttetikleri Ebu Mersid Kinaz b. Husayn ile oğlu Mersid, Rasûlullah'ın azadlıları Ense ile Ebu Kebşe, Kuba'da Beni Amr b. Avf'ın kardeşi Kelsüm b. Hedm'e konuk oldular. Bunların, Sa'd b. Heyseme'ye konuk olduğunu söyleyenler olduğu gibi, sadece Hz. Hamza'nın Es'ad b. Zürene'ye konuk olduğunu söyleyenler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Ubeyde b. Haris ile kardeşleri Tüfeyl ve Husayn, Mistah b. Esase, Süveybit b. Sa'd b. Hüreymile (Beni Abdü'd-Dar'ın kardeşi), Tüleyb b. Ümeyr (Beni Abd b. Kusayy'ın kardeşi), Utbe b. Ğazvan'ın azadlısı Habbab, Kuba'da Bilaclan'ın kardeşi Abdullah b. Seleme'ye konuk oldular.

Abdurrahman b. Avf ile Muhacirlerden bir kaç erkek, Sa'd b. er-Rabia'ya konuk oldular.

Zübeyr b. Avvam ile Ebu Sebre b. Ebu Ruhm, Beni Cahcebi yurdunda Usbe mevkiindeki Münzir b. Muhammed b. Ukbe b. Uhayha b. Cülah'a misafir oldular.

Mus'ab b. Ümeyr, Sa'd b. Muaz'a konuk oldu. Ebu Hüzeyfe b. Utbe ile azadlısı Salim, Seleme'ye misafir oldular.

İbn İshak'a göre el-Ümevî, bunların Ubeyd b. İsa'ya konuk olduklarını söylemiştir ki, Hübeyb, Beni Harise'nin kardeşidir.

Utbe b. Ğazvan, Abbad b. Bişr b. Vakaş'a konuk oldu. Bunun evi, Abdu'l-Eşhel oğulları yurdunda idi.

Osman b. Affan, Beni Neccar yurdunda Hassan b. Sabit'in kardeşi Evs b. Sabit b. Münzir'in misafiri oldu.

İbn İshak dedi ki: Muhacirlerden bekar olan bazı erkekler, Sa'd b. Hayseme'ye konuk oldular. Çünkü o zaman, o da bekar idi. Bunlardan hangisinin doğru olduğunu yüce Allah, elbetteki daha iyi bilir.

Yakup b. Süfyan, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: Mekte'den geldiğimizde Kuba'da Usbe mevkiine indik. Hattab oğlu Ömer, Ebu Ubeyde b. Cerrah ve Ebu Hüzeyfe'nin azadlısı Salim'le birlikte idik. Bize, Ebu Hüzeyfe'nin azadlısı Salim imamlık yapıyordu. Çünkü Kur'an'ı en iyi okuyamız o idi.

RESÛLULLAH (S.A.V.)'İN HİCRET SEBEBİ

Yüce Allah buyurdu:

«De ki: "Rabbim! Beni dahil edeceğin yere hoşnutluk ve esenlikle dahil et; çıkaracağın yerden de hoşnutluk ve esenlikle çıkar. Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver.» (el-İsrâ, 80.)

Cenâb-ı Allah, peygamberine bu duayı okumasını ilham edip

gösterdi ki, bu dua sayesinde onun için yakın bir genişlik ve erken bir çıkış yolu yaratsın. Nihayet Medinetü'l-Nebeviyye'ye hicret etmesine yüce Allah izin verdi. O Medine ki, orada dostları ve yardımcıları vardı. O Medine ki, onun için yurt ve yerleşim merkezi oldu. O Medine ki, halkı onun için yardımcıları oldular.

Ahmed b. Hanbel ile Osman b. Ebi Şeybe, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet ederler: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de idi. Hicret etmekle emrolundu. Ve ona şu ayet nazil oldu:

«De ki "Rabbim! Beni dahil edeceğin yere hoşnutluk ve esenlikle dahil et, çıkaracağın yerden de hoşnutluk ve esenlikle çıkar. Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver.» (el-İsrâ, 80.)

Katade dedi ki: "Beni dahil edeceğin yere hoşnutluk ve esenlikle dahil et." cümlesindeki yerden kasıt, Medine'dir. "Çıkaracağın yerden de hoşnutluk ve esenlikle çıkar." cümlesindeki yerden kastedilen de Mekke'dir. «Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver." cümlesinde geçen destekleyici kuvvetten maksat, Allah'ın kitabı, farzları ve hududu (yasakları) dur.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), hicret eden ashabından sonra Mekke'de kaldı. Kendisine hicret için Allah'tan izin verilmesini bekliyordu. Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir es-Sıddık ve yakalamı dinlerinden caydırılanlar hariç, Mekke'de hiçbir sahabe kalmadı. Ebu Bekir de zaman zaman Rasûlullah'tan hicret için izin isteğinde bulunuyordu. Ancak Rasûlullah ona şöyle diyordu: "Acele etme. Belki Allah senin için bir arkadaş kılar." Böylece Ebu Bekir, arkadaşının Rasûlullah olmasını ümid ediyordu.

Kureys, Rasûlullah'ın taraftar bulduğunu ve memleketlerinden başka bir yerde ashabının çoğaldığını, Muhacirlerden olan ashabının onlara katıldıklarını gördüklerinde, onların bir yurda yerleşmiş olduklarını ve bir kuvvet teşkil ettiklerini anladı. Rasûlullah'ın, onlara katılmasından çekindiler. Zira biliyorlardı ki o, kendilerine karşı savaş için ashabını toplamıştır. Bunun üzerine Darü'n-Nedve'de toplandılar. Burası, Kusay b. Kilab'ın evi idi. Kureysliler, bütün kararlarını hep orada alırlardı. Rasûlullah'ın durumundan korktukları zaman, ona ne yapacaklarını tartıştılar.

İbn İshak dedi ki: Kendilerini yalancılıkla suçlayamayacağımız bazı arkadaşlarımız Abdullah b. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

Bu işe karar verdikleri ve Darü'n-Nedve'ye Rasûlullah'ın durumu hakkında tartışmak için toplanmayı kararlaştırdıkları günün sabahında toplandılar. O güne, "zahmet günü" denilmişti. İblis, büyük bir ihtiyar adam kılığında onlara görünmüştü. Üzerinde kalınca bir elbise vardı. Evin kapısı önünde durdu. Orada durduğunu gördüklerinde şöyle

dediler:

– Kimdir bu ihtiyar adam? O da:

–Necid halkındamım, dedi. Muhammed hakkında toplanacağınızı işittiğimden sizi dinlemeye geldim. Sizden görüş ve nasihatlerimi esirgemeyeceğimi ümit ediyorum.

Öyleyse gir bakalım, dediler.

O da içeri girdi. Orada Kureyş'in ileri gelenleri toplanmışlardı. Toplantıya Utbe, Şeybe, Ebu Süfyan, Tuayme b. Adiy, Cübeyr b. Mut'im b. Adiy, Haris b. Amir b. Nevfel, Nadr b. Haris, Ebu'l-Bahteri b. Hişam, Zem'a b. Esved, Hakim b. Hizam, Ebu Cehil b. Hişam, Haccac'ın oğulları Nebih ile Münebbih, Ümeyye b. Halef ile sayılamıyacak kadar çok miktarda Kureyşli katılmıştı.

Birbirlerine şöyle dediler:

– Bu adamın (Muhammed (s.a.v.)) işi, gördüğünüz gibi geliyor. Biz, onun ve ona tabi olanların bize saldıracaklarından emin değiliz. Artık onun hakkında ortak bir görüş belirlememiz gerekiyor.

Böylece müşavere yaptılar. Sonra onlardan Ebu'l-Bahteri b. Hişam dedi ki:

– Onu demir parmaklıklar içine hapsedin. Üzerine kapıyı kilitleyin. Sonra ondan önceki benzerleri olan Züheyr ve Nabîğa gibi şairlerin başına gelenlerin, onun başına da gelmesini bekleyin.

Necidli Şeyh (İblis) dedi ki:

– Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bu sizin için yararlı bir görüş değildir. Vallahi eğer dediğiniz gibi onu hapsederseniz, elbette onun haberi ve tebliğleri kapının ötesine çıkar. Siz, ashabına karşı onun kapısını kapatırsanız, yakında size saldırırlar ve sizi yenecek kadar çoğalırlar. Onu, sizin elinizden kurtarırlar. Bu, iyi bir görüş değildir. Başka birşey düşünün ve müşaverenizi yapın.

Sonra onlardan biri şöyle dedi:

– Onu aramızdan çıkaralım ve memleketimizden uzaklaştıralım. Bizden ayrıldığı zaman nereye giderse gitsin ve nereye düşerse düşsün, karışmayız, yeter ki bizden uzak olsun. Böylece biz, ondan kurtulalım. Böylece işimiz düzelir. Ve münasebetlerimiz eski haline döner.

Bunun üzerine Necidli ihtiyar dedi ki:

– Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bu da sizin için iyi bir görüş değildir. Onun güzel sözlerini ve tatlı konuşmasını görmüyor musunuz? Yaptığı şeylerle adamların gönüllerini kazanır. Vallahi eğer bunu yapsanız, Araplardan bir kabilenin yanına yerleşmesinden emin olamazsınız. Çünkü o bir kabileye giderse, sözleriyle onları etkiler. Nihayet onlar da ona uyarlar. Sonra onlarla birlikte size gelir ve memleketinizde sizi ezip geçerler. Böylece işinizi elinizden alır, sonra size dilediğini yapar. Onun hakkında bundan başka bir görüş belirleyin.

Bunun üzerine Ebu Cehil b. Hişam dedi ki:

– Vallahi, onun hakkında daha önce değinmediğiniz bir görüşüm vardır.

– Ey Ebu'l Hakim, nedir o görüş?

– Görüşüm şu ki, her kabileden kuvvetli, kavmi arasında şerefli, nesebi yüksek genç birer adam alalım. Sonra onlardan her birine keskin birer kılıç verelim. Gitsinler ve o kılıçlarla bir tek adamın vuruşu gibi Muhammed'e vursunlar. Böylece biz de ondan kurtulalım. Zira onlar, onu öldürdüklerinde onun kanı, kabilelerin hepsinin üzerine dağılır. Abdumenaf oğulları, bütün kavimlerle savaşmaya güç yetiremezler. Diyet ödememize razı olurlar. Biz de onlara, Muhammed'in diyetini öderiz.

Bunun üzerine Necidli ihtiyar dedi ki:

– Söz, bu adamın sözüdür. Bu görüşten başka bir görüşü tasvib etmem!

Böylece topluluk bu görüş üzerinde ittifak edip dağıldı.

Öte yandan Cebrail, Rasûlullah'a gelip;

– Bu gece yatağında yatma, dedi.

Gecenin ilk üçte biri geçtiğinde, Rasûlullah'ın kapısında toplandılar. Ne zaman uyuyacağını kolluyorlardı ki üzerine atılınsınlar. Rasûlullah, onların yerlerini aldıklarını görünce Hz. Ali'ye şöyle dedi:

– Benim yatağında yat. Benim bu yeşil Hadramî cübbemle örtün ve içinde uyu. Sana hoşlanmadığın hiçbirşey isabet etmeyecektir.

Rasûlullah (s.a.v.), hep bu cübbenin içinde uyurdu.

Rasûlullah'ın kapısı önünde toplananlar arasında bulunan Ebu Cehil, kapının önünde dururken şöyle dedi:

– Muhammed'in iddiasına göre eğer sizler, onun dediklerini yapmak üzere kendisine tabi olursanız, Araplarla Acemlerin hükümdarları olursunuz. Ölümünüzden sonra yeniden dirilirsiniz. Sizin için Ürdün'ün bahçeleri gibi Cennetler kılınır. Eğer yapmazsanız, onun sizinle savaşma hakkı olurmuş. Ölümünüzden sonra yeniden diriltilecekmisiniz. Sonra da sizin için, sizi yakacak bir ateş olacaktı! O ateşte yanacaktı!

Rasûlullah (s.a.v.) evinden dışarı çıktı. Bir avuç toprak aldı ve: "Evet, ben bunu söylüyorum. Ve sen de o ateşte yanacaklardan birisin!" dedi.

Cenâb-ı Allah, müşriklerin gözlerine perde çekti. Rasûlullah'ı göremez oldular. O da elindeki toprağı üzerlerine savurarak de şu ayeti okudu:

«Yâsîn. Ey Muhammed! Kur'an-ı Hakîm'e and olsun ki, sen doğru yol üzere gönderilmiş peygamberlerdensin. Bu, babaları uyarılmadığından gafil kalmış bir milleti uyarman için güçlü ve merhametli olan Allah'ın indirdiği Kur'an'dır. Andolsun ki, hüküm çoğunun aleyhine

gerçekleşmiştir. Bunun için artık inanmazlar. Boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişsinizdir, bunun için başları yukarı kalkıktır. Önlerine ve arkalarına sed çekmişsinizdir. Gözlerini perdeledimizden artık göremezler.» (Yâsîn, 1-9.)

Savurulan toprak, orada bulunanların tamamına isabet etmişti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), gitmek istediği tarafa yönelerek hareket etti. Bilahare daha kendileri ile birlikte bulunmayan bir adam yanlarına gelip şöyle dedi:

- Burada ne bekliyorsunuz?
- Muhammed'i bekliyoruz.
- Allah müstehakınızı versin! Vallahi Muhammed çıkıp gitti. Hepinizin başına da toprak savurdu. Gitmek istediği yere gitti. Başınızda neler olduğunu görmüyor musunuz?

Her biri elini başına götürdüğünde başında toprak olduğunu gördü. Sonra içeri bakmaya başladılar. Ali, Rasûlullah'ın cübbesine bürünmüş uyuyordu. "Allah'a yemin ederiz ki, işte Muhammed uyuyor, üzerinde de cübbesi var." diyorlardı. Sabaha kadar öylece yerlerinde kala kaldılar. Hz. Ali, yataktan çıkınca dediler ki: "Vallahi bize haber veren kişi doğru söylemiş!"

İbn İshak dedi ki: O gün ve onların yapmak için toplandıkları iş hakkında Cenâb-ı Allah'ın indirdiği ayetlerden biri de şu idi:

«İnkâr edenler, seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı. Onlar düzen kurarken, Allah da düzenlerini bozuyordu. Allah düzen yapanların en iyisidir.» (el-Enfâl, 30.)

«Yoksa senin için şöyle mi derler: "Şairdir, zamanın onun aleyhine dönmesini gözlüyoruz."»

De ki: "Gözleyin, doğrusu ben de sizinle beraber gözlemekteyim." (et-Tûr, 30-31.)

İşte o esnada yüce Allah, Peygamber (s.a.v.)'e hicret iznini verdi.

RASÛLULLAH (S.A.V.)'IN EBU BEKİR ES-SİDDİK'LA BİRLİKTE MEKKE'DEN MEDİNE'YE HİCRETİ

Hiz. Ömer'in sîretinde de açıkladığımız gibi onun hilafeti döneminde ashabın ittifakı ile hicret, İslam tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Buharî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), kırk yaşında risaletle görevlendirildi. Mekke'de on üç yıl süre ile kendisine vahiy geldi. Sonra hicret etmekle emrolundu. Medine'ye hicret etti. Orada on sene kaldı. Altmışüç üç yaşında iken vefat etti. Bisetinin on üçüncü senesinin rebiyüleevvel ayının pazartesi gününde hicret etmişti.

İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre İbn Abbas şöyle demiştir: "Peygamberimiz pazartesi günü doğdu, pazartesi günü Mekke'den hicret etti, pazartesi günü risaletle görevlendirildi, pazartesi günü Medine'ye girdi ve pazartesi günü vefat etti."

Muhammed b. İshak dedi ki: Ebu Bekir, Rasûlullah'tan hicret için izin istediğinde Rasûlullah ona şöyle demişti: "Acele etme. Belki Allah senin için bir arkadaş kılar." Rasûlullah, bunu kendisine söylediği zaman o, bununla sadece kendisini kastedtiğini umuyordu. Bunun üzerine iki binek devesi satın aldı, bu iş için hazırlık olarak yemlerini vererek evinde tuttu. Vakidî'nin ifadesine göre develeri 800 dirheme satın almıştı.

İbn İshak, mü'minlerin annesi Hiz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Hiz. Peygamber, bize ya sabah ya akşam gelir, gelmediği gün olmazdı. Ancak Cenâb-ı Allah'ın, kendisine Mekke'den hicret etmek için izin verdiği günde, bize gelmek itiyadında olmadığı bir saatte kavminin arasından çıkıp geldi. Babam onu görünce:

– Rasûlullah (s.a.v.), hiç bu saatte gelmezdi. Muhakkak gelişinin önemli bir sebebi olmalı, dedi.

Hiz. Peygamber içeri girince babam, oturduğu yerden inip yerini ona verdi. Babamın yanında ben ve kız kardeşim Esmâ'dan başka kimse yoktu. Peygamber (s.a.v.), babama:

– Bunları dışarı çıkar. Seninle gizli konuşacağım, dedi.

Babam:

– Ya Rasûlallah, ikiside benim kızlarımdır. Anam babam sana feda olsun, acaba işin nedir? diye sordu.

Rasûlallah:

– Cenâb-ı Hak, bana Mekke'den çıkmak ve hicret etmek için izin verdi, dedi.

Babam:

– Ya Rasûlallah, arkadaşlık var mı? diye sordu.

Peygamber (s.a.v.) de:

– Evet, arkadaşlık var, dedi.

O güne kadar her hangi bir kimsenin, sevincinden ağladığını görmemiştım. Babam sevincinden ağladı ve sonra:

– Ya Rasûlallah, şu iki deveyi bu iş için hazırlamıştım, dedi.

Sonra kendilerine kılavuzluk yapması için Abdullah b. Erkat'ı kiradılar."

İbn Hişam der ki: Ona, Abdullah b. Uraykit denirdi. Beni Dil b. Bekr kabilesindendi. Annesi, Beni Sehm b. Amr kabilesinden olup müşrikti. Rasûlullah'la Ebu Bekir'e rehberlik edecekti. İki bineklerini ona teslim ettiler. Yolculuk gününe kadar develeri o besleyecekti.

İbn İshak dedi ki: Bana ulaşan habere göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'den çıkışını Ebu Talib oğlu Ali ile Ebu Bekir es-Siddık ve onun ailesinden başka kimse bilmiyordu. Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye insanların daha önce emanet olarak verdikleri malları sahiplerine geri vermesi için kendisine halef olmasını emretmişti. Mekkelilerden bir kimse, muhafazasından korktuğu malını emanet olarak Rasûlullah'ın yanına bırakırdı. Çünkü onun doğruluk ve emanete riayetini biliyorlardı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'den çıkmaya karar verdiğinde Ebu Bekir b. Ebu Kuhafe'nin yanına geldi. Ebu Bekir'in evinin arkasındaki küçük bir kapıdan çıktılar.

Ebu Nuaym, İbrahim b. Sa'd kanalıyla Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Bana ulaşan habere göre Rasûlullah (s.a.v.), hicret için Mekke'den çıkıp Medine'ye yöneldiğinde şöyle dua etmiştir:

"Ben hiçbir şey değilken, beni yaratan Allah'a hamdolsun. Allahım, dünyanın zorluklarına karşı bana yardım et. Zamanın kötülüklerine, günlerin ve gecelerin musibetlerine karşı bana yardımcı ol. Allahım, yolculuğumda benimle beraber ol. Ailemi gözet. Bana rızık olarak verdiğin şeyleri bereketli kıl. Beni kendine muti kıl. İyi ahlak üzere beni doğru kıl. Beni, kendine sevdire. İnsanların insafına bırakma beni. Ey güçsüzlerin Rabbi, sen benim Rabbimsin. Senin göklerle yeri aydınlatan yüce Zatına sığınırım. O zatın ki, karanlıklar kendisiyle aydınlanmış, öncekilerle sonrakilerin işi, onun sayesinde düzelmiştir. Beni gaza-bına maruz bırakma. Öfkeni üzerime indirme. Nimetinin zail olmasın-

dan, intikamının aniden üzerime gelmesinden, afiyetini üzerimden gidermenden ve bütün gazablarından sana sığınırım. Şikayetim sanadır. Yapabileceklerimin en hayırlısı, benim yanımdadır. Güç ve kuvvet, ancak seninledir."

İbn İshak dedi ki: Yolculuk sırasında Rasûlullah'la Ebu Bekir, Sevr mağarasına yöneldiler. Sevr, Mekke'nin alt tarafındaki bir dağın adıdır. O mağaraya gidip içeri girdiler. Ebu Bekir es-Sıddık, oğlu Abdullah'a; gündüz, insanların kendisi ile Rasûlullah hakkında söylediklerine kulak vermesini, akşamleyin günün haberlerini kendilerine getirmesini emretti.

Azatlısı Amir b. Führeyre'ye de gündüz koyunlarını otlatmasını, akşam olunca mağaraya getirmesini emretti.

Abdullah b. Ebu Bekir, gündüz Kureyşlilerin arasında bulunuyor, onların komplo kararlarına kulak veriyor. Rasûlullah'la Ebu Bekir hakkında söylediklerini dinliyor, akşam olunca haberleri getirip babasıyla Rasûlullah'a iletiyordu.

Amir b. Führeyre, Mekkeli çobanlarla birlikte Ebu Bekir'in koyunlarını otlatıyordu. Akşam olunca koyunları mağaraya doğru getiriyor. Sütünü sağıyor, daha sonra da birisini kesiyorlardı. Sabahyelin Abdullah b. Ebu Bekir, Rasûlullah'la babasının yanından ayrılıp Mekke'ye geliyor, peşisıra Amir b. Führeyre'de davar sürüsünü oradan geçirerek Abdullah'ın ayak izlerini yok ediyordu.

İbn Cerir, bazı kimselerden naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ebu Bekir'den önce sevr mağarasına gittiğini anlatır. Rasûlullah, Hz. Ali'ye kendilerinden sonra yola çıkıp kendilerine ulaşmasını emretmişti. Hz. Ali de yolda iken onlara ulaşmıştı.

Bu, cidden garip bir rivayet olup meşhur olan rivayetlere uymamaktadır. Meşhur rivayete göre Rasûlullah'la Ebu Bekir birlikte yola çıkmışlardır.

İbn İshak dedi ki: Esma binti Ebu Bekir, akşam olduğu zaman Rasûlullah'la Ebu Bekir'e iyi yemekler getiriyordu.

Esma şöyle demiştir: Rasûlullah ile Ebu Bekir Mekke'den çıktıklarında, Kureyşten bir topluluk bize geldi. Aralarında Ebu Cehil b. Hişam'da vardı. Ebu Bekir'in kapısının önünde durdular. Ben de karşılarına çıktım. Dediler ki:

- Ey Ebu Bekir'in kızı, baban nerededir?
- Vallahi babamın nerede olduğunu bilmiyorum! dedim.

Bunun üzerine Ebu Cehil elini kaldırdı. O, edepsiz ve murdar birisi idi. Yanağıma bir tokat indirdi. Tokatın şiddetinden kulağımdan küpem fırladı. Sonra evimizin önünden ayrılıp gittiler.

Rasûlullah, Mekke'den çıktığında Ebu Bekir de onunla birlikte yola çıkmıştı. Ebu Bekir, malının tamamını; 5000 veya 6000 dirhemi berabe-

rinde alıp, götürmüştü. Yanımıza dedem Ebu Kuhafe geldi. Gözleri kör olmuştu. Şöyle dedi:

– Vallahi ben görüyorum ki, o malını kendisiyle birlikte götürüp sizi perişan etmiştir. Dedim ki:

– Hayır ey babacığım, Ebu bekir bize çok mal bıraktı.

Bunun üzerine bir takım taşlar aldım ve onları evdeki bir küvete koydum. Babam da malını oraya koyardı. Sonra onların üstüne bir bez koydum. Ebu Kuhafe'nin elini tutup şöyle dedim:

– Ey babacığım, elini bu malın üzerine koy.

O da elini taşların üzerine koyup şöyle dedi:

– Eh, sizin için bunu bırakınca çok iyi etmiş oldu. Bunda size yetecek kadar vardır.

Hayır, vallahi, halbuki Ebu Bekir bize hiçbir şey bırakmamıştı. Sadece ihtiyarı bununla sakinleştirmek istemiştin.

İbn Hişam, ilim ehlinde bazıların kanalıyla Hasan b. Ebi'l-Hasan el-Basrî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah'la Ebu Bekir, geceleyin mağaraya vardılar. Ebu Bekir, Rasûlullah'tan önce mağaraya girdi. İçinde bir canavar ya da yılan olup olmadığını anlamak için eliyle mağarayı kontrol etti. O, Rasûlullah'ı koruyordu.

Ebu'l-Kasım el-Begavî, İbn Ebi Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le birlikte Sevr mağarasına çıkarlar-ken Ebu Bekir gah Rasûlullah'ın önüne, gah arkasına geçiyordu. Rasûlullah'ın niçin böyle yaptığını sorması üzerine Ebu Bekir şu cevabı vermişti: "Arkana geçtiğimde önden sana saldırılmasından korkuyorum. Önüne geçtiğimde de arkadan sana saldırılmasından korkuyorum."

Nihayet Sevr mağarasına vardılar. Ebu Bekir dedi ki:

"Ya Rasûlallah, olduğun yerde dur. Önce elimle içeriyi kontrol edeyim. Temizliyeyim. Eğer içeride bir canavar varsa, senden önce bana isabet etsin."

Nafi dedi ki: "Bana ulaşan habere göre o mağarada bir delik varmış. Ebu Bekir oradan bir canavar veya herhangi birşey çıkmakta Rasûlullah'a eziyet vermesin diye korkusundan ayağıyla bu deliği kapamıştı."

Beyhakî, Muhammed b. Sirîn'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Hz. Ömer'in halifeliği zamanında bazı kimseler, birşeyler söylemişlerdi. Bu sözleriyle sanki Hz. Ömer'i, Ebu Bekir'e üstün kılmak istemişlerdi Bu sözleri duyan Hz. Ömer şöyle demişti: "Allah'a yemin ederim ki, Ebu Bekir'in o gecesi, Ömer'in bütün ailesinden daha hayırlıdır ve Ebu Bekir'in o günü de, Ömer'in ailesinden daha hayırlıdır!"

Rasûlullah (s.a.v.), mağaraya gittiği gece evden çıkarken Ebu Bekir'de onunla beraberdi. Gah önünden, gah arkasından yürüyordu. Nihayet Allah'ın peygamberi, bunun farkına vararak sordu:

– Ey Eba Bekir, neden gah önümden, gah arkamdan gidiyorsun?
 – Ya Rasûlallah, arkadan takip edildiğin ihtimalini düşünerek arkadan yürüyorum. Yolun kenarında oturup seni gözetledikleri ihtimalini düşünerek de önüne düşünüyorum!

– Bir tehlike baş gösterirse, benim yerime senin başına gelmesini arzu ediyor musun?

– Evet, seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, senin yerine benim başıma gelmesini istiyorum!

Mağaranın ağzına vardıkları zaman Ebu Bekir, Hz. Peygamber'e şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah, sen dur, mağaraya girip içini temizleyeyim, sonra sen gir.

İçeri girip temizledikten sonra da: "Buyur, gir." dedi.

Ömer daha sonra şöyle demiştir: "Hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Ebu Bekir'in o gecesi, Ömer'in bütün ailesinden daha hayırlıdır!"

Beyhakî, bunu başka bir şekilde de Ömer'den rivayet etmiştir. Bu rivayette şöyle denmektedir:

Ebu Bekir, gah Rasûlullah'ın önünden, gah arkasından yürüyor. Kah sağına geçiyor, gah soluna geçiyordu. Rasûlullah'ın ayakları yürümekten ötürü ağrımaya başlayınca Ebu Bekir es-Sıddık, onu omuzuna aldı. Mağaraya girdiğinde de oradaki deliklerin tamamını kapadı. Sadece bir delik kaldı. Ona tıkayacak birşey bulamayınca da, o deliği topuğuyla kapadı. Delikteki yılanlar, topuğunu parçalamaya başlayınca Ebu Bekir'in gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi: "Üzülme. Şüphesiz Allah, bizimle beraberdir."

Bu ifadelerde gariplik ve münkerlik vardır.

Beyhakî, Cündüp b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Bekir, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte mağarada iken eline bir taş değdi. Bunun üzerine şöyle dedi:

"Sen ancak kanayan bir parmaksın,

Başına gelen ise, Allah yolunda olan birşeydir."

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'ın aşağıdaki ayet-i kerime hakkında şöyle dediğini rivayet eder:

«İnkâr edenler, seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı. (el-Enfal, 30.)

Kureyşliler, geceleyin Mekke'de bir araya gelip fikir alış verişinde bulundular. Biri şöyle demişti: "Sabah olunca Muhammed'i bağlayın."

Bir başkası; "Onu öldürün." Bir diğeri de: "Onu sürgün edin." demişti. Bütün bu konuşulanları Cenâb-ı Allah, Peygamber (s.a.v.)'e bildirmişti. O gece Hz. Ali, Rasûlullah'ın yatağına girip uyumuştı.

Rasûlullah da geceleyin evinden yolculuğa çıkmış, nihayet mağaraya ulaşmıştı. Müşrikler, Rasûlullah zannederek Hz. Ali'yi o gece sabaha dek beklemişlerdi. Sabah olunca içeriye hücum ettiklerinde yatakta uyuyan Hz. Ali olduğunu görmüşlerdi. Allah, onların düzen ve hilelerini boşa çıkarmıştı. Hz. Ali'ye:

– Arkadaşın nerede? diye sordular.

Hz. Ali de:

– Bilmiyorum, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Rasûlullah'ın izini takibe başladılar. Dağa vardıklarında izi karıştırdılar. Nihayet dağa çıkıp mağaraya ulaştılar. Mağaranın kapısında örümcek ağı gördüklerinde:

"Eğer buradan bir kimse içeri girmiş olsaydı, kapıda örümcek ağı olmazdı." dediler. Rasûlullah mağarada üç gece kaldı."

Bu, güzel bir senettir. Mağaranın kapısında örümcek ağının teşekkül etmesi, Allah'ın, Rasûlullah'ı himayesinin bir tezahürü idi.

Hafız Ebu Bekir Ahmed b. Ali b. Said el-Kadî, Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Peygamber, Ebu Bekir ile mağaraya girdiler. Kureyşliler, Peygamber (s.a.v.)'i ararlarken mağaranın kapısında örümcek ağını görünce:

– Buraya kimse girmemiştir, dediler.

O sırada Hz. Peygamber ayakta durup namaz kılıyor, Ebu Bekir de etrafı gözlüyordu. Peygamber (s.a.v.)'e:

– Bunlar senin kavmindir, seni arıyorlar, Allah'a yemin ederim ki, ben kendim için üzülp kaygılanmıyorum. Bütün üzüntü ve kaygım senin içindir, dedi.

Allah'ın elçisi ona:

– Ey Ebu Bekir, korkma, Allah bizimle beraberdir, dedi."

Bu rivayette Hz. Peygamber'in mağarada namaz kıldığı şeklinde bir fazlalık vardır. Hz. Peygamber, bir işten üzüldüğünde namaz kıları.

Ebu Bekir Ahmed b. Ali el-Kadî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Bekir oğluna şöyle demişti:

"Ey oğulcuğum! İnsanlar arasında bir hadise meydana geldiğinde Rasûlullah'la birlikte gizlendiğim mağaraya gel, orada ol. Rızkın, sabah akşam orada sana gelecektir."

Şair'in birisi, bunu şu mısralarında dile getirmiştir:

"Mağaradakileri, Davud'un dokuduğu zırh korumadı.
Sadece örümceğin dokusu korudu."

Nakledildiğine göre iki güvercin de gelip mağaranın kapısına yuva kurmuşlardı. Sarsarı, bu hadiseyi bir şiirinde şöyle ifade eder:

"Örümcek, örgüsüyle mağaranın kapısını örttü. Güvercin de mağara kapısına gelip yumurtladı."

Hafız İbn Asakir, Ebu Mus'ab el-Mekkî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Zeyd b. Erkam ile Muğire b. Şube ve Enes b. Malik'in sohbetlerini duydum. Bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mağarada bulunduğu gecede yüce Allah'ın bir ağaca emir vererek Rasûlullah'ı perdelediğini anlatmışlardı. Ayrıca yine o gecede Cenâb-ı Allah bir örümcek göndermiş, Ebu Bekir ile Rasûlullah'ı, ağı ile perdelemişti. İki yaban güvercini de göndermiş, bu güvencinler kanat çırparak örümcek ağı ile ağaç arasına girmişlerdi. Elllerinde değnekleri, sopaları, yayları ve okları bulunan Kureyşli delikanlılar, mağaranın yanına gelmişlerdi. 200 zira mesafeye kadar mağaraya yaklaştıklarında kılavuzları Süraka b. Malik b. Cu'sum el-Müdlîcî, onlara şöyle demişti:

– İşte bu taş a kadar izi getirdim. Ama bundan sonra o ayağını nereye atmıştır, bilemem, deyince gençler:

– Sen bu gecedен şaşmadın.

Sabahladıklarında, «Mağaraya bakalım.» dediler. Bir kısmı mağaraya doğru geldi. Rasûlullah'a elli zira' kadar yaklaştılar. Onlardan birisi, kapıda iki güvercin bulunduğunu görünce geri döndü. Ona:

– Niye mağaraya bakmadan geri döndün? diye sordular.

O da:

– Orada, mağara ağzında iki yaban güvercini gördüm. Mağara içinde kimsenin bulunmadığını anladım. Onun için geri döndüm, dedi.

Peygamber (s.a.v.), onların konuşmalarını duydu. Bu güvencinler vasıtasıyla Cenâb-ı Allah'ın onları kendilerinden uzaklaştırdığını anladı. O güvencinleri yüce Allah, mübarek kılıp Harem'e yolladı. Orada çoğaldılar. Mekke'deki güvencinlerin tamamı, o iki güvercinin soyundan gelmektedir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Muhammed'e yardım etmezseniz, bilinki, inkar edenler onu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan ik kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti. Arkadaşı Ebi Bekir'e «Üzülme, Allah bizimledir» diyordu. Allah da ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkar edenlerin sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah'ın sözü yücedir. Allah güçlüdür, Hakimdir.» (et-Tevbe, 40.)

Yüce Allah, Rasûlü ile cihaddan geri kalanları kınayarak diyor ki: Eğer siz ona yardım etmezseniz, şüphesiz Allah ona yardım edecek, onu teyid edip zafere kavuşturacaktır. Nitekim kavuşturdu da. İnkar edenler, onu Mekke'den çıkardıklarında ve o da Mekke'den kaçıp gittiğinde beraberinde dostu ve arkadaşı Ebu Bekir'den başka kimse yoktu.

Bu sebeple yüce Allah onun için; "Mağarada bulunan iki kişiden biri olarak...." buyurmaktadır. Yani onlar mağaraya sığınmışlar, orada peşleri sıra yapılan takibat yavaşlasın ve sona ersin, diye üç gün ikamet etmişlerdi. Zira müşrikler, daha önce belirtildiği gibi onları aramaya

çıktıklarında her tarafa koşmuşlardı. İkisini ya da birini bulup getirene yüz deve mükafat vadetmişlerdi. İzlerini takibe çıkmışlar, nihayet izlerini karıştırmışlardı. Kureyslilere izcilik yapan kişi Süraka b. Malik b. Cu'sum idi. Sevr dağına çıkmışlar, mağaranın kapısı önüne gelmişlerdi. Ayakları, mağaranın kapısının hizasına gelmişti ama Rasûlullah'la Ebu Bekir'i görememişlerdi. Çünkü Allah, onları müşriklere karşı korumuştur. Nitekim Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'ten rivayet ederek Ebu Bekir'in Enes'e şöyle dediğini nakletmiştir: «Peygamber (s.a.v.)'e mağarada iken şöyle demiştim: Eğer müşriklerden birisi, ayaklarının ucuna bakacak olursa bizi ayaklarının altında mutlaka görür.

O zaman Rasûlullah da bana şu cevabı vermişti:

– Ey Ebu Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi sen ne sanıyorsun?»

Bazı siyercilerin anlattıklarına göre Ebu Bekir, Resulullah'a böyle dediğinde Rasûlullah ona şöyle cevap vermiştir:

"Eğer onlar şuradan gelirlerse, biz de buradan çıkıp gideriz." Rasûlullah böyle deyince Ebu Bekir mağaranın öbür tarafına bakmış ve oradan bir kapı açıldığını, kapının öbür yanında denizin bulunduğunu, denizde de kapı ağzına halatla bağlı bir gemi durduğunu görmüştü.

Allah'ın yüce kudreti bakımından bu kabul edilmeyecek birşey değildir. Ancak bu konuda kuvvetli ya da zayıf bir sened varid olmuş değildir. Biz de bu hususta herhangi birşeyi kendiliğimizden tesbit edecek durumda değiliz. Yalnız senedi sahih veya hasen olan şeyleri söyleriz. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız Ebu Bekir el- Bezzar, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Ebu Bekir, kendi oğluna şöyle demiştir:

"Ey oğulcuğum! Eğer insanlar arasında bir hadise vuku bulursa, Rasûlullah'la birlikte içinde gizlendiğimizi gördüğün mağaraya gel, içinde dur. Çünkü orada sabah-akşam rızkın sana gelecektir."

Yunus b. Bükeyr, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini nakleder: Peygamberle birlikte mağaraya girişlerinden, mağaradan çıkıp yolculuğa başlamalarından, Süraka ile aralarında geçen şeylerden Ebu Bekir bize bahsetmişti. Bu hususta bir şiir de söylemişti:

«Peygamber dedi ki: Ben korkmuyorum. Beni teskin ediyordu. Biz mağaranın karanlığında iken dedi ki:

"Hiçbirşeyden korkma. Çünkü üçüncümüz Allah'tır. Bana destek olacağına teminat vermiştir.»

Ebu Nuaym, bu kasideyi Ziyad kanahıyla Muhammed b. İshak'tan rivayet edip uzun uzadıya zikretmiştir. Beraberinde başka bir kasidesinden de bahsetmiştir. Hakikatı en iyi bilen yüce Allah'tır.

İbn Lehia, Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Ensârla bey'at yaptığı hac mevsiminden sonra zilhiccenin kalan kısmı ile muharrem ve safer aylarını Mekke'de geçirdi. Sonra Kureys

müşrikleri, Rasûlullah'ı öldürmek üzere bir araya gelip suikast planı yaptılar. Onu öldürmeye veya hapsedmeye ya da sürgün etmeye karar verdiler. Bu kararlarını yüce Allah, peygamberine bildirdi. Bu hususta da şu ayeti inzal buyurdu:

«İnkâr edenler, seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı.» (el-Enfâl, 30.)

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), yatağında yatmasını Hz. Ali'ye emretti. Kendisi de Ebu Bekir'le birlikte Mekke'den çıkıp gitti. Sabah olduğunda müşrikler her tarafa adamlar göndererek onları aramaya başladılar.

Musa b. Ukbe de "Meğazî" adlı eserinde böyle anlatır. Peygamber'in Ebu Bekir'le birlikte geceleyin Sevr mağarasına gittiklerini de söyler.

Buharî, Hz. Peygamber'in zevcesi, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Aklım ereli beri ebeveynim dine bağlı idiler. Üzerimizden bir gün geçmezdi ki Rasûlullah (s.a.v.), sabah akşam bize uğramasın. Müslümanlar, mihnete düştükleri zaman Ebu Bekir, Habeşistan'a hicret etti. Yolda iken Berki'l-Gimad mevkiine vardığında el-Kare kabilesinin efendisi İbnu'd-Dağine kendisine rastlamıştı. İbnu'd-Dağine, onu Mekke'ye geri getirip himayesine almıştı. Nihayet günün birinde Ebu Bekir, Allah'ın himayesine razı olup İbnu'd-Dağine'nin himayesini reddetmişti. O zaman Peygamber (s.a.v.) Mekke'de idi. Müslümanlara şöyle dedi: "Hicret diyarınız iki taşlık arasında, hurmalık bir yer olarak bana gösterildi."

Bazı kimseler Medine'ye doğru hicrete başladılar. Daha önce Habeşistan tarafına hicret etmiş olan bir takım sahabeler de geri dönüp Medine'ye hicret ettiler. Ebu Bekir, Medine'ye hicret etmek için hazırlıklara başladı. Peygamber (s.a.v.), ona şöyle dedi:

– Yavaş ol. Ümid ederim ki, hicret için bana da izin verilir.

Ebu Bekir de şöyle dedi:

– Anam babam sana feda olsun. Sen bu iznin verileceğini ümid ediyormusun?

– Evet.

Ebu Bekir, Hz. Peygamber'le hicret arkadaşlığı yapmak için sabırla bekledi. Hicreti erteledi. Yanındaki iki deveyi de semur ağacının yapraklarıyla besledi. Dört ay böylece bekledi. Bazılarının anlattığına göre altı ay beklemiş ve develeri beslemişti.»

İbn Şihab, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Bir gün öğleyin Ebu Bekir'in evinde oturmakta idik. Adamın birisi, Ebu Bekir'e:

– İşte Rasûlullah, daha önce alışık olmadığı bir saatte başına bir

sargı sarmış olarak geliyor! dedi. Ebu Bekir de:

– Anam babam ona feda olsun, Allah'a yemin ederim ki önemli bir iş olmadıkça bu saatte gelmek onun âdeti değildi, dedi.

Hz. Aişe, sözüne şöyle devam eder:

– Rasûlullah (s.a.v.), kapıya geldi. İçeri girmek için izin istedi. Kendisine buyur, denildi. Bunun üzerine içeri girdi. Ardı sıra onunla Ebu Bekir arasında şöyle bir konuşma geçti:

– Yanında kim varsa dışarı çıkar!

– Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah, onlar senin ailen sayılırlar. Yabancı yoktur.

– Ey Ebu Bekir! Mekke'den Medine'ye hicret etmeme izin verildi.

– Ya Rasûlallah, anam babam sana kurban olsun, arkadaşlık var mı?

– Evet. Sende beraberimde olacaksın.

– Babam sana kurban ya Rasûlallah, şu iki deveden birini beğen de al, deyince Rasûlullah:

– Ancak bedeliyle satın alabilirim, dedi.

Hz. Aişe sözünü şöyle sürdürüyor:

Biz, Rasûlullah ile Ebu Bekir'in yol tedarikini yaptık. İkisi için bir dağarcık içine bir miktar azık düzenleyip koyduk. Ağza bağlanacağı sıra Ebu Bekir'in kızı kardeşim Esmâ, kemerinin bir parçasını kesip onunla dağarcığın ağzını bağladı. Bu sebeple Esmâ'ya «Zatü'n-Nitakayn» iki kemerli, denildi. Sonra Rasûlullah ile Ebu Bekir, Sevr mağarasına gittiler. Orada üç gece kaldılar. Her gece yanlarında Ebu Bekir'in oğlu Abdullah da kalırdı. Abdullah maharetli, kavrayışlı, genç bir delikanlı idi. Seher vakti Rasûlullah ile Ebu Bekir'in yanından çıkıp Mekke'ye gelir, orada gecelemiş gibi Kureyşlilerle birlikte sabahlardı. Abdullah, Rasûlullah ile Ebu Bekir hakkında Kureyş müşriklerinin hilelerinden duyduğu şeyleri aklında tutar, karanlık bastırınca gelip Rasûlullah ile babasına anlatırdı. Ebu Bekir'in kölesi Amir b. Führeyre (o civarda) bol sütlü, sağmal koyun otlatır ve akşamdan bir müddet geçince Rasûlullah ile Ebu Bekir'e getirirdi. Onlar da sağıp taze süt içerek gecelerdi. O süt, kendi sağmallarının sütü idi ve içine kızgın taş konularak ısıtılmış idi. Nihayet gecenin sonunda Amir b. Führeyre, mağaranın önüne gelir, sağmal koyuna seslenir, alıp otlatmaya götürürdü. Rasûlullah ile Ebu Bekir'in mağarada bulundukları üç gecenin hepsinde Amir, süt işini böylece halletmişti.

Rasûlullah ile Ebu Bekir Mekke'de iken, Abd İbn Adiy İbn Dil kabillesinden kılavuzlukta usta bir kişi olan Abdullah b. Uraykit adındaki bir adamı kiralamışlardı. Bu adam, As b. Vail es-Sehmî oğulları hakkında müttefik olarak yemin edip elini kana batırmıştı. Hala Kureyş kafirlerinin dini üzerine idi. Fakat doğruluğuna, güvenilirliğine itimad ederek

Rasûlullah ile Ebu Bekir develerini ona teslim etmişler ve üç gece sonra develeriyle birlikte Sevr dağında buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Bu kılavuz kişi, Rasûlullah ile Ebu Bekir'in develeriyle birlikte üçüncü gecenin sabahında Sevr mağarasına geldi. Rasûlullah ve Ebu Bekir ile beraber Amir b. Führeyre ve kılavuz Abdullah İbn Uraykit de yola çıktılar. Kılavuz, yolcular için sahil yolunu izleyerek Medine'ye doğru hareket ettiriler.

Müdlîc oğullarından Süraka İbn Cu'sum der ki: "Rasûlullah'ın hicret yolu Müdlîc oğulları sınırından geçtiği sırada Kureyş müşriklerinin etrafa saldıkları adamları bize geldiler. Anlaşıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir'den her birini öldüren veya esir eden kimse için müşrikler ayrı ayrı ödüller koymuşlardı. O günlerde ben, kavmim olan Müdlîc oğullarının toplantılarından birinde oturuyordum. O sırada Kureyş adamlarından birisi çıkageldi ve biz otururken o ayakta dikilip şöyle dedi:

– Ey Süraka! Ben, hemen önüm sıra sahile doğru yollanan bir kaç yolcu karaltısı gördüm. Öyle sanıyorum ki bunlar, Muhammed'le arkadaşlarıdır!

Derhal anladım ki, o adamın sözünü ettiği yolcular, Muhammed ile arkadaşlarıdır. Fakat meseleyi ondan gizli tutmak için ona şöyle karşılık verdim:

– Gördüğün karaltılar, Muhammed'le arkadaşları değildir. Sen, falan ve falanca kişileri görmüş olmalısın! Şimdi onlar, bizim gözlerimizin önünden geçip gitmişlerdi.

Sonra harekete geçişimi meclistekiler anlamasınlar, diye bir müddet daha mecliste bekledim. Sonra kalkıp evime gittim ve cariyeme, atımı alıp çıkmasını, yüksek tepenin arkasında beni beklemesini emrettim. Ben de kargımı alarak evimin arka tarafından çıktım ve kargımın parıltısı dikkatleri çekmesin diye, alt tarafını yerde sürüklemiş, üst tarafını da aşağıya doğru tutmuştum. Atıma bindim ve beni hedefime ulaştırması için hayvanı dört nala kaldırarak sürdüm. En sonunda Rasûlullah ile arkadaşlarına yetişip yaklaştım. Bu sırada atım sürçtü. Yere kapaklandı. Ben de yere düştüm. Fakat hemen toparlanıp kalktım ve elimi fal okları kabına uzattım. Fal oklarını çıkarıp -Muhammed'le arkadaşlarına zarar verirmiyim, yoksa vermezmiyim? diye- fal açtım. Fal sonucunda hoşlanmadığım (yani onlara zarar veremeyeceğim) şeklinde bir sonuç çıktı. Bunun üzerine ben, yine atıma bindim, falın ters çıkmasına rağmen atımı yine dört nala kaldırdım ve beni Rasûlullah ile arkadaşına yaklaştırmaya çalıştım ve yaklaştım da. Öyle ki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın okuyuşunu işittim. Rasûlullah, dönüp arkasına bile bakmıyordu. Ebu Bekir ise çok bakmıyordu. Rasûlullah'ın okuyuşunu işittiğim sırada, atımın iki ön ayağı yere, kum içine battı. Hatta bu

batış dizlerine kadar erişti. Ben de attan düştüm. Sonra ben, hayvanı kalkmaya zorladım. O da kalkmaya çalıştı. Fakat bir türlü ayaklarını kumdan çıkaramadı. Hayvan hayli zorlukla homurdanarak kalkıp durunca, hemen iki ayağının gömülen izinden göğre doğru ateş dumanı gibi bir duman yükselip dağıldı. Bunun üzerine ben fal oklarıyla tekrar fal açtım. Yine hoşlanmadığım sonuç çıktı. Sonra ben, Muhammed'le arkadaşına: "İmdad!" diye haykırdım. Bunun üzerine durdular. Ben de atıma binerek yanlarına vardım. Rasûlullah ve arkadaşını taarruzumdan koruyan bunca harikalarla karşılaştığım o anda gönlümde kesin bir inanç meydana geldi. Rasûlullah'ın durumu yakında kuvvetlenecek, peygamberlik davasında güçlenecektir. Bu kesin inanç üzerine Rasûlullah'a şöyle dedim:

– Kavmin olan Kureyşliler, senin öldürülmen veya esir edilmen için ödülleri koydular! Kureyşlilerin ona ve arkadaşına karşı ne kadar fenalık yapmak istediklerini birer birer anlattım. Kendilerine yol azığı ve levazımı vermeyi teklif ettim. Fakat benden birşey almadılar. Hiç birşeyde almak istemediler. Yalnız Rasûlullah ile Ebu Bekir bana:

– Ey Süraka, bizim yolculuğumuzu gizle! dediler. Bunun üzerine ben, Rasûlullah'tan benim için bir emanname yazmasını istedim. Rasûlullah'da Amir b. Führeyre'ye emretti. Amir de deri parçasına yazıp verdi ve sonra Rasûlullah yoluna devam edip gitti.

Muhammed b. İshak, Süraka'nın bu macerayı anlattığını rivayet eder. Ancak bu rivayete göre Süraka, takip işi için kendi evinden çıkmadan önce fal açtığını ve hoşlanmadığı bir sonuçla karşılaştığını ifade etmiştir. Atının dört kez tökezlediğini, her tökezlemeden sonra fal açtığını, hoşlanmadığı yani Rasûlullah'a zarar veremeyeceğini belirten bir sonuçla karşılaştığını, nihayet Rasûlullah'tan eman dilediğini, kendisi için bir emanname yazması için ondan dilekte bulunduğunu anlatmış ve şöyle demiştir: "Rasûlullah, benim için kemik, deri yahud bir bez parçası üzerine bir emanname yazdı. Aradan zaman geçti. Fetih esnasında Taif dönüşünde Cirane mevkiinde bu emannameyi kendisine gösterdiğimde bana şöyle dedi: "Bugün, söz üzerinde durma, iyilik yapma gündür. Getir bakalım emannameni." Ben de yanına yaklaştım ve Müslüman oldum."

Süraka, hicret yolundaki Rasûlullah'la arkadaşlarının yanından döndükten sonra yolda onları aramakta olan herkesi geri çeviriyor ve: "Bu taraflarda onları bulamazsınız." diyordu. Ama Rasûlullah'ın Medine'ye ulaştığı haberi ortaya çıktıktan sonra Süraka, başından geçenleri, Rasûlullah'ta gördüğü fevkaladelikleri, atının tökezlemesini insanlara açıkça anlatmaya başladı. Kureyş reisleri, onun kendilerine zarar vermesinden ve birçok insanın da bu sebeple İslâm'a girmelerinden korktular. Çünkü Süraka, Müdlic oğullarının emîr ve reisi idi. Lanetli Ebu

Cehil, Müdlic oğullarına şu şiiri yazıp göndermişti:

"Ey Müdlic oğulları! Beyinsiziniz Süraka'nın, Muhammed'e yardım için insanları saptırmasından korkuyorum.

Dikkat edin, topluluğunuzu dağıtmasın.

Güç ve hakimiyetten sonra sizi darmadağın etmesin."

Süraka b. Malik de, bu şiirine karşı Ebu Cehil'e şu cevabî şiiri gönderdi:

"Ey Ebu Cehil, Allah'a yemin ederim ki, ayakları kuma gömüldüğü zaman atımın durumunu görseydin şaşardın.

Muhammed'in rasûl ve burhan olduğunda şüphen kalmazdı. Ona karşı kim direnebilir?

Sen, kavmini ondan uzak tutmaya bak. Çünkü günün birinde onun işaretlerinin açığa çıkacağını sanıyorum.

O öyle bir duruma gelecek ki, ona yardım etmek isteyeceksin. Onlar ve bütün insanlar, ona tamamen teslim olacaklar."

el-Ümevî de bu şiiri "Meğazi" adlı eserinde İbn İshak'tan nakletmiştir. Ebu Nuaym de Ziyad yolu ile İbn İshak'tan rivayet etmiş ve Ebu Cehil'in şiirine, belîğ bir küfrü içeren beyitler eklemiştir.

Buharî, Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), hicret yolunda iken Şam'dan gelmekte olan ve Müslümanlara ait bir ticaret kervanıyla karşılaştı. Kervandaki adamlardan biri de Zübeyr idi. Zübeyr, Rasûlullah ile Ebu Bekir'e beyaz elbiseler giydirdi.

Medine'de Müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'den yola çıktığını işitmişlerdi. Onu karşılamak için her sabah kuşluk vakti Harre mevkiine çıkarak öğle sıcağı bastırıncaya kadar teşrifini beklerlerdi. Yine bir gün Müslümanlar, bekleyişleri uzadıktan sonra evlerine dönmüşlerdi. Evlerine girdikleri sırada Yahudilerden bir kişi, kendisine ait bir işini görmek üzere Yahudi kulelerinden bir kulenin üzerine çıkıp yüksekten uzaklara bakmakta iken Rasûlullah ile arkadaşlarını, beyazlar giyinmiş oldukları halde sıcağın meydana gelen serap ve sis manzaralarını yararak geldiklerini gördü. Artık Yahudi, bu muhteşem kafilenin teşrifini gizlemeye muktedir olamıyarak en yüksek sesiyle:

"Ey Arap topluluğu! İşte beklediğiniz o devletli misafiriniz geliyor." diye haykırdı. Bu sesi işiten bütün Müslümanlar, silahlarına sarılarak evlerinden çıkıp Rasûlullah'ı karşılamaya koştular. Harre denilen kara taşlık yolunda Rasûlullah'a kavuştular. Tekbir sedalarıyla arz-ı tazim gören Rasûlullah, maiyeti ve karşılayıcıları ile birlikte Medine'nin sağ tarafına doğru yönelerek yol aldı. Nihayet maiyetiyle beraber Amr b.

Avf ailesinin yurduna indi ve onların konuğu oldu. Oraya rebiyülevvel ayının pazartesi gününde ulaşmıştı.

Karşılایıcılar karşı kabul merasimini Ebu Bekir yapmış, onlarla görüşmüş, Rasûlullah ise sessizce bir tarafa oturmuştu. Hattta Ensâr'dan Rasûlullah'ı daha evvel görmeyerek Kuba'ya hoşgeldine gelenler, Ebu Bekir'i daha evvelce tanıdıklarından ötürü ilk önce ona selam veriyor, onu tebrik ediyorlardı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.)'a güneş isabet edip de hemen Ebu Bekir varıp kendi abasıyla Rasûlullah'ın üzerine gölgelik yapınca o zaman kendisini herkes tanıdı. Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. Avf oğulları arasında on küsur gece misafir kaldı. Bu müddet zarfında takva üzerine kurulan mescidini tesis etti ve içinde namaz kıldı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) devesine bindi. İnsanlarla birlikte yola çıkıp Medine'ye yöneldi. Nihayet Medine'ye varıldığında deve, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'deki mescidinin yerine çöktü. Burasını Müslümanlar o sırada namazgah edinmişlerdi. Daha önce de Sa'd b. Zü-rare'nin kefaletinde bulunan Süheyl ve Sehl adlı iki yetim çocuğa ait olup hurma kurutacak harman yeri idi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın devesi, bu arsaya gelip çökünce Rasûlullah:

"İnşaaallah burası bizim menzilimiz ve makamımızdır." dedi. Daha sonra bu iki genci çağırıp burasını mescid yapmak üzere rayiç bedeliyle onlardan satın almak istedi. Bu gençler de:

"Ey Allah'ın elçisi, burayı sana bağışlarız." dediler. Fakat Rasûlullah, çocuklardan bağış suretiyle almak istemedi. Sonunda muayyen bir bedel karşılığında satın aldı. Sonra Mescid-i Saadet'i oraya inşa etti. Mescidin inşası sırasında Rasûlullah (s.a.v.), ashabıyla beraber mescid duvarlarına kerpiç taşımaya başladı. Taşırken şu beyitleri okudu:

«Ey Rabbimiz! yüklenip taşıdığımız şu balçıktan dizilmiş ham kerpiç yükü, Hayber'in ürünlerinden daha hayırlı ve daha temizdir.

Şüphesiz ki hayır ve menfaat, ahiretin ecir ve sevabıdır. Allahım! Sen Ensâr'a ve Muhacirlere merhamet eyle.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ebu Bekir, babam Azib'den on üç dirhem karşılığında bir at eğeri satın aldı ve babama:

– Bera'ya söyle, eğeri bizim evimize kadar götürsün, dedi.

Babam ona:

– Sen ve Rasûlullah hicret ederken başınızdan geçenleri bana anlatmadıkça göndermem, dedi.

Bunun üzerine Ebu Bekir, hicret olayını anlatmaya başlayarak şöyle dedi:

– Biz geceleyin yola çıktık. O gün ile o geceyi hızlı bir yürüyüşle yol-da geçirdik. Öğle vakti oldu. Güneş tepemize yükseldi. O zaman herhan-

gi bir yerde bir gölge bulamaz mıyız? diye göz gezdirdim. Gözüm bir kayalığa ilişti. İnip baktım. Kayalığın az bir gölgesi kalmıştı. Rasûlullah (s.a.v.)'a gölgelik yeri temizledim ve kürkümü serip:

– Ya Rasûlallah, biraz uzan, dedim. O da uzandı, sonra bizi takip edenlerden herhangi birini görür müyüm, diye çıkıp etrafa baktım. O sırada bir koyun çobanı gördüm, ona:

– Delikanlı, sen kimin yanında çalışıyorsun? diye sordum. Tanıdığım bir adamın adını vererek:

– Falanca'nın yanında çalışıyorum, dedi.

Ona:

– Süründe sütlü koyunlar var mıdır? diye sordum.

– Vardır, dedi.

– Bize biraz süt sağar mısın? dedim.

– Sağarım, dedi ve bir koyunun boynundan tutup getirdi.

Ona:

– Ellerini ve koyunun memesini tozdan temizleyip sil, dedim.

Bende, ağzı mendille bağlı bir matara vardı. Çoban mataraya biraz süt sağdıktan sonra onu bardağa boşalttım. Süt biraz soğuyunca o sırada uyanmış olan Hz. Peygamber'e götürüp verdim. Sütü alıp içtikten sonra kendisine:

– Artık gitmeyelim mi? diye sordum. Bunun üzerine tekrar yola çıktık.

Bizi arayanlar arkamızda bizi takip ediyorlardı. Fakat kimse bize yetişemedi. Ancak Süraka b. Malik, bir atın sırtında bize yetişmek üzere idi. Hz. Peygamber'e:

Ya Rasûlallah! Bu adam bizi yakalayacak, dedim.

Bana:

– Korkma, Allah bizimle beraberdir, dedi. Süraka da gittikçe bize yaklaşıyordu. Nihayet aramızdaki mesafe bir yada iki mızrak boyu kadar kalınca Rasûlullah (s.a.v.)'a:

– Bu adam bizi yakaladı, dedim ve ağladım.

Peygamber (s.a.v.):

– Niçin ağlıyorsun? dedi.

– Ya Rasûlallah! Allah'a yemin ederim ki kendim için değil, senin için ağlıyorum, dedim. Bunun üzerine:

– Allah'ım, bize yardım et ve bizi onun şerrinden koru, diye dua etti. Bu duayı yapar yapmaz, Süraka'nın atı -yer çamurmuş gibi- karnına kadar yere gömüldü. Süraka, atının sırtından yere düştü. Oysa ki yer kupkuru idi. Hz. Peygamber'e:

– Biliyorum, bunu sen yaptın. Bari, Allah'a dua et de beni bu durumdan kurtarsın. Allah'a yemin ederim ki, ben senin izini kaybettirmeye çalışacağım ve arkamda olanlara:

– Geri dönün, Muhammed bu yoldan gitmemiştir, diyeceğim. Bu da benim okluğumdur. Ondan bir ok çek, falanca yerde benim deve ve koyunlarım vardır. Yolun oradan geçiyor. Oku çobanlarıma göster. Sana ne kadar koyun ve deve lazımsa al götür, dedi. Bunun üzerine

Hız. Peygamber:

– Senin malına ihtiyacım yok, dedi ve ona dua etti.

Süraka da kurtulup arkadaşlarının yanına geri döndü. Biz de Medine'ye varıncaya kadar yolumuza devam ettik. Medine'ye vardığımızda halk, Allah elçisini karşılamaya çıkmıştı. Damlar ve üzerleri, insanlarla dolu idi. Köleler ile çocuklar koşuşup tekbir getiriyor ve:

– Allah'ın peygamberi geldi. Muhammed (s.a.v.) geldi, diyorlar,

Hız. Peygamber'i misafir etmek için birbirleriyle çekişiyorlardı. Peygamber (s.a.v.) de, gönüllerini almak için o gece dedesi Abdülmuttalib'in dayıları olan Neccar oğulları kabilesinde misafir oldu. Ancak ertesi gün, Allah'ın kendisine emrettiği yere indi.

Bera dedi ki: «Muhacirlerden bize ilk olarak Beni Abdüld-Dar'ın kardeşi Mus'ab b. Ümeyr gelmişti. Ondan sonra Beni Fihri kabilesinden âmâ (kör) İbn Ümmü Mektum gelmişti. Daha sonra yirmi kadar süvariyle birlikte Hattab oğlu Ömer gelmişti. "Rasûlullah ne yaptı?" diye sorduğumuzda o: «Rasûlullah arkamızdadır.» diye cevap verdi. Ben, muassal sûrelerden birini okuyup bitirdikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le birlikte geldi."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le birlikte mağarada üç gece kaldı. Kureyşliler, onları bulup getirene yüz deve ödül vadettiler. Üç gece geçtikten ve insanlar da artık onları takipten vazgeçtikten sonra kılavuzluk için Ebu Bekir'in kiraladığı adam, kendi devesi ve Ebu Bekir'in iki devesiyle birlikte mağaraya geldi. Ebu Bekir'in kızı Esmâ da yemen sofrasını onlara getirmişti. Ancak sofranın ağzını bağlayacak bir ip getirmeyi unutmuştu. Yola çıktıklarında sofrayı bağlamak için ip bulamayınca Esmâ, kemerini kesip sofrayı onunla bağladı. Bu sebeple ona iki kemerli anlamına gelen "Zatü'n-Nitakayn" adı verildi.

İbn İshak dedi ki: Ebu Bekir, o iki deveyi Rasûlullah'ın yanına getirdiğinde en iyisini ona takdim etti ve sonra:

– Anam babam sana feda olsun, bin ya Rasûlallah, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Bana ait olmayan bir deveye binmem, dedi.

Ebu Bekir:

– Bu sana ait olsun ya Rasûlallah, anam babam sana feda olsun, deyince. Rasûlullah:

– Hayır, ama sen bunu kaç para satın aldın? diye sordu.

Ebu Bekir de:

– Şu kadara satın aldım, dedi.

Rasûlullah da:

– Ben de deveyi şu kadar bedelle senden satın aldım, dedi. Bunun üzerine Ebu Bekir:

– Deve senindir ya Rasûlallah, dedi.

Vakidî'nin rivayetine göre, o iki deveyi 800 dirheme satın almıştır.

İbn İshak dedi ki: İkiisi deveye binip yola çıktılar. Ebu Bekir, yolda kendilerine hizmet etmesi için, azadlısı Amir b. Führeyre'yi de tergisine bindirdi.

Konuyla ilgili olarak Ebu Bekir'in kızı Esma şöyle demiştir:

"Rasûlullah ve Ebu Bekir yolculuğa çıktıktan bir süre sonra Kureyş'ten birkaç kişi bize geldi. Aralarında Ebu Cehil b. Hişam'da bulunuyordu. Kapının önünde durdular:

– Ey Ebu Bekir'in kızı, baban nerededir?

– Vallahi, babamın nerede olduğunu bilmiyorum.

Bunun üzerine Ebu Cehil yanağına bir tokat attı. Ondan dolayı kûpem düştü. Sonra ayrılıp gittiler. Biz üç gece bekleyip kaldık. Rasûlullah'ın nerede olduğunu bilmiyorduk. Nihayet Mekke'nin aşağı taraflarından cinnî bir adam bize geldi. Araplar gibi bir şiirin beyitlerini okuyordu. Halk onun peşine düştü. Sesini dinliyorlardı. Ama onu görmiyorlardı. Nihayet Mekke'nin üst tarafında şöyle diyerek ortaya çıktı:

"İnsanların Rabbi, hayırlı mükafatıyla Ümmü Mâbed'in iki çadırına yerleşen iki arkadaşı mükafatlandırdı.

Onlar yere indiler, sonra dinlendiler ve Muhammed'in arkadaşı olan kişi kurtuluşa erdi.

Ka'b oğullarının genç kadınının yeri ve mü'minler için bir dinlenme yeri, bir gözetleme yeri olarak mübarek olsun."

Onun sözünü dinlediğimiz zaman, Rasûlullah'ın hangi tarafta olduğunu, Medine'ye doğru gittiğini anladık. Onlar dört kişi idiler. Rasûlullah, Ebu Bekir, azadlısı Amir b. Führeyre ve kılavuzları Abdullah b. Uraykit."

Meşhur kavle göre kılavuzun adı, Abdullah b. Uraykit ed-Dilî'dir. O zamanlar henüz müşrik bir kimse idi.

İbn İshak dedi ki: Kılavuzları Abdullah b. Uraykit, onlarla yola çıkınca kendilerini Mekke'nin aşağılarından götürüp sonra sahil tarafına geçtiler. Bilahare Usfan mevkiinin aşağısında yoldan ayrıldılar. Daha sonra da onları Emec'in altından götürdü. Nihayet Kudeyd'i geçtikten sonra yol ayrıldı. Sonra oradan gitmeye devam etti. Harrar'a kadar gittiler. Sonra Seniyyetü'l-Mürre'ye geldiler. Oradan Likfin'e ulaştıklarında kendisi, onları Likfin geyik yatağına götürdü. Sonra onları Nicac'ın geyik yatağında vadiye indirdi. Sonra onları Nicac yamacına götürdü. Sonra onları Zül-Uzveyn'den olan yamaçlardan vadiye indirdi. Sonra Zîkesir vadisine götürdü. Oradan da Cedecid yanını daha sonra Ecred

yanı yoluyla Tı'hin geyik yatağının düşmanlarının vadisinden olan Zü-seleme götürdü. Sonra Ababidin yanına gittiler. Oradan Kahe'ye geçtiler. Kahe'den de Arc'a indiler. Yanlarındaki bir kısım yükleri, onları geciktirmişti. Bunun üzerine kendisine Evs b. Hücr denilen Eslemli bir adam, Medine'ye kadar Rasûlullah'ı İbn Rida' adındaki erkek devesine bindirdi. Onunla birlikte kendisine Mesud b. Hüneyde denilen bir hizmetçisini gönderdi. Sonra kılavuzları onları Arç'dan çıkartıp Rekûbe'nin sağ yanından Seniyetü'l-Aire götürdü. İbn Hişam'ın ifadesine göre oraya Seniyetü'l-Ğair de denir. Nihayet onları Rim vadisine indirdi. Sonra onları Kuba'ya, Beni Amir b. Avf'ın yurduna ulaştırdı. O sırada rebiyüllevvel ayından on iki gece geçmişti. Bu bir pazartesi günü idi. Gündüz vakti hayli ilerlediği bir sırada güneşin tam tepeye gelmeye yaklaştığı bir anda idi.

Ebu Nuaym da Vakidî kanalıyla bu menzillere dair hemen hemen aynı ifadeleri kullanmıştır. Ancak bazı değişik menzil adları söylemiştir ki doğrusunu Allah bilir.

Ebu Nuaym, Malik b. Evs el-Eslemî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir hicret ettiklerinde Cuhfe'deki bir deve-mizin yanından geçmişlerdi. Rasûlullah:

– Bu deve kimindir? diye sormuş. Oradakiler de:

– Eslemli bir adamındır, demişlerdi. Bunun üzerine Ebu Bekir'e dönüp şöyle demişti:

– İnşaallah salim oldun (kurtuldun).

Daha sonra adama:

– Adın nedir senin?

O da:

– Mesud'dur, diye cevap verdi.

Yine Ebu Bekir'e dönüp şöyle dedi:

İnşaallah Mesud oldun.

Ravi diyor ki: "Babam yanıma geldi. Onu İbnü'r-Rida denen bir deveye bindirdi."

Ben derim ki: Daha önce belirtildiği gibi İbn Abbas'a ait olan bir rivayete göre Rasûlullah(s.a.v.), pazartesi günü Mekke'den çıkmış, pazartesi günü de Medine'ye girmiştir. Öyle anlaşıyor ki, Mekke'den çıkışı ile Medine'ye girişi arasında onbeş günlük bir zaman geçmiştir. Çünkü Sevr mağarasında üç gün ikamet etmiş, sonra sahil yolundan Medine'ye gitmişti ki, bu da yolların en uzağı idi. Yolda iken Ümmü Mabel binti Ka'b b. Beni Ka'b b. Huza'a adındaki bir kadına uğramıştı. Kadın, Huza'a kabilesindendi. Adı Atike binti Halef b. Mabel b. Rebia b. Asrem'dir. İbn Hişam böyle der. el-Ümeviye gelince o der ki: Ümmü Mabel'in adı Atike binti Tebî'dir. Beni Munkız b. Rebia b. Asrem b. Sanbis b. Haram b. Hayse b. Ka'b b. Amr kabilesinin müttefiklerindendir. Bu

kadının; Mabed, Nadre, Hüneyde adında üç oğlu vardır. Kocasının adı Ebu Mabed'tir. Asıl adı ise, Eksem b. Abdüluzza b. Mabed b. Rebia b. Asrem b. Sanbis'tir. Birbirini teyid eden rivayetlere göre Ümmü Mabed'in meşhur bir kıssası vardır.

Evet, Ümmü Mabed el-Hüza'iyye'nin meşhur kıssası şudur:

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Mabed'in çadırına uğradı. Ümmü Mabed'in adı Atike binti Halef b. Mabed b. Rebia b. Asrem'dir. Ondan, kendilerine yiyecek vermesini istediler. O da:

– Allah'a yemin ederim ki yanımızda ne yemek, ne de verilecek birşey var. Sadece kısır koyunlarımız vardır, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.)'da kısır koyunlarından birini getirmesini istedi. Kadın koyunu getirince Rasûlullah, memesine el sürüp Allah'a dua etti. Büyük kaba sağmaya başladı. Öyle ki kab dolup köpürmeye başladı. Sonra Rasûlullah:

– İç bakalım ey Ümmü Mabed, dedi.

Ümmü Mabed'de:

– Sen iç. İçme hususunda sen, benden daha çok hak sahibisin, dedi. Ancak Rasûlullah bu emrini tekrarlayınca Ümmü Mabed sütü içti.

Sonra Rasûlullah, başka bir kısır koyun getirmesini istedi. O da getirdi. Aynı şekilde onu da dua edip sağdıktan sonra bu defa kendisi, o süttten içti. Daha sonra bir başka kısır koyun getirmesini istedi. Getirince onu da sağıp sütünü yol kılavuzuna içirdi. En sonunda başka bir kısır koyun daha getirmesini istedi. Ümmü Mabed, getirince onu da sağdı. Sütünü Amir b. Führeyre'ye içirdi. Daha sonra yollarına devam ettiler.

Kureyşliler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı aramakta iken Ümmü Mabed'in yanına vardılar ve ona:

– Şu, şu evsafa Muhammed adında birini gördün mü? diye sordular ve Rasûlullah'ın özelliklerini ona bildirdiler. Ümmü Mabed de:

– Ne dediğinizi anlamıyorum. Sadece kısır koyunları sağan bir genç bize geldi, dedi.

Kureyşliler:

– Aradığımız adam işte odur, dediler.

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir hicret etmek üzere Mekke'den çıkıp Sevr mağarasına girdiler. Mağarada bir delik gördüler. Ebu Bekir, o deliği sabaha dek topuğuyla kapatıp durdu. Rasûlullah'a zarar verecek birşeyin oradan çıkmasından korktuğu için böyle yapmıştı. Mağarada üç gece kaldılar. Sonra oradan çıkıp yolculuğa devam ettiler. Yolculuk esnasında Ümmü Mabed'in çadırına vardılar. Ümmü Mabed, Rasûlullah'a haber salıp şöyle bir mesaj iletti: «Ben güzel yüzlü kimseler görmekteyim. Aslında kabilem, size ikramda bulunma hususunda ben-

den daha kuvvetlidirler."

Onun yanında akşamladıklarında Ümmü Mabel, küçük oğlu ile onlara bir bıçak ve koyun gönderdi. Rasûlullah (s.a.v.) çocuğa: "Bıçağı geri götür. Bize büyük bir kap getir." dedi. Ümmü Mabel de şu haberi gönderdi: «Bizde süt ve kuzu yok.» Ancak Rasûlullah: "Bize kab getir." diye emrini tekrarladı. Ümmü Mabel de bir kap getirdi. Rasûlullah (s.a.v.), koyunun sırtına vurdu. Koyun geviş getirip süt vermeye başladı. Rasûlullah da sütü sağdı. Kabı doldurdu. Kendisi içti, Ebu Bekir'e de içirdi. Sonra yine sağdı. Kabtaki sütü, bu defa Ümmü Mabel'e gönderdi."

Hafız el-Beyhakî, Ebu Bekir es-Sıddık'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Mekke'den çıktım. Arap kabilelerinden birine vardık. Rasûlullah (s.a.v.), uzaktaki bir eve bakıp oraya yöneldi. Evin yanına vardığımızda orada sadece bir kadın vardı. Kadın şöyle dedi:

– Ey Allah'ın kulu, ben yalnız bir kadını, beraberimde kimse yoktur. Eğer konukluk istiyorsanız, kabilenin büyüğüne gidin.

Rasûlullah, ona cevap vermedi. Vakit akşamı. Nihayet kadının oğlu, gütmekte olduğu bir kaç keçiyle birlikte geldi. Kadın, ona şöyle dedi:

– Ey oğulcuğum, şu keçi ve bıçağı alıp şu iki adama götür ve onlara de ki: "Annem, şu keçi kesip yemenizi ve bize de yedirmenizi söylüyor." Çocuk, yanına gelince Rasûlullah ona:

– Bıçağı götür, bana bir kab getir, dedi.

Çocuk da keçinin kısır olduğunu, sütünün bulunmadığını söyleyip gitti ve bir kab getirdi. Rasûlullah (s.a.v.), keçinin memesine el sürdü. Sonra sağmaya başladı. Kabı doldurdu. Sonra çocuğa: "Al bunu, annene götür." dedi. Ümmü Mabel, kana kana o sütü içti. Rasûlullah, çocuğa:

– Bunu götür, başka bir keçi getir, dedi. Çocuk gidip başka bir keçi getirdi. Rasûlullah onu da sağdı, sütünü bana (Ebu Bekir'e) içirdi. Başka bir keçi getirdiler. Onu da sağdı. Bu defa sütünü kendisi içti. İki gece orada kaldık. Sonra yolumuza devam ettik. Ümmü Mabel, Rasûlullah'a mübarek diyordu. Zamanla koyunları çoğalmış, bir çoban bulmak için Medine'ye gelmişlerdi. Önlerinden geçtiğim de oğlu, beni görüp tanıdı. Annesine şöyle dedi:

– Anne bu, mübarekle beraber olan adamdır.

Annesi kalkıp yanıma geldi ve şöyle dedi.

– Ey Allah'ın kulu, seninle beraber olan o adam kimdi?

– Onun, kim olduğunu bilmiyor musun?

– Hayır.

– O, Allah'ın peygamberidir.

– Öyleyse beni ona götür.

Onu alıp Rasûlullah'a götürdüm. Rasûlullah da ona yemek yedirdi ve ikramda bulundu. Ona birşeyler de verdi."

İbn Abdan, rivayetinde şu ilavelerde bulunmuştur: "Ümmü Mabed, Ebu Bekir'e:

– Beni Rasûlullah'a götür, dedi. Ebu Bekir de onu Rasûlullah'a götürdü. O, Rasûlullah'a çökelek ve biraz da bedevilere ait eşyalar hediye etti. Rasûlullah, ona bir elbise giydirip çeşitli hediyeler verdi. Ümmü Mabed de Müslüman oldu."

Beyhakî, Ebu Mabed el-Hüzaî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), hicret ettiği gece Mekke'den Medine'ye doğru Ebu Bekir, Amir b. Führeyre ve kılavuzları Abdullah b. Uraykit el-Leysî ile birlikte yola çıktı. Ümmü Mabed el-Hüzaiye'nin çadırına uğradılar. Ümmü Mabed, güçlü, kuvvetli bir kadın olup çadırın avlusunda oturuyor, sonra su ve yemek veriyordu. Ondandır satılık et ya da süt istediler. Fakat yanında o anda birşey bulamadılar. Ümmü Mabed dedi ki:

– Eğer yanımızda birşey bulunsaydı, istemenize gerek kalmazdı.

O sene halk, kıtlık ve kuraklık içindeydi. Rasûlullah, çadırın açığından bir koyuna baktı ve şöyle dedi:

– Ey Ümmü Mabed, nedir bu koyun?

– Zayıflığı, onu sürüden geri koydu.

– Onda süt var mıdır?

– O süt veremeyecek kadar güçsüzdür.

– Onu sağmama izin verir misin?

– Eğer sütü varsa, sağ bakalım.

Rasûlullah (s.a.v.), koyunu istedi. Memesine el sürüp Allah'ın adını zikretti ve dua etti. Koyun da ona karşı ayaklarını açıp arayı genişletti. Geviş getirdi ve süt vermeye başladı. Kabin içi süt doldu. Sonra içmesi için sütü kadına verdi. Kadın kana kana içti, sonra arkadaşlarına verdi. Onlar da kana kana içtiler. En sonunda kendisi içti. Sonra onlar, kablalarına süt doldurdular. Rasûlullah, ikinci kez sağdı. Yine kab doldu. Sonra sütü, kadının yanına bıraktı. Bunun üzerine kadın, İslâm üzere Rasûlullah'la bey'atleşti. Kafil onun yanından ayrılarak yollarına gitti. Çok geçmeden kadının kocası Ebu Mabed geldi. Zayıf bir takım koyunlarını güdüyordu. Ebu Mabed, sütü görünce şaşı ve şöyle dedi:

– Ey Ümmü Mabed, bu süt sana nereden geldi? Halbuki bu koyun zayıf ve güçsüzdür, evde de süt yoktu.

– Hayır, vallahi bize mübarek bir adam uğradı. Şu, şu vasıfta idi.

– Anlat, ey Ümmü Mabed. Allah'a yemin ederim ki, Kureyşlilerin aradıkları adamın o olacağını sanıyorum.

– Parlak yüzlü, güzel huylu, yakışıklı bir yüze sahip bir adam gördüm. Ne göbekli idi, ne de başı küçüktü. Düzenli ve ölçülü idi. İri gözlü,

uzun kirpikli idi. Sesi kısık, gözleri şehla olup hilal kaşlı idi. Boynu uzun, sakalı sık idi. Sustuğunda vakarlı, konuştuğunda da heybetli ve yüce idi. Konuşması tatlı, açık seçik olup saçmalamazdı. Sözleri ipe dizilen boncuklar gibi idi. İnsanların en yakışıklısı ve en güzeli idi. Uzaktan öyle görünürdü. Yakından da hüsnü cemal sahibi olduğu müşahede edilirdi. Orta boylu idi. Uzaktan bakanlar onu çirkin görmezler, yakından bakan gözler de onu nahoş halde görmezlerdi. İki dal arasındaki bir dal gibiydi. Üç kişi arasında bulunduğunda, onların en parlak yüzlüsü idi. Endamı en güzel olardı. Etrafını çevreleyen arkadaşları vardı. Konuştuğunda sözünü dinlerlerdi. Emir verdiğinde emrini derhal yerine getirirlerdi. Etrafına toplanır ve ona yardımcı olurlardı. Asık suratlı ve yalancı değildi, dedi.

Ümmü Mabed'in kocası da şöyle dedi:

– Vallahi bu, Kureyşlilerin aradıkları adamdır. Eğer ona rastlasaydım, onunla arkadaş olmak isterdim. Ona ulaşabilecek bir yol bulursam, ulaşmak için gayret sarfederim.

Ravi diyor ki: Mekke'de göklerle yer arasında bir ses duyuldu. Ama sesin sahibi görünmüyordu. Sesin sahibi şöyle diyordu:

"İnsanların Rabbi, hayırlı mükafatıyla, Ümmü Mabed'in iki çadırına yerleşen iki arkadaşını mükafatlandırdı.

Onlar yere indiler, sonra dinlendiler, Muhammed'in arkadaşı olan kimse kurtuluşa erdi, ey Kusay ailesi!

Allah, mükafatsız işleri ve efendiliği, sizden uzaklaştırmasın.

Bacınız Ümmü Mabed'e, koyununu ve süt kabını sorun.

Koyuna sorsanız, o bile size tanıklık eder.

Rasûlullah, ondan kısır bir koyun getirmesini istedi.

Koyunun memeleri, açıktan açığa ona köpüklü süt verdi.

Sonra yoluna koyulup gitti, koyunu orada sağıcısına bıraktı.

Koyun da her gidiş gelişinde ona süt veriyordu."

İnsanlar, Mekke'de sabahladılar. Ama Peygamberleri aralarından çıkıp gitmişti. Araştırmaya başladılar. Ümmü Mabed'in çadırına geldiler. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştılar.

Hassan b. Sabit de o görünmez kişinin şiirine karşı şu cevabî şiiri söyledi:

"Peygamberleri aralarından çıkıp giden kavim kayba uğradı.

Geceleyin gidip sabahleyin yanlarına vardığı kavim de sevindi.

Akılsız bir kavmin yanından ayrılmış gitti.

Bir kavme yepyeni bir nurla konuk oldu.

Körlüklerinden ötürü beyinsizlik yapan kavmin sapıkları ile hida-

yet kaynağından doğru yolu bulan doğru kimseler bir olur mu hiç?

İnsanların görmediklerini gören bir peygamber ki, hazır bulunduğu her yerde Allah'ın kitabını okur.

Günün birinde gayba dair bir söz söylese, bugün ya da yarın kuşluk vakti (gibi) sözü doğrulanacaktır.

Ona arkadaşlık etmek için gayret sarfeden Ebu Bekir'in mutluluğu kutlu olsun, Allah'ın mutluluk verdiği kimse mutlu olur.

Ka'b oğullarının genç kadınının yeri ve mü'minler için bir dinlenme yeri, bir gözetleme yeri olarak mübarek olsun."

Abdûlmelik b. Vehb der ki: Bana ulaşan habere göre Ümmü Mâbed'in kocası Ebu Mâbed, Müslüman olmuş, hicret edip Peygamber (s.a.v.)'in yanına gitmiştir.

Hafız Ebu Nuaym da, Abdûlmelik b. Vehb el-Mezhicî kanalıyla böyle bir rivayette bulunarak hemen hemen aynı şeyleri söylemiş, rivayeti-nin sonuna da şunu eklemiştir. Abdûlmelik dedi ki: Bana ulaşan habere göre Ümmü Mâbed, hicret edip Müslüman olmuş, Rasûlullah 'ın yanına gitmiştir.

Sonra yine Ebu Nuaym, ashabtan Hubeş b. Halid'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Amir b. Führeyre ve yol rehberleri Abdullah b. Uraykit el-Leysî ile birlikte hicret için Mekke'den çıktıktan sonra Ümmü Mâbed'in çadırına uğramıştı. Ümmü Mâbed, güçlü, kuvvetli bir kadın olup evinin avlusunda durup halka su ve yemek verirdi.

Ebu Nuaym, Sulayt el-Bedrf'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Amir b. Führeyre ve yol rehberleri İbn Uraykit ile birlikte hicret için Mekke'den çıktıktan sonra yolda Ümmü Mâbed el-Huzaf'nin çadırına uğramıştı. Ümmü Mâbed, onu tanı-mı-yordu. Rasûlullah, ona şöyle demişti:

– Ey Ümmü Mâbed, yanında süt var mıdır?

– Hayır, vallahi koyunlarımız kısırdır.

– Ya gördüğüm şu koyun nedir?

– Takatsizliğinden ötürü sürüden geri kalmıştır, dedikten sonra daha önce geçenleri aynen nakleder.

Beyhakî, bu kıssaların tamamının aynı kıssa olması ihtimalini ifade ettikten sonra Ümmü Mâbed el-Huzaiye'nin kıssasına benzer başka bir kıssa anlatarak şöyle der: Ebu Abdullah el-Hafız, Kays b. Numan'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.) ile Ebu Bekir gizlice Mekke'den çıktıklarında koyun gütmekte olan bir köleye uğradılar. Or-dan süt istediler. Ama o şöyle dedi:

– Yanımda sağılacak koyun yok. Ancak şurada bir oğlak var. Kışın başında hamile kalmıştı. Bir düşük yapmıştı. Sütü de kalmamıştır.

Rasûlullah:

– Onu buraya getir, dedi.

Köle, oğlağı oraya getirdi. Rasûlullah, onu bağladı. Sonra memesi-ne el sürüp dua etti. Bunun üzerine memesine süt indi. Ebu Bekir, bir kalkan getirip sütü onun içine sağdı. Sağılan sütü içti. Yine sağdı. Bu defa çoban içti. Üçüncü kez yine sağdı. Bu defa Rasûlullah içti. Çoban dedi ki:

– Allah aşkına söyle, sen kimsin? Allah'a yemin ederim ki, senin gibisini asla görmedim. Rasûlullah:

– Beni gördüğünü saklar mısın ki, sana kim olduğumu anlatayım?

Köle:

– Evet, dedi.

– Ben, Allah Rasûlü Muhammed'im!

Köle:

– Kureyşlilerin dinden çıktığını iddia ettikleri adam sen misin?

– Onlar böyle söylüyor, dedi.

– Şahadet ederim ki sen peygambersin. Ve yine şahadet ederim ki senin getirdiğin şey haktır. Çünkü senin yaptığını, ancak bir peygamber yapabilir. Ve ben, sana uydum, dedi.

– Sen bugün bunu yapamazsın. Ne zaman benim güçlenip ortaya çıktığımı duyarsan yanımıza gel." dedi."

Ebu Nuaym, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: "Ben yetişkin bir gençtim. Mekke'de Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyun sürüsünü güdüyordum. Müşriklerden kaçmış olan Rasûlullah ile Ebu Bekir, yanıma gelip şöyle dediler:

– Ey çocuk, bize içirecek sütün var mı?

– Ben emanetçi bir kimseyim. Başkasının sütünü size içiremem, dedim.

– Üzerine koç otlamamış (kısır) koyunun var mı?

– Evet, var.

Böyle dedikten sonra koyunu yanlarına getirdim. Ebu Bekir, koyunu tuttu. Rasûlullah da memesine el sürüp dua etti. Memesi süt doldu. Ebu Bekir, çukurumsu bir taş getirdi. Sütü oraya sağdı. Sonra Rasûlullah ile Ebu Bekir, o sütü içtiler. Bana da içirdiler. İçtikten sonra memeye: "Geri çekil." dedi. Meme de geri çekilip büzüldü.

Daha sonra Rasûlullah'ın yanına geldim ve:

– Bana şu güzel sözden (Kur'ân'dan) biraz öğret, dedim.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Sen, eğitilmiş ve öğretilmiş bir çocuksun, dedi. Ben, onun mübarek ağzından yetmiş sûre dinleyip öğrendim ki, bu hususta hiç kimse benimle tartışamaz."

Bu rivayette geçen «müşriklerden kaçmışlardı.» cümlesinden

kasıt, hicret vaktindeki kaçış değildir. Bu, hicretten önceki bazı hallerde vuku bulan kaçışlardan biri idi. İbn Mesud, ilk zamanlarda Müslüman olup Habeşistan'a hicret edenlerdendir. Bilahare Mekke'ye dönmüştür. Bu kıssası, sahih hadis kitaplarında sabit olup aslı bulunan bir kıssadır. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abadil'in azadlısı Faid'in şöyle dediğini rivayet eder: "İbrahim b. Abdurrahman b. Sa'd'le birlikte yola çıktık. Areç mevkiine vardığımızda İbn Sa'd ki, Rekube yolunu Rasûlullah'a gösteren kılavuzdur. İbrahim, İbn Sa'd'e sordu:

– Baban sana neler anlattı?

– Babam bana dedi ki; "Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir kendilerine gelmişler, Ebu Bekir'in bizim yanımızda süt emmekte olan bir kız çocuğu vardı. Rasûlullah, kısa yoldan Medine'ye ulaşmak istemişti. Babam Sa'd, ona şöyle demişti:

– Şurası Rekube'ye yakın Gamir köyüdür. Burada, Eslem kabilesinden iki hırsız vardır. Kendilerine (hakir bir kişi anlamına gelen) "Mehanan" denmektedir. İstersen onları kılavuz ediniz.

Rasûlullah:

– Onları bize kılavuz edin, dedi.

Babam Sa'd dedi ki:

– Yola çıktık. Gamir köyüne vardık. İki hırsızdan birinin, diğerine: "Bu, Yemanî'dir." dediğini işittik. Rasûlullah, onları çağırdı. Onlara İslâmiyet'i arzetti. Onlar da Müslüman oldular. Sonra adlarını sordu. Onlar, adlarının (hakir iki kişi anlamına gelen) "Mehanan" olduğunu söylediler. Bunun üzerine Rasûlullah, onlara (şerefli bir kişi anlamına gelen): "Siz Mükreman'sınız." dedi. Kendilerine Medine'ye gelmelerini emretti. Biz yola devam ettik. Kuba'nın ilk evlerine ulaştık, orada onu Beni Âmr b. Avf kabilesi karşıladı. Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ümame Es'ad b. Zürene'yi sordu. Sa'd b. Haysem'e: "O, benden önce vuruldu ya Rasûlallah, onu sana anlatayım mı?" dedi.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), yoluna devam etti. Hurmalığa geldi. Pınar başının insanlarla dolu olduğunu gördü. Ebu Bekir'e, dönüp şöyle dedi:

"Ey Ebu Bekir, menzil burasıdır. Müdlic oğullarının havuzları gibi havuzlara indigimi görüyorum."

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN MEDİNE'YE GİRİŞİ VE EVİ

Daha önce de belirtildiği gibi Buharî'nin, ez-Zührî vasıtasıyla Urve'den yaptığı rivayete göre Peygamber (s.a.v.), öğle vakti Medine'ye girmişti.

Ben de derim ki: Belki de zeval vaktinden sonra girmiştir. Çünkü Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir hadise göre hicretle ilgili olarak Ebu Bekir şöyle demiştir:

"Geceleyin Medine'ye vardık. Hz. Peygamber'i konuk etme hususunda halk birbirleriyle çekişti. Hz. Peygamber, onlara şöyle dedi:

"Abdülmuttalib'in dayıları olan Neccar oğullarına konuk olacağım. Böylece onlara ikramda bulunacağım."

Öyle sanıyorum ki Hz. Peygamber, Kuba'ya geldiği gün öğle sıcağında Medine yakınlarına varmış, orada hurmalığın ağaçlarından birinin altında dinlenmiş, sonra Müslümanlarla birlikte geceleyin gelip Kuba'ya konaklamıştır. Yukarıda geçen zeval sonrası sözü ile gece kastedilmiştir. Muhtemelen o, Kuba'dan hareket ettikten sonra akşamleyn Neccar oğulları yurduna ulaşmıştır. Nitekim bu husus, ileride de açıklanacaktır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî'nin Urve'den yaptığı rivayete göre Hz. Peygamber, Kuba'da Beni Amr b. Avf yurduna konuk olmuş, orada onlar arasında on küsur gece ikamet etmiş, ikameti esnasında da Kuba mescidini tesis etmiştir. Daha sonra insanlarla birlikte yola çıkıp Medine'ye gelmiş, hayvanı, bugünkü Mescid-i Nebevi yerine çökmüştü. Orası, Sehl ve Süheyl adındaki iki öksüz çocuğa ait hurma kurutma ve harman etme yeri idi. Arsayı onlardan satın alıp mescid edindi. Arsa, Neccar oğulları kabilesinin bulunduğu yerde idi.

Muhammed b. İshak, Abdurrahman b. Üveym b. Saide'nin şöyle dediğini rivayet eder: Kabilemden olup Rasûlullah'ın sahabeleri arasında yer alan bazı adamlar bana dediler ki: "Rasûlullah'ın Mekke'den çıkışını duyduğumuz ve gelişini bekleyip gözettiğimiz zaman, sabah namazını kılınca şehrimizin dışına Rasûlullah'ı gözetlemek üzere çıkıyorduk. Allah'a yemin ederim ki, güneş gölgeleri bastırıncaya kadar bekliyorduk. Bir gölge bulamadığımız zaman ise evlerimize gidiyorduk. Bu hararetili

günlerde idi. Nihayet Rasûlullah'ın geldiği gün, yine eskiden beklediğimiz gibi bekliyorduk. Gölge kalmadığı zaman evlerimize girdik. Rasûlullah ise, evlerimize girdiğimiz zamanda geldi. Onu ilk gören, Yahudilerden bir adamdı. Bizim, Rasûlullah'ın gelmesini beklediğimizi görmüştü. Sesinin en yüksek tonu ile bağırdı:

– Ey Kayle oğulları! İşte dedeniz geldi.

Bunun üzerine Rasûlullah'ı karşılamaya çıktık. O, bir hurma ağacının gölgesinde idi. Yanında Ebu Bekir vardı. Yaşça akran idiler. Çoğumuz Rasûlullah'ı daha önce görmemiştik. İnsanlar, onun etrafını kuşattılar. Ebu Bekir'den ayırd edip tanıyamıyorlardı. Nihayet gölge Rasûlullah'ın üzerinden çekilince, Ebu Bekir kalkıp abasıyla onu gölgelendirdi. İşte o anda biz Rasûlullah'ı tanıdık."

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Çocuklar arasında oynuyordum.

– Muhammed geldi, diyorlardı. Oynuyor, kimseyi göremiyordum. Sonra yine:

– Muhammed geldi, diyorlardı. Yine koşuyor, kimseyi göremiyordum.

Nihayet kendisi ile arkadaşı Ebu Bekir geldiler. Biz, Medine'nin yıkık evleri içinde gizlendik. Sonra Medine'nin halkına geldiklerini haber vermek için birisini gönderdiler. 500 kişi civarında kalabalık bir halk kitlesi karşılamaya çıkıp büyük saygı ve sevgi gösterisi içinde onları alıp Medine'ye getirdiler. Hz. Peygamber ile arkadaşı, büyük kalabalık içinde Medine'ye girerlerken, bütün Medine halkı evlerden çıktılar. Öyleki onu görmek için yetişkin kızlar damlara çıkmış birbirlerine:

– Hangisidir, hangisidir? diye soruyorlardı.

O günkü manzara gibi ihtişamlı bir manzara görmedik."

Enes (r.a.) diyor ki:

"Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye geldiği günü de, vefat ettiği günü de gördüm. Bu iki gün gibi gün görmedim."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde hicret hadisi ile ilgili olarak Ebu Bekir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"İnsanlar, bizim Medine'ye gelişimiz esnasında yollara ve evlerin üzerlerine çıktılar. Çocuklarla köleler tekbir getirerek:

"Rasûlullah geldi, Muhammed geldi, Muhammed geldi, Rasûlullah geldi" diyorlardı.

Sabah olunca yola devam etti ve emrolunduğu yere gitti."

Beyhakî, İbn Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiği zaman kadınlarla çocuklar şu beyitleri okuyarak sevinçlerini izhar ediyorlardı:

"Dolunay Seniyyetu'l-Veda tarafından üzerimize doğdu.

Allah'a davet eden davetçi bulundukça, bize şükretmek gerekir."

Muhammed b. İshak dedi ki: Kuba'ya Külsüm b. Hedm'in yanına konuk olduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.), Beni Amr b. Avf'ın yanına vardı. O, Beni Ubeyd kabilesindendir. Sa'd b. Hayseme'ye konuk olduğunu söyleyenler de vardır. Külsüm b. Hedm'in yanına misafir olduğunu söyleyenler derler ki:

"Rasûlullah (s.a.v.), Külsüm b. Hedm'in evinden çıktığında halkla rahatça görüşebilmek için Sa'd b. Hayseme'nin evine gidip oturdu. Çünkü o, bekar bir kimse idi. Evinde kimseler yoktu. Orası, Rasûlullah'ın Muhacirlerden olan ashabından bekarların evi haline gelmişti. Bundan dolayı Sa'd b. Hayseme'nin yanına misafir olduğu söylenir. Sa'd b. Hayseme'nin evine bekarlar evi denirdi.

Ebu Bekir es-Sıddık hazretleri de, Hubeyb b. İsa'ın yanına konuk oldu. Bu zat, Beni Haris b. Hazreç kabilesindendir. Süh' de bulunuyordu. Ebu Bekir'in, Beni Haris b. Hazreç'in kardeşi Harice b. Zeyd b. Ebi Züheyr'e konuk olduğunu söyleyenler de vardır.

Ali b. Ebu Talip Mekke'de üç gün üç gece kaldı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yerine, onun yanındaki emanetleri sahiplerine verdi. Bu işleri bitirdiği zaman yola çıkıp Rasûlullah'a kavuştu. Onunla birlikte Külsüm b. Hedm'in yanına konuk oldu. Hz. Ali'nin, Kuba'daki ikameti sadece bir veya iki gece idi. O şöyle diyordu:

"Kuba'da, kocası olmayan Müslüman bir kadın vardı. Gece ortasında adamın birinin, o kadının evine gelip kapısını çaldığını, kadının ona doğru çıktığını, o kişinin de yanında olan birşeyi kadına verdiğini, onun da bu şeyleri aldığını gördüm. Adamın durumundan şüphelenerek kadına dedim ki:

– Ey Allah'ın cariyesi! Her gece senin kapını çalan bu adam kimdir ki, sen ona çıkıyor ve o da sana birşeyler veriyor, onun ne olduğunu bilmiyorum. Halbuki sen Müslüman bir kadınsın. Kocan da yoktur.

Kadın dedi ki:

– Bu, Sehl b. Hüneyf'tir. Benim kimsesiz bir kadın olduğumu öğrenmiş. Akşam olduğu zaman kavminin putlarının yanına gider, onları kırar, sonra onları bana getirir ve:

– İşte bunu odun edip yak, der.

Sehl b. Hüneyf, Hz. Ali'nin yanında Irak'ta vefat ettiği zaman o, onun bu durumunu ve yaptığı işleri insanlara anlatmıştı."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Kuba'da Beni Amr b. Avf yurdunda pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günleri kaldı ve mescidini tesis etti. Sonra Allah onu, cuma günü onların arasından çıkarttı. Beni Amr b. Avf kabilesinin ifadesine göre Rasûlullah, aralarında bundan daha uzun bir zaman kalmıştır.

Abdullah b. İdris, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet

eder: Beni Amr b. Avf'ın ifadesine göre Rasûlullah, aralarında onsekiz gece kalmıştır.

Ben de derim ki: Buharî'nin, Urve'den yaptığı rivayete göre Rasûlullah, aralarında on kûsur gece ikamet etmiştir.

Musa b. Ukbe, Mücma' b. Yezid b. Harise'nin şöyle dediğini nakleder: Rasûlullah (s.a.v.) Kuba'da, bizim yanımda yani Beni Amr b. Avf kabilesi arasında yirmi iki gece kalmıştır.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah, onların arasında ondört gece kaldı.

İbn İshak dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), Beni Salim b. Avf kabilesi içinde iken cuma günü oldu. Ranuna vadisinde ilk cuma namazını kıldı. Medine'de kıldığı ilk cuma namazı budur.

Sonra Utban b. Malik ve Abbas b. Ubade b. Nadle, Beni Salim b. Avf kabilesinden bir kaç kişiyle birlikte yanına gelip dediler ki:

—Ey Allah'ın Rasûlü, sayımızın çokluğundan, hazırlık bakımından güç ve himaye açısından dolayı yanımda kal.

Rasûlullah buyurdu ki:

—Devemin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur.

Onlar da devenin yolunu açtılar. Deve gitti. Nihayet Beni Beyaza'nın evinin hizasına gelince Ziyad b. Lebid ve Ferve b. Amr, Beni Beyaza'dan bir takım kişilerle onu karşıladılar ve dediler ki:

—Ey Allah'ın Rasûlü! Bize gel, sayımız, hazırlığımız ve kuvvetimiz tamamdır.

Rasûlullah buyurdu ki:

—Devemin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur.

Onlar da devenin yolunu açtılar. Deve gitti, nihayet Beni Saide'nin evine uğradığı zaman Sa'd b. Ubade ve Münzir b. Amr, Beni Saide'den bir takım kişilerle onun önüne çıkıp şöyle dediler:

—Ey Allah'ın Rasûlü! Bize gel, bizde sayı, bizde hazırlık, bizde güç vardır.

Rasûlullah buyurdu ki:

—Devenin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur.

Onlar da onun yolunu açtılar ve deve gitti. Nihayet Beni Harise b. Hazreç'in evinin hizasına geldiğinde, Sa'd b. Rebi, Harice b. Zeyd b. Abdullah b. Revaha, Beni Haris b. Hazreç'ten bir kaç erkek ile ortaya çıkıp şöyle dediler:

—Ey Allah'ın Rasûlü! Bize gel. Sayımız, hazırlığımız, emniyet ve gücümüze gel.

Rasûlullah buyurdu ki:

—Devemin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur.

Onlar da devenin yolunu açtılar. Deve gitti. Nihayet Beni Adiy b. Neccar'ın evinin önünden geçerken -ki onlar onun yakın dayılarıydılar. Abdülmuttalib'in annesi Selma binti Amr onlardandı- Salit b. Kays ve

Ebu Salit b. Useyre b. Ebi Harice, Beni Adiy b. Neccar kabilesinden bir kaç kişiyle birlikte karşısına çıkıp şöyle dediler:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Dayılarına gel. Sayımıza, hazırlığımıza, koruyucu gücümüze gel.

Rasûlullah buyurdu ki:

– Devenin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur.

Onlar da devenin yolunu açtılar ve deve gitti. Nihayet Beni Malik b. Neccar'ın evinin önüne geldiğinde Rasûlullah'ın mescidinin kapısı önünde çöktü. O zaman orası Malik b. Neccar oğullarından olan iki öksüz çocuğa ait bir hurma kurutma yeri idi. Bu çocuklar, Muaz b. Afra'nın velayetinde idiler."

Ben derim ki: Buharî'nin, ez-Zührî kanalıyla Urve'den yaptığı rivayette de geçtiği gibi bu iki öksüz çocuk, Es'ad b. Zürare'nin velayetinde idiler. Doğrusunu Allah bilir.

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), yoldan geçmekte iken Abdullah b. Übey b. Selül'ün evinin kapısına geldi. O esnada Abdullah evde idi. Rasûlullah, kendisini eve davet etmesini bekledi. O zaman o, Hazreçlilerin lideri idi. Abdullah, ona şöyle dedi:

– Seni davet edenlere bak. Git, onlara misafir ol.

Rasûlullah (s.a.v.), onun böyle deyişini Ensâr'dan bir kaç kişiye anlatınca Sa'd b. Ubade, özür dileyerek şöyle karşılık verdi.:

– Ey Allah'ın Rasûlü, Rabbimiz seninle bize lütufta bulundu. Sen gelmeden önce biz, Abdullah b. Übeyy'in başına taç geçirip kendimize onu hükümdar yapacaktık.

Musa b. Ukbe dedi ki: Rasûlullah'ın Beni Amr b. Avf yurdundan hareket etmesinden önce Ensâr, onun devesinin çevresinde yürümeye başladı. Birbirleriyle çekişip duruyorlardı. Devenin yularını ellerine geçirmek isteyen herkes, Rasûlullah'a saygı ve tazimde bulunmak için onu konuk edinmek istiyordu. Ensâr'dan her bir şahsın evinin önünden geçerken, onu evlerine davet ediyorlar. Rasûlullah ise şu cevabı veriyordu:

– Devemin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur. Allah'ın, beni konuk edeceği yere konuk olacağım.

Ebu Eyyüb el-Ensârî'nin evinin önüne geldiğinde deve kapıya çöktü. Rasûlullah da inip Ebu Eyyüb'ün evine girdi. Oraya yerleşti. Mescidini ve hane-i saadetini inşa edinceye kadar o evde kaldı.

İbn İshak dedi ki: Deve çöktüğü zaman Rasûlullah onun üzerinde idi. İnmedi ve devenin üzerinde kaldı. Deve, çok uzak olmayan bir yere yürüdü ve Rasûlullah, onun yularını bırakmıştı, onu durdurup, menetmiyordu. Sonra deve arka tarafına bir baktı ve ilk defa çöktüğü yere döndü. Oraya çöktü, yerinde kalıp hareket etmedi. Yorgunluktan kalkamaz oldu. Boynunun altını ve göğsünü yere koydu. Rasûlullah da üzerinden

indi. Ebu Eyyüb Halid b. Zeyd, onun göç eşyasını yüklenip evine koydu. Rasûlullah, onun yanında idi. O, hurma kurutma yerinin kime ait olduğunu sordu. Muaz b. Afra, ona dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü, orası Amr'ın iki oğlu Sehl ile Süheyl'e aittir. Onlar, benim velayetimdeki iki öksüzdürler. Yakında arsa için onları razı ederim. Oraya mescid edinebilirsiniz.

Rasûlullah (s.a.v.), bir mescid yapılmasını emretti. Kendisi, Ebu Eyyüb'ün evine yerleşti. Nihayet mescidinin ve meskenlerinin inşa olunmasına kadar onun yanında kaldı. Rasûlullah (s.a.v.)'la Muhacir ve Ensâr Müslümanlar da o inşaatlarda çalıştılar. Bununla ilgili açıklama inşaallah yakında gelecektir.

Beyhakî, "Delail" adlı eserde, Enes'in şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldi. Yanımıza geldiğinde kadınıyla, erkeğiyle Ensâr gelip:

– Bize gel ya Rasûlallah, dediler.

Rasûlullah:

– Devemin yolunu açın. Çünkü o, emrolunmuştur, dedi.

Devesi, Ebu Eyyüb'ün kapısı önüne gelip çöktü. Neccar oğulları kabilesinin cariyeleri, def çalarak geldiler ve şu şarkıyı okudular:

"Biz, Neccar oğullarının cariyeleriyiz. Muhammed, ne güzel bir komşudur!"

Bu şarkıyı okuyan cariyelerin yanına giden Rasûlullah (s.a.v.), onlara şöyle sordu:

– Beni seviyor musunuz?

– Evet, vallahi, ya Rasûlallah!

– Vallahi, ben de sizi seviyorum. Vallahi ben de sizi seviyorum. Vallahi ben de sizi seviyorum, dedi.

Beyhakî, Enes'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Peygamber (s.a.v.), Neccar oğullarından bir kabileye uğradı. Bir de baktı ki cariyeler def çalıp şu şarkıyı okuyorlar:

"Biz, Neccar oğullarının cariyeleriyiz.

Muhammed, ne güzel komşudur!"

Rasûlullah (s.a.v.), onlara dedi ki:

"Allah biliyor ki, kalbim sizi seviyor."

Sahih-i Buharî'de Enes'in şöyle dediği rivayet edilir:

«Peygamber (s.a.v.), kadınlarla çocukların -zannedersem- düğünden geldiklerini görünce dikilip karşlarına çıkmış ve onlara şöyle demişti: "Allah için siz, insanlar içinde en çok sevdiğim kimselersiniz." Bu sözü, üç kere tekrarlamıştı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

« Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'i tergisine alarak Medine'ye yönel-

mişti. Ebu Bekir, yaşlı bir kimse olup tanınmakta idi. Rasûlullah ise, genç biri olduğundan tanınmıyordu. Adamın biri, Ebu Bekir'le karşılaştığında ona şöyle sormuştu:

– Ey Ebu Bekir, önündeki şu adam kimdir?

– Bu, bana yol gösteren bir adamdır.

Bilmeyenler, Ebu Bekir'in bu sözü ile Rasûlullah'ın yol kılavuzu olduğunu söylemek istediğini sanıyorlardı. Oysa o, hayır yolunu gösteren bir rehber olduğunu söylemek istiyordu.

Yolda iken Ebu Bekir dönüp arkasına baktı. Bir süvarinin kendilerini yakalamak üzere olduğunu gördü ve:

– Ey Allah'ın peygamberi, şu süvari bizi yakalamak üzere, dedi.

Rasûlullah arkasına dönüp baktı ve: "Allah'ım, at sürçsün." dedi. Bunun üzerine at süvarisini yere attı ve kalkıp kişnemeye başladı. Sonra adam şöyle dedi:

– Ey Allah'ın elçisi, bana dilediğini emret.

Rasûlullah, ona şöyle buyurdu:

– Yerde dur ve kimsenin gelip bize ulaşmasına müsaade etme.

Ravi diyor ki: O adam, sabahleyin Rasûlullah'a saldıran bir kimse idi. Ama akşamleyin onun koruyucusu oldu.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'nin kara taşlık mevkiinde durdu. Ensâr'a haber gönderdi. Onlar da gelip kendilerine selam verdiler ve Ebu Bekir'le ona:

– Güven içinde ve itaat görerek bineklerinize binin, dediler. Rasûlullah ile Ebu Bekir de bineklerine binip yola çıktılar. Ensâr da çevrelerini silahlarla kuşatıp onları koruma altına aldılar. Medine'de Peygamber Efendimiz'in geliş haberi yayıldı, onu karşılamak üzere çıktılar ve: «Allah'ın peygamberi geldi.» dediler.

Rasûlullah yürümeye devam etti. Nihayet Ebu Eyyüb'ün evinin yanına geldi. Ev halkı ile konuşmakta iken Abdullah b. Selam, onun sesini duydu. Abdullah, kendi ailesine ait bir hurmalıkta çalışmakta idi. İşini çabucak bitirmek için acele etti. Sonra gelip Rasûlullah'ın yanına oturdu. Onun sözlerini dinleyip ailesine döndü.

Rasûlullah: "Yakınlarımızdan hangisinin evi, buraya daha yakındır?" diye sorunca Ebu Eyyüb, kendi evinin oraya yakın olduğunu söyleyerek evini ve kapısını gösterdi. Rasûlullah da ona:

– Git, bizim için bir istirahat yeri hazırla, dedi.

Ebu Eyyüb gidip istirahat yeri hazırladı ve gelip:

– Ey Allah'ın Rasûlü, sizin için istirahat yeri hazırladım, Allah'ın bereketiyle kalkıp gelin ve istirahat edin, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), istirahat yerine geldiğinde Abdullah b. Selam, yanına gelip şöyle dedi:

"Senin, Allah'ın hak peygamberi olduğuna şahadet ederim. Getirdiğin şeylerin gerçek olduğuna tanıklık ederim. Yahudiler bilirler ki,

ben onların efendisi ve efendilerinin oğluyum. Onların en bilgilisi ve en bilgin şahsiyetlerinin oğluyum. İstersen onları çağır ve bunu kendilerine de sor."

Yahudiler, Rasûlullah'ın yanına geldiler. Rasûlullah, onlara şöyle dedi:

"Ey Yahudi topluluğu, yazıklar olsun size. Allah'tan korkun. Kendisinden başka tanrı bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, siz de benim Allah'ın gerçek rasûlü olduğumu bilmektesiniz. Ve yine benim getirdiğim şeylerin gerçek olduğunu da bilmektesiniz. Öyleyse Müslüman olun!"

Yahudiler, onun böyle demesine karşılık olarak üç kez: "Gerçek olduğunu bilmiyoruz." dediler.

İbn İshak, Ebu Eyyüb'ün şöyle dediğini rivayet eder:

«"Rasûlullah (s.a.v.), benim evime konuk olduğu zaman alt kata indi. Ben ve Ümmü Eyyüb (eşim) üst katta idik. O'na dedim ki:

– Ey Allah'ın peygamberi! Babam ve anam sana feda olsun. Senin üstünde bulunmaktan ve senin de benim altımda bulunmandan hoşlanmıyorum. Bu, benim ağırıma gidiyor. Lütfen, sen üst kata çık, bizde alt kata inelim.

Buyurdu ki:

– Ey Ebu Eyyüp, bize ve bizim etrafımızdakilere en uygun olan, evin alt katında olmamızdır.

Rasûlullah (s.a.v.), evin alt katında kaldı. Biz de onun üst katında idik. İçi su dolu bir kovamız kırıldı. Bunun üzerine ben ve eşim ümmü Eyyüb, bizim olan bir kadifeyi alıp onunla suyu silmeye başladık. Ondan başka bir örtümüz de yoktu. Suyun, Rasûlullah'ın üzerine damlamasından ve ona eziyet vermesinden korkmuştuk.

Akşamları onun için yemek yapıyor, ona gönderiyorduk. Fazlasını bize geri verdiği zaman ben ve eşim ümmü Eyyüp onun elinin değdiği yeri uğurlu sayıyorduk. Ondan bereket ümid ederek yiyorduk. Bir gece içinde soğan ve sarımsakta bulunan akşam yemeğini gönderdiğimizde Rasûlullah, onu geri verdi. Onda elinin bir izini göremedim. Ben, ona korkarak geldim ve dedim ki:

– Ey Allah'ın rasûlü, babam ve anam sana feda olsun. Akşam yemeğini yemeyip geri verdin. Yemekte senin el izini göremedim. Onu bize geri verdiğin zaman ben ve eşim Ümmü Eyyüp senin elinin izini uğurlu ve bereketli buluyorduk. Bu bekereti talep ediyorduk.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

– Ben, yemekte o bitkinin kokusunu buldum. Ben, Allah'a dua eden, münacatta bulunan bir kişiyim. Ama siz onu yiyebilirsiniz.

Biz de o yemeği yedik. Fakat daha sonra artık o bitkiden yemeğe koymadık."

Beyhakî, Ebu Eyyüb'ün şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), evimizin alt katına gelip yerleşti. Biz ise üst kattaydık. Bir süre sonra kendime geldim ve aileme dedim ki:

– Biz, Rasûlullah'ın tepesi üzerinde dolaşıyoruz. Bu olacak şey değildir. Evin bir köşesine çekilip yatın.

Sonra ben, bunu Rasûlullah'a arzettim. Ama o:

– Alt katta kalmak bizim için daha münasıptır, dediyse de ben:

– Senin alt katta bulunduğun bir evin üst katına çıkmam, deyip direttilim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), üst kata çıktı. Ben de alt kata indim.

Ebu Eyyüb, Rasûlullah'a yemek hazırlayıp götürür, Rasûlullah da yemeği yedikten sonra artan kısmı geri verirken, Ebu Eyyüb onun parmaklarının nereye değdiğini kendisine sorar, o da onun parmaklarının değdiği yerden yerd. Bununla bereket talep ederdi. Yine bir gün yemek yaptı, içine sarımsak kattı. Getirip Rasûlullah'a verdi. Yemek kabını geri alırken parmak izlerini sordu. Fakat Rasûlullah, yemekten yemediğini söyleyince korkarak:

– Yemek haram mıydı? diye sordu Rasûlullah:

– Hayır, ama ben ondan hoşlanmadım, dedi.

Ebu Eyyüb de:

– Senin hoşlanmadığın yemekten ben de hoşlanmam, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), kendisine melek geldiği için sarımsaklı yemekten yemek istememişti."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir hadiste Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah (s.a.v.)'a yuvarlak bir tabak –bir rivayete göre tencere– içinde bakla ve sebze yemeği getirildi. Rasûlullah, ne yemeği olduğunu sorduğunda yemekteki sebzeler ve katkı maddeleri kendisine anlatıldı. Yemeği görünce yemek istemedi ve: "Sen ye. Çünkü ben, senin kendisiyle konuşmadığın kimse ile konuşmaktayım." dedi.

Vakidî, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ebu Eyyüb'ün evine konuk olduğu esnada Es'ad b. Zürare'nin Rasûlullah'ın devesinin yularını aldığını ve bu yuların onun yanında kaldığını rivayet eder.

Zeyd b. Sabit'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ebu Eyyüb'ün evine konuk olduğunda Rasûlullah'a sunulan ilk hediye, benim ona getirdiğim bir çanak yemektir. Çanakta, süt ve yağa doğranmış ekmek vardı. Ona:

– Bu çanağı annem gönderdi, dedim. O da:

– Allah sana bereket versin, dedi. Ashabını çağırdı. Hep birlikte yediler. Sonra Sa'd b. Ubade'nin tirid ve et çanağı geldi. Her gece Hz. Ali'nin kapısında üç, dört kişi bulunur, bunlar ona yemek getirirlerdi. Bu işi, nöbetleşe yaparlardı. Rasûlullah, Ebu Eyyüb'ün evinde yedi ay

kaldı. Ebu Eyyüb'ün evinde iken azadlısı Zeyd b. Harise ile Ebu Rafi'e 500 dirhem verip iki deveye bindirerek kızları Fatıma ile Ümmü Gülsüm'ü, eşi Sevde binti Zem'a'yı ve Üsame b. Zeyd'i getirmek üzere gönderdi. O sıralarda Rasûlullah'ın kızı Rukiye, kocası Osman'la beraber hicret etmişti. Zeynep de kocası Ebu'l-As b. Rebi'n yanında Mekke'de idi. Zeyd b. Harise'nin zevcesi Ümmü Eymen beraberlerinde gelmişti. Ebu Bekir'in oğlu Abdullah, aralarında mü'minlerin annesi Hz. Aişe olmak üzere Ebu Bekir'in aile efradını da yanına alarak onlarla birlikte Medine'ye gelmişti. Rasûlullah, o zamana kadar Hz. Aişe ile gerdeğe girmemişti.

Beyhakî, Abdullah b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldi. Devesi, Cafer b. Muhammed b. Ali'nin evi ile Hasan b. Zeyd'in evi arasında bir yere çöktü. İnsanlar, yanına gelip onu evlerine davet ettiler. Ama devesi tekrar kalkıp harekete geçti. Kendisi de orada bulunanlara:

"Onun yolundan çekilin. Çünkü o, emrolunmuştur." dedi. Sonra oradan kalkıp Mescid-i Nebevi'nin minberinin bulunduğu yere geldi. Oraya çöktü. Rasûlullah orada devesinden indi. Orada bir gölgelik vardı. İnsanlar, orayı gölgelik yapmışlar, orada toplanıyor ve serinliyorlardı. Rasûlullah, gölgeliğe yönelip geldi, oturdu. Ebu Eyyüb yanına gelip:

– Ey Allah'ın Rasûlü, buraya en yakın ev, benim evimdir. Eşyalarını evime taşıyalım, olmaz mı? diye sordu. Rasûlullah da, "evet" cevabını verince eşyasını alıp Ebu Eyyüb'ün evine götürdüler. Kendisi de oraya gitti. Sonra adamın biri yanına gelip sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü, nereye konacaksın?

– Kişinin yükü nerede ise, kendisi de orada olur.

Rasûlullah (s.a.v.), mescid yapılmaya kadar o gölgelikte on iki gece kaldı. Bu, Ebu Eyyüb Hafid b. Zeyd için büyük bir menkıbedir. Çünkü Allah'ın rasûlü, onun evine konuk olmuştu.

Yezid b. Ebi Habib, Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Eyyüb Basra'ya geldiğinde İbn Abbas, orada Hz. Ali'nin tayin ettiği vali olarak görev yapıyordu. İbn Abbas, evinden çıkıp Ebu Eyyüb'ü karşıladı. Onu alıp tıpkı Rasûlullah'ı konuk edışı gibi, kendi evinde konuk etti. Evinin içindeki her şeyin mülkiyetini ona verdi. Ebu Eyyüb, oradan ayrılmak isteyince İbn Abbas, ona 20.000 altın ve kırk köle verdi.

Ebu Eyyüb'den sonra evi, azadlısı Eflah'a intikal etti. Muğire b. Abdurahman b. Haris b. Hişam da 1000 dinar vererek evi Eflah'tan satın aldı. Evin harap olan kısımlarını onarıp Medineli fakir bir aileye hibe etti.

Rasûlullah'ın, Neccar oğullarının yurduna misafir olması ve Allah'ın ikamet yeri olarak kendisine orayı seçmesi de büyük bir menkıbedir. O zaman Medine'de dokuz kadar mahalle vardı. Her ma-

halledede müstakil meskenler, hurmalıklar, tarlalar ve insanlar vardı. Birbirine bitişik o köy ve mahalleler arasında Cenâb-ı Allah, Malik b. Neccar oğulları mahallesini, Rasûlü için ikamet mahalli olarak seçmişti.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Şube, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurdu:

"Ensâr evlerinin en hayırlısı, Neccar oğulları yurduudur. Sonra Haris b. Hazreç oğulları yurduudur. Sonra Saide oğulları yurduudur. Ensâr'ın bütün evlerinde hayır vardır."

Sa'd b. Ubade dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın herkesi bize üstün kıldığını gördüm. Denildi ki: O, sizleri bir çoklarına üstün kılmıştır."

Bu, Buharî'nin lafzıdır.

Buharî, Ebu Hümejd'in rivayet ettiği bir hadise şunu ilave eder: Ebu Üseyd, Sa'd b. Ubade'ye şöyle dedi: "Görmedin mi ki Peygamber (s.a.v.), bütün Ensâr'ın hayırlı olduğunu söyledi ve bizi en sona bıraktı?"

Bunun üzerine Sa'd, Peygamber (s.a.v.)'e gelip şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ensâr'ın evlerinin hayırlı olduğunu söyledin. Bizi en sona bıraktın. Bu ne demektir?"

Peygamber (s.a.v.), cevaben şöyle buyurdu:

"Sizin hayırlılardan olmanız size yetmez mi?"

Medine halkından olan bütün Müslümanlara -ki bunlar Ensâr'dır- dünya ve ahirette, şeref ve üstünlük verilmiştir. Yüce Allah buyurdu ki:

«İyilik yarışında önceliği kazanan Muhacirler ve Ensâr ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnud olmuştur. Onlar da Allah'tan hoşnudurlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaqlar akan Cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur.» (et-Tevbe, 100.)

«Daha önceden Medine'yi yurd edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önce tutarlar. Nefsinin tamahkarlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir.» (el-Haşr, 9.)

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Eğer hicret olmasaydı, ben Ensâr'dan biri olurudum. Bütün insanlar bir vadi ve mahalleye doğru gitseler bile ben, Ensâr'ın vadi ve mahallesine doğru giderdim. Doğrusu Ensâr iç çamaşır, diğer insanlarsa üst kaftan durumundadırlar."

Başka bir münasebetle Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur:

"Ensâr, benim dostum ve sırdaşımdır."

Rasûlullah (s.a.v.), başka bir vesile ile Ensâr'dan bahsederken şöyle der:

"Onlarla barış içinde olanlarla barışık olurum. Onlarla savaşanlar-

la da savaşırm."

Buharî, Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle dediğini işittim: '

"Ensâr'ı ancak mü'min olan sever, Ensâr'a ancak münafık olan buğzeder. Onları seveni Allah sever. Onlara buğzedene de Allah buğzeder."

Buharî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"İmanın alameti, Ensâr'ı sevmektir. Münafıklığın alameti ise, Ensâr'a buğzetmektir."

Ensâr'ın faziletine dair ayet ve hadisler gerçekten çoktur.

Ensâr şairlerinden Ebu Kays Sırma b. Enes'in, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye gelişi ve Medineli Müslümanların, ona ve ashabına yardım edişi, iyilikte bulunuşu hakkında söylediği şiir ne güzel bir şiirdir.

Ibn İshak der ki: Ebu Kays Sırma b. Enes, Allah'ın kendilerine İslâmiyet'i nasib ederek ikramda bulunuşu ve Rasûlünü özel olarak kendilerine gönderişini anlatırken şöyle bir şiir okur:

"Kureyş'in içinde on küsur sene kaldı. Uygun bir dosta kavuşsam, diye düşünüyordu. Kendini hac mevsimlerine gelenlere arz ediyor, kendisini barındıracak ve davet edecek hiç kimseyi görmüyordu.

Bize geldiği zaman, Allah onun dinini üstün kıldı ve Medine'de, razı olarak mesrur, sevinçli hale geldi.

Bir dost buldu, onunla arkadaşlık kurdu, onun için Allah'tan açıkça bir yardım oldu.

Bize, Nuh'un kavmine dediğini ve Musa'nın, kendisine nida edene icabet ettiği zaman söylediği şeyleri anlatıyor.

İnsanlardan hiç kimseden korkmaz hale geldi, ne yakından, ne de uzaktan.

Helal malımızdan mallarımızı ve nefislerimizi, savaş esnasında ve yardımlaşma vaktinde ona verdik.

Biliyoruz ki, Allah'tan başka bir ilah yoktur ve biliyoruz ki Allah, hidayetçilerin en üstünüdür.

İnsanlara saldırıp, düşmanlık eden kimselere hep birlikte saldırır, düşman oluruz.

Her ne kadar önceden öz dostumuz olmuş olsa da.

Derim ki, seni her bir mescitte çağırdığım zaman mübarekleşiyorsun, senin ismini çağıranlar çoğalıyorlar.

Derim ki, korkulu bir yerden geçtiğim zaman şefkat ve merhametten sonra bize şefkat ve merhamet eyle ve düşmanları üzerimize galip kılma.

Adımlarını geniş bas, çünkü ölümün sebepleri çoktur ve sen nefsini ebedileştiremezsin.

Allah'a yemin ederim ki kişi, Allah onun için bir koruyucu kılmadığı zaman nasıl korunacağını bilmez.

Rabbine susamış hurma ağacı, suya kanmış ve yerinde kalmış olduğu zaman gam yemez."

FASIL

Medine, Peygamber (s.a.v.)'in hicreti sebebiyle şereflendi. Orası Allah'ın dostları ve salih kulları için bir sığınak, Müslümanlar için müstahkem bir kale, âlemler için bir hidayet yurdu haline geldi. Medine'nin faziletine dair birçok hadisler vardır. Bunları, yeri geldiğinde inşaallah nakledeceğiz.

Buharî ve Müslim'in sahihlerindeki Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Yılanın kendi deliğine sığındığı gibi, iman da Medine'ye sığınır."

Yine Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bütün kasabaları yiyen (içine alan) bir kasabaya gitmekle emrolundum. Derler ki, orası Yesrib yani Medine'dir. Orası, körüğün demirdeki pislikleri giderdiği gibi insanları arındırır."

Beyhakî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allahım, beni şehirler arasında en çok sevdiğim şehirden çıkardın. Öyleyse beni şehirler arasında en çok sevdiğim şehre yerleştir." Böyle demesi üzerine Cenâb-ı Allah, Rasûlullah'ı Medine'ye yerleştirdi.

Bu, garip bir hadistir. Cumhur-u ulemâdan nakledilen meşhur görüşe göre Mekke, Medine'den daha üstündür. Ancak Medine'de peygamber'in cesedini barındıran yer müstesnadır. Cumhur-u ulemâ, buna dair birçok deliller ileri sürmüşlerdir ki, onları burada zikretmek uzun sürer. O delilleri "el-Menasik Mine'l-Ahkam" adlı kitabımızda anlatmışızdır. Bu konuda en meşhur delil, İmam Ahmed b. Hanbel'in, Abdullah b. Adiy b. Hamra'dan rivayet ettiği şu hadistir: Abdullah b. Adiy, Hazve-re'de Mekke çarşısında duran Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini işitiştir:

"Vallahi sen (ey Mekke), Allah'ın yerlerinin en hayırlısısın. Ve Allah'ın yerleri arasında en çok sevdiğim sensin. Eğer ben senden çıkarılmasaydım, kendiliğimden çıkıp gitmezdim."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Hazvere mevkiinde durup şöyle dedi:

"Bildim ki (ey Mekke) sen, Allah'ın yerlerinin en hayırlısısın. Ve Allah'ın en çok sevdiği yersin. Eğer halkın, beni senden çıkarıp sürgün etmeseydi, ben kendiliğimden çıkıp gitmezdim."

HİCRETİN İLK SENESİNDEKİ HADİSELER

Ashab, Hz. Ömer'in halifeliği zamanında hicretin onaltı, onyedı ve ya onsekizinci senesinde, hicreti, İslâm tarihinin başlangıcı sayma hususunda görüş birliğı etmişlerdir. Bu olayın başlangıcı şöyle olmuştı: Mü'minlerin emiri Hz. Ömer'e, bir adamın başkası aleyhindeki hücceti (çek) arzedilmişti. Hüccette, vadenin şaban ayında dolduğı yazılı idi. Hz. Ömer:

– Hangi şaban? İçinde bulunduğumuz senenin şabanı mı, geçen senenin şabanı mı, yoksa gelecek senenin şabanı mı? diye sormuştu.

Daha sonra sahabeleri toplayarak bir tarih koyma hususunda görüşlerine başvurdu. Bu tarih sayesinde borç ödemelerinin vadesi ve diğer hususlar bilinecekti. Adamın biri:

– Farsların (İranlılar) tarih koyuşu gibi bir tarih koyun, dedi. Hz. Ömer, bundan hoşlanmadı. Çünkü Farslar, peşpeşe gelen hükümdarlarının saltanatlarına göre tarih koyuyorlardı. Bir sözcü de:

– Rumların tarih koyuşu gibi bir tarih koyun, dedi. Rumlar, Makedonyalı İskender b. Felebis'in hükümdarlığı vaktinden başlayan bir zamana göre tarih koyuyorlardı. Hz. Ömer, bunu da beğenmedi. Diğerleri ise: "Rasûlullah'ın doğum tarihinden başlayan bir tarih koyun." dediler. Başka biri, onun risaletle görevlendiriliş vaktinin tarih başlangıcı yapılmasını; bir diğeri, hicretin tarih başlangıcı olarak belirlenmesini; bir başka grup da, vefatının tarih başlangıcı olarak kabul edilmesini ileri sürdü. Hz. Ömer, herkesçe duyulduğu ve meşhur olduğu için hicretin tarih başı olarak belirlenmesi görüşüne meyletti. Ashab, onun bu fikri üzerinde ittifak etti. Sahih-i Buharî'de hicri tarihin başlangıcından bahsedilirken Sehl b. Sa'd'ın şöyle dediğı rivayet edilir:

«Peygamber'in risaletle görevlendirilmesi vaktinden başlatmadıkları gibi, vefatı tarihinden de başlatmadılar. Medine'ye gelişi vaktinden itibaren tarihi başlattılar.»

Vakidî dedi ki: İbn Ebu Zinad, babasının şöyle dediğini bize nakletti: "Hz. Ömer, İslâm tarihinin ne zamandan itibaren başlatılması hususunda sahabelerle görüş alış verişinde bulundu. Onlar da hicretin, İslâm tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmesi hususunda görüş birliğı ettiler."

Ebu Davud et-Teyalisi, Muhammed b. Sirin'in şöyle dediğini rivayet eder: Adamın birisi, Hz. Ömer'e gidip şöyle dedi:

- Tarih koyun.
- Tarih koymakta ne demek?
- Acemlerin yaptığı bir şeydir. Falan senenin falan ayında... diye yazarlar,
- Güzel birşey.
- Öyleyse siz de tarih koyun, dedi.

Sahabeler, tarihin hangi seneden itibaren başlatılması konusunda değişik görüşler ortaya koydular. Bir kısmı: "Hz. Peygamber'in risaletle görevlendirildiği vakitten itibaren başlatalım." dediler. Bir kısmı da: "Vefat tarihinden başlatalım." dediler. Hicret vaktinden itibaren başlatma hususunda görüş birliğine vardılar. Daha sonra; "Hangi aydan başlatalım?" diye sordular. Kimi: "Ramazandan itibaren başlatalım." dedi. Kimi: "Muharremden itibaren başlatalım." dedi. Çünkü muharrem ayında insanlar hac ibadetini tamamlayıp geri dönerler. O, haram bir aydır. Bunun üzerine sahabeler, muharrem ayından itibaren hicri tarihi başlatma hususunda ittifak ettiler.

İbn Cerir, şu ayetle ilgili olarak İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Fecre andolsun. Zilhicce ayının ilk on gecesine andolsun.» Bu ayette geçen fecr kelimesi ile muharrem ayı kastedilmiştir. Çünkü senenin fecri, muharrem ayıdır.

Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediği rivayet edilir: «Muharrem, Allah'ın ayıdır. O, sene başıdır. O ayda, Ka'be'ye örtü geçirilir. O ay ile insanlar tarih koyarlar. O ayda para basılır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Amr b. Dinar'ın şöyle dediğini rivayet eder: Kitaplara tarih koyan ilk kişi, Yemenli Ya'la b. Ümeyye'dir. Rasûlullah (s.a.v.), rebiyülevvel ayında Medine'ye geldi. İnsanlar o ayı, sene başı olarak belirlediler.

Muhammed b. İshak, Zührî'den rivayet eder ki, Muhammed b. Salih ile Şa'bi şöyle demişlerdir: "İsmail oğulları, İbrahim'in ateşe atılışını tarih başı olarak belirlediler. Sonra İbrahim ile İsmail'in, Ka'be'yi inşa edişlerini, tarih başı olarak tesbit ettiler. Sonra Ka'b b. Lüeyy'in ölümünü tarih başı olarak belirlediler. Sonra fil hadisesini tarih başı olarak kabul ettiler. Sonra Hattab oğlu Ömer, hicreti tarih başı olarak belirledi. Onun, tarih başlangıcı olarak hicreti belirlemesi, hicri on yedi veya onsekizinci senede olmuştur." Biz, bu konuyu Hz. Ömer'in Sîreti" adlı eserde sened ve yollarıyla detaylı olarak anlatmışızdır. Hamd, Allah'adır.

Kısaca demek istediğimiz şudur ki ashab, hicreti, İslâm tarihinin başlangıcı olarak belirlemiştir. Bu tarihin yılbaşı da, meşhur kavle

göre muharrem ayıdır. Cumhur-u ulemâ, bu görüştedir. Süheylî ve diğerlerinin, İmam Malik'ten naklettiklerine göre o şöyle demiştir: "İslâmî sene başı, rebiyülevvel ayıdır. Çünkü o ayda Rasûlullah, Medine'ye hicret etmiştir."

Süheylî, başka bir yerde de şu ayeti, bu görüşü teyid eden bir delil olarak ileri sürmüştür:

«İlk gününden beri Allah'a karşı gelmekten sakınmak için kurulan mescid....» (et-Tevbe, 108.) Yani Peygamber (s.a.v.)'in, Medine'ye geldiği ilk günden itibaren... Bu, sahabelerinde hicri senenin başlangıcı olarak ittifak ettikleri gibi İslâmî tarihin ilk başlangıç günüdür.

Şüphesiz ki, İmam Malik'in bu sözleri doğrudur. Ancak teamül, bunun hilafıdır. Çünkü Arap aylarının ilki muharrem ayıdır. Bu sebeble sahabeler, hicreti İslâm tarihinin başlangıç senesi olarak, muharrem ayını da hicri sene başı olarak kabul etmişlerdir. ki, sistem ve düzen bozulmasın. Nitekim bu böyle bilinmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Allah'ın yardımına sığınarak deriz ki: Hicri sene, Rasûlullah Mekke'de mukim iken başlamıştır. O esnada Ensâr'la ikinci Akabe bey'atını yapmıştı. Yani eyyam-ı teşrikin ortalarında zilhicce ayının on ikinci gecesinde bu bey'at gerçekleşmişti. Bu da hicret senesinden önce vuku bulmuştu. Sonra Ensâr, Medine'ye döndü. Rasûlullah (s.a.v.)'da, Medine'ye hicret etmeleri için sahabelerine izin verdi. Bunun üzerine sahabelerden akın akın Medine'ye hicret edenler oldu. Öyleki, Mekke'den çıkabilecek durumda olan hiçbir Müslüman orada kalmadı. Sadece Rasûlullah (s.a.v.) kalmıştı. Ebu Bekir de, Rasûlullah'la yol arkadaşlığı etmek maksadıyla kendini Mekke'de tutmuştu. Daha önceki sayfalarda anlattığımız gibi ikisi birlikte yola çıktılar. Peygamber'in yanındaki emanetleri sahiplerine geri vermesi için Ebu Talib oğlu Ali, Peygamber'den sonra Mekke'de birkaç gün daha kaldı. Daha sonra Mekke'den ayrılp Medine'ye gitti. Yol üzerinde bulunan Kuba'da Rasûlullah'a pazartesi günü öğleye yakın ulaştı. O esnada ortalık iyice ısınmıştı.

Vakidî ve diğerleri dediler ki: Bu olayın vuku bulduğu esnada rebiyülevvel ayından iki gece geçmişti. İbn İshak'ın anlattığına göre henüz Peygamber, miraca çıkmamıştı. Onun tercih ettiği görüşe göre bu olayın vukuu esnasında rebiyülevvel ayından oniki gece geçmişti. Meşhur olan görüş budur ki, cumhur-u ulema da buna kaidirler. Bisetten sonra Peygamber, kavillerin en doğrusuna göre Mekke'de onüç sene süre ile ikamet etmiştir. Bu, Hammad b. Seleme'nin, İbn Abbas'tan yaptığı rivayettir. Bu rivayete göre İbn Abbas şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), kırk yaşında risaletle görevlendirildi. Ondan sona Mekke'de onüç sene müddetle ikamet etti."

İbn Cerir'in, İbn Abbas'tan naklettiğine göre o şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de onüç sene müddetle ikamet etti." Önceki

sayfalarda da geçtiği gibi İbn Abbas, Sırma b. Ebi Enes b. Kays'ın beyitlerini yazmıştır:

"Kureyş'in içinde on küsur sene kaldı. Uygun bir dosta kavuşsam, diye düşünüyordu."

Vakidî, İkrime'den rivayet etti ki; İbn Abbas, Sırma'nın şu kavlini delil olarak ileri sürmüştür:

"Kureyş içinde on küsur sene kaldı. Uygun bir dosta kavuşsam, diye düşünüyordu." İbn Cerir, bunu böyle rivayet etmiştir. Vakidî, Peygamber'in bisetten sonra Mekke'de onbeş yıl süreyle ikamet ettiğini söylemiştir. Bu, cidden garip bir kavildir. Bundan daha garibi, İbn Cerir'in söylediğidir:.

Ravh b. Ubade, Katade'nin şöyle dediğini ifade eder: Mekke'de sekiz, Medine'de de on yıl müddetle Rasûlullah'a Kur'ân nazil olmuştur.

Hasan, Mekke'de on, Medine'de de on yıl müddetle Rasûlullah'a Kur'ân'ın nazil olduğunu söylemiştir. Hasan-ı Basrî'nin kabul ettiği başka bir kavle göre de Peygamber, bisetten sonra Mekke'de on yıl süreyle ikamet etmiştir. Bu kavle Enes b. Malik, Aişe, Said b. Müseyyeb ve Amr b. Dinar'da kail olmuştur. Bu, Ahmed b. Hanbel'in naklettiğine göre İbn Abbas'a ait bir sözdür. Şöyle ki: Peygamber, kırkûç yaşında iken risaletle görevlendirildi. Ondan sonra Mekke'de on yıl müddetle ikamet etti. Önceki sayfalarda da naklettiğimiz gibi Şa'bî şöyle demiştir:

"İsrafil, üç yıl müddetle Rasûlullah'a gelir, ona vahiy getirirdi." Bir rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), İsrafil'in sesini işitir ama şahsını görmezmiş. Bundan sonra Cebrail, ona gelmiş. Vakidî, hocalarından birinin, Şa'bî'nin bu kavlini reddettiğini nakletmiştir. İbn Cerir, bu kavli ileri sürerek, Peygamber'in bisetten sonra Mekke'de on yıl ikamet ettiğini söyleyenlerle, on üç yıl ikamet ettiğini söyleyenlerin kavlini birleştirmeye ve bir uzlaşma sağlamaya çalışmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

FASIL

Peygamber (s.a.v.)'in kfilesi, Medine'ye geldiğinde ilk olarak Beni Amr b. Avf yurduna konuk oldu. Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi orası Kuba köyü idi. Orada ikamet etti. Rivayetlerin bazısına göre yirmüki, bazısına göre onsekiz, bazısına göre de on küsur gece orada ikamet etmiştir. Musa b. Ukbe'nin ifadesine göre ise, sadece üç gece ikamet etmiştir. İbn İshak'ın meşhur kavline göre Hz. Peygamber, Kuba'da pazartesi gününden cuma gününe kadar kalmıştır. Bu süre içinde Kuba mescidini tesis (bina) etmiştir. Süheylî'nin iddiasına göre Hz. Peygamber, Kuba'ya gelişinin ilk gününde bu mescidi yapmış ve şu ayeti de bu mescide dair bir ayet kabul etmiştir:

«İlk gününden beri Allah'a karşı gelmekten sakınmak için kurulan mescid...»

Bu, şerefli ve faziletli bir mesciddir. Hakkında şu ayet nazil olmuştur:

«İlk gününden beri Allah'a karşı gelmekten sakınmak için kurulan mescidte bulunman daha uygundur. Orada, arınmak isteyen insanlar vardır. Allah, arınmak isteyenleri sever.» (et-Tevbe, 108.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Uveym b. Saide'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), Kuba mescidine gelip şöyle demiştir:

"Mescidinizin kıssasından bahsederken temizlik hususunda Cenâb-ı Allah, sizi güzelce övmüştür. Yapmakta olduğunuz bu temizlik nedir?"

Orada bulunanlar dediler ki:

"Vallahi ya Rasûlallah, birşey bilmiyoruz. Sadece bizim bazı Yahudi komşularımız oldu. Onlar, büyük abdest bozduklarında mak'adlarını yıkarlardı. Biz de onlar gibi yıkadık."

Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet ederler: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: «Bu ayet, Kuba halkı hakkında nazil olmuştur. "Orada, arınmak isteyen insanlar vardır. Allah, arınmak isteyenleri sever." Çünkü Kubahlar, su ile istinca yaparlardı. Bunun üzerine bu ayet, onlar hakkında nazil oldu.»

Yunus b. Haris, bu hadisin zayıf olduğunu söyler. Doğrusunu Allah bilir.

Peygamber (s.a.v.), daha sonraları Kuba mescidini ziyaret eder, orada namaz kılardı. Her cumartesi günü bazen yaya, bazen süvari olarak Kuba mescidine gelirdi. Bir hadis-i şerifinde bu mescidle ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kuba mescidinde kılınan bir namaz, umre gibidir." Bir hadiste anlatıldığına göre Kuba mescidinin kiblesini, Cebrail gelip Peygamber'e işaret edip göstermiştir. Kuba mescidi, Medine'de İslâm tarihinde inşa edilen ilk mesciddir. Hatta bu dinde bütün insanlar için inşa edilen ilk mescid, Kuba mescidi olmuştur. İnsanlar için umumi mescid ifadesini kullanmakla Ebu Bekir es-Sıddık'ın Mekke'de iken kendi evinin kapısı yanında inşa ettiği, orada namaz kılıp, ibadet yaptığı mescidi kapsam dışına çıkarmış olduk. Çünkü o mescid, bütün insanlar için değil, sadece Ebu Bekir'in kendi şahsı içindi. Doğrusunu Allah bilir.

Peygamber (s.a.v.)'le ilgili müjdeler bölümünde Selman-ı Farisî'nin İslâm'a girişinden bahsetmiştik. O bölümde anlattığımız Selman-ı Farisî, Rasûlullah'ın Medine'ye gelişini duyduğunda yanına birşeyler alıp Kuba'da bulunan Rasûlullah'a götürmüştü ve: «Bu, sadakadır.» demişti. Rasûlullah da elini, o sadakaya uzatmamış ve yememişti. Sadece ashabına, o şeyi yemelerini emretmişti. İkinci kez Selman, yanına birşeyler alarak Rasûlullah'a getirmiş ve: «Bu, hediyedir.» demişti. Bunun üzerine Rasûlullah, o hediyeden yemiş, yemeleri için ashabına da emir vermişti.

ABDULLAH B. SELAM'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Selam'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde insanlar süratle ona doğru gittiler. Ben de gidenler arasında idim. Yüzünü gördüğümde, o yüzün yalancı bir kimsenin yüzü olmadığını anladım. Ondan duyduğum ilk söz şu oldu:

"Selamı yaygınlaştırın. Yemek yedin. İnsanlar uyumakta iken geleceğin namaz kılın ve selametle Cennet'e girin."

Bu hadisten anlaşıldığına göre Abdullah b. Selam, Peygamber'i ilk defa Kuba'ya gelip, Beni Amr b. Avf yurduna konuk olduğu esnada görmüştür.

Abdülaziz b. Süheyl'in, Enes'ten yaptığı rivayette de geçtiği gibi Abdullah b. Selam, Hz. Peygamber'le ilk olarak Kuba'da Neccar oğulları yurduna yerleştiğinde Ebu Eyyüb'ün evinde bir araya gelmiştir. Belki de ilk olarak onu Kuba'da görmüş, sonra da Neccar oğulları yurduna gelerek onunla görüşmüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî'nin, Abdülaziz tariki ile Enes'ten yaptığı rivayete göre Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde Abdullah b. Selam ona uğramış ve şöyle demişti: "Senin hak olduğuna şahadet ederim. Yahudiler, beni kendi efendileri, efendilerinin oğlu, en bilginleri ve en bilginlerinin oğlu olarak bilmişlerdir. Onları çağır da, beni onlara sor. Müslüman olduğumu öğrenmelerinden önce, beni onlara sor. Çünkü onlar, benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse bende bulunmayan şeyleri bana isnad ederler."

Peygamber (s.a.v.), Yahudilere haber gönderip yanına çağırttı. Onlar yanına gelince kendilerine dedi ki:

"Ey Yahudi topluluğu, yazıklar olsun size. Allah'tan sakının, kendisinden başka tanrı bulunmayan Allah'a yemin ederim ki siz, benim Allah'ın gerçek Peygamberi olduğumu ve size getirdiğim şeyin hak olduğunu bilmektesiniz. Şu halde Müslüman olun."

Yahudiler: "Bunun, böyle olduğunu bilmiyoruz." dediler.

Onlar, bunu peygamber Efendimiz'e üç kez söylediler. Hz. Peygamber de, bunu onlara üç kez söyledi. Sonra şöyle sordu:

– Abdullah b. Selam, içinizde nasıl bir adamdır?

– O bizim efendimizdir. Efendimizin oğludur. Bizim, en bilgili olanımızdır. En bilgili olanımızın oğludur.

– Eğer Müslüman olursa, ne dersiniz?

– Allah için bu olamaz. O, Müslüman olmaz.

– Ey İbn Selam, şunların yanına gel!

Hız. Peygamber'in bu çağrısı üzerine Abdullah b. Selam, Yahudi topluluğunun karşısına çıkıp şöyle dedi:

"Ey Yahudi topluluğu, Allah'tan korkun. Kendisinden başka tanrı bulunmayan Allah'a yemin ederim ki siz, bunun Allah'ın Rasûlü olduğunu ve getirdiği şeyin hak olduğunu elbette bilmektesiniz!"

Yahudiler, onun bu sözlerine karşı: "Yalan söyledin." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah da onları yanından kovdu."

Başka bir rivayet de şöyle denmektedir:

Abdullah b. Selam, Yahudi topluluğunun karşısına çıkınca hak şahadeti getirdi. Onlar da onun hakkında şöyle dediler:

"Abdullah, bizim en kötü adamımızdır. En kötü adamımızın oğludur." Böyle diyerek onu ayıpladılar ve hakkında kötü sözler söylediler. Abdullah da şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah, İşte korktuğum şey, onların böyle iftira etmeleri idi."

Beyhakî, Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Abdullah b. Selam, kendi arazisinde iken Peygamber (s.a.v.)'in gelişini duydu. Hız. Peygamber'in yanına gelip şöyle dedi:

"Sana üç şey soracağım, bunları peygamberden başkası bilemez. Kıyametin ilk alameti nedir? Cennetliklerin yiyeceği ilk yemek nedir? Doğan çocuğun, erkek veya kız olması neye bağlıdır?"

Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

– Bunları, az önce Cebrail bana haber verdi.

– Cebrail mi?!

– Evet.

– Melekler arasında Yahudilerin düşmanı olan Cebrail.

Hız. Peygamber:

«De ki: Cebrail'e düşman olan kimse, Allah'a düşmandır. Çünkü o, Kur'ân'ı, Allah'ın izniyle kendinden öncekini tasdik ederek, yol gösterici ve inananlara müjdeci olarak senin kalbine indirmiştir.» ayetini okuduktan sonra şöyle cevap verdi:

– Kıyametin ilk alameti, doğudan insanlara çıkacak olan bir ateştir ki, onları batıya sevkeder.

Cennetliklerin yiyeceği ilk yemek, balığın ciğeridir (havyardır).

Çocuğun erkek veya kız olmasına gelince, erkeğin döl suyu, kadınınkinden önce gelirse doğacak çocuk erkek olur. Ama kadının döl suyu, erkeğinkinden önce gelirse, doğacak çocuk kız olur."

Bunun üzerine Abdullah b. Selam şöyle dedi:

– Allah'tan başka ilah olmadığına, senin de Allah Rasûlü olduğuna şahadet ederim. Ya Rasûlallah! Yahudiler iftiracı bir kavimdirler. Onlar beni kendilerine sormandan önce Müslüman olduğumu öğrenirlerse, bana iftira ederler.

Yahudiler geldiler. Rasûlullah, onlara sordu:

– Abdullah, aranızda nasıl bir adamdır?

– En hayırlımızdır. En hayırlımızın oğludur. Efendimizdir. Efendimizin oğludur.

– Eğer o Müslüman olursa, ne dersiniz?

– Allah, onu bundan korusun.

Abdullah karşılarına çıkıp şöyle dedi:

– Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim ve yine şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın elçisidir.

Onun böyle şahadet getirmesi üzerine Yahudiler dediler ki:

– O, bizim en kötümüzdür. En kötümüzün oğludur.

Böyle diyerek onu ayıpladılar ve hakkında kötü sözler söylediler.

Abdullah da dedi ki: "Ya Rasûlallah, işte korktuğum şey bu idi."

Muhammed b. İshak, Abdullah b. Selam ailesinden bir adamın şöyle dediğini Yahya b. Abdullah'tan rivayet etti: "Büyük bir âlim olan Abdullah b. Selam, Müslüman olduğu zaman şöyle demişti: Rasûlullah (s.a.v.)'ın adını duyup isim, evsaf ve şemailini öğrendiğim zaman onun gelmesini bekliyorduk. Ben Kuba'da sesimi çıkarmaksızın bu meseleyi gizli tutuyordum. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldi. Kuba'da Beni Amr b. Avf yurduna misafir olduğunda kendime ait hurmalıktaki bir ağacın üzerinde çalışmakta iken adamın biri gelerek Rasûlullah'ın teşrif haberini verdi. O esnada halam Halide binti Haris ağacın altında oturmakta idi. Rasûlullah'ın geliş haberini işittiğimde tekbir getirdim. Halam tekbirimi işittiğinde: "İmran oğlu Musa peygamberin geliş haberini duysaydın bundan daha fazla sevinmezdin." dedi. Ben de ona şöyle cevap verdim:

– Ey halacığım, Allah'a yemin ederim ki bu gelen zat, İmran oğlu Musa peygamberin kardeşidir. Ve onun dini üzerindedir. Bu, onun getirdiği dini getirmiştir. Bunun üzerine halam:

– Ey yeğenim, kıyametle birlikte peygamber olarak geleceğini haber aldığımız zat bu gelen kişi midir? diye sordu.

– Evet.

– Madem öyle, bu beklenen peygamberdir.

Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip Müslüman oldum. Sonra aileme dönüp onların da Müslüman olmalarını emrettim. Onlar da Müslüman oldular. Ben, İslâm'a girişimi Yahudilerden gizleyip Rasûlullah'a şöyle dedim:

"Ya Rasûlallah, Yahudiler iftiracı bir kavimdirler. Beni, evlerinden birine koyup onlardan gizlemeni, sonra beni onlara sormanı ve onların da kendi aralarında benim nasıl bir insan olduğumu -İslâm'a girişimi öğrenmelerinden önce- sana bildirmelerini istiyorum. Çünkü onlar benim İslâm'a girdiğimi öğrenirlerse bana iftira eder ve bana kusurlar isnad ederler."

Nihayet ben Müslümanlığımı açıkladım. Ailemin de İslâm'a girdiğini söyledim. Halam Halide binti Haris te Müslüman oldu."

Yunus b. Bükeyr, Safiye binti Huyey'in şöyle dediğini rivayet eder: Kardeşlerimle amcam oğullarının beni sevdikleri kadar başka bir kimseyi sevdikleri vaki değildir. Babam ve amcama rastlayıp da çocuklarına saldırdığım zaman mutlaka beni tutup yanlarına alırlardı. Rasûlullah (s.a.v.), Kuba'ya, Benî Amr b. Avf'ın yurduna geldiğinde babamla amcam Ebu Yasir b. Ahta, sabahın alaca karanlığında yanına gittiler. Allah'a yemin ederimki, ancak gün batarken yorgun ve bitkin olarak döndüler. Sallanarak yürüyorlardı. Âdeta dökülüyorlardı. Daha önceleri yaptığım gibi, yine kendilerine doğru koşup gittim. Allah'a yemin ederim ki ne babam, ne de amcam bana bakmadılar. Amcam Ebu Yasir'in, babama şöyle dediğini duydum:

- Bu, umudur?
- Evet, vallahi odur.
- Sen, onu şekil ve evsafıyla tanıyor musun?
- Evet, vallahi tanıyorum.
- Ona karşı duyguların nasıldır?
- Vallahi hayatta olduğum müddetçe ona düşman kalacağım!

Musa b. Ukbe, Zührîden rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Ebu Yasir b. Ahtap ona gitmiş, konuşmalarını dinlemiş, o da kendisine bazı şeyler söyledikten sonra kavmine dönüp şöyle demiş:

- Ey kavmim, bana itaat edin. Şüphesiz Allah, beklemekte olduğunuz adamı size getirdi. Siz, bu adama uyun. Sakın muhalefet etmeyin!

Bunun üzerine Ebu Yasir'in kardeşi Huyey b. Ahtap - O zaman o, Yahudilerin lideri idi. Bu iki kardeş Nadir oğullarındandırlar- Rasûlullah'ın yanına gidip oturdu. Konuşmalarını dinledi. Sonra kavmine döndü. Kavmi tarafından itaat edilen bu adam, kavmine şöyle dedi:

- Öyle bir adamın yanından geliyorum ki, vallahi ben, ona ebediyen düşman olacağım!

Bunun üzerine kardeşi Ebu Yasir, ona şöyle dedi:

- Ey anamın oğlu! Bu hususta bana itaat et. Başka hususlarda bana isyan edebilirsin. Eğer bu hususta bana itaat edersen, helak olmazsın. Bunun üzerine o:

– Hayır, vallahi bu hususta sana asla itaat etmeyeceğim, dedi.

Şeytan, ona galip geldi. Kavmi onun bu görüşüne uydu.

Ben derim ki: Ebu Yasir'in akibetinin nasıl olduğunu bilemiyorum. Ama Safiyye'nin babası Huyey b. Ahtap, Hz. Peygamber'e azılı bir düşman oldu. Bu düşmanlığını, Kurayza oğulları savaşında Rasûlullah'ın önüne bir küme gibi yığılıp öldürülüşüne kadar devam ettirdi. Allah, ona lanet etsin. Bununla ilgili açıklama inşaallah ileride de gelecektir.

FASIL

Rasûlullah (s.a.v.), Kasva adlı devesine binerek Kuba'dan yola çıktı. Günlerden cuma idi. Zeval vaktinde Beni Salim b. Avf yurduna vardı. Orada Müslümanlara cuma namazını kıldırdı. Namaz kıldırıldığı yere, Ranuna vadisi deniyordu. Medine'de Müslümanlara kıldırıldığı ilk cuma namazı bu idi. Belki de İslâm tarihinde kaldırmış olduğu ilk cuma namazı bu idi. Çünkü -Allah bilir ya- Mekke'de iken, o ve ashabı hutbeli ve vazlı bir cuma namazı kılmak için bir araya gelme imkanını bulamamışlardı. Çünkü müşrikler, onlara şiddetle muhalefet ediyor ve ona eziyette bulunuyorlardı.

RASÛLULLAH'IN O GÜN İRAD ETTİĞİ HUTBE

İbn Cerir, Abdurrahman el-Cumhi oğlu Said'den rivayet eder ki, Peygamber (s.a.v.), Medine'de Beni Salim b. Amr b. Avf yurdunda kıldırıldığı ilk cuma namazında şu hutbeyi irad etmiştir:

"Hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım diler, O'ndan mağfiret talep eder, O'ndan hidayet dilerim. O'na iman ederim. O'nu inkar etmem. O'nu inkar edene düşmanlık ederim. Allah'tan başka tanrı bulunmadığına, bir olduğuna, ortaksız olduğuna, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna; Muhammed'i hidayet, hak din, nur ve fetret döneminde öğütlerle gönderdiğine tanıklık ederim. O ki, Muhammed'i ilmin az olduğu, insanlığın sapıklıkta bulunduğu, kıyametin yakın olduğu, vadenin yaklaştığı bir zamanda elçi olarak göndermiştir. Allah'a ve Rasûlüne itaat eden, doğruyu bulmuştur. Onlara isyan eden sapmış, ifrata gitmiş, (haktan) uzak bir sapıklığa düşmüştür.

Size, Allah'a karşı gelmekten sakınmanızı tavsiye ederim. Müslümanın Müslümana yapacağı en hayırlı tavsiye, onu ahirete teşvik etmesi, Allah'a karşı gelmekten sakınmayı ona emretmesidir. Allah'ın sizi kendi nefsinden korkuttuğu şekilde, siz O'ndan korkup sakının. Bundan daha faziletli bir öğüt, bundan daha üstün bir nasihat yoktur. Doğrusu bu, Allah'tan korkup sakınarak amel eden kimseler için bir sakınma aracı ve takvadır. Arzu ettiğiniz ahiret işleri için de gerçek bir dost ve

yardımcıdır.

Kendisiyle Allah arasındaki gizli ve aşıkâr işleri düzelten ve bununla sadece Allah rızasını amaçlayan kimseye gelince, bu yaptığı iş, onun dünyası için bir nasihat, ölüm sonrası için de bir azak olur. Çünkü o zaman insan, dünyada yaptığı güzel amellere muhtaç olur. Dünyada salih amel işlememiş kimselere gelince, onlar ahirette kendileri ile kötü amelleri arasına uzak bir mesafe konulmasını isterler. Allah, sizi kendi nefsinden sakındırıyor. Allah, kullarına karşı şefkatlidir. Allah ki, sözü doğrudur. O, vadini yerine getirir. Bu hususta asla hilaf yoktur. Çünkü O, şöyle buyuruyor: «Benim katımda söz değişmez; Ben kullara asla zulmetmem.» (el-Kaf, 29.)

Dünyada ve ahirette, gizli ve aşıkâr her hususta ve her zamanda Allah'tan korkun. Çünkü o buyuruyor ki: «Kim Allah'ın buyruğuna karşı gelmekten sakınırsa O, onun kötülüklerini örter, ecrini büyültür.» (et-Talak, 5.)

«Kim Allah'ın buyruğuna karşı gelmekten sakınırsa, şüphesiz büyük bir kurtuluşa ermiş olur.»

Allah'a karşı gelmekten sakınmak, insanı Allah'ın gazabına, azabına ve öfkesine karşı korur. Allah'a karşı gelmekten sakınmak, insanın yüzünü ağartır, Rabbi hoşnud kılar, kişinin derecesini de yükseltir.

Payınızı alın. Allah'ın hukuku hususunda ifrata gitmeyin. Allah, size kitabını öğretmiş, yolunu göstermiştir ki, sadıklarla yalancıları bilsin. Allah, size nasıl ihsanda bulunduyorsa, siz de ihsanda bulunun ve iyilik yapın. Onun, düşmanlarına karşı düşmanlık edin. Allah yolunda hakıyla cihad edin. O, sizleri seçti. Ve sizleri, Müslümanlar olarak adlandırdı ki helak olanlar bir beyyineye dayalı olarak helak olsun, yaşayanlar da bir beyyineye (delile) dayalı olarak yaşasınlar. Güç ve kuvvet, Allah'ındır. Allah'ı, çokça zikredin. Ölüm sonrası için çalışın. Kendisiyle Allah'ın arasını düzelten kimsenin, insanlarla kendisi arasındaki ilişkiler kendiliğinden düzelir. Çünkü Allah, insanlara hükmeder. İnsanlar, ona hükmedemezler. O, insanlara maliktir. İnsanlar, O'na malik olamazlar. Allah, herşeyden daha büyüktür. Güç ve kuvvet, yücelik ve ululuk Allah'a aittir."

Beyhakî, Hz. Peygamber'in Medine'ye geldiğinde irad ettiği ilk hutbeden bahsederken, Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'de ilk olarak şu hutbeyi irad etti: Cemaat huzurunda ayağa kalkıp Allah'a layıkıyla hamd-ü senada bulunduktan sonra şöyle buyurdu:

«Ey insanlar, kendiniz için birşeyler hazırlayın. Allah'a yemin ederim ki, ayılacaksınız. Sonra sürünüzü çobansız olarak bırakacaksınız. Sonra Rabbiniz tercümansız ve perdesiz diyecek ki:

"Rasûlüm, size tebliğ etmedi mi? Size mal vermedim mi, ihsanda

bulunmadım mı? Kendinize ne hazırladınız?"

Fakat insan sağına ve soluna bakar, birşey göremez. Sonra önüne bakar, Cehennem'den başka birşey göremez. Madem böyle olacak, kendisini ateşten korumaya gücü olan, bir hurmanın yarısıyla da olsa bunu yapsın. Bunu bulamayan kimse, güzel bir söz söyleyerek bunu yapsın. Çünkü onun sebebiyle iyilikler, on mislinden 700 misline kadar mükafatlandırılır. Selam ve Allah'ın rahmetiyle bereketi, Rasûlullah'ın üzerine olsun.»

Rasûlullah (s.a.v.), bir başka defasında da şu hutbeyi irad etmişti:

«Hamd, Allah'a mahsustur. O'na, hamdederim. Ve O'ndan yardım dilerim. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah, kime doğru yolu gösterirse, onu sapıklıkta bırakacak kimse yoktur. Kimi de sapıklıkta bırakırsa, onu doğru yola iletecek yoktur. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah yoktur. Yalnız O vardır. O'nun ortağı yoktur. Sözlerin en güzeli, yüce Allah'ın kitabıdır. Allah'ın, kalbinde o kelimayı güzel gösterdiği ve küfürden sonra İslâm'a getirdiği ve o kelimayı, insanların sözlerine tercih eden kişi kurtulmuştur. O, sözün en güzeli ve en belığıdır. Allah'ın sevdiğini seviniz. Allah'ı, bütün kalbinizle seviniz. Allah'ın kelimından ve zikrin-den bıkmayınız. Kalbleriniz, O'na karşı katı kalmasın. Çünkü Allah, yaratıklarından ve insanlardan seçer. Allah, seçtiği amelleri, seçtiği kulları, sözün iyisini ve insanlara kıldığı her haram ile helali zikretmiş, ismini belirlemiştir. O halde Allah'a ibadet edin. O'na, hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ve O'ndan hakkıyla sakınıp takvalı olun. Ağzalarınızla söylediğiniz şeylerin iyisi ile Allah'a doğru söz söyleyin. Ve ilahi bir ruhla birbirinizi sevin. Allah, ahdinin bozulmasına gazaplanır. Allah'ın selamı, rahmet ve bereketleri üzerinize olsun.»

HZ. PEYGAMBER'İN EBU EYYÜB'UN EVİNDE İKAMETİ ESNASINDA MESCİD-İ NEBEVİNİN İNŞASI

Hiz. Peygamber'in, bu evde ne kadar kaldığı görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Vakidî, bunun yedi ay olduğunu söyler. Diğerleri ise, yedi aydan daha az bir zaman olduğunu söylerler. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye vardığında Medine'nin üst taraflarına konakladı. Oraya Beni Amr b. Avf yurdu deniyordu. Bu kabile arasında ondört gece kaldı. Sonra Neccar oğullarının ileri gelenlerine haber gönderdi. Bunlar kılıçlarını kuşanmış olarak Rasûlullah'ı karşılamaya geldiler. Ben, Rasûlullah'a bakıyordum. Bineği üzerinde idi. Ebu Bekir de arkasında idi. Neccar oğulları ise, çevresini kuşatmışlardı. Nihayet Ebu Eyyüb'ün evinin avlusuna geldi. Vakit geldiğinde namazını kılıyordu. Koyunların kaldıkları yerde namaz kılıyordu. Sonra mescid yapılmasını emretti. Neccar oğullarının ileri gelenlerine haber gönderdi. Yanına geldiklerinde onlara şöyle dedi:

- Şu bahçenizi bana satın.
- Hayır vallahi o bahçenin bedelini istemiyoruz. Yüce Allah'a bağışlıyoruz.

Ravi diyor ki: Size söyleyeceklerim şu şeyler, o bahçe içinde bulunuyordu: Bahçede müşriklerin mezarları, bataklık ve hurma ağaçları vardı. Rasûlullah, müşriklerin mezarlarının açılarak içindeki kemiklerin başka yere nakledilmesini, bataklığın kurutulup düzeltilmesini, hurma ağaçlarının da kesilip çıkarılmasını emretti. Sahabeler, hurma ağaçlarını mescidin kible duvarına dizdiler. İki yanına da taşlar koydular. O kaya parçalarını taşıırken recez bahrinden şiirler okuyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) da onlarla birlikte şöyle diyordu:

«Allah'ım, ahiret hayrından başka hayır yoktur.
Ensâr ile Muhacirlere yardım et.»

Sahih-i Buharî'de Urve'nin şöyle dediği rivayet edilir: Mescid-i Nebi'nin yeri, hurma kurutma arsası olup Es'ad b. Zürare'nin vesayetindeki Sehl ve Süheyl adındaki iki öksüz çocuğun mülkiyetinde idi.

Rasûlullah (s.a.v.), bu arsayı satın almak için Sehl ve Süheyl ile pazarlık etti. Onlar, şu cevabı verdiler:

– Biz bu arsayı satmayız. Ey Allah'ın Rasûlü, ancak sana hibe ederiz.

Rasûlullah, hibe olarak arsayı almayı kabul etmedi. Bedeli ile satın alarak orayı mescid arsası yaptı ve mescidi de oraya kurdurdu. Mescid inşaatı esnasında Rasûlullah ashâbı ile birliktedir toprak taşıyor ve şöyle diyordu:

"Bu yük, Hayber yükü gibi değildir. Ey Rabbimiz, bu daha iyi ve daha temizdir."

«Allahım ecir, ahiret ecriştir.

Ensâr ile Muhacirlere merhamet et.»

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Es'ad b. Zûrâre, o öksüz çocuklara Beyada mıntıkasındaki bir hurmalığını bedel olarak verdi ve arsalarını mescid için bağışladı.

Bir rivayete göre ise Rasûlullah (s.a.v.), mescid arsasını o iki öksüz çocuktan satın almıştır.

Ben derim ki: Muhammed b. İshak'ın anlattığına göre o hurma kurutma yeri, Muaz b. Afra'nın vesayetindeki Amr oğulları olan Sehl ve Süheyl adındaki iki öksüz çocuğa aitti. Doğrusunu Allah bilir.

Beyhakî, Hasan'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), mescidi inşa ederken ashâbı da kendisine yardımcı oldu. O, onlarla birlikte kerpiç taşıyordu. Öyleki göğsü tozlanıyordu. Sahabelerine: "Musa'nın binasının tavanı gibi bir tavan yapın." demişti. Ben de Hasan'a: "Musa'nın tavanı nasıldı?" diye sormuştum. Hasan: "Ellerini kaldırdığında tavana değiyordu." diye cevap vermişti."

Hammad b. Seleme, Ubade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ensâr, kendi aralarında bir miktar mal toplayıp, Rasûlullah'a getirip şöyle dediler: "Ya Rasûlallah, şu mescidi inşa edip süsle. Ne zamana kadar hurma ağacının sapları ile örölmüş şu yerde namaz kılacağız?"

Rasûlullah buyurdu ki: "Kardeşim Musa'nın yaptığından dönecek değilim. Onunki gibi bir tavan yeter."

Ebu Davud, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın mescidinin direkleri üzerinde hurma dalları vardı. Direklerin üzeri hurma dallarıyla örtölmüştü. Tavan, hurma lifleriyle örölmüştü. Sonra bu mescid, Ebu Bekir'in halifeliği döneminde harap oldu. Tekrar hurma lifleri ve dallarıyla onu inşa ettiler. Hz. Osman'ın zamanında da bu mescid harap olunca orayı kireçle bina ettiler. Ve o mescid, şu ana kadar yerinde sabittir."

Bu, garip bir rivayettir.

Yine Ebu Davud, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: "Mescid-i

Nebevi, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında kireçle inşa edilmişti. Tavanının üzerinde hurma dalları vardı. Sütunları da hurma kütüklerinden ibaret. Ebu Bekir, o mescidin binasına birşey ilave etmedi. Hz. Ömer ilaveler yaptı. Rasûlullah zamanındaki gibi kerpiç ve hurma dallarıyla inşa etti. Yalnız sütunlarını ağaçtan yaptı. Hz. Osman, bu binayı değiştirerek bir çok ilaveler yaptı. Duvarlarını nakışlı taşlar ve kireçle inşa edip süsledi. Sütunlarını da nakışlı taşlardan yaptırdı. Tavanını saç ağacıyla ördü."

Ben derim ki: Hz. Osman b. Affan, Peygamber Efendimiz'in şu kavlini tevil ederek Mescid-i Nebevi'ye ilaveler yaptı:

"Bağırtlak kuşunun yuvası kadar da olsa, her kim Allah için bir mescid inşa ederse, Allah da Cennet'te onun için bir ev inşa eder."

Orada bulunan ashab, Hz. Osman'ın bu girişimine muvafakat etti ve daha sonra mescidin bu yapısını değiştirmediler. Âlimlerin tercihe şayan olan görüşüne göre bu girişim, mescide yapılan ilavelerin de mescidin hükmüne tabi olacağına delalet etmektedir. Yani yapılan ilave kısımlarda kılınan namaz, diğer mescidlerde kılınan namazdan daha fazla sevaba vesile olacaktır. Rasûlullah'ın mescidine başka yerlerden gelip ziyarette bulunmanın sevap olduğu nasıl kesin ise, o ilave kısımlara gelmek ve oraları ziyaret etmek de aynı hükme tabidir.

Dımaşk (Şam) camiinin banisi Velid b. Abdülmelik'in döneminde de Mescid-i Nebevi'ye bazı ilaveler yapılmıştır. Velid'in Medine'deki valisi Ömer b. Abdülaziz, Velid'in emri üzerine Mescid-i Nebevi'deki ilaveleri yapmış ve Peygamber hücrelerini de mescidin içine almıştır. Daha sonra bir çok ilaveler daha yapılmıştır. Kible cihetine ilaveler yapılmış, ravza ile minber iç kısımlara alınmıştır ki, bugün de bu durum aynı şekilde görülebilir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), mescid ve meskenlerini inşa edinceye kadar Ebu Eyyüb'ün evine konuk oldu. O inşaatta, Müslümanları çalışmaya teşvik etmek için Rasûlullah'ın kendisi de çalıştı. Muhacirler ile Ensâr gayret sarfettiler. Çalışıp çabaladılar, yoruldular. Müslümanlardan bir sözcü şöyle dedi:

"Andolsun ki, peygamber çalıştığı halde eğer biz oturursak, Bizden olan ancak sapık bir çalışmadır."

Müslümanlar recez bahrinden şiir söyleyerek mescidi inşa ederlerken şöyle diyorlardı:

"Ahiret yaşamından başka bir yaşam yoktur.
Allah'ım, Ensâr ve Muhacirlere sen merhamet et."

Rasûlullah'ın kendisi de şöyle diyordu:

"Ahiret hayatından başka hayat yoktur,
Allah'ım, Muhacirlerle Ensâr'a rahmet et."

Ammar b. Yasir, Rasûlullah'ın yanına geldi. Sırtına taş yüklemişlerdi. «Ya Rasûlallah, beni öldürdüler. Yüklenmedikleri şeyleri bana yüklediler.» dedi.

Rasûlullah'ın hanımı Ümmü Seleme dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Ammar'ın saçlarını eliyle temizlediğini gördüm. O kıvrıkcak saçlı biri idi. Sonra Rasûlullah şöyle buyurdu:

"Yazık ey Sümeyye oğlu! Bunlar seni öldürecek değiller. Seni ancak azgınlar ve asiler öldüreceklerdir."

Yine Ümmü Seleme'nin şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ammar'ı, asi ve azgın bir grup öldürecektir."

Başka bir rivayete göre de Ümmü Seleme, Rasûlullah (s.a.v.)'ın, taş taşımakta olan Ammar'a şöyle dediğini nakletmiştir: "Yazık sana ey İbn Sümeyye! Seni asi ve azgın bir grup öldürecektir."

Abdürrezzak, Ümmü Seleme'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, mescidi inşa ederlerken sahabelerin her biri birer kerpiç taşıyordu. Ammar ise biri kendi yerine, diğeri de Rasûlullah'ın yerine olmak üzere ikişer kerpiç taşıyordu. Rasûlullah (s.a.v.), Ammar'ın sırtına elini sürüp şöyle dedi:

"Ey Sümeyye'nin oğlu! Herkesin bir, senin ise iki sevabın vardır. Senin en son azgın, bir içimlik süt olacaktır. Seni azgın, asi bir topluluk öldürecektir."

Beyhakî, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Mescid inşaatında bizler, kerpiçleri birer birer taşıyorduk. Ammar ise, ikişer ikişer taşıyordu. Rasûlullah onu gördü. Üzerindeki toprağı silkeleyip şöyle dedi:

"Yazık Ammar'a! Onu, asi ve azgın bir topluluk öldürecektir. O, onları Cennet'e davet edecek, onlarsa onu Cehennem'e davet edeceklerdir."

Ammar ise, şöyle diyordu: "Fitnelerden Allah'a sığınırım."

Beyhakî, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Benden daha hayırlı olan birinin bana verdiği habere göre Rasûlullah (s.a.v.), hendeği kazarken Ammar'ın başını okşayıp ona şöyle dedi:

"İbn Sümeyye'ye yazık! Onu, asi ve azgın bir topluluk öldürecektir."

Ebu Davud et-Tayalisi, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), hendeği kazarken insanlar kerpiçleri birer birer taşıyorlardı. Ammar, bir hastalıktan henüz yeni kalkmış, nekahet döneminde olduğu halde kerpiçleri ikişer ikişer taşıyordu. Bazı arkadaşlarının bana anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.), Ammar'ın başındaki

tozları silkeleyip şöyle demişti: "Yazık sana ey İbn Sümeyye! Seni, asi ve azgın bir topluluk öldürecektir."

Hendek kazımında kerpiç taşımanın bir anlamı yoktur. Öyle anlaşıyor ki, ravi bunu birbirine karıştırmıştır. Belki de bu hadise, Mescid-i Nebevi'nin inşası esnasında cereyan etmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Bu hadis, peygamberliği ispatlayıcı delillerdendir. Çünkü Hz. Peygamber, Ammar'ın, asi ve azgın bir topluluk tarafından öldürüleceğini önceden haber vermiştir. Gerçekten Şamlılar, Sıffin savaşında onu öldürmüşlerdir. O esnada Ammar, Hz. Ali ile beraberdi. Hz. Ali, halifelik hususunda Muaviye'den daha çok hak sahibi idi. Ancak Muaviye'nin arkadaşlarını, asi ve azgın olarak adlandırmak, onların kafirliklerini gerekli kılmaz. Yalnız Şia'nın bazı sapık fırkaları ile diğerleri, böyle bir sonuca varmak için çaba sarfetmektedirler. Muaviye'nin arkadaşları her ne kadar asi idiyse de hakikatte savaş hükmünü vermede müctehid idiler. Her müctehid, isabetli karar vermeyebilir. Yalnız isabetli karar veren müctehid için iki sevab, hatalı karar veren müctehid için ise bir sevap vardır. "Seni, asi ve azgın bir topluluk öldürecektir." mealindeki hadise; "Böylelerine kıyamet gününde Allah şefaati ulaştırmasın." mealinde bir ilaveyi yapan kimse, Rasûlullah (s.a.v.)'a iftirada bulunmuş olur. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), böyle birşey söylememiştir. Ve söylediği de, kabul edilir bir kanaldan nakledilmiş değildir. Doğrusunu Allah bilir.

"Ammar, onları Cennet'e davet edecek, onlarsa onu Cehennem'e davet edeceklerdir." sözüne gelince, Ammar ve arkadaşları, Şamlıları birleşmeye ve dostluğa davet etmişler; Şamlılar ise halifeliği Hz. Ali'ye nisbetle daha az hakk eden birine vermeyi istiyorlardı. Müslümanların bölünüp ayrı ve müstakil imamların yönetiminde kalmalarını arzuluyorlardı ki, bu da düşüncelerin ayrılmasına ve ümmetin parçalanmasına sebebiyet verecekti. Bu, onların mezheplerinin bir gereği ve tuttukları yolun bir sonucu idi. Her ne kadar onlar böyle birşeyi amaçlamamışlarsa da netice bu olacaktı. Doğrusunu Allah bilir.

Ashında bizim burada anlatmak istediğimiz, Mescid-i Nebevi'nin inşasının hikayesidir. Onu inşa edene salat-ü selamların en üstünü olsun.

"Delail" adlı eserde Hafız el-Beyhakî, Peygamber'in azadlısı Sefine'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Ebu Bekir, bir taş getirip yerine koydu. Sonra Ömer, bir taş getirip yerine koydu. Sonra Osman, bir taş getirip yerine koydu. Rasûlullah şöyle buyurdu: "İşte bunlar, benden sonra yöneticilerdir."

Yine Sefine şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), mescidi inşa ederken bir taş koydu. Sonra şöyle buyurdu: "Ebu Bekir de bir taş getirip benim koyduğum taşın yanına koysun. Sonra Ömer, Ebu Bekir'in taşının yanına bir taş koysun. Sonra Osman, Ömer'in taşının yanına bir taş koysun." Bunlar bu şekilde taşlarını koyduktan sonra Rasûlullah (s.a.v.): "İşte

bunlar, benden sonraki halifelerdir." dedi.

Bu ifadelerle, bu hadis gerçekten gariptir. Bilinen hadis, İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadistir ki buna göre Sefine, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Halifelik otuz yıldır. Ondan sonra hükümdarlık olacaktır."

Ebu Bekir'in halifeliği iki, Ömer'in ki on, Osman'ın ki oniki, Ali'nin ki altı yıl oldu.

Ebu Davud ile Tirmizî ve Neseî'nin rivayetine göre Rasûlullah şöyle buyurmuştur:

"Halifelik, benden sonra otuz yıldır. Ondan sonra ısırtıcı bir hükümdarlık olacaktır."

Ben derim ki: İlk inşa edildiği zaman Rasûlullah'ın mescidinde, üzerine çıkılıpda insanlara hutbe okunacak bir minber yoktu. O zaman Rasûlullah (s.a.v.), kible duvarının yanında, namaz kılmakta olduğu yerdeki bir hurma dalına dayanarak hutbe irad ederlerdi. Yeri gelince açıklanacağı gibi Rasûlullah (s.a.v.)'a bir minber yapıp ta o, hutbe okumak için minbere yöneldiğinde hurma dalının önünden geçerken hurma dalı böğürdü ve doğurması yakın dişi deve gibi inlemeye başladı. Çünkü artık Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendi yanında hutbe irad etmeyeceğini ve sesini duyamayacağını anlamıştı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), hurma dalının yanına döndü. Onu kucakladı. Artık o çocuk gibi sakinleşip sustu.

Bu hadisi rivayet ettikten sonra Hasan-ı Basrî, ne güzel bir söz söylemiştir:

"Ey Müslümanlar! Ona olan aşkından ve iştiyakından ötürü bir ağaç parçası, Rasûlullah için inliyor. Ona kavuşmayı ümid eden kimse-lerin, ona daha çok arzu ve iştiyak duymaları gerekmez mi?"

BU ŞEREFLİ MESCİDİN FAZİLETİNE DAİR BİRKAÇ SÖZ

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Hudre oğullarından bir adamla Amr b. Avf oğullarından bir adam, takva üzerine inşa edilen mescidin, hangi mescid olduğu hususunda ihtilaf ettiler. Hudre oğullarından olan adam şöyle dedi: "Bu mescid, Rasûlullah'ın mescididir."

Amr b. Avf oğullarından olan adam ise: "Hayır, bu Kuba mescididir." dedi. İkisi, Rasûlullah'ın yanına gelip takva üzerine inşa edilen mescidin hangisi olduğunu sordular. Rasûlullah: "O, benim şu mescidimdir." dedi. Ve Kuba mescidi hakkında da: "Onda çok hayır vardır." dedi.

Müslim'in sahihinde belirtildiğine göre Ebu Seleme b. Abdurrahman'ın, Abdurrahman b. Ebi Said'e şöyle sorduğu rivayet edilir:

– Takva üzerine inşa edilen mescid hakkında babandan nasıl birşey duydun?

– Babam dedi ki: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'a giderek takva üzerine inşa edilen mescidi ona sordum. O da bir avuç çakıl alıp yere vurdu. Sonra: "O sizin şu mescidinizdir." dedi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Sehl b. Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet eder: « Rasûlullah (s.a.v.) zamanında iki kişi, takva üzerine inşa edilen mescidin hangi mescid olduğu hususunda ihtilaf ettiler. Biri dedi ki: O mescid, Rasûlullah'ın mescididir.

Diğeri ise, Kuba mescidi olduğunu söyledi. İkisi birlikte Rasûlullah'a gelip sordular. Rasûlullah da şu cevabı verdi:

"O, benim şu mescidimdir."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ubey İbn Ka'b'dan rivayet etti ki Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Takva üzerine tesis edilen mescid, benim şu mescidimdir."

Çeşitli yollardan gelen ve katiyete yakın ifadeleri içeren bu rivayetlerden anlaşıldığına göre takva üzerine tesis edilen mescid, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mescididir. Hz. Ömer ile oğlu Abdullah, Zeyd b. Sabit ve Said b. Müseyyeb, bu görüşü kabul etmişlerdir. İbn Cerir de bu görüşü benimsemiştir. Diğerleri dediler ki:

Ayet-i kerimenin -önceden açıklandığı gibi- Kuba mescidi hakkında nazil oluşu ile yukarıda zikredilen şu hadisler arasında aykırılık yoktur. Çünkü Mescid-i Nebevi, ayette sözü edilen sıfata daha layıktır. Çünkü Mescid-i Nebevi, dışarıdan göç (yük) bağlanarak ziyaret için kendisine gelen üç mescidden biridir. Nitekim Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de Ebu Hüreyre'nin hadisinde sabit olduğu gibi Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ancak üç mescide ziyaret için göç bağlanıp gelinir: Benim şu mescidim ile Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa."

Sahih-i Müslim'de Ebu Said'ten rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ancak üç mescide ziyaret için göç bağlanıp gelinir..."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, -Mescid-i Haram dışında- diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Hüreyre'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Ve benim minberim, havuzumun üzerindedir."

Gerçekten, Mescid-i Nebevi'nin faziletlerine dair hadisler çoktur. O hadisleri, "el-Ahkamu'l-Kebir" adlı kitabın Menasik kısmında inşaallah nakledeceğiz. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır. Hikmet sahibi yüce

Allah'ın güç ve kuvvetinden başka güç ve kuvvetimiz yoktur.

İmam Malik ile arkadaşlarına göre Medine'deki Mescid-i Nebevi, Mescid-i Haram'dan daha faziletlidir. Çünkü Mescid-i Haram'ı inşa eden, İbrahim peygamberdir. Medine'deki Mescid-i Nebevi'yi ise Muhammed (s.a.v.) inşa etmiştir. Bilindiği gibi Muhammed (s.a.v.), İbrahim peygamberden daha üstündür. Cumhur-u ulema ise bunun aksi görüşe kail olarak Mescid-i Haram'ın, Medine'deki Mescid-i Nebevi'den daha faziletli olduğu görüşündedir. Çünkü Mescid-i haram, Cenâb-ı Allah'ın göklerle yeri yarattığı günde haram kılmış olduğu bir belde de bulunmaktadır. Ki o beldeyi, İbrahim Halil (a.s.) ile son peygamber Muhammed (s.a.v.)'e haram kılmışlardır. Başka beldelelerde bulunmayan vasıflar, o belde de bir araya gelmiştir. Bu konu başka bir yerde inşaallah teferruatlı olarak açıklanacaktır. Yardım dileğimiz Allah'adır.

FASIL

Rasûlullah ve aile efradı için mesken olsun diye, Mescid-i Nebevi'nin çevresinde bazı hücreler inşa edildi. Bu hücrelerin binası alçak, avluları dar idi. Hasan b. Ebu'l Hasan el-Basrî -Ümmü Seleme'nin azadlısı olan annesi Hayre'nin yanında bir çocuk iken- şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v.)'in hücrelerinden en yüksekinin tavanına bile elimi uzatıp değdirebiliyordum."

Ben derim ki: Hasan-ı Basrî, iri cüsseli, uzun boylu bir adam idi. Allah ona rahmet etsin. Böyle olduğu için elini, hücrelerin tavanına uzatıp değdirebilmiştir.

"Ravz" adlı eserde Süheylî şöyle demişti: Hz. Peygamber'in hücreleri, hurma dallarından yapılmış olup üzerine çamur sıvanmıştı. Bir kısmı da beyaz taşlardan inşa edilmişti. Bununla beraber tamamının tavanları hurma dallarıyla kapatılmıştı.

Hasan-ı Basrî'nin yukarıdaki sözüne ek olarak şöyle dediği de nakledilmiştir: Hz. Peygamber'in hücreleri, Arar ağacından birbirine bağlı parçalardan inşa edilmişti.

Buharî'nin tarihinde anlatıldığına göre Hz. Peygamber'in hücrelerinin kapılarına tırnakla vurularak çalınırdı. Bu da gösteriyor ki hücrelerinin kapılarında kapıyı çalmak için halkalar yoktu. Rasûlullah'ın zevçelerinin vefatından sonra hücreleri, Mescid-i Nebevi'ye katılmıştır.

Vakidî, İbn Cerir ve diğerleri dediler ki: Abdullah b. Uraykit ed-Dilî Mekke'ye dönerken, Rasûlullah (s.a.v.) ve Ebu Bekir, Mekke'deki ailelerini getirmeleri için Peygamber'in azadlıları Zeyd b. Harise ile Ebu Rafii de beraberine kattılar. Kudeyd'ten (Kadid?) deve satın almaları için onlarla birlikte 500 dirhem ve iki deve gönderdiler. Bunlar, Mekke'ye gitti-

ler. Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızları Fatıma ve Ümmü Gülsüm ile Hz. Peygamber'in eşleri Sevde ile Aişe'yi, Aişe'nin annesi Ümmü Ruman'ı getirdiler. Yolculuk esnasında Hz. Aişe ile Annesi Ümmü Ruman'ın develeri ürküp kaçmaya başladı. Ümmü Ruman:

"Vah kızım, vah gelinciğim!" diye feryad etmeye başladı.

Hız. Aişe dedi ki: Görünmezlerden bir sesin: "Devenin yularını bırak." dediğini işittim. Ben de devenin yularını salıverdim. O da Allah'ın izni ile durdu. Yüce Allah, bizleri kazadan korudu.

Kafîle yola çıktı. İlerlemeye başladı. Sunh denen yere vardılar. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), -ileride de açıklanacağı gibi- sekiz ay sonra şevval ayında Hız. Aişe ile gerdeğe girdi.

Bu kafîle ile birlikte Ebu Bekir'in kızı Esmâ da gelmişti. Esmâ, Zübeyr b. Avvam'ın zevcesi idi. Zübeyr'in oğlu Abdullah'a hamile idi. Doğumu yakındı. Bununla ilgili açıklama, hicretin bu senesinin son kısmında yeri geldiğinde verilecektir.

MUHACİRLERİN MEDİNE SİTMASINA YAKALANMALARI

Hız. Peygamber, Allah'ın güç ve kuvveti sayesinde bu hastalıktan kurtulmuştu. Rabbine dua etmiş ve bu hastalığı Medine'den uzaklaştırmıştı.

Buharî, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Ebu Bekir ile Bilal sıtmaya yakalanmışlardı. Yanlarına gidip şöyle dedim:

- Babacığım, kendini nasıl hissediyorsun?
- Ey Bilal, ya sen kendini nasıl hissediyorsun?
- Ebu Bekir'i sıtma nöbeti tuttuğunda şöyle derdi:

"Her kişi ki aile efradı arasında sabahlamıştır.

Ölüm ise, onun ayakkabısının bağından ona daha yakındır."

Bilal, sıtma nöbetinden kurtulduğunda sesini yükselterek şöyle derdi:

"Keşke bilseydim ki acaba bir gece bir vadide etrafımda İzhir (İzher?) ve Hemmam otları bulunduğu halde geceler miyim?

Acaba bir gün Mecinne sularına gelir miyim?

Acaba sana, Şa'me ve Tafil görünür mü?"¹

Hız. Aişe dedi ki: Gelip durumu Rasûlullah'a anlattım, o da şöyle dedi:

«Allah'ım, Mekke'yi sevdiğimiz kadar ya da daha fazla bir sevgi ile Medine'yi bize sevdin. Burayı bizim için hastalıksız kıl. Sa' ve müddünü (ölçeklerini) bizim için bereketli kıl. Sıtmasını da Cuhfe'ye gönder.»

Buharî'nin rivayetine göre Bilal, mezkur şiiri okuduktan sonra şöyle demiştir:

«Allahım! Utbe b. Rebia'ya, Şeybe b. Rebia'ya ve Ümeyye b. Halefe lanet et. Onlar nasıl bizi vebalı yere sürgün ettilerse, sen de onlara lanet et."

(1) Şa'me ve Tafil, Mekke'deki iki dağ adıdır.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allahım, Mekke'yi sevdiğimiz kadar veya daha fazlasıyla Medine'yi bize sevdire. Medine'nin sa' ve müddünü (ölçeklerini) bizim için bereketli kıl. Burayı bizler için sağlıklı bir yer haline getir. Sıtmasını da Cuhfe'ye naklet."

Hız. Aişe diyor ki: "Medine'ye geldik. Orası Allah'ın en vebalı yeri idi. Buthan'da rengi ve tadı bozuk bir su akıyordu."

Muhammed b. İshak'tan rivayette bulunan Ziyad , Hız. Aişe'nin şöyle dediğini nakleder:

"Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde orası, Allah topraklarının en vebalı sıtma yeri idi. Ashabına orada bela ve hastalık isabet etti. Allah da bu hastalığı, peygamberinden uzaklaştırdı. Ebu Bekir, Amir. b. Führeyre ve Bilal -ki bu ikisi Ebu Bekir'in azadlıları idiler- bir tek odada idiler. Ve onlar da sıtmaya yakalanmışlardı. Yanlarına ziyaret için gittim. Bu hadise, örtünmemize dair emrin nazil olmasından önce idi. Onlarda, Allah'tan başka kimsenin bilmediği hastalık eleminin şiddeti vardı. Ebu Bekir'e yanaşıp sordum:

– Kendini nasıl buluyorsun babacığım?

Ebu Bekir cevaben şöyle dedi:

"Her kişi ki, kendi ailesi arasında sabahlamıştır.

Ölüm ise, onun ayakkabısının bağından ona daha yakındır."

Ben de: "Vallahi babam ne dediğini bilmiyor." dedim. Amir b. Führeyre'ye yanaşıp ona da sordum:

– Ey Amir, kendini nasıl buluyorsun?

Amir, şu cevabı verdi:

"Şüphesiz ölümü, onu tadmadan önce buldum. Korkak kişinin ölümü başı ucundadır.

Her kişi, kendi gücüyle gayret sarfedicidir.

Tıpkı derisini boynuzuyla koruyan öküz gibi."

Vallahi Amir de ne dediğini bilmiyor, dedim.

Bilal, sıtma nöbetine yakalandığı zaman evin avlusunda uzanır, sonra sesini yükselterek şöyle derdi:

"Keşke bilseydim ki, acaba bir gece Fahd'da¹ etrafımda İzhir ve Nemmam otları bulunduğu halde geceler miyim?

Acaba bir gün Mecinne sularına gelir miyim?

Acaba Şa'me ve Tafıl dağları bana görünür mü?"

Hız. Aişe diyor ki: Bunların söylediklerini Rasûlullah'a anlatarak: "Bunlar saçmalıyorlar ve sıtmanın şiddetinden ötürü ne söylediklerini bilmiyorlar." dedim. Bunun üzerine Rasûlullah, şöyle dua buyurdu:

"Allahım, Mekke'yi bize sevdirdiğin kadar ya da daha fazlasıyla Medine'yi bize sevdirdi. Medine'nin müd' ve sa'ını (ölçeklerini) bizler için bereketli kıl. Medine'nin vebasını, Mahyaa'ya (Cuhfe'ye) naklet."

İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Ebu Bekir ile azadlıları Amir b. Führeyre ve Bilal hastalandılar. Onları ziyaret etmek için Rasûlullah'tan izin istedim. O da bana izin verdi. Ebu Bekir'e uğrayıp:

"Kendini nasıl buluyorsun?" diye sordum.

O da şöyle cevap verdi:

"Her bir kişi ki, aile efradı içinde sabahlamıştır.

Ölüm ise, onun ayakkabısının bağından kendisine daha yakındır."

Amir'e de, kendisini nasıl hissettiğini sordum. Bana şu cevabı verdi:

"Şüphesiz ki ölümü, onu tatmadan önce buldum.

Korkak kişinin ölümü başı ucundadır."

Bilal'e kendisini nasıl hissettiğini sorduğumda bana şu cevabı verdi:

"Keşke bilseydim ki acaba bir gece Fahd'da¹ etrafımda İzhir ve Nemmam otları bulunduğu halde geceler miyim?"

Bunları ziyaret ettikten sonra Rasûlullah'ın yanına geldim. Durumlarını ve söylediklerini ona anlattım. O da semaya bakıp şöyle dedi:

"Allahım! Mekke'yi bize sevdirdiğin kadar, ya da daha fazlasıyla Medine'yi bize sevdirdi. Allahım, Medine'nin sa' ve müddünde (ölçeğinde) bizler için bereket ihsan et. Medine'nin vebasını da Mehya'a'ya (Cuhfe'ye) naklet."

Beyhakf, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde orası Allah'ın en vebalı yeri idi. Medine'nin Buthan vadisinde rengi ve tadı bozuk bir su akıyordu.

Hişam dedi ki: Medine vebasını, cahiliye döneminde de bilinen bir veba idi. Bir kimse vebalı bir vadiye yaklaştığında ona merkep gibi anırması tavsiye edilirdi. Eğer böyle yaparsa, o vadinin vebasını ona zarar vermezdi. Şairin biri, Medine'ye yaklaştığında şu şiiri okumuştı:

"Ömrüme yemin olsun ki ben, alçak kimsenin korkusundan ötürü merkep gibi anırırsam, şüphesiz ki ben korkak ve sabırsız kimseyim."

Buharî, Salim'in babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Saçı başı dağınık, siyahî bir kadının, Medine'den çıkıp gittiğini ve Mehya'a'da (Cuhfe'de) durduğunu (rüyamda) gördüm. Bu rüyayı, Medine vebasının Mehya'a'ya nakledilişi şeklinde yorumladım."

Hişam dedi ki: "Cuhfe'de doğan bir çocuk, bülüğa ermeden sıtma sebebiyle düşüp öldü."

(1) Fahd: Mekke'nin dış tarafında bir yerdir.

Beyhakî bunu, "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserinde nakletmiştir.

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde orası vebalı idi. Medine'de ashabına bela ve hastalık bulaştı. Onlar bitkin düştüler. Ama Cenâb-ı Allah, hastalığı peygamberinden uzaklaştırdı.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde belirtildiğine göre İbn Abbas şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, umretü'l-kaza senesinde Mekke'ye geldiler. Müşrikler: "Size, Yesrib (Medine) sıtmasının zayıf düşürdüğü bir heyet geliyor." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da ashabına remel yaparak (Safa ve Merve arasındaki) iki sütun arasında yürümelerini emretti. Bütün şartlarda remel yapmak isterlerdi. Ancak hastalıkları ağırlaştır, diye bunu yapmadılar.

Ben derim ki: Umretü'l-kaza, hicretin yedinci senesinin zilkade ayında yapılmıştır. Şu halde ya Peygamber'in, vebanın Medine'den başka yere nakline dair yaptığı dua gecikmiştir. Ya da o esnada veba kalkmıştır da azıcık izleri kalmıştır. Yahud sahabelerde vebanın izleri o süreye kadar kalmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Ziyad, Abdullah b. Amr b. As'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı, Medine'ye geldiklerinde Medine sıtmasına yakalandılar. Ağır şekilde hastalandılar. Allah, bu hastalığı Peygamber'inden uzaklaştırdı. Sahabelere gelince onlar, ancak oturarak namaz kılabiliyorlardı. Bu halde namaz kıldıkları esnada Rasûlullah yanlarına gelip kendilerine şöyle dedi:

"Bilesiniz ki oturarak namaz kılan kimsenin sevabı, ayakta namaz kılanın sevabının yarısı kadardır." Bunun üzerine Müslümanlar, daha fazla sevap elde etmek maksadıyla hastalıklarına rağmen ayağa kalkarak namaz kılmaya gayret sarfettiler.

HZ. PEYGAMBER'İN MUHACİRLERLE ENSÂR ARASINDA DOSTLUK VE KARDEŞLİK TESİS ETMESİ VE MEDİNE'DEKİ YAHUDİLERLE SALDIRMAZLIK ANTLAŞMASI YAPMASI

Medine'de Kaynuka oğulları, Nadir oğulları ve Kurayza oğulları gibi Yahudi kabileleri, vardı. Taberî'ye göre bu Yahudi kabileleri, Ensâr'dan çok önceleri Buhtü'n-Nasr'ın Kudüs'ü tahrir ettiği zamanlarda Hicaz'a gelip yerleşmişlerdi. Sonra Seylu'l-Arim olduğunda Sebe'deki halk sağa sola gruplar halinde dağıldıklarında Evsliler ve Hazreçliler, Medine'ye gelip Yahudilerin yanına yerleştiler. Onlarla ittifaklar akdedip onlara benzemeye çalıştılar. Çünkü peygamberlerden nakledile gelen ilim hususunda, Yahudilerin kendilerinden üstün olduklarını görmüşlerdi. Lakin Cenâb-ı Allah, müşrik olanları hidayete

ve İslâm'a kavuşturarak lütfuna mazhar kıldı. Yahudileri çekememezlikleri, azgınlıkları ve hakka tabi olma karşısında büyüklük taslamaları sebebiyle yardımından ve rahmetinden uzaklaştırdı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Enes b. Malik'in evinde Muhacirlerle Ensâr arasında ittifak akdetti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), benim evimde Kureyşlilerle Ensâr arasında ittifak akdetti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Amr b. Şuayb'ın dedesinin şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Muhacirlerle Ensârarasında, birbirlerinin diyetlerini ödemede yardımcı olmak, esirlerinin fidyesini örfe uygun olacak ölçüde ödemek ve Müslümanların arasını ıslah etmek şartı üzerine ittifak akdi yapmıştı.

Sahih-i Müslim'de Cabir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), her batın üzerine diyet ödeme yükümlülüğü yazmıştır.

Muhammed b. İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Muhacirlerle Ensârarasında birleştirici bir akid olmak üzere bir belge düzenledi. Bu belgede, Yahudilerle saldırmazlık akdi yaptığını, onları dinleri ve malları üzerine bıraktığını ve onlara karşı bazı şartlar ileri sürdüğünü, onlara bazı haklar tanıdığını beyan ederek şöyle dedi:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu peygamber Muhammed (s.a.v.)'den, Kureyş ve Medineli mü'min ve Müslümanlarla, onlara tabi olup onlara katılanlar ve onlarla birlikte cihad edenler arasında bir antlaşmadır. Onlar, insanlardan ayrı olarak bir tek ümmettirler. Kureyş'ten olan Muhacirler, İslâm'dan önceki halleri üzere, aralarında diyetlerini verirler. Esirlerinin fidyelerini mü'minler arasında iyilik ve adaletle paylaşıp öderler. Avf oğulları da eski halleri üzere ilk diyetlerini, aralarında paylaşarak öderler. Her taife, esirlerinin fidyelerini mü'minler arasında iyilik ve adaletle paylaşıp öderler..."

Peygamber böyle dedikten sonra Ensâr'dan her batnı ve her aileyi zikretti. Saide oğulları, Cüşem oğulları, Neccar oğulları, Amr b. Avf oğulları, Nebit oğulları gibi aileleri saydı. Sonra şöyle dedi:

"Mü'minler, aralarında borcu ağır olan, çoluk çocuğu fazla olan bir kimseyi, gerek fide hakkında, gerek diyet hakkında ihsansız ve yardımsız bırakamazlar. Hiçbir mü'min, diğer bir mü'minin kölesiyle, o mü'minin kendisi olmaksızın ittifak akdi yapamaz. Müttaki mü'minler, azgınlık yapan veya büyük bir zulüm, yahud günah veya düşmanlık ya da mü'minler arasında fesad meydana getirmek isteyen kimseye karşıdırlar. Onun hakkından gelirler. Bütün mü'minlerin elleri, onun

üzerine bir tek yumruk gibidir. O fesadçı kişi, onlardan birinin çocuğu olsa dahi yine böyle yaparlar. Hiç bir mü'min bir mü'mini, kafire karşılık olarak öldürmez ve mü'mine karşı kafire yardım etmez. Allah'ın himayesi, herkes için eşittir. Onlara karşı, onların en zayıfını himaye eder. Mü'minler, insanlar içinde birbirlerinin dostları ve sahipleridirler.

Yahudilerden bize tabi olanlar için, bizden onlara yardım ve sahip çıkma vardır. Zulme uğramayacaklar ve baskı altına alınmayacaklardır. Mü'minlerin barış antlaşması birdir. Bir mü'min, öteki mü'min yerine Allah yolundaki bir savaşta barış anlaşmasını, ancak mü'minler arasında eşitlik ve adalet üzere yapar. Bizimle birlikte savaşan her kadın, birbirlerine yardımcı olurlar. Mü'minler, birbirlerini Allah yolunda canlarına erişen musibetlere karşı korurlar. Takvalı mü'minler, en güzel gidişat ve en doğru yol üzeredirler. Hiçbir müşrik Kureyşli'nin, ne malını ne de canını himaye edemez. Bir mü'mine karşı, onun önünde duramaz. Bir mü'mini, öldürülmesini gerektiren bir suçu olmaksızın bey-yine ile sabit olan bir öldürme ile öldürürse, o, o sebeble kısasa tabi tutulur. Ancak maktûlün velisi razı olursa müstesna. Mü'minlerin hepsi, ona karşı olurlar. Onlar için ancak, ona karşı koymak helal olur. Bu sahifedeki hususları ikrar edip kabul eden, Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir mü'min için, dinden olmayan birşeyi icad eden bid'atçı kimseye yardım etmemesi ve onu barındırması helal olmaz. Kim ona yardım eder ve onu barındırırsa, Allah'ın lanet ve gazabı kıyamet gününde onun üzerine olur. Ne tevbesi, ne de sadakası kabul olunur. Bir konuda ayrılığa düştüğünüz zaman, Allah ve Rasûlüne müracaat edin. Mü'minler savaştıkları sürece, Yahudiler onların savaş masraflarına katkıda bulunurlar.

Beni Avf Yahudileri, mü'minlerle beraber bir topluluktur. Yahudilere, kendi dinlerine bağlı kalma hakkı vardır. Müslümanlara da, kendi dinlerine bağlı kalma hakkı vardır. Gerek köleleri olsun, gerek kendileri olsun bu hüküm böyledir. Ancak zulmeden ve kötülük yapan müstesnadır. Çünkü o, ancak kendisini ve ailesini mahveder.

Neccar oğulları, Haris oğulları, Saide oğulları, Cüşem oğulları, Evs oğulları, Salebe oğulları, Cefne oğulları, Şütaybe oğulları ve Yahudileri için, Avf oğulları Yahudilerine tanınan hakların ve yüklenen yükümlülüklerin aynısı vardır. Yahudi kabilelerinin batınları da, o kabilelerin kendileri gibidir. Muhammed (s.a.v.)'in izni olmadan, hiç kimse onlardan ayırlamaz. Yaralama kisasını yapmaktan imtina edemez. Kim yaralama veya öldürme suretiyle yahut herhangi bir surette bir hakkı çiğnerse, kendisi ve ailesi ile bu hak ödettirilir. Ancak zulmeden müstesna'dır. Allah böyle ister.

Yahudilerin nafakaları, kendilerine aittir. Müslümanların nafakaları da kendilerine aittir. Bu düsturu kabul edenlere karşı savaşanlarla

savaşmak için aralarında yardımlaşacaklar, birbirlerinden yararlanacaklar ve iyilik edeceklerdir. Birbirlerine zarar vermeyeceklerdir. Hiç kimse, müttefikine kötülük yapmayacaktır. Mazluma yardım edilecektir. Yesrib'in içi, bu belge ehli için haremdir.

Komşu zarar vermedikçe ve kötülük yapmadıkça, ev sahibi gibidir. Hiçbir ev halkı, sahibinin izni olmaksızın himaye edilmez.

Bu sahifeyi kabul eden taraflar arasında bir ihtilaf veya hadise meydana gelirse fesadından korkulursa, Allah ve Rasûlünün hakemliğine başvurulsun. Allah, bu sahifedeki hayırlı ve iyi şeyleri kabul eder. Kureyş himaye edilmez. Onlara yardım edenler de himaye olunmaz. Bu sahifeyi kabul edenler, Medine'nin etrafına ansızın saldırılıp kuşatılması durumunda, saldırganlara karşı aralarında yardımlaşacaklardır. Barış yapacakları ve kabul edip yüklenecekleri bir barışa çağrıldıkları zaman bu barış akdini yapar ve kabul edip yüklenirler. Onlar barışa çağrıldıkları zaman, mü'minlere karşı hakları olur. Ancak dine karşı savaşanlar, bundan müstesnadırlar. Herkesin eski borçları, aynen devam eder. Bu sahife, zalim veya günahkarların ceza görmesine engel olmaz. Medine'den çıkan, Medine'de oturan kimse güvenliktedir. Ancak zulmeden veya günah işleyen müstesnadır. İyilik edip takvalı olan kimseyi, Allah korur."

İbn İshak, bu muahedeyi bu şekilde nakletmiştir. Ebu Ubeyd Kasis b. Sellam, "Garip" adlı kitabında bundan uzun uzadıya söz etmiştir.

HZ. PEYGAMBER'İN MUHACİRLERLE ENSÂR'I KARDEŞ YAPMASI

Yüce Allah buyurdu ki:

«Daha önceden Medine'yi yurd edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar. Nefsinin tamahkarlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir.» (el-Haşr, 9.)

«Kendileriyle yeminleştığınız kimselere hisselerini veriniz. Doğrusu Allah her şeye şahiddir.» (en-Nisâ, 33.)

Buharî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

(وَكُلَّ جَنَاحٍ مَرَالٍ) ayetiyle mirasçılar kastedilmiştir.

(وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانَهُمْ) «Kendileriyle yeminleştığınız kimseler» sözüyle şu mana kastedilmiştir: Muhacirler, Medine'ye geldiklerinde Muhacir akrabalarına değil de Ensâr'dan olan kimseye mirasçı oluyorlardı. Çünkü Peygamber (s.a.v.), Muhacirlerle Ensâr arasında kardeşlik tesis etmişti. (وَكُلَّ جَنَاحٍ مَرَالٍ) ayeti nazil olunca bu hüküm neshedildi. Böyle dedikten sonra İbn Abbas: "Kendileriyle yeminleştığınız kimselere hisselerini veriniz." mealindeki ayeti okudu ve: "Onların yardım, nasihat ve yiyecek yardımından hisselerini verin. Ama mirasçı olma durumu kalktı. Böyleleri için vasiyet edilir." dedi.

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Süfyan'a, Asım'ın, Enes'ten rivayet ederek şöyle dediğini duydum: Peygamber (s.a.v.), bizim mekanımızda Ensâr ile Muhacirler arasında karşılıklı anlaşma ve ittifak yaptırdı." şeklinde bir söz söylendi.

Süfyan der ki: Sanki o, aralarında kardeşlik tesis etti, diyordu.

Muhammed b. İshak dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), ashabından olan Muhacirlerle Ensâr arasında kardeşlik tesis etti."

Aynı zat, sözüne devamla şöyle dedi: Bize ulaşan bir habere göre -ki söylemediği bir sözü kendisine isnad etmekten Allah'a sığınırız- Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Allah rızası için ikişer ikişer kardeş

olun." Böyle dedikten sonra Hz. Peygamber, Ebu Talib oğlu Ali'nin elinden tutarak: "İşte bu, benim kardeşimdir." demiştir.

Rasûlullah (s.a.v.), peygamberlerin efendisi, takva sahibi kimsele-
rin önderi, âlemlerin eşsiz ve benzersiz Rabbinin elçisi idi. Ebu Talib
oğlu Ali ile o, iki kardeş idiler. Allah ve Rasûlünün aslanı, Rasûlullah'ın
amcası Abdûlmuttalib oğlu Hamza ile Rasûlullah'ın azadlısı Harise oğ-
lu Zeyd de iki kardeş idiler. Rasûlullah, Uhud savaşında Hamza'ya göz
kulak olmasını Zeyd'e vasiyet etmişti. Ebu Talib oğlu Cafer-i Tayyar --
harpte iki kolu kesilip şehid olduğu için Rasûlullah tarafından kendisi-
ne iki kanatlı anlamına gelen bu ünvan verilmiştir- ile Muaz b. Cebel de
iki kardeş idiler.

İbn Hişam der ki: O günde (Uhud savaşında) Cafer, Habeş diyarın-
da, uzaklarda idi.

İbn İshak der ki: Ebu Bekir ile Harice b. Zeyd el-Hazrecî iki kardeş
idiler. Hattab oğlu Ömer ile Malik oğlu Utban iki kardeş idiler. Ebu
Ubeyde ve Sa'd b. Muaz; Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. er-Rebî, Zübeyr
b. Avvam ve Seleme b. Selame b. Vaks de iki kardeş idiler. Zübeyr b. Av-
vam'ın, Abdullah b. Mes'ud ile kardeş olduğunu söyleyenler de vardır.
Osman b. Affan ile Evs b. Münzir en-Neccarî, Talha b. Ubeydullah ile
Ka'b b. Malik, Said b. Zeyd ile Übey b. Ka'b, Mus'ab b. Ümeyr ile Ebu
Eyyüb, Ebu Hüzeyfe b. Utbe ile Abbad b. Bısr, Ammar ile Abdüleşhel'in
müttefiki Hüzeyfe b. Yeman el-Absî iki kardeş idiler. Ammar'ın, Sabit b.
Kays b. Şemmas ile kardeş olduğunu söyleyenler de olmuştur.

Ebu Zer Berir b. Cünade ile hızlı koşan Münzir b. Amr, Hatib b. Ebi
Beltaa ile Uveyym b. Saide, Selman ile Ebu Derda, Bilal ile Abdullah b.
Revaha iki kardeş idiler.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın, aralarında kardeşlik tesis edildiğini bildirdi-
ği bazı sahabelerin adları üzerinde tartışılabilir. Şöyle ki;

Peygamber'in kendini Hz. Ali ile kardeş ilan ettiğine ilişkin haberi,
bazı âlimler kabul etmemekte ve sahih olmadığını söylemektedirler.

Bu görüşlerine dayanak olarak da mezkur kardeşliğin, bazı saha-
beleri birbirlerine kenetleme ve gönüllerini birbirine ısındırma amacı-
yla tesis edilmiş olduğunu göstermektedirler. Bunlara göre Peygam-
ber'in kendini herhangi bir sahabe ile, Hamza ile Zeyd b. Harise örneğin-
de olduğu gibi bir Muhaciri başka bir Muhacirle kardeş kılmasının anla-
mı yoktu.

Yalnız şu hususu göz önünde bulundurmak gerekir ki, Peygamber
Efendimiz, Hz. Ali'nin idare ve menfaatini başkasına havale etmeyi uy-
gun görmediği için, Ali ile kardeş olduğunu ilan etmiş olabilir. Çünkü
Hz. Peygamber'in, geçimlerini temin ettiği kimselerden biri de Hz.
Ali'dir. Henüz küçük yaşta ve babası Ebu Talib de hayatta iken, Pey-
gamber onun nafakasını üstlenmişti. Daha önce bundan bahsederken

Mücahid ve diğerlerinin bu görüşte olduklarını söylemiştik. Aynı şekilde Hz. Hamza da, azadlıları Zeyd'in çıkarlarını korumayı üstlenmiş ve bu sebeple onunla kardeş olmuş olabilir. Doğrusunu Allah daha iyi bilir. Abdülmelik b. Hişam'ın da işaret ettiği gibi Cafer-i Tayyar ile Muaz b. Cebel'in kardeşlikleri konusu üzerinde ihtilaf vardır. İleride de açıklanacağı gibi Ebu Talib oğlu Cafer-i Tayyar, hicri yedinci sene başlarında, Hayber fethi esnasında Medine'ye gelmiştir. Böyle olunca Peygamber'in Medine'ye gelişinin ilk günlerinde Cafer ile Muaz'ı kardeş kılması nasıl mümkün olur? Yalnız ileriki bir zamanda Medine'ye geldiği takdirde, Cafer'le kardeş kılınması için Hz. Peygamber, Muaz'ı yedekte tutmuş olabilir.

Muhammed b. İshak'ın; "Ebu Ubeyde ile Sa'd b. Muaz da iki kardeş idiler." sözü, İmam Ahmed b. Hanbel'in şu rivayetine ters düşmektedir:

Enes b. Malik'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ubeyde b. Cerrah ile Ebu Talha'yı kardeş yaptı.

Müslim de, Abdüssamed b. Abdülvaris'ten şöyle bir rivayette bulunmuştur ki bu, Ebu Ubeyde ile Sa'd b. Muaz'ın kardeş kılındıklarına dair İbn İshak'ın anlattıklarına nisbetle daha doğrudur. Allah, doğru olanı daha iyi bilir.

Sahih-i Buharî'de Hz. Peygamber'in ashabını birbiriyle nasıl kardeş kılmış olduğu bölümünde Abdurrahman b. Avf der ki:

"Peygamber (s.a.v.), Medine'ye geldiğimizde benimle Sa'd b. Rebii kardeş yaptı."

Ebu Cuhayfe dedi ki: "Peygamber (s.a.v.), Selman-ı Farisî ile Ebu Derda'yı kardeş yaptı."

Muhammed b. Yusuf, Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Abdurrahman b. Avf, Medine'ye geldi. Peygamber (s.a.v.), onunla Ensâr'dan Sa'd b. Rebii kardeş yaptı. Sa'd, kendi malını ve zevcelerinin yarısını, Abdurrahman'a vermeyi teklif etti. Abdurrahman: "Malını ve aileni Allah sana mübarek etsin, yalnız sen, bana çarşının yolunu göster." dedi. Çarşıya gidip alış veriş yaptı. Kazanç olarak biraz yağ ve çökelek elde etti. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra Hz. Peygamber, onunla karşılaştı. Üzerinden safran kokusu geliyordu. Ona: "Bu nedir ey Abdurrahman?" diye sordu. Abdurrahman: "Ya Rasûlallah, Ensâr'dan bir kadınla evlendim" cevabını verdi. Peygamber: "Ona ne kadar mehir verdin?" diye sorunca o da: "Bir hurma çekirdeği kadar altın verdim." dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bir koyun keserek de olsa, düğün yemeği ver."

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet eder: Abdurrahman b. Avf, Medine'ye geldi. Rasûlullah (s.a.v.), onunla Sa'd b. Rebi el-Ensârî'yi kardeş yaptı. Sa'd, Abdurrahman'a şöyle bir teklifte bulundu: "Medine halkının en zenginiyim. Malımın yarısını al, senin ol-

sun. Nikahlı iki karım var... Bak, hangisini beğeniyorsan onu senin için boşayayım da onunla evlen."

Bu teklife Abdurrahman şu cevabı verdi:

"Allah, malını ve aileni sana mübarek kılsın. Yalnız siz, bana çarşının yolunu gösterin."

Çarşının yolunu kendisine gösterdiler: Gitti, alışveriş yaptı, kazandı, biraz yağ ve çökelek getirdi. Aradan Allah'ın dilediği kadar bir süre daha geçtikten sonra, Safran kokusu sürünmüş olarak geldi. Rasûlullah (s.a.v.), "Bu da ne?" diye sorunca, Abdurrahman: "Bir kadınla evlendim ya Rasûlallah" dedi. "Ona ne kadar mehir verdin?" diye sorunca, "Bir çekirdek ağırlığınca altın verdim." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği yap." emri ni verdi. Abdurrahman, bir defasında şöyle demişti:

"Nihayet kendimi öyle bir halde gördüm ki, yerden bir taş kaldırırsam, altında mutlaka altın ve gümüş bulacağımı umardım."

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes'ten rivayet etti ki, Muhacirler şöyle demişlerdi:

"Ya Rasûlallah! Aralarına geldiğimiz bu Medine halkı kadar iyi bir kavim görmedik. Gelirleri az olduğu zaman bizimle paylaşırlar. Çok olduğu zaman ise, bize hissemizden kat kat fazla verirler. Vallahi bütün ecir ve sevabı, kendilerinin götürmesinden korkuyoruz."

Hiz. Peygamber, onlara şöyle cevap verdi:

"Hayır, siz onları övdüğünüz ve onlara dua ettiğiniz müddetçe size de ecir verilir."

Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki; Ensâr, Rasûlullah'a şöyle dedi:

– Hurmahıkları bizimle (Muhacir) kardeşlerimiz arasında taksim et.

Rasûlullah:

– Hayır, diye cevap verdi.

Bu kez Ensâr, Muhacirlere yönelerek:

– Masrafları karşılırsanız, sizi ürüne ortak yaparsak olur mu? diye sordular.

Muhacirler:

– Bu teklifinizi duyduk ve teklifinize uyduk, dediler.

Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ensâr'a şöyle dediğini rivayet eder:

– (Muhacir) kardeşleriniz mal ve evladlarını bırakıp size gelmişlerdir.

– Malımızı onlarla paylaşacağız.

– Başka birşey yapmanız olmaz mı?

– Başka şey nedir?

– Onlar, çalışmayı bilmeyen kimselerdir. Onların yerine siz çalışın da ürünü onlarla paylaşın.

– Evet, olur.

Ensâr'ın faziletine ve güzel karakterlerine dair hadislerle eserleri, «Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler...» (el-Haşr, 9.) ayetinden bahsederken nakletmişizdir.

EBU ÜMAME ES'AD B. ZÜRARE'NİN VEFATI

Es'ad b. Zürrare'nin şeceresi (soy kütüğü) şöyledir: Es'ad b. Zürrare b. Ades b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ğanm b. Malik b. Neccar. Bu zat, Akabe gecesinde Neccar oğullarının temsilcisi idi. Yani ikinci Akabe bey'atındaki oniki temsilciden biri idi. Akabelerin her üçüne de katılmıştır. İkinci Akabe gecesinde bir görüşe göre Rasûlullah ile ilk bey'atleşen kişidir. O zaman, genç bir şahıstı. Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Medine'de Hezmu'n-Nebit mıntıkasının Nakiü'l-Hadamat kısmında ilk cuma namazını kıldırان kişidir.

Muhammed b. İshak dedi ki: O aylarda mescid inşa edilmekte iken Ebu Uname Es'ad b. Zürrare boğaz ağrısına ve hıçkırığa yakalanarak vefat etti.

İbn Cerir de, tarihinde Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Vücuduna diken batan Es'ad b. Zürrare'yi, Rasûlullah (s.a.v.) dağlamıştı.

İbn İshak, Yahya b. Abdullah b. Abdurrahman b. Es'ad b. Zürrare'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ebu Uname, Yahudilerle Arap münafıkları için ne kötü bir ölüdür. Onlar diyorlar ki: Eğer Muhammed peygamber olsaydı arkadaşı ölmezdi. Halbuki Allah'tan gelen birşeye karşı ne kendimi, ne de arkadaşımı koruyabilirim."

Bundan da anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra vefat eden ilk Müslüman, Es'ad b. Zürrare'dir.

İbn Esir, "Üsdü'l-Gabe" adlı eserinde, Es'ad b. Zürrare'nin hicretten yedi ay sonra şevval ayında vefat ettiğini ifade etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Muhammed b. İshak, Asım b. Amr b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Neccar Oğulları, Ebu Uname Es'ad b. Zürrare'den sonra kendileri için bir temsilci belirlemesini Rasûlullah'a arz ettiler. O da şöyle cevap verdi:

"Siz benim dayılarımsınız. Aranızda ben varım. Ve sizin temsilciniz de benim." Hz. Peygamber böyle diyerek onlardan birini, diğerlerinden ayırd etmemek istemişti. Neccar oğulları, Rasûlullah'ın kendi temsilcileri olduğunu ileri sürerek kavimlerine karşı üstünlük iddiasında bulunuyorlardı.

İbn Esir dedi ki: Bu da, Ebu Nuaym ile İbn Mendeh'in; "Es'ad b.

Zürare, Saide oğullarının temsilcisi idi." mealindeki sözlerini çürüt mektedir. Çünkü o, Neccar oğullarının temsilcisi idi.

İbn Esir'in bu sözü doğrudur. Ebu Cafer b. Cerir, tarihinde şöyle der: Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye gelişinden sonra Müslümanlardan ilk vefat eden kişi, Peygamber Efendimiz'in ev sahibi Külsüm b. Hedm'dir. Peygamber'in Medine'ye gelişinden sonra çok geçmeden vefat etmiştir. Ondan sonra Es'ad b. Zürare vefat etmiştir. Es'ad, Hz. Peygamber'in Medine'ye geliş senesinde mescid inşası tamamlanmadan boğaz ağrısına ve hıçkırığa yakalanarak vefat etmiştir.

Ben derim ki: Külsüm b. Hedm b. İmrul-Kays b. Haris b. Zeyd b. Ubeyd b. Zeyd b. Malik b. Avf b. Amr b. Avf b. Malik b. Evs el-Ensârî el-Evsî, Beni Amr b. Avf oğulları kabilesinden olup yaşlı bir kimse idi. Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinden önce Müslüman olmuştu. Peygamber Efendimiz gelip Kuba'ya yerleştiğinde Külsüm b. Hedm'in evine konuk olmuştu. Geceleri orada kalırdı. Gündüz Sa'd b. Rebiin evinde ashabı ile sohbet ederdi. Neccar oğulları yurduna taşınuncaya kadar böyle yapmıştı.

İbn Esir dedi ki: Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye gelişinden sonra ilk vefat eden Müslüman, Külsüm b. Hedm'dir. Ondan sonra Es'ad b. Zürare vefat etmiştir. Taberî, bunu bu şekilde nakleder.

ABDULLAH B. ZÜBEYR'İN HİCRİ BİRİNCİ SENENİN ŞEVVAL AYINDA DOĞUMU

Hiz. Peygamber'in, Medine'ye hicretinden sonra Muhacirlerin doğan ilk çocuğu, Abdullah b. Zübeyr'dir. Nitekim hicretten sonra Ensâr'dan doğan ilk çocuk da Numan b. Beşir'dir. Bazılarının ifadesine göre Abdullah b. Zübeyr, hicretin yirminci ayında doğmuştur. Ebu'l-Esved böyle demiştir. Vakidî de Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebi Hasme'den böyle bir rivayette bulunmaktadır.

Söylendiğine göre Numan, Abdullah b. Zübeyr'den altı ay kadar önce, yani hicretin ondördüncü ayında doğmuştur. Bununla beraber doğru olan, bizim daha önce söylediğimizdir.

Buharî'nin, Hişam b. Urve'den rivayet ettiğine göre Esmâ, Abdullah b. Zübeyr'e hamile iken şöyle demiştir: Mekke'den çıktım. Medine'ye geldim. O esnada doğum yaklaşmıştı. Kuba'ya indim. Abdullah'ı Kuba'da doğurdum. Sonra onu alıp Rasûlullah'a getirdim. Onu kucağına aldı. Sonra biraz hurma getirilmesini emretti. Hurma getirdiler. Hurmayı ağzına alıp çiğnedi. Sonra Abdullah'ın ağzına tükürdü. Böylece onun karnına giren ilk şey, Rasûlullah'ın tükürüğü oldu. Sonra ağzına hurma sürdü. Ona dua etti. Mübarek olmasını diledi. Abdullah, hicretten sonra doğan ilk çocuk oldu.

Kuteybe, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: İslâm döneminde Medine'de doğan ilk çocuk, Abdullah b. Zübeyr oldu. Onu alıp Rasûlullah'a getirdiler. Rasûlullah, biraz hurma alıp çiğnedi. Sonra onu Abdullah'ın ağzına koydu. Böylece Abdullah'ın karnına giren ilk şey, Râsûlullah'ın tükürüğü oldu.

Bu rivayet, Vakidî ve diğerlerine karşı bir hüccet (delil) dir. Çünkü onun anlattığına göre Peygamber (s.a.v.) Mekke'ye dönerken, Abdullah b. Uraykit'le birlikte Zeyd b. Harise ile Ebu Rafî de göndermişti. Bunları kendi ailesiyle Ebu Bekir'in ailesini getirmekle görevlendirmişti. Bunlar, Peygamber (s.a.v.)'in hicretinin ardı sıra o aileleri getirmişlerdi. O esnada Esmâ, doğurması yakın olan bir hamile idi. Doğururken sevinen Müslümanlar, yüksek seslerle tekbir getirdiler. Çünkü Müslümanların aldıkları haberlere göre Yahudiler, hicretten sonra Müslümanların çocuklarının olmaması için güya onlara büyü yapmışlardı. Yahudilerin bu iddiasının asılsız olduğunu Cenâb-ı Allah isbatlamıştı.

BU SENEDE RASÛLULLAH (S.A.V.)'IN AIŞE İLE GERDEĞE GİRMESİ

İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.), şevval ayında benimle evlendi. Şevval ayında da benimle gerdeğe girdi. Rasûlullah 'ın yanında hangi zevcesi benden daha şanslıdır?"

Hz. Aişe, kendi kabilesinden olan kadınların şevval ayında evlenmelerini isterdi.

Buna göre Rasûlullah (s.a.v.), hicretin yedinci veya sekizinci ayında Hz. Aişe ile gerdeğe girmiş oluyor. İbn Cerir, hem yedinci ayda, hem de sekizinci ayda gerdeğe girdiğine dair iki kavil nakletmiştir. Önceki sayfalarda Hz. Peygamber, Medine'ye gelmeden önce Sevede ile evlenişi, geldikten sonra da Aişe ile gerdeğe girişi ve gerdeğe girişinde gündüzleyin Sünh mevkiinde gerçekleştiği hakkında açıklamalarda bulunmuştuk. Bu da insanların bugün itiyad haline getirdikleri teamüle muhaliftir. Hz. Peygamber'in, şevval ayında gerdeğe girişi de güya eşlerin birbirinden ayrılmasına sebep olacağı endişesiyle iki bayram arasında gerdeğe girmeyi mekruh sayan bazı kimselerin vehimlerini boşa çıkarmaktadır. Bunun aslı yoktur. Çünkü Hz. Aişe, bu vehme kapılanlara reddiye olsun diye şöyle demiştir:

"Rasûlullah, şevval ayında benimle evlendi. Şevval ayında da benimle gerdeğe girdi. Onun kadınlarından hangisi, benim kadar şanslıdır?"

Bu da gösteriyor ki Hz. Aişe, Rasûlullah'ın bizzat kendisinden, zev-

celeri arasında en çok kendisini sevdiğini duymuş ve anlamıştır. Açık delillere dayanarak biz de diyoruz ki, bu şekilde anlaması doğrudur. Şu hadis, bunu isbatlamak için yeterlidir. Buharî, Amr b. As'tan şu rivayeti yapmaktadır:

- Ya Rasûlallah, insanlar arasında en çok sevdiğin kimdir?
- Aişe'dir.
- Ya erkeklerden en çok kimi seversin?
- Aişe'nin babasını...

FASIL

İbn Cerir dedi ki: Bu sene, yani hicretin birinci senesinde -söylendiğine göre- ikamet halindeki namaz artırıldı. Üzerine iki rekat eklendi. Daha önce hem ikamet namazı, hem de yolculuk namazı iki rekat idi. İkamet namazına (yolculuk dışında normal zamanlardaki namaza) iki rekatın eklenmesi, Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye gelişinden sonra rebiyülahir ayının on ikinci gecesinden sonra olmuştur.

Vakidî, Hicaz ehli arasında bu hususta ihtilaf bulunmadığını ifade etmiştir.

Ben derim ki: Daha önce belirtildiği üzere Buharî'nin rivayet ettiği bir hadiste, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini nakletmiştik:

"İlk farz kılındığında namaz, iki rekat olarak farz kılınmıştı. Yolculuk halindeki namaz, yine iki rekat olarak kaldı. Ama ikamet halindeki namaz artırıldı."

Beyhakî, Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediğini rivayet eder: İkamet halindeki namaz, ilk farz kılınırken dört rekat olarak farz kılınmıştı. Doğrusunu Allah bilir.

Nisâ sûresinde şu ayet-i kerimeden bahsederken bu konuda fikrimizi beyan etmiştik:

«Yolculuk ettiğinizde, kafirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur.» (en-Nisâ, 101.)

EZAN

Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye gelişinden sonra ezan meşru kılındı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye yerleşip huzur bulunduğu zaman Muhacir kardeşleri onun yanına gelip toplandılar. Sonra Ensâr da gelip toplandı. İslâm'ın işi sağlamlaşmış, namaz yerleşmiş, zekat ve oruç farz kılınmış, hadler vazedilmiş, helal ve haram yasalaşmış, İslâmiyet halkın arasına yerleşmişti. Medine'de iman eden bir Ensâr topluluğu oluşmuştu. Rasûlullah oraya geldiği zaman insanlar, namaz vakitleri için davetsiz olarak toplanıyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), oraya geldiği zaman bir boru edinmek istedi. Tıpkı Yahudilerin kendi namazlarına çağırırken kullandıkları boru gibi. Sonra borudan hoşlanmadı. Sonra çan çalınmasını emretti ki, Müslümanlar namaza onunla çağrulsınlar.

Aralarında bunu düşünürlerken Abdullah b. Zeyd b. Salebe b. Abdi Rebbih -ki bu zat, Belharis b. Hazreç'in kardeşidir- namaza çağrı ile ilgili şeyi rüyasında gördü. Rasûlullah'a geldi ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın elçisi! Bu gece biri benim yanımda dolaştı, bana uğradığında, üzerinde iki yeşil elbise vardı. Elinde bir çan taşıyordu. Ona dedim ki:

– Ey Allah'ın kulu! Bu çanı satar mısın?

– Ne yapacaksın, dedi.

Dedim ki:

– Onunla namaza çağırmak istiyorum.

– Sana bundan daha hayırlı birşeyi göstereyim mi, dedi?

– Nedir o hayırlı şey? dedim.

– Bunun üzerine dedi ki:

– Şöyle dersin: Allahu Ekber Allahu Ekber. Allahu Ekber Allahu Ekber. Eşhedü enlâ ilâhe illallah. Eşhedü enlâ ilâhe illallah. Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah. Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah. Hayye alessalah. Hayye alessalah. Hayye alel felah. Hayye alel felah. Allahu Ekber. Allahu Ekber. Lâ ilâhe illallah.

Abdullah b. Zeyd, bunu Rasûlullah (s.a.v.)'a anlattığında kendileri şöyle buyurdu:

«Muhakkak bu gerçek bir rüyadır inşaallah, o halde Bilal'in yanına git ve bunu ona öğret. O, bununla namaz vakitlerini bildirsin. Çünkü onun senden daha tesirli ve uzaklara ulaşan sesi vardır.» dedi. Bilal, ezan okuduğu zaman Ömer b. Hattab bunu evinde iken işitti. Cübbesini giyerek Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle dedi:

"Ey Allah'ın peygamberi! Seni hak rasûl olarak gönderene yemin ederim ki, Abdullah'ın gördüğü rüyanın aynısını ben de gördüm."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) «Hamd Allah'a mahsustur.» dedi.

Ebu Davud'taki bir rivayete göre Abdullah b. Zeyd'in rüyada gördüğü kişi, ona ikameti de öğretmiş, ezanı öğrettikten sonra ona şöyle demiş: Sonra namaza durduğunda şöyle dersin: Allahu Ekber Allahu Ekber. Allahu Ekber Allahu Ekber. Eşhedü enlâ ilâhe illallah. Eşhedü enlâ ilâhe illallah. Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah. Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah. Hayye alessalah. Hayye alessalah. Hayye alel felah. Hayye alel felah. Kad'kametissalah. Kad'kametissalah. Allahu Ekber. Allahu Ekber. Lâ ilâhe illallah.

Ebu Ubeyd, Abdullah b. Zeyd el-Ensârî'nin bu konuda şöyle bir şiir okuduğunu söylemiştir:

"Celal ve ikram sahibi Allah'a hamdolsun. Ezan nimetini bahşettiğinden ötürü büyük övgüler O'na olsun.

Çünkü Allah katından bana ezanı, bir müjdeci getirdi. O müjdeci benim katımda çok mükerremdir.

Üç gece peşpeşe bana geldi. Her geldiğinde beni daha çok ağırlardı."

Ben derim ki: Bu garib bir şüirdir. Bundan anlaşıldığına göre güya Abdullah, rüyadaki adamı üç gece peşpeşe görmüş, sonra gelip rüyasını Rasûlullah'a anlatmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Mace'nin Salim'in babasından naklettiğine göre namaza çağrı konusu kendilerini düşündürdüğünde Rasûlullah (s.a.v.), bu işi insanlarla müşavere etti. Ona, borazan çalınmasını teklif ettiler. Yahudiler, borazan kullandıkları için Rasûlullah bu teklifi hoş görmedi. Sonra ona çan çalınmasını teklif ettiler. Hristiyanlar çan çaldıklarından bu teklifi de hoş görmedi. O gece Ensâr'dan Abdullah b. Zeyd adındaki bir adama ve Ömer b. Hattab'a rüyada ezan anlatıldı. Ensârî geceleyin Rasûlullah'a gelip rüyasını nakletti. Rasûlullah da Bilal'e emir verdi. Bilal de rüyada anlatıldığı şekilde ezan okudu.

Zührî der ki: Sabah ezanında Bilal, ezana: «Namaz uykudan daha hayırlıdır» sözlerini iki kez ekledi. Rasûlullah, bu ilaveyi onayladı. Hz. Ömer dedi ki:

"Ya Rasûlallah, Abdullah'ın gördüğü rüyanın aynısını ben de gör-

düm. Ne var ki o benden önce sana anlattı."

Bu bahsin tafsilatı, "Ahkam-ı Kebir" adlı kitabın ezan babında inşaallah verilecektir. Güvencimiz ve dayanağımız yüce Allah'dır.

Süheylî'nin, Ali b. Ebi Talib'ten naklettiği hadise gelince o burada İsrâ hadisini anlatarak şöyle demiştir: "Perde arkasından bir melek çıkıp şu ezanı okudu. Her bir kelimeyi telaffuz ederken yüce Allah, onu tasdik ediyordu. Sonra melek, Muhammed (s.a.v.)'in elinden tutup onu öne geçirdi. O da -aralarında Adem ve Nuh da olmak üzere- gök halkına imamlık etti..."

Süheylî'nin iddia ettiği gibi bu sahih bir hadis değil, aksine münker bir hadistir. Carudiye fırkasının kendisine nisbet edildiği Ziyad b. Münzir Ebu'l-Carud'tan başka bunu rivayet eden yoktur ki, o da rivayet hususunda töhmet altında bulunan kimselerdendir. Şayet Rasûlullah (s.a.v.), böyle birşeyi İsrâ gecesinde duymuş olsaydı, hicretten sonra hemen namaza çağrı esnasında bu ifadelerin söylenmesini emrederdi. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Hişam, Ubeyd b. Ümeyr'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Peygamber (s.a.v.) ile ashabı, çan ile namaza çağrı yapılması hususunda meşveret ediyorlardı. Bir ara Hattab oğlu Ömer, çan için iki ağaç satın almak istedi. O sırada Hattab oğlu Ömer, uykusunda "Bu işi çanla yapmayın. Namaz için ezan okuyun." diye rüyasında gördü.

Bunun üzerine Ömer, Peygamber (s.a.v.)'e rüyasını anlatmak için gitti. Halbuki Hz. Peygamber'e bu konuda az önce vahiy gelmişti. Ömer, Bilal'in ezan okumasını istiyordu. Bunu Rasûlullah'a söylediğinde o buyurduki: «Vahiy senden önce geldi.»

Bazılarının açıkça ifade ettikleri gibi bu rivayet, Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rebihi'nin gördüğü rüyayı tasdik edecek şekilde vahiy geldiğini ispatlamaktadır. Doğrusunu yüce Allah bilir.

İbn İshak, Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Neccar oğullarından bir kadın şöyle dedi:

«Benim evim, mescidin etrafındaki evlerin en yükseği idi. Bilal, her sabah evimin üzerine oturuyor ve fecrin ufukta uzandığını gördüğü zaman şöyle diyordu:

"Allahım, ben sana hamdeder, Kureys'in senin dinine karşı koymasına karşı senden yardım dilerim." Allah'a yemin ederimki, bir tek gece dahi, onun bu duayı terkettiğini görmedim.»

HZ. HAMZA'NIN SERİYYESİ

İbn Cerir dedi ki: Vakidî'nin ifadesine göre Rasûlullah (s.a.v.), ramazan ayında, yani hicretinin yedinci ay başında Abdülmuttalib oğlu

Hamza için beyaz bir bayrak hazırladı. Onu, otuz Muhacirin başına komutan yaptı. Bunlar, Kureyş kervanlarına taarruz edeceklerdi. Göreve giden Hz. Hamza, 300 kişilik Ebu Cehil liderliğinde bulunan Kureyşli bir kervana rastladı. Aralarına Mecdî b. Amr girdi ve savaş olmadı. Bu seriyyede Hz. Hamza'nın bayrağını, Ebu Mersed el-Ğanevî taşıyordu.

UBEYDE B. HARİS B. ABDÜLMUTTALİB'İN SERİYYESİ

İbn Cerir dedi ki: Yine Vakidî'nin ifadesine göre Peygamber (s.a.v.), hicretin sekizinci ay başında (şevval ayında) Ubeyde b. Haris için de beyaz bir bayrak hazırladı. Kendisinin, adamlarıyla birlikte Batnı Rabiğ'a gitmesini emretti.

Ubeyde'nin bayrağı Mistah b. Üsase'de idi. Seniyetü'l-Mürre'ye vardılar. Orası Cühfe taraflarında bir yerdir. Bu seriyyede altmış Muhacir vardı. Aralarında Ensâr'dan kimse yoktu. Ahya suyu yanında Muhacirlerle müşrikler karşılaştılar. Kılıç çekmeksizin ok atıştılar.

Vakidî der ki: Müşrikler 200 kişi idiler. Başlarında Ebu Süfyan Sahr b. Harp vardı. Başlarında Mikrez b. Hafs'ın bulunduğunu söyleyenler de olmuştur.

FASIL

Vakidî dedi ki: Hicretin birinci senesinin zilkade ayında Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Ebi Vakkas için de beyaz bir bayrak hazırladı. Bayrağı Mikdad b. Esved taşıyordu. Harar'a gitmelerini emretti. Sa'd'ın oğlu Amir şöyle demiştir: Babam bana dedi ki: Yirmi kişiyle birlikte piyade olarak yola çıktık. Gündüzleri gizleniyor, geceleri gidiyorduk. Beşinci günün sabahında Harar mevkiine vardık. Rasûlullah (s.a.v.), Harar mevkiini geçmememizi bana emretmişti. Ama müşrik kervanı benden bir gün önce oradan geçmişti.

Vakidî dedi ki: Müşrik kervanında altmış kişi vardı. Sa'd'ın beraberindekilerin tamamı, Muhacirlerdendi.

Ebu Cafer b. Cerir dedi ki: İbn İshak nezdindeki rivayete göre bu üç seriyyenin tamamı, hicretin ikinci senesinde olmuştur.

Ben derim ki: İbn İshak'ın sözleri -düşünen kimseler için- Ebu Cafer'in sözlerine göre sarih değildir. Nitekim bunu hicretin ikinci senesinin baş kısmındaki "Meğazi" kitabında bu konudan sonra gelecek olan bölümde açıklayacağız. Belki de o bu seriyyelerin, hicrî birinci senede teşkil edildiklerini söylemek istemiştir. İlgili kısma geldiğimizde inşaallah bu konuyu tafsilatıyla izah edeceğiz. Vakidî de güzel olan bazı fazlalıklar vardır. O, bu konunun önde gelen liderlerindendir. Şahsiyet olarak doğru sözlüdür. Çok rivayetleri vardır. Nitekim onun adalet ve cer-

hinden «et-Tekmil fi Ma'rifeti's-Sikati ve'd-Duafai ve'l-Mecahil» adlı kitabımızda uzun uzadıya bahsetmişizdir. Övgü ve minnet Allah'adır.

FASIL

Hicretin birinci senesinde doğan çocuklardan birisi de Abdullah b. Zübeyr'dir. Hicretten sonra Medine'de Müslümanların doğan ilk çocuğu odur. Nitekim Buharî, onun annesi Esmâ ile teyzesi ümmü'l-mü'minin Hz. Aişe'nin de böyle dediklerini rivayet etmiştir. Bu iki kadın, Ebu Bekir es-Sıddık hazretlerinin kızlarıdır.

Bazıları demişler ki: Numan b. Beşir, Abdullah b. Zübeyr'den altı ay önce doğmuştur. Şu halde Abdullah İbn Zübeyr, hicretten sonra Muhâcîrlerin doğan ilk çocuğudur. Bazılarının anlattıklarına göre Abdullah b. Zübeyr ile Numan b. Beşir, hicretin ikinci senesinde doğmuşlardır. Kuvvetli olan, birinci görüştür. Nitekim bununla ilgili açıklamayı önceki sayfalarda vermiş bulunmaktayız. Övgü ve minnet Allah'adır. Hicri ikinci senenin sonlarında ikinci kavle de işaret edeceğiz.

İbn Cerir dedi ki: Anlatıldığına göre Muhtar b. Ebi Ubeyd ile Ziyad b. Sümeyye, hicri birinci senede doğmuşlardır. Doğrusunu Allah bilir.

Hicri birinci senede vefat eden sahabelerden birisi, Külsüm b. Hedm el-Evsî'dir. Rasûlullah (s.a.v.) Kuba'da bu zatın evine yerleşmiş, misafiri olmuştur. Buradan Neccar oğulları yurduna intikal etmiştir.

Külsüm b. Hedm'den sonra Ebu Umame Es'ad b. Zürene vefat etmiştir. O da Neccar oğullarının temsilcisi idi. Rasûlullah, mescidi inşa ederken o vefat etmişti. Allah her ikisinden razı olsun, onları da hoşnud kılsın.

İbn Cerir dedi ki: Hicri birinci senede Ebu Uhayha Taif'te, Velid b. Muğire ile As b. Vail es-Sehmî de Mekke'de ölmüşlerdir.

Ben derim ki: Bunlar müşrik olarak ölmüşlerdir. Yüce Allah'a teslim olmamış ve İslâm'a girmemişlerdir.

HİCRİ İKİNCİ SENEDE MEYDANA GELEN HADİSELER

Bu senede birçok gazalar yapılmış, seriyyeler teşkil edilmiştir. Bunların en büyüğü ve önemli olanı, hicri ikinci senenin ramazan ayında vuku bulan büyük Bedir gazvesidir. Bu gazvede Cenâb-ı Allah, hak ile batılı, hidayet ile sapıklığı birbirinden ayırmıştır. Bu bölümde gazvelerden ve seriyyelerden bahsedeceğiz. Allah'ın yardımına sığınarak söze başlayacağız.

KİTABU'L-MEĞAZİ

İmam Muhammed b. İshak b. Yesar, "es-Sîre" adlı kitabında Yahudi âlimlerinden ve onların Müslümanlara, İslâmiyet'e karşı düşmanlık yapmalarından, onlar hakkında nazil olan ayetlerden bahsetmiş ve uzun uzadıya tafsilat vermiştir. Yahudi âlimleri şunlardı: Hüvey b. Ahtap ile kardeşleri Ebu Yasir ve Cüdeyy, Sellam b. Mişkem, Kinane b. Rebi b. Ebu'l-Hukayk, Sellam b. Ebi'l-Hukayk (Bu Ebu Rafi el-A'ver'dir. Hicazlıların taciridir. İleride de açıklanacağı gibi sahabeler bunu Hayber'de öldürmüşlerdir.), Rebi b. Rebi Ebi'l-Hukayk, Amr b. Cahhaş Ka'b b. Eşref (Bu Tay kabilesinden, Nebhan oğullarındandır. Annesi ise Nadir oğulları Yahudilerindendir. Sahabeler bunu -ileride açıklanacağı gibi- Ebu Rafi'den önce öldürmüşlerdir.), Ka'b'in müttetikleri Haccac b. Amr ile Kerdem b. Kays. Allah bunlara lanet etsin. Bu saydıklarımız, Nadir oğulları Yahudilerindendir.

Sa'lebe b. Fityevn oğullarından olan Yahudi âlimlerine gelince bunların adları da şöyle sıralanabilir:

Abdullah b. Suriya (Bundan sonra Hicaz mıntıkasında kendisinden daha âlim ve Tevrat'ı çok daha iyi bilen bir Yahudi görülmemiştir. Ben derim ki: Bunun Müslüman olduğunu söyleyenler de vardır.), İbn Saluba Muhayrik (Bu, ileride de açıklanacağı gibi Uhud savaşında Müslüman olmuştur. Kavminin bilgin şahsiyetidir.).

Kaynuka oğulları Yahudilerinin âlimlerine gelince bunların isimleri şöyledir:

Zeyd b. el-Lasit, Sa'd b. Hanif, Mahmud b. Seyhan, Uzayz b. Ebi Aziz, Abdullah b. Dayf, Süveyd b. Haris, Rufaa b. Kays, Finhas, Eşya,

Numan b. Eda, Bahri b. Amr, Şas b. Adiy, Şas b. Kays, Zeyd b. Haris, Numan b. Amr, Sükeyn b. Ebi Sükeyn, Adiy b. Zeyd, Numan b. Ebi Evfa, Ebu Enes, Mahmud b. Dahya, Malik b. Sayf, Ka'b b. Raşit, Azir, Rafi b. Ebi Rafi, Halid b. Ezar, Ezar b. Ebi Ezar, Rafi b. Harise, Rafi b. Hüreym ile Rafi b. Harice, Malik b. Avf, Rufaa b. Zeyd b. Tabut ve Abdullah b. Selam.

Bu zatın (Abdullah b. Selam) İslâm'a girişi, daha önceki sayfalarda anlatılmıştı.

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Selam, Yahudilerin derin âlimi ve bilgin şahsiyeti idi. Adı Husayn idi. Müslüman olunca Rasûlullah (s.a.v.) ona Abdullah adını verdi.

İbn İshak dedi ki: Kurayza oğulları Yahudilerine gelince bunların bilginleri şunlardır:

Zübeyr b. Bata b. Vehb, Azal b. Samoyel, Ka'b b. Esed (Bu, onların Hendek savaşında iken bozdukları akidlerini yapmış kişidir.), Samoyel b. Zeyd b. Ka'b, Vehb b. Zeyd, Nafi b. Ebi Nafi, Adiy b. Zeyd, Haris b. Avf, Kerdem b. Zeyd, Üsame b. Habib, Rafi b. Rümeyle, Cebel b. Ebi Küşeyr ve Vehb b. Yahuza.

İbn İshak dedi ki: Zürayk oğulları Yahudilerinin bilgini ise Lebid b. A'sem idi. Rasûlullah'a büyü yapan bu şahıstı.

Harise oğulları Yahudilerinin bilgini, Kinane b. Suriya idi.

Amr b. Avf oğulları Yahudilerinin bilgini, Kerdem b. Amr idi.

Neccar oğulları Yahudilerinin bilgini ise, Silsile b. Berham idi.

İbn İshak dedi ki: Bu kişiler, Yahudilerin bilginleri ve Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabına karşı şer üretilip düşmanlık yapan kimseler idiler. Rasûlullah'ı zor durumda bırakmak, inatçılık yapmak, kafirliklerini daha da ileri götürmek için ona birçok soru soran kimseler bunlardı. Bunlardır ki, İslâmiyet'i söndürmek için İslâm'a ve Müslümanlara düşman kesilmişlerdi. Sadece Abdullah b. Selam ile Muhayrik bunlardan müstesnadırlar.

Daha sonra İbn İshak, Abdullah b. Selam ile halası Halide'nin İslâm'a girişlerini de anlatır. Nitekim biz, bu hadiseyi daha önce nakletmiştik. Yine İbn İshak, Muhayrik'in Uhud gününde İslâm'a girişini ve kendi kavmine cumartesi günü şöyle dediğini de nakleder:

– Ey Yahudi topluluğu! Allah'a yemin ederim ki siz, Muhammed'e yardım etmenin sizin üzerinize bir yükümlülük olduğunu elbetteki bilmektesiniz!

– İyi ama bugün cumartesi günüdür.

– Sizin için cumartesi yoktur!

Böyle dedikten sonra silahını alıp kavminden geride kalanlara şöyle demişti:

– Eğer bugün öldürülürsem, malım Muhammed (s.a.v.)'in olsun. O,

Allah'ın kendisine bildirdiği gibi malımı sarfetsin.

Zengin bir kişi olan Muhayrik, Rasûlullah'ın yanına vardı. Safları arasına katıldı. Şehid düşünceye kadar savaştı.

Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında şöyle demiştir:

«Muhayrik, Yahudilerin en hayırlısıdır.»

FASIL

İbn İshak, Yahudilerden olan bu zıt şahıslara Evs ve Hazreç münafıklarından meyleden kimselerin adlarını da sıralamıştır. Evs kabilesinden belirttiği isimler şunlardır:

Züveyy b. Haris, Culas b. Süveyd es-Samid el-Ensarî ki onun hakkında şu ayet nazil olmuştur:

«Andolsun ki, Müslüman olduktan sonra inkar edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemedik diye Allah'a yemin ettiler.» (et-Tevbe, 74.)

Culas, Tebuk gazvesine katılmayıp geride kaldığı esnada: "Eğer şu adam (Muhammed) doğru sözlü ise biz eşeklerden daha kötüyüzdür!" demiş ve yukarıdaki ayet-i kerime bu münasebetle nazil olmuştur.

Üvey oğlu Ümeyr b. Sa'd, Culas'ın bu sözü, Rasûlullah (s.a.v.) hakkında söylediğini iddia etmişti. Ancak Culas bunu inkar etmiş ve böyle demediğine dair yemin etmişti. Bu sebeple yukarıdaki ayet onun hakkında nazil olmuştur. Anlatıldığına göre o, bundan sonra tevbe etmiş ve tevbesini güzelce tutmuş, öyleki İslâmiyet'ini muhafaza ederek hayırlı bir kimse olarak bilinip tanınmıştı.

Evs kabilesindeki adamları sayan İbn İshak, sıralamaya devam ederken, Culas b. Süveyd'in kardeşi Haris b. Süveyd'in, Mücezzer b. Ziyad el-Belevî ile Kays b. Zeyd'i öldürdüğünden de bahseder. Kays, Dubay'a oğulları kabilesindendir. Bunları Uhud gününde öldürmüştü. Müslümanlarla birlikte Uhud savaşına giden Haris, münafık bir kimse idi. Bu iki şahsı görünce üzerlerine saldırarak öldürmüş, sonra da kaçıp Kureyşlilerin saflarına katılmıştı.

İbn Hişam dedi ki: Mücezzer'in babası, cahiliye devrindeki savaşlardan birinde Haris'in babası Süveyd b. Samit'i öldürmüştü. Böylece Haris, Uhud savaşında babasının öcünü almış oldu.

İbn İshak'ın ifadesine göre Süveyd b. Samit'i öldüren kişi, Muaz b. Afra'dır. Muaz, Süveyd'i Buas savaşından önce ok ile öldürmüştür.

İbn Hişam, Haris'in, Kays b. Zeyd'i öldürmüş olmasını kabul etmeyerek şöyle der: "Çünkü İbn İshak, Uhud'ta öldürülen kimseler arasında Kays b. Zeyd'ten bahsetmemektedir."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) -yakaladığı takdirde- Haris'i öldürmesi için Hattab oğlu Ömer'e emir verdi. Bunun üzerine Haris, tevbe etmek ve kavmine dönmek istediğine dair bir mektubu kardeşi

Cülas'a gönderdi. İbn Abbas'tan bana ulaşan bir habere göre Cenâb-ı Allah, onun hakkında şu ayeti inzal buyurdu:

«İnadıktan, peygamberin hak olduğuna şahadet ettikten, kendilerine belgeler geldikten sonra inkar eden bir milleti Allah nasıl doğru yola erİştirir? Allah zalimleri doğru yola erİştirmez.» (Âl-i İmrân, 86.)

İbn İshak, Evs kabilesindeki münafıkların adlarını sıralarken, şöyle der: Bıcad b. Osman b. Amir, Nebtel b. Haris. Bu sonuncu şahıs hakkında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Şeytana bakmak isteyen, şuna baksın.»

Nebtel, iri cüsseli, sarkık dudaklı, dağınık saçlı, kızarık gözlü ve mor yanaklı idi. Rasûlullah'tan dinlediği sözleri götürüp münafıklara ulaştırırdı. Bu şahıs, Rasûlullah hakkında şöyle diyordu: «Muhammed sadece bir kulaktır. Birisi ona birşey söylediğinde hemen tasdik eder.» Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, onun hakkında şu ayeti inzal buyurdu:

«İki yüzlülerin içinde «O her şeye kulak kesiliyor» diyerek peygamberi incitenler vardır.» (et-Tevbe, 61.)

İbn İshak, Evsli münafıkların adlarını sıralamaya devam ederek şöyle der:

Ebu Habibe b. Ez'ar (Bu , mescid-i Dırar'ı inşa edenlerdendi.), Sa'lebe b. Hatip, Muattip b. Kuşeyr... Bu iki kişi, Allah'a söz vererek: «Eğer Allah bize lütfundan verirse, muhakkak ki biz sadaka veriz.» demişlerdi. Ama Allah kendilerine lütfedip mal verince bu sözlerini yerine getirmemişlerdi. Bunun üzerine haklarında kınayıcı bir ayet nazil olmuştu. Muattip, Uhud gününde şöyle demişti: «Bu işte fikrimiz alınsaydı, biz burada öldürülmezdik.» Böyle demesi üzerine ayet-i kerime nazil oldu. O, Hendek savaşında da şöyle demişti: "Muhammed, Kisra ile Kayser'in hazinelerini yiyeceğimizi bize va'd ediyor. Oysa bizlerden herhangi biri, def-i hacete gitmek için dışarıya çıkarken bile güvenlikte değildir!" Böyle demesi üzerine şu ayet-i kerime nazil olmuştu:

«İki yüzlüler ve kalblerinde hastalık olanlar: «Allah ve peygamberi bize sadece kuru vaatlerle bulundular.» diyorlardı.» (el-Ahzâb, 12.)

İbn İshak, Evsli münafıklar arasında Haris b. Hatib'in adını da vermektedir.

İbn Hişam dedi ki: Muattip b. Kuşeyr, Sa'lebe b. Hatip ve Haris b. Hatip, Ümeyye b. Zeyd oğulları kabilesinden olup Bedir savaşına katılmışlardır. Münafıklardan değildirler. Kendilerine güvendiğim ilim ehli kimseler, bunu bana böyle anlatmışlardı. Sa'lebe b. Hatip ile Haris b. Hatib'in adlarını İbn İshak, Bedir savaşına katılanların adlarını verirken Ümeyye b. Zeyd oğulları kabilesinin adamları arasında saymıştır.

İbn İshak dedi ki: Evsli münafıkların arasında şunlar da vardı: Abbad b. Hüneyf (Selh b. Hüneyfin kardeşi), Bahzeç (Dırar mescidini inşa edenlerden biridir.), Amr b. Hizam, Abdullah b. Nebtel, Cariye b. Amir

b. Attaf, Cariye'nin oğulları Yezid ile Mucma. Bunlar Dırar mescidini inşa edenlerdendir. Mucma, genç bir delikanlı olup Kur'ân'ın çoğunu hafız etmişti. Onlara Dırar mescidinde imamlık yapardı. Tebük gazvesinden sonra Dırar mescidi yıkıldığında Hz. Ömer'in hilafeti zamanında Kubalılar Mucma'ın kendilerine imam olarak tayin edilmesini Hz. Ömer'den istemişler. Ancak Hz. Ömer, onlara şu cevabı vermişti:

– Hayır! Vallahi olmaz. O, Dırar mescidinde münafıkların imamı değil miydi?

Bunun üzerine Mucma yemin ederek münafıklarla ilgisi bulunmadığını ve onların durumunu bilmediğini söylemiştir. Bildirildiğine Hz. Ömer, imamlık yapmasına daha sonra müsaade etmiştir.

İbn İshak, Evsli münafıkların adlarını açıklamaya devam ediyor:

Vedia b. Sabit (Bu da Dırar mescidini inşa edenlerden olup şöyle demiştir: "Biz sadece lafa dalıp eğleniyoruz." Böyle demesi üzerine hakkında ayet nazil olmuştu.), Hizan b. Halid (Bu da kendi evinin arsasının bir kısmını Dırar mescidine tahsis etmiştir).

İbn Hişam, Evs kabilesinden Nebit oğulları ailesinin münafıklarından bahsederek İbn İshak'ın sözüne şu ilavede bulunur: Zeyd'in oğulları Beşir ile Rafi de münafıklardandı.

İbn İshak, Evs kabilesinin münafıklarını sıralamaya devam ederek şöyle der:

Mirba' b. Kayzî. Bu, âmâ bir kimse idi. Uhud'a giderken bahçesinin içinden geçen Rasûlullah'a: "Eğer bir peygamber isen bahçemden geçmene müsaade etmem ve bunu sana helal etmem." diyen adam budur. Eline bir avuç toprak almış, sonra Rasûlullah'a şöyle demişti: "Vallahi, bu toprağın senden başkasına isabet etmeyeceğini bilseydim, bunu mutlaka sana karşı savururdum (atardım)." Böyle demesi üzerine orada bulunan Müslümanlar kendisini öldürmek istemişlerdi. Ancak Rasûlullah, onlara engel olarak şöyle demişti: «Bırakın bunu. Bu, hem kalbi hem de basireti kör olan bir kimsedir.» Ama yine de Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî, yayı ile vurarak kafasını yarmıştı.

İbn İshak, Evsli münafıkların adlarını sıralamaya devam ediyor: Mirba'nın kardeşi Evs b. Kayzî. Bu şahıs Hendek savaşında: «Evlerimiz açıktır.» demiş, bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Oysa evleri açık değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı.» (el-Ahzâb, 13.)

İbn İshak, Hatip b. Ümeyye b. Rafi'n de Evsli münafıklardan olduğunu söylemiştir. Hatip, cahiliyet devrinde yaşlanmış, iri cüsseli, ihtiyar bir kimse idi. Yezid b. Hatip adında bir oğlu vardı. Müslümanların seçkinlerinden olan bu oğlu, Uhud savaşında yaralanmıştı. Öyleki yaraları, onu hareket edemez hale getirmişti. Asım b. Amr b. Katade'nin bana anlattığına göre ölürken orada bulunan Müslüman erkeklerle kadınlar başına toplanmışlar ve ona:

– Ey İbn Hatip, sana Cennet'i müjdeleriz! demişlerdi.

Bu sırada münafıklığını açığa vuran babası şöyle demeğe başladı:

– Evet, bitkiden bir Cennet! Vallahi siz bu zavallıyı aldattınız!

İbn İshak, Büşeyr b. Übeyrik Ebu Tu'ma'nın da Evsli münafıklardan olduğunu söylemiştir. Büşeyr, zırh hırsızlığı yapan bir kimse idi. Cenâb-ı Allah, onun hakkında şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Kendilerine hainlik edenlerden yana uğraşmaya kalkma.» (en-Nisâ, 107.)

İbn İshak, Kuzman'ı da Evsli münafıklardan sayar. Kuzman, Zufur oğullarının müttefikidir. Uhud savaşında yedi kişiyi öldürmüştür. Yaralarının ağrı ve ızdırabına tahammül edemez olunca kendini öldürüp intihar etmiş ve «Vallahi, sırf kaviminden utandığım ve onları korumak istediğim için savaştım.» demiş, sonra ölmüştü. Allah ona lanet etsin.

İbn İshak: Abdü'l-Eşhel oğulları kabilesinde kadın veya erkek bir münafığın bulunduğu bilinmediğini söylemektedir. Sadece Dahhak b. Sabit, münafık ve Yahudileri sevmekle itham edilirdi.

Bütün bunlar, Evs kabilesindendi.

İbn İshak, Hazreç kabilesinin münafıklarının adlarını da şöyle sıralar:

Rafi b. Vedia, Zeyd b. Amr, Amr b. Kays, Kays b. Amr b. Sehl, Ced b. Kays (Bu, savaşa gidileceği zaman Rasûlullah'a: Bana izin ver, beni fitneye düşürme, demişti.), Abdullah b. Übey b. Selül (Bu, münafıkların ve Hazreçlilerle Evs'in kabile başkanı idi. Cahiliye döneminde bunu başlarına hükümdar yapmaya karar vermişlerdi. Ama Allah, onları İslâm'a eristirince bundan vazgeçtiler. Mel'un Abdullah b. Übey, arzusuna kavuşamadığından bu durum onu çok öfkelenlendirdi. O ki, Hendek savaşında şöyle demişti: «Eğer bu savaştan Medine'ye dönersek, and olsun ki, şerefli kimseler alçakları oradan çıkaracaktır!» O ve Vedia hakkında birçok ayet nazil olmuştur. Vedia, Avf oğulları kabilesindendir.), Malik b. Ebi Kavkal, Süveyd, Dais. Bunlar da Abdullah b. Übey b. Selül grubundandır. İçten içe Nadir oğulları Yahudilerine meyledince, bunlar hakkında şu ayet nazil olmuştu: «And olsun ki, onlar çıkarılmış olsalar, onlarla beraber çıkmazlar.» (el-Haşr, 12.)

FASIL

İbn İshak, daha sonra Yahudi bilginlerinden takiyye yolu (içi başka dışı başka) ile Müslüman olanları (görünenleri) saymış ve bunların kalben kafir olduklarını bildirmiştir. Bunları da münafıklar sınıfına katarak en şerlilerinin adlarını şöyle sıralamıştır:

Sa'd b. Hüneyf, Zeyd b. Lüsayt. Bu adam, Rasûlullah'ın devesi kaybolduğu zaman şöyle demişti:

– Muhammed, kendisine gökten haber geldiğini iddia ediyor ama devesinin nerede olduğunu bilemiyor!

Rasûlullah da şöyle demişti:

– Vallahi, Allah'ın bana öğrettiğinden başka birşey bilemem. Ama Cenâb-ı Allah, devemin nerede olduğunu bana bildirdi. İşte devam şu anda filan yerdedir. Yuları bir ağaca takıldığı için orada durmaktadır.

Bunun üzerine Müslümanlardan bir kaç kişi gidip deveyi Hz. Peygamber'in bildirdiği yerde bulmuşlardı.

İbn İshak, takiyye yolu ile İslâm'a giren Yahudi bilginlerinin adlarını sıralamaya devam eder:

Numan b. Evfa, Osman b. Evfa, Rafi b. Hüreymile. Bu, Rasûlullah'ın:

«Münafıkların büyüklerinden bir büyük bugün öldü!» dediği kimse-
dir.

İbn İshak, Rufaa b. Zeyd b. Tabut'un takiyye yolu ile İslâm'a giren Yahudi bilginlerinden olduğunu söyler. Onun öldüğü gün Rasûlullah Tebük'ten dönmekte idi. Şiddetli bir rüzgar estiğini gördü ve şöyle dedi:

«Bu rüzgar, kafirlerin büyüklerinden bir büyüğün ölümü yüzünden esmektedir.» Müslümanlar, Medine'ye geldiklerinde Rufaa'nın, rüzgarın şiddetlice estiği günde öldüğünü öğrendiler.

İbn İshak; Silsile b. Bürham ile Kinane b. Suriya'nın da takiyye yolu ile İslâm'a giren Yahudi bilginlerinden olduğunu söyler.

Yukarıda adları verilen bu Yahudi münafıkları, İslâm'a takiyye yolu ile girmişlerdi.

İbn İshak dedi ki: Bu münafıklar, mescide gelirler, Müslümanların konuşmalarına kulak verir, onlarla alay eder, dinleri ile istihza ederlerdi.

Bir gün mescidde bunlardan bir grup toplanıp bir araya geldiler. Rasûlullah (s.a.v.)'da bunların kendi aralarında fısıldaştıklarını gördü. Âdeta birbirlerine yapışmış vaziyette idiler. Bunun üzerine Rasûlullah, onların mescidden çıkarılmalarını emretti. Mescidden çıkartılanlar şunlardır: Ebu Eyyüb (Ki bu Halid b. Zeyd'dir.), Amr b. Kays'a yöneldi. (Ki buda Beni Ganm b. Malik b. Neccar kabilesindendir. Cahiliyet devrinde bu kabilenin ilahlarının sahibi idi), ayağından tutup sürükleyerek mescidden çıkardı. O çıkarılırken şöyle diyordu:

– Ey Eba Eyyüb! Beni, Sa'lebe oğullarının hurma kurutma yerinden mi çıkarıp kovuyorsun?!

Ebu Eyyüb, bu sefer de Neccar oğullarından Rafi b. Vedia'ya döndü. Boynundan ridasıyla tuttu. Sonra onu şiddetli bir şekilde sürükledi, yüzüne bir tokat indirdi. Sonra da onu mescidden çıkardı. Çıkarırken, Ebu Eyyüb ona şöyle diyordu:

– Ey murdar münafık, sana yazıklar olsun! Ey münafık,

Rasûlullah'ın mescidinden çık ve geldiğin yere geri dön!

Ammare b. Hazm, Zeyd b. Amr'e doğru kalkıp yürüdü. Bu, sakalı uzun bir adamdı. Onu sakalından tutup şiddetli bir şekilde çekti ve mescidden çıkardı. Sonra Ammare ellerini birleştirip onun göğsüne şiddetli bir yumruk indirince yere düştü. O da:

– Ey Ammare! Beni hırpaladın, diyordu. Ammare de ona şöyle dedi:

– Ey Münafık! Allah seni rahmetinden uzak etsin. Allah'ın senin için hazırlamış olduğu azap bundan daha şiddetlidir. Bundan böyle Rasûlullah'ın mescidine yaklaşma!

Ebu Muhammed Mes'ud b. Evs b. Zeyd b. Asrem b. Zeyd b. Salebe b. Ganm b. Malik b. Neccar (Bedir savaşına katılmıştır.) kalkıp Kays b. Amr b. Sehl'e yöneldi. Amr, genç bir adamdı. Münafıklar arasında ondan başka bir genç yoktu. Ebu Muhammed, onu mescidden kafası üzere sürüyerek çıkardı.

Beni Hudre kabilesinden bir adam da, Haris b. Amr adındaki perçemli bir münafık yöneldi. Perçeminden yakalayıp şiddetli bir şekilde sürüyerek mescidden çıkardı. Çıkardığı münafık ona şöyle diyordu:

– Ey Eba Haris, doğrusu çok kaba davrandın!

Ebu Haris te ona şöyle dedi:

– Sen buna layıksın ey Allah'ın düşmanı! Çünkü senin hakkında ayet nazil olmuştur. Artık Rasûlullah'ın mescidine yaklaşma. Çünkü sen murdar bir adamsın.

Beni Amr b. Avf kabilesinden bir adam da, onun Züvey b. Haris adındaki kardeşine yöneldi. Onu da şiddetli bir şekilde sürüyerek mescidden dışarı çıkarıp attı ve ona çok öfkelenildi. Sonra da:

– Şeytan ve hükmü sana galip oldu, dedi.

İbn İshak, bundan sonra bu münafıklar hakkında nazil olan el-Bakara ve et-Tevbe sûrelerindeki ayetleri nakletti. Bunların tefsirinden güzelce bahsetti. Allah kendisine rahmet etsin.

EBVA GAZVESİ

Buna Veddan gazvesi de denir. Serriyyelerin ilkinin teşkil eder. Meğazide de anlatılacağı gibi bu, Hamza b. Abdülmuttalib veya Ubeyde b. el-Haris'in başkanlığındaki bir serriyyedir.

Buhari, "Kitabü'l-Meğazi"sinde İbn İshak'ın şöyle dediğini nakleder: Rasûlullah (s.a.v.)'in gerçekleştirdiği ilk gazve, Ebva gazvesidir. Bundan sonra Buvat ve Uşeyre gazveleri gerçekleştirilmiştir.

Buhari, Zeyd b. Erkam'ın kendisine yöneltilen: "Rasûlullah (s.a.v.) kaç gazve yaptı?" sorusuna şu cevabı verdiğini rivayet eder: "Ondokuz gazve gerçekleştirdi. Bunların yedisine katıldı. İlki Usayre veya Uşeyre'dir.

Sahih-i Buharî'de belirtildiğine göre Büreyde, Allah elçisinin onaltı gazve yaptığını söylemiştir. Keza Müslim'de de Büreyde'nin Rasûlullah ile onaltı gazveye katıldığı anlatılır. Yine Büreyde, Rasûlullah'ın ondokuz gazve gerçekleştirdiğini ve bunlardan sekiz tanesinde fiilen savaştığını söyler.

Hüseyin b. Vakıd, Büreyde'nin oğlundan naklen babasının şöyle dediğini anlatır: Rasûlullah, onyediyi gazve gerçekleştirdi. Bunların sekizinde fiilen savaştı. Bedir, Uhud, Hendek, Müreysî, Kudeyd, Hayber, Mekke'nin fethi ve Hüneyn gibi gazvelerde fiilen savaştı. Yirmidört tane de seriyye gönderdi.

Yakub b. Süfyan, Muhammed b. Osman ed-Dımaşkî et-Tennuhî kanah ile Hz. Peygamber'in onsekiz gazve yaptığını, bunların sekizinde fiilen savaştığını söyler. Bunların ilki ise Bedir'dir. Daha sonra Uhud, Hendek, Kurayze, Bir-i Maune¹, Beni Mustalık, Hayber, Mekke'nin fethi, Hüneyn ve Taif gazveleridir.

Bir-i Maune gazvesinin, Kurayza gazvesinden sonra yapıldığına dair geçen ifade, ihtilaf götüren bir ifadedir. Sahih kavle göre Bir-i Maune, Uhud gazvesinden sonra gerçekleşmiştir. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir.

Yakub, Seleme b. Şebib vasıtasıyla Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah, onsekiz gazve gerçekleştirdi. Başka bir defa; "Rasûlullah, yirmidört gazve gerçekleştirdi." diye söylediği bu söz bir vehimmiydi, yoksa söylediklerinin bir kısmını mı duymuştum, bilemiyorum.

Taberanî, Zührî'nin şöyle dediğini nakleder: "Rasûlullah, yirmidört gazve gerçekleştirdi."

Abdurrahman b. Hümejd, "Müsned" adlı eserinde Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), yirmibir gazve gerçekleştirmiştir.»

Hakim, Hişam tariki ile Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'ın gazve ve seriyyeleri toplam olarak kırk üç idi.»

Sonra Hakim demişti ki: «Belki de Katade, bu sayı ile gazveleri değil de sadece seriyyeleri kasdetmiştir. Çünkü "İktil" adlı eserde sırasıyla anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın seriyyeleri yüzden fazladır.»

Hakim dedi ki: Buharî'nin, Ebu Abdullah Muhammed b. Nasr'ın kitabında şu ibareyi okumuş olduğunu bana bildirdiler: «Savaşlardan ayrı olarak Rasûlullah'ın seriyye ve heyetleri yetmiş küsur kadardır.»

Hakim'in bu anlattığı gerçekten gariptir. Katade'nin sözlerini de

(1) Bir-i Maune gazve değildir. Rasûlullah'ın, Ebu'l-Bera komutasında Necd'e gönderdiği heyete yapılan bir baskındır (Kazıcı).

kendi düşüncesini te'yid etmek için ileri sürmüş olması da ihtilâf mahallidir.

Ahmed b. Hanbel, Ezher b. Kasım er-Rasıbî kanalı ile Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah'ın gazve ve seriyyelerinin tamamı kırküçtür. Bunların yirmidördü seriyye, ondokuzu da gazve idi. Kendisi bunların sekizinde bizzat hazır bulunmuştu. Bunlar: Bedir, Uhud, Hendek, Müreysi, Hayber, Mekke'nin fethi, Hüneyn ve Taif idi.

Musa b. Ukbe, Zührî kanalı ile Rasûlullah'ın savaşlarını şöyle anlatır:

Bedir Gazvesi: Bu gazve, hicretin ikinci senesi ramazan ayında yapıldı.

Uhud Gazvesi: Hicri üçüncü sene şevval ayında yapıldı.

Hendek Savaşı: Buna, Ahzap ve Beni Kurayza savaşı da denir. Hicri dördüncü sene şevval ayında yapıldı.

Mustalik oğullarıyla Lahyan oğullarına karşı verdiği savaş: Bu savaşlar, hicri beşinci sene şaban ayında yapılmıştır.

Hayber Savaşı: Bu savaş, hicri altıncı senede yapıldı.

Mekke Fethi: Bu fetih, hicri sekizinci sene ramazan ayında yapıldı.

Hüneyn Gazvesi: Hicri sekizinci sene şevval ayında yapılan bu savaşta, Taifliler kuşatma altına alındı. Sonra Ebu Bekir, hicri dokuzuncu senede haccetti. Hicri onuncu senede de Rasûlullah (s.a.v.), veda haccını yaptı. Ayrıca içinde savaş vuku bulmayan on iki gazve de yaptı. Bu gazvelerin ilki de Ebva gazvesi idi.

Hanbel b. Hilal, İshak b. A'la vasıtasıyla Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Savaş hakkında nazil olan ilk ayet şudur:

«Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir.» (el-Hacc, 39.) Bu ayetten sonra, Rasûlullah'ın katıldığı ilk savaş, Bedir savaşı idi. Bu savaş, hicri ikinci senenin onyedinci ramazanında (cuma günü) başlamıştı.

Rasûlullah (s.a.v.), Bedir savaşından sonra hicretin üçüncü senesinde Nadir oğullarıyla savaştı. Daha sonra şevval ayında Uhud savaşına katıldı. Hicretin dördüncü senesi şevval ayında Hendek gazvesine katıldı. Hicretin beşinci senesi şaban ayında Beni Lahyan kabilesiyle savaştı. Hicretin sekizinci senesi şaban ayında Mekke'yi fethetti. Aynı senenin ramazan ayında Hüneyn gazvesine katıldı.

Rasûlullah (s.a.v.), bizzat kendisinin savaşmadığı onbir gazve gerçekleştirdi. Gerçekleştirdiği gazvelerin ilki Ebva, sonra Uşeyre, Gatafan, Beni Süleym, Hudeybiye, Safra ve son olarak da Tebük gazvesidir.

Ravi, bundan sonra onun göndermiş olduğu seriyyelerden bahseder.

Hafız İbn Asakir'in tarihinden yaptığım iktibas budur ki, bu cidden gariptir. Doğrusu, ileride bizim düzenli ve sistemli bir şekilde anlata-

tacaklarımızdır.

Megâzi konusunda eser yazmak, itina isteyen, hazırlıklı olmayı gerektiren ve dikkatli olmayı icap ettiren bir iştir. Nitekim Muhammed b. Ömer el-Vakidî, Ali b. Hüseyin'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Kur'ân sûresini öğrendiğimiz gibi, Peygamber (s.a.v.)'in gazvelerine dair malumatı da öğrenirdik.»

Vakidî dedi ki: Muhammed b. Abdullah'ın şöyle dediğini duydum: Amcam Zührî diyordu ki; Megazi ilminde, dünya ve ahiretin bilgisi vardır.

"el-Megazi" adlı eserde Muhammed b. İshak, önceki sayfalarda adlarını verdiğimiz Yahudi ve münafıklardan küfrün başları olan kimseleleri (Allah onların tamamına lanet etsin ve hepsini esfel-i safilinde bir araya getirsin) sıraladıktan sonra şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra savaşa hazırlandı ve Allah'ın kendisine emrettiği gibi düşmanla cihad etmek üzere teşebbüse geçti. Kendisini takip eden müşriklerle savaşmak için hazırlığa başladı.

Rasûlullah (s.a.v.), öğle sıcağı şiddetlendiğinde rebiyülevvel ayının on ikinci gününde Medine'ye geldi. O sıralarda kendisi elliüç yaşında idi. Yani Allah'ın kendisine risalet görevini vermesinden onüç sene sonra Medine'ye gelmişti. Rebiiyülevvel ayının kalan kısmını, rebiyülahir, cemaziyevvel, cemaziyelahir, receb, şaban, ramazan, şevval, zilkade, zilhicce ve muharrem aylarını Medine'de geçirdi. Medine'ye gelişinin on ikinci ayında, safer ayında gaza için Medine dışına çıktı. İbn Hişam'a göre Medine'de vali olarak Sa'd b. Ubade'yi bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Veddan'a vardı. Orası Ebva gazvesinin yapıldığı yerdir. İbn Cerir'in anlattığına göre orada yaptığı gazveye, Veddan gazvesi de denir. Rasûlullah (s.a.v.), Kureyşlilerle Beni Damre b. Bekir b. Abdumena'f b. Kinane ile savaşmak niyetiyle oraya gelmişti. Böylece Beni Damre, Peygamber (s.a.v.) ile orada barış yaptı. Onlardan barış antlaşmasını akdeden kişi, Beni Damre kabilesinin reisi olan Mahşi b. Amr ed-Damrî idi. Bu barış akdi yapıldıktan sonra Rasûlullah (s.a.v.), herhangi bir tuzak ve komployla karşılaşmadan Medine'ye döndü. Safer ayının kalan kısmı ile rebiyülevvel ayının ilk günlerinde Medine'de kaldı.

İbn Hişam, bunun Rasûlullah (s.a.v.)'in yaptığı ilk gazve olduğunu söyler.

Vakidî dedi ki: Bu gazvede Rasûlullah (s.a.v.)'in sancağı beyaz renkli olup amcası Hamza'nın elinde idi.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'deki bu ikameti esnasında Ubeyde b. Haris b. Muttalib b. Abdumena'f b. Kusay'yı, Muhacirlerden altmış ya da seksen süvarinin başında, aralarında Ensâr'dan hiçbir kimse bulunmadığı halde gönderdi. Nihayet Hicaz'daki bir suya

vardı. Burası Seniyyetü'l-Mürre'nin alt tarafında idi. Burada Kureyş'ten büyük bir toplulukla karşılaştı. Aralarında bir savaş olmadı. Yalnız Sa'd b. Ebi Vakkas, o gün bir ok attı. İslâm tarihinde Allah yolunda atılan ilk ok bu idi.

Sonra halk, kavimden ayrılıp uzaklaştı. Müslümanları himaye etmeye başladılar. Mikdad b. Amr el-Behranî, Müslümanlara doğru kaçtı. Bu, Beni Zühre'nin müttefiki idi. Utbe b. Gazvan b. Cabir el-Mazinî de kaçtı. Bu ikisi, Müslüman idiler. Ama kafirlere kavuşmak için oradan çıkıp gittiler.

İbn İshak dedi ki: O gün müşriklerin başında İkrime b. Ebu Cehil vardı.

İbn Hişam'ın, Ebu Amr el-Medenî'den rivayet ettiğine göre o gün müşriklerin başında Mikrez b. Hafs vardı.

Ben derim ki: Vakidî, bu konuda iki görüş ileri sürmüştür: Bu görüşlerden birine göre müşriklerin başında o gün Mikrez vardı. İkinci görüşe göre Ebu Süfyan Sahr b. Harb vardı. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, daha sonra bu seriye ile ilgili olarak Ebu Bekir Es-Sıddık'a nisbet edilen şu kasideyi naklede:

"Selman'ın hayalinden mi yumuşak kumlarla dolu büyük derelerde ve aşiret içinde meydana gelen bir işten dolayı mı kan akıttın?

Lühey'den bir fırkayı görsün ki, onu küfürden, ne bir hatırlatma, ne de bir gönderilmiş peygamberin uyarısı alıkoymaz.

Bir elçidir ki size gelmiştir. Doğru sözlüdür, siz ise ona karşı yalamada bulundunuz. Ve dediler ki: Bizim içimizde sen kalamazsın.

Onları hakka davet ettiğimiz zaman yüz çevirdiler ve susuzluktan ağızları kuruyan hapsedilmiş köpeklerin yerlerinden fırlaması gibi fırladılar."

İbn İshak, bu kasideye karşı Abdullah b. ez-Zibara'nın şöyle dediğini de naklede:

"Kum yığınlarıyla ot bitirmeyen yurdun resminden mi, yaşı dinmeyen bir gözle ağlarsın?

Günlerin ve zamanın hepsinin acayıplığındendir ki, onun için geçmişlerden ve şimdi meydana gelen şeylerden tuhafıklar vardır.

Çokluk ve şiddet sahibi bir ordu için bize geldi. Onu Ubeyde yönetiyordu. Savaşta İbn Haris diye çağırılıyordu.

Varis için, intikal eden kıymetli miraslar alarak Mekke'de duran putları terketmemiz için."

Bu kasideyi tamamiyle burada nakletmemizi engelleyen husus şudur: İmam Abdülmelik b. Hişam, Arap dilinde bilgin ve otorite bir kimse idi. Onun anlattığına göre ilim erbabının çoğu, bu iki kasidenin uygunluğunu kabul etmemişlerdir.

İbn İshak dedi ki: Sa'd b. Ebi Vakkas, mezkur okunu atarken şöyle demişti:

"Oklarımın ucuyla arkadaşlarımı koruduğumun haberi, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaşmadı mı?

Orada onların evvellerini, her sert ve yumuşak topraklı yerde bir koymakla def ederim.

Ya Rasûlallah! Benden önce hiç kimse, düşmana ok atmış sayılmaz.

Bu da şundan dolayıdır ki, senin dinin doğruluk dinidir ve haktır ki sen onunla ve adaletle geldin.

Mü'minler onunla kurtuluşa ererler. Kafirlerse kendilerine süre tanındıkça ceza görürler.

Yavaş ol bakalım, sen mahvolmuşsun, beni de diri diri mahvolmaya ve helake hazırlama. Yazıklar olsun sana ey İbn Cehl!"

İbn Hişam dedi ki: İlim ehlinin çoğu, bu şiirin Sa'd b. Ebi Vakkas'a ait olduğunu kabul etmezler.

İbn İshak dedi ki: Bana gelen haberlere göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın İslâm tarihinde Müslümanlardan birine verdiği ilk sancak, Ubeyde'ye vermiş olduğu sancaktır.

Zührî ile Musa b. Ukbe ve Vakidî bu görüşü kabul etmezler. Onlara göre Hamza'nın seriyyesi, Ubeyde b. Haris'in seriyyesinden önce göreve çıkmıştır. Doğrusunu Allah bilir. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın hadisinde de geleceği gibi ilk seriyye kumandanı Abdullah b. Cahş el-Esedî'dir.

İbn İshak dedi ki: Bazı âlimlerin iddiasına göre Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi, Ebva gazvesinden döndüğünde Medine'ye henüz varmadan önce seriyye kumandanı olarak seriyyesiyle göndermiştir. Musa b. Ukbe, Zührî'den böyle bir rivayette bulunmuştur.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Bu ikametinde Rasûlullah (s.a.v.), Hamza b. Abdülmuttalib b. Haşimî, İs nahiyesinde Sif el-Bahr'e doğru otuz kişilik bir süvari birliği ile gönderdi. Aralarında Ensâr'dan hiç kimse yoktu Hz. Hamza, Ebu Cehil b. Hişam ile bu sahilde karşılaştı. O, Mekkeli 300 süvarininin komutanı idi. Aralarına Mecdî b. Amr el-Cühenî girdi. Bu iki fırkanın arasında barış akdini yapan o idi. Böylelikle millet birbirinden ayrılp uzaklaştı ve aralarında bir çarpışma olmadı.

İbn İshak'ın naklettiğine göre adamın biri şöyle diyor: Hamza'nın

bayrağı, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Müslümanlardan biri için hazırladığı ilk bayrak idi. Çünkü onun ve Ubeyde'nin gönderilmesi, aynı anda olmuştu. Dolayısıyla bu konuda bayrağın hangisine verildiği şüphe konusu oldu.

Ben derim ki: Musa b. Ukbe'nin, Zührî'den naklettiğine göre Hz. Hamza'nın seriyyesi, Ubeyde b. Haris'in seriyyesinden önce yola çıkarılmıştı. Zührî'nin kesin ifadesine göre Hz. Hamza'nın seriyyesi, Ebva gazvesinden önce yola çıkarılmıştı. Rasûlullah (s.a.v.), Ebva gazvesinden döndüğünde Ubeyde b. Haris'i, altmış kişilik bir Muhacir seriyyesinin başında yola çıkarmıştır.

Daha önce de ifade edildiği üzere Vakidî şöyle demişti: Hz. Hamza'nın seriyyesi, hicri birinci senenin ramazan ayında yola çıkarıldı. On dan sonra şevval ayında Ubeyde'nin seriyyesi yola çıkarıldı. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak'ın, Hz. Hamza'dan nakletmiş olduğu bir şiir, onun bayrağının İslâm tarihinde hazırlanarak kendisine verilen ilk bayrak olduğuna delalet etmektedir. Ancak İbn İshak der ki: Eğer Hamza, bu şiiri söylemişse, inşaallah doğru söylemiştir ve ancak hak olarak söylemiştir. O halde bunun hangisinin doğru olduğunu ilim erbabından dinlediğimize göre Ubeyde b. Haris, kendisi için bayrak akdedilenlerin ilkidir ve rivayete göre Hz. Hamza'nın söylediği kaside de şudur:

"Haberiniz olsun ki ey millet, ağır başlı görünmeye özenmekten, cahillikten ve adamların görüşlerindeki eksiklikten, diyetten ve zulüm irtikap eden kimselerden ötürü, onlar için olan mer'aya gönderilen develeri ve halkın mahrem şeylerini çiğnemeyiz.

Güya biz onlara saldırdık. Oysa ki bizim dinimizde onlar için iffetli olmak, adalet ve İslâm ile emretmekten başka bir saldırı yoktur.

Onlarsa, bunu kabul etmiyorlar ve onlardan bazıları bunu saçma görüyorlar.

Yerlerinden ayrılmadılar. Nihayet onlara saldırı için çağrıda bulundum. Fazlın rahatını istediğim halde yerleştiler.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın emri ile üzerinde sancağın dalgalandığı ilk kimse olarak,

Öyle ki sancak benden önce kimsede görülmemiştir.

Bu sancak ki; onun katından keramet sahibi aziz ilahtan yardım vardır. Onun fiili, fiillerin en faziletlisidir.

Akşam toplandıkları halde yürüdüler. Hepimizin tencereleri karşı taraftakilerin kızmazından kaynıyor.

Birbirimizi gördüğümüz zaman onlar, bineklerini çöktürdüler ve onları bağladılar.

Biz de bir ok atımı mesafedeki yakın bir yerde bineklerimizi bağladık.

Onlara dedik ki: Allah'ın ipi, bizim yardımcımızdır. Sizin içinse bir ip yoktur, ancak sapıklık vardır.

Bunun üzerine Ebu Cehil, öfkelenerek yerinden kalktı ve kayba uğradı. Allah, Ebu Cehil'in hilesini boşa çıkardı.

Biz sadece otuz süvariyiz. Onlarsa 200 kişiydiler. Ey Lüey! Azgınlığınıza uymayınız ve kolay olan yola, İslâm'a dönünüz.

Çünkü üzerinize azabın dökülmesinden dolayı pişmanlık, kayıp ve hüznle vaveyla etmenizden korkarım."

Mel'un Ebu Cehil b. Hişam, bu kasideye şu cevabı verdi:

"Gazabın ve cehaletin sebepleri için, muhalefet ve batıl ile şerre tahrik ediciler için ve hasap ve neseblerle büyük efendiliklere sahip olan dedelerimizi üzerinde bulduğumuz şeyleri terk edenler için hayret ettim."

İbn Hişam dedi ki: İlim erbabının çoğu, bu kasidelerin Hz. Hamza ile mel'un Ebu Cehil'e aidiyetini kabul etmemektedirler.

BUVAT GAZVESİ

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Kureyş'i hedef alarak hicri ikinci sene rebiyülevvel ayında gazaya gitti.

İbn Hişam dedi ki: Bu gazveye giderken Rasûlullah (s.a.v.), Medine'de yerine Sa'd b. Muaz'ı vekil tayin etti. Rasûlullah (s.a.v.), 200 süvari ile yola çıktı. Bayrağı, Sa'd b. Ebi Vakkas'da idi. Kureyş kervanını ele geçirmek amacını güdüyordu. O kervanda Ümeyye b. Halef ile 100 adam ve 2500 deve vardı.

İbn İshak dedi ki: Nihayet Radvâ bucağındaki Buvat mevkiine vardılar. Sonra Medine'ye hiçbir hile ile karşılaşmadan döndüler. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), rebiyülahir ayının kalan kısmı ile cemaziyelevvel ayının bir kısmını Medine'de geçirdi.

UŞEYRE GAZVESİ

Rasûlullah (s.a.v.), Uşeyr, Useyre veya Uşeyra denen bu gazve ile Kureyşlilere saldırmak üzere sefere çıktı.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah, bu gazve için Medine'den ayrılırken yerine Medine valisi olarak Ebu Seleme b. Abdî'l-Esed'i tayin etti.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın bayrağı, Abdülmuttalib oğlu Hamza'da idi. Rasûlullah (s.a.v.), Şam'a giden Kureyş kervanlarına saldırmak için yola çıkmıştı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Dinar dağ yolu üzerinde yürüdü. Sonra Hayar kayasının üzerinden geçti ve İbn Ezher'in kumlu vadisindeki bir ağacın altına indi ki, ona Zatü's-Sak denir. Ve orada na-

maz kaldı. Rasûlullah (s.a.v.)'in mescidi orada idi. O ağacın yanında kendisi içinyapılan yemekten yedi. Beraberindekiler de onunla beraber yediler. Orada çömlek taşlarının yeri malumdur. Orada kendisine Müşeyreb denen bir sudan içirildi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) yola koyuldu ve Halayık mevkindi sol tarafta bıraktı. Bir dağ yolundan gitti. O yola Şube-i Abdullah denilir. Ve Yelyele indi. Sonra Ferşemelel yoluna koyuldu. Yolda Yemam'ın küçük taşlarına (çakıllarına) rastladı. Böylece yolunu doğrultmuş oldu. Nihayet Yenbu vadisinden geçerek Uşeyre'ye indi. Orada cemaziyelevvel ayının kalan kısmı ile cemaziyelahir aylarının birkaç gecesinde ikamet etti. Müdlic oğulları ve müttefikleri olan Demre oğullarıyla saldırmazlık antlaşması yaptıktan sonra herhangi bir tuzakla karşılaşmadan Medine'ye döndü.

Buharî, Abdullah kanalıyla Ebu İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Ben, Zeyd b. Erkam'ın yanında idim. Ona şöyle soruldu:

– Rasûlullah (s.a.v.) kaç gaza yaptı?

– Ondokuz gaza yaptı.

Ben de Zeyd'e sordum:

– Ya sen, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte kaç gazaya katıldın?

– Onyediy gazaya katıldım.

– Bunların ilki hangisi idi?

– Uşeyr ya da Useyr idi.

Ben, bunu Katade'ye anlattığımda o, ilk gazanın Uşeyr gazası olduğunu söyledi.»

Bu hadis, gazvelerin ilkinin Uşeyre ya da Useyre olduğunu açık bir şekilde ifade etmektedir. Kimine göre bu gazvenin adı Uşeyr veya Useyrdir. Her ne ise Zeyd b. Erkam'ın, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte katıldığı ilk gazvenin, Uşeyre gazvesi olduğu bu hadis ile anlatılmaktadır. Bu demek değildir ki, Zeyd b. Erkam'ın hazır bulunduğu bu gazveden önce bir gazve yapılmış değildir. Böylece Muhammed b. İshak'ın ifadesi ile bu hadis arasında birlik ve uyum sağlanmış olmaktadır. Doğrusunu Allah bilir.

Muhammed b. İshak dedi ki: O gazvede Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye bazı şeyler söylemişti. Yezid b. Muhammed b. Haysem, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî tarihiyle Ammar b. Yasir'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Uşeyre gazvesinde ben ve Ebu Talib oğlu Ali iki arkadaşlık. Rasûlullah (s.a.v.) geldiğinde orada bir ay müddetle ikamet etti. O süre zarfında Müdlic oğulları ile barış yaptı. Onların müttefikleri olan Demre oğullarıyla da saldırmazlık antlaşması yaptı. Ebu Talib oğlu Ali bana dedi ki:

– Ey Eba Yakzan! Var mısın, şu pınar başında çalışan Müdlic oğulları grubunun yanına gidelim de nasıl çalıştıklarını görelim?

Yanlarına giderek bir saat kadar onları seyrettik. Sonra uyku bas-

tırdı. Yumuşak topraklardaki küçük hurma ağaçlarının altına gidip uyumaya başladık. Uykuya dalmıştık. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ayağıyla bizi dürterek uyandırdığını gördük. Üzerinde uyuduğumuz o yumuşak toprak üzerimize bulaşmıştı. Kalkıp oturduk. Rasûlullah (s.a.v.), o gün Hz.Ali'ye -üzerine toprak bulaştığı için- Ey Eba Turab (Ey toprak babası), diye hitab etti. Biz de neler yaptığımızı kendisine anlattık. Bize dedi ki:

- İnsanların en bahtsız iki kişisini size haber vereyim mi?

- Evet, haber ver ya Rasûlallah!

- Salih'in devesini kesen Semud'un Uhaymir'idir. Diğer de ey Ali, senin şuranı vuracak olan adamdır. (Böyle derken Rasûlullah (s.a.v.) elini Hz. Ali'nin başına koyup şöyle dedi): Taki şuralarına kan değip ıslanuncaya kadar. (Böyle derken de elini Hz. Ali'nin sakalı üzerine koydu.)" Bu hadis, bu yönü ile gariptir. Çünkü Rasûlullah'ın Ali'ye bu ismi veriş değişik bir kanal ile anlatılır.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Hz.Ali'ye toprak babası anlamına gelen "Ebu Turab" künyesini takmasının -Buharî'nin sahibinde anlattığı gibi- bir başka sebebi de şudur: Hz. Ali, Hz. Fatıma'ya kızarak evden çıkmış, mescide gelip uyumuştur. Rasûlullah (s.a.v.) da Ali'nin evine gitmiş ve Fatıma'dan, Ali'nin nerede olduğunu sormuştu. Fatıma da kızıp mescide gittiğini söylemişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), mescide gelip Ali'yi uykudan uyandırmış ve üzerindeki toprağı silip temizleyerek: «Kalk ey Eba Turab, kalk ey Eba Turab!» demişti.

İLK BEDİR GAZVESİ

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Uşeyre gazvesinden döndüğünde Medine'de fazla durmadı. On gecedan az bir zaman kaldı. Kürz b. Cabir el-Fihri, Medine'de otlatılmaya bırakılan deve ve davarlar üzerine saldırdı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), onu yakalamak için yola çıktı ve Bedir tarafındaki Safvan vadisine vardı. Bu, ilk Bedir gazvesidir. Rasûlullah (s.a.v.), Kürz'ü daha önceden kaçıp gittiğinden yakalayamadı.

Vakidi der ki: Bu gazvede Rasûlullah (s.a.v.)'ın bayrağı, Ebu Talib oğlu Ali'de idi.

İbn Hişam ile Vakidi dediler ki: Rasûlullah (s.a.v.), bu gazveye giderken Medine'ye Zeyd b. Harise'yi vali tayin etti.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), bu gazveden döndüğünde Medine'de cemaziyelahir, receb ve şaban aylarını geçirdi. Bundan önce sekiz Muhacirin başında seriyye kumandanı olarak da Sa'd'ı yola çıkarmıştı. Yola çıkan Sa'd ve adamları, Hicaz toprağında Harrar mıntıkasına ulaşmışlardı.

İbn Hişam dedi ki: İlim erbabından bazılarının anlattıklarına göre Sa'd, Hz. Hamza'nın seriyyesinden sonra yola çıkmış, herhangi bir komplo ile karşılaşmadan geri dönmüştü.

İbn İshak, bu seriyyeleri kısaca anlatır. Vakidi'nin bu üç seriyye hakkındaki açıklamaları daha önce geçmişti. Bu üç seriyyeden maksat, ramazan ayında yola çıkan Hz. Hamza seriyyesi, şevval ayında yola çıkan Ubeyde seriyyesi ve zilkade ayında yola çıkan Sa'd seriyyesidir ki, bunların üçü de hicri birinci senede olmuştu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdu'l-Muteal b. Abdi'l-Vahhab kanalıyla Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Cüheyneliler yanına gelip: «Aramıza kondun. Bize teminat ver ki, kavmimizle birlikte sana gelelim.» dediler. Rasûlullah (s.a.v.), onlara teminat verdi. Onlar da gelip Müslüman oldular.

Sa'd b. Vakkas sözüne devamla şöyle diyor: Rasûlullah (s.a.v.), receb ayında bizi yola çıkardı. 100 kişiden az idik. Cüheyne kabilesinin yanında Kinane oğullarından bir kabileye baskın yapmamızı bize emretti. Onlara baskın yaptık. Sayıları çoktu. Cüheynelilere sığındık. Bizi

korudular ve: "Haram ayda niçin savaşıyorsunuz?" diye sordular. Biz de birbirimize: "Ne diyorsunuz, fikriniz nedir?" diye sorduk.. Biri; "Allah'ın peygamberine gidip durumu ona bildirelim." dedi. Topluluk ise; "Hayır, burda kalacağız." dediler. Ben de yanımdaki adamlarla beraber Kureyş kervanını karşılayıp yolunu keseceğimizi söyledim. O vakit ganimet hükümlerine göre bir kimse, birşeyi düşmandan ele geçirirse o şey kendisinin ganimeti olurdu. Kureyş kervanına doğru gittik. Ama arkadaşlarımız, Hz. Peygamber'in yanına giderek durumu ona anlattılar. Hz. Peygamber de öfkelenip yüzü kızarak şöyle demişti:

"Benim yanımdan hep birlikte toplu olarak gittiniz ama bölünüp parçalanarak geri geldiniz! Sizden öncekileri helak eden şey, bölünüp parçalanmadır. Size, hayırlınız olmayan ama açlığa ve susuzluğa karşı sizden daha dayanıklı ve sabırlı olan bir adamı göndereceğim." Böyle dedikten sonra üzerimize komutan olarak Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi gönderdi. O, İslam tarihindeki ilk komutandır.»

"Delail" adlı eserde Beyhakî, Yahya b. Ebi Zaide kanalıyla Mücade'len buna benzer bir rivayette bulunmuş ve şu ilaveyi yapmıştır:

– Niçin haram ayda savaşıyorsunuz?

– Bizi haram beldeden (Mekke'den) çıkaran kimselere karşı haram ayda savaşıyoruz!.

Bu hadisten anlaşıldığına göre seriyyelerin ilki, Abdullah b. Cahş el-Esedî'nin komutasındaki seriyyedir. İlk bayrağın, Ubeyde b. Haris b. Muttalib'e verildiğini söyleyen İbn İshak'ın ve ilk bayrağın Abdülmuttalib oğlu Hamza'ya verildiğini söyleyen Vakidî'nin rivayetine, bu rivayet aykırı düşmektedir. Bunlardan hangisinin doğru olduğunu yüce Allah daha iyi bilir.

ABDULLAH B. CAHŞ SERİYYESİ

Bu, büyük Bedir gazvesine sebebiyet veren bir seriyyedir. Büyük Bedir gazvesi ki, o günde İslâm ordusu ile müşrik ordusu karşı karşıya gelmiş ve hak ile batıl birbirinden ayrılmıştı. Allah, her şeye güç yetirendir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ilk Bedir gazvesinden dönünce receb ayında Abdullah b. Cahş b. Riab el-Esedî'yi sekiz Muhacirin başında seriyye komutanı olarak göreve gönderdi. Bunların arasında Ensâr'dan bir kimse bulunmayıp adları şöyle idi: Ebu Huzeyfe b. Utbe, Ukkâse b. Mihsan b. Hursan (Bu, Beni Esed b. Hüzeyme'nin müttefikidir.) Utbe b. Gazvan (Bu, Beni Nevfel'in müttefikidir.), Sa'd b. Ebi Vakkas ez-Zührî, Amir b. Rabia el-Vailî (Bu, Beni Adiyy'in müttefikidir.), Vakid b. Abdullah b. Abdumenaf b. Arin b. Salebe b. Yerbü et-Temimî (Buda Beni Adiyy'in müttefikidir.), Halid b. Bükeyr (Bu,

Beni Sa'd b. Leys kabilesinden olup Beni Adiyy'in müttefikidir), Sehl b. Beyda el-Fihri. Bunlar yedi kişidirler. Sekizincileri ise, seriyye komutanları olan Abdullah b. Cahş'tır. Allah ondan razı olsun.

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), bir mektup yazıp Abdullah'a verdi. İki günlük yol gitmeden bu mektubu açıp bakmamasını emretti. İki günlük yol gittikten sonra açıp bakmasını ve mektupta emredilen hususlara riayet ederek yola devam etmesini ve arkadaşlarından her hangi birini de yola devama zorlamamasını buyurdu.

İki günlük yol gittikten sonra Abdullah, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mektubunu açtı, okudu, mektupta şunların yazılı olduğunu gördü:

«Mektubuma baktığın zaman yoluna devam et. Mekke ile Taif arasındaki bir hurmalığa varıncaya kadar yürü. Orada Kureyşlileri gözetle. Bizim için haberlerini öğren.»

Abdullah, mektuba baktığında, "İşittik ve itaat ettik" dedi. Mektupta yazılı olan emirleri arkadaşlarına anlattı ve şöyle dedi: «Rasûlullah (s.a.v.), sizden herhangi birinizi yola devama zorlamamı yasaklamıştır. Bizden her kim şehadeti ister ve arzularsa yola devam etsin. Şehadeti istemeyen ise geri dönsün. Bana gelince; ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın emrini yerine getirmek üzere yola devam edeceğim.» Böylece o yürüdü ve onunla birlikte arkadaşları da yürüdüler. Onlardan hiç kimse geri kalmadı. Hicaz üzerine yürüdü. Nihayet Maden'e vardı. Fûruun üstünde bulunan o mıntıkaya Behran deniliyordu. O esnada Sa'd b. Ebi Vakkas ile Utbe b. Gazvan develerini kaybettiler ki, ona nöbetleşe biniyorlardı. Bunlar, onu aramak üzere dolaşırlarken seriyyeden geri kaldılar. Abdullah b. Cahş ile diğer arkadaşları yola devam ettiler ve nihayet Nahle'ye indiler. Oradan Kureyş'e ait bir ticaret kervanı geçti. Kervanda Amr b. Hadremî de vardı. İbn Hişam'ın anlattığına göre Hadremî'nin adı Abdullah b. İbat'tır ki, o, Sakif kabilesinden biridir. Osman b. Abdullah b. Muğire el-Mahzumî ile kardeşi Nevfel ve Hişam b. Muğire'nin azadlısı Hakem b. Keysan da kervanda idiler. Kervandakiler, onları görünce çok korktular. Yakınlarına kadar gelmişlerdi. Bunun peşinden Ukkâse b. Mihsan göründü ve o başını tıraş etmişti. Onu gördüklerinde rahatlayıp emin oldular ve dediler ki:

– Bunlar umrecilerdir, bunlardan size bir zarar gelmez.

Sahabeler, kervan hakkında müşavere ettiler. Vakit, recep ayının son günü idi. Dediler ki:

– Vallahi, eğer bunları bu gece bırakırsanız Harem'e girerler ve onunla kendilerini sizden korumuş olurlar. Eğer onları öldürürseniz elbette haram ayda onları öldürmüş olursunuz!

Ashab, böyle bir tereddüt geçirdi ve onların üzerine saldırmaktan çekindi. Sonra kendilerini onlara karşı yüreklendirdiler. Öldürebile-

cekleri kimseyi öldürmeye ve onlarla birlikte olan malları almaya karar verdiler. Böylece Vakid b. Abdullah et-Temimî, Amr b. Hadremî'ye bir ok atarak öldürdü. Osman b. Abdullah ile Hakem b. Keysan'ı da esir aldı. Nevfel b. Abdullah, kabileyi kurtardı ve Müslümanlar onları yakalayamadılar. Abdullah b. Caşş ve arkadaşları ise, kabileyi ve iki esiri ele geçirdiler. Medine'deki Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiler.

Abdullah b. Caşş'ın ailesinden bir adam onun, arkadaşlarına şöyle demiş olduğunu rivayet etmişti. "Rasûlullah (s.a.v.) için bu ganimetlerin beşte birini ayırmamız gerekiyor." Böyle dedikten sonra beşte birini Rasûlullah için ayırdı. Kalan kısmı arkadaşlarına paylaştırdı. Böyle yapması, humusdan (ganimetlerinin beşte biri Allah'a ve Rasûlüne ait olduğunu bildiren ayetin nazil olmasından) önce idi. İbn İshak'ın anlatığına göre humus ayeti nazil olduğunda tıpkı Abdullah'ın taksimatı gibi bir taksimatı öngördü. Seriyeye, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına döndüğünde Rasûlullah (s.a.v.) onlara şöyle dedi:

«Haram ayda savaşmanızı size emretmedim.» Böyle diyerek kervanı ve iki esiri durdurdu. Bunlardan birşey almaya yanaşmadı. Rasûlullah (s.a.v.), böyle dediğinde seriyedekiler yaptıklarına pişman olup helak olduklarını zannettiler. Yaptıkları şeyler yüzünden Müslüman din kardeşleri onları ayıpladılar. Kureyşliler de şöyle dedi: Muhammed ve ashabı, haram ayı helal gördü. O ayda kan döktüler. Malları aldılar, adamları esir ettiler.

Müslümanlardan Mekke'de bulunup da Kureyşlilere cevap veren kimseler ise, bunlar şaban ayında olmuştur, diyorlardı.

Yahudiler, bununla Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı tefaül ederek şöyle dediler: Amr b. Hadramî'yi, Vakid b. Abdullah öldürdü. Amr, harbi yaşattı. Hadremî de harpte hazır bulundu. Vakid b. Abdullah ise harb ateşini tutuşturdu. Böylece Allah, bunu onların lehlerine değil de aleyhlerine kıldı.

İnsanlar bu hususta çok ileri gittiklerinde yüce Allah, Rasûlüne şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Sana, hürmet edilen ayı, o aydaki savaşı sorarlar. De ki: «O ayda savaşmak büyük suçtur. Allah yolundan ahkoymak, O'nu inkar etmek, Mescid-i Haram'a engel olmak ve halkını oradan çıkarmak, Allah katında daha büyük suçtur. Fitne çıkarmak ise öldürmekten daha büyüktür.» Güçleri yeterse, dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşa devam ederler.» (el-Bakara, 217.)

Yani eğer siz hürmet edilen ayda öldürdünüz ise, onlar da küfretmekle Allah yolundan çevirdiler. Siz, oranın sakinleri ve sahipleri olduğunuz halde oradan çıkarılmanız, Allah katında onlardan öldürdüğünüz kimsenin öldürülmesinden günahça daha büyüktür. «Fitne çıkarmak ise öldürmekten daha büyüktür.» Yani onlar Müslümanı dininden

saptırıyorlardı. Öyle ki, onu imanından sonra küfre geri döndürüyorlardı. Bu ise, Allah katında adam öldürmekten daha büyük bir günahdır. «Güçleri yeterse, dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşa devam ederler...»

İbn İshak dedi ki: Kur'ân-ı Kerim'in bu emri nazil olduğunda ve Cenâb-ı Allah, Müslümanların içinde bulundukları sıkıntıyı kaldırıp onları genişliğe kavuşturduğunda Rasûlullah (s.a.v.), deveyi ve iki esiri alıkoydu. Kureyşliler, ona Osman b. Abdullah ve Hakem b. Keysan'ın fidyesi hakkında haber gönderdiler. Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

«İki arkadaşımız yani Sa'd b. Ebi Vakkas ile Utbe b. Gazvan yanıma gelmedikçe, o iki esiri fidye karşılığında size vermeyiz. Çünkü biz arkadaşlarımıza bir kötülük yapılmasından korkuyoruz. Eğer arkadaşlarımızı öldürürseniz, biz de sizin arkadaşlarınızı öldürürüz!»

Bunun üzerine Sa'd ve Utbe geldiler. Rasûlullah (s.a.v.) da onlardan, o iki esirin fidyelerini kabul etti. Hakem b. Keysan'a gelince, o Müslüman oldu ve İslamiyet'i güzelce yaşadı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında Bi'r-i Maune gününde şehid oluncaya kadar kaldı.

Osman b. Abdullah ise, Mekke'ye ulaştı ve orada kafir olarak öldü.

İbn İshak dedi ki: Kur'ân nazil olup da Abdullah b. Cahş ve onun arkadaşları, içinde bulundukları belirsizlik durumu açıklanınca sevab ve mükafaat umarak şöyle dediler:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba içinde bizim için mücahidlerin sevabının verileceği bir gazve olmasını isteyebilirmiyiz?" Böyle demeleri üzerine yüce Allah kendileri hakkında şu ayeti nazil buyurdu:

«İnananlar, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler Allah'ın rahmetini umarlar. Allah bağışlar ve merhamet eder.» (el-Bakara, 218.)

Böylece yüce Allah, bundan ötürü onlara büyük bir ümit verdi.

Şuayb, Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hadremî, Müslümanlarla müşrikler arasında vuku bulan çarpışmada öldürülen ilk kişidir."

Abdûlmelik b. Hişam'ın dediğine göre Hadremî, Müslümanların öldürdüğü ilk şahıstır ve bu çarpışmada Müslümanların elde ettikleri ganimet, ilk ganimet idi. Yakalanan Osman ve Hakem b. Keysan adındaki esirler de Müslümanların ele geçirdikleri ilk iki esirdir.

Ben derim ki: Önceki sayfalarda da geçtiği gibi İmam Ahmed b. Hanbel, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: İslâm tarihindeki ilk emîr, Abdullah b. Cahş'tır. Tefsirimizde de buna dair isbatlayıcı deliller naklettik. Bu nakillerde de İbn İshak'a dayandık. Nitekim Hafız Ebu Muhammed b. Ebi Hatim, babası vasıtasıyla Cündüp b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), bir katile yola çıkardı. Başlarında Ebu Ubeyde b. Cerrah yahud Ubeyde b. Haris'i koydu. Yola çıkacağı zaman bu zat,

Rasûlullah (s.a.v.)'a olan aşkından ve onun yanından ayrılmak istemeyişinden dolayı ağlamaya başladı ve yerinde oturdu. Onun yerine Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah b. Cahş'ı seriyye komutanı olarak yola çıkardı ve ona bir mektup yazıp verdi, falan mevkiye varmadan açıp okumamasını emretti ve şöyle dedi:

«Mektubu açtığın zaman sakın arkadaşlarından herhangi birini seninle birlikte yola devam etmesi için zorlama.»

Yolda iken Abdullah b. Cahş, mektubu açıp okuduğunda, «İnna lil-lahi ve inna ileyhi raciun» ayetini okuyup: "Emri işittik ve itaat ettik. Allah ve Resûlünün buyruğuna uyduk." dedi. Mektupta yazılanları arkadaşlarına okuyup durumu bildirdi. Seriyyedekilerden iki kişi geri döndü. Kalanları, onunla birlikte yola devam ettiler. İbn Hadremî ile karşılaştıklarında onu öldürdüler. Öldürdükleri günün receb ayından mı yoksa cemaziyelahir ayından mı olduğunu bilemediler. Bunun üzerine müşrikler, Müslümanlara: «Haram ayda adam öldürdünüz!» dediler. Yüce Allah da şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Sana, hürmet edilen ayı, o aydaki savaşı sorarlar. De ki: «O ayda savaşmak büyük suçtur.» (el-Bakara, 217.)

İsmail b. Abdurrahman es-Süddî el-Kebir, tefsirinde sahabelerden bir topluluğun yukarıdaki ayetle ilgili olarak şöyle dediklerini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), bir seriyye yola çıkardı. Seriyye yedi kişiden müteşekkil olup, başlarında Abdullah b. Cahş komutan olarak bulunmaktaydı. Seriyyedeki adamların adları şöyleydi: Ammar b. Yasir, Ebu Hüzeyfe b. Utbe, Sa'd b. Ebi Vakkas, Utbe b. Gazvan, Sehl b. Beyda, Amir b. Führeyre ve Vakid b. Abdullah el-Yerbuû. Bu zat, Hz. Ömer'in müttefiki idi.

Rasûlullah (s.a.v.), bunları yola çıkarırken bir mektup yazıp seriyye komutanı Abdullah'a verdi ve Batnı Melele varmadıkça, bu mektubu açıp okumamasını buyurdu. Yola çıkan seriyye, Batnı Melele ulaşınca Abdullah mektubu açtı ve gördü ki içinde şunlar yazılıdır: «Batnı Nahle'ye varıncaya kadar yola devam et.» Abdullah arkadaşlarına şöyle dedi:

" Ölmek isteyen kimse, yola devam etsin ve vasiyetini yapsın. Çünkü ben vasiyetimi yapacak, Rasûlullah (s.a.v.)'ın emrini uygulayacak ve yola devam edeceğim."

Yola devam ettiler. Sa'd ve Utbe, bineklerini kaybettikleri ve onu aramakla meşgul oldukları için kafileden biraz geri kaldılar. Abdullah b. Cahş ve arkadaşları yola devam ederek Batnı Nahle'ye vardılar. Orada Hakem b. Keysan, Muğire b. Osman ve Abdullah b. Muğire ile karşılaştılar.

Ravi, bu arada seriyyedeki sahabelerden Vakid'in, Amr b.

Hadremî'yi öldürüşünü ve ganimet ele geçirip iki esir tutarak Medine'ye geri dönüşlerini ve Müslümanların ele geçirdikleri ilk ganimetlerinin de bu olduğunu anlatır. Bu hadise üzerine müşrikler şöyle demişlerdi:

"Muhammed , kendisinin Allah'ın buyruğuna uyup itaat ettiğini iddia ediyor. Oysa ki haram ayların hürmetini hiçe sayan ilk kişi odur. Çünkü receb ayında bizim adamımızı öldürdü!"

Müslümanlar ise: "Biz onu cemaziyelahir ayında öldürdük." dediler.

Süddî dedi ki: Müslümanların Amr'ı öldürmeleri, receb ayının ilk gecesi içinde olmuştu. Oysa onlar, o geceyi cemaziyelahir ayının son gecesi sanmışlardı.

Ben derim ki: Belki bu hadise'nin vuku bulduğu zamanda cemaziyelahir ayı yirmidokuz çekmişti. Bu sebeple Müslümanlar, receb ayının birinci gecesini, cemaziyelahir ayının otuzuncu gecesi sanmışlardı. Halbuki hilal o gecede görülmüştü. Doğrusunu Allah bilir.

Avfî de İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Amr, cemaziyelahir ayının son gecesi zannı ile öldürülmüştü. Oysa o gece, receb ayının ilk gecesi idi. Ama Müslümanlar bunun farkında değillerdi.

İbn İshak'ın rivayetinde de geçtiği gibi bu hadise, receb ayının son gecesinde vuku bulmuştu. Müslümanlar, bu ganimetleri ele geçirmek için mevcut fırsatı değerlendirmedikleri takdirde müşriklerin hareme girecekleri ve artık onlara ilişkinin imkansız olacağını bildikleri için haram ay olduğunu bile bile üzerlerine saldırdılar.

Zührî de Urve'nin böyle dediğini rivayet etmiştir ki, bu rivayeti Beyhakî nakletmiştir. Bunlardan hangisinin doğru olduğunu ancak yüce Allah bilir.

Zührî, Urve'nin şöyle dediğini rivayet eder: Bize ulaşan habere göre Rasûlullah (s.a.v.), İbn Hadremî'nin diyetini ödemiş ve önceden olduğu gibi yine haram ayın hürmete layık olduğunu bildirmiştir. Sonunda yüce Allah, Hadremî'yi haram ayda öldürenlerin affedildiğine dair Beraat ayetini inzal buyurmuştur.

Bu rivayeti, Beyhakî nakletmiştir.

İbn İshak dedi ki: Ebu Bekir es-Sıddık, Abdullah b. Cahş'ın gazve- siyle ilgili olarak müşriklerin, güya Müslümanların haram ayın hürmetini ihlal ettiklerine dair söyledikleri sözlere bir cevap mahiyetinde şu şiiri söylemiştir. İbn Hişam ise, şiirin Abdullah b. Cahş'a ait olduğunu söylemiştir:

«Haram ayda adam öldürmeyi büyük günah sayıyorsunuz. Oysa doğru yolu arayan kimse doğruyu bulduğunda sizin, Muhammed'in söylediği sözlerden insanları geri çevirmeniz, Allah'ı inkar etmeniz, bundan daha büyük günahdır. Yaptıklarınızı Allah görüyor.

Allah'ın beytinde secde eden bir kimse görülmesin, diye ehlini Mes-cid-i Haram'dan çıkarıp sürmeniz haram ayda adam öldürmekten daha

büyük bir günahdır.

Her ne kadar adam öldürme sebebiyle bizi ayıpladınızsa da İslâmiyet sebebiyle azgın ve hasetçi kişi sarsıldı.

Vakid, harbi ateşlediği zaman Nahle'de süngülerimizi İbn Hadremî'den akan kanlarla suladık.

Abdullah'ın oğlu Osman aramızdadır. Boynuna takılan deriden bir kayış, kendisini ölüme doğru sürüklemektedir!»

KIBLENİN KA'BE'YE ÇEVİRİLMESİ

Bu hadise, Bedir vakasından önce hicretin ikinci senesinde vuku bulmuştur. Bazıları dediler ki: Bu hadise, hicretin ikinci senesinin receb ayında vuku bulmuştur. Katade ile Zeyd b. Eslem böyle demişlerdir. Muhammed b. İshak da böyle bir rivayette bulunmuştur. Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'tan da buna delalet eden rivayetleri nakletmiştir ki, bu rivayetler kuvvetli rivayetlerdir. İleride de belirtileceği gibi Bera' b. Azib'in hadisi, buna dair bir delildir. Doğrusunu Allah bilir. Kiblenin Ka'be'ye çevrilmesinin, hicri ikinci senenin şaban ayında vuku bulduğunu söyleyenler de vardır.

İbn İshak, Abdullah b. Cahş'ın gazvesinden sonra kiblenin Ka'be'ye çevrildiğini söylemiştir. Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye gelişinin onsekizinci ayının başında (şaban ayında) kiblenin Ka'be'ye çevrildiğini söyleyenler de olmuştur. İbn Cerir, Süddî vasıtasıyla bu kavli nakletmiş ve İbn Abbas, İbn Mesud ile bir kaç sahabeye isnad etmiştir. Cumhûr-u ulema ise, kiblenin hicretin onsekizinci ayı başında, şaban ayının ortasında Ka'be'ye çevrilmiş olduğunu söylemişlerdir. Muhammed b. Sa'd ise, Vakidî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: «Kible, şaban ayının ortasında salı günü Ka'be'ye çevrilmiştir.»

Ancak bu kesin belirlemede ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Tefsirimiz de şu aşağıdaki ayetle ilgili açıklamayı yaparken bu konuda uzun uzadıya izahatta bulunduk:

«Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnud olacağın Kible'ye seni, ey Muhammed, elbette çevireceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram semtine çevir; bulunduğunuz yerde yüzlerinizi o yöne çevirin. Doğrusu kitap verilenler, bunun Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Allah, onların yaptıklarından gafil değildir.» (el-Bakara, 144.)

Bu ayetin öncesinde ve sonrasındaki ayetlerde de Yahudi ve münafiklardan olan beyinsizlerin, aşağılık cahillerin buna dair ileri sürdükleri itirazlara da değinmişizdir. Çünkü İslâm tarihinde vuku bulan ilk nesih budur. Şunu da belirtelim ki yüce Allah, Kur'ânî ifadelerde bundan önce inzal buyurduğu bir ayet-i kerimede neshin caiz olacağını belirtmiştir:

«Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unutturursak, onun yerine daha hayırlısını veya onun benzerini getiririz.

Allah'ın herşeye kadir olduğunu bilmez misin?» (el-Bakara, 106.)

Buharî, Ebu Nuaym kanalı ile Bera'nın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), onaltı ya da onyediy ay boyunca Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kıldı. Ama kiblesinin Ka'be'ye çevrilmesini istiyordu. Ka'be'ye yönelerek kıldığı ilk namaz, ikinci namazı idi. Bir toplulukla birlikte namaz kıldılar. O esnada yanında bulunanlardan bir adam çıkıp bir mescidde rükû halinde bulunan bir cemaate uğrayıp şöyle dedi: «Allah'ı şahid tutarım ki, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Mekke'ye yönelerek namaz kıldım. Siz de onlar gibi Ka'be'ye yönelerek namaz kılın.»

Kiblenin Ka'be'ye döndürülmesinden önce bazı sahabeler ölmüş ya da öldürülmüşlerdi. Onlar hakkındaki hükmün ne olacağı bilinmiyordu. Bunun üzerine Cenab-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu.

«Allah ibadetlerinizi boşa çıkaracak değildir. Doğrusu Allah insanlara şefkat gösterir, merhamet eder.» (el-Bakara, 143.)

Müslim, bu hadisi başka bir yönden rivayet etmiştir:

İbn Ebi Hatim, İbn Ebi Zur'a kanalı ile Bera'nın şöyle dediğini rivayet etti:

« Rasûlullah (s.a.v.), onaltı ya da onyediy ay boyunca Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kıldı. Ka'be'ye döndürülmesini arzu ediyordu. Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnud olacağın kibleye seni, ey Muhammed, elbette çevireceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram semtine çevir» (el-Bakara, 144.)

Ravi diyor ki: Bu ayetin nuzulü üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Ka'be'ye yöneldi.

İnsanlardan bazı beyinsizler -ki onlar Yahudilerdir- şöyle demişlerdi: Onları üzerinde bulundukları kableden döndüren sebep nedir?

Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«De ki: "Doğu ve batı Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola eriştirir.»

(el-Bakara, 142.)

Özetle demek istediğimiz şu ki; İmam Ahmed b. Hanbel'in, İbn Abbas (r.a.)'dan da rivayet ettiği gibi Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de iken Ka'be yanında durduğu halde Kudüs'e yönelerek namaz kıları. Medine'ye hicret ettiği zaman hem Ka'be'ye hem de Kudüs'e yönelerek namaz kılma imkanını bulamadı. Medine'ye ilk gelişinde Ka'be'yi arkasına alıp Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kıldı. Bu hal, onaltı ya da onyediy ay müddetle devam etti. Yani hicretin ikinci senesi receb ayına kadar bu halini sürdürdü. Doğrusunu Allah bilir. Peygamber (s.a.v.), kiblesinin Ka'be'ye çevrilmesini arzuluyordu. Çünkü Ka'be, İbrahim peygamberin kiblesi idi. Bu arzusunun gerçekleşmesi için yüce Allah'a çokca yalvarıp yakarıyor ve niyazda bulunuyordu. Ellerini semaya kaldırıp gözlerini göğe dikerek bu dileğini Rabbine arz ediyordu. Nihayet yüce

Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnud olacağın kıbleye seni, ey Muhammed, elbette çevireceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Harâm semtine çevir» (el-Bakara, 144.)

Kiblenin Ka'be'ye çevrilmesine dair emir nazil olunca Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanlara bir hutbe irad etti ve bu hükmü onlara ilettiler. Vakit öğle vakti idi. Nitekim Neseî de Ebu Said b. el-Mualla'dan böyle bir rivayette bulunmuştur. Bazı insanlar, kiblenin Ka'be'ye çevrilmesine dair emrin iki namaz arasında nazil olduğunu söylemişlerdir. Mücahid ile diğerleri böyle demişlerdir. Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Bera'dan rivayet olunan hadis de bunu teyid etmektedir. Şöyle ki: «Peygamber (s.a.v.)'in, Medine'de Ka'be'ye yönelerek kıldığı ilk namaz, ikinci namazı idi.» Tuhaftır ki, bu hadisenin ikinci günü sabah namazında bile haber Kubalılara ulaşmamıştı. Nitekim Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbn Ömer'in şöyle dediği nakledilmektedir:

"İnsanlar, Kuba'da sabah namazını kılmakta iken kendilerine birisi gelip şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.)'a bu gece Kur'ân nazil oldu ve kiblesinin Ka'be'ye yönelik olmasına dair emir geldi. Siz de Ka'be'ye yönelerek namaz kılın."

Sabah namazını kılmakta olan Kubalılar, Kudüs'e yönelmişlerdi. Bu haberi alınca Ka'be'ye döndüler."

Sahih-i Müslim'de Enes b. Malik'ten nakledilen böyle bir rivayet daha vardır.

Söylemek istediğimiz bir başka husus da şudur: Kiblenin Ka'be'ye çevrilmesine dair ayet nazil olup da Kudüs'e yönelerek namaz kılma hükmü neshedildiğinde; bazı beyinsizler, bilgisiz ve geri zekâlılar, İslâm'a dil uzatarak: "Müslümanları eski kiblelerinden çeviren sebep nedir?" demişlerdi.

Oysa kitap ehlinden olan kafirler, bu hükmün Allah'tan geldiğini bilmekte idiler. Çünkü onlar, kitaplarında Hz.Peygamber'in evsafını, Medine'ye hicret edeceğini ve Ka'be'ye yönelmekle emronulacağını haber veren ayetleri görmekte idiler. Nitekim yüce Allah da bunu şu ayetle teyid etmiştir:

«Doğrusu kitap verilenler, bunun Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler.» (el-Bakara, 144.)

Cenâb-ı Allah, bununla birlikte onların sorularını cevaplandırarak şu ayeti inzal buyurdu:

«İnsanların beyinsizleri, "Yöneldikleri kableden onları çeviren nedir?" diyecekler. De ki; "Doğu ve batı Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola erdirtir.» (el-Bakara, 142.) Yani mülkün sahibi ve mutasarrıfı O'dur. O, öyle bir hükmedicidir ki, hükmünü engelleyebilecek herhangi bir kimse yoktur. O, yaratıkları üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunur. Vaz' etmek

istediği hükmü koyar. O, dilediğini dosdoğru yola ileten ve dilediğini de sırât-ı müstakimden saptırandır. Bütün bu yaptıklarında hikmet vardır ki, bu hikmete razı olmak ve teslimiyet göstermek gerekir. Bu ayetten sonra yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Böylece sizi insanlara şahid ve örnek olmanız için tam ortada bulunan (hayırlı) bir ümmet kıldık» (el-Bakara, 143.)

Yani namaz kılarken sizleri en faziletli yöne, peygamberlerin atası İbrahim (a.s.)'in kiblesine yönelttiğimiz, ondan sonra Musa'nın ve kendisinden önceki diğer peygamberlerin yönelerek namaz kıldıkları Ka'be'ye çevirdiğimiz gibi, aynı şekilde siz ümmetlerin en hayırlısı, âlemin hülâsası, taifelerin en şerefli, eskilerle yenilerin en kıymetlisi kıldık ki; kıyamet gününde bütün insanlara karşı şahid olasınız. Çünkü onlar, kıyamet gününde sizin fazilet ve üstünlüğünüz hususunda ittifak edeceklerdir.

Buhari'nin sahihinde Ebu Said'den merfu olarak nakledilen bir hadiste, Nuh peygamber'in kıyamet gününde bu ümmet lehinde şahadette bulunacağı söylenmiştir. Zamanı çok önce olmasına rağmen Nuh peygamber, bu ümmet hakkında lehte şahadette bulunacağına göre, ondan sonraki peygamberler haydi haydi lehte şahadette bulunacaklardır. Bulunmaları da gerekir.

Yüce Allah, bu hadisenin vukuundan şüphe eden kimselerden intikam alacağı ve bu hadiseyi tasdik edenlere de nimetini bahşedeceği hususunda hikmetini beyan ederek şöyle buyurmuştur:

«Senin yöneldiğin yönü, peygambere uyanları, cayacaklardan ayırd etmek için kible yaptık.» (el-Bakara, 143.)

İbn Abbas dedi ki: «Senin yöneldiğin yönü, kimin peygambere uyduğunu, kimin de ondan caydığını görmek için kible yaptık.»

Doğrusu bu, büyük bir şeydir. Yani kiblenin değiştirilmesi, çok ağır, önemli ve büyük bir hadisedir. Ancak Allah'ın, kendilerini hidayete ettiği kimseler, bu hadisenin Allah katından geldiğine inanır ve tasdik ederler. Bu hususta asla şüphe etmezler. Aksine buna razı olur, inanır ve gereğince amel ederler. Çünkü onlar, yüce Hakim'in kullarıdır. O Hakim ki, uludur, kudret sahibidir. Yumuşak huyludur. Her şeyden haberdardır. Lütufkar ve bilgi sahibidir.

«Allah ibadetlerinizi boşa çıkaracak değildir» Yani daha önce Kudüs'e yönelerek kıldığınız namazları geçersiz sayacak değildir. «Allah insanlara şefkat gösterir, merhamet eder.»

Bu konuda birçok hadis ve eserler vardır. Onları burada nakletmek fazla yer işgal edecektir. Ancak onları tefsirimizde uzun uzadıya naklettik. "Ahkamül-Kebir" adlı eserimizde bu konuda daha geniş açıklamalar yapacağız.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. Asım vasıtasıyla Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder. Rasûlullah (s.a.v.), kitab ehli hakkında şöyle bu-

yurdu:

«Allah'ın bize gösterdiği ve kendilerini ondan uzaklaştırdığı cuma günü ile Allah'ın bize gösterdiği ve kendilerini ondan uzaklaştırdığı kible ve imam arkasında amin deyişimiz hususunda onlar bizi kıskandıklarını kadar başka birşeyde kıskanmadılar.»

RAMAZAN ORUCUNUN FARZ KILINMASI

Ramazan orucu, hicretin ikinci senesinde Bedir vakasından önce farz kılınmıştır.

İbn Cerir, hicretin ikinci senesinde ramazan orucunun farz kılındığını söyler. Ramazan orucunun hicri ikinci senenin şaban ayında farz kılındığını söyleyenler de vardır. Anlatıldığına göre, «Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye geldiğinde Yahudilerin aşûre günü oruç tuttuklarını gördü. Kendilerine niçin o günde oruç tuttuklarını sorduğunda şu cevabı verdiler:

– Bu, yüce Allah'ın Musa'yı kurtardığı gündür.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

– Musa hususunda biz sizden daha çok hak sahibiyiz.

Böyle diyerek kendisi de aşûre günü oruç tuttu ve Müslümanlara da o gün oruç tutmalarını emretti.»

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olup İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Ey inananlar! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye, size de sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınıca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünün doyuracak kadar fidye verir, kim gönülden iyilik yaparsa o iyilik kendisinedir. Oruç tutmanız -eğer bilerseniz- sizin için daha hayırlıdır. Ramazan ayı, ki onda Kur'an, insanlara yol göstererek -yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak- indirildi. Sizden bu ayı idrak eden, onda oruç tutsun. Hasta veya yolculukta olan, tutamadığı günlerin sayısınıca diğer günlerde tutsun.» (el-Bakara, 183-185.)

Tefsirimizde konuyla ilgili hadis ve eserlerle, istifade edilecek ahkâmı yeterince naklederek bu hususta geniş açıklamalarda bulunduk. Hamd Allah'a mahsustur.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu'n-Nadr vasıtasıyla Muaz b. Cebel'in şöyle dediğini rivayet eder: «Namazın farziyeti üç kademede oldu. Orucun farziyeti de üç aşama geçirdi.» Böyle dedikten sonra Muaz, namazın farziyetinin aşamalarını anlattı. Sonra şöyle dedi: «Orucun farziyetinin

aşamalarına gelince; Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye geldi. Her aydan üç gün oruç tuttu. Ve bir de aşûre günü oruç tuttu. Sonra Cenab-ı Allah, ona orucu farz kıldı ve şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye, sayılı günlerde size de farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınıca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünün doyuracak kadar fidye verir.» (el-Bakara, 183-184.)

Bu ayetin nüzulünden sonra Müslümanlardan dileyenler oruç tutuyor, dileyenler de düşkün bir kimseye yemek yediyor ve bunu orucun bedeli olarak yeterli görüyordu. Sonra Cenab-ı Allah, başka bir ayet inzal buyurdu:

«Ramazan ayı, ki onda Kur'ân, insanlara yol göstererek -yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak- indirildi. Sizden bu ayı idrak eden, onda oruç tutsun.» (el-Bakara, 185.)

Artık mukim ve sıhhatli olan kimsenin oruç tutması gerekli bir hüküm haline geldi. Ancak hasta ve yolcu kimseler için ruhsat tanındı. Oruç tutamayacak kadar yaşlı kimselerinse, oruca bedel olarak düşkün kimselere yemek yedirmeleri de bir hüküm farziyeti ile ilgili iki aşama idi.

Ravi dedi ki: Bu iki aşama zarfında Müslümanlar, iftardan sonra uyuyuncaya kadar yemek yiyor, içiyor ve hanımlarıyla cinsel ilişkide bulunuyorlardı. Uykuya daldıktan sonra artık yemekten, içmekten ve hanımlarıyla cinsel ilişkide bulunmaktan uzak duruyorlardı. Sonra Ensâr'dan Sırma adlı bir adam, gündüzleyin oruçlu iken akşama kadar çalışıyordu. Akşam olunca evine gelip yatsı namazını kıldı. Sonra yemeden içmeden uykuya daldı. Sabah olunca uyandığında yine oruca devam etti. Rasûlullah (s.a.v.), onun aşırı derecede zayıflayıp bitkin düştüğünü gördü ve:

– Bana ne oluyor ki, senin aşırı derecede bitkin düştüğünü görüyorum? diye sordu. Sırma da başından geçenleri ona anlattı.

Hz. Ömer, geceleyin bir müddet uyuduktan sonra hanımıyla cinsel ilişkide bulunmuş, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelerek yaptığı bu işi ona haber vermişti. Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurmuştu:

«Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız size helal kılındı. Onlar sizin örtünüz, siz de onların örtülerisiniz. Allah, nefsinize güvenemeyeceğinizi biliyordu. Bu sebeple tevbenizi kabul edip sizi affetti. Artık onlara yaklaşabilirsiniz. Allah'ın sizin için takdir ettiğini dileyin. Tan yerinde, beyaz iplik siyah iplikten ayırd edilmeye kadar yeyin, için. Sonra orucu geceye kadar tamamlayın.» (el-Bakara, 187.)

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Hz. Aişe'nin şöyle dediği rivayet

olunur:

«Aşûre günü oruç tutulurdu. Ama ramazan orucuyla ilgili farziyet ayeti nazil olunca, artık dileyen kimse aşûre günü oruç tutar, dileyen tutmazdı.»

Buharî, İbn Ömer ve İbn Mesud'dan bunun gibi bir rivayette bulunmuştur. Bu konuyu tefsirimizde ve "Ahkamü'l-Kebir" adlı kitabımızda genişçe açıkladık. Allah'ın yardımına sığınırız.

İbn Cerir dedi ki: O sene insanlar fitre vermekle de emrolundular. Denilir ki: Rasûlullah (s.a.v.), ramazan bayramından bir veya iki gün önce insanlara hutbe irad etti ve fitre vermelerini emretti.

Rasûlullah (s.a.v.), o sene bayram namazını insanlarla birlikte kılmak üzere namazgaha gitti, ibadetini orada eda etti. Bu, kıldığı ilk bayram namazı idi. Önünde mızrakla gidiyorlardı. Bu mızrağı Necâşi, Zübeyre hediye etmişti. Bayramlarda Rasûlullah (s.a.v.)'ın önü sıra mızrakla gidilirdi.

Ben derim ki: Müteahhirinden bazı kimselerin anlattıklarına göre o sene malın zekatı farz kılındı. Nitekim bununla ilgili açıklamalar, Bedir vakasını anlatışımızdan sonra inşaallah verilecektir. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır. Güç ve kuvvet, ancak ulu ve yüce Allah sayesinde.

BÜYÜK BEDİR GAZVESİ

Bu gazvede, hak ile batıl birbirinden ayrılmış, müşriklerle Müslümanlar karşı karşıya gelmişlerdi. Bununla ilgili olarak yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

«Andolsun ki, siz düşkün bir durumda iken, Bedir'de Allah size yardım etmişti; Allah'tan sakının ki şükredebilesiniz» (Âl-i İmrân, 123.)

«Nitekim, Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkarmıştı. Oysa Müslümanların bir takımı bundan hoşlanmamıştı. Sanki göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi, gerçek ortaya çıktıktan sonra bile seninle tartışıyorlardı. Allah bu iki taifeden birini size vadetmişti; siz, kuvvetsiz olanın size düşmesini istiyordunuz. Oysa, suçluların hoşuna gitmese de, hakkı ortaya çıkarmak ve batılı tepmek için, Allah sözleriyle hakkı ortaya koymak ve inkarcıların kökünü kesmek istiyordu.» (el-Enfâl, 5-8.)

İbn İshak, Abdullah b. Cahş'ın seriyyesini anlattıktan sonra şöyle der: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan b. Harb'in, Kureyş'in mallarını ve ticaret eşyasını taşıyan büyük bir kervanla Şam'dan döndüğünü işitti. Kafilede Kureyş'ten otuz ya da kırk kişi bulunmakta idi. Aralarında Mahreme b. Nevfel ve Amr b. As da vardı.

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Bu hadise, İbn Hadremî'nin öldürülmesinden iki ay sonra vuku bulmuştur. Kervanda Kureyş'in bütün mallarını taşımakta olan 1000 deve vardı. Kervanda sadece Hüveytip b. Abdu'l-Uzza yoktu. Bu sebeple o, Bedir savaşına katılmayıp geride kalmıştır.

İbn İshak, Muhammed b. Müslim b. Şihab vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın Şam'dan döndüğünü duyduğu zaman Müslümanları çağırıp onlara şöyle dedi:

– İşte Kureyş'in kervanı! Onda Kureyşlilerin malları vardır. Öyleyse ona doğru gidiniz. Belki de Allah sizi onunla ganimetlendirir.

Bunu duyan halk çağrıya icabet etti ve bazılarına hafif, bazılarına ise ağır geldi. Şundan ki; Onlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bir savaşla karşılaşacağını zannetmediler. Ebu Süfyan, Hicaz'a yaklaştığında haberlere kulak verdi ve kafilesinden korktuğu için her rastladığı adama sordu.

Nihayet bir kafileden şu haberi aldı: «Muhammed, ashabını senin ve başında bulunduğu kervanın için savaşmaya gönderdi.»

O da, bu haber yüzünden korktu ve Damdam b. Amr el-Gıfarî'yi kiralayarak Mekke'ye gönderdi. Kureyş'e gidip mallarına sahip çıkmalarını, Muhammed'in ashabıyla birlikte o kafileye görünmüş olduğunu onlara haber vermesini emretti. Damdam b. Amr da süratle Mekke'ye gitti.

İbn İshak dedi ki: Kendisini yalancılıkla suçlayamayacağım bir kimse, İkrime ve İbn Abbas tarikiyle Yezid b. Ruman ile İbn Abbas'ın, Urve b. Zübeyr'den şu nakilde bulunduklarını söyledi:

Atike binti Abdülmuttalib, Damdam'ın Mekke'ye gelmesinden üç gece önce rüya görmüş, gördüğü rüyadan korkmuş, bunun üzerine kardeşi Abbas b. Abdülmuttalib'e haber göndererek şöyle demiş:

– Ey kardeşim! Allah'a yemin ederim ki bu gece beni korkutan bir rüya gördüm. Bu rüyadan, senin kavminin üzerine bir kötülük ve musibetin gelmesinden korktum. Anlatacağım bu şeyi benden duyduğunu gizle.

– Ne gördün?

– Kendi devesi üzerine binmiş olarak giden bir süvari gördüm ki, gitti Ebtah'ta durdu. Sonra en yüksek sesiyle bağırdı: "İşte ey gaddarlar! Üç gün içinde öleceğiniz yerlere gidin!" İnsanların orada toplandıklarını gördüm. Sonra o kişi mescide girdi. İnsanlar da onun peşinden oraya girdiler. Bir ara onlar, onun etrafında iken devesi Ka'be'nin üzerine kalktı. Sonra o kimse önceki defa bağırdığı gibi şöyle bağırdı:

"Ey gaddarlar! Üç gün içinde öleceğiniz yerlere gidin!" Sonra onun devesi onunla birlikte Ebu Kubey's dağının zirvesine yükseldi. Yine öyle bağırdı. Sonra bir kaya parçası alıp aşağıya yuvarladı. Ve kaya parçası, dağın eteğine vardığında dağıldı. Dağılan parçalardan her biri, Mekke'deki evlerin içine girdi. Mekke'deki evlerin odalarından her birine o kaya parçası muhakkak girmişti.

"Vallahi işte bu, gerçek bir rüyadır. Sen bunu gizle ve hiç kimseye anlatma."

Daha sonra Abbas dışarı çıktı. Velid b. Utbe b. Rabia'ya rastladı. Onun dostu idi. Rüveyı ona anlattı ve kendisinden duyduğunu kimseye söylememesini, gizlemesini istedi. Velid ise, rüveyı babası Utbe'ye anlattı. Böylece haber Mekke'de yayıldı. Öyle ki, Kureyşliler bu rüveyı toplandı yerlerinde anlatmaya başladılar.

Abbas dedi ki: Ertesi sabah Ka'be'yi tavaf etmek için Mescid-i Haram'a gittim. Ebu Cehil b. Hişam'da Atike'nin rüyasını anlatmakta olan Kureyşlilerin meclisinde oturmuş idi. Ebu Cehil, beni görünce şöyle dedi.

– Ey Ebu Fazl! Tavafını bitirdiğin zaman yanımıza gel.

Tavafı tamamlayınca yanlarına gittim. Onlarla beraber oturdum.

Ebu Cehil, bana şöyle dedi.

– Ey Beni Abdülmuttalib, sizin içinizde bu kadın peygamber ne zaman meydana çıktı?

– O nedir?

– Atike'nin gördüğü rüya işte!

– Ne görmüş?

– Ey Beni Abdülmuttalib, siz erkeklerinizin peygamberlik iddiasında bulunmalarıyla kanaat etmemiş miydiniz ki, kadınlarınız da peygamberlik iddia ediyor? Atike şöyle bir rüya gördüğünü iddia etmiş ki; rüyasında gördüğü kişi kendisine şöyle demiş: «Üç gün içinde ölüm yerlerinize gidin!» O halde sizi bu üç gün bekleriz. Eğer onun dediği gibi bir şey görülmezse bu sizin aleyhinize olur, sizin aleyhinize bir yazı yazarız ki, siz Araplar arasında en yalancı bir ailesinizdir.

Abbas dedi ki: Ben onunla ilgilenmedim ve böyle birşey olduğunu inkar ettim. Sonra birbirimizden ayrıldık. Akşam olunca Abdülmuttalib oğullarından olan bütün kadınlar yanıma gelip şöyle dediler:

"Şu yoldan çıkmış, pis Ebu Cehil'in erkeklerinize dil uzatmasına, sonra da kadınlarınıza dil uzatmasına ses çıkarmadın. Söylediklerine razı oldun ve dediklerini inkar ettin. Ve hiç de gayrete gelmedin!"

Onlara dedim ki:

"Vallahi ben bunu yaptım. Fakat ben onunla fazla ilgilenmedim. Allah'a yemin ederim ki, onun karşısına çıkacağım. Eğer yeniden böyle yaparsa, elbette ben sizin yerinize onun hakkından gelirim!"

Atike'nin rüya görüşünün üçüncü gününde sabahleyin dışarı çıktım. Hiddetli ve öfkeli bir halde idim. Sanki ele geçirmek istediğim bir fırsatı kaçırmış gibi idim. Mescide girdim ve onu gördüm. Allah'a yemin ederim ki ben, ona doğru yürüyordum ki ona dokunayım da dediği bazı şeyleri tekrarlasın. Ben de kavga edeyim istiyordum. O, hafif, hiddetli bir yüze, lisana ve bakışa sahip bir adam idi. Mescidin kapısına doğru çıktığı zaman hızlı yürüyordu. İçimden: «Ona ne oldu. Allah lanet etsin. Bu, benden mi kaçıyor?» dedim.

Bir de baktım ki o, benim duymadığım birşeyi duymuş: Damdam b. Amr el-Ğıfari'nin sesini duymuştu. O ise, vadinin içinde devesinin üzerinde durarak bağırıyor. Devesinin burnunu kesmiş, semerini ters çevirmişti. Gömleğini de yarmış vaziyette şöyle diyordu:

"Ey Kureyş topluluğu! Buğday ve güzel koku yüklü develer! Buğday ve güzel koku yüklü develer! Mallarınız Ebu Süfyan'la beraberdi. Ama Muhammed ve arkadaşları, ona saldırdılar. Artık imdada yetişebileceğinizi sanmıyorum. İmdat..... İmdat....."

Dedi ki: Böylece ortaya çıkan durum, beni ondan, onu da benden alıyordu. Böylece millet süratle hazırlanmaya başlayarak şöyle dediler: "Muhammed ve onun arkadaşları, İbn Hadremi'nin kaflesi gibi olacağı-

nı mı zannediyorlar? Hayır, hayır, vallahi elbette bunun başka birşey olduğunu bileceklerdir!"

Damdā b. Amr bu halde geldiğinde Kureyşliler, Atike'nin gördüğü rüyadan korktular. Başları eğik ve zillet içinde yola koyuldular. Kureyşliler, ya bizzat kendileri gidiyor ya da yerlerine bir adam tutup gönderiyorlardı. Nihayet Kureyş'in hepsi gazveye çıkıp gittiler. Sadece Ebu Leheb b. Abdülmuttalib, yerine Asi b. Hişam b. Muğire'yi gönderdi. Ebu Leheb'in, Asi'de 4000 dirhem alacağı vardı. Ne var ki, Asi iflas etmişti. Ebu Leheb de bu alacağına karşılık olarak onu kendi yerine savaşa göndermişti.

İbn İshak, İbn Ebi Necih'in şöyle dediğini rivayet eder: Ümeyye b. Halef, oturmaya karar vermişti. İri cüsseli, ağır gövdeli bir ihtiyar idi. Ukbe b. Ebi Muayt ona geldi. O, mescidde kavminin arasında oturmakta idi. Elinde taşıdığı bir buhurdanlık vardı. İçinde ateş ile buhur vardı. O buhurdanlığı Ümeyye b. Halef'in önüne koydu. Sonra şöyle dedi:

- Ey Ebu Ali, buhur yap. Çünkü sen kadınlardan birisin.
- Allah seni çirkin kılsın, getirdiğin şeyleri de çirkin kılsın.

Böyle dedikten sonra kendisi de hazırlık yapıp diğer insanlarla birlikte savaşılmaya gitti.

İbn İshak'ın bu kıssayla ilgili olarak söyledikleri bunlardan ibarettir.

Buharî, bunu başka bir tarikle rivayet etmiştir: Ahmed b. Osman, Sa'd b. Muaz'dan rivayet etti ki; «Sa'd, Ümeyye b. Halef'in dostu imiş. Ümeyye, Medine'ye geldiğinde Sa'd b. Muaz'a konuk olurmuş. Sa'd da, Mekke'ye geldiğinde Ümeyye'ye konuk olurmuş.

Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde Sa'd b. Muaz umre niyetiyle Mekke'ye gitmiş ve Ümeyye'ye konuk olmuştu. Ümeyye'ye şöyle demişti:

"Ka'be'yi tavaf edebilmem için bana تنها bir zaman ayarla." Ümeyye de onu öğleye yakın bir zamanda çıkarıp Ka'be'ye götürmüştü. Ebu Cehil, onlarla karşılaştığında şöyle demişti:

- Ey Eba Safvan, şu yanındaki kimdir?

Ümeyye:

- Bu Sa'd'dır, demişti.

Ebu Cehil, Sa'd'e dönüp şöyle demişti.

– Görüyorum ki, Mekke'de güven içinde Ka'be'yi tavaf ediyorsun. Oysa siz dinden çıkanları barındırdınız. Onlara yardımcı olacağınızı söylediniz. Allah'a yemin ederim ki sen, Ebu Safvan ile beraber olmasaydın ailene salimen dönemezdin!

Sa'd, sesini yükselterek: "Eğer sen beni Ka'be'yi tavaftan alıkoyarsan, ben seni bundan daha ağır gelecek birşeyden alıkoyarım. Medine yolunu sana yasaklarım!"

Ümeyye, Sa'd'a şöyle dedi:

– Ey Sa'd! Ebu Hakem'e karşı sesini yükseltme. Çünkü o, bu vadide yaşayan insanların efendisidir.

Sa'd dedi ki:

– Ey Ümeyye, bizi bırak. Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah (s.a.v.)'ın, senin Müslümanlar tarafından öldürüleceğini söylediğini işittim.

– Mekke'de mi?

– Bilemem.

Bunun üzerine Ümeyye, şiddetli bir korkuya kapıldı. Eve döndüğünde zevcesine şöyle dedi:

– Ey Ümmü Safvan, Sa'd'ın bana dediğini duydun mu?

– Sana ne dedi?

– Bana, Müslümanlar tarafından öldürüleceğimi, Muhammed'in kendilerine bunu haber verdiğini söyledi. Ben de: "Mekke'de mi öldürüleceğim?" diye sordum O, bunu bilemeyeceğini söyledi.

Ümeyye dedi ki: Vallahi ben de Mekke'den çıkmam.

Bedir günü geldiğinde Ebu Cehil, insanları savaşa çağırdı ve: "Kervanınıza ulaşip kurtarın!" dedi. Ama Ümeyye, Mekke'den çıkmak istemedi. Ebu Cehil, onun yanına gelip şöyle dedi:

"Ey Eba Safvan! Sen bu vadide yaşayanların efendisisin. Eğer insanlar senin sefere çıkmadığını görürlerse onlar da seninle birlikte kalır ve sefere çıkmazlar."

Ebu Cehil, ısrarla onun savaşa gitmesini istedi. Nihayet Ümeyye şöyle dedi:

"Madem beni mağlup ettin. Öyleyse en güzel ve asil deveyi satın alacağım." Böyle dedikten sonra eve gidip zevcesine şöyle dedi:

– Ey Ümmü Safvan, yol hazırlığımı yap.

– Ey Eba Safvan, Medineli kardeşininin (Sa'd'ın) dediklerini unutmuşsun?

– Hayır, Mekke'den çok uzaklara gitmeyeceğim. Şu yakınlar kadar gideceğim.

Ümeyye, Mekke'den çıktıktan sonra konakladığı her yerde devesini bağlıyordu. Bu tedbirini devam ettirdi. Nihayet Allah, onu Bedir'de öldürttü.»

İsrail'in rivayetine göre Ümeyye ile karısı arasında geçen karşılıklı konuşmada, karısı ona şöyle demiş. «Allah'a yemin ederim ki, Muhammed asla yalan söylemez.»

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler, hazırlıklarını tamamlayıp yürümeye başladıkları zaman kendileriyle Beni Bekir b. Abdi Menat b. Kinane arasında geçen savaşları anlatmaya başladılar ve şöyle dediler: Arkadan bize saldırmalarından korkuyoruz.

Kureyşliler ile Beni Bekir arasında vuku bulan savaş, Hafs b. Ah-yef'in oğlu yüzünden olmuştu. Hafs b. Ah-yef, Beni Amir b. Lüey kabilesindendir. Oğlunu, Beni Bekir kabilesinden bir adam, Amir b. Yezid b. Amir b. Mülevvîh'in teşviki üzerine öldürmüştü. Sonra Hafs b. Ah-yef'in öldürülen oğlunun intikamını, diğer oğlu Mikrez almıştı. Mikrez, Amir'i öldürüp kılıcını karnına saplamış, daha sonra da geceleyin onu getirmiş ve Ka'be'nin örtüsüne asmıştı. Arada vuku bulan bu öldürmeler yüzünden korkmuşlardı...

İbn İshak, Yezid b. Ruman vasıtasıyla Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Kureyşliler yola çıkmaya karar verdikleri zaman kendileriyle Beni Bekir kabilesi arasında geçen savaş hatırladılar. Bu hatırlamaları savaşa gidip gitmemek hususunda onlarda bir tereddüt meydana getirdi. Bunun üzerine İblis, Süraka b. Malik b. Cüşüm el-Müdlîc suretine bürünerek onlara göründü. O da, Beni Kinane kabilesi eşrafındandı. Kureyşlilere şöyle dedi:

«Kinanelilerin arkanızdan gelip de hoşlanmayacağınız birşeyi yapmayacaklarına dair size teminat veriyorum. Ve sizi böyle birşeye karşı koruyacağım.»

Bunun üzerine Kureyşliler, hızla yola çıktılar.

Ben derim ki: Cenab-ı Allah'ın şu ayetinin manası işte budur:

«Yurtlarından böbürlenerek, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan menedenler gibi olmayın. Allah onların işlediklerini her yönüyle bilendir.

Şeytan onlara işlediklerini güzel gösterdi ve «Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur, doğrusu ben de size yardımcıyım» dedi. İki ordu karşılaşınca da, geri dönüp, «Benim sizinle ilgim yok; doğrusu sizin görmediğinizi görüyorum. Ve şüphesiz Allah'tan korkuyorum. Allah'ın azabı şiddetlidir.» dedi. (el-Enfal, 47-48.)

İblis, Kureyşlileri aldattı. Allah ona lanet etsin. Öyle ki, Kureyşliler onunla birlikte adım adım, konak konak ilerlediler. İblis'in askerleri ve bayrakları da kendisiyle beraberdi. Nihayet Kureyşlileri, ölecekleri yere kadar götürüp teslim etti. İşin ciddiyetini ve meleklerin yardım için inmekte olduklarını görünce, Cebrail'i de karşısında açık bir şekilde görünce gerisin geri kaçıp şöyle dedi:

«Benim sizinle ilgim yok, doğrusu sizin görmediğinizi görüyorum. Ve şüphesiz Allah'tan korkuyorum. Allah'ın azabı şiddetlidir.» (el-Enfal, 48.)

Yukarıdaki ayet, aşağıda nakttiğimiz ayet gibidir:

«İki yüzlülerin durumu insana: «İnkâr et!» deyip, insan da inkâr edince: «Doğrusu ben senden uzağım; âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.» diyen şeytanın durumu gibidir.» (el-Haşr, 16.)

Bir başka ayet-i kerimede yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«De ki: «Hak geldi, batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalk-

maya mahkumdur.» (el-İsrâ, 81.)

Lanetli İblis, meleklerin Müslümanlara yardım için Bedir gününde indiklerini görünce gerisin geri dönüp kaçtı. O gün kaçanların ilki, o oldu. Halbuki daha önce müşrikleri yüreklendirip gayrete getirmiş, onları koruyacağını söylemişti. Onları kıskırtmış, onlara vaadlerde bulunmuş, kuruntulara kaptırmıştı. Ama şeytan, onlara aldatmadan başka birşey vadetmiyordu.

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kureyşliler, zorluk ve zillet içinde 950 savaşçı olarak, beraberlerinde de 200 at bulundurarak yola çıktılar. Def çalıp şarkı söyleyen, Müslümanları hicveden şarkıcı kadınları da yanlarına aldılar.

İbn İshak, bu arada Kureyşlilere her gün kimin yemek yapacağını da anlatmıştır.

el-Ümevî der ki: Kureyşlilere Mekke'den çıktıkları ilk gün davar kesen kişi Ebu Cehil oldu. Kureyş ordusu için on hayvan kesti. Sonra Usfan mevkiinde Ümeyye b. Halef, ordu için dokuz hayvan kesti. Kadid mevkiine geldiklerinde Süheyl b. Amr da on hayvan kesti. Kadid mevkiinden aşağılara deniz kıyısına doğru meyledip yola devam ettiler. Kıyıda bir gün ikamet ettiler. O esnada Şeybe b. Rebia, müşrik ordusu için dokuz hayvan kesti. Cühfe'ye geldiklerinde Utbe b. Rebia, onlara on hayvan kesti. Ebva'ya geldiklerinde Nebih ile Münebbih (ki bunlar Haccac'ın oğulları idiler), müşrik ordusu için on hayvan kesti. Abbas b. Abdülmuttalib de müşrik ordusu için on hayvan kesti. Bedir suyuna vardıklarında Ebu'l-Bahterî de onlar için on hayvan kesti. Sonra azıklarını da yediler.

el-Ümevî, babası kanalı ile Ebu Bekir el-Hüzelî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Müşriklerin yanında altmış at ve 600 zırh vardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın ordusunda ise iki at ve altmış zırh vardı.

Müşriklerin Mekke'den çıkıp Bedir'e doğru giderken durumları bundan ibaretti.

İbn İshak, Rasûlullah'ın durumu hakkında ise şöyle der:

Rasûlullah (s.a.v.), ashabıyla birlikte ramazan ayından birkaç gece geçtikten sonra yola çıktı. Yerine Medine'de imam olarak İbn Ümmü Mektum'u görevlendirdi. Revha'ya geldiğinde Ebu Lübabe'yi Medine valisi olarak görevlendirip Medine'ye gönderdi. Sancağı Mus'ab b. Ümeyr'e verdi. Bu sancağın rengi beyazdı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünde iki siyah bayrak vardı. Bunlardan birisi, Ebu Talib oğlu Ali'nin elindeydi ki, bu bayrağa Ukab denirdi. Diğeri ise, Ensâr'dan bir adamın elindeydi.

İbn Hişam'ın ifadesine göre Ensâr'ın bayrağı, Sa'd b. Muaz'ın elinde idi. el-Ümevî ise, Habbab b. Münzir'in elinde olduğunu söyler.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ordunun son kısmının başına

Kays b. Ebi Sa'sa'a'yı getirdi. Bu, Beni Mazin b. Neccar'ın kardeşidir. el-Ümevî dedi ki: İslâm ordusunda iki at vardı. Birinin üzerinde Mus'ab b. Ümeyr, diğerinin üzerinde Zübeyr b. Avvam vardı. Rasûlullah (s.a.v.), ordunun sağ cenahına Sa'd b. Hayseme'yi, sol cenahına da Mikdad b. Esved'i komutan tayin etti.

İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre Hz. Ali şöyle demiştir: «Bedir savaşında aramızda Mikdad'tan başka bir süvari yoktu.»

Beyhakî, başka bir kanaldan Hz. Ali'nin, İbn Abbas'a şöyle dediğini rivayet eder: «Bedir savaşında yanımızda sadece iki at vardı. Bunlardan biri Zübeyr'in, diğeri de Mikdad b. Esved'in idi.»

el-Ümevî, babası kanalı ile Et-Teymî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: « Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Bedir savaşında iki süvari vardı. Bunlardan biri Zübeyr b. Avvam 'dı ki, ordunun sağ cenahında bulunuyordu. Diğeri de Mikdad b. Esved idi ki, ordunun sol cenahında bulunuyordu.»

İbn İshak dedi ki: Müslümanlarla birlikte yetmiş deve vardı. Bunlara nöbetleşe biniyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) ile Ali ve Mersed b. Ebi Mersed, bir deveye nöbetleşe biniyorlardı. Hamza, Zeyd b. Harise, Ebu Kebşe ve Enes (ki bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın iki azadlısıdır), bir deveye nöbetleşe biniyorlardı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan kanalı ile Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde, bizden her üç kişiye bir deve düşüyordu. Ebu Lü-babe ile Ali, Rasûlullah (s.a.v.)'ın arkadaşları idiler, yürüme nöbeti Rasûlullah (s.a.v.)'a geldiğinde arkadaşları ona: "Senin yerine biz yürü-yelim" dediler. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Siz benden daha güçlü değilsiniz. Ve ben de en azından sizin kadar sevaba muhtacım.»

Ben derim ki: Belki de bu hadise, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ebu Lüba-be'yi Revha'da Medine valisi olarak tayin edip Medine'ye geri döndür-mesinden önce olmuştur. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın binek arkadaşları, Ali ile Mersed olmuşlardır. Mersed, Ebu Lü-babe'nin yerine geçmişti. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Cafer kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.), develerin boyunlarındaki çan-ların koparılmasını emretti.»

Buharî, Yahya b. Bükeyr kanalı ile Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

« Rasûlullah (s.a.v.)'ın katıldığı gazvelerin hiç birinden -Tebük gaz-vesi müstesna- geri kalmadım. Yalnız Bedir gazvesinden geri kalmış-tım. Fakat bu gazveden geri kalan kimselerden herhangi birini Cenab-ı Allah kınamadı. Rasûlullah (s.a.v.), Kureyş kervanını ele geçirmek

maksadıyla Medine'den yola çıktı. Nihayet Cenab-ı Allah beklenmedik bir anda ve yerde iki tarafı karşı karşıya getirmişti.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'den Mekke'ye doğru olan Medine'nin dağ içindeki yolu üzerinde, sonra Akik üzerinde, sonra Zül-Hüleyfe üzerinde, sonra Ulat-ı Ceyş yolu üzerinde yürüdü. Sonra Türban'a vardı. Sonra Melel, sonra Gamsû'l-Hamam, sonra Yemame kayacıkları, sonra Seyyale, sonra Feceû'r-Revha, sonra Sünûke yoluna vardı ki, orası normal bir yoldu. Nihayet Irkız-Zabye'ye vardığında bedevilerden bir adamla karşılaştı. Ona, bedevilerin durumunu sordular, ama bir haber alamadılar. Bunun üzerine ashab ona dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'a selam ver. O da dedi ki:

– Rasûlullah (s.a.v.) aranızda mıdır?

– Evet, dediler.

Böylece o da Rasûlullah (s.a.v.)'a selam verdi. Sonra şöyle dedi: Eğer sen Rasûlullah (s.a.v.) isen, bana şu dişi devenin karnındaki söyle.

Seleme b. Selame b. Vaks, ona dedi ki:

" Rasûlullah (s.a.v.)'a sorma. Bana gel, ben sana cevabımı vereyim. Sen deveye bindin ve devenin karnında senin çocuğun vardır!" Bunu duyan Rasûlullah (s.a.v.), Seleme'ye şöyle dedi:

«Sus. Adama karşı fahiş sözler söyledin!» Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), Seleme'den yüz çevirdi.

Rasûlullah (s.a.v.), Sec'sec mevkiine indi. Burası Revha kuyusudur. Sonra buradan ayrılp yola devam etti. Munsarafta bulunduğu zaman Mekke'nin yolunu sol tarafa bırakarak sağ taraftan Naziye üzerinde yürüdü. Bedir'e doğru gidiyordu. Böylece oradan bir bucağa yürüdü ve vadiyi enlemesine kat'etti. O vadiye Ruhkan deniliyordu. Naziye ile Madik safra arasında bulunuyordu. Sonra Madik üzerinden yürüdü. Saffra'ya yakın bir yere vardığında Besbes b. el-Cühanî'yi -ki bu zat Beni Saide'nin müttefiki idi- bir de Adiy b. Ebi Zeğba el-Cühenî'yi -ki bu da Beni Neccar'ın müttefiki idi- kendisi için keşifler yapıp Ebu Süfyan b. Harb ve başkasından haberler toplamaları için Bedir'e gönderdi.

Musa b. Ukbe dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'den çıkmadan önce bu ikisini casus olarak göndermişti. Dönüp de kendisine kervanının haberini verdiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), insanları savaşa çağırmıştı.

Eğer Musa b. Ukbe ile İbn İshak'ın söyledikleri sağlam bir rivayet ise, demek ki Rasûlullah (s.a.v.), bu iki kişiyi iki defa göndermiştir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, sözüne devamla dedi ki: Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) yola çıktı, biraz ilerledi. İki dağ arasında bulunan Saffra köyüne doğru döndüğü zaman bu dağların adlarını sordu. Birinin Müslih, diğerinin Muhri olduğunu söylediler. Müslih s ahlandırıcı, Muhri ise pisleyici

anlamına gelir. Buralarda yaşayan halkı sordu. Birinde yaşayan halka Ateşoğulları, diğerinde yaşayanlara da Çakmaklıoğulları dendiğini söylediler. Bunlar Gufar kabilesinin iki kolu idiler. Rasûlullah (s.a.v.), ikisi arasından geçmekten hoşlanmadı ve dağların adlarıyla halkların adlarını tefail yaptı. Bu iki dağ ve Safra köyünü soluna alarak yola devam etti. Vadiyi enlemesine kat'ettikten sonra konakladı.

Kureyşlilerden Rasûlullah (s.a.v.)'a haber geldi ki, onlar kervanlarını korumak için yola çıkmışlardır. Bunun üzerine o da ashabıyla istişare yaptı. Onlara Kureyş'ten haberler verdi. Ebu Bekir es-Sıddık kalkıp güzel bir konuşma yaptı. Sonra Ömer b. Hattab kalkıp güzel bir konuşma yaptı. Sonra Mikdad b. Amr kalktı ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın sana gösterdiği gibi yoluna devam et. Biz seninle beraberiz. Vallahi, İsrailoğullarının Musa'ya; «Sen ve Rabbin gidiş savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız!» dedikleri gibi demiyoruz. Ancak; «Sen ve Rabbin gidiş savaşın. Doğrusu biz de sizinle birlikte savaşacağız. Seni hak olarak gönderen Allah'a yemin olsun ki, bizi Berki'l-Gimad'a götürsen bile (Yemen'de bir yer adı.) oraya varıncaya kadar seninle birlikte ve seninle omuz omuza savaşırız!»

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ona: "Hayırlı olsun" diyerek onun için hayır duada bulundu.

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Ensâr'ı kastederek: «Ey insanlar, bana fikrinizi söyleyip yol gösterin.» dedi. Çünkü Ensâr'ın sayıları bir hayli çoktu. Onlar, Akabe'de peygamberle bey'atleştikleri zaman şöyle demişlerdi:

"Ya Rasûlullah (s.a.v.)! Memleketimize kavuşuncaya kadar sen sorumluluğumuz altında değilsin. Bize kavuştuğun zaman artık sen bizim zimmet ve himayemizdesin. Çocuklarımızı ve kadınlarımızı koruduğumuz şeylere karşı seni de koruruz."

Bundan dolayı Rasûlullah (s.a.v.), Ensâr'ın Medine dışındaki düşmanlara saldırmayacakları endişesiyle korkuyordu. Çünkü onlar, sadece Medine'de kendisini koruyacaklarına söz vermişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.), bunu söylediği zaman Sa'd b. Muaz, ona şöyle dedi:

– Allah'a yemin ederim ki sanki sen bizi kastediyorsun ya Rasûlallah!

– Evet.

– Biz sana iman ettik. Seni tasdik ettik. Senin getirdiğin şeyin gerçek olduğuna şahadette bulunduk. Bunun için sana itaat etmek ve emirlerini dinlemek üzere sana söz veriyoruz. Şu halde istediğin şeye devam et ya Rasûlallah. Biz seninle beraberiz. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, eğer bize şu denizi göstersen ve ona dalsan, elbette seninle beraber biz de o denize dalarız ve hiç birimiz senden geri kalmayız. Bizim düşmanlarımızı yarın bizimle karşılaştırmadan

hoşnutsuzluk duymayız. Biz savaşta sabırlı kimseleriz. Cephede karşılaşma anında sadakatliyiz. Umarız ki Allah, bizimle seni sevindirir. Gözünü aydın kılar. Öyleyse Allah'ın bereketi üzerine yola devam et."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sevindi, sonra şöyle dedi.

"Yürüyün. Size müjdelers olsun. Çünkü yüce Allah, iki şıktan birini bana va'detmiştir. Allah'a yemin ederim ki, şu anda sanki ben müşrik kavmin ölüm yerlerine bakıyorum."

Merhum İbn İshak'ın rivayeti budur. Onun buna dair birçok vecih-ten şahidleri vardır. Nitekim Buharî, sahihinde Ebu Nuaym kanalı ile İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder:

"Mikdad b. Esved'in öyle bir durumuna şahid oldum ki, onun yerinde olmayı çok isterdim. Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına geldi. O esnada Rasûlullah müşriklere beddua ediyordu. Mikdad dedi ki:

– Musa kavminin Musa'ya: "Sen ve Rabbin gidin savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız." dedikleri gibi demiyoruz. Aksine biz senin sağında, solunda, önünde, arkanda savaşacağız.

Peygamber (s.a.v.)'in bu sözler üzerine yüzünün aydınlandığını ve sevindiğini gördüm."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ubeyde kanalı ile Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Bedir savaşına çıkıp çıkmamak hususunda ashabına danıştı. Ebu Bekir (r.a.) görüşünü söyledi. Fakat Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'in görüşü ile yetinmeyip bir daha sordu. Bu sefer Ömer (r.a.) görüşünü söyledi. Hz. Peygamber (s.a.v.), Ömer'in görüşü ile de yetinmeyip bir daha sordu. Bunun üzerine Ensâr'dan kimisi:

– Ey Ensâr topluluğu, Allah'ın peygamberi sizi kastediyor, dediler.

Bunun üzerine Ensâr'dan bazıları kalkıp:

– Ya Rasûlallah! Hoş, biz de sana İsrailoğullarının Musa (a.s.)'ya: "Sen ve Rabbin gidin, savaşın. Biz burada oturacağız." dedikleri gibi demiyoruz. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederiz ki, devaleri Berki'l-Gimad'a kadar sürsen senin arkandan geleceğiz, dediler.»

İmam Ahmed b. Hanbel, yine Enes (r.a.)'den rivayette bulunarak şöyle dedi:

«Peygamber (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın büyük bir kervanla geldiğini haber alınca ashabına danıştı. Ebu Bekir (r.a.) görüşünü söyledi. Onu dinlemedi. Bunun üzerine Sa'd b. Ubade (r.a.):

– Ya Rasûlallah! Sen bizi kastediyorsun. Hayatım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, şu bineklerimizi denizlere daldırmamızı emretsen, onları daldıracağız. Ve eğer Berki'l-Gimad'a kadar onları sürmemizi emretsen yaparız, dedi.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), halka yola çıkmalarını emretti.

Ravi diyor ki:

Yola çıktılar. Nihayet Bedir'e varıp konakladılar. Yanlarına su taşıyıcı bir deve kervanı geldi ki, aralarında Haccac oğullarının siyahî bir kölesi vardı. Onu yakaladılar. Ebu Süfyan ile arkadaşlarını ona sordular. O da dedi ki:

– Ebu Süfyan hakkında bilgim yoktu. Ama Ebu Cehil b. Hişam, Utbe b. Rebia ve Ümeyye b. Halef buradadırlar.

Böyle deyince onu dövdüler. Dövdünce de şöyle dedi:

– Evet, size haber vereceğim. Burada Ebu Süfyan bulunmaktadır. Onu bıraktıklarında tekrar sordular. O şöyle dedi:

– Ebu Süfyan hakkında bilgim yok. Ama Ebu Cehil, Şeybe, Utbe ve Ümeyye buradadırlar.

Böyle deyince onu yine dövdüler. Rasûlullah (s.a.v.) ise, namaz kılmaktaydı. Bu hali görünce namazı bırakıp şöyle dedi:

– Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, bu köle doğru konuştuğu zaman siz onu dövüyorsunuz. Ama size yalan söylediği zaman da bırakıyorsunuz.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), orada Müslümanlara şöyle dedi: "Burası falan müşrikin düşüp öleceği yerdir." Böyle derken elini şuraya ve şuraya koyuyordu. Düşüp öleceklerini belirttiği yerlerde, o müşrikler düşüp ölmüşlerdir. Bir karış dahi öteye geçmemişlerdi. Mutlaka belirtilen yere düşüp ölmüşlerdi.

İbn Ebi Hatim, tefsirinde Ebu Eyyüb el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz, Medine'de iken Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştu:

«Ebu Süfyan'ın kervanının gelmekte olduğu bana haber verildi. Şu kervana karşı gitmeye var mısınız? Belki Allah, kervandaki malları bize ganimet olarak verir»

Biz de evet, diye cevap verdik. Birlikte yola çıktık. Bir ya da iki gün yol gittikten sonra bize şöyle dedi:

– Şu kavim hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin Medine'den çıktığınızı mutlaka haber almışlardır.

– Allah'a yemin ederiz ki, hayır, bizim o kavimle savaşılabilecek gücümüz yoktur. Biz sadece kervanı ele geçirmek istemiştik.

– O kavimle savaşma hususunda ne düşünüyorsunuz?

– Hayır, Allah'a yemin ederiz ki, biz, o kavimle savaşılabilecek güçte değiliz. Sadece kervanı ele geçirmek istemiştik.

Mikdad b. Amr kalkıp şöyle dedi:

– Öyleyse ya Rasûlullah, Musa kavminin Musa'ya: «Git, sen ve Rabbin savaşın. Biz burada oturacağız.» dedikleri gibi demeyeceğiz.

Ravi Ebu Eyyüb diyor ki: Biz Ensâr topluluğu da Mikdad gibi söz söylemeyi temenni etmiştik. Onun söylediği sözleri, büyük bir servete

sahip olmaya tercih etmiştik. Bunun üzerine yüce Allah, Rasûlüne şu ayeti inzal buyurdu:

«Nitekim, Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkartmıştı. Oysa Müslümanların bir takımı bundan hoşlanmamıştı.» (el-Enfâl, 5.)

İbn Mirdeveyh, Muhammed b. Amr b. Alkame b. Vakkas el-Leysî'nin babasından şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'e gitmek üzere yola çıktı. Revha denilen yere vardığı zaman ashaba:

– Ne diyorsunuz, nasıl yapalım? diye sordu.

Ebu Bekir (r.a.):

– Ya Resûlallah, falanca yerde olduklarını haber aldık, dedi.

Peygamber (s.a.v.) tekrar:

– Ne diyorsunuz, ne yapalım? diye sordu.

Bu defa Ömer (r.a.) de Ebu Bekir'in söylediklerini söyledi. Rasûlullah (s.a.v.), yine aynı soruyu sordu. Bu defa Sa'd b. Muaz (ra.) şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah ! Sen bizi kastediyorsun. Seni peygamberlikle şerefliendiren ve sana kitap indiren Allah'a yemin ederim ki ben, bu yoldan ne gittim, ne de bu yol hakkında herhangi bir bilgim var. Eğer Yemen'deki Berki'l-Gimad'a kadar da gitsen, biz seninle beraber geleceğiz ve Musa peygambere: "Sen ve Rabbin gidin, savaşın. Biz burada oturacağız." diyenler gibi demeyeceğiz. Sana: "Sen ve Rabbin gidin savaşın. Biz de sizinle beraberiz." diyeceğiz. Galiba sen Medine'den çıkarken bir maksat için çıktın da burada Cenab-ı Allah, sana başka birşey emretti. Nereye gitmek istiyorsan git. Kimi bırakmak, kimi ezmek, kiminle düşmanlık yapmak, kiminle dostluk kurmak istiyorsan yap. Malımızdan da istediğin kadar alabilirsin."

İşte Sa'd'ın, bu sözü üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu:

«Nitekim, Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkarmıştı. Oysa Müslümanların bir takımı bundan hoşlanmamıştı.» (el-Enfâl, 5.)

el-Ümevî, "Meğazi" adlı eserinde Sa'd'ın: «Malımızdan dilediğin kadar alabilirsin.» sözünden sonra: «İstediğin kadar bize ver, istediğin kadar da bizden al. Bize vermenden çok bizden almanı istiyoruz. Sen bize ne emredersen, senin emrine uyarız. Allah'a yemin ederim ki, Yemen'in San'a şehrindeki Berki'l-Gimad' köşküne kadar da gitsen seninle beraberiz.» dediğini de kaydetmektedir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Zafiran'dan yola çıkıp sarp yokuşlardan yürüdü. Oralara Esafir denilir. Sonra Dabbe denilen bir beldeye indi. Hennan'ı sağ tarafına aldı. Orası dağlar gibi büyük kum tepeleri idi. Sonra Bedir yakınlarına indi. O ve ashabından birisi bineklerine bindi. İbn Hişam'ın ifadesine göre ashabından olan o kişi, Ebu Bekir es-Sıddık idi.

Nihayet bedevi bir ihtiyarın yanına geldiler. Rasûlullah (s.a.v.) ona, Kureyş, Muhammed ve ashabının durumu hakkında oralarda ne gibi haberler dolaştığını ihtiyara sordu. İhtiyar dedi ki:

– Kim olduğunuzu bana haber vermeden size birşey söylemem.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

– Sen bize haber verdiğin zaman, biz de sana haber veririz, dedi.

İhtiyar adam:

– Ona karşı bu olur mu ?

– Evet, olur.

– Bana şöyle bir haber ulaştı. Muhammed ile ashabı, şu ve şu günde yola çıktılar. Eğer bana haber veren adam doğru söylemişse, onlar bugün şöyle ve şöyle yeredirler. (Böyle demekle Rasûlullah (s.a.v.)'ın bulunduğu yeri kastediordu.) Bana şöyle bir haber de ulaştı ki; Kureyşliler şöyle ve şöyle bir günde yola çıktılar. Eğer bana haber veren adam doğru söylemiş ise, onlar bugün şöyle ve şöyle bir yeredirler. (Böyle demekle de Kureyşlilerin bulunduğu yeri kastediordu.)

İhtiyar adam sözlerini tamamladığında:

– Siz kimlerdensiniz? diye sordu.

Rasûlullah (s.a.v.) cevap verdi:

– Biz sudanız.

Böyle dedikten sonra ihtiyar adamın yanından ayrıldı. İhtiyar di-yordu ki:

– Sudanız demek de neyin nesi oluyor? Yoksa Irak suyundan mı?

İbn Hişam'ın ifadesine göre o ihtiyar adam, Süfyan ed-Damrî'dir.

Rasûlullah (s.a.v.), ihtiyarın yanından ayrıldıktan sonra ashabının yanına döndü. Akşam olunca Ali b. Ebi Talib, Zübeyr b. Avvam ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ı ashabından bir toplulukla birlikte Bedir suyunun yanına gönderdi. Bunlar, bölge ile müşrikler hakkında bilgi ve haberler elde edeceklerdi. Bu keşif kolu, su taşıyıcı bir kafiyeyle rastladı. Kafiye arasında Beni Haccac'ın kölesi Eslem ile Beni As b. Said'in kölesi Ebu Yesar da vardı. Keşifçiler, bu ikisini yakalayıp getirdiler ve bunlara sordular. Rasûlullah (s.a.v.) ise, o esnada namaz kılmakta idi. Kıyam halinde idi. Bu köleler soruları şöyle cevaplandırıyorlardı:

– Biz Kureyşlilerin suçlarıyız. Kendilerine su temin etmemiz için bizi buraya gönderdiler. Sahabeler, onların bu cevaplarını beğenmediler. Onların, Ebu Süfyan'ın adamları olduklarını sandılar. Bunun için onları dövdüler. Onları linç edecekleri zaman dediler ki:

– Biz Ebu Süfyan'ın adamlarıyız.

Bunun üzerine onları bıraktılar. Rasûlullah (s.a.v.) da rükû etti. İki secdesini yaptı. Sonra selam verip şöyle dedi:

– Size doğru söylediklerinde onları dövdünüz. Size yalan söylediklerinde onları bıraktınız. Onlar doğru söylediler. Vallahi onlar, Kureyş

ordusunun adamlarıdır. Bana Kureyş hakkında bilgi verin. Bunun üzerine onlar dediler ki:

Vallahi, şu gördüğün kum tepesinin arkasındaki vadinin öteki yakasındadırlar. Sonra geri getirildiler. Rasûlullah (s.a.v.) da onlara şöyle sordu.

– Ordunuz ne kadardır?

– Çoktur.

– Sayıları ne kadar?

– Bilmiyoruz.

– Her gün kaç deve boğazlıyorlar?

– Bir gün dokuz, bir gün on tane.

– Demek 900 ile 1000 arasındadırlar. Onların içlerinde Kureyş'in eşrafından kimler vardır?

– Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebu'l-Behteri b. Hişam, Hakim b. Hizam, Nevfel b. Hüveylid, Haris b. Amr b. Nevfel, Tuayme b. Esved, Ebu Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef, Nebih b. Haccac, Münebbih b. Haccac, Süheyl b. Amr, Amr b. Abdi Vüdd.

Adamların böyle demesi üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ashabına dönüp şöyle dedi:

– İşte Mekke, ciğerparelerini önünüze atmıştır.

İbn İshak dedi ki: Besbes b. Amr ile Adiy b. Ebi Zağba yürüdüler. Bedir'e indiler. Develerini suya yakın bir tepede çöktürdüler. Sonra yanlarındaki eski bir su tulumunu aldılar. İçine su dolduruyorlardı. Mecdi b. Amr el-Cühenî de su başında idi. Adiy ile Besbes, suya gelen topluluğun kadınlarından iki kadını dinliyorlardı. Onlar, suyun başında birbirleriyle borç konusunu görüşüyorlardı. Borçlu olan kadın, arkadaşına şöyle diyordu:

"Ancak yarın ya da yarından sonra kervan gelir, ben de onlara çalışırım, sonra senin alacağını öderim."

Mecdi de o kadına: "Doğru söyledin." dedi ve aralarını buldu. Adiy ile Besbes de bunu dinlediler ve develerine binip gittiler. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip duyduklarını anlattılar.

Ebu Süfyan b. Harp döndü. Nihayet kaçıp kurtulmak için kafilenin yanına geldi, suya vardı. Mecdi b. Amr'a sordu:

– Herhangi bir kimse gördün mü?

– Tanımadığım hiçbir kimseyi görmedim. Sadece iki süvari gördüm ki, şu tepeye bineklerini çöktürdüler. Sonra eskimiş su tulumlarıyla su alıp gittiler.

Ebu Süfyan, onların develerini çöktürdükleri yere geldi. Develerinin dışkılarını yerden alıp eliyle ufaladı ve dağıttı. Bir de baktı ki; dışkıları içinde hurma çekirdeği var. Dedi ki:

– Vallahi, bu Medine'nin yemleridir. Böylece arkadaşlarına doğru

hızla ilerledi. Kafilenin yönünü yoldan çevirdi. Sahil yolunu tuttu. Bedir'i sol tarafta bıraktı. Sür'atle yoluna devam etti.

Kureyşliler geldiler. Cühfe'ye indiklerinde Cüheym b. Salt b. Mahreme b. Muttalib b. Abdumenaf bir rüya gördü. Ve şöyle dedi:

– Ben tıpkı uyuyan bir kimsenin gördüğü gibisini gördüm. Uyku ile uyanıklık arasındaydım. Bir adam gördüm. Atın üzerinde idi. Gelip yanıma durdu. Onunla birlikte bir devesi de vardı. Sonra şöyle dedi:

– Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebü'l-Hakem b. Hişam, Ümeyye b. Halef falan falan öldürüldü.

Bedir gününde Kureyş'in eşrafından öldürülen bir takım adamları saydı. Sonra adamın, kendi devesinin göğsüne vurarak ordunun içine gönderdiğini gördüm. Ordunun çadırlarından bütün çadırlara onun kanından bulaştı.

Bu haber Ebu Cehil'e ulaşınca dedi ki:

«Bu da yine Muttalib oğullarından başka bir peygamber! Eğer yarın düşmanlarımızla karşılaşırsak, kimin öldürüleceğini görürler!»

İbn İshak dedi ki: Ebu Süfyan, kafilesini koruyup kurtarmış olduğunu gördüğü zaman Kureyş'e şöyle bir mektup gönderdi:

"Şüphesiz ki siz sadece kafilenizi, adamlarınızı ve mallarınızı korumak için sefere çıktınız. Allah onları kurtarmıştır. Artık dönün."

Bunun üzerine Ebu Cehil b. Hişam dedi ki:

– Allah'a yemin ederim ki Bedir'e ulaşincaya kadar dönmeyiz. (Bedir, Arapların panayır yerlerinden biri idi. Onlar için orada her sene panayır düzenlenirdi.) Biz, orada üç gün süre ile ikamet ederiz. Develerimizi boğazlar, yemeğimizi yer, şarabımızı içeriz ve oyuncu kadınlar oynayıp bize şarkı söylerler. Araplar da bu yaptıklarımızı iştirir ve bizim gittiğimiz yeri, toplantımızı duyar, bizi dinlerler. Böylece bundan sonra sonsuza dek bizden korkarlar. O halde yola devam ediniz!

Zühre oğullarının müttefiki Ahnes b. Şerik b. Amr b. Vehb es-Sakafi, Zühre oğulları Cühfe'de bulunurken onlara şöyle dedi: "Ey zühre oğulları! Allah, mallarınızı ve arkadaşınız Mahreme b. Nevfel'i kurtarmıştır. Siz, sadece onu ve malını korumak için yola çıkmıştınız. Korkaklığı bana bırakında artık geri dönün. Çünkü bir menfaat olmaksızın sefere çıkmanıza gerek yoktur. Şu adamın (Ebu Cehil'in) söylediklerine alırmayın."

Bunun üzerine Zühre oğulları geri döndüler ve Zühreli hiçbir kişi orada hazır bulunmadı. Ahnes'e itaat ettiler. Ahnes, onlar arasında sözü dinlenir bir kimse idi. Beni Adiy b. Ka'b'tan başka Kureyş kabilesinin her kolundan mutlaka orada kalanlar oldu. Zühre oğulları ise, Ahnes b. Şerik ile birlikte tamamen geri döndüler ve bu kabileden hiçbir kimse Bedir'de hazır bulunmadı.

Nihayet ordu yürüdü. Talib b. Ebi Talib ile Kureyş'ten birisinin ara-

sında karşılıklı konuşmalar oldu. Talib, Kureyş kavminin içinde idi , kendisine dediler ki:

– Vallahi ey Haşim oğulları! Andolsun biliyoruz ki, her ne kadar siz bizimle birlikte gelmişseniz de gönlünüz Muhammed'le beraberdir!

Bunun üzerine Talib, dönenlerle birlikte Mekke'ye döndü ve bu hususta şöyle bir şiir söyledi:

"Onlar, işte bu at sürülerinden bir sürü içinde müttefik, muharip olan eğer topluluk arasındaki Talib'le savaşılırsa, artık onlar mağlup edilip yağmalansınlar ve kendilerine saldırılsın."

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler yürüdüler. Vadinin Medine'ye en uzak olan kenarına indiler. Burası, kum tepelerinin ve vadi karnının ardındadır. Bu vadinin adı Yelyel idi. Bedir ile Kureyş'in bulunduğu kum tepelerinin arasındadır. Su kuyuları, Bedir'de Yelyel vadisinden Medine'ye en yakın olan kenarda idiler.

Ben derim ki: Bu hususta yüce Allah şöyle buyurdu:

«Siz vadiye en yakın ve onlarda en uzak yamaçta idiler. Kervanın süvarileri sizden daha aşağıdaydı. (yani sahil tarafındaydı.). Savaş için buluşmak üzere sözleşmeye kalksaydınız, vaktini tayinde anlaşılmazlığa düşerdiniz. Fakat Allah -mahvolan, apaçık belgeden ötürü mahvolsun; yaşayanda apaçık belgeden ötürü yaşasın diye- olacak işi yaptı.» (el-Enfal, 42.)

Allah bir yağmur gönderdi. Vadi yumuşaktı. Ayaklar içine batıyordu. Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, kendileri için yeri ıslatan ve yürümelerini engellemeyen bir suya kavuştular. Kureyş'in de başına gökten bir yağmur indi ki, bu yağmur onların yürümelerini engelledi.

Ben derim ki: Bu hususta yüce Allah şöyle buyurdu:

«Sizi arıtmak, sizden şeytan vesvesesini gidermek, kalblerinizi pekiştirmek ve sebatınızı artırmak için gökten size su indirmişti.» (el-Enfal, 11.)

Ravinin anlattığına göre bu yağmur, Müslümanları zahiren ve batınen temizledi. Ayaklarını yere sağlam bastırdı. Yüreklerine cesaret verdi, şeytanın nefislerine verdiği korku, ürküntü ve vesveseleri giderdi. Yardımsız kalacaklarına dair vehimleri yok etti ki, bu da hem batınını, hem zahirini sağlamlaştırılıp sebata kavuşturulması idi. Cenab-ı Allah, semadan üzerlerine yardım indirdi. Bunu şu ayetle açıkladı:

«Rabbin meleklere, «Ben sizinleyim, inananları destekleyin» diye vahyetti. «Ben inkar edenlerin kalblerine korku salacağım, artık onların boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın» dedi. (ki elleriyle silah tutamassınlar.) Bu, onların Allah'a ve peygamberine karşı koymalarındandır. Kim Allah'a ve peygamberine karşı koyarsa; bilsin ki, Allah'ın cezası şiddetlidir. İşte bunu tadın, inkar edenlere Cehennem azabı da

vardır.» (el-Enfâl, 12-14.)

İbn Cerir, Harun b. İshak kanalı ile Ebu Talib oğlu Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir savaşının yapılacağı sabahın gecesinde üzerimize hafif bir yağmur yağdı. Ağaçların ve kalkanların altına koşup yağmurdan sakınmaya çalıştık. Rasûlullah (s.a.v.)'da o geceyi namaz kılarak geçirdi. Mü'minleri savaşa teşvik etti."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman b. Mehdî kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir gününde Mikdad'tan başka aramızda bir süvari yoktu. Rasûlullah'tan başka herkes uyamakta idi. O bir ağacın altında sabaha dek namaz kılp ağladı."

Mücahid dedi ki: «O gece üzerlerine bir yağmur yağdı. Yağmur ile tozlar yok oldu. Yer biraz sertleşti. Gönülleri sükun buldu. Ayaklarına da sebat geldi.»

Ben derim ki: Bedir gecesi, hicri ikinci sene ramazan ayının onyedinci gecesi idi ki, o gece, bir cuma gecesi idi. Rasûlullah (s.a.v.), geceyi bir ağaç dibinde namaz kılarak geçirdi. Secdesinde çokça: "Ya hayy, ya kayyum" diyordu. Bu zikri fazlaca tekrarlıyordu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ashabını suya koşturdu. Yola çıkıp Bedir'e en yakın bir su başına geldiği zaman oraya inip konakladı.

Seleme oğulları kabilesinden bazı kimseler bana dediler ki: Habbab b. Münzir b. Cemuh, Hz. Peygamber'e şöyle sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Burayı nasıl gördün? Allah mı seni buraya yerleştirdi ki, buradan ne bir adım ileriye geçebilelim, ne de bir adım geri durabilelim? Yoksa sen kendi görüşün ve savaş taktiğin gereği olarak mı buraya yerleştin?

– Hayır bu bir görüş, bir harp ve taktik gereğidir.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Burası karargah kurulacak bir yer değildir. Orduyu buradan al ve Kureyş'e en yakın bir su başına gidip oraya karargah kurulum. Sonra o suyun ötesindeki kuyuların sularını bozalım. Sonra orada bir havuz yapıp içini su ile dolduralım ki Kureyşlilerle savaştığımızda biz içelim, onlar içemesinler.

Bunun üzerine Allah elçisi:

– Gerçekten iyi bir yol gösterdin.

el-Ümevî, babası kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bir ara Rasûlullah (s.a.v.) halkı topluyordu. Cebrail de sağ tarafında duruyordu. Meleklerden biri gelip şöyle dedi:

– Ya Muhammed! Allah sana selam söylüyor.

Rasûlullah (s.a.v.):

– O Selamdır. Selam O'ndandır. Selam O'nadır, dedi.

Melek dedi ki:

– Yüce Allah sana diyor ki: Yapılması en uygun olan, Habbab b. Münzir'in sana teklif ettiği şeydir.

Rasûlullah (s.a.v.) sordu:

– Ey Cebrail, şunu tanıyor musun?

– Göktekilerin hepsini tanımıyorum, ama bu doğru söylüyor, bu şeytan değildir!

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ve beraberindekiler kalkıp Kureyş ordusuna en yakın suyun yanına gittiler. Rasûlullah, öbür kuyuların kapatılmasını emretti. Yanına karargah kurduğu kuyunun üzerine bir havuz yaptırdı. İçini su ile doldurdu. Sonra kaplarını içine attılar.

Bazılarının anlattıklarına göre Habbab b. Münzir, mezkûr teklifini Rasûlullah (s.a.v.)'a arz ettiğinde gökten bir melek geldi. O esnada Cebrail de Hz. Peygamber'in yanında bulunuyordu. Melek dedi ki:

– Ya Muhammed! Rabbin sana selam söylüyor ve diyor ki: Uyulması gereken görüş, Habbab'ın görüşüdür.

Rasûlullah (s.a.v.), Cebrail'e baktı. Cebrail şu cevabı verdi:

– Bütün melekleri tanımam, ama bu melektir, şeytan değildir.

el-Ümevî'nin anlattığına göre Müslümanlar, gece yarısı müşriklerle yakın kuyunun yanına gelip ordugah kurdular. Kuyuya inip su çektiler. Havuzları doldurdular. Öyleki havuzlar dolup taşı. Kuyuda, müşrikler için su kalmadı.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr kanalı ile Sa'd b. Muaz'ın, Hz. Peygamber'e şöyle dediğini rivayet etmiştir:

– Ey Allah'ın Peygamberi! Senin için altında duracağın bir gölgelik yapalım ve senin yanında bineklerini de hazır tutalım. Sonra düşmanlarımızla karşı karşıya gelelim. Eğer Allah bizi güçlü kılar ve bizi düşmanlarımıza galip ederse bu, zaten bizim istediğimiz birşeydir. Ama öbür türlü olursa, sen bineklerin üzerinde oturur ve bizim ardımızdaki kavmimizden olan kimselere gidip kavuşursun. Senden birçok kavimler geride kalmıştır. Ey Allah'ın Peygamberi! Onlar bizden daha fazla seni seviyorlar. Şayet senin bir savaşla karşılaşacağını zannetselerdi, senden geri kalmazlardı. Allah, seni onlar vasıtasıyla korur. Seninle istişarede bulunurlar ve seninle birlikte cihad ederler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'a övgüde bulundu ve hayır dua etti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) için bir gölgelik yaptırıldı.

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler, sabahleyin yola çıkıp geldiler. Rasûlullah, onların kum tepelerinden aşağı vadiye doğru indiklerini görünce şöyle dedi:

– Allahım, işte Kureyş tekebbür ve kendini beğenmişlik ile gelmiştir. Sana düşmanlık etmekte ve senin rasûlünü yalanlamaktadırlar. Bana söz verdiğin yardımına sığınırız ey Allahım. Sabahleyin onları mahvet!

Rasûlullah (s.a.v.), kavminin içinde kırmızı erkek devesi üzerinde duran Utbe b. Rebia'yı görünce şöyle dedi: Eğer onlardan birinde bir hayır varsa, o hayır, kırmızı erkek devenin sahibinde olur. Eğer ona itaat ederlerse doğru yolu bulurlar.

Ravi diyor ki: Hufaf b. Eyma b. Rahada ya da babası Eyma b. Rahada el-Gifarî kesilmiş bir kaç deveyi oğluna vererek Kureyşlilere hediye olarak gönderdi ve şöyle dedi: Size silah ve adamlarla takviye göndermemizi isterseniz bunu yapar ve size yardımcı oluruz.

Kureyşliler de, ona oğlu ile birlikte şu haberi gönderdiler:

«Teşekkür ederiz. Sen görevini yaptın. Andolsun ki eğer biz, insanlarla savaşacak olursak bilesin ki bizde zaaf ve güçsüzlük yoktur. Ama biz -Muhammed'in iddia ettiği gibi- Allah ile savaşacaksak hiçbir kimse Allah ile savaşmaya güç yetiremez!»

Ravi, sözüne devamla şöyle diyor: İnsanlar ordugaha geldikleri zaman Kureyş'ten bir topluluk geldi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın havuzuna vardı. Aralarında Hakim b. Hizam da vardı. Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

– Onlara ilişmeyiniz. Onları kendi hallerine bırakınız.

O gün müşriklerden havuzun suyunu içen herkes öldürüldü. Sadece Hakim b. Hizam öldürülmekten kurtuldu. Sonra o Müslüman oldu ve İslâmiyet'i güzelce yaşadı. Kuvvetli bir yemin ettiği zaman: «Hayır, Bedir gününde beni kurtarana and olsun ki... » derdi.

Ben derim ki: Bedir savaşında Müslümanlar 313 kişi idiler. Nitekim Bedir savaşını anlattıktan sonra buna dair detaylı açıklamalarda bulunacak ve savaşa katılan sahabelerin adlarını alfabetik sıraya göre inşaallah nakledeceğiz.

Buharî'nin sahihinde Bera'nın şöyle dediği rivayet edilir: «Biz kendi aramızda konuşurken Bedir savaşına katılan sahabelerin 310 küsur olduklarını söylüyorduk ki, bunlar Talut'la birlikte ırmağı geçen askerlerinin sayısı kadar idiler. Onunla birlikte nehri ancak mü'min kimseler geçebilmişlerdi.»

Yine Buharî, Bera'nın şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir savaşında ben ve İbn Ömer, küçük görünmüştük. Bedir savaşına katılan Muhacirlerin sayısı altmış küsur idi. Ensâriler ise, 240 küsur kişi idiler.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Nasr b. Riab kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir savaşına 313 kişi katılmıştı. Muhacirlerin sayısı yetmiş altı idi. Bu savaş, ramazan ayının onyedisinde yapılmıştı. Bu hususta yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Allah onları uykunda sana az gösteriyordu. Çok göstermiş olsaydı, yılacak ve bu hususta çekişmeye başlayacaktınız. Fakat Allah sizi kurtardı.» (el-Enfâl, 43.)

Rasûlullah, savaşın yapılacağı günün gecesinde bir rüya görmüştü. Denildiğine göre o, gölgelikte uyumuş ve kendilerine izin vermedikçe savaşmamaları için insanlara emir vermişti. Müşrik ordusu, İslâm karrargahına yaklaştığında Ebu Bekir es-Sıddık, Rasûlullah'ı şu sözlerle uyarmaya başlamıştı:

"Ya Rasûlallah! Bize yaklaştılar. Uyan artık." Rasûlullah uyumakta iken Cenâb-ı Allah, müşrik ordusunun sayısını ona az göstermişti." Bunu, el-Ümevî rivayet etmiştir ki, bu cidden gariptir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Karşılaştığınızda, olacak işi oldurmak için, onları gözlerinize az gösteriyor ve sizi de onların gözünde azaltıyordu.» (el-Enfâl, 44.)

İki ordu karşılaştığında Cenâb-ı Allah, her birini diğerinin gözüne az gösterdi ki, birbirlerine karşı cesaretli olsunlar. Bunda da Cenâb-ı Allah'ın sonsuz bir hikmeti vardı. Bu husus, Âl-i İmrân sûresindeki şu aye-te ters düşmemektedir:

«Karşı karşıya gelen iki topluluğun durumlarında sizin için ibret vardır. Biri Allah yolunda savaşanlardır. Diğeri inkarcılardır ki, bunlar karşı tarafı, gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler.» (Âl-i İmrân, 13.)

Bu hususta nakledilen iki kavlin en doğru olanına göre yukarıdaki ayetin manası şöyledir: Kafir grup, mü'min grubu kendi sayılarının iki misli kadar görüyordu. Kılıçların çekilmesi ve savaşın kızışması esnasında mü'minleri kendilerinin iki misli sayıda görmüşlerdi. Allah kalplerine korku bırakmıştı. Bu sebeple kafirler önceleri mü'minleri az miktarda görmüşlerdi. Sonra Allah, onlara kendi nusreti ile yardımcı oldu. Onları kafirlerin gözlerine iki misli gösterdi. Bunun üzerine gevşediler. Zaaf gösterip mağlup oldular. Bu yüzden yüce Allah buyurmuş ki:

«Allah dilediğini yardımıyla destekler. Bunda görebilenler için ibret vardır.» (Âl-i İmrân, 13.)

İsrail, Ebu Ubeyd ile Abdullah'ın şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Bedir gününde onlar gözlerimize az gösterilmişlerdi. Öyleki ben yanımda duran bir adama:

- Şu karşıdakiler yetmiş kişi kadar var mı? diye sordum. O da bana:
- Onları 100 kişi kadar görüyorum, demişti.

İbn İshak, babası kanalı ile Ensâr'dan bazı yaşlıların şöyle dediklerini rivayet eder: Kureyşliler, Bedir'e yerleştiklerinde Ümeyr b. Vehb el-Cümehi'yi gönderdiler ve ona şöyle dediler:

- Bizim için Muhammed'in ashabını tahmin et. Zannını ortaya koyarak takdir et. Miktarlarını bize bildir.

O da atıyla çabukça askerin etrafını dolaştı. Sonra onlara dönüp şöyle dedi.

- Aşağı yukarı 300 kişidirler. Ama bizim için hazırlanmış gizli kuv-

vetler veya yardım olup olmadığını görmem için bana süre tanıyın.

Böylece vadiye yürüyüp uzaklaştı. Birşey görmedi. Sonra Kureyşlilere dönüp şöyle dedi:

– Birşey bulamadım. Fakat ey Kureyş topluluğu! Develer ölüleri yükler. Medine develeri kesin ölümü taşıyorlar. Medineliler öyle adamlarki, kılıçlarından başka onlarla beraber ne bir koruyucu kuvvet, nede bir sığınak vardır. Allah'a yemin ederim ki, sizden bir adam öldürmeden onlardan bir adamın öldürüleceğine inanasım gelmiyor. Bu sebeple de onlar, kendi ölüleri sayısınca sizden adam öldürdükten sonra artık hayatta ne hayır kalır, varın düşünün!

Hakim b. Hizam, bu sözleri duyduğunda insanların arasında dolaştı. Utbe b. Rebia'ya gelip şöyle dedi:

– Ey Eba Velid, sen Kureyş'in büyüğü, efendisi ve liderisin. İtaat olunan, sözü dinlenen bir adamsın. İstermisin ki, sonsuza dek onların arasında hayır ile anılasın?

Utbe sordu:

– Ey Hakim, nedir o?

– Milleti çevir ve müttelik olan Amr b. Hadremî'nin işini yüklen.

– Hadi yaptım. Sen bu işi, bana bırak. O, benim müttelikimdir. Onun diyeti ve malından giden şeyler bana aittir. O değil de İbn Hanzele'ye (Ebu Cehil'e) git. Çünkü insanların işini, ondan başka karıştırıp fesadlık yapacak başka birinden korkmuyorum.

Sonra Utbe, kalkıp insanlara hitaben şöyle dedi:

– Ey Kureyş topluluğu! Vallahi siz Muhammed ve ashabıyla karşılaşmakla birşey yapamayacaksınız. Allah'a yemin ederim ki siz, eğer ona vurursanız, adam, bakmak istemediği bir adamın yüzüne bakmaya mecbur kalacak. Çünkü adam, ya amcasının oğlunu veya dayısının oğlunu yahud aşiretinden bir adamı öldürecektir. O halde geri dönün ve Muhammed'i diğer Araplarla başbaşa bırakın. Onlar, eğer ona vururlarsa sizin istediğiniz zaten budur. Eğer bundan başkası olursa, o sizi bulur ve murad ettiğiniz şey konusunda ondan size bir zarar gelmez.

Hakim dedi ki: Ben de yürüyüp Ebu Cehil'in yanına vardım. Onu, dağarcığından kendisine ait olan bir zırhı çıkarırken buldum. Zırhını onarıyordu. Ona şöyle dedim:

"Ey Eba Hakem! Utbe beni şu ve şu sebeble sana gönderdi." Ebu Cehil, kibirlenerek şöyle dedi: Muhammed'le ashabını görünce, vallahi korkusundan Utbe'nin ödü koptu. Hayır, vallahi bizimle Muhammed'in arasında Allah hükmünü verinceye kadar geri dönmeyiz!

Utbe, böyle söyleyecek bir adam değildir. Ancak o, Muhammed ile arkadaşlarının deve yeyicileri olduklarını görünce, oğlunun da onlar arasında bulunduğunu anlayınca böyle dedi ki, sizi onlara karşı korkutsun.

Sonra Âmir b. Hadremî'ye haber gönderip şöyle dedi:

– Bu senin müttefikindir. Milleti geri döndürmek istiyor. Halbuki sen onların senden aldığı intikamı gözünle görmüştün. O halde kalk, Kureyş'in sana olan ahidlerini ve kardeşinin öldürülmesini yüksek sesle duyur.

Bunun üzerine Amir b. Hadremî kalktı. Kendini gösterdi ve şöyle bağırdı:

– Ah Amr, vah Amr!

Bunun üzerine savaş kızıştı, insanlar sertleştiler. Savaşma niyetlerini kesinleştirdiler. Utbe'nin propagandasını yaptığı görüş, ters tepki doğurdu.

Utbe'ye, Ebu Cehl'in: «Vallahi, onun ödü koptu.» şeklindeki haberi ulaştığında şöyle dedi:

– Yakında altına pislemeyi görür. Bakalım, benim mi ödüm kopmuş, yoksa onun mu?

Utbe, başına geçirmek için bir miğfer aradı. Başı büyük olduğundan dolayı askerler arasında başına uygun bir miğfer bulamadı. Hal böyle olunca başına, kendisine ait olan bir kumaş parçasını sarık olarak sardı.

Müsevver b. Abdülmelik el-Yerbuî kanalıyla İbn Cerir, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Bir ara biz, Mervan b. Hakem'in yanında idik. Mabeyincisi yanına gelip:

– Hakim b. Hizam yanınıza gelmek için izin istiyor? diye sordu. Mervan da:

– İçeri girmesine izin verin, dedi. Hakim içeri girince Mervan ona:

– Merhaba ey Eba Halid, yaklaş bakalım, dedi ve meclisin baş tarafından inip onun yanına geldi. Aralarında sadece bir yastık vardı. Onu karşılayıp şöyle dedi:

– Bize Bedir hadisini anlat.

Hakim söze şöyle başladı:

«Yola çıktık. Cühfe'ye geldiğimizde Kureyş kabilelerinden biri tamamiyle geri döndü. O dönen kabilenin müşriklerinden hiçbirisi Bedir'de hazır bulunmadı. Sonra yola devam ettik. Ayet-i kerimede Allah'ın sözünü ettiği Bedir yakasına geldik. Utbe b. Rebia'ya gidip şöyle dedim:

– Ey Eba Velid! Hayatta kaldığın sürece bu günün şerefine sahip olmak ister misin?

– Tabii ki isterim. Ama ne yapmam gerekiyor?

– Siz Muhammed'den, İbn Hadremî'nin kanından başka birşey istemeyeceksiniz. O senin müttefikindir. Onun diyetini yüklen, insanlar geri dönsünler.

– Hadi yaptım. Sen bu işi bana bırak. Ama İbn Hanzele'ye (Ebu

Cehil'e) git ve ona şöyle de:

– Bugün yanındaki adamlarla amcan oğlunun yanından geri dönmeye var mısın?

Ebu Cehil'in yanına vardım. O önünde ve arkasında yığılı bulunan bir kalabalk içinde idi. Hadremî de yanı başında duruyor ve şöyle diyor-du:

"Abdu's-Şems oğulları ile aramızdaki akdi feshettim. Bugün benim akdim, Mahzumoğullarıdır."

Ona dedim ki:

– Utbe b. Rebîa, sana şöyle diyor: "Bugün yanındakilerle birlikte geri dönmeye var mısın?"

Ebu Cehil, bana şu cevabı verdi:

– Senden başka bir elçi bulamadı mı?

– Hayır. Ben ondan başkasının elçisi olacak adam değilim!

Hakim diyor ki: Süratle Utbe'ye gittim ki, haberi kaçırmayayım. Yanına vardığımda Utbe, Eyma b. Rahada el-Ğıfarî'ye yaslanmıştı. Müşriklere on deve hediye etmişti. Ebu Cehil'in yüzünde şimşekler çıkmış ve Utbe'ye: "Ödün koptu öyle mi?" diye sormuştu. Utbe de; "Kimin ödünün kopacağını göreceksin." demişti. Ebu Cehil, kılıcını çekerek atının sırtına vurdu. Eyma b. Rahada da: "Bu ne kötü fal!" dedi ve o esnada savaş başladı.

Rasûlullah (s.a.v.), ashabını sıraya koydu ve güzel bir şekilde onları saf halinde dizip yerleştirdi.»

Tirmizî, Abdurrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir savaşında Rasûlullah (s.a.v.), bizi geceleyin sıraya koydu."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Eyyüb'ün şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir savaşında Rasûlullah (s.a.v.), bizi sıraya koydu. Bizden bazıları safın ilerisine çıkmışlardı. Rasûlullah onlara bakıp: «Benimle beraber, benimle beraber." dedi."

İbn İshak, Habban b. Vasi b. Habban'ın, kavminin yaşlılarından bazılarının kendisine şöyle dediklerini rivayet ettiğini söyler:

Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde ashabının saflarını düzeltti. Elinde bir ok vardı. Safları o okla düzeltiyordu. Sevad b. Ğaziye'ye rastladı. Bu zat, Beni Adiyy b. Neccar kabilesinin müttefiki idi. Sevad, safın ilerisine çıkmıştı. Rasûlullah, onun karnını ok ile itip şöyle dedi:

– Ey Sevad, hizaya gel.

– Ya Rasûlallah, canımı acıttın. Halbuki Allah, seni hak ve adaletle göndermiştir. Sana kısas uygulamama imkan ver.

Rasûlullah (s.a.v.) karnını açıp:

– İşte kısası uygula, dedi. Bunun üzerine Sevad'ta Rasûlullah'ı kucaklayıp karnını öpmeye başladı.

Rasûlullah, ona sordu:

– Ey Sevad, neden böyle yaptın?

– Ya Rasûlallah, görüyorsun ki savaş olacak. Benim seninle olan son demimde ciltlerimizin birbirine temas etmesini arzuladım.

Bunun üzerine Rasûlullah, ona hayır duada bulundu ve hayır tavsiye etti.

İbn İshak, İbn Afra'nın şöyle dediğini rivayet eder:

– Ya Rasûlallah! Kulun hangi ameli Rabbi güldürür?

– Düşmana süngüsüz ve miğfersiz saldırması...

Bunun üzerine İbn Afra, üzerindeki zırhı çıkarıp attı. Kılıcını alıp savaşılmaya başladı. Nihayet öldürüldü. Allah ondan razı olsun.

İbn İshak dediki: Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) saflara döndü. Gölgeliğe girdi. Ebu Bekir de onunla birlikte gölgeliğe girdi. Orada yanlarında başka bir kimse yoktu.

İbn İshak ve diğerleri dediler ki: "Sa'd b. Muaz (r.a.), kılıcını kuşanmış olarak Ensâr'dan birkaç adamla birlikte gölgeğin kapısında durmuş, Rasûlullah'ın düşmanlar ve müşrikler tarafından saldırıya uğramasından korktukları için nöbet tutuyorlardı. Yan tarafta iyi develer bekletiliyordu. Eğer ihtiyaç duyulursa, Rasûlullah onlara binip Medine'ye dönecekti. Nitekim Sa'd b. Muaz, ona böyle bir teklifte bulunmuştu."

"Müsned" adlı eserinde Bezzar, Muhammed b. Ukayl'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Hz. Ali, bize hitapta bulunarak;

– Ey insanlar! İnsanların en cesuru kimdir? diye sordu.

– Sensin, ey mü'minlerin emiri! dendi.

– Evet, her kim benimle çarpıştıysa ben onu yendim. Bununla beraber ben değilim. İnsanların en cesuru Ebu Bekir'dir. Biz savaşta Rasûlullah için bir gölgelik yapmıştık. Onun yanında kim nöbet tutacak ki, müşriklerden herhangi biri ona saldırmasın? diye sorduğumuzda, Allah'a yemin ederim ki bizden hiç kimse bu nöbete yanaşmadı. Sadece Ebu Bekir kılıcını çekip Rasûlullah'ın yanı başında nöbet tutmaya başladı ki, her kim Rasûlullah'a saldırırsa, onu vurup yere yıkıyordu. İşte insanların en cesuru odur.

Rasûlullah (s.a.v.)'ı, Kureyşlilerin yakalayıp meydan okuduklarını, yakasından tutup çekiştirdiklerini ve ona şöyle dediklerini gördüm:

"Sen misin bütün ilahları atıp bir tek ilaha tapmamızı isteyen?"

Allah'a yemin ederim ki Ebu Bekir'den başka hiç birimiz ona yardıma yanaşamadık. Ebu Bekir ki, onu, aralarına alıp tartaklayanlardan birini vuruyor, birini itiyor, birini de çekiştiriyor ve şöyle diyordu:

– Yazıklar olsun size! Rabbim Allah'tır, dediği için mi bir adamı öldüreceksiniz?!

Böyle dedikten sonra Hz. Ali, üzerindeki abasını kaldırıp ağladı. Öyleki gözlerinden akan yaştan sakalı ıslandı. Sonra şöyle dedi:

– Allah aşkına söyleyin, Firavun hanedanından olan ve Musa'ya yardıma gelen mü'min kişi mi daha hayırlı, yoksa Ebu Bekir mi daha hayırlıdır?

Onun bu sorusu karşısında orada bulunanlar sustular. Cevabı yine Hz. Ali verdi:

– Allah'a yemin ederim ki, Ebu Bekir'in bir saati, Firavun hanedanından olan o mü'min kişinin yeryüzü dolusunca yapacağı iyiliklerden daha hayırlıdır. Çünkü o imanını gizleyen bir adamdı. Bu ise imanını açığa vuran bir kimsedir.»

Bu, Hz. Ebu Bekir es-Sıddık'a ait bir özelliktir. Çünkü o, gölgelikte Rasûlullah'la beraberdi. Mağarada da onunla beraberdi. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.

Rasûlullah (s.a.v.), Bedir savaşında çokça dua ediyor, tazarru ve niyazda bulunuyordu. Duasında şöyle diyordu:

«Allah'ım, eğer şu bir avuç topluluğu mahvedersen, artık yeryüzünde sana ibadet edilmeyecektir!»

Rasûlullah (s.a.v.), Aziz ve Celil olan Rabbinden meded dileyerek şöyle diyordu:

«Allahım, bana verdiğin sözleri yerine getir. Allahım, yardımını istiyoruz.»

Ellerini dua esnasında semaya kaldırmış, öyleki, omuzundaki abası yere düşmüştü. Hz. Ebu Bekir de arkasından abasını kaldırıp tekrar omuzuna bırakıyor ve fazlaca yalvarıp yakarışından ötürü ona şefkat göstererek şöyle diyordu:

"Ya Rasûlallah, Rabbine yaptığın yalvarmalardan bazı şeyleri iste. Çünkü Allah, senin için vaad ettiklerini yerine getirecektir."

Süheylî, Kasım b. Sabit'ten böyle rivayette bulunmuştur ki, Ebu Bekir es-Sıddık, Hz. Peygamber'e sadece şunu söylemiştir: "Yalvarma esnasında Rabbinden bazı şeyleri iste.» Ebu Bekir, Peygamber Efendimiz'e şefkatinden ötürü böyle demişti. Çünkü o, Peygamber'in dua, tazarru ve niyaz esnasında yorulup bitkin düştüğünü görmüştü. Öyleki, omuzundaki abası yere düşmüştü. Bunun üzerine Ebu Bekir ona: «Bunların bazısını iste ya Rasûlallah» demişti. Yani kendini bu kadar yorma, Allah sana yardım edeceğine söz vermiştir.

Ebu Bekir (r.a.), Peygamber'e karşı aşırı derecede şefkatli ve yufka yürekli bir kimse idi.

Süheylî, Şeyhi Ebu Bekir b. Arabî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), korku makamında idi. Ebu Bekir es-Sıddık ise, umut makamında idi. Savaş vaktinde korku makamında bulunmak daha mükemmeldir. Çünkü Allah, dilediğini yapma kudretine sahiptir. Hz. Peygamber, mü'minlerin öldürülmesi halinde artık Allah'a yeryüzünde ibadet edilmeyeceğinden korkmuştu. Onun korkusu ibadet içindi.

Ben derim ki: Bazı sûfilerin; "Bu makam, Hira mağarasında bulunma günündeki makamın karşılığıdır." diye söyledikleri söze gelince; bu, sahibine iade olunacak bir sözdür. Çünkü bu sözü söyleyen kimse, sözlerindeki noksanlığı düşünmemiş ve üzerine vazife olmayan şeyleri söylemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

İki grup karşılaştı. İki fırka karşı karşıya geldi. İki hasım, Rahman olan Allah'ın huzurunda bir araya geldi. Peygamberlerin efendisi, Rabbinden meded diledi. Sahabeler de duaları işiten, belaları kaldıran, göklerle yerin Rabbine çeşitli dualarla seslerini yükselttiler. Müşriklerden öldürülen ilk kişi, Esved b. Abdî'l-Esed el-Mahzumî oldu.

İbn İshak dedi ki: «Esved, yaramaz ve kötü huylu bir adamdı. Şöyle demişti: "Allah'a söz veriyorum ki, Müslümanların havuzlarından su içeceğim. Bunu yapamazsam o havuzu yıkacak ya da bu uğurda öleceğim." Havuza doğru geldiği esnada karşısına Hamza b. Abdülmuttalib çıktı. Karşılaştıkları zaman Hamza, ona bir darbe indirerek ayağını baldırının yarısıyla birlikte kopardı. O ise, havuzun önünde idi. Sırtı üzerine düştü. Ayağı, arkadaşlarına doğru kan akıtıyordu. Sonra elleri ve dizleri üzerine havuza doğru süründü. Kendini suya bıraktı. Yeminini yerine getirmek istiyordu. Hamza da peşi sıra gitti. Ona bir darbe daha indirdi. Onu havuzun içinde öldürdü.

el-Ümevî der ki: «O esnada Utbe b. Rebia, gayrete geldi. Yiğitliğini göstermek istedi. Kardeşi Şeybe b. Rebia ile oğlu Velid b. Utbe saftan ayrılıp Müslümanları mübarezeğe çağırdı. Bunun üzerine Ensâr'dan üç genç yiğit ona karşı çıktılar. Bunlar, Haris'in oğulları Avf ile Muaz (analarının adı ise Afra idi) ve Abdullah b. Revaha idi. Kureyşliler, bunlara sordular:

– Siz kimlersiniz?
– Ensâr'dan bir topluluğuz.
– Sizinle alıp veremeyeceğimiz birşey yok. (Başka bir rivayete göre ise Kureyşliler bunlara: Siz tam bize denk olan şerefli kimselersiniz, ancak siz gidin de amcazadelerimizi bize karşı çıkarın, demişlerdi.)

Sonra Kureyşlilerden biri, yüksek sesle çağırdı:

– Ey Muhammed! Bize kavmimizden emsallerimizi karşımıza çıkar.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurdu:

– Kalk ey Ubeyde b. Haris, kalk ey Hamza, kalk ey Ali!

el-Ümevî'nin rivayetine göre Ensâr'dan o üç kişilik grup, Kureyşlilere karşı çıktıklarında Rasûlullah bunu uygun görmemişti. Çünkü o, düşmanlarıyla yapılacak olan ilk karşılaşmada kendi aşiretinden olanların düşmanlara karşı düelloya çıkmalarını arzulamıştı. Bu yüzden Ensâr'ı geri döndürdü ve Kureyş'ten üç kişinin ortaya çıkmalarını emir buyurdu.

İbn İshak dedi ki: «Kureyş'ten üç kişilik grup, yerlerinden çıkıp müşriklere yaklaştıklarında, müşrik Kureyşliler dediler ki:

– Siz kimsiniz?

Ubeyde dedi ki:

– Ubeyde'yim!

Hamza dedi ki:

– Ben Hamza'yım!

Ali de dedi ki:

– Ben Ali'yim!

Bunun üzerine onlar dediler ki:

– Evet, şerefli emsallere sahipsiniz.»

Böylece Ubeyde -ki bu kavmin en yaşlısı idi-, Utbe b. Rebia ile karşılaştı. Hamza, Şeybe b. Rebia ile karşılaştı. Ali de Velid b. Utbe ile karşılaştı. Hamza, Şeybe'yi kısa zamanda öldürdü. Ali'ye gelince o, Velid'i öldürmeyi ihmal etmedi. Ubeyde ile Utbe ise aralarında vuruştular. İkisi de birbirlerini yerlerinden kılmıdayamayacak hale getirmişlerdi. Hamza ile Ali, kılıçlarıyla Utbe'ye hücum ettiler. Ölümünü hızlandırdılar. Arkadaşlarını yüklenip Müslümanların ordugahına ulaştırdılar. Allah onlardan razı olsun.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Zerr'i, yemin ederek şu aşağıdaki ayet-i kerimenin, Hz. Hamza ile düello yaptığı müşrik Şeybe ve Utbe ile düello yapan Müslüman hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Tabi bunlar, Bedir savaşında müşriklerle düello yapmışlardı. Ayet-i kerime şudur:

«İşte Rableri hakkında tartışmaya giren iki taraf...» (el-Hacc, 19.)

Buharî, Hz. Ali b. Ebi Talib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Husmet konusunda Aziz ve Celil olan Rahman'ın huzurunda kıyamet gününde ilk oturacak olan benim.»

Kays dedi ki: «Şu ayet, onlar hakkında nazil olmuştur:

«İşte Rableri hakkında tartışmaya giren iki taraf...» Bu ayet, Bedir savaşında düello yapan Ali, Hamza, Ubeyde, Şeybe b. Rebia, Utbe b. Rebia ve Velid b. Utbe hakkında nazil olmuştur.»

Tefsirimizde bu konuda yeterli açıklamalarda bulunduk. Hamd ve minnet Allah'adır.

el-Ümevî, Muaviye b. Amr kanalı ile Abdullah el-Behiyy'in şöyle dediğini rivayet eder:

Utbe, Şeybe ve Velid, mübareze için ortaya çıktılar. Karşılarına Hamza, Ubeyde ve Ali geldi. Müşrikler bu üç cengavere:

– Konuşun ki sizi tanıyayım, dediler.

Hamza:

– Ben Allah'ın arslanıyım, Rasûlullah'ın arslanıyım, Abdülmuttalib oğlu Hamza'yım, dedi.

Karşısındaki adam:

– Şerefli bir emsal, dedi.

Ali:

– Ben Allah'ın kuluyum, Rasûlullah'ın kardeşiyim, dedi.

Ubeyde:

– Ben o kimseyim ki, müttetikler arasındayım.

Mübareze edenlerden her biri rakibine karşı çıktı. Savaştılar. Allah müşrikleri öldürdü. Bu konuda Hind, şu şiiri söyledi:

"Ey gözlerim, akan yaşlarını cömertçe sal. Hindef mıntıkasının en hayırlısına ağla.

O ki, sabahleyin aşireti onun için çağrıştı. Aşireti Haşimoğullarıyla Muttalib oğullarıdır.

Ona kılıçlarının keskin ağızları ile acı tattırırlar. Yere düşmesinden sonra peşpeşe ona vururlar."

Bunun üzerine Hind, Hamza'nın ciğerini yemeye yemin etti.

Ben derim ki: Düelloda ağır yaralanan Ubeyde b. Haris b. Muttalib b. Abdumenafı Rasûlullah'ın yanına getirip yatırdılar. Rasûlullah ayağını uzattı ve Ubeyde'nin yanağını, mübarek ayağının üzerine koydu. Ubeyde dedi ki:

– Ya Rasûlallah! Eğer Ebu Talib beni görseydi, söylemiş olduğu şu sözü, benim söylemeye daha çok hak sahibi olduğumu anlardı:

"Onun uğruna yere düşüp ölmedikçe, çocuklarımızdan ve zevcelerimizden ayrı düşmedikçe (Muhammed'i) size teslim etmeyiz ey müşrikler."

Böyle dedikten sonra vefat etti. Allah ondan razı olsun. Rasûlullah (s.a.v.)'da ona: «Senin şehid olduğuna tanıklık ederim.» dedi. Bunu, merhum Şafii rivayet etmiştir.

Savaşta ilk şehid düşen Müslüman, Hz. Ömer'in azadlısı Mihca' idi. Atılan bir oktan isabet alarak şehid düşmüştü.

İbn İshak dedi ki: İlk şehid düşen Mihca' oldu. Ondan sonra Harise b. Süraka şehid düştü ki, o da Beni Adiy b. Neccar kabilesindendir. Havuzdan su içmekte iken müşrikler tarafından atılan bir ok boğazına isabet edince vefat etti.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Enes'in şöyle dediği rivayet edilir: Harise b. Süraka, Bedir savaşında şehid düştü. Gözcülük görevi yapıyordu. Garb ağacından yapılmış bir mızrak, ona isabet edip öldürdü. Anası gelip şöyle dedi: Ya Rasûlallah, Harise'nin durumunu bana bildir. Eğer Cennet'te ise sabredeyim. Yoksa ne yapacağımı Allah bana göster-sin. Yani ağıt mı dökeyim, yoksa ne yapayım? (O zaman ağıt henüz yasaklanmış değildi.) Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle cevap verdi:

"Yazıklar olsun sana. Delirdin mi? Doğrusu sekiz Cennet vardır. Ve senin oğlun en yüksek Cennet olan Firdevs-i Âla'ya kavuşmuştur."

İbn İshak dedi ki: Daha sonra insanlar toplandı. Birbirlerine yaklaştılar. Rasûlullah (s.a.v.), ashabına kendisi emir vermeden savaşa girişmemelerini buyurarak şöyle dedi: «Eğer müşrikler sizi kuşatma altına alırlarsa, oklarla onları kendinizden uzaklaştırın.»

Buharî'nin sahihinde Ebu Üseyd'den rivayet olunur ki; Rasûlullah (s.a.v.), Bedir savaşında Müslümanlara şu buyruğu vermişti: «Müşrikler üzerinize hücum ederlerse onları mızrakla vurun. Oklarınızı yerinde bırakın.»

Beyhakî, el-Hakim kanalı ile Abdullah b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir savaşında Rasûlullah (s.a.v.), Muhacirlerin parolası olarak: «Ya Beni Abdirrahman» sözünü; Hazreçlilerin parolası olarak: «Ya Beni Abdillah» sözünü, Evslilerin parolası olarak da: «Ya Beni Ubeydullah» sözünü belirlemişti. Kendi atına da Allah'ın atı anlamına gelen "Haylullah" ismini vermişti.»

İbn Hişam'ın ifadesine göre ashabın Bedir savaşındaki parolası; «Ehad, Ehad» sözleri idi.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) gölgelikte idi. Yanında Ebu Bekir (r.a.) vardı. Rasûlullah, Aziz ve Celil olan yüce Rabbinden imdad diliyordu. Nitekim Allah da bundan bahisle şöyle buyurmuştur:

«Rabbinizin yardımına sığınıyordunuz. O, «Ben size, birbiri peşinden 1000 meleklerle yardım ederim» diye cevap vermişti. Allah bunu ancak bir müjde olması ve kalblerinizin yatışması için yapmıştı. Yardım ancak Allah katındandır. Doğrusu Allah güçlüdür, hakimdir.» (el-Enfal, 9-10.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Nuh Kurad vasıtasıyla Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir savaşı olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) ashabına baktı. Onlar 300 küsur kişi idiler. Müşriklere baktı ki onlarda 1000 kişiden daha fazla idiler. Bunun üzerine kibleye yöneldi. Üzerinde rida ve izarı vardı. Sonra şöyle dedi:

«Allahım! Bana vaad ettiğini gerçekleştir. Allahım, eğer şu İslâm ehlinde olan bir avuç topluluk helak olursa, artık yeryüzünde ebediyen sana ibadet edilmez!» Rabbine dua etmeye devam etti. Nihayet omuzundaki ridası yere düştü. Ebu Bekir gelip ridasını yerden aldı. Tekrar omuzuna yerleştirdi. Sonra şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah, bu kadarı sana yeter. Rabbinden dilekte bulunurken bazı şeyleri iste. O, sana vaad ettiğini gerçekleştirecektir." Bunun üzerine yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Rabbinizin yardımına sığınıyordunuz. O, «Ben size, birbiri peşinden 1000 meleklerle yardım ederim.» diye cevap vermişti.» (el-Enfal, 9.)

Birden fazla ravi, İbn Abbas, Süddî ve İbn Cerir'den bu rivayette bulunmuşlardır ki, yukarıdaki ayet, Peygamber (s.a.v.)'in Bedir günündeki duası üzerine nazil olmuştur. el-Ümevî ile diğerlerinin anlattıklarına göre Bedir savaşında Müslümanlar, Aziz ve Celil olan Allah'a sığınıp yardım dilerken yüksek sesle dua ve niyazda bulunmuşlardır.

Ali b. Ebi Talha el-Valibî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Yüce Allah, peygamberine ve mü'minlere 1000 meleklerle yardım etti. Cebrail 500 meleklerle bir tarafta, Mikail'de 500 meleklerle diğer tarafta bulunuyorlardı." Meşhur olan rivayet budur.

Ama İbn Cerir, el-Müsenna kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Cebrail, 1000 meleklerle inip Peygamber (s.a.v.)'in sağ tarafında durdu. Orada Ebu Bekir'de vardı. Mikail de 1000 meleklerle inip Peygamber (s.a.v.)'in sol yanında durdu. Ben de o tarafta bulunuyordum.»

"Delail" adlı eserde Beyhakî, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet ederek şu ilave de bulunmuştur: "İsrafil de 1000 meleklerle yardıma geldi. "Bu rivayette Hz. Ali'nin anlattığına göre kendisi o gün bir mızrak darbesi yemiş, öyleki koltuğunun altı kana bulanmıştı. Ve 3000 melek yardım için semadan yere inmişlerdi."

Bu, garip bir rivayettir. Senedinde zayıflık vardır.

Beyhakî, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir gününde biraz savaştıktan sonra sür'atle gelip Rasûlullah'ın yanına vardım. Ne yaptığını görmek istedim. Yanına vardığımda onun secde halinde şöyle dediğini işittim: «Ya Hayy, ya Kayyum, ya Hayy ya Kayyum!» Bundan fazlasını söylemiyordu. Cepheye dönüp savaşmaya başladım. Sonra yine geldiğimde Rasûlullah'ın secde halinde ve aynı şeyleri söylediğini gördüm. Tekrar cepheye gidip savaştım. Sonra yine geldim. Secde halinde yine aynı şeyleri söylüyordu. Nihayet Allah, onun vasıtasıyla fethi müyesser kıldı."

A'meş, Ebu İshak kanalı ile Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bedir savaşında Muhammed (s.a.v.) gibi şiddetli bir dua yapan başka bir kimse görmedim. O şöyle diyordu:

"Allahım, verdiğin sözü ve vaadi sana hatırlatırım. Ve bunu senden isterim. Allahım, eğer şu bir avuç topluluk ölürse artık sana ibadet edilmeyecektir!" Böyle dedikten sonra yüzünü bize çevirdi. Sanki ayın yüzü yarılmıştı. O gece, müşriklerin düşüp ölecekleri yerleri görür gibi oluyordum.»

İbn Mesud'un bu hadisinden şöyle bir mana anlaşılıyor: Peygamber (s.a.v.), müşriklerin düşüp ölecekleri yeri savaşın yapıldığı günde haber vermiştir ki, bu münasiptir. Ama Enes ile Ömer'den rivayet edilen diğer iki hadis, Hz. Peygamber'in bu haberi bir gün önce verdiğine delalet etmektedir. Bu iki hadisi birleştirmek mümkündür. Buna göre Hz. Pey-

gamber, müşriklerin ölüp düşecekleri yeri savaştan bir gün, ya da daha çok önce haber vermiş olabilir. Ayrıca savaştan bir saat öncede haber vermiş olabilir. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.), Bedir gününde kendisine mahsus kubbesi içinde şöyle dua etmiştir:

«Allahım, ahdini ve vadini yerine getirmeni istiyorum. Allahım, eğer istersen bu günden sonra artık ebediyyen sana ibadet edilmeyecektir.»

Ebu Bekir, böyle dua eden Peygamber'in elinden tutup şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Rabbine bu kadar ısrarda bulunduğun yeter." Nihayet o, zırhının içinden süratle çıkarak şöyle dedi:

«Toplulukları dağıtılacak, yüz geri edeceklerdir. Kıyamet, onların azap ile vadedildikleri gündür. O ne korkunç, ne acı bir gündür!» (el-Kamer, 45-46.)

Bu ayet, Mekkidir. Ama tasdiki Bedir gününde gelmiştir. Nitekim İbn Ebi Hatim de böyle bir rivayette bulunarak şöyle demiştir: Babam, İkrime'nin şöyle dediğini bize anlattı:

«Toplulukları dağıtılacak, yüz geri edeceklerdir.» ayet-i kerimesi nazil olduğunda Hz. Ömer dedi ki:

– Hangi topluluk hezimete uğrayacak ve hangi topluluk galip olacak?

Yine Hz. Ömer diyor ki: Bedir günü geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.)'ın zırh içinde şöyle diyerek yerinden fırladığını gördüm:

«Toplulukları dağıtılacak, yüz geri edeceklerdir. Kıyamet, onların azap ile vadedildikleri gündür. O ne korkunç, ne acı bir gündür!»

İşte o gün, bu ayetin te'vilini (manasını) öğrendim.»

Buharî, İbn Cüreyc kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben, oyun oynamakta olan bir kız çocuğu iken şu ayet Mekke'de Muhammed (s.a.v.)'e nazil oldu:

«Toplulukları dağıtılacak, yüz geri edeceklerdir. Kıyamet, onların azap ile vadedildikleri gündür. O ne korkunç ne acı bir gündür!»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Rabbinin yardım vaadini yerine getirmesini isteyerek şöyle diyordu: «Allahım, eğer bugün şu bir avuç topluluğu helak edersen, artık sana ibadet edilmez.»

Ebu Bekir de ona şöyle diyordu:

«Ey Allah'ın peygamberi, yaptığın dualarda Rabbinden bazı şeyleri iste. Çünkü Allah, sana vaad ettiği şeyleri yerine getirecektir.»

Peygamber (s.a.v.) gölgelikte iken biraz uyudu. Sonra uyandığında şöyle dedi:

«Müjdeler olsun sana ey Ebu Bekir, sana Allah'ın yardımını geldi. İşte Cebrail, tozlu dizleri ve dirsekleri ile yedmekte olduğu bir atın yularından tutmuş.»

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), ashabının yanına gitti, onları teşvik edip şöyle dedi:

«Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bugün her hangi bir adam sabredip sevabını bekleyerek gidip de geri döneemezse, Allah onu Cennet'ine sokacaktır.»

Bunun üzerine Ümeyr b. el-Hümmam (Beni Seleme'nin kardeşidir.), elinde, yemekte olduğu bir takım hurmalar olduğu halde:«Bakın, bakan benimle Cennet'e girmenin arasında ancak müşriklerin beni öldürmesi vardır.» dedi. Sonra elindeki hurmaları atıp kılıcını aldı ve müşriklerle savaştı. Nihayet öldürölüp şehid oldu. Allah ona rahmet etsin.

İmam Ahmed b. Hanbel, Haşim b. Süleyman kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet eder:

« Rasûlullah (s.a.v.), Kureyş kervanının nerede olduğunu öğrenmek için Besbes'i gözcü olarak gönderdi. Besbes, döndüğü zaman Peygamber'in yanında benden başka kimse yoktu. Yalnız hanımlarından kimse varmıydı, bilemiyorum. Besbes, gördüklerini anlattıktan sonra Peygamber (s.a.v.) dışarıya çıkıp:

– Bir yere gitmek istiyoruz. Kimin hazır bir devesi varsa, bizimle beraber binip gelsin, dedi.

Bir kaç kişi:

– Develerimiz, Medine'nin yukarısındadırlar, bizi bekleyin, gidip getirelim, dedilerse de Hz. Peygamber onlara:

– Hayır,bekleyemeyiz. Develeri hazır olanlar binip gelsin, dedi. Ashabı ile birlikte yola çıkıp müşrikleri geçtiler. Onlardan önce Bedir'e varıp yerlerini aldılar.

Daha sonra müşrikler geldi. Rasûlullah (s.a.v.):

– Benden habersiz kimse birşey yapmasın, dedi.

Müşrikler yaklaştıkları zaman:

– Haydi, genişliği göklerin ve yerin genişliği kadar olan bir Cennet'i kazanmaya kalkın, dedi.

Ümeyr b. Hümmam:

– Ya Rasûlallah, genişliği, göklerin ve yerin genişliği kadar olan bir Cennet'i mi? dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Evet, öyle bir Cennet'i, dedi.

Ümeyr:

– Ne güzel, ne güzel, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Niçin güzel, ne güzel diyorsun? diye sordu.

Ümeyr:

– Ya Rasûlallah, Beni sevindiren, o Cennet'i kazanacağımı ümid etmemden başka birşey değildir, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Sen, o Cennet'i kazananlardansın, buyurdu.

Ümeyr, okluğundan bir kaç hurma çıkarıp yemeğe başlamıştı. Fakat hurmaları daha bitirmeden:

– Ben, bu hurmaları yeyinceye kadar beklersem uzun bir zaman geçmiş olur, dedi ve hemen hurmaları atıp savaşa başladı. Şehid düşünceye kadar savaştı. Allah ona rahmet etsin.»

İbn Cerir'in anlattığına göre Ümeyr, savaşırken şöyle diyordu:

«Ahiret için yaptığımız ameller ile takvadan başka bir azığımız olmaksızın Allah'a doğru koşalım.

Bir de Allah için cihada dayanalım. Diğer bütün azıklar tükenmeye mahkumdur. Sadece takva, iyilik ve doğru yol azığı tükenmez.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Haccac kanah ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Medine'ye geldiğimizde oranın meyveleri bize dokundu. Havasından rahatsız olup hastalandık. Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'den zor kalktı. Müşriklerin üzerimize gelmekte olduklarını haber aldığımızda Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'e yöneldi. Bedir'de bir kuyu vardı. Müşriklerden önce oraya vardık. Biri Kureyşlilerden, diğeri de Ukbe b. Ebi Muayt'ın azadlısı olmak üzere orada iki adama rastladık. Kureyşli kaçıp kurtuldu. Ukbe b. Ebi Muayt'ın azadlısını yakaladık, ona sorduk:

– Müşrik topluluğu ne kadardır?

– Vallahi sayıları çoktur, güçleri fazladır.

Böyle deyinince ashab onu dövdü. Nihayet onu, Rasûlullah'ın huzuruna getirdiler. Rasûlullah ona sordu:

– Müşrik ordusunun sayısı ne kadar?

– Vallahi onların sayısı çoktur, güçleri fazladır.

Sayılarını tam olarak bildirmesi için Rasûlullah onu sıkıştırdı ama o, kesin cevap vermeye yanaşmadı. Sonra Rasûlullah tekrar ona sordu:

– Günde kaç deve kesiyorlar?

– Her gün on deve kesiyorlar.

Bunun üzerine Rasûlullah;

– Müşrik ordusunun sayısı 1000 kişidir. Her 100 kişiye bir deve kesilir, dedi.

Sonra geceleyin üzerimize hafif bir yağmur yağdı. Yağmurdan korunmak için ağaçların ve kalkanların altına koşup sığındık. Rasûlullah, o geceyi Rabbine dua ederek geçirdi. Dua esnasında şöyle diyordu:

«Allahım, eğer şu topluluk helak olursa, artık sana ibadet edilmez!»

Fecir doğunca: "Ey Allah'ın kulları! Haydi namaza!.." diye çağrı yapıldı. İnsanlar, ağaçların ve kalkanların altından çıkıp geldiler. Rasûlullah, bize namaz kıldırıp ve savaşa teşvik edip şöyle buyurdu:

«Kureyş topluluğu, şu dağın kıvılcı yamacının etegindedir.»

Müşrikler yaklaşıp da saflarımız karşı karışya geldiğinde kızıl renkli bir deveye binmiş bir adamlarını gördük. Aralarında dolaşıyordu. Rasûlullah (s.a.v.):

– Ey Ali! Hamza'ya seslen, dedi. Hamza, müşriklere en yakın noktada bulunuyordu. Rasûlullah ona sordu:

– Kızıl renkli deve üzerindeki adam kimdir?

– Utbe b. Rebia'dır. Müşrikleri savaştan menediyor ve onlara şöyle diyor:

– Savaştan vazgeçme işinin sorumluluğunu bana yükleyin ve; "Utbe b. Rebia korktu," deyin. Siz de biliyorsunuz ki ben sizin en korkak adamınız değilim.

Ebu Cehil, bu sözleri işitince şöyle dedi:

– Bunları sen mi söylüyorsun? Allah'a yemin ederim ki bu sözleri senden başkası söyleseydi, onu dişlerimle paralardım. Yüreğin karnına korku doldurmuş.

– Beni mi kınıyorsun ey altına pisleyen ve ödü kopan adam? Bugün hangimizin korkak olduğunu göreceksin?

Bundan sonra Utbe ile kardeşi Şeybe ve oğlu Velid gayrete gelip ortaya çıktılar. Müslümanlardan mübareze için karşılarına adam çıkarmalarını istediler. Bunlara karşı Ensâr'dan üç delikanlı çıktı. Utbe:

– Biz, bu gençleri istemiyoruz. Ancak amcazadelerimiz olan Abdülmuttalib oğullarıyla çarpışmak istiyoruz, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

– Kalk ey Hamza! Kalk ey Ali! Kalk ey Ubeyde b. Haris b. Muttalib!

Mübareze sonucunda yüce Allah, Utbe ile Şeybe b. Rebia ve Utbe'nin oğlu Velid'i öldürdü. Müslümanlardan da Ubeyde yaralandı. Bu savaş neticesinde müşriklerden yetmiş kişi öldürüldü. Yetmiş kişi de esir alındı.

Ensâr'dan bir adam, Abdülmuttalib oğlu Abbas'ı esir alıp getirmişti. Abbas şöyle demişti:

– Ya Rasûlallah, bu adam beni esir almadı. Beni alaca bir at üzerinde insanların en güzel yüzlüsü olan, başının iki yanındaki saçları açılmış olan bir adam esir aldı ki, onu topluluğunuz arasında göremiyorum.

Ensâr'dan olan adam ise:

– Onu ben esir aldım ya Rasûlallah, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ensâr'dan olan adama şöyle dedi:

– Sus, Allah, sana takviye olarak şerefli bir melek göndermiş (onun yardımıyla Abbas'ı esir almışsın.)

Hız. Ali diyor ki: O savaşta Abdülmuttalib oğullarından Abbas'ı, Ukeyl'i, Nevfel b. Haris'i esir aldık.»

Rasûlullah (s.a.v.), gölgelikten çıkıp insanların arasına geldiğinde

onları savaşa teşvik etti. O esnada da insanlar saf bağlamışlar, sabırlı vaziyette bekliyorlar. Allah'ı da çokça zikrediyorlardı. Nitekim yüce Allah, onlara emrederek şöyle demişti:

«Ey inananlar! Bir toplulukla karşılaşırsanız dayanın; başarıya erişebilmeniz için Allah'ı çokça anın.» (el-Enfâl, 45.)

el-Ümevî, Muaviye b. Amr kanalı ile Evzaî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Deniliyordu ki: Bir kavim ayakta durma hususunda çok az sebat edebilir. O esnada yapabilen kişi oturur veya gözünü yumar ve Allah'ı zikrederse ümid ederim ki o kişi, riyadan kurtulur.

Utbe b. Rebîa, Bedir gününde arkadaşlarına şöyle demişti: «Rasûlullah'ın ashabının bekçiler gibi, diz üstü çökmüş vaziyette olduklarını görmüyor musun? Tıpkı yılanlar gibi dillerini çıkarıyorlar!»

"Meğazi" adlı eserinde el-Ümevî şöyle der: Peygamber (s.a.v.), Müslümanları savaşa teşvik etmiş ve müşriklerin mallarından her kim ne ele geçirirse o malı ganimet olarak elde edebileceğini bildirmiş, sonra şöyle demişti:

«Muhammed'in nefsi kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bu gün herhangi bir adam sabredip sevabını bekleyerek gidip geri dönemezse Allah, onu Cennet'ine koyacaktır.»

Böyle dedikten sonra Peygamber (s.a.v.), mübarek bedeniyle bizzat savaşa girişmiş ve şiddetlice çarpışmıştı. Aynı şekilde Ebu Bekir es-Siddık da savaşmıştı. Ayrıca onlar gölgelikte de dua ve niyazda bulunarak cihad etmişlerdi. Sonra gölgelikten çıkıp insanları savaşa teşvik etmişler. Bedenen de çarpışmışlardı. Böyle yapmakla onlar, iki şerefli makamı bir araya getirmişlerdi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Vekî' kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde düşmana en yakın noktada bulunan Rasûlullah (s.a.v.)'a sığındığımı gördüm. O gün o, insanların en şiddetli savaşanı idi.»

Nesef, Harise'den rivayet etti ki; Hz. Ali şöyle demiştir:

"Savaş kızıştığında düşmanla karşılaştığımızda Rasûlullah (s.a.v.)'ın arkasına gizlendik. Ona sığındık."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Nuaym vasıtasıyla Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir gününde Ali'ye ve Ebu Bekir'e şöyle denildi: Birinizin beraberinde Cebrail, diğerinizin beraberinde de Mikail vardı. İsrâfil, büyük bir melek olup savaşta hazır bulunur ama savaşmazdı."

Bu, önceki sayfalarda geçen hadise benzemektedir:

"Ebu Bekir, ordunun sağ cenahında bulunuyordu. Bedir gününde melekler yere indiklerinde Cebrail, 500 meleklerle birlikte Ebu Bekir'in bulunduğu sağ cenaha yerleşti. Diğer cenaha ise 500 meleklerle birlikte

Mikail inmişti. Bunlar ordunun sol cenahına yerleşmişlerdi. Bu cenah-
ta da Ebu Talib oğlu Ali vardı."

Ebu Ya'lâ'nın, Muhammed b. Cübeyr b. Müt'im kanalı ile rivayet
ettiği bir hadiste Hz. Ali şöyle demiştir:

"Bedir gününde kuyuda yüzüyordum. Şiddetli bir rüzgar esti, yine
öyle bir rüzgar daha esti. Üçüncü kezde şiddetli bir rüzgar estikten son-
ra 1000 meleklerle birlikte Mikail yeryüzüne indi. Gelip Rasûlullah
(s.a.v.)'ın sağ yanında durdu. Orada Ebu Bekir de vardı. İsrail de 1000
meleklerle birlikte inip Rasûlullah'ın sol yanına geldi ve orada durdu. Ora-
da ben de vardım. Cibril de 1000 meleklerle indi. Gelip şöyle dedi: O gün
koltuk altına varıncaya kadar su üzerinde durdum, batmadım."

"İkd" adlı eserin sahibi ile diğerlerinin anlattıklarına göre Arapla-
rın söyledikleri beyitlerin en güzeli ve övgüye en layık olanı, Hassan b.
Sabit'in şu beyitidir:

"Bedir kuyusunda Cebrail, bayrağımız altında Muhammed'le bir-
likte onların geçişlerine engel oluyordu."

Buharî, İshak b. İbrahim kanalı ile Bedir savaşına katılanlardan
Rafi ez-Zürkî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Cebrail, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip:

– Bedir savaşına katılan adamlarınızı ne gözle görürsünüz? diye
sordu.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Onları Müslümanların en faziletlisi olarak görürüz, dedi. Cebrail
de:

– Bedir'de hazır bulunan melekleri de meleklerin en faziletlieleri
olarak görürüz, dedi.»

Yüce Allah buyurdu ki:

«Rabbin Meleklerle, «Ben sizinleyim, inananları destekleyin.» diye
vahyetti. «Ben inkar edenlerin kalplerine korku salacağım. Artık onla-
rın boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın.» dedi. (el-Enfal, 12.)

Sahih-i Müslim'de İkrime b. Ammar yoluyla gelen bir rivayette İbn
Abbas şöyle demiştir:

«Bir ara Müslümanlardan bir adam, bir müşrikin peşi sıra koştu.
Onu kovaladı. Üst taraflardan bir kırbaç şakırtısı duydu ve bir süvari-
nin de: "İlerle ey Hayzum." dediğini işitti. Önündeki müşrike baktığında
onun sırt üstü yere düşmüş olduğunu gördü. Baktı ki burnu ezilmiş, yü-
zü de kırbaç darbesiyle yarılmış. Ensâr'dan olan bu zat, gelip gördükle-
rini Rasûlullah'a nakletti. Rasûlullah da ona şöyle dedi:

– Doğru söylüyorsun. Bu, üçüncü semadan gelen bir imdaddır.

O gün yetmiş müşrik öldürülmüş, yetmiş müşrik de esir alınmıştı.»

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm kanalı ile İbn Abbas'tan ri-
vayet etti ki; "Beni Gifar kabilesinden bir adam şöyle demiştir: Ben ve

amcamoğlu müşrik iken, Bedir savaşında hazır bulunduk. Bir dağın tepesinde savaşı seyrediyorduk. Sonucun kimin aleyhine olacağını bekliyorduk. Bir bulut geldi. Dağa yaklaştığında içinden at kısnemeleri duyduk ve bir sesinde şöyle dediğini işittik: "İlerle ey Hayzum." Yanımdaki amcam oğlunun ödü koptu. Oracıkta düşüp öldü. Ben de korkudan ölmek üzere idim. Sonra silkinip kendime geldim."

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr kanalı ile Bedir savaşına katılan Ebu Üseyd Malik b. Rebia'nın -gözleri kör olduktan sonra- şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Eğer bugün Bedir'de bulunsaydım ve gözlerimde görür olsaydı, meleklerin Bedir savaşında içinden çıkıp geldikleri yeri size gösterirdim. Ayrıca meleklerin çıktığı yer hususunda da asla şüphem olmazdı."

Bedir savaşında melekler inip savaş alanına geldiklerinde İblis, onları görmüş, Cenâb-ı Allah'ta meleklerle şöyle vahyetmişti: «Ben sizinle yim, inananları destekleyin."

Evet, melekler ashaba, tanıdıkları adamların kılığına bürünerek geliyor ve onlara şöyle diyorlardı:

"Müjdeler olsun size! Müşrik ordusunun gücü çok azdır. Onlar birşey değildirler. Allah sizinle beraberdir. Siz onlara saldırın!"

Vakidî, İbn Ebi Habibe kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Melekler, sahabelere tanıdıkları adamların kılığına bürünerek yaklaşıyor ve şöyle diyorlardı: «Ben, müşrik ordusuna yaklaştım. Onların şöyle dediklerini işittim: "Eğer Müslümanlar bize saldırırlarsa, biz sebat edemeyiz." Gerçekten de müşrik ordusunun gücü yoktur...»

Cenâb-ı Allah'ın şu kavli de bunu göstermektedir:

«Rabbin Meleklerle, «Ben sizinle yim, inananları destekleyin.» diye vahyetti.» (el-Enfâl, 12.)

İblis, melekleri görünce gerisin geri kaçmaya başladı ve Süraka'nın kılığına bürünerek müşriklere şöyle dedi: «Doğrusu ben sizden uzağım. Şüphesiz ben sizin görmediklerinizi görüyorum!»

Ebu Cehil, gelip arkadaşlarını savaşa teşvik etti ve şöyle dedi:

"Süraka'nın sizden ayrılması sizi korkutmasın. Çünkü o, Muhammed'e ve arkadaşlarına söz vermiştir. Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki, Muhammed'i ve arkadaşlarını dağlara sürmedikçe buradan ayrılp geri dönmeyeceğiz. Sakın onları öldürmeyin. Yakalayıp getirin."

Beyhakf, Ebu Üseyd'in -gözleri kör olduktan sonra- şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ey kardeşim oğlu, Allah'a yemin ederim ki, ben ve sen şu anda Bedir'de bulunsaydık, sonrada Allah gözlerimi tekrar bana verseydi, Bedir savaşında meleklerin çıktıkları yeri sana gösterir ve onların nereden çıktığı hususunda da asla şüphe etmezdim."

Buharî, İbrahim b. Musa tarikiyle İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur;

«İşte bu Cebrail'dir. Atının başını tutmuş, üzerinde de savaş malzemesi vardır.»

Vakîdî, İbn Ebi Habibe kanalı ile Hakim b. Hizam'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Savaş başlayacağı esnada Rasûlullah (s.a.v.), ellerini göğze kaldırıp Allah'tan yardım diledi ve Allah'ın kendisine vaad ettiği şeyleri gerçekleştirmesini istedi. O, şöyle dedi:

«Allahım! Eğer müşrikler şu bir avuç topluluğa galip olurlarsa, müşriklik ortaya çıkar, güçlenir ve artık senin dinin ayakta duramaz.»

O esnada Ebu Bekir de Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle diyordu:

«Yemin ederim ki Allah, sana yardım edecek ve yüzünü ağartacaktır.» Bunun üzerine yüce Allah, düşmanın yaklaşması anında peşpeşe gelen 1000 meleği yardıma gönderdi. Rasûlullah (s.a.v.) da Ebu Bekir'e şöyle dedi:

«Ey Ebu Bekir, müjdeler olsun sana! İşte Cebrail, karşımızda duruyor. Başına sarı bir sarık sarmış, atının yularını tutmuş, gök ile yer arasını doldurmuş. Yeryüzüne indiğinde bir saatlik bir zaman kadar benden ayrılp kayboldu. Sonra tekrar karşıma çıktı. Dizleri ve ayakları üzerinde de toz vardı. Şöyle diyordu: Dua ettiğin ve yardımını istediğin zaman Allah'ın sana yardımı geldi!»

Beyhakî, Ebu Ümame b. Sehl'den rivayet etti ki, onun babası şöyle demiştir:

"Ey Oğul! Bedir gününde öyle bir duruma geldik ki, bizden biri bir müşrikin başına işaret ettiği zaman kılıç ona ulaşmadan başı cesedinden kopup yere düşüyordu!"

İbn İshak, babası vasıtasıyla Ebu Vakid el-Leysî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Müşriklerden birini öldürmek için takip ettim. Ama kılıcım ona ulaşmadan başı gövdesinden kopup yere düştü. Onu, benden başkasının öldürdüğünü anladım."

Yunus b. Bükeyr, İsa b. Abdullah et-Teymî kanalı ile Rebi b. Enes'in şöyle dediğini rivayet eder:

"İnsanlar, kendi öldürdükleriyle meleklerin öldürdüklerini birbirlerinden ayırd edebiliyorlardı. Çünkü meleklerin öldürdükleri insanların boyunları ve parmakları üzerinde ateş dağı gibi izler vardı. Sanki ateşle dağlanıp yakılmışlardı."

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir gününde meleklerin işareti beyaz sarıklardı. Bu sarıklarının uçlarını sırtlarına sarkıtmışlardı. Yalnız Cebrail'in sarığı sarı idi."

Yine İbn Abbas demiş ki:

«Bedir savaşı dışında melekler, herhangi bir savaşta muharebe et-

memişlerdir. Bedir savaşı dışındaki diğer savaşlarda melekler sayı ve teçizat olarak gelip hazır bulunurlar, ama kimseyi vurmazlardı.»

Vakîdî, Abdullah b. Musa b. Ebi Ümeyye kanalı ile Süheyl b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir gününde beyaz simalı adamlar gördüm ki, alaca atlar üzerindeydiler. Gök ile yer arasını doldurmuşlardı. Hepside işaretli idi. Müşrikleri öldürüyor ve esir alıyorlardı."

Ebu Üseyd, gözleri kör olduktan sonra diyordu ki:

"Eğer şu anda gözlerim açık olsaydı, Bedir'de sizinle beraber bulunsaydım, Bedir savaşında meleklerin çıktıkları yeri size gösterirdim. Onların çıktıkları yer hususunda asla şüphem yoktur."

Harice b. İbrahim, babasından rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), Cebail'e şöyle bir soru sormuş:

– Bedir gününde "İlerle ey Hayzum" diyen melek kimdi?

– Ey Muhammed, göktekilerin hepsini tanıyamam.

Ben derim ki: Bu, mürsel bir rivayettir. Hayzum kelimesinin, Cebail'in atının adı olduğunu iddia edenlerin sözlerini reddetmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Vakîdî, İshak b. Yahya vasıtasıyla Hamza b. Süheyb'ten babasının şöyle dediğini rivayet etti:

«Bedir gününde kesilen nice eller, darbelenen karınlar ve kanamayan yaralar gördüm.» Meleklerin vurdukları darbeler, ateş yanığı gibi bir iz bırakıyor, kan çıkmıyordu.

Muhammed b. Yahya, Ebu Ukayl kanalı ile Ebu Bürde b. Niyar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bedir gününde üç kişinin başını getirip Rasûlullah'ın önüne bırakarak şöyle dedim:

«Şu iki kişinin başını ben vurup kopardım. Üçüncüsüne gelince ben, bunu uzun boylu bir adamın vurup kopardığını gördüm!"

Rasûlullah (s.a.v.): «Bunu, falan melek öldürmüştür.» dedi.

Vakîdî, Muhammed b. İbrahim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Saib b. Ebi Hubeyş, Hz. Ömer zamanında şöyle demişti: "Vallahi, insanlardan herhangi biri beni esir almadı!" Kendisine: "Peki, ya seni esir alan kimdi?" diye sorduklarında şu cevabı vermişti:

"Kureyşliler, hezimete uğradıklarında ben de onlarla birlikte hezimete uğramış, yenik düşmüştüm. Beyaz bir at üzerindeki uzun saçlı bir adam, beni yakalayıp bir direğe bağladı. Abdurrahman b. Avf gelip beni direğe bağlı bulunca askerler arasında: "Bunu kim esir aldı?" diye yüksek sesle bağırdı. Nihayet beni Rasûlullah'ın yanına götürdü. Rasûlullah, bana: "Seni kim esir aldı?" diye sorunca ben, gördüklerimi ona anlatmak istemediğim için: "Tanımıyorum." dedim. Rasûlullah (s.a.v.):

- Seni meleklerden biri esir almıştır, dedi. Sonra İbn Avf'a dönerek:
- Ey İbn Avf, esirini al götür, dedi.»

Vakidî, Abid b. Yahya kanalı ile Hakim b. Hizam'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde kendimizi öyle bir halde gördük ki, gökten bir çizgili elbise yere düştü. Bütün ufku kapladı. Birde baktım ki, o esnada vadiler dolu dolu akıyor! Kalbime öyle bir his geldi ki gökten düşen bu elbise, Muhammed'i takviye edip güçlendirmek için gelmiştir. Ve müşrikler mutlaka hezimete uğrayacaktır. Melekler gelecektir.»

İshak b. Raheveyh, Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Müşriklerin hezimete uğramalarından önce insanlar savaşmakta iken gökten siyah ve çizgili elbise gibi birşey indi. Siyah karıncayı andırıyordu. Bunun meleklerden geldiğine ve bu sebeple müşrik kavmin hezimete uğrayacağına dair şüphem kalmadı."

Melekler yardım için yeryüzüne indikleri sırada Rasûlullah da azıcık uykuya dalıp uyandıktan sonra onları görmüştü. Sonra bu hadiseyi Ebu Bekir'e müjdeleyerek şöyle demişti:

«Ey Ebu Bekir, sana müjdelers olsun! İşte bu Cebrail'dir. Atamı sürüyor, dizleri ve ayakları üzerinde toz vardır.»

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra zırhını giyinip gölgelikten çıktı. Müslümanları savaşa teşvik etti. Onları Cennet'le müjdeledi. Meleklerin indiğini söyleyerek onları yüreklendirdi. Bu esnada insanlar henüz saflarında idiler. Düşmanlarına saldırmamışlardı. Üzerlerine sükûn ve dinginlik inmişti. Azıcık uykuya dalmışlardı. Ki bu da sebat, iman ve sükûnetin bir delili idi. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Allah kendi katından bir güven işareti olarak sizi hafif bir uykuya daldırmıştı.» (el-Enfâl, 11.)

Nitekim bundan sonra Uhud gününde de Müslümanlar böyle hafif bir uykuya daldırılmışlardı. Bu yüzden İbn Mes'ud şöyle demiştir: Savaş saflarında hafif bir uykuya dalmak iman alametindendir. Namazda ise, böylece uykuya dalmak münafıklık alametindendir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Ey İnkarcılar! Zafer istiyorsanız, işte zafer geldi size; (aleyhinize çıktı.) Peygamber'e karşı gelmekten vazgeçerseniz sizin iyiliğinize olur, yok, tekrar dönerseniz biz de döneriz; topluluğunuz çokda olsa size hiçbir fayda vermez, Allah inananlarla beraberdir.» (el-Enfâl, 19.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Harun kanalı ile iki safın karşı karşıya geldiği esnada Ebu Cehil'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Allahım, Muhammed akrabalık bağlarımızı kopardı. Bilmediğimiz şeyleri bize getirdi. Yarın onu helak et.» Böyle demekle o, helaki istedi.

el-Ümevî, yukarıdaki ayetle ilgili olarak Mütrif'in şöyle dediğini

rivayet etmiştir: Ebu Cehil dedi ki: «Allahım, iki grubun en aziz olanına, iki kabilenin en kıymetli olanına, iki fırkanın en çok olanına yardım et.» Bunun üzerine şu ayet-i kerime nazil olmuştı:

«Ey inkarcılar! Zafer istiyorsanız, işte zafer geldi size, (aleyhinize çıktı.)» (el-Enfâl, 19.)

Ali b. Ebi Talha: «Allah, bu iki taifeden birini size vadetmişti.» (el-Enfâl, 7.) ayet-i kerimesiyle ilgili olarak İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Mekke kervanı, Şam'a doğru yola çıktı. Bu haber, Medinelilere ulaştı. Rasûlullah ile birlikte kervanı vurmak için yola çıktılar. Mekkeliler bundan haberdar olduklarında kervana ve onunla giden adamlara baskın yapmasınlar, diye yola çıktılar. Rasûlullah ve adamları yetişmeden önce kervan geçip gitmişti. Allah, iki taifeden birini Rasûlul-lah'a vereceğini vadetmişti.

Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberindeki Müslümanlar, Mekkelileri mağlup etmek için yola devam ettiler. Mekkelilerin güçlü olduklarını düşünen Medineli Müslümanlar, onlarla karşılaşmak istememişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberindeki Müslümanlar, Bedir'e gelip konakladılar. Onlarla Bedir suyu arasında yuvarlak bir kum tepesi vardı. Müslümanlara şiddetli bir zaaf isabet etmişti. Şeytan, kalblerine vesvese ve öfke bırakmıştı. Şeytanın, onların kalbine bıraktığı vesvese şu idi: "Siz aranızda Rasûlullah bulunduğunu ve Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsunuz. Oysa müşrikler sizden önce suyu ele geçirdiler. Siz ise şu halde bulunuyorsunuz!"

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, üzerlerine kuvvetli bir yağmur yağdırdı. Müslümanlar yağmur suyunu içip temizlendiler. Allah, şeytanın vesvesesini onlardan giderdi. Ordugah kurdukları kumluk arazi biraz sertleşti. Artık Müslümanlar, o arazi üzerinde yürüyebilir hale geldiler. Binekleri de rahatça yürümeye başladı. Artık müşriklere doğru yürümeye başladılar. Cenâb-ı Allah, peygamberini ve beraberindeki mü'minleri 1000 melek ile takviye etti. Ordunun bir tarafında 500 meleklerle birlikte Cebrail, diğer tarafında da 500 meleklerle birlikte Mikail bulunuyordu. Öte yandan İblis te beraberindeki şeytan askerleri ve zürriyetiyle birlikte gelmişti. Onlar, Müdlic oğullarının adamları kılığında bürünmüşlerdi. Şeytanın kendisi de Süraka b. Malik b. Cüşüm suretine bürünerek müşriklere şöyle demişti: "Bugün insanlardan sizi yenecek yoktur ve ben sizi koruyacağım."

İnsanlar, saflara koyulup dizildiklerinde Ebu Cehil şöyle demişti: "Allahım, hangimiz hakka daha yakın isek ona yardım et."

Rasûlullah (s.a.v.) da ellerini kaldırarak şöyle demişti:

«Ya Rab, eğer şu bir avuç topluluk helâk olursa artık yeryüzünde sana ebediyen ibadet edilmez!»

Cebrail, gelip Rasûlullah'a: «Bir avuç toprak al.» dedi. Rasûlullah bir avuç toprak alıp müşriklerin yüzlerine savurdu. Bu toprak bütün müşriklerin gözlerine ,burunlarına ve ile ağızlarına isabet etti. Hepsi geri dönüp kaçtılar.

Cebrail, İblis'e doğru gitti. Onun ellerinin bir müşrikin elinde olduğunu gördü. İblis, elini o müşrikin elinden çekti, sonra adamlarıyla birlikte dönüp kaçtı. Müşrik adam ona şöyle dedi:

"Ey Süraka! Sen bize yardımcı olacağını söylememişmiydin?"

İblis dedi ki:

«Doğrusu ben sizin görmediğinizi görüyorum. Ve Şüphesiz Allah'tan korkuyorum.» (el-Enfâl, 48.) İblis, melekleri gördüğünde böyle deyip kaçmıştı.»

Bu rivayeti, "Delail" adlı eserde Beyhakî nakletmiştir.

Taberanî, Mas'ada b. Sa'd el-Attar kanalı ile Rufaa b. Rafi'n şöyle dediğini rivayet eder:

"İblis, meleklerin Bedir gününde müşriklere neler yaptıklarını görünce, kendisine bir zarar gelmesinden korkup kaçtı. Haris b. Hişam-onun Süraka b. Malik olduğunu zannederek- yakasına sarıldı. İblis, Haris'in göğsüne bir yumruk vurup kaçtı. Ellerini kaldırıp şöyle dedi: "Allahım, bana bakmanı diliyorum. Beni koru." Kendisinin de öldürülmesinden korktuğu için böyle demişti. Ebu Cehil, dönüp insanlara şöyle demişti:

- Ey Ahali! Süraka b. Malik'in aramızdan ayrılması sizi korkutmasın. O Muhammed'e söz vermiştir. Şeybe ile Utbe ve Velid'in öldürülmeleri de sizi korkutmasın. Onlar acele ettiler. Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki, biz Muhammed ve adamlarını şu dağlara sürmedikçe, buradan geri dönmeyeceğiz. Sizden herhangi birinin Müslümanlardan birini öldürmüş olduğunu sakın görmiyeyim. Ama onları yakalayıp getirmenizi istiyorum ki, onların yaptıkları işin kötülüğünü kendilerine anlatalım. Sizden ayrılmalılarının, Lat ve Uzza'dan yüz çevirmelerinin ne kadar kötü bir davranış olduğunu kendilerine bildirelim.

Daha sonra Ebu Cehil, şöyle bir şiir söyledi:

"Aksi savaş benden intikam almaz. İki senelik azı dişlerim çıkmış, yaşıım yenidir. Anam, beni böyle bir gün için doğurmuştur!"

Vakidî, Musa b. Yakub kanalı ile Ebu Hatme'nin şöyle dediğini rivayet eder: Mervan b. Hakem'in, Bedir savaşını Hakim b. Hizam'dan sorduğunu işittim. Ama Hakim b. Hizam, o savaşı anlatmak istemiyordu. Mervan ısrar edince Hakim şöyle dedi:

"Düşmanla karşı karşıya gelip vuruştuk. Semadan tıpkı bir çakılın leğen içine düşerken çıkardığı ses gibi bir sesin geldiğini işittim. Peygamber (s.a.v.)'de yerden bir avuç toprak alıp üzerimize savurdu. Biz de bunun üzerine yenilgiye uğradık."

Vakidî, İshak b. Muhammed b. Abdurrahman kanalı ile Nevfel b. Muaviye ed-Dilî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir gününde yenilgiye uğradık. Bir çakıl tanesinin, tasın içine düşerken çıkardığı sesi andıran bir ses işittik. Bu bizim kalbimize ve gerideki kısımlarımıza tesir etti. Bizi şiddetli bir korku kapladı."

el-Ümevî, Abdullah b. Sa'lebe b. Sükayr'ın şöyle dediğini rivayet eder: İki taraf karşı karşıya geldiğinde Ebu Cehil şöyle dedi:

"Allahım! Akrabalık bağlarını hangimiz daha fazla koparmışsak ve bilmediğimiz şeyleri kim bize getirmiş ise, sen onu yarın helak et." Böyle demekle helaki isteyen, bizzat kendisi olmuştu. Onlar bu halde iken Cenâb-ı Allah, Müslümanları düşmanlarıyla karşılaşmak için yüreklendirmiş, düşmanların sayısını onların gözlerine az göstermişti ki, onlar düşmanlarına karşı savaşılmaya cesaretli olsunlar. Rasûlullah (s.a.v.), gölgeğinde hafif bir uykuya dalmış, sonra uyanıp şöyle demişti:

«Ey Ebu Bekir! Sana müjdeler olsun. İşte Cebrail gelmiş, başına bir sarık sarmış, atının yularını tutmuş güdüyor. Dizleri ve ayakları üzerinde toz var. Allah, va'd ettiği yardımını sana göndermiştir.»

Rasûlullah (s.a.v.), aldığı emir üzerine yerden avucuyla bir miktar çakıl taşı aldı. Sonra müşriklere yönelerek: «Yüzler çirkin olsun.» dedi ve avucundaki taşları üzerlerine savurdu. Arkadaşlarına da: «Saldırın.» dedi. Sonuç, müşrikler için hezimet oldu. Müşriklerin ileri gelenlerinden bir kısmını Cenâb-ı Allah öldürdü. Bir kısmını da esir olarak Müslümanlara verdi.

Ziyad, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Rasûlullah (s.a.v.), bir avuç çakıl taşı yerden alıp Kureyslilerin üzerine fırlatarak: «Yüzler çirkin olsun.» dedi. O taşları müşriklerin üzerine savurdu. Ashabına da: «Haydi saldırın.» dedi. Sonuç, müşriklerin hezimete uğraması şeklinde zuhur etti. Cenâb-ı Allah, Kureys ileri gelenlerinden bir kısmını öldürdü. Eşrafından bir kısmını da esir olarak Müslümanlara verdi.»

Süddî el-Kebir dedi ki: Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye: «Bana yerden bir miktar çakıl taşı ver.» dedi. Eline aldığı çakıl taşlarının üzerinde biraz toprak vardı. O taşları müşriklerin yüzüne savurdu. Müşriklerin gözlerine o topraklı taşlar isabet etti. Sonrada Müslümanlar, onları öldürmeye ve bir kısmını da esir almaya başladılar. Bununla ilgili olarak Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Onları siz öldürmediniz. Fakat Allah öldürdü. Attağın zaman da sen atmamıştın. Fakat Allah atmıştı.» (el-Enfal, 17.)

Urve, İkrime, Mücahid, Muhammed b. Ka'b, Muhammed b. Kays, Katade, İbn Zeyd ve diğerleri, yukarıdaki ayet-i kerimenin Bedir gününde nazil olduğunu söylemişlerdir.

Peygamber (s.a.v.), Hüneyn gazvesinde de böyle yapmıştı. Nitekim bu hususu, yeri geldiğinde inşaallah açıklayacağız. Güvencimiz ve

dayanağımız Allah'tır.

İbn İshak'ın anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), ashabını savaşa teşvik ettiğinde müşriklere bir miktar çakıl taşı savurmuş ve nihayet Allah da onları hezimete uğratmıştı. Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le birlikte gölgeliğe doğru çıkmış, Sa'd b. Muaz ile beraberindeki Ensâr, gölgeliğin kapısında yalın kılıç nöbet tutmakta idiler. Müşriklerin dönüp Rasûlullah (s.a.v.)'a saldırmalarından korktukları için bu nöbeti tutuyorlardı.

İbn İshak dedi ki: «Müslümanlar, müşrikleri esir almaya başladıklarında Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Muaz'ın yüzünde bir hoşnutsuzluk sezdi. Müslümanların, müşrikleri esir almalarını tasvip etmediğini anladı ve ona şöyle dedi:

– Ey Sa'd! Öyle sanıyorum ki Müslümanların yaptıklarını beğenmiyorsun. Öyle değil mi?

– Evet vallahi, Ey Allah'ın Rasûlü! Bu, Cenâb-ı Allah'ın müşriklere vurduğu bir darbedir. Onların bellerinin kırılıp öldürülmeleri, bence esir alınıp hayatta bırakılmalarından daha iyidir!»

İbn İshak, Abbas b. Abdullah tarihiyle Abdullah b. Abbas'tan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in, Bedir gününde ashabına şöyle dediğini nakleder:

«Haşim oğulları ve diğerlerinden bazı adamların istemeyerek savaşa katıldıklarını biliyorum. Onları öldürmemize gerek yok. Sizden birisi, Haşim oğullarından herhangi birine rastlarsa onu öldürmesin. Ebu'l-Bahteri b. Hişam b. Haris b. Esed'e rastlayan kişi onu öldürmesin. Rasûlullah'ın amcası Abbas b. Abdülmuttalib'e rastlayan onu öldürmesin. Çünkü o, istemeyerek savaşa gelmiştir.»

Ebu Hüzeyfe b. Utbe b. Rebia ise, Rasûlullah'ın bu sözleri üzerine şöyle demişti:

– Babalarımızı, oğullarımızı ve kardeşlerimizi öldüreceğiz de Abbas'ı hayatta bırakacağız öyle mi?! Vallahi eğer ona rastlarsam kılıcımın onun derisini yüzerim!

Bu sözleri duyan Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ömer'e şöyle demişti:

– Ey Eba Hafs! Rasûlullah'ın amcasının yüzüne kılıçla vurulur mu hiç?

Hz. Ömer diyor ki:

– Allah'a yemin ederim ki, ilk olarak o gün Rasûlullah (s.a.v.), bana Ebu Hafs künyesi ile hitap etmişti.

Rasûlullah'ın bu sitemkar sorusu üzerine Hz. Ömer, şu cevabı vermişti:

– Ya Rasûlallah, bırakta onun boynunu vurayım. Allah'a yemin ederim ki o münafık oldu!

Ebu Hüzeyfe dedi ki:

– O gün söylemiş olduğum o sözden emin değilim. Ve hâlâ ondan korkmaktayım. Ancak şehid olursam, belki o sözümünden ötürü kazandığım günahımdan kurtulurum ve şehidliğim o günahıma keffaret olur.

Ebu Hüzeyfe, Yemame savaşında şehid düşmüştü. Allah ondan razı olsun.

EBU'L-BAHTERİ B. HİŞAM'IN ÖLDÜRÜLMESİ

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanları, Ebu'l-Bahteri'yi öldürmekten men etmişti. Çünkü O, Mekke'de iken Rasûlullah (s.a.v.)'a müşrikler arasında ilişmeyen hatta onu en çok koruyan kimse-lerden biri idi. Rasûlullah'a eziyet etmez ve hoşlanmadığı bir işi yapmazdı. Hatta boykot belgesinin yırtılması için teşebbüste bulunanlardan biri de o olmuştu. Mücezzir b. Ziyad el-Belevî (Ensâr'ın müttefik), Ebu'l-Bahteri'ye rastlamış ve ona şöyle demişti:

– Rasûlullah (s.a.v.), bizi seni öldürmekten menetti.

Ebu'l-Bahteri'nin yanında Mekke'den kendisiyle birlikte gelen Cünade b. Meliha adında bir arkadaşı vardı. Bu arkadaş, Beni Leys kabilesindendi. Ebu'l-Bahteri, Mücezzir'e şöyle demişti:

– Arkadaşımı da öldürmeyeceksin değil mi?

Mücezzir:

– Hayır vallahi! Senin arkadaşını hayatta bırakacak değiliz. Çünkü Rasûlullah, sadece seni öldürmememizi bize emretti, demişti.

Ebu'l-Bahteri:

– Allah'a yemin ederim ki hayır! Öyleyse ben de arkadaşımınla birlikte öleceğim. Çünkü Kureysli kadınların, Mekke'de benim aleyhimde konuşarak hayatta kalmak amacıyla arkadaşımı bıraktığını söylemelerini işitmek istemiyorum, dedi.

"İbn Hürre (Ebu'l-Bahteri) arkadaşını bırakmayacaktır. Ölünceye ya da serbest bırakıldığını görünceye kadar mücadele edecektir!"

Böyle dedikten sonra Ebu'l-Bahteri ile Mücezzir çarpıştılar. Nihayet Mücezzir b. Ziyad onu öldürdü. Ve bu hususta şu şiiri söyledi:

"Ya soyumu bilmedin, ya da unuttun.

Nisbetimi sabit kıl ki, ben Belî kabilesindenim.

Zi-Yezen süngüsüyle süngüleyenler ve kavmin liderini, helak olmasına kadar vuranlardanım.

Bahteri'nin çocuklarını müjdele, ya da onun gibisiyle oğullarını benden müjdele.

Ben, o kimseyim ki, aslım Belî kabilesindendir, denilir.

Süngü ile iki kat oluncaya kadar dürterim. Ve savaşta direnen kimseyi, meşrefi keskin kılıçla öldür.

Sütü zor gelen devenin yavrusuna özlem duyduğu gibi ölüme özlem duyarım.

Öyleyse Mücezzir'in hayret verici birşey yaptığını göremezsın."

Daha sonra Mücezzir, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gelip şöyle dedi: "Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Ebu'l-Bahteri'yi esir alıp sana getirmek için çok çaba harcadım. Ama o, benimle savaşmak istedi. Ben de mecbur kalıp onu öldürdüm."

ÜMEYYE B. HALEF'İN ÖLDÜRÜLMESİ

İbn İshak, Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr tarikiyle Abdurrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ümeyye b. Halef, Mekke'de benim dostum idi. Adım, Abdi Amr idi. Müslüman olduğum zaman Abdurrahman adını aldım. Biz Mekke'de idik. Mekke'de iken bana rastlar ve şöyle derdi:

– Ey Abdi Amr, babanın seni adlandırdığı gibi addan yüz mü çevirdin?

Bende evet, derdim. O bana şöyle derdi:

– Ben Rahman'ı tanımıyorum. Aramıza birşey koy ki seni o şeyle çağırayım. Sana gelince ilk adınla bana cevap vermiyorsun. Bana gelince, seni bilmediğim birşeyle çağıramam!

Beni «Ey Abdi Amr» diye çağırıldığı zaman ona cevap vermezdim. Ona dedim ki:

– Ey Ebu Ali, dilediğini yap.

Dedi ki:

– Sen Abdü'l-İlah'sın.

Ben de evet, dedim. Ona rastladığımda, Ey Abdü'l-İlah dediği zaman, ona cevap verir, kendisiyle konuşurdum. Nihayet Bedir günü kendisine rastladım. Oğlu Ali b. Ümeyye ile duruyordu. Elinden tutmuştu. Yanımda bir takım zırhlar vardı ki onları savaşta ele geçirmiştim. Onları taşıyordum. Beni gördüğü zaman şöyle dedi:

– Ey Abdi Amr!

Ben ona cevap vermedim. Bu defa şöyle hitap etti:

– Ey Abdü'l-İlah!

– Evet...

– Senin bende birşeyin yok mudur? Ben yanındaki zırhlardan daha hayırlı değil miyim?

– Evet, vallahi böyledir, dedim. Elimdeki zırhları attım. Onun ve oğlunun elinden tuttum. Bu esnada o şöyle diyordu:

– Şimdiye kadar bugünkü gibi hiç görmedim. Acaba sizin süte ihtiyacınız yok mudur? (İbn Hişam'ın ifadesine göre o, böyle demekle: «Beni

esir alan kimseye sütü bol develeri fidye olarak veririm.» demek istemiş-
ti.) Sonra onlarla birlikte yürümek üzere çıktım.

İbn İshak, Abdurrahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Kendisiyle oğlu arasına girip ellerinden tutmuş olduğum halde
Ümeyye b. Halef, bana şöyle dedi:

-Ey Abdü'l-İlah! Göğsünde deve kuşu yeleğiyle alametlenmiş şu
adamınız kimdir?

- Bu, Hamza b. Abdülmuttalib'tir.

- Başımıza bu işleri getiren odur.

Abdurrahman b. Avf dedi ki:

- Vallahi ben, onların önlerine düşmüş getiriyordum ki, Bilal, onu
benimle birlikte gördü. Ona Mekke'de İslâmiyet'i terketmesi için işken-
ce eden ve öfkelendiği zaman onu Mekke'nin güneşten kızmış
kumluğuna yatıran, sonra büyük bir kaya parçasının getirilmesini ve
göğsü üzerine konulmasını emreden, sonrada; «Ya böyle kalırsın ya Mu-
hammed'in dininden ayrılırsın,» diyen idi. Onun işkencelerine karşı
«Allah birdir.» diyen Bilal onu gördüğü zaman dedi ki:

- İşte küfrün başı Ümeyye b. Halef! Eğer o kurtulursa ben ölürüm!
Dedim ki:

- Ey Bilal, benim esirimi mi kastediyorsun?

- Eğer o kurtulursa ben ölürüm (Daha sonra olanca sesiyle bağırdı:)
Ey Ensârullah! Küfrün başı Ümeyye b. Halef işte burada! Eğer o kurtu-
lursa ben ölürüm!

Böyle demesi üzerine ashab etrafımızı kuşattı. Bizi çember içine al-
dılar. Ben de onu himaye edip savunuyordum. Birden bir adam, kılıcını
kınından çıkardı. Ümeyye'nin ve oğlunun ayağına vurdu. Oğlu yere düş-
tü. Ümeyye de daha önce benzerini işitmediğim bir çığlık attı. Dedim ki:

- Sen kendini kurtar, sana kurtuluş yoktur. Vallahi ben senin için
birşey yapamam.

Bunun üzerine onları kılıçlarıyla öldürdüler. Allah, Bilal'e rahmet
etsin. Zırhlarım gitti. Esirimi de ziyan etti.»

Buharî de sahihinde buna yakın ifadeler kullanarak böyle bir riva-
yette bulunmuş ve vekalet babında şöyle demiştir: Abdülaziz, Abdur-
rahman b. Avf'ın şöyle dediğini rivayet eder: Mekke'de bana meyilli ya-
kınlarımı koruması ve benim de Medine'de ona meyilli yakınlarını koru-
mam üzerine Ümeyye b. Halefle bir sözleşme yaptım. İmza yerine adımı
Abdurrahman diye yazacak olduğumda o:

- Ben Rahman'ı tanımam. Cahiliye dönemindeki adınla yaz, dedi.
Ben de Abdi Amr diye adımı yazdım. Bedir günü olduğunda insanlar
uykuya daldıklarında onu korumak için dağa çıktım. Ama Bilal, onu
gördü. Çıkıp Ensâr'ın meclisi yanına gelip durdu. Ve: "Eğer Ümeyye b.
Halef kurtulursa ben ölürüm!" dedi. Onunla birlikte bizi takip etmek

üzere bir grup Ensâr yola çıktı. Bize kavuşacaklarını görünce korktum, oğlunu kendilerini oyalasın diye geride bıraktım. Ama gelip onu öldürdüler. Sonra gelip bize ulaştılar. Ümeyye, ağır hareket eden bir adamdı. Ensâr bize ulaştığında Ümeyye'ye: Çök, dedim. O da çöktü. Korumak için üzerine kapandım. Ama altımda iken aradan kılıçlarını dürterek onu öldürdüler. Öyleki Ensâr'dan birinin kılıcı ayağıma değdi."

Abdurrahman b. Avf, ayağındaki kılıç izini bize gösterdi.

EBU CEHİL MEL'UNUNUN ÖLDÜRÜLMESİ

İbn Hişam dedi ki: Bedir savaşında Ebu Cehil, Recez bahrinden şu şiiri söyleyerek çarpışıyordu:

"Avan savaşı benden intikam almaz. İki senelik azı dişlerim çıkmış, yaşım yenidir. Anam beni bugün için doğurmuştur."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), düşmanın işini bitirince, Ebu Cehil'in ölüler arasında aranmasını emretti.

Ebu Cehil'in karşısına çıkan ilk kişi, Muaz b. Amr b. Cemuh (Beni Seleme'nin kardeşi) idi. O zat şöyle demiştir:

"Ebu Cehil'in ağaçlıklarda olduğunu duydum. Ona kimsenin ulaşamayacağını söylüyorlardı. Ben, bunu işittiğim zaman onu öldürmeyi kafama koydum. O tarafa yönelip gittim. Fırsat bulduğumda üzerine hamle yaptım. Ona öyle bir darbe indirdim ki, ayağını baldırının yarısıyla birlikte uçurdum. Baldırı uçarken tıpkı öğütülmek üzere değirmen taşının altına atılan hurma çekirdeğine benziyordu. Oğlu İkrime de omuzuma bir darbe indirdi. Kolumu kesti. Öyleki kolumla vücudum arasında sadece bir deri parçası kalmıştı. Bu durumda savaşmak bana çok eziyet verdi. Gün boyunca kolumu sürükleyerek savaştım. Eziyete dayanamaz hale geldiğimde ayağımı kolumun üzerine bastım. Böylece kolumu koparıp attım."

İbn İshak'ın ifadesine göre Muaz b. Amr, Bedir savaşından sonra da yaşamış, Hz. Osman'ın hilafeti zamanında vefat etmiştir.

Muavviz b. Afra, yaralı olan Ebu Cehil'e rastladı. Ona vurdu, yerinden kalkamaz hale getirdi. Onu, can çekişirken bırakıp gitti. Muavviz, savaş sırasında öldürülen şehidler arasındaydı.

Abdullah b. Mesud'da Ebu Cehil'e rastladı. Bütün bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'in ölüler arasında Ebu Cehil'in aranıp bulunmasını emrettiği zamanda olmuştu.

Bana gelen habere göre Rasûlullah (s.a.v.), ashabına şöyle emretmişti:

«Eğer o, ölülerin arasında sizden gizli kalıpta onu bulamazsanız, dizindeki bir yara izine bakınız. Çünkü bir gün ben ve o, Abdullah b. Cud'an'ın yemek sofrasında iken kalabalıktan sıkıştık. Biz iki küçük çocuk idik. Ben ondan biraz yaşlı idim. Onu ittim. Oda dizleri üzerine düştü ve o iki dizinden birinde bir tırtıklama meydana geldi ki, o tırtık-

lanmanın izi, dizinde hala durmaktadır.»

Abdullah b. Mesud dedi ki:

"Ben, onu en son anında buldum. Son nefesini veriyordu. Kendisini tanıdım. Ayağımla boynuna bastım. O, bir defasında beni Mekke'de elle-riyle yakalamış, bana eziyet etmiş ve beni yumruklamıştı. Sonra ona de-dim ki:

– Ey Allah düşmanı! Allah seni rezil ve hakir etmedi mi?

– Beni ne ile rezil ve hakir etti? Kavminin öldürdüğü adamdan daha üstün kim var? Bunu bırak. Bana haber ver, bugün devran kimindir?

– Allah ve rasûlünündür!

İbn İshak dedi ki:

Mahzum oğullarından bir takım kimselerin iddiasına göre İbn Me-sud şöyle diyordu: «Ebu Cehil: "Ey koyunların çobancığı! Çetin, erişil-mesi güç yukarılara çıkmışsın!" dedi. Sonra onun başını kopardım. Onu Rasûlullah'a getirip dedim ki: «Ey Allah'ın Rasûlü! İşte Allah'ın düşma-nı Ebu Cehil'in başı!..»

Rasûlullah (s.a.v.):

– Kendisinden başka bir ilah bulunmayan Allah hakkı için bu Ebu Cehil'in başı mıdır? diye sordu. Rasûlullah, yemin ederken böyle derdi. Ben de:

– Evet, kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, bu Ebu Cehil'in başıdır! dedim. Sonra başını Rasûlullah'ın önüne bır-aktım. O da Allah'a hamd etti.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Yusuf b. Yakup b. Macişşun ka-nalıyla gelen bir rivayete göre Abdurrahman b. Avf şöyle demiştir:

"Bedir gününde safta duruyordum. Sağıma ve soluma baktığımda Ensâr'dan iki delikanlı arasında bulunduğumu gördüm, onlardan en zayıf olanı arasında bulunmayı temenni ettim. Onlardan biri beni dür-terek:

– Amca, sen Ebu Cehil'i tanıyormusun? diye sordu. Ben de:

– Evet, tanıyorum. Senin onunla işin ne? diye sorunca, şu cevabı verdi:

– Duyduğuma göre o, Rasûlullah (s.a.v.)'a küfretmiş! Nefsim kud-ret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, eğer onu görürsem ikimiz-den eceli daha çabuk gelecek olanımız ölünceye kadar kendisinden ay-rılmayacağım!

Delikanlının bu sözü hoşuma gitti. Diğeride beni dürtüp bana aynı şeyleri sordu. Çok geçmeden Ebu Cehil'in insanlar arasında dolaşmakta olduğunu gördüm. Delikanlılara:

– Görüyor musunuz? İşte biraz önce sorduğunuz adamınız budur! dedim. Onlar da kılıçlarını çekerek hemen saldırdılar. Vurup yere yıktılar ve öldürdüler. Sonra Peygamber'in yanına gidip onu öldürdük-

lerini bildirdiler. Hz. Peygamber:

- Onu hanginiz öldürdünüz? diye sordu. İkisi de:
- Ben öldürdüm, diye cevap verdi. Hz. Peygamber:
- Kılıclarınızın üzerindeki kanları sildiniz mi? diye sordu. Onlar

da:

- Hayır, diye cevap verdiler. Peygamber (s.a.v.), ikisinin kılıcına baktı ve:

- Her ikiniz onu öldürmüşsünüz, dedi. Ebu Cehil'in üzerindeki eşyaları ganimet olarak Muaz b. Amr b. Cemuh'a vermeye hükmetti. Diğer genç ise Muaz b. Afra idi."

Buharî, Yakub b. İbrahim kanalı ile Abdurrahman'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir günü safta duruyordum. Etrafıma baktığımda sağımda ve solumda genç yaşlarda iki delikanlı gördüm. Durumlarından şüphelendim. Çünkü ikisinden biri diğerinden gizlice bana: «Amca, bana Ebu Cehil'i göster." dedi. Ben de:

- Yeğenim, onunla işin ne? diye sordum. Dedi ki:

- Onu gördüğüm takdirde ya onu öldürmek ya da bu uğurda ölmek için Allah'a söz verdim.

Diğeri de, bundan gizli olarak bana aynı şeyleri söyledi. Bu ikisinin arasında bulunmaktansa, yerlerinde bulunmak arzusunu duydum. Ebu Cehil'i onlara gösterdiğimde iki doğan gibi koşular, yakalayıp onu öldürdüler. Bu delikanlılar, Afra'nın oğullarıydılar.»

Yine Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilir:

Rasûlullah (s.a.v.): «Ebu Cehil'in ne yapmakta olduğuna kim gidip bakar?» diye sordu. İbn Mesud: «Ben gidip bakarım ya Rasûlallah.» diyerek bakmaya gitti. Ebu Cehil'i, Afra'nın iki oğlunun öldürmüş olduğunu ve vücudunun tamamen soğuduğunu gördü. Sakalından tutup:

- Sen Ebu Cehil'sin değil mi? diye sordu.

Ebu Cehil'de:

- Öldürdüğünüz bu adamdan daha üstün bir kimse var mıdır? (Yada: kavminin öldürdüğü bu adamdan daha üstün biri var mıdır?) diye sordu.»

Buharî'nin, İsmail b. Kays'tan yaptığı rivayete göre İbn Mesud, Ebu Cehil'e gidip:

- Allah seni rezil ve hakir etti mi? diye sormuş, o da şu cevabı vermişti:

- Öldürdüğünüz adamdan daha üstün biri var mıdır?

A'meş, Ebu İshak kanalı ile Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder:

«Ebu Cehil'in yanına gittim. Yere düşmüştü. Başında bir miğfer,

yanında da güzel bir kılıç vardı. Benim yanımda ise adi bir kılıç vardı. Kılıcımın başına vurmaya başladım. Mekke'de iken başıma vurduğu bir darbeyi hatırladım. Öyle bir darbe vurmuştu ki eli güçsüzleşmişti. Kılıcını aldım. Başını kaldırıp bana şöyle dedi:

"Bugün devran kimindir? Bizim mi yoksa sizin mi? Sen ey Abdullah, Mekke'de bizim çobancığımız değil miydin?!" Böyle demesi üzerine onu öldürdüm. Sonra Hz. Peygamber'in yanına gidip: "Ebu Cehil'i öldürdüm." dedim. Peygamber:

– Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah hakkı için, onu gerçekten öldürdün mü? diye sordu ve üç kez bana bu şekilde yemin verdi. Sonra kalkıp benimle birlikte müşrik ölülerinin yanına geldi. Onlara beddua etti.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Veki' kanalı ile Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde Ebu Cehil'in yanına vardım. Ayağından darbe yemişti. Kılıcıyla kendini koruyor, insanları yanından uzaklaştırmaya çalışıyordu.

Ben:

– Allah'a hamd olsun ki o seni rezil ve hakir etti ey Allah düşmanı! dedim. O da:

– O, kendi kavminin öldürdüğü bir adamdır! dedi. Ben de pek iyi olmayan kılıcımın başına vurmaya başladım. Eline bir darbe indirdim. Kılıcı düştü. Düşen kılıcını alıp onunla kendisini vurup öldürdüm. Sonra âdeti yerde sürünürcesine Hz. Peygamber'e geldim ve durumu anlattım. O da:

– Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah için doğru söyle, onu öldürdün mü? diye sordu. Ve bu şekilde bana üç kez yemin verdirdi. Ben de:

– Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, onu öldürdüm! dedim. Rasûlullah kalkıp benimle birlikte Ebu Cehil'in yanına geldi ve:

"Seni rezil ve hakir eden Allah'a hamd olsun ey Allah düşmanı! Bu, bu ümmetin Firavun'u olmuştu!" dedi.

Başka bir rivayete göre İbn Mesud: "Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Cehil'in kılıcını bana ganimet olarak verdi." demiştir.

Ebu İshak el-Fezarî, Sevrî kanalı ile İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: «Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip: «Ben Ebu Cehil'i öldürdüm.» dedim. Rasûlullah: «Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah için doğru söyle, öldürdün mü?» diye sordu. Ben de: «Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah hakkı için onu öldürdüm.» dedim. Bu sözümü, iki ya da üç kez tekrarladım. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Allahu Ekber. Vadini gerçekleştiren, kuluna yardım eden ve yalnız başına fırkaları hezimete uğratan Allah'a hamdolsun.» Böyle dedikten sonra bana: «Haydi gidelimde, onu bana göster.» dedi. Ben de onunla birlikte gidip Ebu Cehil'in cesedini ona gösterdim. O da: «O, bu ümmetin Firavun'udur!» dedi.

Vakidî dedi ki: «Rasûlullah (s.a.v.), Afra'nın iki oğlunun ölüp düşükleri yere gelip durdu ve şöyle dedi:

"Allah, Afra'nın iki oğluna rahmet etsin. Onlar, bu ümmetin Firavun'unu ve küfür liderlerinin başını öldürmede ortaklardır." Denildi ki: Ya Rasûlallah! Onu bunlarla birlikte öldüren kimdi?

Buyurdu ki: "Melekler ile İbn Mesud, onu öldürme işine ortak oldu."

Beyhakî, el-Hakim tarikiyle Ebu İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde Ebu Cehil'in öldürüldüğüne dair haberi getiren müjdeci Rasûlullah'a geldiğinde kendileri, müjdeciye: «Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah hakkı için doğru söyle, sen onu ölmüş halde gördün mü?» diyerek üç kez yemin ettirdi. Müjdeci de yemin etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) secdeye kapandı.»

Beyhakî, Ebû Nuaym kanalı ile Abdullah b. Ebu Evfa'nın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.), fetihle müjdelendiğinde ve Ebu Cehil'in başı kendisine getirildiğinde iki rekat namaz kıldı.»

İbn Mace, Ebu Bişr Bekr b. Halef kanalı ile Abdullah b. Ebi Evfa'nın şöyle dediğini rivayet eder:

«Ebu Cehil'in başının vurulduğu müjdesi kendisine getirildiği günde Rasûlullah (s.a.v.), iki rekat namaz kıldı.»

İbn Ebi'd-Dünya, babası kanalı ile Şa'bi'nin şöyle dediğini rivayet eder: Adamın biri Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle dedi:

«Ben, Bedir'e uğradım. Orada yerden çıkan bir adam gördüm. Öte yandan bir başka adamda elindeki tokmakla vurarak onu yere batırıyordu. Sonra tekrar çıkıyor, tokmaklı adam da yine aynı şekilde vurup onu yere batırıyor ve bunu defalarca tekrarlıyordu.» Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«O, Ebu Cehil b. Hişam'dır. Kıyamet gününe kadar azap görecektir.»

"Meğazi" adlı eserinde el-Ümevî, babası kanalı ile Amir'in şöyle dediğini rivayet eder:

Adamın birisi Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle dedi:

«Bedir'de bir adamın oturmakta olduğunu, bir başka adamın da elindeki demir bir direk ile onun başına vurarak onu yere batırıp kaybettiğini gördüm.»

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«O, Ebu Cehil'dir. Başına bir melek görevlendirilmiştir. Yerden her çıktıkça ona böyle yapacaktır. Kıyamet gününe kadar o yere batacaktır!»

Buharî, Ubeyd b. İsmail kanalı ile Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Bedir gününde Ubeyde b. Said b. As'a rastladım. O zırha bürünmüştü. Sadece gözleri görülüyordu. Ona Ebu Zati'l-Kerîş künyesi ile hitap edilirdi. «Ben, Ebu Zati'l-Kirş'im» dedi. Ben de mızrağımla ona saldırdım. Mızrağı gözlerine sapladım ve öldürdüm.»

Hişam dedi ki: Bana gelen habere göre Zübeyr şöyle demiştir: «Ayağımı onun gövdesi üzerine koydum. Sonra bir gerindim ve mızrağı gözlerinden zorlukla çekip çıkardım. Mızrağın iki ucu eğilmişti.»

Urve dedi ki: « Rasûlullah (s.a.v.) Zübeyr'den o mızrağı istedi. Zübeyr de ona verdi. Rasûlullah vefat edince Zübeyr mızrağı aldı. Sonra Ebu Bekir istedi. Ona verdi. Ebu Bekir vefat edince Hattab oğlu Ömer, Zübeyr'den mızrağı istedi. Zübeyr de ona verdi. Ömer vefat edince Zübeyr mızrağı aldı. Sonra Osman ondan istedi. Osman'a verdi. Osman öldürüldüğünde mızrak Hz. Ali ailesinin eline geçti. Zübeyr'in oğlu Abdullah, mızrağı onlardan istedi. Ve öldürülünceye kadar mızrak onun yanında kaldı.»

İbn Hişam dedi ki: Hattab oğlu Ömer, Said b. As'ın yanına gidip ona şöyle dedi: "Sende bana karşı birşeyler görüyorum. Öyle sanıyorum ki, babanı öldürdüğümü sanıyorsun. Eğer onu öldürmüş olsaydım, senden özür dilemezdim. Ama ben dayım As b. Hişam b. Muğire'yi öldürdüm. Babana gelince ben ona uğradım. O, öküzün boynuzuyla yeri eşelemesi gibi yeri eşeliyordu. Ona dokunmadan yanından geçip gittim. Ama amcası oğlu Ali ona yönelerek öldürdü."

İbn İshak dedi ki: Abdu's-Şems oğulları kabilesinin müttefiki olan Ukkâşe b. Mihsan b. Hirsan el-Esedî, Bedir gününde kılıcıyla savaştı. Öyleki; kılıcı, elinde kırıldı. O da Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi. Rasûlullah, ona ağaçtan bir dal verip şöyle dedi: «Ey Ukkâşe! İşte bununla savaş!»

Ukkâşe, o dalı Rasûlullah'tan aldığı zaman salladı ve o dal, onun elinde uzunca, ağzı sağlam, beyaz ve demirden bir kılıç haline geldi. Onunla savaştı. Nihayet Allah, Müslümanlara fetih müyesser kılıncaya kadar savaşını sürdürdü. Avn adı verilen kılıç onun yanında kaldı. Ukkâşe, o kılıçla savaşlarda Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında hazır bulundu. Nihayet Ebu Bekir zamanında irtidad hadisesinde öldürüldü. O zaman o kılıç, onun yanında idi. Onu, Tulayha b. Hüveylid el-Esedî öldürdü. Tulayha, bu hususta bir kaside söyledi:

"Akşamleyin İbn Akremî ve Ükkâşe el-Ganmî'yi dönüp dolaşma yerinde mükim olarak bırakıp ayrıldım."

İleride de açıklanacağı gibi bu hadiseden sonra Tulayha, Müslüman olmuştur.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.): «Ümmetimden 70.000 kişi hesapsız ve azapsız olarak Cennet'e girecektir.» dediği zaman Ukkâşe: «Allah'a dua et de beni onlardan biri kılsın.» demiş, Rasûlullah da: «Allahım, Ukkâşe'yi onlardan biri kıl.» diye dua etmişti.

İbn İshak'ın rivayetine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

– Araplar arasında bizim hayırlı bir süvarimiz vardır.

– O kimdir ya Rasûlallah?

– Ukkâşe b. Mihsan'dır.

Bunun üzerine Dırrar b. Ezver dedi ki:

– Ya Rasûlallah, o bizden bir adamdır.

– Sizden biri değildir. Fakat antlaşmadan dolayı o bizdendir.

Beyhâkî, el-Hakim kanalı ile Ukkâşe b. Mihsan'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Bedir gününde kılıcım elimde kırıldı. Rasûlullah, bana bir dal verdi. Bir de baktım ki o dal elimde beyaz, uzunca bir kılıç haline gelmiş! O kılıçla savaştım. Nihayet Cenâb-ı Allah, müşrikleri yenilgiye uğrattı.» Bu kılıç, vefatına kadar Ukkâşe'nin yanında kaldı.

Vakidî, Üsâme b. Zeyd kanalı ile Abdü'l-Eşhel oğulları kabilesinden bir kaç adamın şöyle dediklerini rivayet eder: "Seleme b. Haris'in kılıcı Bedir gününde kırıldı. Silahsız kaldı. Rasûlullah ona İbn Tab hurma ağaçlarından bir dal vererek: "İşte bununla vur." dedi. Seleme, bir de baktı ki o dal, bir kılıca dönüşmüş. Bu kılıç Cisri Ebu Ubeyde günündeki çarpışmada öldürülünceye kadar Seleme'nin yanında kaldı."

RASÛLULLAH (S.A.V.)'İN, KATADE'NİN GÖZÜNÜ İYİLEŞTİRMESİ

Beyhakî, "Delail" adlı eserinde Katade b. Numan'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Bedir gününde gözüm yanağımın üzerine aktı. Ashab, o gözümü koparıp atmak istedi. Bunu, Rasûlullah'a sordular. O, hayır dedi. Beni yanına çağırdı. Avucunu göz bebeğimin üzerine koydu. Böylece iyileştirdi. Ama hangi gözüm olduğunu bilemiyorum.»

Mü'minlerin emiri Ömer b. Abdülaziz, bize dedi ki: Bu haberi, Asım b. Amr b. Katade bana anlatmış, ayrıca ona şu şiiri de söylemiştir:

"Ben o adamın oğluyum ki, gözü yanağının üzerine aktı ve o gözü Muhammed Mustafa'nın avuç içi ile -her ne kadar soğumuş idiysede- yerine yerleşti."

Merhum Ömer b. Abdülaziz, bunu bize anlatırken Ümeyye b. Ebî's-Salt'ın, Seyf b. Zi-Yezen hakkında söylemiş olduğu bir şiiri konuyla irtibatlandırarak yerinde söyledi:

"Bunlar yüce ahlaklardır. Su ile karışan süt kapları değildir ki, o sütler daha sonra idrara dönüşsünler."

BUNA BENZER BAŞKA BİR KISSA

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Rafi b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir günü olduğunda insanlar, Ubey b. Halef'in üzerine toplandılar. Ben de zırhının bir parçasına baktım ki koltuk altındaki kısmı parçalanmış. Kılıcımla orasından kendisine darbemi vurdum. Bedir gününde bana bir ok isabet etti. Gözüm çıktı. Rasûlullah (s.a.v.), gözüme tükürüp benim için dua etti. Artık o darbeden bir eziyet duymadım. "Bu olay bu açıdan gariptir.

İbn Hişam dedi ki: Ebu Bekir es-Sıddık, oğlu Abdurrahman'ı yanına çağırdı. Abdurrahman, o zaman müşriklerle beraberdi. Ona dedi ki: – Ey Habis! Mahım nerede? Abdurrahman da dedi ki:

"Çok koşan at ve beyaz saçlı dalalettekileri öldüren keskin kılıçtan başka birşey kalmadı." Yani sadece savaş techizatı ile atlar kaldı ki, o atlar üzerinde sapıklıktaki ihtiyarlar savaşırlar.

Abdurrahman küfür halinde iken böyle diyordu. el-Ümevî'nin,

"Meğazi" adlı eserinde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde Ebu Bekir es-Sıddık ile birlikte müşriklerin ölüleri arasında dolaşırken şöyle demiş: «Başları yararız.»

Ebu Bekir es-Sıddık'ta şöyle demiş:

"Bize karşı güçlü olan adamların başlarını yararız. Onlar çok zalim ve çok asi idiler!"

BEDİR GÜNÜNDE KÜFÜR LİDERLERİNİN CESETLERİNİN KUYUYA ATILMASI

İbn İshak, Yezid b. Ruman kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), ölülerin kuyuya atılmalarını emretti. İçine atıldılar. Ancak Ümeyye b. Halef kuyuya sığmadı. Çünkü o, zırhı içinde şişmiş ve zırhını doldurmuştu. Onu kuyuya atmak için uğraşılsa da vücudu dağılmaya başladığından yerinde bıraktılar, üzerini toprak taş gibi şeylerle kapattılar. Diğerlerini kuyuya attıkları zaman Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

– Ey kuyu halkı! Siz, Rabbinizin vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü? Ben, Rabbimin bana vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördüm!

Ashab, ona dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ölmüş bir kavimle mi konuşuyorsun?

– Onlar, Rablerinin kendilerine vadettiği şeyi öğrendiler.

Hz. Aişe dedi ki:

İnsanlar, Rasûlullah'ın: "Onlara dediğim şeyi muhakkak işittiler." şeklinde dediğini söylerler. Oysaki Rasûlullah sadece "Onlar muhakkak öğrendiler." dedi.

İbn İshak, Humayd et-Tavil kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabı, geceleyin kendisini dinlediler. O şöyle diyordu:

– Ey kuyu halkı! Ey Utbe b. Rebia, ey Şeybe b. Rebia, ey Ümeyye b. Halef ve Ey Ebu Cehil b. Hişam! -Böylece onlardan kuyuda olan kimsele-ri saydı- Rabbinizin vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü? Ben, Rabbimin bana vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördüm.

Bunun üzerine Müslümanlar dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ölen bir kavme mi sesleniyorsun?

– Siz, benim söylediklerimi onlardan daha iyi işitecek değilsiniz. Ne varki onlar, bana cevap verme gücünü bulamazlar.»

İbn İshak dedi ki: Bazı ilim erbabı kimselerin bana anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

"Ey kuyu halkı! Peygamber'ine en kötü davrananı peygamber aşireti sizsiniz. Beni yalanladınız. Oysaki insanlar beni doğruladılar. Beni aranızdan çıkarıp sürdünüz. Oysaki insanlar beni aralarında barındırdılar ve siz benimle savaştınız, insanlar ise bana yardım ettiler. Rabbinizin size vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü? Ben, Rabbinin bana vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördüm."

Ben derim ki: Bu, Hz. Aişe'nin te'vil ettiği hadislerden biridir. Nitekim onun tevil ettiği hadisler, bir cüzde bir araya getirilmiştir. Hz. Aişe, bu hadislerin bazı ayetlerle çeliştiklerine inanmaktaydı. Mesela, bu hadis, şu ayetle çelişir görünmektedir:

"Ey Muhammed! Sen, kabirlerde olanlara işittiremezsin." (el-Fâtır, 22.) Aslında yukarıdaki hadis, bu ayetle çelişmemektedir. Doğrusu, ashabın cumhurunun ve onlardan sonra gelen ulemanın kavlidir. Hz. Aişe'nin görüşü bu hususta doğru değildir. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.

Buharî, Hz. Ubeyd b. İsmail kanalı ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet eder: İbn Ömer'in, ölünün mezarında aile efradının ağlaması yüzünden azap göreceğine dair bir hadisi, Hz. Peygamber'den merfu olarak rivayet ettiği kendisine anlatıldığında Hz. Aişe şöyle demişti: Rasûlullah (s.a.v.), sadece şöyle dedi: «Ölü, kendi hata ve günahı yüzünden azap görür ve onun aile efradı da şu anda onun üzerine ağlar.» Bu da Rasûlullah (s.a.v.)'ın şu sözüne benzer: Rasûlullah (s.a.v.), içinde Bedir'de öldürülmüş olan müşriklerin cesedi bulunan kuyunun başında durdu ve onlara bazı şeyler söyledi. Sonra: «Doğrusu bunlar, benim söylediklerimi işitmekte ve söylediğim şeyin hak olduğunu bilmektedirler.» dedi. Ben de kendisine şu ayetleri okudum:

«Ey Muhammed! Tabiidir ki sen ölümlere kat'iyen işittiremezsin.» (er-Rûm, 52.)

«Ey Muhammed! Sen, kabirlerde olanlara işittiremezsin.» (el-Fâtır, 22.) Benim bu ayetleri okumam üzerine Rasûlullah dedi ki:

«Onların ateşteki yerlerini hazırladıkları zaman öyledir.»

Defnedildikten sonra ölünün dışarıda söylenen sözleri işitebileceğine dair birden fazla sarîh hadis varid olmuştur. Nitekim bunu "Ahkamü'l-Kebir" adlı kitabımızın cenazeler bölümünde anlatacağız.

Buharî, Osman kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.), Bedir kuyusunun başında durup şöyle dedi:

«Rabbinizin size vaad ettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü?» Daha sonra sözlerine devamla şöyle dedi:

«Onlar, şu anda benim kendilerine söylediklerimi işitiyorlar.»

Bu sözler, Hz. Aişe'ye anlatıldığında kendisi şöyle dedi:

Peygamber (s.a.v.): «Kendilerine söylediğim sözün gerçek olduğunu onlar şimdi biliyorlar.» dediğinde ben kendisine:

«Ey Muhammed! Tabiidir ki sen ölümlere kat'iyen işittiremezsin.»
(er-Rûm, 52.) ayetini okudum.»

Buharî, Abdullah b. Muhammed kanalı ile Ebu Talha'dan rivayet etti ki, Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.), öldürülen Kureyş büyüklerinden yirmi dört kişinin, içi taşlarla örülü pis bir kuyuya atılmalarını emretti. Müşriklere galip olduğunda, üç gece orada ikamet etti. Üçüncü gün yüklerin bağlanması ve yola çıkarılmasını emretti. Sonra kendisi yürümeye başladı. Ashabı da kendisini izledi ve: «Herhalde bir ihtiyacı görmek için yürüyor.» dediler. Nihayet Hz. Peygamber, kuyunun ağzına gelip durdu ve baba adlarıyla birlikte adlarını sıralayarak onlara seslendi: «Ey fulan b. fulan. Ey fulan b. fulan! Allah'a ve Rasûlüne itaat etmek hoşunuza gider miydi? Doğrusu biz, Rabbimizin bize vaad ettiği şeyin gerçek olduğunu gördük. Siz de Rabbinizin size vaad ettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü?!»

Hz. Ömer dedi ki:

– Ya Rasûlallah! Ruhsuz cesetlerle ne diye konuşuyorsun?

– Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, söylediğim sözleri siz onlardan daha iyi işitiyor değilsiniz!»

Katade dedi ki: «Cenâb-ı Allah, o müşrikleri diriltti ve Rasûlü'nün sözlerini onlara işittirdi. Onları kınamak, alçaltmak, onlardan öç almak, onları pişman edip hasret çektmek için böyle yaptı.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Yunus b. Muhammed kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'de öldürülen müşrikleri üç gün yerde bıraktı. Nihayet kokuştular. Sonra yanlarına gidip durdu ve şöyle dedi:

– Ey Ümeyye b. Halef, Ey Ebu Cehil b. Hişam, Ey Utbe b. Rebia, Ey Şeybe b. Rebia! Rabbinizin size vadettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü? Doğrusu ben, Rabbimin bana va'dettiği şeyin gerçek olduğunu gördüm.

Enes diyor ki: Rasûlullah'ın sesini duyan Ömer gelip dedi ki:

– Ya Rasûlallah! Ölümünden üç gün sonra mı bunlara sesleniyor-sun? Bunlar senin sesini duyarlar mı? Oysa Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: «Ey Muhammed! Tabii ki sen ölümlere işittiremezsin.» Bunun üzerine Hz. Peygamber:

– Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, söylediklerimi siz bunlardan daha iyi işitiyor değilsiniz. Ne var ki bunlar, cevap verme gücünü bulamamaktadırlar.»

İbn İshak, Hassan b. Sabit'in bu konuda aşağıdaki şiiri okuduğunu söyler.

"Zeyneb'in kumdan tepelerdeki diyarını bildim. Tıpkı yeni bir kağıttaki yazı satırı gibi idi.

Rüzgar birbirini izler ve bahar yağmurundan her bir kara bulut akıcı ve dökücüdür.

Onun resmi akşama doğru eskidi ve sevgili sakininden sonra akşama doğru çorak bir arazi oldu. O halde sen, her gün hatırlamayı terket ve özgün kalbin hararetini geri çevir.

Yalancının haber vermesinden başka, doğrulukla kendisinde ayıp bulunmayan kimseyi söyle.

Melikler melikinın Bedir'de bizim için müşriklerde olan nasibe dair yaptığı şeyi anlat.

Sabahleyin sanki onların toplanması Hira dağı gibidir ki, onun etrafı güneş batmaya meylettiği zaman göründü.

Bizden bir topluluk ile onlarla karşılaştık.

Tıpkı orman arslanları gibi gençler ve ihtiyarlar olarak,

Muhammed'e gelince, düşmanlara karşı savaşların ateşinde ve sıcağında ona yardımda bulundular.

Ellerinde keskin kılıçlarla ve kınlarını dolduran, parıldayan bütün kılıçlarla,

Efendiler olan Beni Evs'le Beni Neccar, kuvvetle dine yardım ettiler.

Biz de Ebu Cehil'i ve Utbe'yi yıkılmış olarak bırakıp gittik, yeryüzüne terk ettik.

Şeybe'yi bir soylu kimseye nisbet olundukları zaman, hasep sahibi erkekler arasında bıraktık.

Onları cemaatler halinde kuyuya attığımızda Rasûlullah, onlara şöyle sesleniyordu:

Benim sözümün gerçek olduğunu görmediniz mi? Allah'ın emri kalbleri almaz mı?

Onlar ise konuşmadılar ve eğer konuşsalar diye derlerdi:

Doğru söyledin ve sen doğruyu bulan bir fikir sahibisin!"

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), müşrik ölülerinin kuyuya atılmasını emrettiği zaman Utbe b. Rebia'nın cesedi alınıp kuyuya doğru sürüklendi. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Hüzeyfe b. Utbe'nin yüzüne baktı. Onun üzgün olduğunu ve renginin değiştiğini farketti: «Ey Hüzeyfe, babandan ötürü üzgün olduğunu sanıyorum. Öyle mi?» diye sordu. Hüzeyfe de şöyle dedi:

"Hayır, vallahi ya Rasûlallah, babam ve öldürülüşü hakkında şüphe etmedim. Yalnız babamın görüş sahibi, yumuşak huylu ve faziletli bir kimse olduğunu biliyordum. Bu güzel hasletleri sebebiyle İslâm'a girip hidayet bulacağını umuyordum. Ama başına gelen bu felaketleri gördükten ve bunca ümidimden sonra küfür halinde öldüğünü gördükten sonra üzuldüm."

Rasûlullah (s.a.v.), böyle demesi üzerine Hüzeyfe'ye hayır duada bulundu. Ve ona iyi şeyler söyledi.

Buharî, el-Humeydî kanalı ile İbn Abbas'ın: «Allah'ın verdiği nimeti nankörlükle karşılayanlar...» (İbrâhîm, 28.) ayet-i kerimesiyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder: «Vallahi bu ayette sözü edilenler, Kureyş kafirleridir.»

Amr dedi ki: "Yukarıdaki ayette sözü edilen nankörler, Kureyş kafirleridir. Allah'ın nimeti ise Muhammed'dir." «Ve milletlerini helak olacakları yere götürenler.» ayetinde sözü edilen helak yerinden kasıt da Bedir savaşındaki ateştir, dedi."

İbn İshak dedi ki: Hassan b.Sabit konuyla ilgili olarak şu şiiri söyler:

"Benim kavmim o kimselerdir ki yer halkı inkar ederken onlar Peygamberlerini konuk edip onu tasdik ettiler.

Onlar ancak kavimlerin haslarıdır larki, salihlerin öncüleridirler. Ensâr'la beraber yardımcılardır.

Aslı kerim, seçilmiş olan zat onlara geldiğinde Allah'ın taksimiyle müjdelenmiş olarak,

Hoş geldiniz, safa geldiniz , merhaba, güven ve bolluk içinde olabilirsiniz.

Ne güzel peygamber ve ne güzel taksim eden, ne güzel komşudur.

Onu bir eve konuk ettiler ki, orada kötülüklerden korkulmaz.

Onlara komşu olan eve, ev denilir.

Orada ona Muhacir olarak geldiklerinde malları taksim ediniz.

İnkarcının nasibi ise ateştir.

Biz ve onlar, Bedir'e onların helaki için yürüdük, şayet kesin bir bilgi ile bilselerdi yürümezlerdi.

Hile ile onların başını aldatarak iş açtı. Sonra onları yardımsız bıraktı. Çünkü o habis, dostu olduğu kimseleri çok aldatıcıdır.

Dedi ki: Ben sizin komşunuzum. Sizi himaye ederim. Onları, kendisinde aşâğılık ve hakirlik ile utanç bulunan geliş yerlerinin kötüsüne getirdi.

Sonra karşılaştık. Ve onlar, liderlerinden yüz çevirdiler.

Onlardan yükseklerle gidenler olduğu gibi, derin yerlere, aşâğılara dağılanlar da oldu."

İmam Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Ebi Bekr kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), ölümlerle işini tamamladıktan sonra kendisine denildi ki : "Sen kervana bak, ondan başka birşey yoktur." Abbas, bağlar içinde bağlı iken Rasûlullah'a seslendi: "Bu sana layık değildir." Rasûlullah sordu:

– Niçin?

– Çünkü Allah, sana iki taifeden birini vadetti ve sana vadettiğini de yerine getirdi.

Bedir'de kafirlerden yetmiş kişi öldürülmüştü. Bu savaşta 1000 melek de hazır bulunmuştu. Cenâb-ı Allah'ın ezeldeki takdirine göre geride kalan müşriklerin bir çoğu Müslüman olacaktı. Şayet Cenâb-ı Allah dileseydi, bir melek ile onları baştan sona helak ederdi. İnsanlar, sadece tamamen hayırsız olanları öldürmüşlerdi. Melekler arasında Cebrail de vardı ki, Cenâb-ı Allah, ona emir vermiş, o da bu emir üzerine Lut kavminin yaşadığı şehirleri yerinden söküp altüst etmişti. Yedi şehri batırmıştı ki, onlarda çeşitli ümmetler, hayvanlar, arazi ve tarlalar vardı.

Allah'tan başkasının bilmediği şeyler de vardı. Onları yerden kaldırıp semanın ucuna kadar kanadıyla yükseltmiş, sonra ters çevirip yere bırakmış, üzerlerine taşlar bırakmıştı. Nitekim bunları, Lut kavminin kıssasında anlatmıştık.

Cenâb-ı Allah, mü'minlere, kafirlerle cihad etmelerini emretmiş ve bunun hikmetini açıklayarak şöyle buyurmuştu:

«Savaşta inkar edenlerle karşılaştığınızda boyunlarınızı vurun. Sonunda onlara üstün geldiğinizde onları esir alın. Savaş sona erince onları ya karlıksız, ya da fidye ile serbest bırakın. Allah isteseydi, onlardan başka türlü de öğ alabilirdi. Bunun böyle olması, kiminizi kiminizle denemek içindir.» (Muhammed, 4.) «Onlarla savaşın ki Allah, sizin elinizle onları azaplandırınsın. Rezil etsin ve sizi üstün getirsin de mü'minlerin gönüllerini ferahlandırınsın, kalblerindeki öfkeyi gidersin. Allah dileğinin tevbesini kabul eder.» (et-Tevbe, 14-15.)

Ebu Cehil, Ensâr'dan bir gencin eliyle öldürülmüştü. Sonra Abdullah b. Mesud, yanı başına gelip durmuş, sakalını tutmuş, göğsüne çıkmıştı. Ebu Cehil, ona şöyle demişti: "Ey koyun çobancı! Zorlu bir yere çıktın!" Bundan sonra Abdullah, başını kesip Rasûlullah'ın huzuruna getirip bırakmıştı. Böylece Cenâb-ı Allah, mü'minlerin kalblerindeki öfkeyi yatıştırmıştı. Ebu Cehil'in bu şekilde öldürülmesi, onun yıldırım çarpması yahud evinin tavanının çökmesi, ya da normal ölümle ölmesinden daha çok mü'minlerin hoşuna gitmişti. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak'ın anlattığına göre Müslüman olup Mekke'de kalmış ve Kureyş tarafından savaşa mecbur edilerek Bedir'e gelmiş bir grup, Bedir'de öldürüldüler. Bunlar zulme uğradıkları ve İslâmiyet'ten dönme-y zorlandıkları için imanlarını gizlemişlerdi. Haris b. Zem'a b. Esved, Ebu Kays b. Fakih (Ebu Kays b. Velid b. Muğire), Ali b. Ümeyye b. Halef ve As b. Münebbih b. Haccac bunlardandı. Cenâb-ı Allah, bunlar hakkında şu ayeti inzal buyurdu:

«Kendilerine yazık edenlerin canlarını aldıkları zaman onlara: «Ne

yaptınız bakalım?» deyince «Biz yeryüzünde zavallı kimselerdik.» diyecekler, melekler de: «Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!» cevabını verecekler. Onların varacakları yer Cehennem'dir. Orası ne kötü dönülecek yerdir!» (en-Nisâ, 97.)

Bedir'de Mekkelilerden yetmiş kişi esir alınmıştı. Nitekim ileride bunu açıklayacağız. Esirler arasında Rasûlullah (s.a.v.)'ın amcası Abbas, amcası oğlu Akil b. Ebi Talib ve Nevfel b. Haris b. Abdülmuttalib gibi akrabaları da vardı. Şafii, Buharî ve diğerleri bunu delil olarak ileri sürerek akrabalık bağı bulunan herkesin azad edilmesinin gerekli olmadığını söylemişler ve İbn Semure'nin bu konudaki hadisine muarız olmuşlardır. Doğrusunu Allah bilir. Esirler arasında Ebu'l-As b. Rebi b. Abdu's-Şems b. Ümeyye de vardı ki, bu, Rasûlullah'ın kızı Zeyneb'in kocası idi.

FASIL

Ashab, esirlerin öldürülmeleri veya fidye karşılığında serbest bırakılmaları konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdi. Nitekim İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. Asım kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde esirler konusunda sahabelemlerle müşavere yapıp şöyle dedi: «Doğrusu Allah, onları sizin elinize bıraktı.»

H. Ömer kalkıp şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah! Boyunlarını vurayım mı?

Rasûlullah (s.a.v.), H. Ömer'in bu görüşüne iltifat etmedi. Sonra tekrar insanlara aynı şeyi sordu. Ebu Bekir es-Sıddık kalkıp şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah! Onları affetmeni ve fidyelerini kabul etmeni uygun görüyoruz.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzündeki keder kayboldu, esirleri affetti. Fidyelerinin kabul etti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi.» (el-Enfal, 68.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ömer b. Hattab'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde ashabına baktı. Onlar, 300 kûsur kişi idiler. Müşriklere baktı. Onlar da 1000'den fazla idiler. Müşriklere yetmiş kişi öldürüldü. Yetmiş kişi de esir alındı.

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir, Ali ve Ömer'e danıştı. Ebu Bekir şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah! Bunlar amca oğullarıdır. Aşiretin ve kardeşlerindir. Bence bunlardan fidye alman daha doğru olur. Bunlardan al-

duğumuz fidyeler, kafirlere karşı bizim için bir kuvvet olur. Umulur ki Allah, bunlara hidayeti nasib eder, onlar da bize destek olurlar.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Ey Hattab'ın oğlu, sen ne düşünüyorsun? diye sordu.

Hız. Ömer diyor ki: Ben de şöyle dedim:

– Vallahi ben, Ebu Bekir gibi düşünmüyorum, falanı (akrabalarım-dan birini) bana ver ki boynunu vurayım. Akil'i de Ali'ye ver ki, Ali onun boynunu vursun. Hamza'ya da falan kardeşini ver ki, Hamza onun boynunu vursun, Taki Allah bizim kalblerimizde müşriklere karşı bir yumuşama kalmadığını bilsin. Bunlar, Kureyşlilerin varlıkları, liderleri ve komutanlarıdır.

Rasûlullah (s.a.v.), benim dediğime değil, Ebu Bekir'in dediğine uydu ve esirlerden fidye aldı. Ertesi gün Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gittim. Baktım ki Ebu Bekir'le birlikte ağlamaktadır. "Ya Rasûlallah, bana, seni ve arkadaşını ağlatan şeyin ne olduğunu söyle. Ağlamayı gerektiren bir sebep varsa ben de ağlarım, eğer ağlamayı gerektiren bir sebep yoksa, sizin ağlamanızdan ötürü ben de ağlamaya çalışırım." dedim.

Rasûlullah buyurdu ki:

– Arkadaşlarının, bana esirlerden fidye almayı tekliflerinden ve benim o teklifleri kabul etmemden ötürü ağlıyorum. Azabınızın şu ağaçtan daha yakın olduğu bana gösterildi. (Böyle derken yakındaki bir ağacı gösterdi.)

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Yeryüzünde savaşırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz. Oysa Allah ahireti kazanmanızı ister. Allah güçlüdür. Hakim'dir. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi.» (el-Enfal, 67-68.)

Bundan sonra Müslümanlara gaminetler helal kılındı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Muaviye kanalı ile Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Bedir günü olduğunda Rasûlullah (s.a.v.):

– Şu esirler hakkında ne diyorsunuz? diye sordu.

Ebu Bekir şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah, bunlar senin kavmin ve aileleridir. Bunları hayatta bırak ve haklarında vereceğin hükmü geciktir. Umulur ki Allah, tevbelerini kabul buyurur.

Ömer ise şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah, bunlar seni memleketinden çıkardılar. Seni yalnadılar. Onları bana yaklaştırdı boyunlarını vurayım!

Abdullah b. Revaha da şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah, odunu bol bir vadiye bak. Bunları oraya sok, sonra bunları ateşte yak!

Rasûlullah (s.a.v.), yanlarından ayrılıp evine gitti. Bazıları:

– Ebu Bekir'in sözünü tutacaktır, dedi.

Bir kısmı:

– Ömer'in sözünü tutacaktır, dedi.

Bazıları da:

– Abdullah b. Revaha'nın sözünü tutacaktır, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), tekrar yanlarına gelip şöyle dedi:

– Doğrusu Allah, bazı kimselerin kalblerini yumuşatacaktır. Öyle ki yumuşaktan daha yumuşak olacaktır. Bazılarının da kalblerini katılaştıracaktır. Öyleki taşlardan daha katı olacaktır. Ey Ebu Bekir, senin durumun İbrahim'in durumu gibidir ki o şöyle demişti: «Bana uyan bendendir. Bana karşı gelen kimseyi sana bırakırım. Sen bağışlarsın, merhamet edersin.» (İbrahim, 36.)

Ey Ebu Bekir, senin durumun, İsa'nın durumu gibidir ki, o şöyle demişti: «Onlara azap edersen, doğrusu onlar senin kullarıdır; onları bağışlarsan, güçlü olan, Hakim olan şüphesiz ancak sensin.» (el-Mâide, 118.)

Ey Ömer, senin durumun, Nuh'un durumu gibidir ki, o, şöyle demişti:

«Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkarcı bırakma.» (Nâh, 26.)

Ey Ömer, şüphesiz senin durumun, Musa'nın durumu gibidir ki; o, şöyle demişti:

«Rabbimiz! Mallarını yok et, kalblerini sık; çünkü onlar can yakıcı azabı görmedikçe inanmazlar.» (Yûnus, 88.)

Siz, muhtaç ve fakir kimselersiniz. Esirlerden fidyesiz, ya da boynu vurulmamış, hiç kimse kalmasın!

Abdullah dedi ki:

– Ya Rasûlallah! Sadece Süheyl b. Beyda kalsın. Çünkü onun İslâmiyet'i andığını işittim.

Rasûlullah, onun bu sözleri üzerine sükut etti.

Abdullah diyor ki: O günkü gibi hiçbir zaman gökten üzerime taş düşeceğinden korkmuş değildim. Nihayet Rasûlullah: «Sadece Süheyl b. Beyda hariç.» dedi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeleri inzâl buyurdu:

«Yeryüzünde savaşırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçki dünya malını istiyorsunuz. Oysa Allah ahireti kazanmanızı ister. Allah güçlüdür, Hakimdir.

Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi.» (el-Enfal, 67-68.)

İbn Mirdeveyh, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder:

Bedir gününde ele geçirilen esirler arasında Abbas'da vardı. Onu Ensâr'dan bir adam esir almıştı. Ensâr, onu öldürmeye karar vermişlerdi. Bu haber, Peygamber (s.a.v.)'e ulaştığında o şöyle buyurdu: «Bu gece

amcam Abbas yüzünden uyuyamadım. Ensâr, onu öldüreceklerini ifade etmişlerdir.» Hz. Ömer:

– Onlara gideyim mi? diye sordu.

Peygamber (s.a.v.):

– Evet, dedi.

Ömer, Ensâr'ın yanına gidip onlara şöyle dedi:

– Abbas'ı bırakın.

Onlar:

– Hayır, vallahi onu bırakmayız!

– Eğer Rasûlullah'ın bu işte rızası varsada mı?

– Eğer onun rızası varsa Abbas'ı al götür, dediler.

Ömer, Abbas'ı alıp götürdü. Yolda iken ona şöyle dedi:

– Ey Abbas, Müslüman ol. Allah'a yemin ederim ki senin Müslüman olman, Hattab'ın Müslüman olmasından benim için daha hoştur. Çünkü ben Rasûlullah'ın, senin Müslüman olmanı arzuladığını gördüğüm için bu görüşteyim.

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Bekir'e danıştı. Ebu Bekir şöyle dedi:

– Bunlar senin aşiretindirler. Bunları salver.

Ömer'e danıştı. O da:

– Bunları öldür, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), esirleri fidye karşılığında serbest bıraktı. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Yeryüzünde savaşırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz.» (el-Enfâl, 67.)

Tirmizî, Nesef ve İbn Mace, Süfyan es-Sevrî kanah ile Ali'nin şöyle dediğini rivayet ederler: Cebraîl, Peygamber (s.a.v.)'e gelip şöyle dedi:

– Ashabını esirler konusunda serbest bırak. Dilerlerse fidye alsınlar, dilerlerse onları öldürsünler. Yalnız, gelecek seneye onlardan bir bu kadarını öldürmeleri şartı ile.

Ashab dedi ki:

– Ya fidye alırız veya bizden adam öldürülür.

Bu, garip bir hadistir

İbn İshak, İbn Ebi Necih kanah ile İbn Abbas'ın; «Daha önceden Allah'ın verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi.» ayet-i kerimesi hakkında şöyle dediğini rivayet eder:

– Cenâb-ı Allah, yukarıdaki ayette şunu kast ediyor: «Eğer bana asi olanı azaplandıracak olmasaydım, aldığınız fidye yüzünden size büyük bir azap dokunurdu.»

A'meş dedi ki: Cenâb-ı Allah'ın ezelde verdiği hükme göre Bedir savaşına katılan Müslümanlardan hiçbiri azaplandırılmayacaktır.

• Mücahid ile Sevrî: «Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hükmü olmasaydı...» ayet-i kerimesindeki hükmün, mağfiretle ilgili hüküm oldu-

ğunu söylemişlerdir.

Valibî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Ümmü'l-Kitab'ta önceden verilen hükme göre ganimetler ve esirlerden alınan fidyeler, sizler için helaldir. Bu sebeptedir ki müteakip ayet-i kerimede Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmuştur:

«Elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helal olarak yeyin.» (el-Enfâl, 69.) Bu kavil, tercihe şayandır. Zira Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Cabir b. Abdullah'tan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Benden önceki peygamberlerden hiç birine verilmeyen beş şey bana verildi. Düşmanların korkutulmasıyla yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve pak kılındı. Ganimetler, bana helal kılındı. Oysa benden önce hiç kimseye helal kılınmamıştı. Bana şefaât verildi. Önceki peygamberler, sadece kendi kavimlerine gönderilirlerdi. Halbuki ben bütün insanlara gönderildim.»

A'meş, Ebu Salih kanalı ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bizden başka kara başlılara ganimetler helal kılınmadı.»

Bu sebeptedir ki, yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helal olarak yeyin.» (el-Enfâl, 69.) Cenâb-ı Allah, ganimetleri yemeye ve esirlerden fidye almaya izin verdi.

Ebu Davud, Abdurrahman b. Mübarek el-Absî kanalı ile İbn Abbas'tan rivayet etti ki, « Rasûlullah (s.a.v.), cahiliye ehlinin fidyesini Bedir gününde 400 dirhem olarak belirlemişti. Bu, esirlerden birinin vereceği en az fidye idi. En çok fidye verenlerinin ki ise, 4000 dirhem idi.»

Cenâb-ı Allah, esirlerden alınan fidyenin -iman etmeleri halinde- dünya ve ahirette yerinin doldurulacağını vaad edip şöyle buyurdu:

«Ey Peygamber! Elinizde bulunan esirlere, «Allah kalblerinizde bir iyilik bulursa, size sizden alınandan daha hayırlısını verir, sizi bağışlar.» de.» (el-Enfâl, 70.)

Valibî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Yukarıdaki ayet-i kerime, Abbas hakkında nazil oldu. O da kendi şahsı için fidye olarak kırk okye altın verdi. Ve şöyle dedi: «Allah, bana kırk köle verdi.» Yani bunların her biri onun için ticaret yaparlardı. Abbas yine şöyle dedi: «Allah'ın vaad ettiği mağfireti ümid ediyorum.»

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.), akşamladığında esirler zincirlere bağlanmış halde idiler. Rasûlullah, gecenin ilk kısmını uykusuz geçirdi. Ashabı ona:

– Ya Rasûlallah, neyin var, niçin uyumuyorsun? diye sordu. O da şöyle buyurdu:

– Amcam Abbas'ın, zincir bağları içinde inleyişini işittim.

Böyle demesi üzerine Abbas'ı serbest bıraktılar. Kendisi de sustu ve

uyudu.

İbn İshak dedi ki: Abbas, varlıklı bir adamdı. Kendi şahsı için yüz okye altın fidyeye verdi.

Ben derim ki: Bu 100 okyelik altın fidyeye, Abbas'ın kendisi ile yeğenleri Akil ile Nevfel ve müttefiki Utbe b. Amr içindi. Utbe, Haris b. Fihri oğulları kabilesindendi. Abbas, Müslüman olduğunu iddia ettiği zaman bu kadar fidyeyi vermesini Rasûlullah, ona emretmiş ve şöyle demişti:

– Dış görünüşün bizim aleyhimizedir. Ama Allah, senin Müslüman olup olmadığını daha iyi bilir ve amelinin karşılığını verir.

Abbas, yanında malı bulunmadığını iddia etmiş, Rasûlullah, ona şöyle demişti:

– Sen ve Ümmü Fadl'ın birlikte yere gömdüğünüz mal nerede? Sen ona demiştin ki: «Eğer bu yolculuğumda öldürülürsem bu mal, oğullarım Fadl, Abdullah ve Kusam'ın olsun.»

Abbas şöyle demişti:

– Allah'a yemin ederim ki, senin Allah'ın Rasûlü olduğunu bildim. Çünkü bu işi, ben ve Ümmü Fadl'dan başka kimse bilmiyordu.»

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ensâr'dan bazı adamlar, Rasûlullah (s.a.v.)'dan izin isteyip şöyle dediler:

– Bize izin ver, kız kardeşimiz oğlu Abbas'ın fidyelerini kendisine bırakalım.

Rasûlullah buyurdu ki:

– Hayır vallahi, onun bir dirhemini bile bırakmayın!»

Buhârî, İbrahim b. Tahman vasıtasıyla Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.)'e Bahreyn'den bir mal getirildi. «Bu malı mescide saçın» dedi. Bu, Rasûlullah'a getirilen en fazla mal idi. O esnada Abbas yanına gelip: "Ya Rasûlallah, bana ver. Çünkü ben kendim ve Akil için fidyeye verdim." dedi. Rasûlullah da: «Al» dedi. Elbisesinin eteğine birazcık koydu. Sonra onu azımsadı. Buna rağmen taşıyamadı. Rasûlullah'a: "Birine emir ver de bunu bana yüklesin." dedi. Rasûlullah, "Hayır" deyince: "Öyleyse sen bana yükle" dedi. Rasûlullah yine, "Hayır" deyince kendisi omuzuna almaya çalıştı. Bir miktar yere döküldü. Sonra çekip gitti. Gözden kayboluncaya kadar dönüp dönüp arkasından yerdeki dirhemlere bakıyordu. Acaip bir hırsı vardı. Bu yüzden böyle yapıyordu. Yerdeki dirhemler durduğu halde Rasûlullah yerinden kalkıp o dirhemleri almadı.»

Beyhaki, el-Hakim kanalı ile İsmail b. Abdurrahman es-Süddî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Abbas'ın kardeşi oğulları Akil b. Ebi Talib ile Nevfel b. Haris b. Abdülmuttalib'ten her birinin fidyesi 400 dinar idi. Sonra Cenâb-ı Allah, diğerlerini tehdid buyurarak şöyle dedi:

«Esirler sana hıyanet etmek isterlerse, bilsinler ki esasen daha önce de Allah'a hıyanet etmişlerdi. Allah bundan ötürü onları yenmen için sana imkan verdi. Allah bilendir, Hakimdir.» (el-Enfal, 71.)

FASIL

Meşhur kavle göre Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişi esir alınmış, yetmiş kişi de öldürülmüştü. Nitekim bu husus, birden fazla hadiste beyan edilmiştir. Bu hadisler önceki sayfalarda geçtiği gibi, inşaallah ileriki sayfalarda da gelecektir. Bera b. Azib'in Sahih-i Buharî'de nakledilen hadisinde de belirtildiği gibi Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştı.

Musa b. Ukbe dedi ki: "Bedir savaşında Kureyşli Müslümanlardan altı kişi, Ensâr Müslümanlarından da sekiz kişi şehid olmuştu. Müşriklerden ise, kırk dokuz kişi öldürülmüş, otuz dokuz kişi esir alınmıştı." Beyhakî de Musa b. Ukbe'den bu şekilde rivayette bulunmuştur.

Beyhakî, el-Hakim Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Bedir savaşında Müslümanlardan onbir kişi şehid oldu. Bunların dördü Kureyş'ten, yediside Ensâr'dan idi. Müşriklerden ise yirmi kûsur kişi öldürülmüştü."

Başka bir yerde de Muhammed b. İshak şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın beraberinde kırk esir vardı. Bir bu kadarı da müşriklerden öldürülmüştü."

Beyhakî, Ebu Salih tariki ile Zührî'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Müslümanlardan şehid düşen ilk şahıs, Mihca idi. Bu zat, Hz. Ömer'in azadlısı idi. Ayrıca ilk şehid düşenlerden biri de, Ensâr'dan bir adamdı. O gün müşriklerden yetmişten fazla kişi öldürülmüş, bir o kadarıda esir alınmıştı."

Beyhakî'nin rivayetine göre Bera b. Azib şöyle demiştir: "Uhud savaşında Rasûlullah (s.a.v.), okçuların başına Abdullah b. Cübeyr'i komutan olarak atadı. Onlar, bizden yetmiş kişiyi öldürdüler. Peygamber (s.a.v.) ile ashâbı Bedir gününde müşriklerden 140 kişiyi ele geçirdiler. Bunların yetmiş ölü, yetmişide esir idi."

Ben derim ki: Doğrusu, müşriklerin tamamı 900 ile 1000 arasında idi. Katade, onların 950 kişi olduklarını açıkça beyan etmiştir. Belkide, o bu görüşünü bizim anlattıklarımızdan almıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Hiz. Ömer'in, daha önceki sayfalarda geçen hadisine göre müşriklerin sayısı 1000'den fazla idi. Sahih olan, ilk görüştür. Zira Peygamber (s.a.v.), onlar hakkında şöyle buyurmuştur: «O kavim, 900 ile 1000 arasındadır.»

Sahabelere gelince, o gün onlar 310 kûsur idiler. Nitekim ileride bu

husus, kesin olarak açıklanacaktır. Ayrıca bunların isimleri de verilecektir.

Hakem'in, Maksem tarikiyle İbn Abbas'tan naklettiğine göre Bedir savaşı, ramazan ayının on yedinci gününde (cuma günü) yapılmıştır. Urve b. Zübeyr, Katade, İsmail, Süddî el-Kebir ve Ebu Cafer el-Bakır da böyle demişlerdir.

Beyhakî, kadir gecesi hakkında Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet eder: "O geceyi, ramazanın son on gününün birinde araştırın. Çünkü onun sabahında Bedir savaşı yapılmıştı."

Beyhakî, Kuteybe kanalı ile Zeyd b. Erkam'dan kadir gecesinin ne zaman olduğu sorulduğunda, şu cevabı verdiğini rivayet eder: «Kadir gecesi, ramazanın on dokuzuncu gecesidir. Bunda şüphe yoktur. O günde hak ile bâtıl birbirinden ayrılmış ve iki topluluk (Müslümanlarla müşrikler) karşı karşıya gelmişlerdir.»

Beyhakî dedi ki: Meğazi âlimlerinden nakledilen meşhur görüşe göre Bedir savaşı, ramazan ayından onyedi gece geçtikten sonra yapılmıştır.

Beyhakî, Ebu'l-Hüseyn b. Buşran tariki ile Amr b. Osman'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Musa b. Talha'nın şöyle dediğini işittim: Ebu Eyyüb el-Ensârî'ye Bedir savaşının ne zaman yapıldığı sorulduğunda şöyle cevap verdi: Ya ramazandan onyedi gün geçtikten veya onüç gün geçtikten sonra yapılmıştır. Yahud ramazanın kalan son on gününden birinde ya da kalan onyedi gününden birinde yapılmıştır."

Bu, gerçekten garip bir rivayettir.

Kubas b. Eşyem el-Leysî'nin tercüme-i halinden bahsederken, Hafız İbn Asakir şöyle demiştir: Kubas, müşriklerle birlikte Bedir savaşına katılmıştı. Rasûlullah'ın ashabının sayıca az olmasına rağmen müşriklerin hezimete uğrayışlarını anlatıp şöyle demiştir: Kendi kendime şöyle dedim: "Bunun gibi birşeyle karşılaşmadım. Bundan herkes kaçtı. Sadece kadınlar kaçmadı. Allah'a yemin ederim ki, Kureyş kadınları müvata cinsi yaylarıyla bu savaşa gelselerdi bile Muhammed ve ashabını geri püskürtürlerdi." Hendek savaşından sonra da şöyle dedim: "Medine'ye gideyim de Muhammed'in söylediklerine bir bakayım." O esnada kalbime İslâm'a girme düşüncesi yerleşmişti. Medine'ye gittim. Muhammed (s.a.v.)'in nerede olduğunu sordum. «İşte o, ashabıyla birlikte mescidin gölgesinde duruyor.» dediler. Yanına gittim. Ashabının arasında onu tanımadım. Selam verdim. Bana: «Ey Kubas b. Eşyem! Bedir gününde: «Bu iş gibisini görmedim. Bundan herkes kaçtı, sadece kadınlar kaçmadı.» diyen sen misin? dedi. Ben de şöyle dedim:

"Şahadet ederim ki sen Allah'ın Rasûlü'sün. Çünkü ben bunu hiç kimseye anlatmamıştım. Sadece kendi içimden söylemiştim. Eğer sen Peygamber olmasaydın, bundan haberin olmazdı. Gel de İslâm'a girmek

üzere sana bey'at edeyim.» Böyle dedikten sonra Müslüman oldum."

FASIL

Bedir günü ashab, müşriklerden alınan ganimetin kimlere verilip kimlere verilmeyeceği hususunda ihtilaf etti. O gün müşrikler kaçarlarken Müslümanlar üç sınıf idiler:

Bir sınıf, Rasûlullah'ın etrafını çevrelemişti. Müşriklerin dönüpte ona bir kötülük yapmalarından korktukları için etrafında nöbet tutmuşlardı.

Bir sınıf, müşriklerin peşi sıra koşmuşlar, bir kısmını öldürmüş, bir kısmını da esir almışlardı.

Üçüncü sınıf ise, çeşitli yerlerden ganimet toplamışlardı.

Bunlardan her bir sınıf, diğerlerine nisbetle daha önemli işler yaptıklarını söyleyerek ganimet üzerinde daha fazla hakka sahip olduğunu iddia etmişti.

İbn İshak, Abdurrahman b. Haris kanalı ile Ebu Ümame el-Bahilî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ganimetlerin hükmünü, Ubade b. Samit'e sorduğumda bana şöyle dedi: İhtilafa düştüğümüz ve ahlaksızlık yaptığımız esnada biz Bedir savaşçıları hakkında ayet nazil oldu. Bu ganimetleri Allah, elimizden alıp Rasûlüne bıraktı. O da bu ganimetleri Müslümanlar arasında eşit şekilde dağıttı. Yani ganimeti toplayan sınıfa, düşmanı takip eden sınıfa ve bayrağın altında durup Rasûlullah'ı bekleyen sınıfa eşitçe taksim etti. Birini, diğerine üstün kılmadı. Ama bu, ganimetin beşte birinin Allah'a ve Rasûlüne ayrılıp gerekli yerlere sarfına engel değildir. Nitekim bazı âlimler, böyle bir vehme kapılmışlardır ki, bunlardan biri, Ebu Ubeyde ve arkadaşlarıdır. Doğrusunu Allah bilir. Hatta Rasûlullah (s.a.v.), kılıcı zülfıkarı, Bedir ganimetlerinden elde etmişti.

İbn Cerir dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), bu savaşta Ebu Cehil'in bir devesini de ganimet olarak kendine ayırmıştı ki o devenin burnunda gümüş bir halka vardı. Bu da ganimetlerin beşte birinin çıkarılıp ayrılmasından önce alınmış bir ganimetti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Muaviye b. Amr tariki ile Ubade b. Samit'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte yola çıktık. Onunla birlikte Bedir'de hazır bulundum. İnsanlar karşı karşıya geldiler. Allah, düşmanı hezimete uğrattı. Bir grup Müslüman, düşmanı takip etti. Onları hezimete uğratarak öldürdü. Bir grup Müslüman, ganimetlerin üzerine kapandı. Toplamaya başladı. Diğer bir grup Müslüman da Rasûlullah (s.a.v.)'ın etrafını çevreledi ki, düşmanlar ona saldırıda bulunmasınlar. Vakit gece olup insanlar yanyana geldiklerinde ganimet toplamış olanlar: "Bunları biz topladık. Kimsenin bunlarda payı

yoktur." dediler. Düşmanı takibe gitmiş olanlar da: "Hiç kimsenin bizim kadar ganimet üzerinde hakkı yoktur. Çünkü düşmanı bu malların üzerinden biz sürüp kovaladık ve yenilgiye uğrattık." dediler, Rasûlullah (s.a.v.)'in etrafını çevreleyip nöbet tutanlar ise: "Düşmanın, Rasûlullah'a saldırmamasından korktuk. Bu sebeple onu korumakla meşgul olduk." dediler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Sana ganimetlere dair soru sorarlar, dedi: «Ganimetler, Allah'ın ve Peygamberindir. İnaniyorsanız Allah'tan sakının, aranızdaki münasebetleri düzeltin, Allah'a ve Peygamberine itaat edin.» (el-Enfâl, 1.)

Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'de elde edilen ganimetleri Müslümanlar arasında taksim etti. Rasûlullah (s.a.v.), düşman toprağına hücum ettiğinde ele geçen ganimetlerin dörtte birini alırdı. Dönerek geldiğinde üçte birini alırdı. Asıl maksad olarak ganimet elde etmekten hoşlanmazdı.

Ebu Davud, Neseî, İbn Hibban ve Hakim, Davud b. Ebu Hind vasıtasıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet ederler: Bedir savaşı olduğunda Rasûlullah (s.a.v.): «Şöyle ve şöyle yapana şöyle ve şöyle vardır.» dedi. Bunun üzerine genç adamlar, ganimet ele geçirmek için koşular. Yaşlılar ise, bayrakların altında kaldılar. Ganimetler ele geçince gelip paylarını talep ettiler. Yaşlılar şöyle dediler:

– Kendinizi bizden daha fazla hak sahibi görmeyin. Çünkü biz arkadan size destek olduk. Eğer arkanızı açık bıraksaydık, bize dönerdiniz?

Böyle diyerek birbirleriyle çekiştiler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah şu ayeti inzal bulurdu:

«Ey Muhammed! Sana, ganimetlere dair soru sorarlar, de ki: «Ganimetler Allah'ın ve Peygamberindir. İnaniyorsanız Allah'tan sakının, aranızdaki münasebetleri düzeltin, Allah'a ve peygamberine itaat edin.» (el-Enfâl, 1.)

Yani ganimetlere dair hükmü, Allah ve Rasûlü verir. Onlar, kulların dünya ve ahiretine uygun olacak şekilde ganimetlerle ilgili hükümlerini verirler. Bu sebepledir ki yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

«De ki: «Ganimetler Allah'ın ve Peygamberindir. İnaniyorsanız Allah'tan sakının, aranızdaki münasebetleri düzeltin. Allah'a ve peygamberine itaat edin.»

Sonra ravi, Bedir kıssasından ve nihayetinden bahsederek şu ayeti zikreder:

«Eğer Allah'a ve -hakkı batıldan ayıran o günde, iki topluluğun karşılaştığı günde- kulumuz Muhammed'e indirdiğimize inaniyorsanız, bilin ki, ele geçirdiğiniz ganimetlerin beşte biri Allah'ın, Peygamberin ve yakınlarının, yetimlerin, düşkünlerin ve yolcularındır.» (el-Enfâl, 41.)

Açıkça anlaşıldığına göre bu ayet, Allah'ın, ganimetlerle ilgili hük-

mü, kendine ve Rasûlüne tahsis ettiğini ifade etmektedir. Cenâb-ı Allah, bu hükmü açıklamış ve kendi iradesine uygun hüküm vermiştir.

Bu, Ebu Zeyd'in kavlidir.

Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam'ın ifadesine göre Rasûlullah (s.a.v.), Bedir ganimetlerini -beşte birini kendine ayırmaksızın- insanlar arasında eşitçe paylaştırmıştır. Bundan sonra, önceki hükmü neshedici beşte bir (humus) hükmü nazil olmuştur.

el-Valibî, İbn Abbas'tan bu şekilde rivayette bulunmuştur. Mücahid, İkrime ve Süddî de bu görüştedirler. Ancak bunda ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir. Çünkü beşte birin ganimetlerden ayrılmasından bahseden önceki ayetlerle sonraki ayetlerin tamamı, Bedir gazvesinden bahseder. Bu da gösteriyor ki, bütün bu ayetler, birbirinden ayrı olmaksızın aynı zamanda nazil olmuşlardır. Hal böyle olunca, bunlardan birinin diğerini neshetmesi düşünülemez.

Sonra Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de Hz. Ali'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: «Hz. Hamza'nın (sarhoş iken), hörgüçlerini kestiği gibi devemden birini, Bedir gününde ganimetlerin beşte birlik payından almıştım.»

Bu ifadeler, Ebu Ubeyd'in, "Bedir ganimetlerinin beşte biri ayrılmamıştı." şeklindeki ifadesini açıkça reddetmektedir. Doğrusunu Allah bilir. Şu halde Bedir ganimetlerinin de beşte biri ayrılmıştı. Nitekim Buharî, İbn Cerir ve diğerleri de böyle demişlerdir. Tercihe şayan olan sahih görüş te budur.

Doğrusunu Allah bilir.

HZ. PEYGAMBER'İN BEDİR'DEN MEDİNE'YE DÖNÜŞÜ

Daha önce anlatıldığı gibi Bedir savaşı, hicri ikinci senenin ramazan ayının onyedinci gününde (cuma günü) yapılmıştır.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde açıkça belirtildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.), müşrikleri mağlup ettiğinde Bedir arazisinde üç gün ikâmet etti. Pazartesi günü devesine binip kuyuya atılan müşrik ölülerine seslendi. Sonra yanında bir çok esir ve ganimetler olduğu halde yola çıktı. Fetih ve ilahi nusret zaferini Medinelilere bildirmeleri için iki müjdeciyi önden gönderdi. Bunlar Cenâb-ı Allah'ın, müşriklere ve inkarcılara karşı Müslümanlara yardım edip zafer ihsan ettiğini müjdelemekle görevlendirilmişlerdi. Müjdecilerden biri Abdullah b. Revaha idi ki, Medine'nin üst taraflarına müjdeyi ulaştıracaktı. Diğeri ise Zeyd b. Harise idi ki, müjdeyi Medine'nin aşağı taraflarına ulaştıracaktı.

Üsame b. Zeyd dedi ki: Rasûlullah'ın kızı Rukiyye'nin defin işini tamamladıktan sonra bize haber geldi. Rukiyye'nin kocası Osman b. Affan'dı. Eşinin yanında alıkonmuştu. Rasûlullah'ın emri üzerine ona

hastabakıcılık yapıyordu. Rasûlullah, Bedir'de onun için pay ve ücret tayin etti.

Üsame dedi ki: "Babam Zeyd b. Harise geldiğinde yanına vardım. O musallada duruyordu. İnsanlar etrafını çevrelemişlerdi. Şöyle diyordu: «Utbe b. Rebîa, Ebu Cehil b. Hişam, Zem'a b. Esved, Ebu'l-Bahteri el-As b. Hişam, Ümeyye b. Halef, Haccac'ın oğulları Nebih ile Münebbih öldürüldüler."

Dedim ki:

- Babacığım, bu söylediklerin gerçek mi?
- Evet, vallahi ey oğlum, gerçektir.

Beyhakf, Hammad b. Seleme vasıtasıyla Üsame b. Zeyd'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Peygamber (s.a.v.), Osman ile Üsame b. Zeyd'i, kızının yanında bıraktı. Zeyd b. Harise, Rasûlullah'ın devesine binmiş olarak müjdeyi getirdi. Sesi duyduğumda dışarı çıktım. Baktım ki Zeyd müjde getirmiş. Allah'a yemin ederim ki, esirleri görünceye kadar onu tasdik etmedim. Rasûlullah, Osman'ın payını belirlemişti."

Vakidî dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'den dönüşünde Esil mıntakasında ikindi namazını kıldı. Bir rek'at kıldığında tebessüm buyurdu. Niçin tebessüm buyurduğu sorulduğunda şöyle dedi:

– Mikail göründü. Kanadında toz vardı. Bana tebessüm ederek: "Müşrikleri takip etmekteyim." dedi.

Bedir'deki müşriklerle savaşma işini tamamladığında Cebrail, bir at üzerinde Rasûlullah'ın yanına geldi. At dişi idi. Perçemi düğümlenmişti. Yelesinin iki tarafı tozlanmıştı. Rasûlullah'a şöyle dedi:

– Ya Muhammed, Rabbim beni sana gönderdi. Ve sen razı oluncaya kadar yanından ayrılmamamı bana emretti. Razi oldun mu?

– Evet.

Vakidî dedi ki: "Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd b. Harise ile Abdullah İbn Revaha'yı Esil'den gönderdi. Onlar, kuşluk vakti güneş yükseldiğinde pazar günü geldiler. Abdullah b. Revaha, Akik mıntakasında, Zeyd b. Harise'den ayrıldı. Ve bineği üzerinde iken şöyle seslendi:

– Ey Ensâr topluluğu! Size müjdeler olsun. Rasûlullah selamettir. Müşrikleri öldürdü. Bir kısmını esir aldı. Rebîa'nın oğullarıyla Haccac'ın oğulları, Ebu Cehil, Zem'a b. Esved, Ümeyye b. Halef öldürüldü. Süheyl b. Amr esir alındı!"

Asım b. Adiy dedi ki: «Abdullah b. Revaha'ya doğru gittim. Onu biraz uzaklaştırıp kendisine şöyle dedim:

– Ey İbn Revaha, doğru mu söylüyorsun?

– Evet, vallahi... Yarın Rasûlullah esirleri getirecektir. Esirler birbirlerine bağlı halde geleceklerdir.

Böyle dedikten sonra Medine'nin üst taraflarında dolaşmaya ve Ensâr'ın evlerine birer birer uğrayıp onları müjdelemeye başladı. Çocuklar da onunla birlikte şiirler okuyup şöyle diyorlardı: "Kafir Ebu Cehil öldürüldü!"

Nihayet Beni Ümeyye'nin evine vardılar. Zeyd b. Harise ise, Rasûlullah'ın dışı devesi Kasva üzerinde dolaşarak Medinelileri müjdeliyordu. Namazgaha geldiğinde bineği üzerinde şöyle seslendi:

– Rebîa'nın oğulları Utbe ile Şeybe, Haccac'ın oğulları, Ümeyye b. Halef, Ebu Cehil, Ebu'l-Bahteri, Zem'a b. Esved öldürüldüler. İri dişli Süheyl b. Amr ile birçok müşrik esir alındılar!

Bazı kimseler, Zeyd'in sözlerini doğrulamıyor ve: «Zeyd b. Harise hezimetten başka birşey getirmedi. Kendisi de yenik düştü.» diyorlar ve Müslümanları öfkelenendirip korkutuyorlardı.

Biz, Bakî mezarlığında Rasûlullah'ın kızı Rukiyye'yi defnedip mezarını örttüğümüz zaman Zeyd gelip bu duyuruyu yaptı. Münafıklardan biri, Üsâme'ye:

– Adamınız (Muhammed) ve beraberindekiler öldürüldüler, dedi.

Bir başkası da Ebu Lübabe'ye:

– Arkadaşlarınız dağıldılar. Artık bir araya gelmezler. Muhammed'in ashâbı da kendisi de öldürüldü. İşte Zeyd'in getirdiği bu deve onundur. Bunu tanıyoruz. Zeyd de korkudan ne dediğini bilmiyor. Hezimetten başka birşey getirmemiş, dedi.

Ebu Lübabe ise ona:

– Allah, senin sözlerini yalan çıkaracaktır! dedi.

Yahudiler:

– Zeyd, hezimete uğramış olarak geldi, dediler. Üsâme dedi ki: Babamın yanına geldim. Onunla başbaşa konuştum. Ona şöyle dedim:

– Söylediklerin doğru mudur?

– Evet, vallahi ey oğlum, söylediğim şeyler gerçektir.

Ben kendimi güçlü buldum. Ve o münafığın yanına gidip şöyle dedim:

– Sen, Rasûlullah'ın ve Müslümanların aleyhinde kötü sözlere daldın. Rasûlullah geldiğinde seni ona götürecek ve boynunu vuracağız. Bunun üzerine o:

– Ben, insanları, bu sözleri söylediklerini duydum. Kendim söylemedim.

Esirler getirildiler. Başlarında da Rasûlullah'ın azadlısı Şakran vardı. Şakran, Bedir'de Müslümanlarla birlikte savaşmıştı. Esirler kırk dokuz kişi idiler."

Vakîdî dedi ki: Aslında üzerinde ittifak edilen görüşe göre esirler yetmiş kişi idiler. Bunda şüphe yoktur.

Rasûlullah (s.a.v.), Revha'da halkın liderleriyle karşılaştı. Allah'ın

kendisine nasib ettiği fetihten ötürü onu tebrik ettiler. Üseyid b. Hudaýr şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah! Seni zafere kavuşturan ve gözlerini aydın kılan Allah'a hamd olsun. Allah'a yemin ederim ki ya Rasûlullah, ben düşmanla karşılaşacağımı zannedip de Bedir savaşına katılmamazlık etmiş değilim. Yalnız kervanla karşılaşacağımı zannettiğim için gelmedim. Eğer düşmanla karşılaşacağımı bilseydim asla bu savaştan geri durmazdım.

Rasûlullah: «Doğru söyledin.» dedi.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), esirlerle birlikte Medine'ye yöneldi. Esirler arasında Ukbe b. Ebi Muayt ile Nadr b. Haris de vardı. Rasûlullah, ganimetlerin üzerine bekçi olarak Abdullah b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzul b. Amr b. Ğanm b. Mazin b. Neccar'ı görevlendirmişti.

İbn Hişam'ın ifadesine göre Adiy b. Ebu'z-Zeğba adındaki bir Müslüman, recez bahrinden şu şiiri okudu:

"Ey Besbes, onlar için onların göğüslerini yukarı kaldır ki, Zu't-Talh'da onlar için dinlenecekleri yer yoktur.

Gumeyr sahasında da alıkonacak yer yoktur.

Çünkü kavmin binek hayvanları alıkonmazlar.

O halde onları yol üzerinde götürmek daha akıllıcadır.

Allah yardım etmiştir. Burnunun ucu sivri ve ortası çökük kimse ise kaçmıştır."

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Medine'ye doğru yürüdü. Nihayet Safra boğazından çıktığında boğaz ile Naziye arasındaki kum tepesinin üzerine indi. Oraya Seyer denilir. Oradaki bir otlığa oturdu ve burada Allah'ın müşriklerden Müslümanlara kazandırdığı ganimeti eşit şekilde taksim etti. Rasûlullah, daha sonra yola çıktı ve Revha'ya vardığında Müslümanlar, Allah'ın ona müyesser kıldığı fetih sebebiyle kendisi ve beraberindeki Müslümanları kutlayarak karşıladılar. Seleme b. Selame b. Vaks, Asım b. Amr ile Yezid b. Ruman'ın da bana anlattıkları gibidir dedi ki:

– Niçin bizi kutluyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki biz, ancak bağlanmış bir takım develer gibi başlarının saçları dökülmüş acizlerle karşılaştık ve onları boğazladık.

Bunun üzerine Rasûlullah, tebessüm buyurup şöyle dedi:

– Ey kardeşimin oğlu! Onlar eşraf ve reislerdir.

NADR B. HARİS İLE UKBE B. EBİ MUAYT'IN
ÖLDÜRÜLMELERİ

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Safra'ya geldiğinde Nadr b.

Haris öldürüldü. Onu Ebu Talib oğlu Ali öldürdü. Mekkelilerden ilim erbabı biri bana böyle haber verdi.

Rasûlullah, daha sonra yoluna devam etti. Irk-ı Zabye'ye geldiğinde Ukbe b. Ebi Muayt öldürüldü. Rasûlullah, onun öldürülmesini emrettiğinde Ukbe şöyle dedi:

– Ey Muhammed! Çocuklara kim bakacak?

– Ateş!

Onu, Asım b. Sabit b. Ebu'l-Akleh öldürdü. Bu zat, Beni Amr b. Avfın kardeşidir. Nitekim Ebu Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yasar de bana böyle anlatmıştır. Musa b. Ukbe, "Meğazi" adlı eserinde böyle demiş ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın ondan başka herhangi bir esiri öldürmediğini ifade etmiştir. Asım b. Sabit öldürmek için üzerine vardığında Ukbe şöyle demişti:

– Ey Kureyş topluluğu! Şu kadar adam arasında ben niye öldürülüyorum?

– Allah ve Rasûlüne düşmanlığından ötürü öldürülüyorsunuz!

Hammad b. Seleme, Ata b. Saib kanalı ile Şabi'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.), Ukbe'nin öldürülmesini emrettiğinde o: "Ya Muhammed! Kureyş arasında sadece beni mi öldürüyorsunuz?" diye sordu. Peygamber (s.a.v.) de şöyle cevap verdi:

– Evet.. Bunun bana ne yaptığını biliyor musunuz? Ben, Makam-ı İbrahim'in arka tarafında secde halinde iken yanıma geldi. Ayağını boynuma bastı. Ayağını boynuma öyle bastırdı ki, kaldırmadı. Nihayet gözlerimin yuvalarından fırlayacaklarını zannettim. Bir başka defa koyun işkembesi getirip secde halinde iken başımın üzerine bıraktı. Fatıma gelip onu başımdan aldı ve başımı yıkadı.

İbn Hişam dedi ki: Ukbe'yi Ebu Talib oğlu Ali öldürdü. Zührî ve diğer ilim erbabı böyle anlatırlar.

Ben derim ki: Bu iki adam (Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt), Allah'ın en şerli, en kafir, en inatçı, en taşkın, en hasetçi, en hicivkar kullarıydılar. Bunlar, gerek Müslümanlara gerekse İslâm'a karşı çok hicivde bulunurlardı. Allah ikisine de lanet etsin. Nitekim lanet etti de.

İbn Hişam dedi ki: Nadr b. Haris'in bacası Kuteyle binti Haris, kardeşinin ölümü üzerine şu şiiri söyledi:

"Ey süvari! Esil, beşinci seferin sabahında başarı için bir yerdir. Orada bir ölüye bildir ki selamet olsun. Orada iki nitelikli, hızlı giden develer eksik olmaz.

Benden akmayla çoğalan, başka bir zaman boğaz tıkayan, yere dökmüş kanlı göz yaşı akar.

Eğer kendisine seslenirsem, acaba Nadr beni işitir mi?

Konuşamayan bir ölü nasıl işitir?

Ey Muhammed! Kavmi içinde asil, şerefliğin hayırlısı ve şerefli olan bir adamı, şayet lütfunla salıverseydin sana zarar vermezdi. Çok kere genç kişi, aşırı bir öfke içinde olduğu halde lütfeder, öldürmez, bırakır.

Ya da fidye kabul etmez miydin ki, vereceği fidyenin en kıymetlisiyle le infak edip verseydi.

Eğer azad olunacak bir azad etme varsa Nadr, yakınlık yönünden ailedekilere en yakın ve onların haklı olanıdır.

Kardeşlerinin kılıçları onu ele aldılar. Allah için, orada kesilen çok akrabalık bağları vardır.

Eli kolu bağlı olarak yorgun haldedir. Bağlı bir esir olarak ağır bir yürüyüşle ölüme çekilir bir halde sokuldu."

İbn Hişam dedi ki: Anlatıldığına göre bu şiir, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştığında şöyle demiştir: "Eğer bu, onun öldürülmesinden önce elime geçseydi, elbette onu korurdum!"

İbn İshak dedi ki: O mevkide Rasûlullah (s.a.v.), Ferve b. Amr el-Beyadî'nin azadlısı Ebu Hind ile karşılaştı. Ebu Hind, onun hacamatçısı idi. Yanında iki keşk dolu bir tuluk vardı. Bunu, Rasûlullah'a hediye olarak takdim etti. Rasûlullah, onun hediyesini kabul etti ve Ensâr'a ona iyi davranmalarını tavsiye etti.

Sonra Rasûlullah, yola çıkıp esirlerden bir gün önce Medine'ye vardı.

İbn İshak dedi ki: Beni Abdü'd-Dar'ın kardeşi Vehb oğlu Nebih, bana dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), esirlerle birlikte geldiğinde onları ashabına dağıttı ve onlara iyi davranmalarını tavsiye etti.

Ebu Aziz b. Umeyr b. Haşim, Mus'ab b. Ümeyr'in öz kardeşi olup esirler arasında idi. Ebu Aziz şöyle demişti:

«Kardeşim Mus'ab b. Ümeyr yanıma geldiğinde Ensâr'dan bir adam beni esir almıştı. Adama şöyle dedi:

– İyi tut. Elinden kaçırma. Çünkü bunun annesinde çok eşya vardır. Umulur ki, bunu kurtarmak için sana fidye verir.

Beni, Bedir'den getirdikleri zaman Ensâr'dan bir topluluk içindeydim. Sabah ve akşam yemeklerini getirdikleri zaman ekmeği özellikle bana verirler, kendileri hurma yerlerdi. Çünkü Rasûlullah, bizim için onlara tavsiyede bulunmuştu. Onlardan bir adamın eline bir ekmek kırığı düşmezdi ki onu bana vermesin. Ben de utanıyor, onlardan birine o ekmeği veriyordum. O da bunu ihtiyacı olan kimseye veriyordu.»

İbn Hişam dedi ki: Ebu Aziz, Bedir'de Nadr b. Haris'ten sonra müşriklerin sancaktarı idi. Kardeşi Mus'ab b. Ümeyr, Ebu Yusr'e (ki bu onu esir alan kimse idi) birşey söylediği zaman Ebu Aziz ona şöyle dedi:

– Senin ev sahibin bu mudur?

Mus'ab'da ona şöyle dedi:

– Benim kardeşim odur, sen değilsin.

Bunun üzerine annesi, Kureyş esirleri için verilen fidyenin en fazla ne kadar olacağını sordu. Ona:

– En fazla fidyeye 4000 dirhemdir, denildi.

Bunun üzerine 4000 dirhemi gönderdi ve böylece oğlunun fidyesini ödemiş oldu.

Ben derim ki: Yukarıda adı geçen Ebu Aziz'in asıl adı Zürene idi. İbn Esîr, "Üsdü'l-Gabe" adlı eserinde böyle demiştir. Halife b. Hayyat, ashabın adlarını sayarken onu zikretmiştir. Ebu Aziz, Mus'ab b. Ümeyr'in baba bir kardeşiydi. Bunların başka bir kardeşleri de vardı. O da, baba tarafından kardeşleri idi. Adı Ebü'r-Rum b. Ümeyr idi. Uhud gününde kafir olarak öldürüldüğünü söyleyen kimse yanılmıştır. Uhud gününde kafir olarak öldürülen, Ebu Azze idi. Nitekim bu, yeri geldiğinde de açıklanacaktır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, Abdullah b. Ebu Bekr kanah ile Yahya b. Abdullah b. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürene'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Esirler getirildikleri zaman Rasûlullah'ın hanımı Sevde binti Zem'a, Afra ailesinin yanında, Afra'nın iki oğlu Avf ve Muavviz'nin konaklarında bulunuyordu. Bu, hanımların üzerine örtünme emri nazil olmasından önce idi. Sevde şöyle diyordu:

– Vallahi ben, onların yanında idim. Bize bir takım adamlar getirildi. Denildi ki:

– İşte bunlar esirlerdir, getirilmişler.

Ben de odama dönüp baktım. Rasûlullah oradaydı. Bir de baktım ki, Ebu Yezid Süheyl b. Amr odanın bir köşesinde elleri bir ip ile boynuna bağlanmış. Vallahi Ebu Yezid'i böyle görünce kendimi tutamayıp şöyle dedim:

– Ey Ebu Yezid! Kendiliğinizden teslim oldunuz. Şerefle ölseydiniz daha iyi olmaz mıydı?

Vallahi odada beni, ancak Rasûlullah'ın şu sözü uyandırdı:

– Ey Sevde! İnsanları Allah'a ve Rasûlüne karşı mı kışkırtıyorsun?

– Ya Rasûlallah, seni hak peygamber olarak gönderene yemin ederim ki; Ebu Yezid'i, elleri boynuna bağlanmış halde gördüğümde kendimi tutamadım. Bu yüzden deminki sözleri söyledim.»

NECAŞİ (R.A.)'NİN BEDİR ZAFERİNE SEVİNMESİ

Hafız el-Beyhakî, Ebu'l-Kasım Abdurrahman kanah ile Abdurrahman'dan rivayet etti ki: «San'alı bir adam şöyle demiştir: Günün birinde Necâşi, Cafer b. Ebi Talib ile arkadaşlarına haber gönderip yanına çağırttı. Onlar makamına girdiklerinde onun bir odada eski elbiseler için-

de toprak üzerinde oturmuş olduğunu gördüler. Cafer dedi ki:

– Onu bu halde görünce kendisinden korktuk, yüzümüzdeki vaziye-ti görünce şöyle dedi:

– Size hoşunuza gidecek bir müjde veriyorum. Sizin diyarınızdan bir casusum geldi. Allah'ın, peygamberine yardım ettiğini, düşmanlarını mahvettiğini, falan falan adamların esir alındığını, falan falan adamların da öldürüldüğünü bana haber verdi. Ben de orayı seyreder gibi oldum. Casusum dedi ki: "Beni Damre oğullarından olan efendimin de-velerini gütmekte idim."

Cafer ona dedi ki:

– Neyin var ey hükümdar? Toprak üzerinde oturmuşsun. Altında bir sergi yok. Üzerinde de şu eski elbiseler var?

– Allah'ın İsa'ya indirdiği ayetlerde gördüğümüze göre insanlar, bir nimete kavuştuklarında tevazu gösterip bu nimeti söylemek mecburiyetindedirler. Bu, Allah'ın onlar üzerindeki bir hakkıdır. Madem ki Allah, peygamberine yardım etmiş, bu nimetlere bizleri kavuşturmuştur. O halde ben de tevazu göstererek bu nimeti ifade etmek mecburiyetindeyim.»

MÜŞRİKLERİN BEDİR'DE UĞRADIKLARI MUSİBET HABERİNİN MEKKE'YE ULAŞMASI

İbn İshak dedi ki: Kureyş'in başına gelen musibeti, Mekke'ye ilk haber veren, Haysuman b. Abdullah el-Hüzaî oldu. Mekke'dekiler dediler ki:

– Senin ardında neler oldu?

– Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ebu'l-Hakem b. Hişam, Ümeyye b. Halef, Zem'a b. Esved. Haccın oğulları Nübeyh ile Münebbih ve Ebu'l-Bahteri b. Hişam öldürüldüler!

Kureyş'in eşrafını saymaya başlayınca Safvan b. Ümeyye -ki o, o esnada Hicir'de oturmaktaydı- şöyle dedi:

– Vallahi eğer bunun aklı varsa, benim durumumu kendisine sorun.

Onlar da Haysuman'a sordular:

– Safvan b. Ümeyye ne yapmaktadır?

– İşte o, burada Hicir'de oturmaktadır. Vallahi onun babasını ve kardeşini, öldürüldükleri sırada gördüm!

Musa b. Ukbe dedi ki:

Haber, Mekkelilere ulaştığında ve araştırıp haberin doğruluğunu anladıklarında kadınlar saçlarını kestiler. Birçok at ve deve boğazlandı.

Süheylî, Kasım b. Sabit'in, "Delail" adlı kitabında şöyle dediğini ri-yayet eder: Bedir vakası olduğunda Mekkeliler, görünmeyen bir cinin

şöyle seslendiğini duydular:

"Hanifler (Müslümanlar), Bedir'in başına öyle bir iş getirdiler ki, o işten ötürü Kisra ile Kayser'in saraylarının duvarları çökecektir.

Bu iş, Lüey kabilesinden bazı adamları helak etti. Hasretlerinden ve pişmanlıklarından ötürü bellerini vuran hurdaları ortaya çıkardı.

Muhammed'e düşman olarak akşamlayan kimseye yazıklar olsun. Doğru yoldan sapıp şaşkınlığa düşmüştür!"

İbn İshak, Hüseyin b. Abodullah kanalı ile Rasûlullah'ın azadlısı Ebu Rafi'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Abbas b. Abdülmuttalib'in kölesi idim. Ailece Müslüman olduk. Abbas Müslüman oldu. Ümmü Fadl'da Müslüman oldu. Ben de Müslüman oldum. Abbas, kavminden korkar ve onlara muhalefet etmekten hoşlanmazdı. Müslümanlığını gizlerdi. Çok mal sahibi idi. Malı, kavminin elinde kalmıştı. Ebu Leheb, Bedir savaşına katılmamış, yerine As b. Hişam b. Muğire'yi göndermişti. Çünkü Kureyşliler, savaşa katılmadıklarında yerlerine adam tutup gönderirlerdi. Bedir savaşına katılan Kureyşli müşriklerin başına gelenleri Ebu Leheb haber aldığı zaman Allah, onu zelil ve hakir etti. Biz de içimizde kuvvet ve izzet bulduk. Ben, zayıf bir adamdım. Ok yapıyordum. Onları, Zemzem kuyusu yanındaki çadırımda yontuyordum. Bir ara orada oturmuş, oklarımı yontuyordum. Yanımda da Ümmü Fadl oturuyordu. Gelen haber, bizi sevindirmişti. O esnada uğursuz Ebu Leheb çıkageldi ve çadırın kenarında oturdu. Sırtı sırtıma bakıyordu. Bir ara oturmakta iken millet şöyle dedi:

– İşte Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib geldi.

Ebu Leheb de ona şöyle sordu:

– Ey kardeşimin oğlu, anlat hele. Milletin durumu nasıl oldu?

– Vallahi biz, bir kavim ile karşılaştık. Onlara sırtlarımızı verdik ki bizimle nasıl dilerlerse öyle savaş etsinler. Ve bizi diledikleri gibi esir etsinler. Allah'a yemin ederim ki bununla beraber Kureyşlileri kınamadım. Gök ile yer arasında alaca atlar üzerinde beyaz adamlarla karşılaştık. Vallahi hiç birşey bırakmaz ve hiç birşey onlara karşı koyamaz.

Ebu Rafi dedi ki:

– Bunun üzerine çadırımın kenarını elimle kaldırdım. Sonra dedim ki:

– İşte vallahi onlar meleklerdir!

Bunun üzerine Ebu Leheb, elini kaldırdı ve yüzüme sert bir tokat indirdi. Ben de karşılık vermek üzere ona yöneldim. O beni kucakladı ve yere vurdu. Sonra üzerime çöktü ki beni vursun. Ben zayıf bir adamdım. Bununla beraber Ümmü Fadl, çadırın direklerinden bir direğe doğru koştu. Onu aldı, onunla Ebu Leheb'e bir darbe vurdu. Başında ağır bir yarık meydana getirdi ve dedi ki:

– Efendisi burada olmayan bir köleyi zayıf mı buldun?

Böylece o, geçişin geri alçalmış olarak kalkıp gitti. Vallahi o, ancak yedi gece yaşadı ki, Allah ona Adese denilen öldürücü bir yara verdi. Onu mahvetti, yara onu öldürdü."

Yunus, İbn İshak'tan ayrı olarak yukarıdaki rivayete şunları ekledi:

"Oğulları onu, ölümünden üç gün sonrasına kadar defnetmediler. Nihayet kokuştı. Kureyşliler vebadan kaçınır gibi Adese yarısından kaçınırlardı. Öyle ki Kureyşlilerden bir adam şöyle demişti:

– Yazıklar olsun size, utanmıyor musunuz, babanız ölmüş, evinde kokuşmuş olduğu halde onu defnetmiyorsunuz?

– Bu yaranın bize de sıçramasından korkuyoruz?

– Haydin bakalım, bu işte size yardımcı olacağım!

Vallahi cenazesine yaklaşmaksızın, uzaktan su dökerek Ebu Leheb'i yıkadılar. Sonra onu Mekke'nin yukarı taraflarına götürüp bir duvara dayadılar. Üzerini taşlarla örttüler."

Yunus, Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr'den, o da babasından rivayet etti ki, mü'minlerin annesi Hz. Aişe, Ebu Leheb'in cesedinin bulunduğu yerden geçerken elbisesine bürünür ve oradan geçinceye kadar yüzünü açmazdı.

İbn İshak, Yahya b. Abbad'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Kureyşliler, ölüleri üzerine ağladılar, sonra dediler ki:

"Ağlamayınız. Çünkü Muhammed ve ashabı bunu duyarlarsa size gülerler. Esirleriniz için de ona adam göndermeyin. Böylece Muhammed ve ashabı, fide istemekte şiddet göstermesinler."

Ben derim ki: Allah, böylece Kureyşli müşriklerin hayatta kalanlarını tam bir şekilde azaplandırmış oldu. Çünkü ölüleri üzerine ağlayamaz hale gelmişlerdi. Oysa ölüler üzerine ağlamak, kederli kimsenin gönlünü ferahlatır ve serinletir.

İbn İshak dedi ki: Esved b. Muttalib'in oğullarından üçü öldürülmüştü: Zem'a, Akil ve Haris. O, oğullarının üzerine ağlamak istiyordu. Bu durumda iken bir ara geceleyin ağıtçı bir kadının sesini işitti. Gözleri görmez olduğu için kölesine dedi ki: «Bak bakalım, ölüler üzerine ağlamaya müsaade edildi mi? Kureyşliler ölüleri için mi ağlıyorlar? Böyle ise belki ben de Ebu Hakime'nin (yani oğlum Zem'a'nın) ölümüne ağlarım. Çünkü içim yanıyor!»

Köle geri döndüğünde şöyle dedi:

– Ağlayan bir kadındır. Yitirmiş olduğu devesi için ağlıyor!

Bu olay esnasında Esved, şöyle demişti:

"Bir devesini yitirdiği için mi ağlar ve onu uyanıklık mı uykudan men'eder.

Genç deveye ağlama, fakat Bedir'e ağla ki, şanslar ona kavuşmadı-

lar.

Bedir'e ki, Beni Husays, Mahzum ve Ebu'l-Velid'in kavminin liderleri üzerine ağla.

Ey kadın, eğer ağlarsan Akil'in üzerine ağla ve arslanlar arslanı Haris'e ağla.

Onlara ağla ve hepsine de melul, mahzun olma. Ebu Hakime'nin ise bir eşi ve benzeri yoktur.

Haberin olsun ki, onlardan sonra bir takım adamlar liderliğe erdiler ki, eğer Bedir günü olmasaydı onlar bu liderlik ve efendiliğe eremezlerdi."

KUREYŞ'İN, ESİRLERİNİN FİDYESİ İÇİN RASÛLULLAH'A HEYET GÖNDERMESİ

İbn İshak dedi ki: Esirler arasında Ebu Veda'e b. Dubayre es-Sehmî de vardı. Resûlullah (s.a.v.), onun hakkında şöyle buyurdu:

-Onun Mekke'de zeki, akıllı, tacir, mal sahibi bir oğlu var. Sanki o, size babasının fidye ile kurtulmasını talep için gelmiştir.

Kureyşliler: "Esirlerinizin fidyesi için acele etmeyin ki, Muhammed ve ashabı size karşı esirlerin fidyesinin alınmasında şiddet göstermesinler." dedikleri zaman Muttalib b. Ebi Veda'e -ki bu Rasûlullah'ın kasedtiği kimsedir- dedi ki:

- Doğru söylediniz. Acele etmeyiniz.

Böyle diyen Muttalib, geceleyin gizlice gitti. Medine'ye gelip babası için 4000 dirhem fidye verdi. Böylece babasını alıp götürdü.

Ben derim ki: Bu, fidye karşılığında serbest bırakılan ilk esirdi. Sonra Kureyşliler, esirlerinin fidyesini gönderdiler. Mikrez b. Hafs b. Ahyef, Süheyl b. Amr'ın fidyesini getirdi. Süheyl'i, Malik b. Duşşum esir almıştı. Malik, Beni Salik b. Avf'ın kardeşidir. Bu hususta şöyle demiştir:

"Süheylî esir aldım, onu hiçbir esire değiştirmem, Hindef bilir ki, hakiki genç yiğit, onların Süheyl'idir. Zulme uğradığı zaman kılıçla vurdum, nihayet o iki kat kesildi. Dudağı yarık kimseye karşı nefsimi zorladım."

İbn İshak, Muhammed b. Amr b. Ata kanalı ile Ömer b. Hattab'ın Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle dediğini rivayet eder:

- Ya Rasûlallah! Beni bırakta Süheyl b. Amr'ın ön dişlerini sökeyim. Böylece dili dışarı çıksın. Artık hiçbir yerde çıkıp senin aleyhine konuşmasın!

- Ben, onun uzuvlarına (organlarına) böyle zarar vermem. Eğer

böyle yaparsam peygamber dahi olsam, Allah da bunu bana yapar!

Ben derim ki: Bu, mürsel, hatta mu'dal bir hadistir.

İbn İshak dedi ki: Bana gelen habere göre Rasûlullah (s.a.v.), bu konuda Ömer'e şöyle demiştir:

«Belki o, kötölemeyeceğin bir makama gelir.»

Ben derim ki: Süheyl'in Mekke'de erdiği bu makam, Rasûlullah vefat ettiği, Araplardan bazıları irtidad ettikleri ve Medine ile diğer yerlerde münafıklık zuhur ettiğinde o Mekke'de kalkıp insanlara hitapta bulunmuş ve onların Hanif dinde sebat etmelerine vesile olmuştu. Nitekim bunu, yeri geldiğinde açıklayacağız.

İbn İshak dedi ki: "Mikrez, Süheyl'i esir olarak ellerinde bulunduran ashabla mukavele yapıp rızalarını elde ettiğinde onlar:

– Haydi bakalım, hakkımızı ver, dediler.

Mikrez:

– Onun yerine beni alıkoyun, onu bırakın ki, gidip fidyesini gönder-sin, dedi.

Onlar da Süheyl'i bıraktılar, yerine Mikrez'i yanlarında alıkoydular."

Mikrez, alıkondduğu zaman bir şiir söyledi. Ancak İbn Hişam, onun böyle bir şiir söylediğini kabul etmemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr'in şöyle dediğini rivayet eder: Esirler arasında Amr b. Ebu Süfyan Sahr b. Harp da vardı. Anası, Ukbe b. Ebu Muayt'ın kızı idi. İbn Hişam'ın ifadesine göre anası, Ebu Muayt'ın kız kardeşi idi. Onu esir alan kişi, Ebu Talib oğlu Ali idi.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Ebu Süfyan'a:

– Oğlun Amr'ın fidyesini öde, denildi. O da dedi ki:

– Kanım gittiği gibi malımda mı gitsin? Hanzele'yi öldürdüler. Amr'ın da fidyesini mi vereyim! Onu, onların ellerinde bırakın. İstedikleri zamana kadar yanlarında tutsunlar.

Amr, bu halde Medine'de Rasûlullah'ın yanında mahpus iken Sa'd b. Numan b. Ekkal, umre yapmak üzere yola çıktı. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Ayrıca Beni Muaviye'den de biridir. Yanında eşi de bulunuyordu. Baki'de kendisine ait bir koyun sürüsü olan Müslüman bir ihtiyar adamdı. Oradan umre için yola çıktı. Kendisine yapılan şeyden korkmuyordu. Mekke'de hapsolunacağını zannetmedi. Ancak umre yapmak üzere gelmişti. Çünkü Kureyşlilerle antlaşma yapmışlardı. Antlaşmaya göre Kureyşliler, hac ya da umre için Mekke'ye gelecek olan herhangi bir kimseye iyilikten başka birşey yapmayacaklardı. Fakat Ebu Süfyan b. Harp Mekke'de ona saldırdı. Onu, oğlu Amr'ın karşılığında hapsetti. Sonra Ebu Süfyan şöyle dedi:

"Ey İbn Ekkal'ın kavmi! Onun çağrısına cevap verin. Genç efendiyi

yardımsız bırakmaya sözleşmiştiniz.

Eğer bağlanmış esirlerin bağıni çözmezlerse demek ki, Beni Amr kabilesi aslı bozuk kimselerdir."

Hassan b. Sabit te ona şu cevabı verdi:

"Eğer Sa'd, Mekke önünde serbest bırakılmış olsa, elbette sizin içinizde esir olunmazdan önce maktûlleri çoğaltırdı.

Keskin kılıç ya da Neb'a ağacının yaylarıyla -ki onların kirişi uzatıldığı zaman ses çıkarır- oku atarlar."

Beni Amr b. Avf, Rasûlullah'a gitti. Durumu anlattılar. Amr b. Ebu Süfyan'ı kendilerine vermesini istediler. Karşılığında da onların arkadaşını serbest bırakacaklarını birdirdiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Amr'ı serbest bırakıp Ebu Süfyan'a gönderdi. Dolayısıyla Sa'd'ın serbest bırakılma yolu açıldı.

İbn İshak dedi ki: Esirler arasında Ebu'l-As b. Rebi b. Abdu'l-Uzza b. Abdu's-Şems b. Ümeyye de vardı. Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın damadı olup kızı Zeynep ile evli idi.

İbn Hişam dedi ki: Onu, Hiraş b. Simme esir aldı. Bu Hiraş, Beni Haram kabilesindendi.

İbn İshak dedi ki: Ebu'l-As, Mekke'nin malca, emanete riayetçe ve ticaretçe sayılı şahsiyetlerindendi. Hale Binti Hüveylid'den doğma idi. Hatice, Rasûlullah'tan, onu kendi kızı Zeynep'le evlendirmesini istemişti. Rasûlullah, Hatice'ye muhalefet etmezdi. Bu evlendirme işi, vahyin nüzûlünden önce idi.

Rasûlullah (s.a.v.), kızı Rukiyye veya Ümmü Külsûm'ü Ebu Leheb'in oğlu Utbe ile evlendirmişti. Vahiy geldiğinde Ebu Leheb: «Muhammed'i kendi nefsi ile meşgûl edin." dedi ve oğlu Utbe'ye emir vererek Rasûlullah'ın kızını boşattı. Utbe, daha gerdeğe girmemişken Rasûlullah'ın kızını boşadı. Osman b. Affan (r.a.), Rasûlullah'ın boşanan bu kızı ile evlendi. Bunun üzerine Ebu'l-As'a gidip ona şöyle dediler:

– Hanımından ayrıl. Biz seni Kureys'ten dilediğin herhangi bir kadınla evlendiririz.

– Hayır, vallahi ben hanımından ayrılmam ve hanımım yerine Kureyşten bir hanımımın olmasını da istemem!

Bana gelen habere göre Rasûlullah (s.a.v.), damatlığı bakımından Ebu'l-As'ı överdi.

Ben derim ki: Rasûlullah'ın, Ebu'l-As'ın damatlığını övmesi, sahih hadisle sabittir. Nitekim bu konu ileride de gelecektir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de iken helal ve haram hükümlerini belirlememişti. Kendi işi üzerine mağlup olmuştu. İslâmiyet, Rasûlullah'ın kızı Zeynep'le Ebu'l-As'ı birbirinden ayırmıştı. Ama Rasûlullah, bunları birbirinden ayıracak güce sahip değildi.

Ben derim ki: Cenâb-ı Allah, hicretin altıncı senesi olan Hudeybiye

muahedesi senesinde Müslüman kadınları, müşrik kocalarına haram kılmıştır. Bununla ilgili açıklama da ileride gelecektir.

İbn İshak, Yahya b. Abbad kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Mekkeliler, esirlerinin fidyelerini gönderdiklerinde Rasûlullah'ın kızı Zeynep de kocası Ebu'l-As'ın kurtuluşu için fidiye olarak bir gerdanlık göndermişti. Bu gerdanlığı Ebu'l-As ile gerdeğe girdiğinde annesi Hatice (r.a.) kendisine hediye etmişti. Rasûlullah, bu gerdanlığı görünce yüreği aşırı derecede duygulandı ve şöyle dedi:

– Eğer uygun görürseniz Zeyneb'in esirini serbest bırakın ve kendisine ait bu gerdanlığı da iade edin.

Ashab da: "Olur ya Rasûlallah." diyerek Ebu'l-As'ı serbest bırakarak gerdanlığı iade ettiler.

İbn İshak dedi ki: Fidiye vermeksizin serbest bırakılma kendilerine lütfolunan esirler arasında Beni Abdu's-Şems b. Abdumenaftan Ebu'l-As b. Rebi b. Abdi'l-Uzza b. Abdu's-Şems vardı. Rasûlullah (s.a.v.), kızı Zeyneb'in fidiye göndermesinden sonra onu bağışladı. Beni Mahzum b. Yakaza'dan da Muttalib b. Hantab b. Haris b. Ubeyd b. Ömer b. Mahzum vardı. Beni Haris b. Hazreç'in adamı idi. Ve onların ellerine bırakıldı. Nihayet onu serbest bıraktılar. O da gidip kavmine kavuştu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu'l-As'ı serbest bırakırken, Zeyneb'i serbest bırakmasını, yani Medine'ye hicretine müsaade etmesini şart koştu. Ebu'l-As da bu şartı kabul etti ve yerine getirdi. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir. Önceki sayfalarda da Abbas b. Abdülmuttalib'in kendi şahsı, Akil ve Nevfel adındaki yeğenleri için 100 okiye altını fidiye olarak verdiğini anlatmıştık.

İbn Hişam dedi ki: Ebu'l-As'ı esir alan kişi, Ebu Eyyüb Halid b. Zeyd idi.

İbn İshak dedi ki: Sayfi b. Ebi Rifaa b. Abid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum, sahiplerinin eline bırakıldı. Onun fidyesini ödeme hususunda hiç kimse gelmeyince fidyesini onlara göndersin, diye ondan söz alındı ve serbest bırakıldı. Ama o sözünde durmadı. Bunun üzerine Hassan b. Sabit, bu hususta şöyle bir şiir söyledi:

"Sayfi borcu ödeyecek değildir. Tilkinin kafası bazı yerlerde çalışmaz."

İbn İshak dedi ki: Ebu Azze Amr b. Abdullah b. Osman b. Üheyb b. Hüzafe b. Cumah, kızları çok olan muhtaç bir kimse idi. Rasûlullah ile konuşup şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah, bilirsin ki malım yok, ben muhtaç ve çoluk çocuk sahibi bir kimseyim. Beni bağışla." Rasûlullah (s.a.v.) de ona lütfetti, fidyesini almadı ve Rasûlullah'a karşı başka kimseye yardımcı olmamak

şartıyla onu serbest bıraktı. Ebu Azze, bu hususta Rasûlullah'ı övdü, üstünlüğünü kavmi içinde anarak şöyle dedi:

"Benden Muhammed Rasûlullah'a kim bildirecek ki, sen haksın, Melik'de Hamid'dir.

Sen, hak ve hidayete davet eden bir kişisin.

Senin için büyük Allah'tan şahid vardır.

Sen, bizim içimizde bir mertebeye gelensin ki, mertebenin dereceleri vardır.

Sen kiminle savaşırsan elbette o yeniktir, bahtsızdır, mutsuzdur. Ve kiminle de barışırsan, o elbette mutludur, bahtiyardır.

Fakat Bedir ve onun ehli bana hatırlatıldığında, bendeki hasret ve ümitsizlik geri dönüyor."

Ben derim ki: Sözü edilen bu Ebu Azze, Rasûlullah'a verdiği sözü tutmadı. Müşrikler onun aklıyla oynadılar. O da onlara geri döndü. Uhud savaşında yine esir alındı. Yine Rasûlullah'tan, kendisine lütfetmesini talep etti. Ama Rasûlullah şöyle dedi: «Yanaklarını silesin ve: "Muhammed'i iki kez aldattım!" diyesin diye seni bırakacak değilim!»

Bundan sonra Rasûlullah, emir vererek onu öldürttü. Nitekim bu konu, Uhud gazvesi anlatılırken ele alınacaktır. Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Azze hakkında şöyle demiştir:

«Mümin, aynı delikten iki defa ısırılmaz.» Bu, ancak Rasûlullah'tan duyulabilecek bir darb-ı meseldir.

İbn İshak, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr kanalı ile Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Umeyr b. Vehb el-Cümehf, Safvan b. Ümeyye ile birlikte Bedir'e katılan Kureyşlilerin başına gelenlerden sonra Hicir'de birazcık oturdu. Umeyr b. Vehb, Kureyş şeytanlarından ve Rasûlullah ile ashabına eziyet verenlerdendi. O, Mekke'de iken ondan meşakkat ve zahmetler gördüler. Oğlu Vehb b. Umeyr, Bedir'de esir alınanlar arasındaydı.

İbn Hişam dedi ki: Beni Zürayk kabilesinden Rifaa b. Rafi, onu esir etti.

İbn İshak, Muhammed b. Cafer kanalı ile Urve'nin, Bedir kuyusuna atılan ve musibete maruz kalan müşrikleri anlatmasından sonra Safvan'ın şöyle dediğini rivayet eder:

– Vallahi onlardan sonra yaşamakta hayır yoktur. Umeyr de şöyle dedi:

– Vallahi doğru söyledin. Vallahi eğer üzerimde borç ve benden sonra zayi olmasından endişe ettiğim çocuk olmasaydı, elbette atıma biner, Muhammed'e gider ve onu öldürürdüm. Bedir'dekilerden önce oğlum, onların ellerinde esirdir.

Safvan da fırsatı ganimet bilip şöyle dedi:

– Borcunu ben öderim. Bu bana ait olsun. Çoluk çocuğun da benimkilerle birlikte kaldıkları sürece onlara ihsanda bulunurum. Elimize geçen nimeti onlarla paylaşıyoruz. Onlar zorluk içinde iken ben rahat etmem.

Bunun üzerine Umeyr, ona şöyle dedi:

–Durumumuzu gizle.

– Olur, gizlerim.

Sonra Umeyr, kılıcını getirmelerini, keskinletilmesini ve zehir sürülmesini emretti. Bunlar yapıldıktan sonra yola çıktı ve Medine'ye geldi. Bir ara Ömer b. Hattab, Müslümanlardan bir cemaatle beraber, Bedir gününden söz ediyorlardı. Ve Allah'ın kendilerine ikram ettiği şeyleri düşmanlarından onlara gösterdiğini konuşuyorlardı. O esnada Ömer, Umeyr b. Vehb'in, mescidin kapısı önünde, kılıcını kuşanmış vaziyette bineğini çöktürdüğünü gördü ve şöyle dedi:

– Bu, Allah'ın düşmanı Umeyr b. Vehbtir. Allah'a yemin ederim ki, o ancak kötülük için gelmiştir. O değildir ki aramızı bozdu ve Bedir günü de Kureyş için sayımızı takdir ve tahmin etti.

Daha sonra Ömer, Rasûlullah'ın yanına gidip şöyle dedi:

– Ey Allah'ın peygamberi! Bu, Allah düşmanı Umeyr b. Vehb kılıcını kuşanmış olarak gelmiştir. Rasûlullah:

– Onu yanıma gönder, dedi.

Bunun üzerine Ömer, dönüp geldi ve boynundaki kılıcının kayışını tutup göğsüne bağladı. Ensâr'dan yanında bulunan adamlara şöyle dedi:

– Rasûlullah'ın yanına girin. Yanında oturun ve onu bu müşrikten koruyun. Çünkü bu, emin ve güvenilir bir kişi değildir.

Böyle dedikten sonra onu Rasûlullah'ın yanına getirdi. Rasûlullah (s.a.v.), Ömer'in onun kılıcının kayışından tutup boynuna bağladığını gördüğü zaman dedi ki:

– Ey Ömer, onu serbest bırak, Ey Umeyr yaklaş.

O da yaklaştı ve şöyle dedi:

– Bol nimetli iyi sabahlar! (Cahiliyet devri adamları, kendi aralarında böyle diyerek selamlaşırlardı.).

Rasûlullah (s.a.v.), şöyle karşılık verdi:

– Ey Umeyr! Allah bize senin selamlaşmandan daha hayırlı bir selamlaşmayı ikram etmiştir. Bu da cennetliklerin selamlaşması olan «selam»dır.

O da dedi ki:

– Allah'a yemin ederim ki Ey Muhammed, ben bu selamlaşmayı yeni işitiyorum.

– Ey Umeyr, seni buraya getiren sebep nedir?

– Elinizde bulunan şu esir için geldim. Onu bağışlayın.

– O halde senin boynundaki kılıcın işi ne?
 – Allah, kılıçların belasını versin. Onlar bize ne sağladı ki?
 – Bana doğruyu söyle, niçin geldin?
 – Başka birşey için gelmedim. Sadece bu iş için geldim.
 – Hayır, aksine sen ve Safvan b. Ümeyye, Hicir'de oturdunuz. Kureyşlilerden kuyuya atılanları andınız. Sonra sen dedin ki:

«Eğer üzerimde borç olmasa ve çoluk çocuğum olmasa, elbette çıkıp gider, Muhammed'i öldürürdüm!» Böylece Safvan, senin borcunu ve çoluk çocuğunun bakımını, beni öldürmen karşılığında üstlendi. Allah ise, yapmayı tasarladığın bu işine engel oldu.

Umeyr dedi ki:

– Şahadet ederim ki şüphesiz sen, Allah'ın Rasûlüsün. Ey Allah Rasûlü! Biz göğün haberinden bize getirmiş olduğu şeylerde ve senin üzerine inen vahiyde seni yalanlamıştık. Bu işte ben ve Safvan'dan başka kimse yoktu. Allah'a yemin ederim ki bu haberi, ancak Allah sana bildirmiştir. Beni İslâm'a kavuşturan, beni işte bu yere sevkeden Allah'a hamdolsun.

Böyle dedikten sonra hak şahadeti getirdi. Rasûlullah da şöyle buyurdu:

– Kardeşinize dinini öğretin ve ona Kur'ân'ı öğretin. Esirini de salıverin.

Ashab, bu emri yerine getirdi.

Sonra Umeyr şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah, ben Allah'ın nurunu söndürmeye gayret eden ve Allah'ın dini üzere olan kimselere şiddetli eziyet veren birisi idim. Ben diliyorum ki, bana izin veresin de Mekke'ye gideyim ve onları Allah ile Rasûlüne ve İslâm'a davet edeyim. Umulur ki Allah, onları hidayete kavuşturur. Yoksa daha önce senin ashabına dinleri hususunda eziyet verdiğim gibi, dinleri hususunda onlara eziyet veririm."

Rasûlullah da ona izin verdi. O Mekke'ye vardı.

Umeyr b. Vehb, Mekke'den çıkıp Medine'ye gitmekte iken Safvan şöyle demişti:

"Şimdi bir kaç gün içinde gelecek olan vak'a ile müjdeleniniz. O, size Bedir vak'asını unutturacaktır."

Safvan, kabilelerden Umeyr'i sorardı. Nihayet bir süvari geldi. Onun, İslâm'a girdiğini haber verdi. Bunun üzerine Safvan, onunla asla konuşmamaya ve ona asla menfaat sağlamamaya yemin etti.

İbn İshak dedi ki:

Umeyr, Mekke'ye geldiğinde İslâm'a davet ederek orada ikamet etti ve kendisine muhalefet eden kimselere şiddetli eziyetler verdi. Onun vasıtasıyla çok kimseler Müslüman oldu.

İbn İshak dedi ki: Umeyr b. Vehb veya Haris b. Hişam, Bedir

gününde İblis'in gerisin geri dönüp kaçtağını görmüş ve şöyle dediğini işitmiştir: «Benim sizinle ilgim yok; doğrusu, sizin görmediğinizi görüyorum.» (el-Enfâl, 48.)

O gün İblis, Müdlicîlilerin emiri Süraka b. Malik b. Cu'sum suretinde görünmüştü.

FASIL

İmam Muhammed b. İshak, daha sonra Bedir kıssası hakkında Kur'ân-ı Kerîm'den nazil olan kısımlardan söz etti ki, bu kısım, el-Enfâl sûresinin başından sonuna kadar olan kısımdır. İbn İshak, bu konuda güzel ve faideli şeyler söylemiştir. Tefsirimizde bu konuda detaylı açıklamalarda bulunduk. Daha fazla bilgi almak isteyenler, tefsirimize müracaat etsinler. Övgü ve minnet Allah'adır.

FASIL

İbn İshak, daha sonra Bedir savaşına katılan Müslümanların adlarını sıralamaya başlamış olup ilk önce Muhacirlerin, sonra Evs ve Hazreç kabilesi ile Ensâr'ın adlarını zikrederek nihayette şöyle demiştir: Bedir savaşına katılan Muhacir ve Ensâr ile payı ve hissesi belirlenenler, toplam olarak 314 kişidirler. Muhacirlerden seksen üç kişi, Evslilerden altmış bir kişi, Hazreçlilerden ise 170 kişi bu savaşa katılmışlardır.

Buharî, "Sahih" adlı hadis kitabında Bedir savaşına katılan sahabelerin adlarını alfabetik sıraya göre iki mertebe halinde sıralamıştır. Başta Rasûlullah'ın, sonra Ebu Bekir'in, sonra Osman ve Ali'nin adlarını zikretmiştir.

İşte Bedir savaşına katılan Müslümanların adları, alfabetik sıraya göre iki mertebe halinde sıralanmıştır. Hafız Ziyaeddin Muhammed b. Abdül-Vahid el-Makdisî'nin "Ahkamü'l-Kedir" adlı kitabında ve diğer kitaplarda böyle bir sıralama takip edilmiştir. Başta mücahidlerin reisi, medarı iftihar, Adem oğullarının efendisi Muhammed Rasûlullah (s.a.v.)'ın ismi zikredilmiştir. Ondan sonra diğer sahabelerin adları sıralanmıştır.

ALFABETİK SIRAYA GÖRE BEDİR MÜCAHİDLERİNİN ADLARI

(ELİF)

Ubey b. Ka'b en-Neccarî Seyyidü'l-Kurra, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Ebu'l-Erkam Abdumenaf b. Esed b. Abdullah b. Amr b. Mahzum el-Mahzumî, Es'ad b. Yezid b. Fakih b. Yezid b. Halde b. Amir b. Aclan, Esved b. Zeyd b. Sa'lebe b. Ubeyd b. Ğanm. Musa b. Ukbe de böyle demiştir. el-Ümevî ise şöyle demiştir: Sevad b. Rizam b. Sa'lebe b. Ubeyd b. Adiy (Bunda şüphe vardır.), Seleme b. Fadl, İbn İshak'tan şöyle bir rivayette bulunmuştur: Sevad b. Zürayk b. Sa'lebe.

İbn Aiz ise, bunun adının Sevad b. Zeyd olduğunu söylemiştir. Esir b. Amr el-Ensârî Ebu Salit (Esir b. Amr b. Ümeyye b. Revzan b. Salik b. Sabit el-Hazrecî diyenler de vardır. Ama Musa b. Ukbe bunun adını zikretmemiştir.), Enes b. Katade b. Rebia b. Halid b. Haris el-Evsî. Musa b. Ukbe'de bunu böyle adlandırmıştır. el-Ümevî ise, "Siret" adlı eserinde bunun adının Enis olduğunu söylemiştir.

Ben derim ki: Enes b. Malik, Peygamber (s.a.v.)'in hizmetkarı idi. Zira Ömer b. Şebbe en-Nümeyrî, Süname b. Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Enes b. Malik'e:

– Sen Bedir savaşına katıldın mı? diye soruldu. O da şöyle cevap verdi.

– Anası ölesice, ben Bedir'den nasıl uzak kalırım!

Muhammed b. Sa'd, Enes b. Malik'in azadlısından rivayette bulundu ki, Enes'e şöyle soruldu:

– Sen Bedir savaşına katıldın mı?

– Anası ölesice, ben Bedir savaşından nasıl uzak kalırım?

Muhammed b. Abdullah el-Ensârî dedi ki: "Enes b. Malik, Rasûlullah'la birlikte Bedir savaşına gitti. O zaman Enes, Rasûlullah'a hizmet eden bir çocuk idi."

Şeyhimiz Hafız Ebu'l-Haccac el-Mizzî, "Tehzib" adlı eserinde dedi ki: "Ensârî de böyle dedi. Ama meğazi ashabından herhangi biri bunu anlatmış değildir."

Enes b. Muaz b. Enes b. Kays b. Ubeyd b. Zeyd b. Muaviye b. Amir b.

Malik b. Neccar, Enese el-Habeşî (Rasûlullah'ın azadlısı), Evs b. Nabit b. Münzir en-Neccarî, Evs b. Havli b. Abdullah b. Haris b. Ubeyd b. Malik b. Salim b. Ğanm b. Avf b. Hazreç el-Hazrecî.

Musa b. Ukbe dedi ki: Evs b. Abdullah b. Haris b. Havlî, Evs b. Samit el-Hazrecî (Ubade b. Samit'in kardeşidir.), İyaz b. Bükeyr b. Abdi Yaleyî b. Naşib b. Ğayre b. Sa'd b. Leys b. Bekr (Beni Adiy b. Ka'b'ın müttetikidir.).

٢ (BA)

Büceyr b. Ebi Büceyr (Neccar oğullarının müttetikidir.), Behhas b. Salebe b. Hazme b. Asrem b. Amr b. Ammare el-Belavî (Ensâr'ın müttetikidir.), Besbes b. Amr b. Salebe b. Harşe b. Zeyd b. Amr b. Said b. Züb-yan b. Rüşdan b. Kays b. Cüheyne el-Cühenî (Saide oğullarının müttetikidir. Bu, Adiy b. Ebi'z-Zeğba ile birlikte casuslar görevini yapan kişidir. Nitekim bu, önceki sayfalarda da anlatılmıştır.), Bişr b. Bera b. Marur el-Hazrecî (Bu kişi, Hayber de zehirli koyundan yediği için ölmüştü.), Beşir b. Sa'd b. Salebe el-Hazrecî (Numan b. Beşir'in babasıdır. Denildiğine göre bu, Ebu Bekir es-Siddık'a bey'at eden bir şahıstır.), Beşir b. Abdi'l-Münzir Ebu Lübabe el-Evsî (Rasûlullah, bunu Revha'dan vali olarak Medine'ye gönderdi. Savaşa katılmadığı halde ganimet payını ayırıp verdi.).

٣ (TA)

Temim b. Year b. Kays b. Adiy b. Ümeyye b. Cidare b. Avf b. Haris b. Hazreç, Temim (Hıraş b. Samme'nin azadlısıdır.), Temim (Beni Ğanm b. Es-Selm'in azadlısıdır. İbn Hişam'ın ifadesine göre bu, Sa'd b. Hayse-me'nin azadlısıdır.).

٤ (SA)

Sabit b. Akrem b. Salebe b. Adiy b. Aclan, Sabit b. Salebe (Bu Sale-be'ye şöyle denilir: El-Ceza' b. Zeyd b. Haris b. Haram b. Ganm b. Ka'b b. Seleme.), Sabit b. Halid b. Numan b. Hansa b. Üseyre b. Abd b. Avf b. Ğanm b. Malik b. Neccar en-Neccarî, Sabit b. Hansa b. Amr b. Malik b. Adiy b. Amir b. Ğanm b. Adiy b. Neccar en-Neccarî, Sabit b. Amr b. Zeyd b. Adiy b. Sellad b. Malik b. Ğanm b. Adiy b. Neccar en-Neccarî, Sabit b. Hezzal el-Hazrecî, Salebe b. Hatip b. Amr b. Ubeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Malik b. Evs, Salebe b. Amr b. Ubeyd b. Malik en-Neccarî, Salebe b. Amr b. Mihsan el-Hazrecî, Salebe b. Anme b. Adiy b. Nabi es-Sülemî, Sakif b.

Amr (Bu, Beni Süleym ailesinden Hacer oğullarındandır. Aynı zamanda Beni Kesir b. Ğanm b. Dudan b. Esed'in de müttefikidir.).

ع (CİM)

Cabir b. Halid b. Mesud b. Abdi'l-Eşhel b. Harise b. Dinar b. Neccar en-Neccarî, Cabir b. Abdullah b. Riab b. Numan b. Sinan b. Ubeyd b. Adiy b. Ğanm b. Ka'b b. Seleme es-Sülemî (Bu, Akabe bey'atına katılanlardandır.).

Ben derim ki: Cabir b. Abdullah b. Amr b. Haram es-Sülemî'ye gelince, Buharî bunlar hakkında şöyle bir rivayette bulunmuştur: Said b. Mansur, Ebu Süfyan'dan rivayet etti ki; Cabir şöyle demiştir: «Bedir gününde arkadaşlarım için su çekiyordum.»

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Ben bunu Vakidî'ye anlattığım zaman o, bu hadisin Irak ehlinin uydurması olduğunu ve Cabir'in Bedir savaşına katılmasının asılsız olduğunu söylemiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ravh b. Ubade kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte ondokuz gazveye katıldım. Sadece Bedir ve Uhud gazvelerine katılmadım. Babam beni engellemiştir. Uhud gününde babam öldürüldükten sonra artık hiçbir gazvede Rasûlullah'ın yanından ayrılmadım."

Bedir savaşına katılan sahabelerden adları (Cim) harfiyle başlayanların isim sıralaması şöyle devam ediyor:

Cebbar b. Sahr es-Sülemî, Cebr b. Atik el-Ensârî, Cübeyr b. İyas el-Hazrecî.

ح (HA)

Haris b. Enes b. Rafi el-Hazrecî, Haris b. Evs b. Muaz (Bu, Sa'd b. Muaz el-Evsî'nin kardeşidir.), Haris b. Hatip b. Amr b. Ubeyd b. Ümeyye b. Zeyd b. Malik b. Evs (Rasûlullah, bunu yolda iken Medine'ye vali olarak göndermiş ve savaşa katılmadığı halde ganimet payını ayırıp vermişti.), Haris b. Hazme b. Adiy b. Ebi Ğanm b. Salim b. Avf b. Amr b. Avf b. Hazreç (Zeura b. Abdi'l-Eşhel oğullarının müttefikidir.), Haris b. Samme el-Hazrecî (Rasûlullah bunu geri çevirmişti. Çünkü yolda iken dayanıksızlığı ortaya çıkmıştı. Ama Rasûlullah ona ganimet payını vermişti.), Haris b. Urface el-Evsî, Haris b. Kays b. Halde Ebu Halid el-Hazrecî, Haris b. Numan b. Ümeyye el-Ensârî, Harise b. Süraka en-Neccarî (Buna garb ağacından yapılma bir ok isabet etmişti. Gözcülük görevini yaparken vurulmuştu. Firdevs Cennet'ine yükselmişti.), Harise b. Numan b. Rafi el-Ensârî, Hatip b. Ebi Beltaa el-Lahmî (Beni Esed b. Abdül-Uzza b. Kusay'ın müttefikidir.), Hatip b. Amr b. Ubeyd b. Ümey-

ye el-Eşcaî (Beni Dühman kabilesindendir. İbn Hişam, İbn İshak ve başkasından bu şekilde nakilde bulunmuştur. Vakidî ise şöyle demiştir: Hatip b. Amr b. Abdu's-Şems b. Abdi Vüdd İbn A'iz'de, "Meğazi" adlı eserinde böyle demiştir. İbn Ebi Hatim ise şöyle demiştir: Hatip b. Amr b. Abdu's-Şems. Ben bunu babamdan böyle duydum. Ve o dedi ki: Bu, bilinmeyen bir kişidir.), Hubab b. Münzir el-Hazrecî (Bedir savaşında Hazrecîlerin sancağını bu zatın taşıdığı söylenir.), Habib b. Esved (Beni Hiram'ın azadlısı olup, Seleme oğullarındandır. Esved'in yerine Musa b. Ukbe, Habib b. Sa'd'ın ismini zikretmiştir. İbn Ebi Hatim ise, Habib b. Esved yerine, Habib b. Eslem'in ismini zikretmiştir. Bu kişi, Ali Cüşem b. Hazrec'in azadlısı olup Ensâr'dandır ve Bedir savaşına katılmıştır.), Hureys b. Zeyd b. Salebe b. Abdi Rebbi el-Ensârî (Ezan rüyasını gören Abdullah b. Zeyd'in kardeşidir.), Husayn b. Haris b. Muttalib b. Abdu-menaf, Hamza b. Abdülmuttalib b. Haşim (Rasûlullah (s.a.v.)'in amcasıdır.).

Ċ (HI)

Halid b. Bükeyr (İyas'ın kardeşidir.), Halid b. Zeyd Ebu Eyyüb en-Neccarî, Halid b. Kays b. Malik b. Aclan el-Ensârî, Harice b. Hümeyr (Hazrec'ten Beni Hansa'nın müttefikidir. Adının Harise b. Hümeyr olduğunu söyleyenler de vardır. İbn A'iz ise, adının Harice olduğunu söylemiştir. Doğrusunu Allah bilir.), Harice b. Zeyd el-Hazrecî (Ebu Bekir es-Sıddık'ın damadıdır.), Habbab b. Eret (Zühre oğullarının müttefiki olup ilk Muhacirlerdendir. Aslında Teym oğullarındandır. Huzaahlardan olduğu da söylenir.), Habbab (Utbe b. Gazvan'ın azadlısı olup ilk Muhacirlerdendir.), Hıraş b. Simme es-Sülemî, Hübeyb b. İsaf b. İnebe el-Hazrecî, Hureym b. Fatik, Halife b. Adiy el-Hazrecî, Huleyd b. Kays b. Numan b. Sinan b. Ubeyd el-Ensârî es-Sülemî, Huneys b. Huzafe b. Kays b. Adiy b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Husays b. Ka'b b. Lüey es-Sehmî (Bedir savaşında öldürüldü. Zevcesi Hafsa binti Ömer b. Hattab dul kaldı.), Havvat b. Cübeyr el-Ensârî (Bizzat savaşa katılmadığı halde kendisine ganimet payı verildi.), Havli b. Ebi Havli el-İclî (İlk Muhacirlerden olup Beni Adiy'in müttefikidir.), Hallad b. Rafi, Hallad b. Süveyd, Hallad b. Amr b. Cemuh. Bunlar Hazrecîlerdir.

ﺯ (ZAL)

Zekvan b. Abdi Kays el-Hazrecî, Zu's-Şimaleyn b. Abd b. Amr b. Nadle (Ğibşan b. Süleym b. Melkan b. Efsa b. Harise b. Amr b. Amir. Huzaahlardan olup Zühre oğullarının müttefikidir. Bedir savaşında şehid düşmüştür. İbn Hişam dedi ki: Adı Umeyr'dir. Ancak ona Zu's-Şimaleyn

denilmiştir. Çünkü o, yoksul bir kimse idi.).

، (RA)

Rafi b. Haris el-Evsî, Rafi b. Uncede (İbn Hişam dedi ki: Unce de, bunun anasının adıdır.), Rafi b. Mualla b. Levzan el-Hazrecî (Bedir savaşında şehid düşmüştür.), Reb'a b. Rafi b. Haris b. Zeyd b. Harise b. Ced b. Aclan b. Dubay'a (Musa b. Ukbe, bunun adının şöyle olduğunu söylemiştir: Reb'a b. Ebi Rafi.), Rebi b. İyaz el-Hazrecî, Rebia b. Eksem b. Sahbere b. Amr b. Lükeyz b. Amir b. Ganm, Dudan b. Esed b. Hüzeyme (Beni Abduş-Şems, Beni Abdumena'fın müttefiki ve ilk Muhacirlerdendir.), Rahile b. Salebe b. Halid b. Salebe b. Amr b. Beyada el-Hazrecî, Rifaa b. Rafi ez-Zürkî (Halla b. Rafi'in kardeşidir.), Rifaa b. Abdi Münzir b. Züneyr el-Evsî (Ebu Lübabe'nin kardeşidir.), Rufaa b. Amr b. Zeyd el-Hazrecî.

، (ZE)

Zübeyr b. Avvam b. Hüveylid b. Esed b. Abdu'l-Uzza b. Kusay (Rasûlullah (s.a.v.)'ın halası oğlu olup yakın dostlarından), Ziyad b. Amr (Musa b. Ukbe, bunun adının şöyle olduğunu söylemiştir: Ziyad b. Ahres b. Amr el-Cühenî. Vakidî ise bunun adının, Ziyad b. Ka'b b. Amr b. Adiy b. Amr b. Ez-Zibara b. Rüşdan b. Kays b. Cüheyne olduğunu söyler.), Ziyad b. Lebid ez-Zürkî, Ziyad b. Müzeyyin b. Kays el-Hazrecî, Zeyd b. Eslem b. Sa'lebe b. Adiy b. Aclan b. Dubay'a, Zeyd b. Harise b. Şurahbil (Rasûlullah (s.a.v.)'ın azadlısıdır.), Zeyd b. Hattab b. Nüfeyl (Ömer b. Hattab'ın kardeşidir.), Zeyd b. Sehl b. Esved b. Haram en-Neccarî Ebu Talha. Allah hepsinden razı olsun.

، (SİN)

Salim b. Ümeyr el-Evsî, Salim b. Ganm b. Avf el-Hazrecî, Salim b. Makil (Ebu Hüzeyfe'nin azadlısıdır.), Saib b. Osman b. Maz'un el-Cumhî (Babasıyla birlikte savaşa katılmıştır.), Sebîr b. Kays b. Ayşetü'l-Hazrecî, Sebre b. Fatik, Süraka b. Amr en-Neccarî, Süraka b. Ka'b en-Neccarî, Sa'd b. Havle (Beni Amr b. Lüey'in azadlısı olup ilk Muhacirlerdendir.), Sa'd b. Hayseme el-Evsî (Bedir savaşında şehit düşmüştür.), Sa'd b. Rebi el-Hazrecî (Uhud savaşında şehid düşmüştür.), Sa'd b. Zeyd b. Malik el-Evsî (Vakidî, bunun adının Sa'd b. Zeyd b. Fakih el-Hazrecî olduğunu söyler.), Sa'd b. Süheyl b. Abdi'l-Eşhel en-Neccarî, Sa'd b. Ubeyd el-Ensârî, Sa'd b. Osman b. Halde el-Hazrecî Ebu Ubade (İbn A'iz, bunun künyesinin Ebu Ubeyde olduğunu söyler.), Sa'd b. Muaz el-Evsî (Evslilerin sancağı bunun elinde idi.), Sa'd b. Ubade b. Düleym el-

Hazrecî. (Aralarında Urve, Buharî, İbn Ebi Hatim ve Taberanî'nin de bulunduğu birçok kişi, Bedir savaşına katılanlar arasında bu zatın adını zikretmişlerdir. Sahih-i Müslim'de de buna delalet eden ibareler vardır. Rasûlullah (s.a.v.), Kureyş kervanını karşılama hususunda sahabelele istişare yaparken Sa'd b. Ubade şöyle demişti:

– Ya Rasûlallah! Sen bu sözünle sanki bizi kastediyorsun!

Doğru kavle göre Rasûlullah'a böyle diyen sahabe Sa'd b. Muaz'dır. Meşhur kavle göre Rasûlullah (s.a.v.), Es'ad b. Ubade'yi yolda iken Medine'ye geri göndermiştir. Bazıları onu, Medine'ye vali tayin ettiği için geri göndermiş olduğunu söylerken, bazıları onu, yılan soktuğu için Medine'ye geri göndermiş olduğunu söylemişlerdir. Bu sebeple Es'ad, Bedir savaşına katılma imkanını bulamamıştır. Süheylî, İbn Kuteybe'den böyle bir nakilde bulunmuştur. Doğrusunu Allah bilir.) Sa'd b. Ebi Vakkas Malik b. Üheyb ez-Zuhrî (Sa'd, aşere-i mübeşşereden biridir.), Sa'd b. Malik Ebu Sehl. (Vakidî dedi ki: Bu zat, sefere çıkmak için hazırlandı ama sefere çıkmadan önce hastalayıp öldü.), Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl el-Adevî (Hazreti Ömer'in amcası oğludur. Denildi ki: Bu zat, Bedir'den dönüşte Şam'dan gelmiş, Rasûlullah da onun için ganimet payı ayırıp vermiştir.), Süfyan b. Bişr b. Amr el-Hazrecî, Seleme b. Eslem b. Hüreyş el-Evsî, Seleme b. Sabit b. Vakş b. Zağbe, Seleme b. Selame b. Vakş b. Zağbe, Süleym b. Haris en-Neccarî, Süleym b. Amr es-Sülemî, Süleym b. Kays b. Fehd el-Hazrecî, Süleym b. Milhan (Haram b. Milhan en-Neccarî'nin kardeşidir.), Simak b. Evs b. Harşe Ebu Dücan (Bunun adının, Simak b. Harşe olduğunu söyleyenler de olmuştur.), Simak b. Sa'd b. Salebe el-Hazrecî (Bedir b. Sa'd'ın kardeşidir.), Sehl b. Hüneyf el-Evsî, Sehl b. Atik en-Neccarî, Sehl b. Kays es-Sülemî, Süheyl b. Rafi en-Neccarî (Mescidi Nebevî'nin arsasının maliki olan iki kardeşten biridir.), Süheyl b. Vehb el-Fihri (Beda adında bir kadının oğludur.), Sinan b. Ebi Sinan b. Mihsan b. Harsan (Muhacirlerden biri olup Beni Abdu's-Sems b. Abdumena'f'ın müttelikidir.), Sinan b. Sayfi es-Sülemî, Sevad b. Zürayk b. Zeyd el-Ensârî (el-Ümevî'nin söylediğine göre bunun adı, Sevad b. Rizam'dır.), Sevad b. Gaziyye b. Üheyb el-Belevî, Süveybit b. Sa'd b. Harmele el-Abderî, Süveyd b. Mahşi Ebu Mahşi et-Taî (Beni Abdu's-Sems'in müttelikidir. Denildiğine göre adı, Ezyed b. Hümeyr'dir.).

ش (ŞİN)

Şüca' b. Vehb b. Rebia el-Esedî, Esed b. Hüzeyme (Beni Abdu's-Sems'in mütteliki olup ilk Muhacirlerdendir.), Şemmas b. Osman el-Mahzumî (İbn Hişam'ın ifadesine göre bunun adı, Osman b. Osman'dır. Yakışıklı ve güzel bir kimse olup kilise hizmetçisine benzediği için cahiliyette kendisine kilise hizmetçisi anlamına gelen Şemmas adı verilmiş-

tir.), Rasûlullah'ın azadlısı Şakran. Vakidî dedi ki: Bunun için ganimet payı ayrılmamıştı. Bu, esirler üzerine bekçi tayin edilmişti. Birer esir eline geçiren herkes, buna bir miktar mal vermişti. Böylece bunun payı diğerlerinin payından daha fazla olmuştu.

م (SAD)

Süheyb b. Sinan er-Rumî (İlk Muhacirlerdendir.), Safvan b. Vehb b. Rebia el-Fihri (Süheyl b. Beyda'nın kardeşidir. Bedir savaşında şehid düşmüştür.), Sahr b. Ümeyye b. Hansa es-Sülemî.

ض (DAD)

Dahhak b. Harise b. Zeyd es-Sülemî; Dahhak b. Abdi Amr en-Neccarî, Damre b. Amr el-Cühenî (Musa b. Ukbe dedi ki: Bunun adı, Damre b. Ka'b b. Amr'dır. Ensâr'ın müttelikidir. Ziyad b. Amr'ın kardeşidir.).

ط (TI)

Talha b. Ubeydullah et-Teymî (Aşere-i mübeşşereden biri olup Bedir dönüşlerinde Şam'dan gelmiştir. Rasûlullah, onun için de ganimet payı ayırıp kendisine vermiştir.), Tufeyl b. Haris b. Muttalib b. Abdumennaf (Muhacirlerden olup Husayn ile Ubeyde'nin kardeşidir.), Tufeyl b. Malik b. Hansa es-Sülemî, Tufeyl b. Numan b. Hansa es-Sülemî (Bu, az önce adı geçen Tufeyl b. Malik'in amcası oğludur.), Tuleyb b. Umeyr b. Vehb b. Ebi Kebir b. Abd b. Kusay.

ظ (ZI)

Züheyr b. Rafi el-Evsî. Buharî, bunun adını Bedir mücahidleri arasında zikreder.

ع (AYN)

Asım b. Sabit b. Ebi'l-Aklah el-Ensârî (Reci vakasında Asım b. Adiy b. Ced b. Aclan öldürüldüğü sırada bal arıları bunu korumuştur. Rasûlullah, Revha'dan bunu Medine'ye geri göndermiş ve ganimet payını ayırıp vermişti.), Asım b. Kays b. Sabit el-Hazrecî, Akil b. Bükeyr (İyaz, Halid ve Amir'in kardeşidir.), Amir b. Ümeyye b. Zeyd b. Hashas en-Neccarî, Amir b. Haris el-Fihri (Seleme, İbn İshak ile İbn Aiz'den nakilde bulunarak bu zatın ismini bu şekilde zikretmiştir. Musa b. Ukbe

ile Ziyad, İbn İshak'tan nakilde bulunarak bu zatın ismini; Amr b. Haris şeklinde nakletmişlerdir.), Amir b. Rebia b. Malik el-Anzî (Muhacirlerden olup Beni Adiy'nin müttefikidir.), Amir b. Seleme b. Amir b. Abdillah el-Belevî el-Kudaî (Beni Salim b. Malik b. Salim b. Ganm'ın müttefikidir. İbn Hişam'ın anlattığına göre adı Amr b. Seleme'dir.), Amir b. Abdillah b. Cerrah b. Hilal b. Üheyb b. Dabbe b. Haris b. Fihri Ebu Ubeyde b. Cerrah (Aşere-i mübeşşereden biri olup ilk Muhacirlerdendir.), Amir b. Füheyre (Ebu Bekir'in azadlısıdır.), Amir b. Mahled en-Neccarî, Aiz b. Maid b. Kays el-Hazrecî, Abbad b. Bişr b. Vakş el-Evsî, Abbad b. Kays b. Amir el-Hazrecî, Abbad b. Kays b. Ayşetü'l-Hazrecî (Sübey'in kardeşidir.), Abbad b. Haşhaş el-Kudaî, Ubade b. Samit el-Hazrecî, Ubade b. Kays b. Ka'b b. Kays, Abdullah b. Ümeyye b. Urfuta, Abdullah b. Salebe b. Hazme, (Bahhas'ın kardeşidir.), Abdullah b. Cahş b. Riab el-Esedî, Abdullah b. Cübeyr b. Numan el-Evsî, Abdullah b. Ced b. Kays es-Sülemî, Abdullah b. Hak b. Evs es-Saidî (Musa b. Ukbe ile Vakidî ve İbn Aiz'in anlattıklarına göre bu zatın adı Abdu Rabbih b. Hak'tır. İbn Hişam'ın ifadesine göre ise adı Abdu Rabbih b. Hak'dır.)

Abdullah b. Himyer (Beni Haram'ın müttefiki olup Harice b. Himyer'in kardeşidir. Eş'ca kabilesindendir.), Abdullah b. Rabi b. Kays el-Hazrecî, Abdullah b. Revaha el-Hazrecî, Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih b. Salebe el-Hazrecî, (Ezan rüyasını gören zat budur.), Abdullah b. Süraka el-Adevî (Musa b. Ukbe, Vakidî ve İbn Aiz, bu zatın adını Bedir mücahidleri arasında zikretmemişlerdir. Yalnız İbn İshak ile diğer bazı siyerciler bunun adını zikretmişlerdir.), Abdullah b. Seleme b. Malik el-Aclan (Ensâr'ın müttefikidir.), Abdullah b. Sehl b. Rafi (Beni Zaura'nın kardeşidir.), Abdullah b. Süheyl b. Amr (Bu zat, babası ve müşriklerle birlikte Müslümanlara karşı savaşa gelmişti. Sonra müşriklerin safları arasından kaçıp Müslümanların saflarına katılmış ve onlarla birlikte Bedir savaşında cihad etmişti.), Abdullah b. Tarık b. Malik el-Kudaî (Evs'in müttefikidir.), Abdullah b. Amir (Beli kabilesindendir.), Abdullah b. Abdullah b. Übey b. Selül el-Hazrecî (Babası, münafıkların reisi idi.), Abdullah b. Abdi'l-Esed b. Hilal b. Abdillah b. Amr b. Mahzum Ebu Seleme (Ümmü Seleme'nin kocasıdır. Bedir savaşında şehid düşmüştür.), Abdullah b. Abdumenaş b. Numan es-Sülemî, Abdullah b. Abes, Abdullah b. Osman b. Amir b. Amr b. Ka'b b. Teym b. Mürre b. Ka'b Ebu Bekir es-Sıddık, Abdullah b. Urfuta b. Adiy el-Hazrecî, Abdullah b. Amr b. Haram es-Sülemî Ebu Cabir, Abdullah b. Umeyr b. Adiy el-Hazrecî, Abdullah b. Kays b. Halid en-Neccarî, Abdullah b. Kays b. Sahr b. Haram es-Sülemî, Abdullah b. Ka'b b. Amr b. Avf b. Mebzül b. Amr b. Ganm b. Mazin b. Neccar (Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.), Adiy b. Ebi'z-Zegba ile birlikte bu zatı ganimetler üzerine bekçi olarak görevlendirmişti.), Abdullah b. Mahreme b. Abdi'l-Uzza (İlk Muhacirlerdendir.),

Abdullah b. Mesud el-Hüzelfi (İlk Muhacirlerden olup Beni Zühre'nin müttelikidir.), Abdullah b. Maz'un el-Cümahî (İlk Muhacirlerdendir.), Abdullah b. Numan b. Beldeme es-Sülemî, Abdullah b. Üneyse b. Numan es-Sülemî, Abdurrahman b. Cebr b. Amr Ebu Übeys el-Hazrecî, Abdurrahman b. Abdullah b. Nuame Ebu Akil el-Kudai el-Belavî, Abdurrahman b. Avf b. Abdi'l-Haris b. Zühre b. Kilab ez-Zührî (Aşere-i mübeşşereden biridir.), Abs b. Amir b. Adiy es-Sülemî, Ubeyd b. et-Teyyihan (Ebü'l-Heysem b. Teyyihan'ın kardeşidir. Bunun adının Abid değil de Atik olduğunu söyleyenler de vardır.), Ubeyd b. Salebe (Beni Ganm b. Malik kabilesindendir.), Ubeyd b. Zeyd b. Amir b. Amir b. Aclan b. Amir, Ubeyd b. Ebi Ubeyd, Ubeyde b. Haris b. Muttalib b. Abdumenaş (Husayn ile Tufeyl'in kardeşidir. Bedir gününde müşriklerle mübareze yapmak için ortaya çıkan kimselerden biri olup eli kesilmiş, savaştan sonrada vefat etmiştir.), Utban b. Malik b. Amr el-Hazrecî, Utbe b. Rebîa b. Halid b. Muaviye el-Behrânî (Beni Ümeyye b. Levzan'ın müttelikidir.), Utbe b. Abdillâh b. Sahr es-Sülemî, Utbe b. Gazvan b. Cabir (İlk Muhacirlerdendir.), Osman b. Affan b. Ebi'l-As b. Ümeyye b. Abdu's-Şems b. Abdumenaş el-Ümevî (Mü'minlerin emiri olup dört halifeden ve aşere-i mübeşşereden biridir. Eşi ve Rasûlullah'ın kızı Rukiyye'nin hasta bakıcılığını yaptığı için Bedir savaşına katılamadı. Bu sebeple Rasûlullah, onun ganimet payını ayırıp kendisine verdi.), Osman b. Maz'un el-Cümahî Ebu's-Saib (Abdullah ve Kudame'nin kardeşi olup ilk Muhacirlerdendir.), Adiy b. Ebi'z-Zağba el-Cüheyfî (Rasûlullah (s.a.v.), bunu ve Besbes b. Amr'ı önleri sıra casus olarak göndermişti.), İsmet b. Huseyn b. Vebre b. Halid b. Aclan, Usayme (Beni Haris b. Sivar'ın mütteliki olup Eşca kabilesindendir. Beni Esed b. Hüzeyme kabilesinden olduğu da söylenir.), Atiyye b. Nüveyre b. Amir b. Atiyye el-Hazrecî, Ukbe b. Amir b. Nabi es-Sülemî, Ukbe b. Osman b. Halde el-Hazrecî (Sa'd b. Osman'ın kardeşidir.), Ukbe b. Amr Ebu Mesud el-Bedri (Sahih-i Buhârî'de anıldığına göre bu zat, Bedir savaşında şehid olmuştur. Ancak meğazi kitaplarını yazanların çoğuna göre bu ihtilaftır. Bu sebeple Bedir'de şehid düştüğünü söylememişlerdir.), Ukbe b. Vehb b. Rebîa el-Esedî (Hüzeyme kabilesinin Esed kolundandır. Beni Abdu's-Şems'in müttelikidir. Şuca b. Vehb'in kardeşidir. İlk Muhacirlerdendir.), Ukbe b. Vehb b. Kelde (Beni Gatafan'ın müttelikidir.), Ukkâş b. Mihsan el-Ganmî (İlk Muhacirlerden olup kendisine hesap sorulmayacak kimselerdendir.), Ali b. Ebu Talib el-Haşimî (Mü'minlerin emiri olup dört halifeden ve Bedirde müşriklerle mübareze yapan üç kişiden biridir.), Ammar b. Yasir el-Ansî el-Mezhicî (İlk Muhacirlerdendir.), Umara b. Hazm b. Zeyd en-Neccarî, Ömer b. Hattab (Mü'minlerin emri ve dört halifeden biri, kendilerine uyulan iki şeyhten biridir.), Ömer b. Amr b. İyaz (Yemenli olup Beni Levzan b. Amr b. Salim'in müttelikidir. Rebî ile Varaka'nın kardeşi

olduğu da söylenir.), Amr b Salebe b. Vehb b. Adiy b. Malik b. Adiy b. Amir Ebu Hakim, Amr b. Haris b. Züheyr b. Ebi Şedad Rebia b. Hilal b. Üheyb b. Dabşe b. Haris b. Fihrl el-Fihrl, Amr b. Süraka el-Adevi (Muhacirlerdendir.), Amr b. Ebi Serh el-Fihrl (Muhacirlerdendir. Vakidî ile İbn Aiz, bu zatın adının Amr değil de Ma'mer olduğunu söylemişlerdir.), Amr b. Talk b. Zeyd b. Ümeyye b. Sinan b. Ka'b b. Ğanm (Beni Haram kabilesindendir.), Amr b. Cemuh b. Haram el-Ensârî, Amr b. Kays b. Zeyd b. Sevad b. Malik b. Ğanm (Vakidî ile Ümevî, bunun adını Bedir mücahidleri arasında zikretmişlerdir.), Amr b. Kays b. Malik b. Adiy b. Hansa b. Amr b. Malik b. Adiy b. Amir Ebu Harice (Musa b. Ukbe, bu zatın adını Bedir mücahidleri arasında zikretmemiştir.), Amr b. Amir b. Haris el-Fihrl (Bedir mücahidleri arasında bunun adını Musa b. Ukbe zikretmiştir.), Amr b. Mabel b. Ez'ar el-Evsî, Amr b. Muaz el-Evsî (Sa'd b. Muaz'ın kardeşidir.), Umeyr b. Haris b. Salebe (Bunun adının Amr b. Haris b. Leb'de b. Salebe es-Sülemî olduğu da söylenir.), Umeyr b. Haram b. Cemuh es-Sülemî (İbn Aiz ile Vakidî, bunun adını Bedir mücahidleri arasında zikretmişlerdir.), Umeyr b. Humam b. Cemuh (Az önce adı geçen Umeyr b. Haram'ın amcası oğludur. Bedir savaşında şehid olmuştur.), Umeyr b. Amir b. Malik b. Hansa b. Mebzül b. Amr b. Ğanm b. Mazin Ebu Davud el-Mazinî, Umeyr b. Avf (Süheyl b. Amr'ın azadlısıdır. el-Ümevî ile diğerleri, bunun adının Amr b. Avf olduğunu söylemişlerdir. Ebu Ubeyde'nin Bahreyn'e gönderilişini anlatan ve Buharî ile Müslim'de yer alan hadiste de böyle ifade edilmiştir.), Umeyr b. Malik b. Üheyb ez-Zührî (Sa'd b. Ebi Vakkas'ın kardeşi olup Bedir savaşında şehid olmuştur.), Antere (Beni Süleym'in azadlısıdır. Onlardan biri olduğu da söylenir. Doğrusunu Allah bilir.), Avf b. Haris b. Rifaa b. Haris en-Neccarî (Afra binti Ubeyd b. Salebe en-Neccariye'nin oğlu olup Bedir savaşında şehid olmuştur.), Uveym b. Saide el-Ensârî (Beni Ümeyye b. Zeyd kabilesindedir.), İyaz b. Ğanem el-Fihrl (İlk Muhacirlerdendir. Allah hepsinden razı olsun.).

غ (ĞAYN)

Ğannam b. Evs el-Hazrecî. Vakidî bunun adını Bedir mücahidleri arasında zikretmiştir. Ancak Bedir savaşına katıldığı hususunda ittifak yoktur.

ف (FA)

Fakih b. Bişr b. Fakih el-Hazrecî, Ferve b. Amr b. Vedefe el-Hazrecî.

ج (KAF)

Katade b. Numan el-Evsî, Kudame b. Maz'un el-Cümahî (Muhacirlerden olup Osman ve Abdullah'ın kardeşidir.), Kutbe b. Amir b. Hadide es-Sülemî, Kays b. es-Seken en-Neccarî, Kays b. Ebi Sa'sa'a Amr b. Zeyd el-Mazinî (Bedir gününde su taşıyıcılarının başında amir idi.), Kays b. Muhsan b. Halid el-Hazrecî, Kays b. Muhalled b. Sa'lebe en-Neccarî.

د (KAF)

Ka'b b. Himan (Bunun adının Ka'b b. Cemmar ya da Cemmaz olduğunu söyleyenler de olmuştur. İbn Hişam'ın ifadesine göre adı Ka'b b. Gübşan'dır. Ka'b b. Malik b. Salebe b. Cemmaz olduğuda söylenir. el-Ümevî'nin ifadesine göre adı, Ka'b b. Salebe b. Hibale b. Ğanm el-Ğassanî'dir. Beni Hazreç b. Saide'nin müttetiklerindendir.), Ka'b. b. Zeyd b. Kays en-Neccarî, Ka'b b. Amr Ebu'l-Yüsr es-Sülemî, Kelefe b. Sa'lebe (Bekkaîlerden biri olup Musa b. Ukbe tarafından adı zikredilmiştir.), Kennaz b. Husayn b. Yerbu Ebu Mersed el-Ganevî (İlk Muhacirlerdendir.).

ر (MİM)

Malik b. Duşşum (İbn Duşşun el-Hazrecî olduğunu söyleyenler de olmuştur.), Malik b. Ebi Havla el-Cu'fî (Beni Adiy kabilesinin müttetiki-dir.), Malik b. Rebia Ebu Useyd es-Saidî, Malik b. Kudame el-Evsî, Malik b. Amr (Sakf b. Amr'ın kardeşidir. İkiside Muhacirlerden olup Beni Temim b. Dudan b. Esed kabilesinin müttetiklerindendir.), Malik b. Kudame el-Evsî, Malik b. Mesud el-Hazrecî, Malik b. Sabit b. Nümeyle el-Müzenî (Beni Amr b. Avf'ın müttetikidir.), Mübeşşir b. Abdi'l-Münzir b. Zember el-Evsî (Ebu Lübabe ile Rüfaa'nın kardeşidir. Bedir savaşında şehid olmuştur.), Mücezzer b. Ziyad el-Belevî (Muhacirlerdendir.), Muhriz b. Amr en-Neccarî, Muhriz b. Nadle el-Esedî (Beni Abdu's-Sems'in müttetiki olup Muhacirlerdendir.), Muhammed b. Mesleme (Beni Abdü'l-Eşhel kabilesinin müttetikidir.), Müdliç -Midlaç diyenlerde vardır - b. Amr (Sakf b. Amr'ın kardeşi olup Muhacirlerdendir.), Mersed b. Ebi Mersed el-Ganevî, Mistah b. Üsase b. Abbad b. Abdülmuttalib b. Abdumenaf (İlk Muhacirlerdendir. Adının Avf olduğunu söyleyenlerde olmuştur.), Mesud b. Evs el-Ensârî en-Neccarî, Mesud b. Halde el-Hazrecî, Mesud b. Rebia el-Karî (Beni Zühre kabilesinin müttetiki olup Muhacirlerdendir.), Mesud b. Sa'd -İbn Abdi Sa'd olduğunu söyleyenler de vardır - b. Amir b. Adiy b. Cüşem b. Mecdaa b. Harise b. Haris, Mesud b. Sa'd b. Kays el-Hazrecî, Mus'ab b. Ümeyr el-Abderî (Muhacirlerden-

dir. Bedir savaşında İslâm ordusunun bayraktarı idi.), Muaz b. Cebel el-Hazrecî, Muaz b. Haris en-Neccarî (Bu, İbn Afra'nın oğlu olup Avf ile Muavviz'in kardeşidir.), Muaz b. Amr b. Cemuh el-Hazrecî, Muaz b. Maiz el-Hazrecî (Aiz'in kardeşidir.), Mabed b. Abbad b. Kuşeyr b. Kizemm b. Salim b. Ğanm (Mabed b. Ubade b. Kays olduğuda söylenir. Vakidî'nin ifadesine göre Kuşeyr adının yerinde Kaş'ar adı yer almalıdır. İbn Hişam der ki: Kaş'ar Ebu Hamise künyesi ile künyelenmiştir.), Mabed b. Kays b. Sahr es-Sülemî (Abdullah b. Kays'ın kardeşidir.), Muattib b. Ubeyd b. İyaz el-Belevî el-Kudâfî, Muattib b. Avf el-Huzafî (Beni Mahzum kabilesinin müttefiki olup Muhacirlerdendir.), Muattib b. Kuşeyr el-Evsî, Ma'kil b. Münzir es-Sülemî, Ma'mer b. Haris el-Cümahî (Muhacirlerdendir.), Maan b. Adiy el-Evsî, Muavviz b. Haris el-Cümahî (Afra'nın oğlu olup Muaz b. Avf'ın kardeşidir.), Muavviz b. Amr b. Cemuh es-Sülemî (Belkide bu, Muaz b. Amr'ın kardeşidir.), Mikdad b. Amr el-Behranî (Bu, Mikdad b. Esved olup ilk Muhacirlerdendir ve güzel söz söyleyen bir kimsedir. Bedir savaşında süvarilerden biri idi.), Müleyl b. Vebre el-Hazrecî, Münzir b. Amr b. Hüneys es-Saidî, Münzir b. Kudame b. Arfece el-Hazrecî, Münzir b. Muhammed b. Ukbe el-Ensârî (Beni Cahcebi kabilesindendir.), Hz. Ömer'in azadlısı olan Yemen asıllı Mihca' (Bu, Bedir savaşında Müslümanlardan şehid düşen ilk şahıstır.).

ن (NUN)

Nadr b. Haris b. Abdi Rezah b. Zufur b. Ka'b, Numan b. Abdi Amr en-Neccarî (Dahhak'ın kardeşidir.), Numan b. Amr b. Rufaa en-Neccarî, Numan b. Asr b. Haris (Beni Evs kabilesinin müttefikidir.), Numan b. Malik b. Salebe el-Hazrecî (Buna Kavkal da denir.), Numan b. Yesar (Beni Ubeyd'in azadlısıdır. Bunun adının, Numan b. Sinan olduğu da söylenir.), Nevfel b. Ubeydullah b. Nadle el-Hazrecî.

ه (HE)

Hani' b. Niyar Ebu Bürde el-Belevî (Bera b. Azib'in dayısıdır.), Hilal b. Ümeyye el-Vakifî (Buharî ve Müslim'in sahihlerinde bu zatın adı, Ka'b b. Malik'in kıssası anlatılırken Bedir mücahidlerinin adları arasında geçmiştir. Ancak meğazi sahiplerinden herhangi biri, bunun adını anmamıştır.), Hilal b. Mualla el-Hazrecî (Rafi b. Mualla'nın kardeşidir.).

و (VAV)

Vakid b. Abdullah et-Temimî (Muhacirlerden biri olup Beni Adiy

kabilesinin müttelikidir.), Vedia b. Amr b. Cenad el-Cühenî (Vakidî ile İbn Aiz, bunun adını Bedir mücahidleri arasında zikretmişlerdir.), Varaka b. İyas b. Amr el-Hazrecî (Rebi b. İyas'ın kardeşidir.), Vehb b. Sa'd b. Ebi Serh (Musa b. Ukbe, İbn A'iz ve Vakidî, bu zatın Beni Amir b. Lüey kabilesinden olduğunu söylemişlerdir. İbn İshak ise, bunlardan bahsetmemiştir.).

ۛ (YA)

Yezid b. Ahnes b. Cenab b. Habib b. Cerre es-Sülemî (Süheylî dedi ki: Bu ve babası ile oğlu Bedir savaşına katıldılar. Sahabelerden buna denk bir kimse olduğu bilinmez.), Yezid b. Haris b. Kays el-Hazrecî (Buna İbn Fushum denir. Fushum, anasının adıdır. Bedir savaşında şehid olmuştur.), Yezid b. Amir b. Hadide Ebu Münzir es-Sülemî, Yezid b. Münzir b. Serh es-Sülemî (Malik b. Münzir'in kardeşidir.)

BEDİR SAVAŞINA KATILAN SAHABELERİN KÜNYELERİ

Ebu Üseyd Malik b. Rebia, Ebül A'ver b. Haris b. Zalim en-Neccarî (İbn Hişam dedi ki: Bunun künyesi şöyledir: Ebü'l-A'ver el-Haris b. Zalim. Vakidî, dedi ki: Bunun künyesi şöyledir: Ebü'l-A'ver Ka'b b. Haris b. Cündep b. Zalim), Ebu Bekir es-Sıddık, Abdullah b. Osman, Ebu Habbe b. Amr b. Sabit (Beni Sa'lebe b. Amr b. Avf el-Ensârî kabilesindendir.), Ebu Hüzeyfe b. Utbe b. Rebia (Muhacirlerden olup adının Mihşem olduğu söylenir.), Ebü'l-Hamra (Haris b. Rüfaa b. Afra'nın azadlısıdır.), Ebu Hüzeyme b. Evs b. Asrem en-Neccarî, Ebu Sabre (Ebu Ruhm b. Abdü'l-Uzza'nın azadlısı olup Muhacirlerdendir.), Ebu Sinan b. Mihsan b. Hursan (Ukkaşe'nin kardeşidir. Oğlu Sinan'la birlikte Bedir savaşına katılmıştır. Muhacirlerdendir.), Ebu's-Siyah b. Numan (Adının Ümeyr b. Sabit b. Numan b. Ümeyye b. İmru'l-Kays b. Sa'lebe olduğu söylenir. Yoldan geri dönmüş ve Hayber gününde öldürülmüştür. Kendisine isabet eden bir taştan yaralandığı için geri dönmüştür. Ama ganimet payı verilmiştir.), Ebu Arfece (Beni Cahcebi kabilesinin müttefiklerindendir.), Rasûlullah'ın azadlısı Ebu Kebşe, Ebu Lübabe Beşir b. Abdî'l-Münzir, Ebu Mersed el-Ğanevi Kennaz b. Hüseyñ, Ebu Mesud el-Bedri Ukbe b. Amr, Ebu Müleyl b. Ez'ar b. Zeyd el-Evsî.

FASIL

Bedir gazvesine katılan Müslümanların toplam sayısı 314 kişidir. Başlarında Rasûlullah (s.a.v.) bulunuyordu. Nitekim Buharî, Amr b. Halid kanalı ile Bera' b. Azib'in şöyle dediğini rivayet eder: Muhammed (s.a.v.)'in Bedir gazvesine katılan ashabının bana anlattıklarına göre onların sayısı, Talut'la birlikte nehri geçen kimselerin sayısı kadar imiş, yani 310 küsur kişi imişler.

Bera' dedi ki: Hayır vallahi, onunla birlikte nehri ancak mü'min kimseler geçmişti.

İbn Cerir dedi ki: Selefın umumunun ifadesine göre Bedir savaşına katılan Müslümanların sayısı 310 kişidir.

Yine Buharî'nin rivayetine göre Bera' şöyle demiştir:

"Ben ve İbn Ömer, Bedir gazvesi yapılacağı zaman yaşıımız küçük

görüldü. Bedir gününde Muhacirler altmış küsur, Ensâr ise 340 küsur kişi idiler."

İbn Cerir, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir gününde Muhacirler yetmiş kişi idiler. Ensâr ise 236 kişi idiler. Peygamber (s.a.v.)'in sancağı Ebu Talib oğlu Ali'de idi. Ensâr'ın sancağı ise Sa'd b. Ubade'de idi." Bu da gösteriyor ki, Bedir gazvesine katılan Müslümanların toplam sayısı 306'dır.

İbn Cerir'in ifadesine göre Bedir gazvesine katılan Müslümanların toplam sayısının 307 kişi olduğu söylenmiştir.

Ben derim ki: Rasûlullah da sayıldığı takdirde 307 kişi, sayılmadığı takdirde 306 kişi olurlar. Doğrusunu Allah bilir. Önceki sayfalarda da geçtiği gibi İbn İshak'tan rivayet olunduğuna göre Muhacirler seksen üç kişi; Evsîliler altmış bir kişi, Hazreçliler ise 170 kişi idiler. Ancak bu sayı, Buharî'nin verdiği ve İbn Abbas'ın söylediği sayıya uymamaktadır. Doğrusunu Allah bilir.

Sahih hadiste Enes'ten rivayet olunduğuna göre ona:

– Bedir gazvesine katıldın mı? diye sorulmuş, O da:

– Ben o gazveye nasıl katılmam? diye cevap vermişti.

Ebu Davud'un Sünen'inde, Said b. Mansur kanalı ile Cabir b. Abdullah b. Amr b. Haram'ın şöyle dediği rivayet olunur: «Bedir gününde arkadaşlarıma su çekiyor idim.»

Buharî ile Ziya, Bedir mücahidleri arasında Enes ile Cabir'in adlarını zikretmemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Ben derim ki: İbn İshak'ın anlattığına göre Bedir ganimetinden pay alan ama mazereti yüzünden gazveye katılmayan kimselerin sayısı sekiz veya dokuzdur. Adları şöyledir: Osman b. Affan. Bu zat, Rasûlullah'ın kızı Rukiyye'ye hasta bakıcılığı yaptığı için savaşa katılamamış, ancak ganimet payı verilmiştir.

Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl. Bu zat, Şam'da idi. Ganimet payı verildi.

Talha b. Ubeydullah. Bu zat, Şam'da idi. Ganimet payı verildi.

Ebu Lübabe Beşir b. Abdu'l-Münzir. Rasûlullah (s.a.v.) Revha'da iken, kervanın Mekke'den çıkış haberini aldığı esnada onu vali olarak Medine'ye göndermiş ve ganimet payını vermiştir.

Haris b. Hatib b. Ubeyd b. Ümeyye. Rasûlullah, bunu da yoldan geri çevirmiş ve ganimet payını vermiştir.

Haris b. Simme. Revha'da kırılmış, Medine'ye geri dönmüş, ganimet payı kendisine verilmiştir. Vakidî'nin ifadesine göre kendisine ayrıca ücret de ödenmiştir.

Havvat b. Cübeyr. Bedir gazvesine katılmamış, ücreti verilmiştir.

Ebu's-Siyah b. Sabit. Rasûlullah'la birlikte yola çıkmış, ayağına taş isabet etmiş, yaralanmış, bu yüzden Medine'ye geri dönmüştür. Pay ve

ücreti ödenmiştir.

Vakidî dedi ki: Sa'd Ebu Malik de sefere çıkmak için hazırlığını yaptı. Ama yola çıkmadan vefat etti. Revha'da iken öldüğü de söylenir. Pay ve ücreti ayrılarak varislerine verilmiştir.

Bedir gazvesinde Müslümanlardan ondört kişi şehid düşmüştür. Bunların altısı Muhacirlerdendir ve isimleri de şöyledir:

Ubeyde b. Haris b. Muttalib. Ayağı kesildi. Safrı mıntıkasında vefat etti. Allah ona rahmet etsin.

Ümeyr b. Ebi Vakkas. Bu zat, Sa'd b. Ebi Vakkas ez-Zührî'nin kardeşidir. As b. Said tarafından öldürülmüştür. Onaltı yaşında iken şehid olmuştur. Denildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.), yaşının küçüklüğü yüzünden Bedir savaşına katılmaması ve geri dönmesini emretmiştir. Ağlaması üzerine Rasûlullah, cihada gelmesine izin vermiş, ancak o cephe-de şehid düşmüştür. Allah ondan razı olsun.

Muhacirlerin müttefiki Zu's-Şimaleyn b. Abdi Amr el-Huzaf, Safvan b. Beyda, Akil b. Bükeyr el-Leysî (Beni Adiy kabilesinin müttefikidir.), Ömer b. Hattab'ın azadlısı Mihca (Bedir'de Müslümanlardan öldürülen ilk şahıstır.)

Bedir'de Ensâr'dan sekiz kişi şehid düşmüştü. Adları şöyledir.

Harise b. Süraka. Habban b. Arke (Buna bir ok atmış, ok onun boğazına isabet etmiş ve düşüp şehid olmuştur.), Muavviz ve Avf (Bunlar Afra'nın oğullarıdır.), Yezid b. Haris (Buna İbn Fushum denir.), Umeyr b. Hammam, Rafi b. Mualla b. Levzan b. Sa'd b. Hayseme, Mübeşşir b. Abdî'l-Münzir, Allah tamamından razı olsun.

Bedir gazvesinde Müslümanların yanında yetmiş deve vardı.

İbn İshak dedi ki: Müslümanların yanında iki at vardı. Birinin üzerinde Mikdad b. Esved vardı. Atının adı Ba'zece idi. Sebha olduğu da söylenir. Diğer atın üzerinde ise Zübeyr b. Avvam vardı. Atının adı Ya'sub idi.

Müslümanların bir bayrağı vardı. Bayraktarlığı Mus'ab b. Ümeyr yapıyordu. İki de sancak vardı. Biri Muhacirlerin olup Hz. Ali tarafından taşınıyordu. Diğeri ise Ensâr'ın olup Sa'd b. Ubade tarafından taşınıyordu.

Muhacirlerin meşveret lideri Ebu Bekir es-Sıddık idi. Ensâr'ın meşveret lideri de Sa'd b. Muaz idi.

Müşrik topluluğuna gelince, onlar hakkında söylenecek en güzel söz şudur: Onlar 900 ile 1000 kişi arasında idiler. Urve ile Katade, onların 930 kişi olduklarını söylemişlerdir. Vakidî de onların 930 kişi olduklarını söylemiştir. Ancak sayıyı bu şekilde tahdit edebilmek için delile ihtiyaç vardır. Bazı hadislerde geçtiği gibi onlar 1000'den fazla imişler. Muhtemeldir ki hadislerde, onlara tabi olan kimseler de kendilerinden sayılmıştır. Doğrusunu Allah bilir. Buharî'nin sahihinde de geçen bir

hadiste Bera'nın ifadesine göre müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştır. Bu, cumhurun kavlidir. Bu sebeptedir ki Ka'b b. Malik, bir kasidesinde şöyle demiştir:

"Tuz ve şab sürülmüş deve yatağına, onlardan yetmiş kişi gelip durdu. Utbe ile Esved'de onlardandır."

Vakidî, bu sayı üzerinde icma bulunduğunu nakletmiştir. Ancak onun bu sözü üzerinde ihtilaf vardır. Çünkü Musa b. Ukbe ile Urve b. Zübeyr, buna muhalif şeyler söylemişlerdir ki onlar da bu konuların otoriteleridirler. Bunların katılmadığı bir konuda ittifak bulunduğunu söylemeye imkan yoktur. Her ne kadar bunların sözleri sahih hadis kadar değilse de bu böyledir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak ile diğerleri, Bedir'de öldürülen müşriklerle esir edilen müşriklerin adlarını sıralamışlardır. Hafız Ziya da, "Ahkam" adlı eserinde bunu güzelce açıklamıştır.

Bu kıssa ile ilgili açıklamalar meyanında da belirtildiği gibi müşriklerden ilk öldürülen kişi, Esved b. Abdül-Esed el-Mahzumî'dir. Onlardan ilk firar eden kişi, Halid b. Alem el-Huzaf veya Ukaylî'dir. Bu, Beni Mahzum kabilesinin müttelikidir. Bu kişi esir alınmıştır. Bir şiirinde şöyle demiştir:

"Yaralarımızdan kan aktığı halde gerilerde kalmadık,
Ama kan ayaklarımızın üzerine damlar oldu."

Onun bu sözleri doğru değildir.

Müşriklerden ilk esir alınanlar ise, Ukbe b. Ebi Muayt ile Nadr b. Haris'tir. Rasûlullah'ın önündeki esirler arasından alınarak öldürüldüler. Bunlardan hangisinin daha önce öldürüldüğü hususunda ihtilaf vardır.

Ayrıca Rasûlullah (s.a.v.)'in esirlerden bir grubu fidyesiz olarak serbest bıraktığı da yukarıdaki kıssa meyanında zikredilmiştir. Karşılıksız serbest bırakılan esirlerden bazılarının adları şöyledir: Ebu'l-As b. er-Rebi el-Ümevî, Muttalib b. Hunteb b. Haris el-Mahzumî, Sayfi b. Ebi Rifaa, Ebu'l-Azze (şairdir), Vehb b. Ümeyr b. Vehb el-Cemahî.

Rasûlullah, öbür esirleri fidye karşılığında serbest bıraktı. Hatta amcası Abbas'tan da fidye almıştı. Diğer esirlere nisbetle ondan aldığı fidyenin miktarı daha çoktur. Amcası olduğundan iltimas yapmamak için ondan daha fazla fidye almıştı. Onu esir alan Ensâr, fidyesiz olarak serbest bırakılmasını istedikleri halde Rasûlullah, fiyde almadan onu serbest bırakmayı kabul etmemiş ve: «Fidyenin bir dirheminden bile vazgeçmeyin.» demiştir.

Esirlerden alınan fidye miktarları farklıydı. En az fidye 400 dirhemdi. Bazılarından ise, kırk okye altın alınmıştı. Musa b. Ukbe'nin ifa-

desine göre Hz. Abbas'tan kırk okye altın fidye alınmıştı. Kimisi de fidyesinin miktarı karşılığında çalışmak üzere kiralanmış ve böylece serbest bırakılmıştı. Nitekim İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Bedir gününde ele geçirilen bazı esirlerin verecek fidyeleri yoktu. Rasûlullah (s.a.v.), bunların fidyeleri karşılığında Ensâr'ın çocuklarına yazı öğretmelerini emretti. Günün birinde bir çocuk ağlayarak annesine geldi. Annesi:

– Neyin var? diye sordu.

Çocuk:

– Öğretmenim beni dövdü, dedi.

Annesi:

– Habis adam! Demek Bedir gününün intikamını almak istiyor. Vallahi artık onun yanına gitmeyeceksin, dedi."

BEDİR GAZVESİNE KATILAN MÜSLÜMANLARIN FAZİLETİ

Buharî, bu babla ilgili olarak şöyle demiştir: Abdullah b. Muhammed, Muaviye b. Amr kanalı ile Hümejd'in şöyle dediğini rivayet eder: Enes'in şöyle dediğini işittim:

"Bedir gününde Harise vuruldu. Annesi, Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü, Harise'nin benim nazarımda ne kadar kıymetli olduğunu bilirsin. Eğer Cennet'te ise sabreder, mükafatını Allah'tan beklerim. Eğer başka bir yerde ise söyle ne yapayım? Bunun üzerine Resûlullah:

– Yazıklar olsun sana, delirdin mi sen? Sadece bir Cennet mi var? Birçok cennetler vardır ve o, Firdevs Cennet'indedir." dedi.

Sabit ile Katade'nin Enes'ten yaptıkları rivayette de Harise'nin, Bedir gününde gözcülük yaptığı ifade edilmiş ve Rasûlullah'ın, annesine hitaben şöyle dediği nakledilmiştir:

«Senin oğlun Firdevs-i A'la'yı ele geçirdi.»

Bu ifadelerde, Bedir gazvesine katılan kimselerin faziletli kimseler olduğuna dair büyük bir işaret vardır.

Savaş meydanında ve kavganın kızgınlığı içinde bulunmayan, aksine uzakta bulunup gözcülük yapan, havuzdan su içerken aldığı bir ok darbesi ile şehid olan bir kimse, en yüksek Cennet'lere nail olduğuna ve Cennet'lerin ortasına yerleştiğine göre, sayı ve techizat bakımından kendilerinin üç misli olan düşmanla boğaz boğaza çarpışan kimselerin durumunun ne olacağını var sen tahmin et! O Cennetler ki içinden ırmaklar fışkırır, yüce Allah, o cennetleri Rasûlünün ümmetine vadetmiştir. Bu ümmet, birşey dileyceği zaman Rabbinden bu cennetleri dilemekle emrolunmuştur.

Sonra Buharî ile Müslim, Ebu Talib oğlu Ali (r.a.)'den şöyle bir rivayette bulunmuşlardır: Hatib b. Ebi Beltaa, fetih senesinde Mekkelilere bir mektup göndermiş, bunun üzerine Hz. Ömer, Allah ve Rasûlü ile mü'minlere hıyanette bulunmuş olduğunu gerekçe göstererek Hatib'in boynunu vurmak için Rasûlullah'tan izin istemişti. Rasûlullah ise, onun bu isteğine karşı şu cevabı vermiştir:

«O, Bedir savaşına katılmıştır. Ne bilirsin, muhtemeldir ki, Cenâb-ı

Allah, Bedir ehlinin gizliliklerine vakıf olmuş ve: "Dilediğinizi yapın. Doğrusu ben sizi bağışlamışım." demiştir.»

Buharî'nin bu rivayette kullandığı kelimeler şöyledir:

"O, Bedir ehlinden değil midir? Belki de Cenab-ı Allah, Bedir ehlinin gizliliklerine vakıf olmuş ve onlara şöyle demiştir: «Dilediğinizi yapın. Ben size Cennet'i vacip kıldım -yada- muhakkak sizi bağışladım» demiştir.»

Rasûlullah'ın bu ifadeleri üzerine Hz.Ömer'in gözleri yaşarmış ve: "Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler." demiştir.

Müslim, Cabir'den rivayet etti ki; Hatib'in bir kölesi, Rasûlullah'a gelip Hatib'i şikayet ederek şöyle dedi:

"- Ya Rasûlallah, Hatib mutlaka ateşe girecektir.

- Yalan söyledin. O ateşe girmez. Çünkü o, Bedir ve Hudeybiye'de hazır bulunmuştur."

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman b. Davud kanalı ile Cabir'den rivayet etti ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bedir ya da Hudeybiye'de hazır bulunan bir adam, ateşe asla girmeyecektir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid kanalı ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu yüce Allah, Bedir ehline muttali olmuş ve onlara şöyle demiştir:«Dilediğinizi yapınız. Şüphesiz ben sizi bağışlamışımıdır.»

"Müsned" adlı eserinde Bezzar, Muhammed b. Merzuk kanalı ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bedir'e katılan kimsenin, inşaallah ateşe girmeyeceğini ümid ederim.»

Meleklerin Bedir savaşında hazır bulunduklarıyla ilgili babta Buharî, Bedir savaşına katılmış olan Rufaa b. Rafi ez-Zurkî'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Cebrail, Peygamber (s.a.v.)'e gelip şöyle bir soru yöneltti:

- Bedir ehlini aranızda nasıl sayarsınız?
- Müslümanların en faziletliyelerinden sayarız.

Cebrail de şöyle dedi:

- Bedir savaşında hazır bulunan melekler de böyledirler.

RASÛLULLAH'IN KIZI ZEYNEB'İN MUHACİR OLARAK MEKKE'DEN MEDİNE'YE GELİŞİ

Zeynep, kocasının, babası Hz. Peygamber'le anlaştığı şartın gereği olarak Bedir va'kasından bir ay sonra Medine'ye hicret edip gelmişti.

İbn İshak dedi ki: Ebu'l-As, önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi serbest bırakılıp Mekke'ye dönünce, Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd b. Harise ile Ensâr'dan bir adamı gönderdi ve onlara: «Yecec vadisinde bekleyin. Zeynep orada size uğrayacak, onu bana getirirsiniz.» dedi. Onlar da buluncakları o yere gittiler. Bu hadise, Bedir'den bir ay veya bir aya yakın bir zaman sonra vuku bulmuştur. Ebu'l-As, Mekke'ye geldiği zaman Zeyneb'e babasına gitmesini söyledi. Zeyneb de hazırlanıp gitti.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr kanalı ile Zeyneb'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Ben Mekke'ye, babama gitmek için hazırlanırken Hind binti Utbe bana rastladı ve şöyle dedi:

– Ey Muhammed'in kızı, babanın yanına gitmek istediğini bilmiyor muyum? Ben de:

– Benim böyle bir niyetim yok, dedim. Bunun üzerine o:

– Ey amcamın kızı, çekinme, eğer yolculuğunda seninle beraber bulunması gereken eşyaya ya da babana götüreceğin bir mala ihtiyacın varsa, o benim yanımda mevcuttur. Sana veririm. Sakın benden çekinme. Çünkü erkekler arasında olan birşey kadınların arasına girmez, dedi.

Zeyneb dedi ki: Vallahi bunu mutlaka yapmak için söylediğini anladım. Fakat ondan korktuğum için böyle bir niyetim bulunduğunu inkar ettim.

İbn İshak dedi ki: Zeyneb hazırlıklarını tamamladığında kayını Kinane b. Rebi, ona bir deve getirdi. Zeyneb bindi. Kinane, yayını ve okluğunu aldı. Sonra kendisine ait mahfiline binerek Zeyneb ile gündüzün onu yederek yola çıktı. Kureyş'ten bir takım adamlar bunu duydular. Onu yakalamak için yola çıktılar. Zi-Tuva mevkiinde ona ulaştılar. Ona ilk ulaşan, Hebbar b. Esved b. Muttalib b. Esed b. Abdi'l-Uzza el-Fihri oldu. Hebbar, Zeyneb mahfilinde iken onu mızrak ile korkuttu. İddia ettiklerine göre Zeynep hamile idi. Korktuğu için çocuğunu düşürdü.

Kayın biraderi Kinane, yere çömelip yayına oku yerleştirerek şöyle dedi: Vallahi bana yaklaşan herkese bir ok yerleştiririm. Bunun üzerine onlar:

– Ey Kinane, okunu bizden başka tarafa çevir. Seninle konuşacağız.

O da ok atmaya bıraktı. Ebu Süfyan geldi. Yanında durup şöyle dedi:

– Sen isabetli bir iş yapmadın. Bir kadını milletin gözü önünde açıkça bir şekilde çıkarıp yola koydun. Oysaki sen, çektiğimiz sıkıntı ve zorlukları, Muhammed'in başımıza getirdiği şeyleri biliyorsun. Bu şekilde milletin gözü önünde, açıkça aramızdan onun kızını çıkarıp götürdüğün zaman millet zannedecek ki, bu, önceki musibetimizden doğarak bize isabet eden bir zelillik ve alçaklıktan dolayıdır. Bunu bizim bir zaaf ve güçsüzlüğümüz olarak değerlendirecekler. Yemin ederim ki Zeyneb'i, babasından alkoymaya ihtiyacımız yoktur. Bu hususta intikam almak gibi bir niyetimiz yoktu. Ama Zeyneb'le birlikte geri dön.

Dedikodular kesilince, millet bizim Zeyneb'i geri çevirdiğimizi haber alınca, artık sen onu gizlice çıkarıp götür ve babasına kavuşturun.

Ravi dedi ki: Kayın Kinane, Zeyneb'i bilahare Rasûlullah'a götürüp teslim etti.

İbn İshak der ki: Zeyneb'i geri getirenler Mekke'ye döndüklerinde Hind, onları kınayarak şöyle dedi:

"Kabalık, şiddet ve cefa bakımından barış halinde eşekler gibidirler.

Savaşta ise hayızlı kadınları andırırlar."

Bir rivayete göre Hind, bu sözleri, adamlarının bir kısmı öldükten sonra Bedir'den dönen Kureyşlilere hitaben söylemiştir.

İbn İshak dedi ki: Zeyneb, Mekke'de sesler kesilinceye, dedikodular dininceye kadar birkaç gece ikamet etti. Sonra Kinane, onu geceleyin çıkarıp yola koydu. Nihayet onu Zeyd b. Harise ile arkadaşına teslim etti. Onlar da geceleyin onu götürüp Rasûlullah (s.a.v.)'a teslim ettiler.

"Delail" adlı eserde Beyhakî, Ömer b. Abdullah b. Urve b. Zübeyr kanalı ile Urve'den rivayet etti ki; «Hz. Aişe, Zeyneb'in Mekke'den Medine'ye geliş kıssasını ve yolda iken Zeyneb'i yakalayıp Mekke'ye geri çevirişlerini, onunla karnındaki çocuğu düşürüşünü, Zeyneb'i getirmesi için Rasûlullah'ın Zeyd b. Harise'yi Mekke'ye gönderişini anlatmıştır. Zeyd'i Mekke'ye gönderirken Rasûlullah, ona bir yüzük vermişti ki, Zeyneb, onunla birlikte Medine'ye gelsin. Zeyd, bir yolunu bulup o yüzüğü Mekkelî bir çobana verdi. Çoban da yüzüğü Zeyneb'e teslim etti. Zeyneb, yüzüğü görünce tanıdı ve:

– Bunu sana kim verdi? diye sordu.

Çoban:

– Mekke dışında bulunan bir adam verdi, dedi.

Zeynep geceleyin Mekke'den çıktı, gelip Zeyd'in yanına vardı.

Zeyd'le birlikte bineğe binip Medine'ye gitti.

Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında şöyle demişti:

– O, benim en faziletli kızımdır. O benim uğruma musibete maruz kaldı.»

Bu hadis, Ali b. Hüseyin b. Zeynelabidin'e ulaştığında o, Urve'nin yanına gelip şöyle sordu:

– Senin naklettiğini duyduğum bir hadis var. Nedir o?

– Vallahi doğu ile batı arasındaki şeyler benim olmaktansa, Fatıma'nın layık olduğu bir hakkı eksiltmek istemem. Bundan sonra artık bu hadisi kimseye zikretmeyeceğim.

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Revaha veya Ebu Hayseme (Beni Salim b. Avf'ın kardeşi) bu hususta şöyle bir şiir söyler: İbn Hişam ise, bu şiirin Ebu Hayseme'ye ait olduğunu söylemiştir:

"İnsanların kadrini takdir edemedikleri kimse bana geldi, Zeyneb'den ötürü ki onların içinde isyan ve günahlar vardır.

Onun savaş meydanına çıkarılmasında, onun hakkında Muhammed zelil ve hakir olması, bizim aramızda savaşın şiddeti varken.

Ebu Süfyan, Damdam ile ittifak kurup bizimle savaştığından dolayı burnu yere sürüldü ve pişman oldu.

Oğlu Amr ile Mevla yeminini, esirlere özgü zincirlere vurup bağladık. Yemin ettim ki bizden askerler ayrılmasınlar, kalabalıklar arasında nişanlarıyla tanınan ordu kumandanları,

Kureyş'i küfre doğru sürdük, hatta onları burunlarının üstünde dağlama aletiyle nişanlamakla, onları zelil ve kahrolunmuş kimseler kılarız.

Biz onları Necd'in ve Nahle'nin kenarlarına indiririz.

Eğer atlarla ve yaya olarak Tihame'ye aşağı inerlerse, onları Tihame'ye indiririz. Bu, zaman boyunca böyle sürüp gider. Taki yolumuz sapsasın. Onları Ad ve Cürhüm'ün peşine takarız.

Bir kavim ki Muhammed'e itaat etmedi. Her zaman onlar pişmanlıkta olurlar.

Ebu Süfyan'a rastlarsan ona de ki: Eğer sen secdeye ihlasla gelmez ve Müslüman olmazsan,

Hayatta acele olarak zelil ve hakirlikle müjdelen. Cehennem'de ise ziftten bir gömlekle müjdelen."

İbn İshak dedi ki: Şiirde sözü edilen Ebu Süfyan'ın Mevla yemini, Amr b. Hadremî'dir.

İbn Hişam ise, Ukbe b. Adil Haris b. Hadremî olduğunu söylemiştir. Amir b. Hadremî'ye gelince, o, Bedir gününde öldürülmüştür.

İbn İshak, Yezid Ebi Habib kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediği-

ni rivayet eder: Hz. Peygamber, benim de aralarında bulunduğum bir seriyyeyi göreve gönderdi ve şöyle dedi:

«Eğer Hebbar b. Esved'i ve onunla birlikte Zeyneb'in üzerine gelen diğer adamları ele geçirirseniz, onları ateşte yakın!»

Ertesi gün sabahleyin Rasûlullah bize haber gönderdi ve şöyle dedi: «Ben size o iki adamı yakalarsanız yakın, diye emretmişim. Sonra Allah'tan başka hiçbir kimseye ateşle azap etmek yakışmaz, diye düşündüm. Eğer onları yakalarsanız öldürünüz.»

Buharî, Kuteybe, Leys ve Bükeyr kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Rasûlullah (s.a.v.), bizi bir seriyyeye gönderdi ve şöyle dedi:

– Eğer falan ve falanı görürseniz, onları ateşte yakın!

Sonra yola çıkmak istediğimiz zaman bize şöyle dedi:

– Falan ve falanı ateşte yakmanızı size emretmişim. Ama düşündüm ki yüce Allah'tan başkasının, ateşle azab etmesi doğru değildir. Eğer o kişileri görürseniz onları öldürünüz.»

İbn İshak dedi ki: Ebu'l-As Mekke'de ikamet etti. Zeyneb ise, Medine'de babasının yanında ikamet etti. Fetih'ten önce Ebu'l-As Kureyş'e ait bir ticaret kervanıyla sefere çıktı. Şam dönüşünde Rasûlullah (s.a.v.)'ın seriyyesi ona rastladı. Yanındaki malları aldılar. O ise kaçıp onlardan kurtuldu. Kendisi de geceleyin gelip zevcesi Zeyneb'e sığındı. Zeyneb onu yanına alıp korudu. Rasûlullah (s.a.v.), sabah namazına çıkarken tekbir aldı. Müslümanlar da tekbir getirdiler. Zeynep, kadınların sofasından şöyle bağırdı:

– Ey insanlar! Ben, Ebu'l-As b. Rebi'i himayem altına aldım.

Rasûlullah (s.a.v.), namazını tamamlayıp selam verdiğiğinde halka dönüp şöyle dedi:

–Ey insanlar, siz de benim duyduğumu duyduunuz mu?

– Evet...

– Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, işte bunu duymadan önce hiçbir şeyden haberim yoktu. Ve şunu bilersiniz ki Müslümanların en aşağı derecede bulunanları bile başkalarını himayeleri altına alabilirler.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), oradan ayrılp gitti. Kızı Zeyneb'in yanına vardı. Ona şöyle dedi:

– Ey kızcağızım, onun yerini güzel yap. Ama yanına sakın bırakma. Çünkü, sen ona helal değilsin!

Sonra Rasûlullah, Ebu'l-As'ın malını ele geçiren seriyyeye haber gönderdi. Ele geçirdikleri malları, ona iade etmeye onları teşvik etti. Onlar da hiç birşey kaybetmeksizin malını olduğu gibi kendisine iade ettiler. Ebu'l-As, malını alıp Mekke'ye döndü. Herkese hakkını verdi. Sonra şöyle dedi:

– Ey Kureyş topluluğu! Kimsenin benden almadığı bir malı kaldı mı?

– Hayır, Allah sana hayırlı mükafaatlar versin. Biz seni vefalı ve keremli bulduk. Bunun üzerine o:

– Ben de şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir. Vallahi ben, Medine'de Müslüman olurdum, ancak malınızı yemek istediğimi zannetmenizden korktuğum için orada Müslüman olmadım. İşte Allah size mallarınızı verdi. Ben zimmetten kurtuldum ve Müslüman oldum!

Sonra Mekke'den çıkıp Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına Medine'ye geldi.

İbn İshak, Davud b. Husayn kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), ilk nikah üzerine Zeyneb'i Ebu'l-As'a verdi ve yeni birşey eklemedi."

Bu hadisi İmam Ahmed, Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace, Muhammed b. İshak'ın hadisinden rivayet etmişlerdir. Tirmizî, bu hadisin senesinde bir sakınca bulunmadığını ifade etmiştir. Süheylî ise, bu hadisin herhangi bir fakih tarafından söylenmediğini ifade etmiştir.

Bu hadisin bir başka varyantında da şöyle denmektedir: Rasûlullah altı seneden sonra Zeyneb'i Ebu'l-As'a geri verdi.

İbn Cerir tarafından rivayet edilen başka bir varyantta da iki seneden sonra ilk nikah üzerine Rasûlullah'ın, Zeyneb'i Ebu'l-As'a verdiği söylenmiştir. Başka bir rivayette de: "Yeni bir nikah yapmadı." denmektedir.

Bu hadis, bir çok âlime göre müşkildir. Çünkü bu âlimlere göre esas kural şudur: Bir kadın Müslüman olur da kocası küfürde kalırsa, eğer ikisi henüz gerdeğe girmişler ise iddetin bitimine kadar ayrılmaları ertelenir. Eğer iddet bekleme süresi içinde kocası da Müslüman olursa, nikahları devam eder. Ana koca Müslüman olmazda kadının iddeti tamamlanırsa, nikahları bozulmuş olur.

Rasûlullah, peygamberlik görevini aldığı zaman Zeyneb Müslüman olmuştu. Bedir harbinden bir ay sonra da hicret etmişti. Müslüman kadınlar, hicretin altıncı senesi olan Hudeybiye senesinde müşrik erkeklere haram kılınmışlardı. Ebu'l-As ise, Mekke'nin fethinden önce hicretin sekizinci senesinde Müslüman olmuştur.

Rasûlullah, Zeyneb'i onun hicretinin altıncı senesinde Ebu'l-As'a iade etti, diyenlerin sözü doğrudur. İki sene sonra yani Müslüman kadınların müşrik erkeklere haram kılınmalarından iki sene sonra Rasûlullah, Zeyneb'i Ebu'l-As'a iade etti. Rasûlullah, Zeyneb'i Ebu'l-As'a iade etti, diyenlerin sözleri de doğrudur. Her takdire göre zahir olan hüküm şudur ki; Bu müddet zarfında Zeyneb'in iddetinin sona ermesi-

nin en azı, haramlık emrinin nüzulünden iki sene sonradır veya buna yakın bir zamandır. Şu halde Rasûlullah, Zeyneb'i nasıl olmuştaki ilk nikah üzerine Ebu'l-As'a iade etmiştir?

Bazıları demişler ki: Zeyneb'in iddetinin tamamlanmamış olması muhtemeldir. Bu da ihtimal dahilinde olan bir kıssadır. Diğerleri buna Ahmed, Tirmizi, ve İbn Mace'nin rivayet ettikleri ilk hadisi ileri sürerek itiraz etmişlerdir. Bunların ileri sürdükleri hadiste anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb'i yeni bir nikah ve yeni bir mehir ile Ebu'l-As b. Rebia'ya geri vermiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Bu hadis, zayıf ve boştur. Haccac, bunu Amr b. Şuayb'tan işitmemiştir. Ancak Muhammed b. Ubeydullah el-Arzemî'den işitmiştir. Arzemî'nin hadisi ise hiç birşeye eşit değildir. Rivayet olunan en sahih hadis şudur ki; Peygamber (s.a.v.), Zeyneb ile Ebu'l-As arasındaki eski nikahı geçerli saymıştır. Dare Kutni de böyle demiştir. Şöyleki: Bu hadis sabit değildir. Doğrusu İbn Abbas'ın hadisi-dir ki, Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb'i ilk nikah ile Ebu'l-As'a geri vermiştir.

Tirmizî dedi ki: Bu hadisin senedi söz götürür. İlim ehline göre uyulan hüküm şudur: Kadın kocasından önce Müslüman olurda kocası sonra Müslüman olursa, iddet süresi içinde bulunulduğu müddetçe kocası onu almak hususunda başka erkeklerden daha fazla hak sahibidir. Malik, Evzaî, Şafîi, Ahmed ve İshak'ın kavli budur. Diğerleri demişlerki: Zahir olan, Zeyneb'in iddetinin sona ermiş olmasıdır. Rasûlullah'ın onu yeni bir nikahla Ebu'l-As'a verdiğini söyleyenlerin rivayetleri zayıftır.

Halbuki Zeyneb'in meselesinde şöyle bir delil ortaya çıkıyor: Kadın Müslüman olurda iddeti tamamlanıncaya kadar kocasının Müslümanlığı gecikirse, nikahı sırf bu sebepten neshe uğramaz. Aksine kadın muhayyer kalır. Dilerse başka bir erkekle evlenir, dilerse kocasının İslâm'a girişini bekler. Bu durumda kadın başka bir erkekle evlenmediği müddetçe kafir kocasının karısı olmakta devam eder.

Bu kavilde biraz kuvvetlilik vardır. Fıkıh bakımından da payı vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî'nin, "Müşrik kadınlardan Müslüman olanların nikah ve iddetleri" başlığıyla zikrettiği izahlar, bu delile dayanak teşkil etmektedir.

MÜŞRİK KADINLARDAN MÜSLÜMAN OLANLARIN NİKAH VE İDDETLERİ

İbrahim b. Musa, Hişam kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Müşrikler, Rasûlullah ile mü'minlere göre iki mertebede idiler. Müşriklerin bir kısmı ehli harp olup Rasûlullah ve mü'minlerle savaşırlar, Rasûlullah ve mü'minler de onlarla savaşırlardı. Müşriklerin

bir kısmı ise zımmî olup Rasûlullah ve mü'minlerle savaşmadıkları gibi Rasûlullah ve mü'minler de onlarla savaşmazlardı. Ehl-i harpten müşrik bir kadın, hicret edip Müslümanların arasına katıldığı zaman hayız görüp temizlenmedikçe kendisiyle evlenmeye talip olunmazdı. Temizlendikten sonra onunla evlenmek helal olurdu. Başka bir erkekle nikahlanmadan önce ilk kocası geldiği takdirde kocasına geri verilirdi. Müşriklerden ehl-i harp olan bir köle ya da cariye İslâm diyarına hicret edip geldiği takdirde hür olurlar ve Muhacirlerle aynı haklara sahip olurlardı."

"Ehl-i harpten bir kadın hicret edip Müslümanlar arasına geldiğinde hayız görüp temizlenmedikçe, kendisiyle evlenmeye talip olunamazdı." sözünden anlaşıldığına göre böyle bir kadın, bir hayız görmekle rahmini temizlerdi. Bu ise üç temizlenmek demek değildir. Bir kavim, bu görüşe kail olmuşlardır. "Başka bir erkekle nikahlanmadan önce kocası geldiği takdirde bu kadın, kocasına geri verilirdi." sözünden de anlaşıldığına göre böyle bir kadın istibra müddetini tamamladıktan, iddeti sona erdikten sonra başka bir erkekle nikahlanmadıkça, ilk kocası geldiği takdirde ilk kocasına iade edilir. Nitekim bu hüküm, Peygamber Efendimiz'in kızı Zeyneb hadisesinde de açıkça cari olmuştur. Ayrıca bazı âlimler de bu görüşe kail olmuşlardır. Doğrusunu Allah bilir.

BÜYÜK BEDİR GAZVESİ İÇİN SÖYLENEN ŞİİRLER

İbn İshak'ın anlattığına göre Hamza b. Abdülmuttalib, bu hususta şöyle bir şiir söylemiştir: Ancak İbn Hişam, böyle bir şiirin Hz. Hamza'ya ait oluşunu kabul etmemiştir. Şiir şudur:

"Zamanın acaib işlerinden olan bir işi ve helak olmak için durumu açıklayan bir takım sebebler olduğunu görüp bilmedin mi?

Bu, ancak isyanı ve küfrü birbirine tavsiye eden bir kavmin, onları helak etmesinden, onların da bu yüzden helak olmalarından ötürüdür.

Bir akşam üzeri hep birlikte Bedir'e doğru yürüdüler ve Bedir'in örülmemiş su kuyusuna rehin oldular.

Biz kafileyi istiyorduk. Onu arıyorduk. Ondan başkasını istemiyorduk. Onlar bize doğru yürüdüler ve kadere göre birbirimizle karşılaştık.

Karşılaştığımız zaman bizim için esmer, dümdüz süngülerle vurmaktan başka dönüş ve ayrılış olmadı.

Yine renklerle bezenmiş, yüzünün cevheri ve rengi açık seçik, bağları kesen demiri keskin bir kılıç ile vurmaktan başka çare kalmadı.

Biz mahvolmuş Utbe'yi ve Şeybe'yi, ölümlerin arasında geniş su kuyusuna düşmüş olarak kendi haline terk ettik.

Amr da orada kalan koruyucularının içinde kaldı ve ağlayıp dövünenlerin göğüsleri, Amr'ın üzerine yarılıp açıldı.

Lüey b. Ğalib'ten olan kadınların göğüsleri, Fihri'den olup yükseklerle yücelen kerim kadınların göğüsleri yarılıp açıldı.

Onlar sapıklıkları uğruna öldürülen ve görünürde muzafferiyeti bulunmayan sancak açan bir kavimdirler.

Bir sapıklık ve dalalet sancağı ki, İblis onun ehlini çekti ve onlara ihanet etti.

Çünkü murdarın yolu ihanete doğru gider.

İşi açık seçik bir vaziyette gördüğü zaman onlara dedi ki:

Sizden uzak oldum, artık bugün benim sabrım kalmadı.

Çünkü ben sizin göremediklerinizi görüyorum.

Ben, Allah'ın azabından korkuyorum.

Allah, kahretmeye ve galib gelmeye maliktir.

Böylece onları helake sürükledi, onlar da helake düştüler,

O ise kavmin haberi olmadığı şeyden haberdar idi.

Su kuyusunun sabahında onlar 1000 kişi idiler.

Bizim topluluğumuz ise, tıpkı beyaz erkek develer gibi 300 idi.

Bizim aramızda Allah'ın askerleri vardı.

Allah, bize onlarla bir makamda imdat ettiği zaman, orada açıkça anılmıştı.

Cebrail, o askerleri bizim sancağımızın altında onların ölümlerinin içinde yüzdüğü savaş mevziinde takviye etti."

Ebu Talib oğlu Ali de büyük Bedir gazvesi hakkında şu şiiri söylemiştir: Ancak İbn Hişam, bu şiirin ona ait oluşunu kabul etmemiştir:

"Görmez misin ki Allah, Rasûlünü iktidar sahibi, hatta fazl ve lütuf sahibi Aziz'in nimetlendirmesiyle nimetlendirdi.

Şununla ki, kafirleri zillet yurduna indirdi, onlar da esaret ve öldürölme gibi zillet ve hakaretle karşılaştılar.

Rasûlullah, güçlü, muzafferiyete ermiş olduğu halde akşamladı.

Rasûlullah, adalet ile gönderilmişti.

O da Allah tarafından indirilmiş, ayetleri akıl sahibi için beyan edici olan Furkan'la, hakkı batıldan ayırdeden bir kitapla geldi.

Bir takım kavimler, ona inandılar ve onu tereddütsüz kabullendiler.

Böylece onlar, Allah'a hamdolsun ki, dağınıklıkları gitmiş bir toplum haline geldiler.

Bir takım kavimler ise, inkar ettiler ve onların kalbleri haktan uzaklaştı.

Böylece Arş'in sahibi, onlara fesad üstüne fesad artırdı.

Bedir gününde güçlü olan, onlara karşı Rasûlüne kudret ve imkan verdi.

Onların ellerinde hafif bir takım kılıçlar vardı ki, onlarla vurdular ve onları cilalayıp yenilediler.

Meydana gelen çok hamiyetli kimseleri ve onlardan yiğitlik sahibi gençleri dahi yıkılmış olarak terkettiler.

Ağlayıp dövünenlerin gözleri, onların üzerlerine geceliyorlar, zayıf yağmurlar ve bol yağmurlar gibi çokça yağıyorlardı.

Şu dövünüp ağlayan kadınları kastediyorum ki, onlar azgın Utbe ile oğlunun ölüm haberini veriyorlar ve Şeybe'nin de, Ebu Cehl'in de ölüm haberini veriyorlar.

Ayağı kesilen Esved b. Abdi'l-Esed haber veriyor ki: İbn Cüd'an, onların içinde siyah hırkayı giyinmiş, kayboluşu açık seçik olarak hüzünden içi yanmıştır.

Savaşlarda, kıtlık ve yoklukta onlardan şecaatlı bir topluluk, Bedir

kuyusunda kaldılar.

Onlardan azgın kişi, çağırdığı kimseyi çağırdı.

O da onun çağrısına icabet etti.

Azgınlık içinde birleşmesi için ilişkisi zayıf bir çok sebebler vardır.

Cehennem yurdunun yanında, çekişmeden, tartışmadan ve ayılmadan, aşâğılıkların aşâğılığı içinde kurtuluşa eremediler."

İbn İshak, bu şiirin zıddını Haris'ten nakletmiştir ki, biz bu şiiri bilerek buraya almadık.

Ka'b b. Malik dedi ki:

"Allah'ın işine şaştım, Allah murad ettiği şeyi yapmaya kadirdir.

Allah'a galib olan hiçbir kimse yoktur.

Bêdir gününde azmış, şaşkınlıkta kalan bir insan topluluğu ile karşılaşmamızı Allah takdir etti.

Toplantılar ve onlara dostluk eden insanlardan yardım dilediler ve derken onların topluluğu çoğaldı.

Hepsi birlikte bize doğru yürüdüler. Bizden başkasına yürümek istemediler.

Ka'b ve Amir de onlarla birlikteydiler.

Bizim aramızda Rasûlullah vardı.

Evs ise, onun etrafında, onun için bir sığınaktır.

Onlardan güçlü olanlar, yardımcıları vardır.

Beni Neccar'ın hepsi, onun sancağı altında beyaz, yumuşak zırhların içinde yürütülürler. Toz da kopmaktadır.

Onlarla karşılaştığımızda her mücahid, karşısına çıkanlar için şecaatli bir nefistir ve sabırlıdır.

Şahadet ettik ki Allah'tan başka hiçbir rab yoktur.

Rasûlullah da hak ile ortaya çıkmıştır.

Onlar çevik, beyaz kınından çıkarılmış kılıçlardır.

Sanki teşhircinin sana gösterdiği ölçülerdir.

Onların topluluklarını o kılıçlarla mahvettik, onlarla dağıldılar.

Günahkar, yoldan çıkmış, yaramaz olanlar böylece mahvoldular.

Ebu Cehil yıkılmış olarak yüzüstü bırakıldı.

Utbe'yi de düşmüş olarak bıraktılar.

Onlar, kafirlerden başka birşey değildirler.

Onlar, Cehennem'in yerleştiği yerde ateşin yakıtı oldular.

Bütün kafirler Cehennem'e doğru düşmeye meyllidirler.

Cehennem, onların üzerlerine alevlendi.

Halbuki o Cehennem'in ısısı, demir parçalarını ve taşları yakacak kadar kızgındır.

Rasûlullah onlara: «Bize dönünüz.» dediğinde onlar yüz çevirip:

"Sen sadece bir büyücüsün." demişlerdi.

Allah, onları helak etmek istediği için böyle olmuştu.

Allah'ın takdir buyurduğu bir işe mani olacak kimse yoktur."

Bedir günü hakkında Ka'b şöyle demiştir:

"Uzak diyardaki Gassan'a haber geldi mi? İşten haberdar olan kişi, onu çok bilen kişidir.

Biliniz ki Maadd, bize düşmanlıktan dolayı oklarını atınca, onun cahilleri ve akli başındakileri hep birlikte yaptılar.

Çünkü bir Allah'a ibadet ettik, O'ndan başkasını ummadık.

Çünkü Cennet'in kefilî bize gelmiştir.

O bir peygamberdir ki, kavmi içinde soydan gelme izzeti vardır. Ve asılları doğruluktur.

Böylece onlar yürüdüler, biz de yürüdük ve nihayet karşılaştığımızda sanki biz arslanlar gibiydik.

Bir karşılaşma ile ki, onun yaralısının kurtuluşu umulmaz.

Onlara vurduk ve bizim hamle yerimizde Lüey kabilesinin büyüğünün boynu havaya uçtu.

Böylece onlar geri döndüler. Biz ise, onları keskin kılıçlarla ayaklarımızın altında çiğnedik.

Bize karşı ister onların müttefikleri gelmiş olsun, ister kendileri, fark etmez."

Bir başka şiirinde yine Ka'b b. Malik şöyle demiştir:

"Ey Lüey oğulları! Babanızın ömrüne yemin olsun ki, yanımızda ölmeye ve kibirlenip büyüklenmeye karşı,

Atlılarınız Bedir'de savunmaya geçtikleri zaman, karşılaşma esnasında orada sabır göstermediler.

Oraya Allah'ın nuruyla geldik ki; o nur, karanlığı ve perdeleri bizden açtı.

Rasûlullah, Allah'ın emri ile bizi ileri sürdü. Hükmedip sağlamlaştırdı.

Sizin süvarileriniz Bedir'de muzaffer olamadı ve size de tamamen geri gelemediler.

Ey Ebu Süfyan! Acele etme ve atların iyilerini gözetle ki, Keda'dan çıkarlar.

Allah'ın yardımıyla ki, Ruhu'l-Kudüs oradadır.

Mikail de oradadır.

Ey kavmin eşrafı ve efendileri!"

Hassan b. Sabit de şöyle bir şiir söyledi. İbn Hişam'ın ifadesine göre bu şiirin Abdullah b. Haris es-Sehmî'ye ait olduğu söylenmiştir:

"Zırhların halkalarını çıplak bedenlerine geçiren kimseleri, tabiatı sert, kılıçlı ve korkusuzca önlerinde gider.

Bununla, Allah'ın Rasûlünü kastediyorum ki, onu yaratıklar üzerine takva ve cömertlik ile Rabb'i üstün kıldı.

Korumanız gereken kimseleri koruduğunuzu iddia ettiniz. Bedir suyunun başına gelinmeyeceğini iddia ettiniz.

Sonra geldik, fakat sizin sözlerinizi duymadık ve hatta az sayılmayacak şekilde kana kana o sudan içtik.

Allah'ın, kesilmeyen, sağlamlaştırılmış, uzatılmış iplerinden bir ipe sarılmış olduğumuz halde...

Bizde Rasûl ve hak vardır. Ölünceye kadar ona uyarız. Onun için, önlenmeyen bir yardım ve bir muzafferiyet vardır.

O vefakardır, yoluna devam eder.

Bedir'in, kendisiyle ışıklandırıldığı bir şuledir. Bütün şereflileri aydınlatır."

Bir başka şiirinde yine Hassan b. sabit şöyle demiştir:

"Keşke bir bilsem, Mekke halkına zor zamanda kafirleri mahvettiğimiz haberi gelmedi mi?

Meydanlarda dolaşmamız esnasında kavmin liderlerini ve seçkin kişilerini öldürdük.

Böylece onlar, ancak sırtları kırılmış olarak döndüler.

Ebu Cehil'i öldürdük. Ondan önce de Utbe'yi öldürdük.

Şeybe de boğazlanmak için, kendisini boğazlayacakların eline düşüyor.

Süveyd'i öldürdük. Onun ardından da Utbe'yi öldürdük.

Yine Tumeyî de tozların saçılıp yükseldiği bir esnada öldürdük.

Çok keremli, cömert kimseleri öldürdük ki, onların kavimleri içinde asaleti sayılır.

Hatıraları meşhur, şerefli kişilerdir onlar.

Onları, kurtlara ve yırtıcı hayvanlara bıraktık.

Onlarda sırasıyla gelip bunları yerler.

Hayatına yemin olsun ki Melik'in süvarileri ve onların tabileri, Bedr'in yanında karşılaştığımız zaman onu himaye edip kurtaramadılar."

Ubeyde b. Haris b. Abdülmuttalib, Bedir gününde mübareze esnasında Utbe b. Rebia ile çarpışırken ayağının kesilmesi ile ilgili olarak

şöyle demiştir: O esnada Ali, Velid ile; Şeybe de Hamza ile mübareze yapmıştı. Yalnız bu şiirin, Ubeyde b. Haris'e ait olduğunu İbn Hişam kabul etmemiştir:

"Yakında bizden Mekke halkına bir vak'anın haberi ulaşır ki, oradan uzak olan kimse, o vak'a hakkında uyanır.

Yüz çevirdiği zaman Utbe'ye ve ondan sonra Şeybe'ye ve orada razı olan Utbe'nin iki oğluna varacaktır.

Eğer benim ayağımı keserseniz, ben Müslümanım.

O ayağımla Allah'a yakın bir geçim temenni ederim.

Sağlam ve en güzel şekilde yapılmış suretler gibi hurilerle beraber ve yücelere has Cennet-i A'la ile beraber.

O ayakla bir geçim ve sade bir yaşam satın aldım.

Ve yakınları kaybedinceye kadar onun için çalıştım.

Rahman, lütfu ve fazlıyla, İslâm elbisesini bana ikram etti.

O elbise, çirkinlikleri örttü.

Onlarla savaşmaktan hoşlanmaz olmadım.

Çağırın kişi, sabahleyin büyükleri çağırdı.

Peygamber'den ikimizi, üçümüzü istedikleri zaman, vermemezlik etmedi ve biz çağırın kimsenin yanında bulunduk.

Süngümüzle arslan yerinden fırlar gibi fırlayarak onlarla karşılaştık.

Rahman'ın yolunda asi olan kimse ile savaşırız.

Üçümüzün bulunduğu yerden ayaklarımız ayrılmayıp sabit oldu.

Ta ölüleri ziyaret etmemize kadar."

Hassan b. Sabit, Bedir gününde firar ettiği ve kavmini bırakıp onlar uğruna savaşmadığı için Haris b. Hişam'ı yererek şöyle demiştir:

"Uykuda, gönlümü güzel, yumuşak bir cariyeye hasta etti.

O cariyeye, yanında yatan kimseye soğuk bir su içirir.

Bir misk gibi ki, o cariyeye onu bir bulut suyu veya şarab ile karıştırır.

Kesilen bir hayvanın kanı gibi devamlı içilen bir şaraptır sanki.

Terkisi yükselmiş ve birbiri üzerine yığılmış dalgın bir cariyeye, süratle yemin eden değildir.

Perti ile sırtı arasında kurulmuş etten kemikler sanki bir fazlalık-mış gibi kaybolmuş.

O cariyeye oturduğu zaman sanki üzerinde güzel koku dövülen bir mermer taşıydı.

Yatağına gelmeye tembellik ediyor.

Yumuşak, güzel bir yaratılış ve güzel endam içinde,

Gündüze varınca onu anmayı bir an bile bırakmam.

Geceye gelince, benim karışık rüyalarım onunla beni teşvik ediyor. Yemin ettim ki, o cariyeyi unutayım ve onu anmayayım.

Taa kabir çukurunda kemiklerim kayboluncaya dek.

Ey beni kınayan cariyeye, sefahet içinde beni kınıyorsun.

Aşkımдан ötürü beni kınayanlara isyan etmişimdir.

Uykudan ve savaşların birbirine yakın meydana gelişinden sonra, tan yeri ağarmadan önceki seherde, erkenden benim yanıma geldin.

Dedin ki; kişi, ömrü boyunca hüzünlenir.

Bu, deve bölüklerinin dönüp birbirine kavuşması sebebiyle, sayılmasının mümkün olmaması demektir.

Ey cariyeye, eğer bana haber verdiğin şey yalan ise ,Haris b. Hişam'ın kurtulduğu yerde kurtulursun.

Dostlarını, yani kavim ve kabilesinden öldürülen ve esir edilen kişileri, onların kendileri olmaksızın savaşmak üzere terketti ve hızlı atın baş ve yularıyla kurtuldu.

Uzun, süratli iyi atları, otsuz-susuz bir yerde bırakır.

Sağlam bir ipe bağlı kovanın kuyuya dalışı gibi,

Ellerinin ve ayaklarının arasını onunla doldurdu ve onunla süratle gitti.

Ve onun dostları, kötü bir yerde kaldılar.

Babasının oğulları ve aşireti ise, bir savaş yerindedir.

Allah, onun yüzünden İslâm ehline yardım etti.

Bir yakacakla yakılan savaş ateşini yakarak onları öğüttü.

Allah emrini yerine getirir.

Eğer ilah olmasaydı ve o atlar koşmasaydı, elbette o atlar onu yırtıcı hayvanlara yem olarak bırakır ve tırnaklarının uçlarıyla ona basıp çiğnerlerdi.

Yolu tutulmuş esir ile kılıçları kıran doğan kuşu arasında ve yüksekte düşmeden, yere düşmüş insan arasında.

Kılıçların parlaklığını gördüğü zaman, açıkça bir utanç ve alçalma ile birşey yapmayı istediğinde yapan, her efendiyi sevk eder.

Beyaz iki elle intisap ettiği zaman, kasırların nesebi, onu efendi ve öncünün önünde küçük düşürmez.

Kılıçlar, bir demirle karşılaştığı zaman, her bulutun gölgesi altındaki yıldırım gibi sağır edici olur."

İbn Hişam'ın ifadesine göre, bu şiire karşı Haris b. Hişam (Ebu Cehl'in kardeşi) şöyle bir şiir söyler:

"Kavim daha iyi bilir ki atımı, kaymağı yükselmiş kanla himaye etmelerine kadar onların savaşını terketmedim.

Eğer ben bir kimse ile savaşırsam öldürüleceğimi, halime düşmanı-

mın acımayacağını bilirim.

Dostlar onların arasında iken onlara ifsad edici bir günün azabını onlardan giderdim."

Hassan bir başka şiirinde şöyle demiştir:

"Ey Haris, savaş esnasında ve soyların sayılıp döküldüğü zaman azmedici olmadığın halde azmetmiş oldun.

Necip, koşması süratli, böğürleri uzun bir ata biniyordun.

Kavmin uğruna savaşmayı terk ettin. Kurtuluşu umuyordun. Halbuki kurtuluş gitmekte değildir.

Süngü ile ölüp, techizatını kaybeden anan oğluna acısın ya!

Melik, onun için acele etti ve onun kalabalığını zillet ve hakarete düşüren bir utanç ile mahvetti."

Hassan b. Sabit, bir başka şiirinde de Bedir gazvesi hakkında şöyle demiştir:

"Muhakkak Bedir gününde Kureysliler, esir olunup şiddetli öldürülmenin sabahında anladılar ki, biz, süngülerin üst uçları birbirleriyle çatıştığı zaman Ebu'l-Velid gününde harbin kızıştırıcılarıyız.

İki kat zırhın içinde oldukları halde bize doğru yürüdükleri zaman Rebia'nın iki oğlunu öldürdük. Neccar oğullarının, arslanlar gibi saldırdıkları ve savaş meydanında dolaştıkları günde Hakim firar etti.

İşte o esnada Fihri'nin toplulukları geri döndü ve Hüveyris, onları uzaktan yardımsız, yüzü koyun bıraktı.

Zillete ve şah damarının altına geçen süratli bir ölüm ile karşılaştınız.

Kavminin tamamı hep birlikte yüz çevirdiler. Eski tarz üzere meyl etmediler."

Hind Binti Üsase b. İbad b. Muttalib, Ubeyde b. Haris b. Muttalib için şu mersiyeyle dile getirmişti:

"Mekke ve Medine arasındaki Safra, şeref ve efendiliğini, asil hilmi ve kamil aklı için almıştır.

Ubeyde'ye, gurbetin konukları ve yüzü yokluktan değişmiş bir kimseye aşık olan dul kadınlardan dolayı ağla.

O tıpkı sabit köklü ağaç gibidir.

Ona, göğün ufukları kıtlıktan kızardığı zaman, her kıtlık zamanı ağla.

Yine ona şiddetli ve süratli yürüyen rüzgarların olduğu ve uzun zaman kaynayıp kaymağını atan çömleğin altının yakıldığı bir sırada yetimler için ağla.

Ateşlerin ışığı sönmüş hale geldiğinde, kalın odunla onları yakıyordu.

Gece yürüyen ve konuğa takdim edileni bulmaya çalışan ve yolunu bulmak için köpekler gibi havlayan ve kuşluk vakti, onun yanında yumuşaklık üzere olan için ağla."

el-Ümevî, "Megazi" adlı eserinde Abdülmuttalib kızı Atike'nin, gördüğü rüya hakkında Bedir'i anarak şöyle dediğini rivayet eder:

"Rüyam gerçek olmadı mı, tevili size gelmedi mi ki hezimete uğrayan kavim kaçtı.

Baş gözü ile yakinen gören kimse, size geldi. Kesici kılıçlar iftira etmezler.

Siz dediniz, ben size karşı yalan söylemiyorum.

Beni ancak doğru söylediğim halde, yalancı kişi yalanlar.

Yolunu kaybeden akıllı kişi, ölüm korkusundan ötürü kaçıp geldi.

Keskin kılıçlar başlarınızın üzerinde durdu.

Gençlik ve bahadırılığı taşıyan mızraklar üzerinizde yükseldi.

Saldırgan arslanların kılıç sallaması esnasında kılıçların ucu, yandaki alevler gibi parıldadı.

Savaş ortasında garbi okları fırlatıldığında, karşılaşma gününde Muhammed'e babam kurban olsun.

Güney rüzgarlarının bulutlardan yere su döktürdüğü gibi, kılıçlarla canlarınızdan kan döktürdüler.

Kılıçları, nice hükümdarları öldürüp bedenlerini soğuttu, peşpeşe sarstı ve sonra sertleşti.

Bedir kuyusuna gömülen leşlerin durumu nedir, onlar gibi bir o kadarı daha vardır kardeşinin oğlu yanında. Emsalleri olan kimseler ona esir oldular.

O esirler kadınlaştılar mı yoksa Allah katından onlara helak mı geldi? Helak, onların başına toplandı.

Karşılaşma esnasında amcası oğulları Muhammed'i nasıl gördüler. Savaşta tecrübeler konuşur.

Darbelerle sizi köreltmedi mi? O darbeler ki, karşısında korkaklar şaşkına dönerler.

Gündüzleri, mücahidler yıldızlar gibi meydana çıktılar.

Yemin ettim ki, eğer onlar cepheden dönerlerse onları denizlere atarız. O denizler ki, onlarda yelkenliler yüzüp giderler.

Tıpkı güneş ışığı gibi kılıçların uçları parıldar. O kılıçların parıltısı karşısında kaşlarla kirpikler birbirine karışır."

el-Ümevî'nin rivayetine göre Atike, bir başka şiirinde de şöyle demiştir:

«Bedir'de Muhammed'e ve kavgaya girişenlere karşı hakkıyla sabretseydiniz ya!

Keskin kılıçların önünden kaçıp dönemediniz. Onlar, mü'minlerin ellerinde sanki yangın aleti gibi olup kesici idiler.

Miğferlerine karşı da dayanamadınız. Azıcık kalabildiniz. Mü'minlerin ellerinde şiarlar vardı.

Kaçıp geldiniz, oysa savaşçı bahadırlar, silahın tesirinden geri dönüp kaçmazlar.

Muhammed, kendisinden önceki peygamberlerin getirdiklerini size getirdi.

Kardeşim oğlu doğru sözlüdür. İyi bir kimsedir. Şair değildir.

Peygamberiniz'e karşı yaptığınız kusurlar yetti artık.

Ona, Amr ve Amir kabileleri yardım ederler."

Talib b. Ebi Talib, Rasûlullah (s.a.v.)'ı methedip kendi kavminden olan Kureyşli maktûllerin kuyuya atılmaları üzerine mersiye olarak şu şiiri söylemiştir. Şiiri söylerken henüz müşrik idi:

"Biliniz ki gözümün yaşı akarak tükendi.

Kab'a ağlıyoruz, gözüm Kab'ı göremiyor.

Biliniz ki Ka'b, savaşlarda yardımsız kaldı ve bu felek, onları helak etti. Onlar günah kazandılar

Amir de dünya musibetlerine ağlıyor, keşke bilseydim ki onların yakınlığını görecektim miyim?

O ikisi, benim kardeşlerimdir. Gayri meşru ve elbette nesebsiz sayılmazlar. Elbette onların komşusu gasbedilmez.

Ey Abdu's-Şems ve Nevfel, kardeşlerimiz size feda olsun. Aramıza artık savaşı sokmayın.

Dostluk, sevgi ve üfetten sonra onların arasında bir takım olaylar çıkartan kimseler olmayın.

Hepiniz zamanın açtığı yaralardan şikayet ediyorsunuz.

Dahis savaşında Ebu Yeksüm'ün karargahında olanları bilmiyor musunuz?

Onlar boğazı doldurmuşken... Eğer Allah'ın savması olmasaydı, elbette milletinizi kurtaramazdınız.

Kureyş'in içinde toprağa ayak basanların seçkinini himaye etmemizden başka bir suç işlemedik.

Musibetlerde, güvenilir bir kardeş, kerem sahibidir. Âlicenâptır, ne cimri, ne de bozuktur.

İyi işler yapmak isteyenler, onun etrafında dolaşsınlar. Onun kapısının etrafını kuşatsınlar.

Deniz gibi ne azalma, ne de eksilme olur.

Allah'a yemin ederim ki, Hazreçlilere iyi bir darbe vurmadığınız sürece üzgünlüğüm devam edecek, yatağında da rahat uyuyamayacağım."

FASIL

İbn İshak, müşriklerin Bedir gazvesinde vurulan ölüleri üzerine son derece sanatkarane mersiyeler dile getirdiklerini nakletmiştir. Bilahare Müslüman olan Dirar b. Hattab b. Mirdas (Beni Muharib b. Fihri)'nin şiiri buna örnek olarak gösterilebilir.

Süheylî de "Ravz" aldı eserinde bilahare Müslüman olanların şiirlerinden bahseder:

"Evs'in övünüp böbürlenmesine şaşıtm. Halbuki ölüm başlarına gelecektir.

Beni Neccar'ın övünüp böbürlenmesine de şaşarım ki, şayet bir topluluk Bedir'de musibete uğradılarsa, onların hepsi orada sabırlı idiler.

Şayet bizim adamlarımızdan olan ölümler, terk olundularsa onlardan sonra biz bırakılacağız.

Yüksek vasıflı, kısa tüylü, süratli, uzun atlar bizi, ey Beni Evs, sizin ortanıza süratle götürüyor ve böylece intikamcılar intikamlarını alıyorlar.

Beni Neccar'ın içine de götürüyorlar.

Yakında o üstün vasıflı atlarla yük taşıyıcıları oldukları halde onlara süngüler ve zırhlarla hamle yapıp saldırınız.

Onları, etraflarında kuşlar bölük bölük toplanmış oldukları ve onlar için batıl temennilerden başka bir yardımcı olmadığı halde yıkılmış olarak terk ederiz.

Yesrib halkından bir takım kadınlar onlara ağlıyorlardı ki, o kadınlar için orada uykusuz geçen bir gece vardır.

Çünkü bizim kılıçlarımız o kadınlarla, onların savaşanlarından bir kan akar olduğu halde devam eder.

Eğer Bedir gününde galib olduysanız, çaba ve gayretiniz ancak Ahmed ile oldu, bu açıktır.

Yine hayırlı bir topluluk ile oldu ki, onlar onun dostlarıdır ki, onu şiddet zamanı ölüm de gelmiş olduğu halde korurlar.

Ebu Bekir ve Hamza onların arasındadır. Ali ise senin hatırında olan kimselerin arasında çağrılır. Ebu Hafs'da çağrılır. Osman'da onlardandır.

Sa'd'de harpte hazır bulunduğu zaman onlardandır.

İşte onlar, Beni Evs ve Beni Neccar övündükleri zaman onların diyarında doğan kimseler değillerdir.

Nesebler sayıldığı zaman onların babaları Lüey b. Galip'ten Ka'b ve Amir'dir.

Harbin kuşluk zamanında her bir harp yerinde atları dürttenler, en güzel ve temiz olan çoğunlukta bulunanlar onlardır."

Ka'b b. Malik, önceki sayfalarda bahsini yaptığımız şu kasidesi ile onlara cevap vermiştir:

"Allah'ın işine şaşıtm. Allah, murad ettiği şeyi yapmaya muktedir-dir. Allah'a galip olacak hiçbir kimse yoktur."

Buhari'nin anlattığına göre Hz. Ebu Bekir es-Sıddık, karısını boşadı-
ğında boşamış olduğu kadınla Şeddad b. Esved b. Şuub evlenmiştir. Bu da Cenâb-ı Allah'ın, müşrik kadınları Müslüman erkeklere haram kıldığı zamanda olmuştu. Hz. Ebu Bekir'in boşadığı kadının adı Ümmü Bekir idi. Evet, Ümmü Bekir'le evlenen Ebu Bekir b. Esved b. Şuub (Şed-
dad b. Esved) bir mersiyesinde şöyle demiştir:

"Bekr'in anası Selamet ile selam verir, acaba benim kavmimden sonra benim için selam var mıdır?

Bedir'in kuyusuna atılan ve kızların üzerlerine ağladığı âlicenâb kimseler ne halededirler?

Bedir kuyusuna atılan ölülerin atıldıkları o su kuyularında devenin sırt etleriyle gülümseyen çanaktan yiyenlerden kimler vardır?

Deve sürülerinden ve onların mer'aya bırakılanlarından, Bedir ku-
yusunda nelerin vardır?

Bedir kuyusunda senin için ne kadar menfaat ve büyük bahşişler vardır?

Kadehler kardeşi Ali'nin babası, iyi olan adamın arkadaşlarından kim vardır?

Eğer sen, Ebu Akil'i görseydin ve tepeleri andıracak kadar çok sayı-
daki davar sahiplerini bilseydin, onlara karşı vecde gelirdin. Tıpkı yav-
rusunu arayan yeni doğurmuş dişi devenin vecdi gibi.

Muhammed, bize haber verir ki kabirde yaşayacağız.

Sada kuşlarıyla ham kuşları nasıl karşılaşırlar!"

Ümeyye b. Ebu's-Salt, Bedir gazvesinde Kureyşlilerden öldürülen kimseler için şu mersiye-yi dile getirmiştir:

"Kerim oğlu kerim oğullarına, övülmüşlere ağlamaz mısın?

Girift ağaçların üst kısımlarındaki güvercinlerin, eğilmiş dallarda-
ki ağlaması gibi...

Tevazudan başını eğin hüznü kadınlar, akşamla beraber yürür-
ler.

Onların emsali, yüksek sesle ağlayan kadınlardır.

Onlara ağlayan kimse, hüznün üzerine ağlar ve her öveni doğrulukla haber verir.

Bedir'de ne vardır.

Efendilerin reislerinden meydana gelmiş kum tepeleri.

Sellerin ittiği yerler, Avaşih tarafındaki kum tepeleri.

Kendilerine beyaz saçların karıştığı kimseler, efendi kişiler, çok akınlar yapan demir gibi canlı kimseler.

Benim gördüğüm şeyleri görmez misin? Her kılıcı kesmiştir. Mekke'nin karnı değişmiştir. O vadiler boş kalmıştır.

Her bir kumandandan, temiz sevgi sahibi bir kumandana.

Meliklerinin kapılarından suya dalan kurtçuklar ve sahrayı kateden fatihler gibi sık sık içeri girerler.

Geniş boğazlılardan, şişman ve uzunlardan, efendilerden, işlerinde ve güçlerinde başarılı olanlardan.

Her iyi şeyi konuşup yapanlardan ve emredenlerden,

Ekmeğin üstünde köknar gibi bir iç yağını yedirenlerden.

Tıpkı havuzlar gibi büyük çanaklardan, büyük çanağa naklediciler.

İyiliği isteyenler için derin olmaksızın geniştir.

Misafir için sonra yine bir misafir ve uzun, geniş kilimler için.

Yüklü develerden yüzlercesini yüzlercesine katıp hibe edenler.

Belaih'den dönen bir çok develeri yerlerine sevk etmek için.

Kerim kimselerin üstünde kerim kimseler için, ağır basan tartıların ağırlığınca meziyetler vardır.

Ellerde meyleden büyük terazilerle batmanların ağırlıklarını ölçmek gibi,

Onlar, açılıp saçılmış, avret mahallerini korurlarken bir topluluk onları yardımsız bıraktı.

Geniş Hint kılıçlarıyla ordunun önünde yürüyenler.

Onların su isteme ve çağırma arasında çeşitli durumlardaki sesleri bana meşakkat verdi.

Ali oğullarının yaptıkları iş, Allah için çok iyidir.

Onların ister bekarları olsun, ister evlileri olsun, eğer her uluyanı dilediğine tıkayacak bir şekilde evlere yakın ve uzak mesafelere giden ve dik başlı atlarla dağınık ve uzatılmış akınlar yapmazlarsa,

Genç atlardan başlarını kaldıran atlara kadar, süratları asık ve köpeklere benzeyen arslanlara kadar,

Musafaha yapanın, musafaha yapana doğru yürümesi gibi, savaşta güçlü bir kimse, güçlü bir kimseyle karşılaşır.

Zırhlılar ile süngüölüler arasında olan biner kişilik iftiharlı bir karşılaşma ile."

İbn Hişam dedi ki: İçinde Rasûlullah'ın ashabına dil uzattığı için bu şairin kasidesinin son iki beytini çıkarıp attık.

Ben derim ki: İşte bu, terk edilmiş, makûs talihli ve menkûs adamın işidir ki, cehaletinin çokluğu, aklının kıtlığı onu, müşrikleri övmeye, mü'minleri de yermeye sevk etmiştir. Mekke'de iken Ebu Cehil b. Hişam ile emsali olan alçak kafirlerden ve aşağılık cahillerden ürküp uzaklaşmış ama Allah'ın kulu, Rasûlü, sevgilisi, dostu, beşeriyetin medarı iftihar, yüzü aydan daha aydınlık olan, mükemmel ilmin, kapsamlı aklın sahibi olan Muhammed (s.a.v.)'den; onu derhal tasdike koşan, hayırlı işlere ve kıymetli fiillere acelece giden, yüzlerce, binlerce, malını göklerle yerin Rabbine taat uğruna harcayan dostu Ebu Bekir es-Sıddık'tan ürküp kaçmamıştır. Aynı şekilde küfür ve cehalet diyarını bırakıp ilim ve İslâm diyarına hicret eden parlak yüzlü, kıymetli diğer sahabelerden de ürküp kaçmamıştır. Gecelerle gündüzler birbirlerini izledikleri, karanlıkla aydınlık birbirlerine karıştıkları sürece Allah, onlardan razı olsun.

Konuyu daha fazla dağıtmamak ve okuyucuyu bıktırmamak maksadıyla İbn İshak'ın nakletmiş olduğu şiirlerin çoğunu burada nakletmedik. Ancak yeterli miktarda şiirleri naklettik. Hamd ve minnet Allah'adır.

el-Ümevî, "Meğazi" adlı eserinde babası kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), cahiliye dönemi şiirinden vazgeçmiş ve onları affetmiştir."

Süleyman, Zühri'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah, cahiliye dönemi şiirlerini affetmiş, sadece iki kasideyi affetmemiştir. Bunlardan biri, Ümeyye'nin kasidesidir ki, bu kasidesinde o, Bedir'e katılanları anmıştır. Diğeri de A'sa'nın kasidesidir ki, onda Ahvas'tan söz etmiştir."

Bu, garip bir hadistir. Ravisi Süleyman b. Erkam ise, metruk bir kimsedir. Doğrusunu Allah bilir.

BENİ SÜLEYM GAZVESİ

Bu gazve, hicretin ikinci senesinde yapılmıştır.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gazvesini ramazan ayının veya şevval ayının sonunda tamamladı. Medine'ye geldiğinde orada sadece yedi gece kaldı. Sonra ordu ile Beni Süleym oğulları üzerine gitti.

İbn Hişam dedi ki: Bu sefere çıkarken Medine'de yerine Subah b. Urfuta el-Ğifari'yi, ya da âmâ olan İbn Ümmü Mektum'u vali olarak bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), onların sularından bir suya vardı. O suya Kudr denilir. Orada üç gece kaldı. Sonra Medine'ye geri

döndü. Herhangi bir tuzakla karşılaşmadı. Şevval ayının geri kalan bir kısmı ile zilkade ayını Medine'de geçirdi. İşte bu ikameti esnasında Kureyşlilerden alınan esirlerin büyük kısmını fidye karşılığında serbest bıraktı.

SEVİK GAZVESİ

Bu gazve, hicretin ikinci senesinin zilhicce ayında yapılmıştır ki, buna Karkaratü'l-Kedr gazvesi denir.

Süheylî dedi ki: "Karkara", düz araziye denir. Kedr ise, renginde bulanıklık bulunan bir kuşun adıdır.

İbn İshak dedi ki: Muhammed b. Cafer b. Zübeyr ile Yezid b. Ruman ve kendilerini yalancılıkla itham edemiyeceğim bazı kimseler, Ensâr'ın en bilgisi olan Abdullah b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini bana naklettiler: Ebu Süfyan, Mekke'ye döndüğü ve hezimete uğrayan Kureyş kavmi de Bedir'den döndüğü zaman, cünüplükten ötürü başına su deydirmemeye yemin etti. Muhammed'le savaşıncaya kadar yıkanmamaya and içti.

Bunun üzerine 200 Kureyşli süvari ile birlikte -yeminini yerine getirmek için- yola çıktı ve yüksek yerlerden yola devam etti. Medine'den bir berid yada buna yakın bir mesafe ötede Seyb denilen bir dağa doğru kazılmış bir çukurun başına gelip durdu. Orada mola verdi. Sonra gecelerin yola çıktı ve gece karanlığı içinde Beni Nadir'e geldi. Hüey b. Ahtab'a uğradı. Kapısını çaldı. O ise, kapısını açmaya yanaşmadı ve korktu. Bunun üzerine oradan ayrılarak Sellam b. Mişkem'e doğru gitti. Bu Sellam, o zaman Beni Nadir'in lideri ve ihtiyaç anında kullanılmak üzere topladıkları mallarının bakıcısı idi. Ondan izin istedi. O da izin verdi. Ona yedirip içirdikten sonra halkın haberlerine dair gizledikleri sırları ona bildirdi. Sonra gecenin sonlarına doğru çıkıp arkadaşlarına gitti. Kureyş'ten bir takım adamları Medine'ye gönderdi. Onlar da oraya yakın bir yere geldiler. Ve bir hurmalıktaki bazı hurma ağaçlarını yaktılar. Orada Ensâr'dan bir adamı ve onun bir müttefikini kendilerine mahsus ekili bir tarlada bulunca öldürdüler. Sonra dönüp oradan ayrıldılar. Medine halkı durumlarını etrafa bildirdiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), onları aramaya çıktı. Medine'de -İbn Hişam'ın ifadesine göre- yerine vali olarak Ebu Lübabe Beşir b. Abdi'l-Münzir'i bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Karkaratü'l-Kedre ulaştı. Sonra geri döndü. Ebu Süfyan ve adamları kaçıp kurtulmuşlardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabı orada birçok azık buldular. Müşrikler yüklerini hafifletip kaçabilmek için oraya bırakmışlardı. Bıraktıkları azığın çoğunluğunu kavrulmuş un oluşturuyordu. Bu sebeple o gazveye, kavrulmuş un gazvesi manasına gelen Gazvetü'l-Sevik adı verildi.

Müslümanlar:

– Ya Rasûlallah, bunun bizim için bir gazve olmasını arzulamıyor musun? diye sordular. O da:

– Evet, diye cevap verdi.

İbn İshak dedi ki: Ebu Süfyan, bu iş için Sellam b. Mişkem adındaki Yahudi'yi övüp şöyle demişti:

"Ben Medine'den bir kimseyi mütteliklik için seçtim ve pişmanda olmadım. Kınanacak bir duruma da düşmedim.

Sellam b. Mişkem bana, hemen bir konuk sofrası olarak Kümeit ve Mudame denilen şarabı kana kana içirdi.

Ordu geri döndüğünde tabii ona sıkıntı verecek değilim ya!

Dedim ki: İzzet ve ganimetle sana müjde olsun!

Düşün, çünkü kavim halistir ve onlar Lüeyy'in süzülmüşleridirler.

Cürhüm'ün karışıkları değildir.

Gecenin bir yarısında binekli kişi, ihtiyaç ve yokluk izhar etmeksizin koşarak geldi."

HZ. ALİ İLE HZ. FATİMA'NIN GERDEĞE GİRMELERİ

Bedir vak'asından sonra hicri ikinci senede Hz. Ali ile Hz. Fatıma evlenip gerdeğe girdiler. Buharî ile Müslim bu konuda, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet ederler: "Bedir ganimetinde payım olarak bana bir deve verilmişti. Peygamber (s.a.v.), yine o gün humus payından bana bir deve daha vermişti. Peygamber (s.a.v.)'in kızı Fatıma ile gerdeğe girmek istediğimde Kaynuka' oğullarından kuyumcu bir adamla sözleşmiştim. Benimle birlikte yolculuğa çıkacak ve birlikte izhir otu getirecektik. O otu kuyumculara satmayı düşünmüştüm. Böylece düğün yemeğinin masrafını karşılayacaktım. Bir ara ben develerimi, Ensâr'dan bir adamın evinin yanına ıhtırp çöktürmüştüm. Develer için semer, çuval ve ip temin etmeye çalışıyordum. Bunları bulup getirdiğimde bir de ne göreyim! Develerimin hörgüçleri kesilmiş, böğürleri yarılmış, ciğerlerinden birer parça alınmış! Bu Manzarayı görünce gözlerimi tutamadım. Ağlamaya başladım. Ve: "Bunu kim yaptı?" diye sordum. Abdülmuttalib oğlu Hamza'nın yaptığını söylediler. O, o esnada bitişikteki bir evde Ensâr'dan biri ile içki alemindeydi. Yanında arkadaşları ve şarkıcı bir kadın vardı. Şarkıcı kadın, bir şarkısında şöyle demişti:

"Ey Hamza, Uzaktaki develere yönel!"

Bunun üzerine Hamza, kılıcını alıp develerin yanına koşmuş, hörgüçlerini kesmiş, böğürlerini yarmış, ciğerlerini almıştı.

Koşup Peygamber (s.a.v.)'in yanına gittim. Yanında Zeyd b. Harise vardı. Peygamber (s.a.v.) ne ile karşılaştığımı anladı ve:

– Neyin var? diye sordu. Ben de dedim ki:

– Ya Rasûlallah, bugünkü gibi bir durumla karşılaşmadım! Hamza, develerime saldırmış, hörgüçlerini kesmiş, böğürlerini yarmış ve o şu anda bir evde içki alemindeydi!

Peygamber (s.a.v.), abasını getirmelerini istedi. Getirdiler, abasını giydi. Sonra yürümeye başladı. Ben ve Zeyd b. Harise de arkasından onu izledik. Kendileri, Hamza'nın içinde bulunduğu eve vardı. İçeri girme iznini istedi. Giriş izni verildi. Girdikten sonra Hamza'yı -bu yaptığından ötürü- kınamaya başladı. Ama Hamza sarhoş olmuştu. Gözleri kızarmıştı. Peygamber (s.a.v.)'e baktı. Sonra gözlerini onun başına doğru kaldırdı. Sonra dizlerine baktı, sonra yine başına baktı. Yüzünü seyretti.

Ve şöyle dedi:

"Siz benim babamın kölelerisiniz!"

Peygamber (s.a.v.), onun sarhoş olduğunu anladı. Sonra geri döndü. Biz de onunla birlikte çıkıp gittik."

Bu rivayet, Bedir ganimetlerinin beşe bölündüğünü ve beşte birlik payın Rasûlullah'a verildiğini isbatlayan bir delildir. Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam'ın, "Kitabu'l-Emval" adlı eserinde iddia ettiği gibi humusla ilgili hüküm, Bedir ganimetlerinin taksiminden sonra nazil olmuş değildir. Bu hususta aralarında Buharî ve İbn Cerir'in de bulunduğu bir cemaat, Ebu Ubeyd'e muhalefet etmişlerdir. Onun yanlış görüşe sahip olduğunu tefsirimizde beyan ettik. Doğrusunu Allah bilir.

Hamza ve arkadaşlarının böyle bir olaya karışmaları, içkinin haram kılınmasından önce olmuştu. Nitekim ileride de açıklanacağı gibi Hamza, Uhud savaşında şehid olmuştur ki, bu da içkinin haram kılınmasından öncedir. Doğrusunu Allah bilir.

Bu hadis, bizim için şöyle bir delil teşkil etmektedir ki; sarhoşun ifadeleri hükümsüzdür. Boşanmalarda, ikrarda ve benzeri hususlarda geçerliliği yoktur. Nitekim bazı âlimler de bu görüştedirler. Bu husus, "Kitabu'l-Ahkam" da yerleşmiş bir hükümdür.

İmam Ahmed b. Hanbel, Süfyan kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.)'dan kızı Fatıma'yı eş olarak bana vermesini istediğimde kendi kendime: «Benim bir şeyim yok ki isteyebileyim." dedim. Ama sonra onun lütuf, iyilik ve akrabalık bağını hatırladım. Gidip Fatıma'yı ondan istedim. O da bana:

– Bir şeyin var mıdır? diye sordu.

Ben de:

– Hayır, dedim.

Rasûlullah:

– Hutamlıların yaptığı ve falanca günde sana vermiş olduğum o zırh nerede? diye sordu.

Ben de:

– O zırh yanımdadır, dedim.

Rasûlullah:

– Onu bana ver, dedi.

Ben de zırhı ona verdim.»

Ebu Davud, İshak b. İsmail et-Talikanî kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Ali, Fatıma ile evlenirken Rasûlullah (s.a.v.), ona: «Fatıma'ya birşey ver.» dedi. Ali: «Yanımda bir şey yokki.» deyince, Rasûlullah:

– Hutamlıların yaptığı zırhın nerede? diye sordu.»

Ebu Davud, Kesir b. Ubeyd el-Hımsî kanalı ile Muhammed b.

Abdurrahman b. Sevban'dan rivayet etti ki, ashabtan bir adam şöyle demiştir: Ali, Rasûlullah'ın kızı Fatıma ile evlendiğinde gerdeğe girmek istedi, ama Rasûlullah, onu, Fatıma'ya birşey verinceye dek gerdeğe girmekten menetti. O da: "Ya Rasûlallah, birşeyim yokki." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Zırhını ona ver." dedi. Ali'de zırhını Fatıma'ya verdi. Sonra onunla gerdeğe girdi.

"Delail" adlı eserde Beyhakî, Ebu Abdillah el-Hafız kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: Fatıma'yı Rasûlullah (s.a.v.)'dan isteyeceğim zaman, azatlı bir cariyem bana şöyle demişti:

- Biliyor musun, Fatıma'yı Rasûlullah'tan istemişler?
- Bilmiyorum.

- Evet, istenmiştir. Peki sen gidip Rasûlullahtan istesene. İstersen o Fatıma'yı sana verir.

- Evlenmek için verebileceğim birşeyim yok ki!
- Eğer sen Rasûlullah'a gidersen, o Fatıma'yla seni evlendirir.

Hız. Ali diyor ki: Azadım beni o kadar ümitlendirdi ki, nihayet Rasûlullah'ın yanına vardım. Huzurunda oturduğumda Allah'a yemin ederim ki, onun azamet ve heybetinden ötürü konuşamadım. O dedi ki:

- Niçin geldin? Bir ihtiyacın mı var?
- Ben sustum, birşey demedim. O buyurdu ki:
- Belki de Fatıma'yı istemek için gelmişsindir, değil mi?
- Evet.
- Onu sana helal kılmak için verebilecek birşeyin var mı?
- Hayır vallahi, ey Allah'ın Rasûlü.
- Sana silah olarak verdiğim zırhı ne yaptın?

Ali'nin nefsi elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, o zırh, Hutamların yaptığı bir zırhtı ki, kıymeti ancak dört dirhem kadardı. Rasûlullah'a dedim ki:

- Zırh yanımdadır.
- Öyleyse Fatıma'yı sana eş olarak verdim. Zırhı ona gönder ve o zırh karşılığında onu kendine helal edin.» Evet o zırh, Rasûlullah'ın kızı Fatıma'nın mehri oldu.

İbn İshak dedi ki: «Fatıma, Ali'ye, Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmü Külsüm ve Zeynep adında çocuklar doğurdu. Ancak Muhsin, küçük yaşta öldü.»

Sonra Beyhakî, Ata b. Saib kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasûlullah (s.a.v.), Fatıma'ya, kadife bir yaygı, bir kırba ve içinde izhir otu bulunan deri bir yastığı çeyiz olarak verdi."

Ebu Abdullah b. Mendeh'in "Kitabü'l-Marife"sinden nakilde bulunan Beyhakî demiş ki, Hz. Ali, hicretten bir sene sonra Fatıma'yla nikahlandı, bir sene sonrada gerdeğe girdi.

Ben derim ki: Bu ifadeye göre Hz. Ali'nin Fatıma'yla gerdege girişı, hicri üçüncü sene başlarında olmuştur. Hz. Ali'nin develerinin, Hz. Hamza tarafından kesilmesinden bahseden hadisteki ifadelerden anlaşıldığına göre bu hadise, Bedir vak'asından kısa bir süre sonra vuku bulmuştur. Daha önce anlattığımız gibi bu hadise, hicri ikinci sene sonlarında meydana gelmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

HİCRETİN İKİNCİ SENESİNDE MEYDANA GELEN BAZI HADİSELER

Daha önce de anlattığımız gibi Rasûlullah (s.a.v.), bu süre içinde mü'minlerin annesi Hz. Aişe ile evlenmiştir. Yine daha önce belirttiğimiz gibi bu süre zarfında bazı meşhur gazveler yapılmıştır. Mü'minlerden ve müşriklerden bazı meşhur şahıslarda, bu süre içinde ölmüşlerdir. Bu süre içinde ölen Müslümanlar Bedir şehidleri idi ki, bunlar on-dört kişi idiler. Muhacir ve Ensâr'dan on-dört kişi, Bedir savaşında şehid olmuştu ki, adlarını önceki sayfalarda naklettik. Yine Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüştü. Bedir vak'asından kısa bir süre sonra Ebu Leheb Abdu'l-Uzza b. Abdülmuttalib'de ölmüştü. Allah ona lanet etsin.

Zeyd b. Harise ile Abdullah b. Revaha, Medinelilere Cenâb-ı Allah'ın müşriklerin başına indirdiği hezimet ve mü'minlere müyesser kıldığı fethi müjdelediklerinde gördüler ki, Rasûlullah'ın kızı Rukiyye vefat etmiştir. Artık onu defnedip üzerini toprakla örttüler. Kocası Osman b. Affan, onun hasta bakıcılığını yapmak için Rasûlullah'ın emri ile yanında kalmıştı. Bu sebeple Bedir ganimetindeki payı kendisine verilmişti. Sevabı da kıyamet gününde Allah katında olacaktır. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), diğer kızı Ümmü Külsüm'ü Osman'a eş olarak verdi. Bu yüzden Osman b. Affan'a iki nur sahibi anlamına gelen "Zinnureyn" denilmiştir. Ve yine denilmiştir: Bir peygamberin iki kızına peşpeşe ondan başka sahip olan bir kimse olmamıştır. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.

Hicretin ikinci senesinde kible, Kudüs'ten Ka'beye çevrilmiş ve ika-met halindeki namaz rekatlarının sayısı artırılmıştır. Oruç farz kılınmış, nisaba sahip olan kimselerin zekat vermeleri emrolunmuştur. Yine bu süre zarfında sadaka-i fitır meşru kılınmıştır.

Bu dönemde Medineli müşriklerle Kaynuka oğulları, Nadir oğulları, Kurayza oğulları ve Harise oğullarından oluşan Yahudiler Müslümanlara boyun eğmişlerdir. Müşriklerle Yahudilerin bir çoğu kalben münafık oldukları halde Müslüman olduklarını izhar etmişlerdir. Bunlardan kimi esli dinlerinde kalmış, kimi de tümünden çözüntüye uğrayarak ortada mütereddid halde kalmışlardır. Ne kafirlere dönmüşler, ne

Müslümanlara gelmişlerdi. Nitekim Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerim'de onları böyle vasıflandırmıştır.

İbn Cerir dedi ki: Bu dönemde Rasûlullah (s.a.v.), Kureyşlilerle Ensâr'ın kendi aralarında diyet ödeme hususunda yardımlaşmalarını hükme bağladı.

Denildiğine göre Hz. Ali'nin oğlu Hasan da bu dönemde doğmuştur. Vakidî demiş ki: Hicretin ikinci senesinin zilhicce ayında Hz. Ali ile Fatıma gerdeğe girmişlerdir. Eğer bu rivayet sahih ise, birinci kavil asılsızdır.